Z IV-4

1.a.5..6..

A
8
162

Nº 1
21-97

2 400 40 Carlia MADE IN SPAIN

R-6718

OPERA SANCTISSIMI MARTYRIS CAECILII CYPRIANI EPISCOPI

Carthaginensis, iam tertium habes lector, à mendis repurgatiora, ex uariarum æditionum, ac uetustissimorum codicum collatione, adiectis pluribus quæ uulgata non fuerant, annotatis quæ uel notha ferebātur uel ambigua, studio curaq; D. ERASMI Roterodami.

Auctoris damnati sed opus hoc (adnotationum) cum expurgatione permissum

Andreas Saturninus Gometius Commiss.

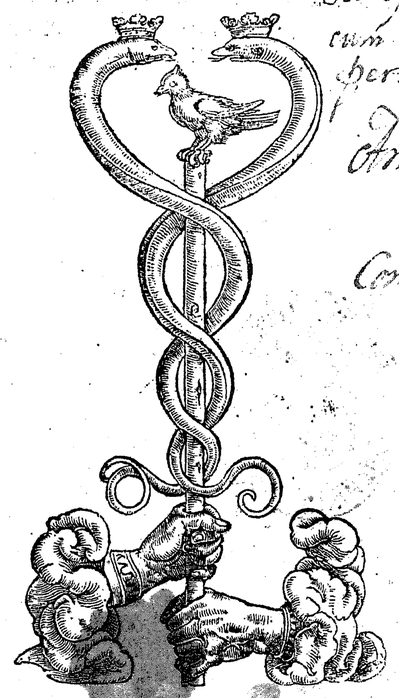

BASILEAE EX OFFICINA FROB.
AN. D. XXV.

UNIVERSITARIA GRANADA

VITA BEATI CAECILII CYPRIANI per D. Eusebium Hieronymum.

CYprianus Afer primum glorioſe rhetoricam docuit: exinde ſuadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomentū ſortitus eſt, Chriſtianus factus, omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus erogauit: ac poſt non multum temporis, electus in presbyterum, etiā epiſcopus Carthaginenſis conſtitutus eſt. Huius ingenij ſuperfluum eſt indicem texere, cum ſole clariora ſint eius opera. Paſſus eſt ſub Valeriano & Galieno principibus, perſecutione octaua: eodem die, quo Romæ Cornelius, ſed nō eodem anno.

REVERENDISSIMO PATRI AC D. D LAVRENTIO Puccio, tituli ſanctorū quatuor Cardinali, Eraſmus Rot. S.D.

IN tam uaſta rei literariæ clade, quæ non ſolū tot egregia ueterū monumenta, uerū etiā innumeros ſcriptores immortali memoria dignos totos abſorbuit, fortaſſis ineptius uideat̄ reuerēdiſſime pater unius aut alterius interitum deplorare, ni Cyprianus unus eſſet multorū inſtar habendus, ſiue ſpectes eloquentiā, ſiue doctrinā, ſiue paſtoris dignitatē, ſiue pectus apoſtolici ſpiritus uigorē ubiq; fragrās, ſiue martyrij gloriā. Hanc aūt iacturam haud ſcio an hoc moderatius ferremus, ſi totus nobis interiſſet. Nunc quoniā ex his fragmētis quæ nobis, neſcio quis caſus, ſupereſſe uoluit, conijcimus qualia fuerint illa, quæ perierūt, grauius etiā animo diſcruciamur, quicūq; theſaurorum huiuſmodi ſumus auari. Porrò ut nūc in obſcuro ſit, quæ & cōmulta uir ille ſcripſerit, operum claritas in cauſa fuit, quæ Hieronymo perſuaſit, ut nō duceret operæpreciū lucubrationū illius indicē texere, cū ipſius ætate & ſole clariores haberent̄, & publicitus omniū manibus tererent̄, haud quaq; exiſtimans fieri poſſe, ut tantā lucē ac celebritatē ullus caſus, obliuionis tenebris obſcuraret: quod idē malū nobis uſu uenit in Tertulliano: nā alius quiſpiā caſus Origenicorū operū catalogū nobis ademit, quē Hieronymus ſeſe teſtat̄ attexuiſſe in quadam ad Paulā epiſtola, in qua huius Adamantij libros cū libris Varronis cōfert, quē & ipſum cōſtat πολυγραφότατον fuiſſe. Cæterū cū Lactantius teſtet̄, à Cypriano admodū multa fuiſſe cōſcripta, rectius perſpiciet quāta fuerit ea calamitas, quæ cætera nobis ademit: qui reliquijs quas habemus, notha ac pſeudepigrapha detraxerit. Etenim ut Cypriano cum cæteris ſcriptoribus eſt cōmune, quod ipſius lucubrationibus multa ſint aliorū admixta: ita hoc fuit Hieronymo felicior, qd̄ huius uoluminibus multa ſint interſperſa, prorſus indigna lectu, Cypriano nihil aſſcriptū eſt, niſi doctū, & à magnis uiris profectū. Proinde nos adeo nihil ſemouimus etiā huius generis, ut nōnulla ex uetuſtis codicibus adiecerimus, neq; em̄ protinus reiiciendū, quod Cypriani nō eſt. Iam ne quis in hac cenſura putet nos nihil aliud ſequutos quàm ſomniū animi noſtri: ſymbolū fidei, quod in euulgatis pariter ac deſcriptis uoluminibus, Cypriani titulū hactenus poſſidet, inter opera diui Hieronymi, ferē Ruffini nomine. Liber de ſingularitate clericorum habet̄ inter Auguſtini lucubrationes, quāq; is an Cypriani ſit dubito: certe Auguſtini nō eſſe, præter phraſim arguunt ipſæ ſacrarū uoluminū citationes. De cæteris cōiecturā noſtrā ſuis locis annotabimus. Vitā apparet ex eo libro decerptā, quē (ut teſtat̄ Hieronymus) cōſcripſit Pontius Cypriani diaconus, in ipſo etiā exilio comes indiuiduus uſq; ad ultimi ſupplicij diem. Nec em̄ ueriſimile fit, hoc eſſe uolumē illud egregiū, cuius in uita Pontij meminit Hieronymus: cū quod extat apud nos, ne libelli quidē uocabulum mereat̄. Certe coronidē de trāſlatione corporis eius, ab alio quopiam adiectam eſſe, clarius eſt quàm ut ſit admonendū, præſertim cū in ea Caro

li imperatoris fiat mẽtio. Iam quod diuus Hieronymus memorat, octo tã-
tũ epistolas Cypriani ad Corneliũ Romanæ urbis episcopũ extitisse, cũ in
nostris codicibus undecim (ni fallor) habeant, fieri potest, ut nõ oẽs perue-
nerint in manus Hieronymi: aut quoniã fit aliquoties, ut in ĩsdem diuersa
tractent argumẽta, singulæ quæpiã in binas dissectæ sint, id quod nos in
una certe factũ & deprehendimus & indicauimus. Porrò cũ olim Africa p̃
multos ædiderit eloquentia doctrináq; celebres, inter quos sunt in primis
Tertullianus & Augustinus, tamen uix ulli cõtigit Romanæ dictionis ger-
Tertullianus. mana puritas, præterq; Cypriano. Nã Tertullianus licet densus & argutus
sit in sentẽtijs, sermo tamẽ difficilis est & obscurus, atq; etiã incõptior: quẽ-
admodũ iudicat Hieronymus in epistola ad Paulinũ, uidelicet Lactãtij iu-
Augustinus. dicio subscribens. Iam in Augustino subinde lectorẽ offendit perplexum,
nescio quid, & impeditũ atq; obscurũ, qd̃ in epistolis illi obijcit & Hieron-
ymus: at utercq; Cypriano summas eloquẽtiæ dotes tribuit: sic eñ scribit Hie-
Cyprianus. ronymus in epistola ad Paulinum: Beatus Cyprianus instar fontis puriss̃i
mi dulcis incedit & placidus. Lactantius aũt in præfatiõe libri quinti de in-
stitutione religionis Christianæ, nõ solũ illi tribuit facilitatẽ, iucunditatẽ, p̃
spicuitatẽ, copiã ac nitorẽ, uerũ etiã uim ac neruos in persuadẽdo. Erat eñ,
inquiens, ingenio facili, copioso, suaui, & (quæ sermonis maxima est uirtus)
apto: ut discernere nequeas, utrũ ornatior in loqẽndo, an facilior in explicã-
do, an potẽtior in p̃suadẽdo quisquã fuerit. Atq; utinã diuus Augustinus,
ut Afer Afrũ, episcopus episcopũ numero uoluminũ præcurrit, ita dictiõis
elegantia potuisset assequi: utinãq; linguã huius tã feliciter esset æmulatus,
quàm candide mirat̃ ac prædicat. Siquidẽ is lib. de doct. Christ. 4. ex huius
uoluminibus potissimũ petit exẽpla quibus demõstret, nullam eloquentiæ
partẽ in Christianis scriptoribus desiderari, hunc cũ Ambrosio subinde cõ-
ferens, quẽadmodũ Fabius Marcũ Tulliũ cum Demosthene cõmittit. Nõ
possum equidẽ inficias ire, quin olim inter orthodoxos scriptores primas
tribuerim Hieronymo: uerum ubi Cyprianum quẽ prius & carptim & osci-
tans legerã, propius sum cõtemplatus, prorsus animi dubius reddor, utrum
utri præferã, adeo suis utercq; uirtutibus summus occurrit. Quod si hoc no-
Demosthenes mine iure præferet̃ Demosthenes, qd̃ ꝓpius accesserit ad uerũ illud ac na-
turale dicendi genus: & longius absit ab umbra declamatoria, longe præcel
lit hac parte Cyprianus Hieronymũ: magis ubicq; serius ac minus affectãs,
cum hic in risu penè sit immodicus, subinde desidẽs in expatiationibus, plu
rimũ admiscens ex ꝓphana literatura: quæ dotes, si laudi dant̃, nõ tã defue
re Cypriano, cũq; uel spretæ sunt, uel neglectæ. Nihil in hoc reperies, quod ad
ostentationẽ ingenij uideri possit ascitũ, aut quod ullo pacto uafriciem sa-
piat: quæ non abest Hieronymo. Talis ubicq; sermonis habitus est, ut loqui
sentias uere Christianũ episcopũ, ac martyrio destinatũ. Pectus ardet euã-
gelica pietate, & pectori respondet oratio: loquit̃ diserta, sed magis fortia, q̃

diserta

diserta: neq; tã loquit̃ fortia cũq; uiuit, ut ipse meminit alicubi. Huic nimirũ
personæ magis cõgruebat dignitas q̃ lepos, etiã si locis aliquot declarat sibi
nõ defuisse nasum, sicubi res ita postulasset: uelut ubi salsissime ridet hæreti
cũ quendã, q negabat Cyprianũ habendum ꝓ episcopo: deinde cũ refellit
eos q nõ ĩmersos, sed aspersione aquæ baptizatos in piculosis morbis, non
Christianos, sed clinicos censebãt appellãdos. Nã hic præter ꝓpetuã illã iu-
cunditatẽ, sanguinis in morẽ ꝓ oñe corpus sparsã, iocis etiã ac dicterijs uti
tur. In una dũtaxat epistola, cuius initiũ est: Bene admones Donate, nonni
hil lusit apparatu põpáq; sermonis: unde & Augustinus comptæ, iucundæ,
splendidæq; dictionis depromit exemplũ. Talẽ ecclesiæ doctorẽ, talẽ Chri
stianæ pietatis athletã nobis dedit rhetorũ schola, ne quis sibi stolide place
at, qd̃ nihil rhetorices attigerit. Efferãt alij quãtũ libet eos, quos nobis ædi-
derũt Dialecticorũ ac Peripateticorũ scholæ, quos nec nos sanè improba-
mus, certe primas inter orthodoxos patres Cypriano tribuit papa Gelasi-
us, in decretis 15. dist. c. Sancta Romana. Iã fortassis nõ abs re fuerit, nõnihil
attingere de dogmatis huius, à quibus hodie dissentit ecclesia, inter quæ cũ
primis iactatũ est, qd̃ existimaret hæreticos ab ecclesiæ consortio semotos
ac schismaticos nihil agere baptizãdo: atqui hæc sentẽtia nõ uni placuit Cy-
priano, uerũ plerisq; oibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæq; episcopis: qd̃ *Dogma Cypr. de hæreticis.*
abunde ꝑspicuũ est ex actis synodi Carthaginẽsis, q̃ nos adiecimus in hac
æditiõe. Quin & Hilariũ Romanæ ecclesiæ diaconũ huius fuisse sentẽtiæ, *Hilarius.*
ut ab Arianis baptizatos nõ reciperet, nisi rursus ab orthodoxis baptizarẽ-
tur, palàm docet Hieronymus. Et tamẽ hoc ita placuit Cypriano, ut quẽad
modũ ipse quod optimũ esse iudicabat, seq̃bat̃: ita nemini ꝑiudicaret, quo
minus qd̃ ipsi uideret̃, faceret: nec putabat quẽq̃, si diuersũ sentiret, ea gra-
tia semouendũ à cõmunione. Porrò q diuersã sentẽtiã sequi maluerunt, mi
hi qdẽ nõ tã argumẽtis uident̃ cõmoti, q̃ fauisse ei parti, quæ magis abhor-
reret à schismate Donatistarũ: simulq; perspexisse, q̃ nõ esset tutũ, eã aperi-
re fenestrã, si sacerdos impius nihil agere crederet̃, qua tamẽ in sententia ue
teres quidã fuisse uident̃. Nã quantũ habeãt momẽti, quæ diuus Augusti-
nus adfert de sacramẽto & effectu sacramenti, de characteribus, de diuersa
ratiõe baptizãtis & remittẽtis peccata, ꝑlixius sit, cũq; ut cõueniat hic expen-
dere. Certe Christus ĩsdẽ baptizãdi ius tradidit, quibus mãdauit absoluen
di potestatẽ: nec tamẽ ꝓtinus absoluit sacerdos, quisquis in hoc nomẽ ĩnuo
cat trinitatis. Quod si res ab argumẽtis humanis penderet, & nisi cõcordia
fauorẽ ubicq; mereret̃, potius haberi poterat, qd̃ sequit̃ Cyprianus, q̃ quod
est receptũ. Sũt & alia quædã, sed hinc fermè ꝓfecta, quæ suis locis attinge
mus. Iã quod quidã (ut refert Lactãtius) homo disertus, sed impius, Capri- *Lactãtius lib. 5. cap. 1.*
anũ pro Cypriano uocarit: hoc magis nobis placere debet uir optimus, qd̃
uiro pessimo displicuerit, imò cui nihil in Cypriano displicuerit ꝓter Chri-
stianã pietatẽ. Satis eñ declarat quid ille de Christo senserit, qui doctrinã

eius aniles fabulas iudicarit. Ad hæc quod huic Hieronymus alicubi uidetur absolutam sacræ scripturæ sciẽtiam detrahere, nihil aliud sensit, opinor, ꝙ persecutionũ procellis, quibus tum agitabat ecclesia, martyrio ꝙ præditũ, nõ absoluisse in explanandis diuinis uoluminibus: quod egregie præstaturus uidebatur, si licuisset. Nam quæ scripsit, ferè uersant in locis cõmunibus: unde nõ pauca decerpit Hieronymus, quoties in ijsdẽ uersat: quẽadmodũ, ut est uerisimile, è Tertulliani libris multa mutuatus est Cyprianus, quibus adeo delectatus deditus ꝙ legitur, ut quoties ab Amanuensi codicẽ posceret, dicere solitus sit: da magistrũ, nihilominus ob id ingenio tribuens, quod ab ecclesia sese submouisset, nimirũ gnarus uel è sterquilinio legere aurũ, & intelligẽs ubiq; bonũ esse qd̃ bonũ est, ac uitans ꝓphetica impcationẽ aduersus eos, q̃ pro psonarũ uarietate, uel pro suo magis affectu, de rebus iudiciũ uariantes: quod bonũ est, dicunt malũ: quod dulce est, faciunt amarũ. Sed ne celsitudinẽ tuã pluribus morer, reuerendissime pater,

Cypriani opera emendata.

prodit Cyprianus & emendatior multo sublatis opera nostra mẽdis: & aliquanto purior, semotis ijs quæ illi falso tribuebant: & auctior, adiectis aliquot ex uetustissimis exemplaribus, quæ hactenus desiderata sunt. Postremo prodit opera Frobenij nitidior simul & augustior: prodibit aũt & felicius, si T. R. D. nostræ fauebit industriæ, simul & consilio, qui laborẽ hũc tuo nomini dicatũ esse uoluimus, nõ ignari quantũ ea laboret instaurãdæ religioni Christianæ. Quorũ em̃ auspicijs magis cõueniebat restitui priscos ecclesiæ doctores, ꝙ uestris qui nũc illorum præcipuas uices geritis? per quos potius oportuit asseri, scriptorẽ apostolis proximũ, quàm per eos qui nobis summates apostolos repræsentãt? Quin & illud mihi probe uisum est cõgruere: ut Cyprianus, cui primũ locũ tribuit sedis apostolicæ censura, tuis prodiret auspicijs, cui meritissimo inter tot ordinis cardinalicij lumina primas tribuit Leo pontifex, non minus cordatissimi, quàm maximi titulo clarus. Celebris est apud Romanos Hannibal Pœnus, qui cũ Italis de Romano certauit imperio: hunc æquũ est haberi celebriorẽ, qui cũ Romanis orthodoxis felicius quàm Hannibal, de Romana certauit eloquentia. Ille cũ Scipione conflixit armis, hic cum Cornelio Romano pontifice sic susceptisse pietatis certamẽ uidetur, ut ambos uirtutibus pares, eodẽ die, licet anno nõ eodẽ, similis martyrij palma decorarit: eloquẽtiæ gloria uicerit Cyprianus. Mihi uero peculiaris etiã quædã causa fuit, ut hoc quicquid est operæ, amplitudini tuæ dedicarẽ: quãdoquidẽ nõ licuit alia ratione testari animũ memorẽ officiorũ haud quaq̃ uulgariũ, quæ primum R. D. Antonius Puccius nepos tuus, id tẽporis legatũ agens summi pontificis apud Eluetios, mox tua celsitudo Romæ mihi largiter impendit: quã precor ut Christus Opt. Max. dignitati Romanæ sedis, & reipub. Christianæ iuuãdæ, diu seruet incolumem. Louanij. An. M. D. XIX. pridie Cal. Augusti.

Io. Frobenius

D. Antonius Puccius.

Annotationes

Ex libro primo, folio primo.

Ognouimus frater charissime.) Videt̃ sentire nõ esse fas Christianis, armis ac ui tueri se aduersus impetum persequutorum. Quin addit: Cum innocẽtibus nec nocentes occidere liceat. Cõsentit sibi in tractatu cuius initium: Oblatrantem te.

Folio 6. & 8. uersu 24.

Legi literas tuas frater charissime.) Si male, inquit, loquutus sum, expro bra de malo. Videtur Cyprianus aut certe is quẽ sequutus est, Græce legisse pro μαρτύρησομ, ὠνιτίμησομ.

Ex eadem, folio 6. uersu 17.

Acoluthum misisti &c.) Acolythum scriptum in huius libris inuenio. ἀκόλυτος significat eum qui non prohibetur: ἀκόλουθος ministrum sonat. Videntur Latini hic accepisse accentum Græcorum, quemadmodum fecerũt in paracletus.

Folio 18.

Cum in unum conueniissemus.) Sentire uidetur sacrificio sacerdotis impij nihil effici, imò magis inquinari populum. Verum intelligit, opinor, de episcopo per hæreticos constituto, qui non sit uerus episcopus: huius sacra non prosunt ijs, qui fauent huius impietati.

Folio 24.

Pro tua religiosa diligentia.) Sentire uidetur non baptizare neq; absoluere, qui spiritum sanctũ non habet. Verum hæc opinio damnata est. Eadem differit in epistola duodecima, cuius initium: Cum simul in concilio. Item in tractatu, cuius initium: Cum moneat dominus & dicat. Itẽ in actis synodi Carthaginensis.

Ex libro 2. folio 44.

Bene admones Donate.) Huius epistolæ phrasis nitidior ac florulentior est, quàm cæterarum: & redolet adhuc scholasticam eloquentiã. Ex hac citauit Augustinus exemplum splendidæ ac iucundæ dictiõis libro de doctrina Christiana quarto, capite decimoquarto, adducens hunc locum: Petamus hanc sedem &c.

Ex eadem, folio 46. uersu 20.

Et homicidiũ cum admittunt singuli, crimẽ est: uirtus uocatur, cũ publice geritur.) Videtur nullũ facere discrimen inter homicidiũ & bellũ, nisi quod hic publice occiduntur plures: uerũ hoc intelligendũ de bello iniusto, cuiusmodi sunt pleraq; & haud scio an omnia, ut nunc quidem geruntur.

Folio 47. uersu à fine 7.

Audacia prorsus conuicijs faciens, & impudentia congruens impudicis.) Pro faciens, nonnulli codices habebant fauens. Conijcio legendum: Audacia pro conuicijs faciens &c. ut sit sensus, audaciam conuenire conuicianti.

Folio 51.

Quanq̃ sciam frater chariſſime.) Ex hac colligitur olim quoſdam pura aqua conſecraſſe ſanguinem Chriſti,non admixto uino.

Folio 54. uerſu 1.

Non bibam amodo ex iſta creatura uitis.) Quod Græcis eſt γένημα,creaturam uertit.

Folio 55. uerſu à fine 6.

Sic uero calix domini nō eſt aqua ſola &c.) Sentire uidetur non cōſecrare eum,qui uinum conſecret abſq; aqua:ſed ſenſit,opinor,non rite cōſecrare,licet non conſecretur aqua ſola.

Folio 56. uerſu à fine 5.

An illâ ſibi aliquis contemplatione blanditur &c.) Videtur olim fuiſſe mos,ut mane conſecrarent aquam,ſub cœnam uinum aqua dilutum.

Folio 57. uerſu ultimo.

Tingentes eos &c.) Latine dixit,quod nos Græce malumus:unde & alibi quos nos baptizatos dicimus,ille tinctos uocat.Ex hac epiſtolâ Auguſtinus lib.de doct.Chriſtia.4.cap.21.adducit exemplum ſubmiſſæ dictionis. Admonitos autem nos ſcias,ut in calice offerendo &c.

Ex libro tertio,folio 76.

Lectis literis.) In hac excutiendum quid ſentiat,cū negat ſoli Chriſto data poteſtatem uirga ferrea confringendi uaſa fictilia, & exuſtis zizaniſ purgare triticum:nam eccleſia etiam tum eiiciebat improbos & intractabiles.Si de eiiciendo ſenſit:& afficiuntur capitis ſupplicijs,qui cōmerentur,ſed per magiſtratus prophanos. Vnde ſenſiſſe uidetur,eccleſiaſtica cenſura neminem ſic perdi,ut intereat:quæ non in aliud adhibetur,quàm ut ſanet.Similia tradit libro 4.epiſtola 2.Accepimus primas.

Folio 104. uerſu 21.

Gloria quidem ueſtra &c.Squalent ſine balneis membra.) Hunc locum uidetur æmulatus Hieronymus in epiſtola prima,quam adoleſcens ſcripſit ad Heliodorum,ſicut & aliâs multa huius eſt imitatus.

Ex libro 4. folio 109.

Accepimus primas literas tuas.) Excutiendum cur in hac Corneliū pontificem Romanum collegā ſuū appellet:neq; enim id ſemel facit,ut caſus uideri poſſit,ſed iterum atq; iterum. Sic & Innocētium Auguſtinus fratrem uocat.Et tamen Cyprianus alicubi plurimum defert ſedi Romanæ,decq; dignitate Petri magnifice ſentit.Proinde ſuſpicor hic fratris cognomen nō arguere dignitatis æqualitatem,ſed ſocietatem cōmunionis.

Ex eadem,folio 109. uerſu 24.

Itē:Quod ne uel apud te,uel apud quenq̃ &c.) Hinc apparet eccleſiæ decreta p tēpore recte mutari.Primū Cyprianus acerrime inuehebat in eos, qui ſine

qui ſine pœnitentiæ ſatisfactione recipiebant in eccleſiæ conſortiū eos, qui metu ſuppliciorum defeciſſent à Chriſti profeſſione:mox mutata in diuerſum ſententia,idem fecit ,quod illos indigne & impie facere clamitabat.

Ex eadem,folio 112.uerſu à fine 6.

Sic tamē admiſſus eſt Trophimus,ut laicus cōmunicet.) Ex hoc loco apparet presbyteros à peracta pœnitentia non recipi ſolere,niſi inter laicos.

Folio 124.

Agnoſcenda & complectenda.) Videtur olim eccleſia & pro martyribus oraſſe,ſic enim ait:Sacrificia pro eis ſemper(ut meminiſtis)offerimus,quoties martyrum paſſiones anniuerſaria cōmemoratione celebramus,niſi forte pro eis dictum eſt,pro eo quod erat,in honorem eorum.

Folio 132. & 24.

Quæſiſti etiā frater.) Hanc nō eſſe epiſtolā integrā,uel ex ipſo ſtatim initio liquet.Quis em̃ ſic exordiret epiſtolā? quæſiſti etiā:uerū pars eſt epiſtolæ,cuius initiū:Pro tua religioſa diligētia,quod palàm arguit codex uetuſtiſſimus è duobus minor,quē nobis exhibuit uenerabile monaſteriū Iemblacenſe. Ex eadem.

In hac diſputat,an qui inſtante morte,ſacra aqua fuiſſent aſperſi, quod ob morbum tingi nō poſſent,pro baptizatis eſſent habendi:& an rebaptizandi,ſi reualuiſſent.Hanc rem ita tractat,ut liberū relinquat,ſiue quis putet eiuſmodi rebaptizandos,ſiue non.

Folio 136.& 139.uerſu 9.

Ego te frater.)Ait:Loquit illic Petrus,ſuper quē ædificanda erat eccleſia, ~~Ab hac ſententia multum abhorret Auguſtinus,qui non uult hominē eſſe fundamentum eccleſiæ,certe hoc loco.Et tamē nō ſemel Cyprianus facit Petrum eccleſiæ fundamentum.Chriſtus unicū & uerū eſt fundamentū & caput eccleſiæ,nihil tamen uetat apoſtolos aliquo modo dici fundamēta aut capita eccleſiæ.~~ Folio 141.

Oblatrantē te.) Demiror cur hæc aliquis maluerit tractatus appellare, q̃ epiſtolas. In hac Cyprianus ſentire uidet mūdū hūc ſenio reddi deteriorē.

Ex eodem,folio 147. uerſu à fine 5.

Nemo noſtrū quando apprehenditur reluctatur &c.)Hic ſentit Chriſtianos potuiſſe reſiſtere perſecutionibus,ſed noluiſſe, ne ultionem quā deus ſibi reſeruatā uoluit,ſibi uſurparent.Cōuenit autem cum eo quod annotauimus in prima epiſtola.Nunc ultro inuadimus,& opibus inhiamus potius,quàm ſaluti illorum ſtudemus.

Folio 152.

Diſciplina cuſtos &c.) Hic quod ſcribit nullam eſſe ueniā peccanti poſt cognitam domini uiam,ſic arbitror intelligendum , non eſſe ueniam, quæ præſtet,ut non imputetur delictum.

Folio

Folio 158. uersu 10.

Ex hoc libello locos aliquot adducit Augustinus lib. de doct. Christia. 4. cap. 21. ex quo mendas aliquot submouimus: adducit aũt hunc locũ: Si quis pingendi artifex uultum alicuius &c. ut exemplũ grandis figuræ dictionis.

Folio 162. & 163. uersu antepenultimo.

Cum moneat dominus &c.) Hic æquare uidetur autoritatẽ omniũ apostolorum, cum ait: Hoc erant utiq; cæteri apostoli quod fuit Petrus, pari cõsortio prædiți, & honoris & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia una monstretur. Incertum autẽ, an, quod dicit ecclesiã ab uno profectam, ad Christum referendum sit, an ad Petrum: magis uidetur de Christo sensisse, cum aliãs Cornelium collegam suum appellet.

Folio 174.

Quod idola dij non sint.) Huius tractatus titulus habebatur uarius. In uetustissimis codicibus reperi: deos nõ esse quos uulgus colit, hinc notũ est. In alijs doctus aliquis auxit titulũ: & rursum aliqs cõiunxit titulũ ipsi operi. Quoniã aũt incipit ex abrupto, suspicor esse fragmentũ plixioris operis. Quandoquidẽ Lactãtius testat, Cyprianũ plurima uolumina cõscripsisse.

Ex eodem circa finem, folio 178. uersu 10.

Iã uenturus è cœlo ad pœnã diaboli & ad censurã generis humani.) Nõ sic accipiendũ est, ut quidã putarunt, diabolũ & animas impiorũ nõ cruciãdas ante extremi iudicij diem, sed ex iudicio pœnam accessuram diabolo.

Folio 178. & folio 181. uersu à fine 13.

Multa & magna.) Quod est apud Matthæũ cap. sexto: ὅπου σὴς καὶ βρῶσις. hic uertit, tinea & comestura.

Ex eodem, folio 186. uersu 8.

Quibus possent peccata tergeri.) Tergeri pnunciauit iuxta secũdã inflectionẽ: atq; ita positũ uidet apud Terẽtiũ in Eunucho: Qui abstergerẽ uulnera.

Folio 197. & folio 199. uersu 8.

De patientia loquuturus.) Hic locus est commode intelligendus, quales sunt complures etiam in alijs libris orthodoxorum. Immortalitatẽ, inquit, interim posita, fieri se & mortalẽ patitur. Neq; enim filius dei desijt esse immortalis, posteaquàm assumpsit humanam naturam.

Ex eodem, folio 215.

Pax ecce dilectissimi fratres.) In hoc sic differit de remissione peccatorũ, ut uideat adimere hominibus autoritatẽ absoluendi. Verum ex toto sermone satis liquet, illũ sentire de nõ absoluẽdis absq; satisfactione. Agit em̃ aduersus eos, qui statim admittẽdos arbitrabant in ecclesiæ cõsortium, eos qui metu tormentorũ Christi nomen abnegassent. Diuus Hieronymus testatur Cornelium Romanæ urbis episcopum ædidisse uolumen de lapsis: uerum nihil uetat idem argumentum à duobus fuisse tractatum.

Folio

Folio 237. uersu 29.

Euangelica præcepta: Et remitte nobis debita nostra &c.) Vbi sunt qdã circũforanei rabulæ, qui apud populũ indoctũ cœlũ terræ miscebãt, qd̃ in oratione dominica, pro dimitte mutarim remitte: nõ damnãs omnino qd̃ nos legimus, sed qd̃ elegãtius est, præferẽs? Atqui Cyprianus tot ante nos seculis ausus est sic precari deũ: Remitte nobis. Porrò ne quis impudẽs caueat locũ à me corruptũ, cõsulat uel descriptos, uel excusos typis codices.

Folio 258.

Obtemperandũ fuit fili charissime.) De hoc uix licuit certum pronunciare, quod præter præfationem autor nusquàm suum stilum exerat. Probabilius mihi quidem est, non esse Cypriani. In uulgatis codicibus nõ habebãtur nisi duo libri, nos tertium adiecimus ex bibliotheca Iemblacensi.

Cap. 5. folio 261. uersu 28.

Locus qui citatur ex Abacuc, iuxta Græcorum lectionem citatur in uetustissimis codicibus scriptis.

Ex eodem, cap. 12. folio 263. uersu 14.

Quod est apud Matthæum cap. primo: Cuius non sum dignus, hic citat: Cuius non sum idoneus, cum Græce sit ἱκανός.

Capite 13. folio 263. uersu 25.

Quod est apud Matthæum cap. undecimo: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Iugum enim meum bonũ est, & sarcina mea leuis: quod Græce χρηστὸν est, bonum uertit.

Libri 2. cap. 18. folio 279. uersu 26.

Quod est apud Ioannẽ primo: Medius aũt uestrum stetit. hic ita refert: In medio aũt uestri stat, sentiens ἕστηκεν, & huiusmodi uerba sic usurpari.

Capite 28. folio 283. uersu 27.

Omnis patriæ gentiũ.) Græcam uocem reliquit πατριαὶ, id est, familiæ.

Folio 317.

Scripsisti mihi frater.) Ad Iubaianum hoc opus nõ habebatur in his codicibus, quos habemus excusos typis. In uno tantum codice reperi peruetustо, cuius copiam mihi fecit collegium Iemblacense, sed unico, unde quædã non quiuimus emendare.

In eodem, folio 320. uersu 22.

Quod nũc quoq; apud nos geritur.) Hic nõnihil attingit de ritu prisco baptizandi.

Ex eodem, folio 321. uersu 23.

Proinde frustra quidã.) Hic sentit absurdũ non esse, si quid in ecclesia receptum uertatur in melius, aut etiam corrigatur, si deprehensus fuerit error.

Ex eodem, folio 326. uersu à fine 12.

Hæc tibi breuiter.) Cum uerset in re fidei, tamen collegas episcopos suo relinquit arbitrio. Et haud scio an inter hos fuerint suffraganei: nam Carthago

thago metropolis est Africæ. Nunc prædicatorculus quilibet aut theologaster præscribit mundo.

Folio 327.

Quanquàm plene ea.) Nec hoc opus habebatur inter excusa typis, sed adiecimus è codice Iemblacensi.

Folio 332.

Retulit ad me frater.) Et hoc ex eodem adiecimus.

Folio 333.

Cum in unũ Carthagini cõuenissemus.) Ipsa res indicat, hoc opus nõ esse compositum à Cypriano, sed acta esse synodi, notarijs excipiẽtibus quæ gerebantur aut dicebantur. Nec enim est eadẽ omniũ dictio, sed satis appareret omnes episcopos illius temporis eruditos fuisse. Est aũt elegans cernere quibus modis olim episcoporum concilium solitum sit celebrari. Quin & illud animaduertendum, opinionem de rebaptizandis ijs, qui fuissent ab hæreticis baptizati, non unius fuisse Cypriani, sed omniũ fermè episcoporum Africæ, Numidiæ, ac Mauritaniæ. Annotandũ & illud, non probari ab his rebaptizationẽ: sed arbitrantur, nihil actum baptismo hæreticorũ. Et hunc librum adiecimus ex uetusto codice.

Ex eodem, folio 334. uersu 5.

Supereſt ut de hac ipsa re singuli.) Rursus hic cũ sacramẽti res tractet̃ ac fidei, tamẽ unũquẽq; suo relinquit arbitrio: nec putat quenq; terrore cogendum, ut mutet sententiã, uidelicet ne scinderet̃ concordia ecclesiastica.

Ex eodem, folio 334. uersu 31.

Migirpa in suffragio suo, hoc baptismum dixit, quemadmodum & Augustinus in cõmentarijs in Ioannem.

Ex eodem, folio 336. uersu 26.

Monnulus in suffragio suo cancer usurpat neutro genere, p morbo, qd̃ & aliâs apud Cyprianum reperies.

QVAE VIDENTVR FALSO ASCRIPTA CYPRIANO.

Folio 344. & 346. uersu 16.

Probatio capitulorũ.) Phrasis imò genius huius opis totus abest ac dissidet à Cypriani stilo, siue spectes elegantiã orationis, siue eruditionẽ sacrã, siue ardorẽ animi. Mihi uidet̃ esse fragmentũ alicuius cõmentarij. Iã ut nihil aliud, uel illud unũ mihi persuaserit opus nõ esse Cypriani, quod serio recenset hic, quisquis est, frigidissimũ cõmentũ, de quatuor elementis, quibus apud Hebræos cõponit̃ Adã: & quatuor mundi plagas, quas is, nescio quo cõsilio stellas appellat, quarũ singulæ apud Græcos incipiãt à singulis Hebraici nominis elemẽtis. Deinde alterũ multo frigidius, de numero quẽ constituunt apud Græcos eadẽ elemena, α, δ, α, μ, & tamen hoc uisum est Augustino idoneum quod serio referret, enarrans Ioannis caput 2.

Folio

Folio 351. & 353. uersu à fine 10.

Narrat Iosephus.) Nec hic quidem quicquã est Cypriani, meminit autẽ Pipini regis Aquitanorũ, qui quo tempore fuerit, nondũ exquisiuimus.

Folio 356.

Mihi quidem fidelissime Laurenti.) Stilus satis arguit, hoc opus nõ esse Cypriani: & inter opera Hieronymi fert̃ inscriptũ Ruffino. Nec abhorret phrasis à phrasi Ruffini: & inter huius opera magnifice de symbolo meminit Gennadius, quod adeo præclare dicit esse disertũ, ut cæteri ad hunc nihil dixisse uideant̃. Folio 384.

Promiserã quidẽ uobis.) Libellus hic eruditi facundiq; hominis esse negari nec debet, nec potest. Et cõsentiũt quædã schemata, in quibus tamen hic magis immodicus quàm Cyprianus: uerũ asperſa sunt uerba quædam, nõ referentia puritatẽ Cyprianicæ dictionis, uelut illa: Quoties inordinaliter credimus, ac cõtubernalitas. Itẽ artificialia sunt, & cõiugalitas & uulgaritas. Itẽ absentare, p separare. Itẽ constitutionarij, & repulsoriũ: pullulat uitia, pro producit: & naufragalis, & corpus ancillat, pro effœminat. Itẽ frequentatiuũ, aliaq; his cõsimilia. Quanq̃ uidet̃ episcopus, aut alioquin autoritate præditus fuisse, nã sic inquit alicubi: Vos aũt filij charissimi nõ tantum persuasione, sed etiã potestate cõuenio. In hoc libello citat̃ locus Pauli iuxta ueram ac Græcorũ lectionẽ: Non ergo blaſphemet̃ bonũ uestrũ: atq; ita legitur in uetustissimis codicibus, ad quos hæc contulimus.

Folio 412.

Solent matres.) Nec hoc opus esse Cypriani stilus arguit, licet hominis sit eruditi, quales ætas illa cõplures habebat. Præterea nec habebat̃ in exẽplaribus manu descriptis, quibus usus sum: & in æditione Badiana separatum habebatur à reliquo uolumine. Vita Cypriani interiecta, in prioribus æditionibus omnino non habebatur, sed tamen habenda gratia qui in causa fuerunt, ut hæc nobis supersint, idq; debemus nomini Cyprianico, quod huius cõmendatione seruata sint, fortassis alioqui peritura.

Folio 477.

Et si incongruens.) Opinor neminẽ fore tam obesæ naris, quin illico sensurus sit, stilũ huius operis lõge lateq; discrepare à dictione Cyprianica: est enim elaboratus & inæqualis, identidẽ intumescens, sed parũ feliciter. Affectat argutiã, ne id quidẽ ubiq; feliciter, & omnino plus est curæ q̃ ingenij, plus affectationis q̃ facultatis. Apparet opus fuisse meditantis & exercẽtis calamũ. Nõ habebat̃ in codicibus excusis, reperi in codice bibliothecæ Iemblacen. sed mirũ q̃ mendose descriptũ, proinde dedimus quale potuimus.

Folio 488.

Aliquas officiorũ meorũ.) Hunc in uetere quadã æditione excusum reperi, sed mendosum locis cõpluribus, nec licuit mederi cunctis erratis, quod

 nõ succur

nō ſuccurreret ullū aliud exēplar. Stilus palàm arguit nō eſſe Cypriani. Nâ fluit ille, ac lectorē ducit. Hic argute ac breuiter ſententijs & enthymematis pungit. Doctus fuit autor, quiſquis fuit: & liber indignus, qui intercidat.

QVAEDAM EMENDATA EX CONIECTVRA.

Ex eodem, folio 488. uerſu 20.

Ad implenda quæq; cognoſcimus tribuat.) Legendum arbitror, quæ cognoſcimus. Folio 488. uerſu 28.

Nihil iam carni debentes qua renatos &c.) Forte pro qua legendū quaſi: quanq; mihi uidetur & aliâs locus nō uacare mendo.

Folio eodem, uerſu 30.

Quæ à Chriſto conſecrata ſit.) Vide num rectius ſit, Chriſto conſecrata. Quanq; ſi legas à Chriſto, ſenſus eſt Chriſtū ipſum fuiſſe uirginem.

Folio eodem, uerſu à fine 5.

Modulo decore inuicem &c.) Legendum ſuſpicor, mutuo decore.

Folio 489. uerſu 15.

Exhauriens rem tum pudore.) Lege, cum pudore.

Folio eodem, uerſu 22.

Eo uiris per uiros monſtra.) Legendum arbitror, ex uiris per uiros.

Folio 492. uerſu à fine 11.

Aut redintegrandos dolos lenocinantiū.) Opinor legendū, lenocinatū.

Folio eodem, uerſu à fine 5.

Oculorū extremitates ſuffocant.) Legendū arbitror, ſuffuſcant: qd ſtibio ſolet addi nigror oculis. Et mox p actibus, ſuſpicor legendum artibus.

Folio 493. uerſu 2.

Quorū precia etiam ſine artibus calendarū cuiuſuis excedūtur.) Forte ſic legendū, quorum precia, etiam ſine artibus, cilindrorum onus excedunt.

Folio eodem.

Cogitāti mihi & intolerabiliter.) Quando ſtilus non patitur, ut Cypriani credatur hæc epiſtola: uero proximū eſt, eſſe Cornelij Romanæ urbis epiſcopi. Siquidem Hieronymus operum huius, catalogum texens, meminit hiſce uerbis: Et alium & de Nouatiano & ijs qui lapſi ſunt. Apparet autem eſſe imperfectam, ſic enim deſinit: Præ manu ſit nobis oratio illa, exomologeſeos plena: niſi forte cōtinenter ſubſequi debebat oratio, quam in una reperi æditiōe: ſed interiecto ſermone Auguſtini diuulſam, eā ſubijciam: licet mihi nō fiat ueriſimile hāc eſſe quā ſenſit: uel hoc argumēto qd de pœnitētia, aut relaxatiōe peccatorū nulla hic fiat mētio: at nihil aliud agitur in epiſtola. Ex eadem, folio 499. uerſu 27.

At nunc ex quo caninam illam hæreſim.) Pro caninam lege, Cainam. Sic enim & Hieronymus appellat eā quæ admit ſpem remittēdi peccati. Cætera facile lector ipſe deprehendet.

Folio

Folio 512. & 515.

Subiecimus & Auguſtini orationē prorſus ipſius piam iuxta ac doctā: deinde duas precationes non aſpernandas mea ſententia, an Cypriani incertū. Porrò quod in toto opere neſcio quis diſſecuit libros, diſtinxit tractatus ab epiſtolis, tametſi ſciebam inepte factum, tamen diſſimulaui, qd non admodū referat. Sic aliquis & tomos, quos Origenes ſcripſit in Matthæū, diſſcidit in homilias.

VERBA PECVLIARIA CYPRIANO.

Folio 79. uerſu 13. & 111. uerſu. penultimo.

Exambire.) p ambitu aſſeq ſiue eniti, ſicut eblandiri. lib. 3. epiſtola 5. Quoniā cōperi fratres. Itē lib. 4. epiſt. 2. Accepi. Epiſcopatū nō exambitū, nec extortum. Folio 93. uerſu 15.

Remiſſa, pro remiſſione. lib. 3. epiſtola 13. Diu patientiam meam.

Folio 113. uerſu 11.

Sacrificati dicebant ea ætate, qui metu malorū eò pertrahebant, ut idolis etiā ſacra facerent. epiſtola 4. libri 2. Accepi. Hos eoſdē alicubi uocat thurificatos. Qui nō incēdiſſent thura idolis, ſed per libellos tantū dediſſent nomina, libellatici uocabant. Folio 132. uerſu à fine 5.

Clinici tum uulgo dicebantur, qui ob morbum lecto decumbentes, aqua ſacrā aſpergebantur, non tingebantur: nam κλίνη Græce lectus eſt.

Folio 157. uerſu ult. & folio 158. uerſu 17.

Impugnare & impugnatio, ſic enim ſcriptum habet in codicibus, pro fucatione & fucare ponit in epiſt. de habitu uirginū. Sed haud ſcio an dicendum ſit impigmatio, unde pigmenta dicta uidentur.

Folio 189. uerſu à fine 14. & fol. 194. uerſu à fine 17.

Magnanimitatē uocat, quod eſt ſubinde in literis apoſtolicis μακροθυμία, quod alij uertunt longanimitatē: ut in tractatu de eleemoſyna. Hæc indeſinentium operum magnanimitate redimantur. Item in proximo: Charitas magnanima eſt: alijſq; locis pluribus, quàm ut referat citare ſingulos.

Folio 31. uerſu 14. folio 103. uerſu 1.

Mortalis.) Apud hunc ex ueteribus unū reperio poſitum mortale pro eo quod mortē adfert: ut in tractatu de bono patientiæ, cuius initium: De patientia loquuturus. Folio 227. uerſu 20. & 21.

Confundí pro erubeſcere, uſurpat tractatu de lapſis.

Folio 93. uerſu à fine 7. & fol. 94.

Dare pacem, pro admittere in conſortium eccleſiæ, aut abſoluere.

Facere literas, pro ſcribere epiſtolas.

Folio 38. uerſu 25 Abſtinere, pro ſeparare.

Folio 12. uerſu 1. Et abſtentus, pro ſeparatus.

Folio 184. uerſu 22.

Dominicum,pro cœna dominica,seu cõmunione eucharistiæ.
Quando pro quũ toties occurrit,ut mirum si casu factum est.
Frequenter abutitur isthic pro hic,& illic pro isthic. Promererí usurpat alí quoties pro conciliare,quod nos demerere dicimus. Pro nominibus se & sui,nõnunquam durius utitur pro ipsum & ipsius. Quàm diu utitur pro donec.libro 4.cap.4. Quàm diu torquent,quàm diu desciãt,pro donec desciant. Tractatu primo autumnũ dixit neutro genere. Imò nõnũquàm durius abutitur pro potius. Deprehenditur in huius scriptis aliquoties solœcismus,qui nõnunquàm obrepere solet doctis,dum magis attendunt sententiæ quàm uerbis. Talis est in libello ad Demetrianum,pestem & luem criminaris, cũ peste & lue uel detecta sint uel aucta crimina singulorũ: dum nec infirmis exhibetur misericordia,& defunctis auaricia inhiat & rapina: ijdem ad pietatis obsequium timidi,ad impia lucra temerarij. Nam hi nominatiui non habent quò referantur. Huic similis est in sermone de spiritu sancto: Hi omnes dum Hebræa lingua apostoli prædicarent, locutio Iudaica,enunciationis suæ articulos cursu consueto euoluens,nullo exponebatur interprete. In hoc opere sumus usi præsidio trium æditionum: Romanæ,qua nihil uidi deprauatius,& tamen hæc alicubi profuit. Cuiusdam alterius,cuius titulus excidit,& Badianæ: præterea uetustissimorum codicum,qui tamen non ubiq; succurrebant. Vbi succurrebant non est dormitatum, ijs qui plus ualent præstare,per nos sanè non est præcluſa uia.

INDEX SEV ORDO OPERVM DIVI CAECILII Cypriani.

Ognouimus frater. ad Cornelium. de perseuerantia fidei, seu confessione. folio 1
Statueramus quidem. ad eundem. de ijs qui ob tormentorum metum à fide defecerunt. 3
Legi literas tuas frater. ad eundem epistola confortatoria. 6
Cum in unum conuenissemus. ad Felicem & Paulum. de Martiali & Basilide hæresiarchis. 18
Et iã prídẽ uobis. ad Rogatianũ & cæteros. de obseruatiõe disciplinæ. 22
Pro tua religiosa diligentia. ad Magnum. de ijs qui in lecto gratiam consequuntur. 24
Grauiter & dolenter motus. ad Epitectum & plebem Assuritanorum. de Fortunatiano episcopo. 29
Quanquàm fratres charissimi Briccius. ad plebem. de quinq; presbyteris schismaticis. 31
Grauiter cõmoti sumus. ad plebem & clerum Furnitanorum. de Victore, qui

qui Faustinum presbyterum tutorem nominauit. fol.35
Pro dilectione tua. ad Eucratium. de histrione. 36
Legimus literas tuas frater. ad Pomponium. de uirginibus. 37
Cum simul in concilio essemus. ad Ianuarium & cæteros. de ijs qui apud hæreticos baptizantur. 40
Ad quædam disponenda. ad Stephanum. de concilio. 42
Bene admones Donate. ad Donatũ Cyprianus de sua conuersione. 44
Quanq; sciam frater. ad Cæcilium de sacramento dominici calicis. 51
Et cunctos uos pariter. ad Mosen & Maximũ &c. de cõfessione eorum. 58
In ordinandis clericis. ad clerum & plebẽ. de Aurelio lectore ordinato. 60
Exulto lætus & gratulor. ad martyres. de martyrio. 61
Quanq; bene sibi conscius. presbyteri & diaconi ad Cyprianum. 64
Et cũ diligentia. ad Cornelium. de Nouatiano & Nouato schismaticis. 68
Et religiosum nobis. ad eundem. de Ethippo. 70
Quod seruis dei & maxime. ad eundem. de unitate ecclesiæ. 70
Venerunt ad nos. ad eundem. de hæreticis. 72
Egisse nos & agere. ad eundem epistola congratulatoria. 73
Et nuper quidem. ad Lucium papam de exilio reuersum. 74
Cũ frequenter charissimi. ad Maximũ & Nicostratũ. de unitate. 76
Lectis literis uestris. ad Maximũ & Vrbanũ &c. ad ecclesiã reuersos. 76
Quales literas ad clerum. ad presbyteros Romæ consistentes. 78
Quoniã cõperi fratres. ad eosdẽ epistola, in qua se à maledicis expurgat. 78
Quanquam sciã uos fratres. ad eosdem, ut ijs fratribus qui in carcere sunt, omnis humanitas exhibeatur. 80
Exultãtib9 nobis. ad Luciũ &c. epistola, i q̃ de acceptis literis gratias agit. 81
Legimus literas tuas. ad Fidum. de infantibus baptizandis. 82
Grauiter & dolenter cõmoti sumus. ad Rogatianum. de diacono, qui contra episcopum contendit. 84
Optaueram quidem fratres. ad presbyteros & diaconos, ut diligentiores sint circa religionis administrationem. 86
Quantã solicitudinẽ. ad Corneliũ. de nõnullis ad ecclesiã reuersis. 87
Ne quid minus ad pœnã. ad eundem. de quibusdam schismaticis. 89
Faustinus collega noster. ad Stephanũ. de Martino Arelatense. 90
Certi sumus frater. Maximus, Vrbanus &c. ad D. Cyprianum. 92
Diu patientiam meam. ad clerum de quibusdã presbyteris, qui temere pacem lapsis dederunt. 92
Solicitudo loci nri. ad martyres & cõfessores, q lapsis petierũt pacẽ dari. 94
Ingemiscere uos & dolere. Significatio ad plebem de petitione super lapsis facta per martyres. 96
Miror uos fratres. ad clerum propter lapsos & chatecumenos, ne uacui exi

rent. 97
Legi literas ueſtras. ad clerum de ijs,qui ad pacem feſtinant. 98
Dominus loquitur & dicit. ad clerum,nō eſſe temere pacē lapſis dandā. 99
Accepimus literas tuas. ad Calydoniū epiſcopū.quid ſup lapſis egerit. 99
Cum de exceſſu boni uiri. ad clerum Romæ conſiſtentem. 100
Ne quid conſcientiam ueſtram. ad clerum. de lectore Saturo, & hypodiacono Optato. 101
Scripſiſtis fratres.ad Fortunatū & cæteros. de ijs q̄ p tormēta ſuperant. 101
Saluto uos fratres. ad clerum de cura populi. 102
Gloria quidem ueſtra. ad martyres & confeſſores epiſtola, in qua uirtutū laudem extollit. 103
Saluto uos fratres. ad Seagrium & Rogatianum in carcere cōſtitutos epiſtola conſolatoria. 106
Accepimus primas literas. ad Antonianū. de Cornelio & Nouatiano. 109
Gloriā fidei.ad Moſen & Maximū &c.qui in p̄ſecutiōe fidē ſeruauerūt. 120
Quanq̄ ſentiam. ad clerum. de deprecando deū pro peccatis noſtris. 121
Agnoſcenda & complectenda. ad clerum & plebem. de Celerino confeſſore lectore ordinato. 124
Cogitaueram quidem. ad Thibaritanos epiſtola exhortatoria. 126
Quæſiſti etiā &c.ad Magnū.de ijs qui in lecto gratiam conſequuntur. 132
Legi literas tuas. ad Cornelium epiſtola, in qua de literis ſe purgat. 135
Ego te frater.ad Florentium Pupianum epiſtola,in qua ſe purgat quod obtrectatoribus crediderit. 136
Nūciādū uobis.ad clerū.de Numidico coſeſſore presbytero ordinato. 140
Oblatrantem te. contra Demetrianū tractatus,in quo demonſtrat autor, mala multiplicari,quod ab idololatris deus non coleretur. 141
Diſciplina cuſtos. tractatus de habitu uirginum. 152
Cū moneat dñs.aduerſus Nouatianū ſchiſmaticū.de eccleſiæ unitate. 162
Quod idola dij non ſint. tractatus,quod unus deus ſit. 174
Multa & magna. ſermo de pietatis opere & eleemoſyna. 178
Zelare quod bonum uideas. ſermo de zelo & liuore. 190
De patientia loquuturus. ſermo de bono patientiæ. 197
Et ſi apud plurimos. ſermo de mortalitate. 206
Pax ecce dilectiſſimi. ſermo de lapſis. 215
Euangelica præcepta. ſermo de oratione dominica. 229
Deſideraſti Fortunate. ad Fortunatū. de exhortatione martyrij. 243
Obtemperandum fili. ad Quirinum aduerſus Iudæos. 258
Chriſtum primogenitum eſſe. ad eundem,aduerſus Iudæos. 269
Pro fide ac deuotione tua. ad eundem. de præceptis dominicis. 285

non habebantur in excuſis uoluminibus,ſed ex uetuſtis codicibus addita ſunt à Deſ.Eraſmo Rot.

Scripſiſti mihi frater. ad Iubaianum de hæreticis baptizandis. 317
Quanq̄ planè ea. ad Pompeium contra epiſtolam Stephani. 327
Retulit ad me frater. ad Quintinū de hæreticis & ſchiſmaticis baptizād. 332
Cū in unū Carthagini.Sentētiæ epiſcoporū concilij Carthaginenſis. 338

OPERA QVAE FALSO VIDEBANTVR ASCRIpta Cypriano.

Probatio capitulorū. de montibus Sina & Sion aduerſus Iudæos. 344
Narrat Ioſephus. de reuelatione capitis beati Ioannis baptiſtæ. 351
Mihi quidē fideliſſime.Expoſitio in ſymbolū,quod uocāt apoſtolorū. 356
Promiſeram quidem uobis.De ſingularitate clericorum. 384
Solent matres. ad Corneliū papā de cardinalibus Chriſti operibus. 412

OPERA ADDITA EX DESCRIPTIS CALAMO libris, notha tamen.

Et ſi incōgruēs eſt.ad Moyſen,Maximū,& cæteros de laude martyrij. 477
Aliquas officiorū meorū. de diſciplina & bono pudicitiæ. 488
Cogitanti mihi. ad Nouatianum hæreticū,quod lapſis ſpes ueniæ non eſt deneganda. 493
Hagios hagios. Oratio B.Cypriani martyris. 502
Domine ſancte pater. oratio eiuſdem. 503
Sermonē à nobis.ſermo beati Auguſtini de ſancto Cypriano martyre. 505

INDEX EPISTOLARVM AC LIBRORVM D. CYPRIANI iuxta ordinem literarum digeſtus.

Accepimus literas tuas. ad Calydonium epiſcopum,quid ſuper lapſis egerit. folio 99
Accepimus primas literas. ad Antonianū.de Cornelio & Nouatiano. 109
Ad quædam diſponenda. ad Stephanum de concilio. 42
Agnoſcenda & complectenda. ad derum & plebem de Celerino cōfeſſore lectore ordinato. 124
Aliquas officiorū meorū.de diſciplina & bono pudicitiæ. 488
Bene admones Donate. ad Donatū Cyprianus de ſua cōuerſione. 44
Certi ſumus frater.Maximus,Vrbanus,& cæteri ad D.Cyprianum. 92
Chriſtum primogenitū eſſe. ad Quirinum aduerſus Iudæos. 269
Cogitanti mihi. ad Nouatianum hæreticum,quod lapſis ſpes ueniæ non eſt deneganda. 493
Cogitaueram quidem. ad Thibaritanos epiſtola exhortatoria. 126

Cognouimus frater. ad Cornelium papam.de confeſſione. 1
Cum de exceſſu boni uiri. ad clerum Romæ conſiſtentem. 100
Cum frequenter chariſſ. ad Maximum & Nicoſtratum de unitate. 76
Cum in unum Carthagini. ſententiæ epiſcoporũ concilij Carthagineñ. 333
Cum in unum conueniſſemus. ad Felicem & Paulum de Martiali & Baſilide hæreſiarchis. 18
Cũ moneat dñs. aduerſus Nouatianũ ſchiſmaticũ de eccleſiæ unitate. 162
Cum ſimul in cõcilio eſſemus. ad Ianuarium & cæteros de ijs qui apud hæreticos baptizantur. 40
De patientia loquuturus. ſermo de bono patientiæ. 197
Deſideraſti Fortunate. ad Fortunatum de exhortatione martyrij. 243
Diſciplina cuſtos. tractatus de habitu uirginum. 152
Diu patientiam meam. ad clerum de quibuſdã presbyteris qui temere pacem lapſis dederunt. 92
Dominus loquit᷑ & dicit. ad clerum non eſſe temere pacẽ lapſis dandã. 99
Domine ſancte pater. oratio B.Cypriani martyris. 502
Egiſſe nos & agere. ad Cornelium epiſtola congratulatoria. 73
Ego te frater. ad Florentium Pupianum epiſtola,in qua ſe purgat qđ obtrectatoribus crediderit. 136
Et cũ diligentia. ad Cornelium de Nouatiano & Nouato ſchiſmaticis. 68
Et cũctos uos pariter.ad Moyſẽ & Maximũ &cæteros de cõfeſſiõe eorũ.58
Et iã pridẽ uobis.ad Rogatianũ & cæteros de obſeruatione diſciplinæ. 22
Et nuper quidem. ad Lucium papam de exilio reuerſum. 74
Et religioſum nobis. ad Cornelium de Ethippo. 70
Et ſi apud plurimos. ſermo de mortalitate. 206
Et ſi incõgruẽs eſt. ad Moyſen,Maximũ & cæteros de laude martyrij. 477
Euangelica præcepta. ſermo de oratione dñica. 229
Exultantibus nobis. ad Lucium & cæteros epiſtola,in qua de acceptis literis gratias agit. 81
Exulto lætus & gratulor. ad martyres de martyrio. 61
Fauſtinus collega noſter. ad Stephanũ de Martino Arelateñ. 90
Gloria quidẽ ueſtra. ad martyres & confeſſores epiſtola,in qua uirtutũ laudem extollit. 103
Gloriam fidei ad Moyſen,Maximum & cæteros,qui in perſecutione fidẽ ſeruauerunt. 120
Grauiter commoti ſumus. ad plebem & clerum Furnitanorum de Victore,qui Fauſtinum presbyterum tutorem nominauit. 25
Grauiter & dolenter. ad Epictetum & plebem Aſſuritanorum de Fortunatiano epiſcopo. 29
Grauiter & dolenter cõmoti ſumus. ad Rogatianum de diacono qui contra

tra epiſcopum contendit. 84
Hagios hagios. oratio B.Cypriani martyris. 502
Ingemiſcere uos & dolere. ſignificatio ad plebem de petitione ſuper lapſis facta per martyres. 96
In ordinandis clericis. ad clerum & plebẽ de Aurelio lectore ordinato. 60
Lectis literis ueſtris.ad Maximũ,urbanũ & cæteros ad eccleſiã reuerſos.76
Legi literas tuas. ad Cornelium epiſtola confortatoria. 6
Legi literas tuas. ad eundem epiſtola,in qua de literis ſe purgat. 135
Legi literas ueſtras. ad clerum de ijs qui ad pacem feſtinant. 98
Legimus literas tuas. ad Pomponium de uirginibus. 37
Legimus literas tuas.ad Fidũ de infantibus baptizandis. 82
Mihi quidẽ fideliſſimi. expoſitio in ſymbolũ,quod uocãt,apoſtolorũ. 356
Miror uos fratres.ad clerũ ppter lapſos& catechumenos ne uacui exirẽt.97
Multa & magna. ſermo de pietatis opere & eleemoſyna. 178
Narrat Ioſephus. de reuelatione capitis B.Ioannis baptiſtæ. 351
Ne quid conſcientiam ueſtram. ad clerum de lectore Saturo & hypodiacono Optato. 101
Ne quid minus ad. ad Cornelium de quibuſdam ſchiſmaticis. 89
Nũciãdũ uobis.ad clerũ de Numidico cõfeſſore presbytero ordinato. 140
Oblatrantem te. contra Demetrianum tractatus, in quo demõſtrat autor mala multiplicari,quod ab idololatris deus non coleretur. 141
Obtemperandum tibi fili. ad Quirinum aduerſus Iudæos. 258
Optaueram quidem fratres. ad presbyteros & diaconos, ut diligentiores ſint circa religionis adminiſtrationem. 86
Pax ecce dilectiſſimi. ſermo de lapſis. 215
Probatio capitulorum. de montibus Sina & Sion aduerſus Iudæos. 344
Pro dilectione tua. ad Eucratium de hiſtrione. 36
Promiſeram quidem uobis. de ſingularitate clericorum. 384
Pro tua religioſa diligẽtia.ad Magnũ de ijs q in lecto gratiã cõſequunt᷑. 24
Prõ fide ac deuotione tua. ad Quirinum de præceptis dominicis. 285
Quæſiſti etiã &c.ad Magnum de ijs qui in lecto gratiã conſequuntur. 132
Quales literas ad clerum. ad presbyteros Romæ conſiſtentes. 78
Quanq̃ fratres chariſſimi. ad plebẽ de quinq; presbyteris ſchiſmaticis. 31
Quanq̃ ſciam frater. ad Cæcilium de ſacramento dominici calicis. 51
Quanq̃ bene ſibi conſcius. presbyteri & diaconi ad Cyprianum. 64
Quanq̃ ſciam uos fratres. ad presbyteros Romanos,ut ijs fratribus qui in carcere ſunt,omnis humanitas exhibeatur. 80
Quanq̃ ſentiam. ad clerum de deprecando deum pro peccatis noſtris. 121
Quanq̃ planè ea. ad Pompeium contra epiſtolam Stephani. 327
Quantã ſolicitudinem. ad Cornelium de nonnullis ad eccleſiã reuerſis. 87

Quod

Quod ſeruis dei & maxime. ad Cornelium de unitate eccleſiæ. 70
Quod idola dij non ſint. tractatus quod unus deus ſit. 174
Quoniam comperi fratres. ad presbyteros Romæ conſiſtentes epiſtola, in qua ſe à maledicis expurgat. 78
Retulit ad me frater. ad Quintũ de hæreticis & ſchiſmaticis baptizãdis. 332
Saluto uos fratres. ad clerum de cura populi. 102
Scripſiſtis fratres. ad Fortunatũ & cæteros de ijs q̃ p tormẽta ſuperant. 101
Saluto uos fratres. ad Seagrium & Rogatianum in carcere cõſtitutos epiſtola conſolatoria. 106
Scripſiſti mihi frater. ad Iubaianum de hæreticis baptizandis. 317
Sermonẽ à nobis. ſermo beati Auguſtini de ſancto Cypriano martyre. 505
Solent matres. ad Corneliũ papã de cardinalibus Chriſti operibus. 412
Solicitudo loci noſtri. ad martyres & confeſſores, qui lapſis petierunt pacem dari. 94
Statueramus quidem iam pridem. ad Cornelium de ijs qui ob tormentorum metum à fide defecerunt. 3
Venerunt ad nos. ad Cornelium de hæreticis. 72
Zelare quod bonum uideas. ſermo de zelo & liuore. 190

ANNOTATIVNCVLA DES. ERASMI ROTERODAMI in paſſionem D. Cypriani.

Temporibus Valeriani.) Hic appendicem ab alio quopiam recentiore additam: clarius eſt, quàm ut ſit admonendum: ea eſt: Nos ergo fratres oremus omnipotentem deum. Et Hieronymus in Catalogo ſcriptorum illuſtrium teſtatur, Cypriani uitam ac mortem à Pontio diacono, qui fuerit illi comes individuus, fuiſſe deſcriptam: è cuius libro, ſuſpicor, hoc eſſe decerptum. Nam cũ Hieronymus egregium uolumen appellet, quod reliquiſſet Pontius: non eſt ueriſimile, hunc eſſe librum de quo ſenſerit Hieronymus: qui adeo non meretur elegans dici, ut ne libri quidem uocabulum mereatur.

PASSIO BEATI CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGInenſis, per Pontium eius diaconum ædita.

TEmporibus Valeriani iniquiſſimi imperatoris, fuit in Carthaginæ quæ eſt in Africa, glorioſiſſimus uir, nomine Cyprianus: qui primo quidem Rhetoricam docuit: deinde à quodã presbytero nomine Cæcilio conuerſus ad fidem Chriſti, nomẽ quoq; ſortitus eſt Cæcilius: qui omne culmen geſtiens aſſequi Chriſtianæ religionis, perfectionem (quam Chriſtus conſulenti iuueni de uita æterna deprompſerat) ſequutus, omnẽ ſubſtantiam ſuã pauperibus erogauit, ut nudum mater eccleſia ſuſciperet, quem nudum mater carnea terræ ædidiſſet: ueraciter pſpiciens, non poſſe perfecte in inenarrabili dei ſapientia philoſophari, terrenis cupiditatibus innixum. Nãq; ita dei ineffabili ſapientiæ contemplandum ſe tradidit, ut toto orbe propè notiſſimus, ſole clarius extent eius

eius innumera uolumina, quæ in euangelijs & alijs uoluminibus optime p̃ orauit: chronicam quoq; ualde utilem compoſuit, & exhortatorias ad multos ſanctorum epiſtolas, in quibus ardorem fidei uelut bonus demonſtrauit athleta. Poſt multũ uero tẽporis, ut nõ abdita maneret lucerna ſub modio, ſed ut luceret inſtar ſtellæ ſpiritualis ſolis, poſita eſt ſuper candelabrum ut præſentes & ſecuturi agnoſcerent, nõ debere doloribus momentaneis cedere, quibus perpetua beatitudo fixa maneret. Deniq; comprehenſus à miniſtris Paterni proconſulis Carthaginenſis, ante eum in quoddã ſecretariũ adductus eſt, cui ita dixit: Sacratiſſimi imperatores Galienus & Valerian? ad me literas dirigere dignati ſunt, in quibus ſanxerũt, ut omnes homines, deos, quos Romani adorant, debeant adorare: & qui contempſerint hoc præceptum, gladio feriantur. Audiui uero quod tu deorum cultum pro nihilo ducas: unde hortor ut conſulas tibi & deos honores. Cyprianus reſpõdit: Chriſtianus ego ſum, & nullos alios deos noui, niſi unum & uerum deum, qui creauit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Huic deo Chriſtiani ſeruimus: hũc nocteq; dieq; deprecamur p̃ omnibus, etiã p̃ imperatoribus. Paternus proconſul dixit: Si in hac uoluntate perſeueraueris, peſſima morte peribis. Sanctus Cyprianus epiſcopus reſpondit: Bona uoluntas eſt, quæ deum timet: & ideo non poteſt immutari. Paternus proconſul dixit: Quia in hac uoluntate permanes, ſecundũ præcepta principũ exilio deputandus es. Sanctus Cyprianus reſpondit: Exul non erit, qui deũ in mente habebit: quoniã domini eſt terra & plenitudo eius. Paternus procõſul dixit ad eum: Anteq; proficiſcaris, dic ubi ſint presbyteri, qui in hac ciuitate eſſe dicunt, uel ſimiles tui. Sanctus Cyprianus reſpondit: Bene atq; uti liter legibus ueſtris ſanxiſtis, nullos delatores fore debere: idcirco à me p̃ di nõ debẽt, ſed à uobis inueniant: quia & hoc cenſuiſtis, ut nullus ſe ultro offerret. Proconſul dixit: Ego à te cum tormentis eos exquiram. Sanctus dei reſpondit: Per me non perdentur. Proconſul dixit: Præceptũ principũ eſt, ne qui Chriſtiani conciliabula faciant, uel cœmiteria ingrediantur: & ſi quis hoc uiolauerit, gladio animaduertatur. Sanctus dei reſpondit: Fac quod tibi præceptum eſt. Cum ergo uideret animũ eius immutabilem in religione diuina, fecit eum in ciuitate *Furabilitana exulari, ubi aliq; diu exemplo boni operis multis profuit, nemini obfuit. Cumq; ibi domino in ſanctitate deſeruiret, mortuus eſt Paternus proconſul. Et ipſe de exilio regreſſus, in quodam hortulo cõmanebat. Cumq; de eo perlatum eſſet ad Galeriũ Maximum, qui Paterno ſucceſſerat, miſit duos miniſtros, & iuſſit eũ ad ſe adduci. Qui cum ueniſſent ad eum, leuauerunt eum in curru ſuo, & ad Galerium Maximũ perduxerunt. Qui cum uidiſſet eum, ait: Tu es * Statius Cyprianus? Sanctus Cyprianus reſpondit: ego. Galerius proconſul dixit: Tu es quem Chriſtiani papam ſuum nominant? Sanctus dei reſpondit: ego.

Proconſul

Als Curubitana.*

Als Thaſcius.*

Proconsul dixit: Iusserunt tibi principes nostri adorare deos. Sanctus dei respondit: Non faciam. Proconsul dixit: Melius facies si saluti tuæ consulas, & deos nõ cõtemnas. Sanctus dei respõdit: Salus mea & uirtus mea Christus dominus est, cui sine fine seruire desidero. Procõsul dicit:* Vitæ tuæ doleo, & uellem consulere tibi. Sanctus Cyprianus respondit: Consultum mihi melius non esse quæro, quàm ut deum meũ adorans, ad ipsum tota mẽtis auiditate festinem: quoniã non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. Iratus Galerius ꝓconsul ait: Diu sacrilega mente uixisti, & nephariæ conspirationis homines aggregasti tibi, & inimicum te dijs & sacris religionibus eorum præbuisti: & non æquissimis cõsilijs principum assensum unq̃ præbuisti, sed semper autor iniqui nominis & signifer extitisti, & ꝓpterea cæteris quos sceleri tuo aggregasti exemplum eris, & in sanguine tuo discent disciplinam. Tũc ergo dictauit sententiam, dicens: Statium Cyprianum dijs libamina offerre renuentem, gladio animaduerti placet. Cũq̃ duceretur ad decollandũ, sequebatur eum multitudo populi, & alij clamabant: Moriamur simul cum sancto episcopo. Et cum peruenisset in locum qui dicitur Sextus, quarto ab urbe miliario, expoliauit se birro, & tradidit carnificibus. Dalmaticã uero tradidit diaconibus, & stetit in lineis, expectans spiculatorem. Et dum ille appropinquasset, iussit suis illi dare uiginti aureos. Cumq̃ prostrauisset sese in terram, orauit cum lachrymis, & à fratribus linteamina offerebantur, unde oculos sibi tergebat. Et cum surrexisset ab oratione, sententia ex tabella recitata est, ita: Statius Cyprianus gladio feriatur. Et statim respondit sanctus dei: Amen. Et ceruicem obtulit gladio, temporalemq̃ uitam finiuit, recepturus à deo sine fine perpetuam. Sic ergo beatus Cyprianus subsequutus est fide gloriosa sanctum Cornelium eodem martyrij genere, eodẽ passionis die, licet non eodem anno, deuicto diabolo, triumphator migrauit ad cœlum. Et sicut scriptum est: Quomodo in uita sua dilexerunt se, ita & in morte non sunt separati. Ambo fide clari, ambo constantia inuicti, ambo martyrio gloriosi. Nos ergo fratres oremus omnipotentẽ deum pro serenissimo imperatore Carolo, quatenus qui beatũ Cornelium papã & martyrem de Romanis partibus ob munimen sui, cunctorumq̃ fidelium sibi proximari fecit, ac nos de tam magno patrono honorauit: per suffragia huius inclyti martyris beatitudine perennis uitæ sibi concessa sanctorũ omniũ quos uenerabiliter excoluit, consortia adipisci mereamur perpetuo obtinẽda, præstante domino nostro Iesu Christo, qui cũ patre uiuit & regnat deus in unitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum. Amen.

*Als *uicẽ tuam.*

Birrũ episcopale.

Dalmatica.

Lintea.

F I N I S.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Cæcilij Cypriani epistola ad Cornelium papam, de fidei Christi cõfessione, cõgratulantis & hortantis, ut constanter & firmiter ad omnem patientiã perseueret.

Epistola I.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

COGNOVIMVS frater charissime fidei ac uirtutis uestræ testimonia gloriosa, & confessionis uestræ honorem sic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus uestris nos quoque participes ac socios computemus. Nam cum nobis & ecclesia una sit & mens iuncta, & indiuidua concordia, quis non sacerdos in cõsacerdotis sui laudibus, tanquam in suis proprijs gratuletur? Aut quæ fraternitas in fratrum gaudio non ubique lætetur? Exprimi satis non potest, quanta ista exultatio fuerit, & quanta læticia, cum de uobis prospera & fortia comperissemus, ducem te illic confessionis fratribus extitisse, sed & confessionem ducis de fratrum consensione creuisse, ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ comites, & confessorem populum suaseris fieri, dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inueniamus quid prius prædicare in uobis debeamus, utrum ne tuam promptam & stabilem fidem, an inseparabilem fratrum charitatem. Virtus illic episcopi præcedentis publice comprobata est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est, dum apud uos unus animus & una uox est, ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit fratres charissimi fides, quam de uobis beatus Apostolus prædicauit. Hanc laudem uirtutis & roboris firmitatem, iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum merita uestra contestans, dum parentes laudat, filios prouocat: dum sic unanimes, dum sic fortes estis, magna & cæteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer deum timere, Christo firmiter adhærere, plebem sacerdotibus in periculo iungi, in persecutione fratres à fratribus non separari, concordiam simul iunctam uinci omnino non posse, quicquid simul petitur à cunctis, deum pacis pacificis exhibere. Prosilierat aduersarius terrore uiolento Christi castra turbare, sed quo impetu uenerat,

Fidei unitas cõgratulationis causa.

Ducis confessio subditorũ est cõuersio.

Episcopi uirtus adunatio fraternitatis.

Roma. 1.

Concordia inuicta.

rat,eodem impetu pulsus est,& quantum formidinis & terroris attulit,tantùm fortitudinis inuenit & roboris: supplantare se iterum crediderat posse dei seruos,& uelut tyrones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Vnum primo aggressus,ut lupus ouem secerne re à grege,ut accipiter columbam ab agmine uolantium seperare tẽtauerat. Nam cui non est aduersus omnes satis uirium,circumuenire quærit solitudinem singulorum. Sed retusus adunati exercitus fide pariter & uigore, intellexit milites Christi uigilare iam sobrios, & armatos ad prælium stare, uinci non posse,mori posse,& hoc ipso inuictos esse, quia nec mori timent, nec repugnare contra impugnantes,cum occidere innocentibus nec nocentem liceat,sed prompte & animas & sanguinem tradere,ut cum tanta in seculo maliciæ sæuitia grassetur,à malis & sæuis uelocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis dei spectaculum,glorioſum: quale in conspectu Christi & eius ecclesiæ gaudium? Ad pugnam quam tentauerat hostis inferre,non singulos milites,sed semel tota castra prodijsse. Omnes enim constat uentu ros fuisse,si audire potuissent, cum accurrerit properanter, & uenerit quis quis audiuit. Quot illi lapsi,glorioſa confessione sunt restituti? Steterunt fortes,& ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores, ut appareat nu per*subitatos esse,& nouæ atque insuetæ rei pauore trepidasse. Redijsse ad se postmodum,fidem ueram,& uires suas de dei timore collectas,ad omnẽ patientiam constanter & firmiter roborasse, nec iam stare ad criminis ueniam,sed ad passionis coronã. Quid ad hæc Nouatianus frater utrũ ne iã deponit errorem,an uero (qui dementium mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorem? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria,illic dissensionis & zeli crudescit insania? nec uulnus suum miser curat,sed adhuc grauius & se & suos uulnerat? in perniciem fratrum lingua sua perstrepens, & facundiæ uenenatæ iacula contorquens, magis durus secularis philosophiæ prauitate, quàm philosophiæ dominicæ lenitate pacificus: desertor ecclesiæ, misericordiæ hostis, interfector pœnitentiæ, doctor superbiæ,ueritatis corruptor, proditor charitatis? Agnoscit ne iam qui sit sacerdos dei? quæ sit ecclesia & domus Christi? qui sint dei serui,quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos antichristus impugnet? Neque enim quærit illos, quos iam subegit, aut gestit euertere, quos iam suos fecit. Inimicus & hostis ecclesiæ quos alienauit ab ecclesia & foras duxit, ut captiuos & uictos contemnit, & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quanquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur,cùm constet si occisi eiusmodi extra ecclesiam fuerint,fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ, nec in domo dei inter unanimes habituros esse, quos uidemus de pacifica & diuina domo furore discordiæ recessisse

Aduersarius singulos aggreditur.

Exercitus unitus disperso fortior.

Christi milites mortis cõtemptores.

Aliàs dubitasse.*

Nouatianus fidei hostis.

Nouatiani uenenata facundia.

recessisse. Hortamur planè quãtum possumus pro charitate mutua, qua nobis inuicem cohæremus,ut(quoniam prouidentia domini monentis instrui mur,& diuinæ misericordiæ consilijs salubribus admonemur,appropinqua re iam certaminis & agonis nostri diem)ieiunijs,uigilijs,orationibus insiste re cum omni plebe non desinamus. Incumbamus gemitibus assiduis, & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia,quæ stare & perseuerare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritualia & tela diuina,quæ protegunt. Memores nostri inuicem simus,concordes atq; unanimes, utrobique pro nobis semper oremus,pressuras & angustias mutua charitate releuemus. Et si quis hinc nostrum prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit,perseueret apud deum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Opto te frater charissime semper bene ualere.

Rom. 13.

Iudit. 4.

Etiam defuncti orant pro uiuis.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epistola beati Cypriani, nonnullorumq; episcoporum ad Cornelium papam, in qua docent,eos ecclesiæ communionicq; admitti debere,qui prioribus persecutionibus ob tormentorum metum à fide defecerunt,& dolenter ac iugiter diuina postmodum solatia implorantes,pro domini sui nomine,ac pro sua salute fortiter stare & repugnare profiterentur.

Epistola II.

CYPRIANVS, LIBERALIS, CALYDONIVS, NICOMEDES, Cæcilius,Iunius,Marutius,Felix,Successus, Faustinus,Fortunatus,Victor,Saturninus,alius Saturninus,Rogatianus,Satius, Secũdinus, alius Saturninus,Eutyches,alius Saturninus,Aurelius, Priscus, Herculanus, Victoricus,Quintus,Honoratus,Manthaneus,Hortensianus,Gerianus,Iambus,Donatus,Pompo nius,Polymarcus,Demetrius,alius Donatus, Priuatianus,Fortunatus,Rogatus, & Mun nullus Cornelio fratri salutem.

SAtueramus quidem iampridem frater charissime, participato inuicem nobiscum consilio,ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab aduersario & lapsi fuissent,ac sacrificijs se illicitis maculassent,agerent diu pœnitentiam plenam, & si periculum infirmitatis urgeret,pacẽ sub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas & diuina clementia, ecclesiam pulsantibus claudi, & dolentibus & deprecantibus spei salutaris subsidium denegari, ut de seculo recedentes sine cõmunicatione,aut pace domini dimitterentur, cũ permiserit ipse,qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cœlis ligata essent: solui autem possent illic,quæ hic prius in ecclesia soluerentur. Sed cum uideamus diem rursus alterius infestationis appropinquare cœpisse, & crebris atque assiduis ostensionibus admoneamur,ut ad certamen, quod no-

Pax pœnitentibus morte datur.

Ecclesia pulsantibus aperienda.

Mat.16.et 18.

bis hostis indicit,armati & parati simus,plebem etiam nobis diuina dignatione commissam exhortationibus nostris præparemus,& omnes omnino milites Christi,qui arma desiderant,& prælium flagitant,intra castra domini colligamus,necessitate cogẽte,censuimus, eis qui de ecclesia domini nõ recesserunt,sed pœnitentiam agere & lamentari ac dominum deprecari à primo lapsus sui die non destiterunt,pacem dandam esse, & eos ad prælium, quod imminet,armari & instrui oportere.Obtemperantis est nanq; ostensionibus atque admonitionibus iustis,ut à pastoribus oues in periculo non deserantur,sed grex omnis in unum congregetur,& exercitus domini ad certamen militiæ cœlestis armetur.Merito enim trahebatur dolentium pœnitentia tempore lõgiore,ut infirmis,si qui essent,in exitu subueniretur, quàm diu quies & tranquillitas aderat,quæ differre diu plangentium lachrymas, & subuenire sero morientibus in infirmitate pateretur. At uero nunc non
Pax fortibus necessaria. infirmis,sed fortibus pax necessaria est,nec morientibus,sed uiuentibus cõmunicatio à nobis danda est,ut quos excitamus & exhortamur ad præliũ,
Eucharistia accipientibus tutela. non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus,& cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela,quos tutos esse contra aduersarium uolumus,munimẽto dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere,si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus,si non eos ad bibendum prius in ecclesia poculum domini iure cõmunicationis admittimus? Interesse debet frater charissime inter eos qui uel apostatauerunt, & ad seculum cui renunciauerant reuersi, gentiliter uiuunt, uel ad hæreticos transfugæ facti, contra ecclesiam parricidalia quotidie arma suscipiunt, & inter eos qui ab ecclesiæ limine non recedentes & implorantes iugiter ac dolenter diuina & paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos esse, & pro domini sui nomine, ac pro sua salute stare fortiter,& pugnare profitentur.Hoc in tempore pacem nos non dormientibus,
Pax uigilantibus datur. sed uigilantibus damus:pacem non delicijs, sed armis damus: pacem non ad quietem,sed ad aciem damus. Si secundum quod eos audimus, fortiter steterint & aduersarium nobiscum in congressione prostrauerint, non pœnitet pacem concessisse tam fortibus,imò episcopatus nostri honor grandis & gloria est,pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes qui sacrificia dei quotidie celebramus, hostias deo & uictimas præparemus.Si autem, quod dominus auertat, à fratribus nostris aliquis lapsorum fefellerit,ut pacem subdole petat,& impendentis prælij tempore communicationem non prælia-
Faciem uidemus,cor uero non. turus accipiat,seipsum fallit & decipit, qui aliud corde occultat, & aliud uoce denunciat.Nos inquantum nobis & uidere & iudicare conceditur,faciem singulorum uidemus, cor scrutari & mentem perspicere non possumus.

De his

de his iudicat occultorum scrutator & cognitor cito uenturus, & de arcanis cordis atq; abditis iudicaturus.Obesse autẽ mali bonis nõ debent, sed magis mali à bonis adiuuari.Nec ideo martyriũ facturis pax negãda est,quia sunt quidã negaturi,cum propter hoc pax sit danda omnibus militaturis, ne per ignorantiã nostrã ille incipiat præteriri,qui habet in prælio coronari.Nec quisquã dicat,qui martyriũ tulit,sanguine suo baptizat: nec pax illi ab episcopo necessaria est habituro gloriæ suæ pacẽ,& accepturo maiorem de dñi dignatione mercedẽ.Primo idoneus esse nõ potest ad martyriũ,qui ab ecclesia nõ armat ad præliũ:& mens deficit, quã nõ recepta eucharistia erigit & accendit.Dominus enim in euãgelio suo ait:Cum autem uos tradiderint,nolite cogitare quid loquamini:dabit enim uobis illa hora quid loq̃mini:nõ em̃ uos estis qui loquimini,sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis.Cum autem dicat in traditis atq; in confessione nominis constitutis loqui spiritum patris,quomodo potest ad confessionẽ paratus aut idoneus inueniri,qui non prius pace accepta receperit spiritum patris, qui corroborans seruos suos,ipse loquitur & confitetur in nobis? Tunc deinde si relictis omnibus rebus suis fugerit,& in latebris atq; in solitudine constitutus in latrones forte incurrerit,aut in febribus & in languore decesserit: nónne nobis imputabitur quod tã bonus miles,qui omnia sua dereliquit: & contempta domo,& parentibus,ac liberis,sequi dominũ suũ maluit, sine pace & sine cõmunicatione decessit? Nónne nobis uel negligẽtia segnis, uel duritia crudelis ascribetur in die iudicij,quod pastores creditas & commissas nobis oues,nec curare in pace,nec in acie uoluerimus armare? Nón ne nobis ingeretur à domino,quod per prophetam suũ clamat & dicit:Ecce lac consumitis,& lanis uos tegitis,& quod crassum est interficitis: & oues meas non pascitis:quod infirmatum est,non confortastis:& quod male habuit,non corroborastis:& quod contribulatũ est,nõ cõsolati estis: & quod errabat,non reuocastis:& quod perijt,non inquisistis:& quod forte fuit,cõfecistis labore:& dispersæ sunt oues meæ,eo quod non sunt pastores:& factæ sunt in comesturã omnibus bestijs agri:& non fuit qui inquireret,neq; qui reuocaret.Propterea hæc dicit dominus:Ecce ego super pastores,& inquiram oues meas de manibus eorum,& auertam eos ne pascãt oues meas,& iã nõ pascent eas:& extrahã oues meas de ore eorum, & pascã eas cũ iudicio.Ne igitur quod ore nostro pacem negamus,quod duritiam magis humanæ crudelitatis,cẽ; diuinæ & paternæ pietatis dulcedinẽ apponimus, oues nobis cõmissæ à domino reposcãtur:placuit nobis sancto spiritu suggerente,& domino per uisiones multas & manifestas admonente(quia hostis nobis imminere prænunciatur & ostenditur)colligere intra castra milites Christi:& examinatis singulorũ causis,pacem lapsis dare,imò pugnaturis arma suggerere:quod credimus uobis quoq; paternæ misericordiæ contemplatione

Scrutator cordium deus.

Eucharistia sũpta erigit.

Matth.10.

Mar.10.

Ezech.34.

Ibidem.

templatione placiturũ. Quod ſi de collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacẽ fratribus & ſororibus nõ putat dãdam, reddet illi rationem in die iudicij domino, uel importunæ cẽſuræ, uel inhumanæ duritiæ ſuæ. Nos quod fidei & charitati, & ſolicitudini cõgruebat, quæ erãt in conſcientia noſtra protulimus, diẽ certaminis appropinquaſſe, hoſtem uiolẽtum cito contra nos exurgere, pugnam nõ talem qualis fuit, ſed grauiorẽ multo & acriorem uenire, hoc nobis diuinitus frequẽter oſtẽditur, de hoc nos prouidẽtia & miſericordia domini ſæpius admonere dignatur, de cuius ope & pietate qui in eũ cõfidimus, poſſumus eſſe ſecuri, quia qui in pace militibus ſuis futuram prænũciat pugnam, dabit militãtibus in cõgreſſione uictoriam.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiuſdẽ ad eundẽ epiſtola hortatoria contra hæreſiarchas, qui facturi ſunt cũ minãtur ex neceſſitate noſtra uirtutẽ, quatenus nobis ſemel moriẽdũ ſit. Oſtẽdit præterea qualiter ſacerdotalis autoritas, & poteſtas diuina dignatione firmet: & inde obortas hæreſes, & nata eſſe ſchiſmata, qđ dei ſacerdotibus obtẽperare noluerint.

Epiſtola III.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

Legi literas tuas frater chariſſime, quas per Saturum fratrem noſtrum acoluthum miſiſti, & dilectionis fraternæ, & eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ſacerdotalis cẽſuræ ſatis plenas, quibus ſignificaſti Feliciſſimum hoſtem Chriſti, non nouum, ſed iam pridem ob crimina ſua plurima & grauiſſima oſtenſum, & non tãtum mea, ſed & plurimorum coẽpiſcoporum ſentẽtia cõdemnatũ & reiectũ, & à te illic eſſe ab eccleſia prohibitũ, & cũ ueniſſet ſtipatus caterua & factione deſperatorũ, uigore pleno (quo epiſcopũ agere oportet) pulſum de eccleſia eſſe, de qua iam pridẽ cũ ſuis ſimilibus, dei maieſtate & Chriſti domini iudicis noſtri ſeueritate depulſus eſt, ne ſchiſmatis & diſſidij autor, ne pecuniæ cõmiſſæ fraudator, ne ſtuprator uirginũ, ne matrimoniorũ mulrorũ depopulator atq; corruptor, ultra adhuc ſponſam Chriſti incorruptam, ſanctam, pudicam, præſentiæ ſuæ dedecore, & impudica atq; inceſta cõtagione uiolaret. Sed enim lecta alia tua epiſtola frater, quam primis literis ſubiũxiſti, ſatis miratus ſum, cum animaduertiſſem te minis atq; terroribus eorũ qui uenerant, aliquantum eſſe commotum, cũ te (ſecundum quod ſcripſiſti) aggreſſi eſſent cũ ſumma deſperatione comminãtes, quod ſi literas quas attulerant non accepiſſes, publice eas recitarẽt, & multa turpia ac probroſa, & ore ſuo digna proferrent. Quod ſi ita res eſt frater, ut nequiſſimorum timeatur audacia, ut quod mali iure atq; æquitate nõ poſſunt, temeritate atq; deſperatione perficiãt, actum eſt de epiſcopatus uigore, & de eccleſiæ gubernandæ ſublimi ac diuina poteſtate, nec Chriſtiani ultra aut durare, aut eſſe poſſumus, ſi ad hoc uẽtum eſt, ut perditorũ minas atq; inſidias pertimeſcamus. Nã & gentiles & Iudæi minãtur, & hæretici atq; omnes quorũ pectora & mẽtes diabolus obſidet, uenenatã rabiẽ ſuã quotidiẽ furioſa uoce teſtant: non

Nouatianum intellige.

Chriſtiana fortitudo.

non tamen idcirco cedẽdum eſt quia minantur, aut ideo aduerſarius & inimicus maior eſt Chriſto, quia tantum ſibi uẽdicat & aſſumit in ſeculo. Manere debet apud nos frater fidei robur immobile, & ſtabilis atq; incõcuſſa uirtus contra oẽs incurſus, atq; impetus oblatrantium fluctuũ, uelut petræ obiacentis fortitudine & mole debet obſiſtere. Nec intereſt unde epiſcopo aut terror, aut periculũ ueniat, qui terroribus & periculis uiuit obnoxius, & tamẽ ſit de ipſis terroribus ac periculis glorioſus. Neq; enim ſolas gẽtilium uel Iudæorum minas cogitare & ſpectare debemus, cum uideamus ipſum dominũ à fratribus eſſe detẽtũ, & ab eo quẽ inter apoſtolos ipſe delegerat proditũ: Inter initia quoq; mũdi Abel iuſtũ non niſi frater occiderit: Iacob fugientẽ perſecutus ſit frater infeſtus, & Ioſeph puer uenierit uendentibus fratribus. In euãgelio etiã legimus, eſſe prædictũ magis domeſticos inimicos futuros, & q prius copulati ſacramẽto unanimitatis fuerint, ipſos inuicẽ tradituros. Nihil intereſt quis tradat aut ſæuiat, cum deus tradi permittat, quos diſponit coronari. Neq; nobis ignominia eſt pati à fratribus, quod paſſus eſt Chriſtus: nec illis gloria eſt facere, qđ fecerit Iudas. Quæ autem ſui elatio eſt, quæ comminãtiũ tumens & inflata ac uana iactatio, illic abſenti minari, cũ hic me habeãt in poteſtate præſentẽ? Cõuicia eorũ quibus ſe & uitam ſuam quotidie lacerãt nõ timemus, fuſtes & lapides, & gladios, quos uerbis parricidalibus iactitãt, nõ perhorreſcimus, quod in illis eſt, homicidæ ſunt apud deũ tales, necare tamẽ nõ poſſunt, niſi eis dñs permiſerit. Et cũ ſemel nobis moriẽdũ ſit, illi tñ & odio, & uerbis, & delictis ſuis quotidie perimunt. Sed non idcirco frater relinquẽda eſt nobis eccleſiaſtica diſciplina, aut ſacerdotalis ſoluẽda cenſura, quoniã cõuicijs infeſtamur, aut terroribus quatimur, cũ occurrat & ſcriptura diuina dicẽs: Ille uero qui præſumit & cõtumax eſt uir ſui iactãs, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanq; inferus animã ſuã. Et iterũ: Verba uiri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in ſtercora erit & in uermes. Hodie extollitur & cras non inuenietur, quoniã cõuerſus eſt in terrã ſuã, & cogitatio eius peribit. Et iterum: Vidi impium exaltatum, & extolli ſuper cedros Libani, & trãſiui, & ecce nõ erat, & quæſiui eum, & nõ eſt inuẽtus locus eius. Exaltatio & inflatio, & arrogãs ac ſuperba iactatio non de Chriſti magiſterio, qui humilitatem docet, ſed de antichriſti ſpiritu naſcitur, cui exprobrat per prophetam dominus, & dicit: Tu autẽ dixiſti in animo tuo, in cœlum aſcendã, ſuper ſtellas dei ponam ſedem meam. Sedebo in monte alto ſuper montes altos in aquilonem, aſcendam ſuper nubes & ſimilis ero altiſſimo. Et addidit dicens: Tu uero ad inferos deſcẽdes in fundamẽta terræ, & qui uidebunt te, ſuper te mirabuntur. Vnde & parem talibus pœnam ſcriptura diuina loco alio cõminatur & dicit: Dies enim domini ſabaoth ſuper omnẽ iniurioſum & ſuperbum, & ſuper omnẽ elatum & excelſum. De ore itaq; & de uerbis ſuis unuſquiſq; ſta-

Virtus incõcuſſa contra incurſus.

Ioan. 13. & Marci 14.

Geneſ. 4. Ibidem. 37.

Matth. 10.

Moriendum cuiq; ſemel.

Eſa. 5. & Abacuc. 2. 1. Machab. 2.

Pſal. 36.

Eſa. 14.

Eſa. 14.

Eſa. 2.

tim proditur:& utrũ Christum in corde ſuo,an uero antichriſtũ habeat, lo
Matth.5. quendo detegitur:ſecundũ quod dominus in euangelio ſuo ait:Progenies
uiperarum,quomodo poteſtis bona loqui,cũ ſitis nequã? de abundantia
Ibidẽ.12. eẽ cordis,os emittit.Bonus homo de bono theſauro emittit bonũ: & ne
Luc. 6. quã homo de nequã theſauro emittit nequã. Vnde & diues ille peccator,q
Ibidẽ.16. de Lazaro in ſinu Abrahæ poſito,atq; in refrigerio cõſtituto implorat au
xiliũ,cũ in tormẽtis cruciabũdus flãmæ cremãtis ardoribus aduratur,inter
oẽs corporis partes magis os eius & lingua dat pœnas:quia plus ſcilicet lin
Maledicẽ. gua ſua & ore peccauerat.Nã cũ ſcriptũ ſit:Neq; maledici regnũ dei conſe
Matth.5. quent'.Et iterũ in euangelio ſuo dñs dicat:Qui dixerit fratri ſuo, fatue: qui
dixerit racha,reus erit gehẽnæ ignis:quomodo poſſunt cenſurã dei ultoris
euadere,qui talia ingerũt nõ ſolũ fratribus,ſed & ſacerdotibus:quibus ho
nor tantus de dei dignatione cõcedit',ut quiſquis ſacerdoti eius & ad tẽpus
Deuter.17. hic iudicanti nõ obtẽperaret,ſtatim necaret'? In Deuteronomio dñs deus
loquit',dicens:Et homo quicũq; fecerit in ſuphia,ut nõ exaudiat ſacerdotẽ
aut iudicẽ:quicũq; fuerit,in diebus illis morie' homo ille: & omnis popu
lus cũ audierit,timebit:& nõ agent impie etiã nunc.Itẽ ad Samuelẽ,cũ à Iu
1.Regũ.8. dæis ſperneretur,deus dicit:Non te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt. Et dñs
Luc.10. quoq; in euangelio:Qui audit,inquit,uos,me audit,& eũ qui me miſit:& q
reiẽcit uos,me reiẽcit:qui me reiẽcit,reiẽcit eum qui me miſit. Et cũ leproſum
Matth.8. mundaſſet:uade,inquit,& demõſtra te ſacerdoti.Et cũ poſtea tẽpore paſſi
Ioan.18. onis alapã accepiſſet à ſeruo ſacerdotis:cũq; ei dixiſſet:Sic reſpondes pon
tifici?Aduerſus pontificẽ dñs cõtumelioſe nihil dixit,nec quicq; de ſacerdo
tis honore detraxit,ſed innocentiã ſuã magis aſſerens & oſtendẽs:Si male,
inquit,loquutus ſum,exprobra de malo:ſi autẽ bene,quid me cædis?Itẽ in
Actuũ.23. Actibus apoſtolorũ.Poſtmodũ beatus Paulus cũ ei dictum eſſet:Sic inſi
mulas in ſacerdotẽ dei maledicendo?q̃uis dño iã crucifixo,ſacrilegi & im
pij,& cruenti illi eſſe cœpiſſent:nec iã quicq; de ſacerdotali honore & auto
ritate retinerent:tamẽ ipſum q̃uis inane nomẽ & umbrã quandã ſacerdo
tis cogitans expauit.Neſciebã fratres,inquit,quia pontifex eſt.Scriptũ eſt
enim:Principi plebis tuæ nõ maledices.Cũ hæc tãta ac talia & multa alia exẽ
pla præcedãt,quibus ſacerdotalis autoritas & poteſtas diuina dignatiõe fir
mat',quales putas eſſe eos,qui ſacerdotũ hoſtes,& contra eccleſiã catholicã
rebelles,nec præmonentis dñi cõminatione,nec futuri iudicij ultione terren
tur?Neq; enim aliunde hæreſes obortæ ſunt,aut nata ſunt ſchiſmata,q̃ inde
Hæreſes un de ortę. quod ſacerdoti dei nõ obtẽperat'.Nec unus in eccleſia ad tẽpus ſacerdos, &
ad tẽpus iudex uice Chriſti cogitat':cui ſi ſecundũ magiſteria diuina obtẽ
peraret fraternitas uniuerſa,nemo aduerſum ſacerdotũ collegiũ quicq; mo
ueret:nemo poſt diuinum iudicium,poſt populi ſuffragium,poſt coẽpiſco
porũ cõſenſum iudicẽ ſe non iã epiſcopi,ſed dei faceret.Nemo diſſidio uni
tatis

tatis Chriſti eccleſiam ſcinderet:nemo ſibi placens ac tumens ſeorſum foris
nouam hæreſim conderet,niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perdi
tæ mentis,ut putet ſine dei iudicio fieri ſacerdotem,cum dominus in euange
lio ſuo dicat:Nónne duo paſſeres aſſe ueneunt,& neuter eorum cadit in ter Mat.10.
ram ſine patris ueſtri uoluntate?Cum ille nec minima fieri ſine uolũtate dei
dicat,exiſtimat aliquis ſumma & magna,aut non ſciente,aut non permittẽ
te deo in eccleſia dei fieri,& ſacerdotes,id eſt,diſpenſatores eius,non de eius
ſententia ordinari?Hoc eſt fidem non habere qua uiuimus, hoc eſt deo ho Dei nutu cun
norem non dare,cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia ſcimus & cre cta reguntur.
dimus.Planè epiſcopi non de uoluntate dei fiunt,qui extra eccleſiam fiunt,
ſed contra diſpoſitionem & traditionem euangelij fiunt:ſicut ipſe dominus
in duodecim prophetis ponit & dicit:Sibimetipſi regem conſtituerunt,& nõ Oſeæ.8.
per me.Et iterum: Sacrificia eorum tanquam panis luctus,omnes qui man Ibid.9.
ducant ea, contaminabuntur. Et per Eſaiam quoque ſpiritus ſanctus da
mat & dicit:Veh uobis filij deſertores,hæc dicit dominus: Habuiſtis conſi Eſa.30.
lium & non per me,& feciſtis conuentionem,& non per ſpiritum meũ, adij
cere peccata ſuper peccata.Cæterum dico,dico enim prouocatus,dico dolẽs,
dico compulſus,quando epiſcopus in locum defuncti ſubſtituitur, quando
populi uniuerſi ſuffragio in pace deligitur,quando dei auxilio in perſecutio
ne protegitur,collegis omnibus fideliter iũctus,plebi ſuæ in epiſcopatu qua
driennio iam probatus,in quiete ſeruiens diſciplinæ, in tempeſtate proſcri
ptus,applicato & adiuncto epiſcopatus ſui nomine, toties ad leonem peti
tus,in circo,in amphitheatro dominicæ dignationis teſtimonio honoratus:
is ipſis etiam diebus,quibus has ad te literas feci,ob ſacrificia quæ de edicto
propoſito celebrare populus iubebatur,clamore popularium ad leonẽ de
nuo poſtulatus in circo,cum talis frater à quibuſdam deſperatis & perditis,
& extra eccleſiam conſtitutis impugnari uidetur,apparet quis impugnet,nõ
ſcilicet Chriſtus qui ſacerdotes aut cõſtituit aut protegit, ſed ille qui Chriſti Chriſtus ſacer
aduerſarius,& eccleſiæ eius inimicus:ob hoc eccleſiæ præpoſitum ſua infeſta dotum prote
tione perſequitur,ut gubernatore ſublato,atrocius atq; uiolentius circa eccle ctor.
ſiæ naufragia graſſetur.Nec quenquam fidelem & euangelij memorẽ,atq;
Apoſtoli præmonentis mandata retinentem mouere debet frater, ſi quidã
in extremis temporibus ſuperbi & contumaces,& ſacerdotũ dei hoſtes, aut
de eccleſia dei recedunt,aut contra eccleſiã faciunt,quãdo tales nunc futuros
& dominus,& apoſtoli eius ante prædixerint.Nec præpoſitũ ſeruum deſeri
à quibuſdam miretur aliquis,quãdo ipſum dominũ magnalia & mirabilia
ſumma facientem,& uirtutes factorũ ſuorum dei patris teſtimonio compro
bantẽ,diſcipuli ſui reliquerint,& tamen ille non increpuit recedentes,aut gra
uiter comminatus eſt,ſed magis conuerſus ad apoſtolos ſuos dixit: Nun Ioan.6.
quid & uos uultis ire?ſeruans ſcilicet legem qua homo libertati ſuæ relictus, Liberum arbi
& in trium.

& in arbitrio proprio constitutus, sibimetipsi uel mortem appetit, uel salu-
tem. Petrus tamen, super quem ædificata ab eodem domino fuerat ecclesia,
Ioan. 6. unus pro omnibus loquens, & ecclesiæ uoce respõdens, ait: Domine ad quẽ
ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quoniã
tu es filius dei uiui: Significans scilicet & ostendens eos qui à Christo receſſe
rint, culpa sua perire, ecclesiam tamen quæ in Christum credat, & quæ semel
id quod cognouerit teneat, nunquam ab eo discedere, & eos esse ecclesiam,
qui in domo dei permanent. Plantationem uero plantatam à deo patre nõ
esse uidemus, non frumenti stabilitate solidari, sed tanquam paleas dissipan-
1. Ioan. 1. tis inimici spiritu uentilari, de quibus & Ioannes in epistola sua dicit: Ex no-
bis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent
utique nobiscum. Item: Paulus monet nos, cum mali de ecclesia pereunt, nõ
Ro. 3. moueri, nec recedentibus perfidis fidem minui: Quid enim, inquit, si excide-
runt à fide quidam eorum, nũquid infidelitas illorum fidem dei euacuauit?
Psal. 115. absit: est enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Quod ad nos at-
tinet, conscientiæ nostræ conuenit frater dare operam, ne quis culpa nostra
de ecclesia pereat. Si autem quis ultro, & crimine suo perierit, & pœnitentiã
agere, atq; ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos futuros,
qui consulimus sanitati, illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint con-
Conuicijs cedendũ. silij nostri salubritate sanari. Nec mouere nos debent conuicia perditorum,
quominus à uia recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apo-
Gal. 1. stolus instruit, dicens: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. In-
terest utrum quis homines promereri an deum cupiat. Si hominibus place-
tur, dominus offenditur. Si uero illud enitimur & laboramus ut possimus
deo placere, & conuicia & maledicta debemus humana contemnere. Quod
Fortunatus pseudepi-scopus. autem tibi de Fortunato isto pseudepiscopo, à paucis & inueteratis hære-
ticis constituto, non statim scripsi, frater non ea res erat, quæ in noticiam tuã
deberet festinato statim, quasi magna aut metuenda perferri, maxime quã-
do & Fortunati nomen iam satis nosses, qui est unus de quinque presbyte-
ris iam pridem de ecclesia profugis, & sententia coëpiscoporum nostrorum
multorum, & grauissimorum uirorũ nuper abstentis, qui super hac re prio-
re anno ad te literas fecerunt: Item Felicissimum signiferum seditionis reco
gnosceres, qui & ipse in ijsdem coëpiscoporum nostrorum factis, ad te pri
dem literis continetur: qui non tantum ab ijs istic abstentus, sed abs te illic
nuper de ecclesia pulsus est. Cum hæc in noticia tua esse confiderem, & pro
certo haberem: memoriæ & disciplinæ tuæ scirem necessarium, non putaui
celeriter & urgenter hæreticorum tibi ineptias nunciandas. Neq; enim ad ca
tholicæ ecclesiæ maiestatem pariter ac dignitatẽ pertinere debet, quid apud
Maximus presbyter. se hæreticorum & schismaticorum moliatur audacia. Nam & pars Nouatia
ni Maximum presbyterum, nuper ad nos à Nouatiano legatum missum,
atq;

atq; à nostra communicatione reiectum, nunc istic pseudoepiscopum sibi fe
cisse dicitur. Nec tamen de hoc tibi scripserã, quando hæc omnia contemnan
tur à nobis, & miserim tibi proxime nomina episcoporũ istic constitutorũ,
qui integri & sani in ecclesia catholica fratribus præsunt. Quod utiq; ideo de
omnium nostrorũ consilio tibi placuit scribere, ut erroris diluendi ac perspi
ciendæ ueritatis compendium fieret, & scires tu & collegæ nostri, quibus scri
bere, & literas mutuo à quibus uos accipere oportet. Si quis autem præter
hos, quos epistola nostra complexi sumus scribere uobis auderet, sciretis eũ
uel sacrificio uel libello esse maculatum: uel unum de hæreticis peruersum sci *Libellati et sa-crificati.*
licet & prophanum. Nactus tamen occasionẽ familiarissimi hominis & cleri
ci, sed & per Felicianum acoluthum, quem cum Perseo collega nostro mise-
ras, inter cætera quæ in noticiam tuam perferenda hinc fuerãt, etiam de For-
tunato isto tibi scripsi. Sed dum istic Felicianus frater noster uel uento retar
datur, uel accipiendis alijs epistolis à nobis detinetur, Felicissimo ad uos pro
perante præuentus est. Ita enim scelera festinant, quasi contra innocentiam
festinatione præualeant. Per Felicianum autem significaui tibi frater uenisse
Carthaginem Priuatum ueterem hæreticum in Pambesitana colonia, ante
multos ferè annos ob multa & grauia delicta nonaginta episcoporum sen
tentia condemnatum, anteceſſorum etiam nostrorum (quod & uestram cõ-
scientiam non latet) Fabiani & Donati literis seueriſſime notatum, qui cum
causam suam apud nos in consilio, quod habuimus idibus Majs, quæ pro-
xime fuerunt, uelle se agere diceret, nec admissus esset, Fortunatum istũ pseu- *Pseudoepisco-pi.*
doëpiscopum dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cũ illo & Felix qui- *Felix.*
dam, quem ipse extra ecclesiam in hæresi, pseudoëpiscopum olim constitue- *Iouinus.*
rat. Sed & Iouinus & Maximus comites cum Priuato hæretico affuerunt, *Maximus.*
ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia nouem collegarum *Priuatus.*
nostrorum condemnati, & iterato quoq; à pluribus nobis anno priore in
consilio abstenti. Cum his autem quatuor iunctus est, & repositus* Suturni- *Aliàs * Quo-turnicensis.*
censis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit, sed & maximam partem
plebis suæ sacrilega persuasione deiecit. Hic quinque cum paucis uel sacrifi-
cantibus, uel male sibi conscijs, Fortunatum sibi pseudoëpiscopum coopta
uerunt, ut criminibus in unum conuenientibus, talis esset scilicet rector, qua- *Qualis rector talis subditus.*
les illi qui regũtur. Hinc iam & cætera mẽdacia frater chariſſime potes agno
scere, quæ illic homines desperati & perditi uentilauerunt, ut cum de sacrifica
tis uel hæreticis amplius quàm quinq; pseudoëpiscopi non fuerint qui Car
thaginem uenerunt, & Fortunatum sibi dementiæ suæ socium cõstituerint.
illi tamen quasi filij diaboli & mendacio pleni, ausi sunt, ut scribis, iactare ui
ginti quinque episcopos affuisse, quod mendacium & istic prius apud fra-
tres nostros iactitabant, dicentes uigintiquinq; episcopos de Numidia esse
uenturos, qui sibi episcopum facerent: quo in mẽdacio suo posteaq; quinq;
solis

solis conuenientibus naufragis,& à nobis abstentis detecti sunt atque con-
fusi,Romam cum mendaciorum suorum merce nauigauerunt, quasi ueri-
tas post eos nauigare nō posset,quæ mendaces linguas rei certæ probatio-
ne conuinceret.Atq; hæc est frater uere dementia,nō cogitare nec scire quod
Mendacia nō diu fallunt. mendacia non diu fallant,noctem tam diu esse,quamdiu illucescat dies,cla-
rificato autem die & sole oborto, luci tenebras & caliginem cedere, & quæ
grassabantur per noctem latrocinia cessare.Denique si nomina ab eis quæ-
reres,non haberent uel quos falsō nominarent,tanta apud illos etiam ma-
lorum penuria est,ut ad eos nec de sacrificatis,nec de hæreticis uigintiquin-
q; colligi possint.Et tamen ad decipiendas aures simplicium & absentium,
mendacio numerus inflatur,quasi & si uerus esset hic numerus,aut ab hære
ticis ecclesia,aut iniustis iustitia uincatur. Nec me oportet frater paria nunc
cum illis facere,& ea quæ commiserunt atque hucusq; committunt meo ser
Considerandum quid scribamus. mone decurrere,cum considerandum sit nobis,quid proferre & scribere sa-
cerdotes dei oporteat,nec tam dolor apud nos debeat, quàm pudor loqui,
& ne uidear prouocatus maledicta potius quàm crimina & peccata conge-
rere.Taceo itaque de fraudibus ecclesiæ factis:coniurationes,& adulteria, &
uaria delictorum genera prætereo.Vnum illud,in quo non mea,nec homi-
num,sed dei causa est,de eorum facinore non puto esse reticendum, quod à
primo statim persecutionis die,cum recentia delinquentium facinora ferue-
rent,& sacrificijs nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus
ipsæ lapsorum atque ora maderent,communicare cum lapsis & pœnitentiæ
Exod.22. Matth.10. agendæ intercedere non destiterunt.Clamat deus:Sacrificans dijs eradicabi
tur,nisi domino soli. Et dominus in euangelio dicit: Qui me negauerit, &
ego eum negabo. Et alio loco indignatio & ira diuina non tacet, dicens: Il-
lis fudistis libamina & illis imposuistis sacrificia,Super hæc nō indignabor?
dicit dominus. Et intercedunt ne rogetur deus, qui indignari se ipse testa-
tur.Intercedunt ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus,qui negā
tem se negare profitetur.Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso lite
ras misimus,nec auditi sumus,consilio frequenter acto,non consensione tan
tum nostra,sed & comminatione decreuimus, ut pœnitentiam fratres age-
rent,ut pœnitentiam nō agentibus nemo temere pacem daret:illi cōtra deū
sacrilegi,contra sacerdotes dei impio furore temerarij,de ecclesia recedentes,
& cōtra ecclesiam parricidalia arma tollentes,elaborant(ut opus suū diaboli
malicia consument)ne uulneratos diuina clementia in ecclesia sua curet, mi-
serorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpūt,ne deo in-
dignanti satisfiat,ne Christum dominum suū,qui Christianus esse uel eru-
buit,uel timuit, postmodum quærat,ne ad ecclesiam qui de ecclesia recesse-
Delicta redimenda. rat,redeat.Datur opera ne satisfactionibus & lamentationibus iustis deli-
cta redimantur,ne uulnera lachrymis abluantur.Pax uera falsæ pacis men-
dacio

dacio tollitur,salutaris sinus matris nouerca intercedente præcluditur, ne de
pectore atq; ore lapsorum fletus & gemitus audiatur. Compelluntur ad-
huc insuper lapsi,ut linguis atq; ore,quo in capitolio ante deliquerant,sacer-
dotibus conuicium faciant, confessores & uirgines, & iustos, quosque fi-
dei laude præcipuos atq; in ecclesia glorioſos,contumelijs & maledicis uoci
bus prosequuntur.A quibus quidem non tam nostrorum modestia,& hu-
militas & pudor cæditur,quàm illorum lapsorum spes & uita laceratur.Ne-
que enim qui audit,sed qui facit conuicium miser est:nec qui à fratre uapu-
lat,sed qui fratrem cædit in lege peccator est.Et cum nocentes innocentibus
iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere se credunt. Denique
hinc illis pertusa mens, & hebes animus,& sensus alienus est. Ira est dei nō
intelligere delicta,ne sequatur pœnitentia,sicut scriptum est:Et dedit illis de-
us spiritum transpunctionis,ne reuertantur scilicet & curētur, & deprecatio-
nibus & satisfactionibus iustis peccata sanentur. Paulus apostolus in epi-
stola sua ponit & dicit:Dilectionem ueritatis non habuerunt ut salui fierēt,
ac propterea mittet illis deus operationem erroris,ut credant mēdacio, ut iu
dicentur omnes qui non crediderūt ueritati,sed sibi placēt iniustitia.Primus *Gradus felicitatis.*
felicitatis gradus est,non delinquere:secundus,delicta cognoscere.Illic currit
innocētia integra & illibata quæ seruet,hic succedit medela quæ sanet, quod
utrunq; isti offenso deo perdiderunt, ut & amissa sit gratia,quæ de bapti-
smi sanctificatione percipitur,& non subueniat pœnitentia,per quam culpa
curatur. An putas frater leuia esse apud deū facinora,parua & modica deli
cta,quod per illos nō rogatur maiestas indignātis dei? quod nō timetur ira
& ignis,& dies domini? quod imminente antichristo, exarmatur fides mi-
litantis populi,dum tollitur timor & uigor Christi? Viderint laici hoc quo
modo curent, sacerdotibus labor maior incumbit in asserenda, propician-
da,& procuranda dei maiestate, ne quid uideamur in hac parte negligere,
cum admoneat dominus & dicat:Et nunc præceptum hoc ad uos est ô sacer- *Mala.2.*
dotes: Si non audieritis,& si non posueritis in corde uestro,ut detis hono-
rem nomini meo dicit dominus :Immittam in uos maledictionem ,& ma
ledicam benedictionem uestram.Honor ergo datur deo,quādo sic dei ma-
iestas & censura contemnitur,ut cum indignari se ille & irasci sacrificantibus
dicat,& cū pœnas æternas & supplicia perpetua cōminetur,proponatur sa-
crilegis atq; dicatur,ne ira cogitetur dei,nō timeatur iudiciū domini,ne pul-
setur ad ecclesiam Christi,sed sublata pœnitentia,nec ulla exomologesi cri-
minis facta, despectis episcopis atque calcatis,pax à non ueris presbyteris
uerbis fallacibus prædicetur,& ne lapsi surgant, aut foris ad ecclesiam rede-
ant,communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam nō sa-
tis fuit ab euangelio recessisse,spem lapsis satisfactionis & pœnitētiæ sustu-
lisse,fraudibus inuolutos,uel adulterijs commaculatos,uel sacrificiorum su-

neſta contagione pollutos, ne deum rogarent, ne in eccleſia exomologeſin criminum facerent, ab omni ſenſu & fructu pœnitentiæ remouiſſe, foris ſibi extra eccleſiam & contra eccleſiam conſtituiſſe cõuenticulum perditæ factionis, cum male ſibi conſciorum & deum rogare ac ſatiſfacere nolentium caterua conflueret. Poſt iſta adhuc inſuper pſeudepiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, nauigare audent & ad Petri cathedram atq; eccleſiam principalem unde unitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & profanis literas
Roma.i. ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum. Quæ autem cauſa ueniendi & pſeudepiſcopum contra epiſcopos factum nunciandi? Aut enim placet illis quod fecerunt, & in ſuo ſcelere perſeuerant, aut ſi diſplicet &
Statutum. recedunt, ſciunt quò reuertantur. Nam cum ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter ac iuſtum, ut uniuſcuiuſq; cauſa illic audiatur, ubi eſt crimen admiſſum, & ſingulis paſtoribus portio gregis ſit aſſcripta, quam regat unuſquiſq; & gubernet, rationem ſui actus domino redditurus, oportet uticq; eos quibus præſumus non circuncurſare, nec epiſcoporum cõcordiam cohærentem ſua ſubdola & fallaci temeritate collidere, ſed agere illic cauſam ſuam, ubi & accuſatores habere & teſtes ſui criminis poſſint, niſi paucis deſperatis & perditis, minor uidetur eſſe autoritas epiſcoporum in Africa conſtitutorum, qui iam de illis iudicauerunt, & eorum conſcientiam multis delictorum laqueis *uinctam iudicij ſui nuper grauitate damnarunt. Iam cauſa eorum cognita eſt: iam de eis dicta ſententia eſt, nec cenſuræ congruit ſacerdotum mobilis atq; inconſtantis animi leuitate reprehendi, cum domi-
Matth.5. nus dicat: Sit ſermo ueſter, eſt eſt, non non. Si eorum qui de illis priore anno iudicauerunt, numerus cum presbyteris & diaconis computetur, plures tunc affuerunt in iudicio & cognitione, quàm ſunt ijdem iſti, qui cum Fortunato uidentur nunc eſſe cõiuncti. Scire enim debes frater chariſſime, eum poſteaquam pſeudepiſcopus ab hæreticis factus eſt, iam penè ab omnibus eſſe deſertum. Nanque ij, quibus in præteritum præſtigia obtendebantur, & uerba fallacia quod ſimul ad eccleſiam regreſſuri dicerentur, poſteaquam uiderunt illic pſeudepiſcopum factum, fruſtratos & deceptos ſe eſſe dicerunt, & remeant quotidie atque eccleſiam pulſant, nobis tamen à quibus
Ratio reddẽda ratio domino reddenda eſt, anxie ponderantibus, & ſollicite examinantibus, qui recipi & admitti ad eccleſiam debeant. Quibuſdam enim ita aut crimina ſua obſiſtunt, aut fratres obſtinate & firmiter renituntur, ut recipi omnino non poſſint ſine ſcandalo atque periculo plurimorum. Neque enim ſic putamina quædam colligenda ſunt, ut quæ integra & ſana ſunt uulnerentur, nec utilis atque conſultus eſt paſtor, qui ita morbidas & con-
Melior eſt unus timens deum. tactas oues gregi admiſcet, ut gregem totũ mali cohærentis afflictatione contaminet. Non attendas numerũ illorum, melior eſt enim unus timens, quàm

quàm mille filij impij, ſicut locutus eſt dominus per prophetam dicens: Fi- Eccl.16.
li ne iocunderis in filijs impijs ſi multiplicentur tibi, cum nõ fuerit timor dei in ipſis. O ſi poſſes frater chariſſime iſtic intereſſe nobiſcum, cũ praui iſtic & peruerſi de ſchiſmate reuertũtur, uideres quis mihi labor ſit perſuadere patientiam fratribus noſtris, ut animi dolore ſopito, recipiendis malis curandiſq; cõſentiant. Nanq; ut gaudent & lætãtur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt: ita contrà fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles & proterui, & uel adulterijs, uel ſacrificijs contaminati, & poſt hoc adhuc inſuper & ſuperbi, ſic ad eccleſiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi perſuadeo, immo extorqueo, ut tales patiantur admitti, & iuſtior factus eſt fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate ſuſcepti, peiores extiterũt, quàm prius fuerant, nec fidem pœnitentiæ ſeruare potuerunt, quia nec cum uera pœnitentia uenerant. De iſtis uero quid dicam, qui nunc ad te cum Feliciſſimo omnium criminum reo nauigauerunt legati à Fortunato pſeudepiſcopo miſſi, tam falſas ad te literas afferentes, quàm eſt & ipſe (cuius literas ferunt) falſus, quàm eſt & eius peccatorum multiplex conſcientia, quàm execrabilis uita, quàm turpis, ut & ſi in eccleſia eſſent, eijci tales de eccleſia debuiſſent? Denique quia conſcientiam ſuam norunt, nec nos audent adire, aut ad eccleſiæ limen accedere, ſed foris per prouinciam circunueniendis fratribus, & ſpoliandis pererrant, & omnibus iam ſatis noti, atque undiq; pro ſuis facinoribus excluſi, illuc etiam ad uos nauigant. Neque enim poteſt illis eſſe frons ad nos accedendi, aut apud nos conſiſtendi, cum ſint acerbiſſima & grauiſſima crimina, quæ eis à fratribus ingerantur. Si iudicium noſtrum uolunt experiri, ueniant. Denique ſi qua illis excuſatio & defenſio poteſt eſſe, uideamus quem habeant ſatiſfactionis ſuæ ſenſum, quem afferant pœnitentiæ fructum, nec eccleſia iſtic alicui clauditur, nec epiſcopus alicui de- Eccleſia nulli claudenda.
negatur, patientia & facilitas & humanitas noſtra uenientibus præſto eſt. Opto omnes in eccleſiam regredi, opto uniuerſos commilitones noſtros intra Chriſti caſtra, & dei patris domicilia concludi. Remitto omnia, multa diſſimulo, ſtudio & uoto colligendæ fraternitatis, etiam quæ in deum commiſſa ſunt non pleno iudicio religionis examino, delictis plusquàm oportet remittendis penè ipſe delinquo. Amplector prompta & plena dilectione cum pœnitentia reuertentes, peccatum ſuum ſatiſfactione humili & ſimplici confitentes. Si qui autem ſunt, qui putant ſe ad eccleſiam non precibus, ſed minis regredi poſſe, aut exiſtimant aditum ſibi non lamentationibus & ſatiſfactionibus, ſed terroribus facere, pro certo habeant contra tales ſtare eccleſiam domini, nec caſtra Chriſti inuicta & fortia, & domino tuente, munita minis cedere. Sacerdos dei euangelium tenens, & Chriſti præcepta cuſtodiens, occidi poteſt, uinci non poteſt. Suggerit & ſubminiſtrat nobis

Feliciſſimo pſeudepiſcopo inſultat.

Mat.23. exempla uirtutis ac fidei, Zacharias antiſtes domini, qui cum terreri minis & lapidatione non poſſet, in templo dei occiſus eſt, clamans & identidem dicens, quod nos quoque contra hæreticos clamamus & dicimus. Hæc dicit
2.Paral.15. dominus: Dereliquiſtis uias domini, & dominus derelinquet uos. Neque enim, quia pauci temerarij & improbi, cœleſtes & ſalutares uias domini derelinquunt, & ſancta non agentes à ſancto ſpiritu deſeruntur, ideo & nos diuinæ traditionis non memores eſſe debemus, ut maiora eſſe furentium ſcelera, quàm ſacerdotum iudicia cenſeamus, aut plus exiſtimemus ad impugnandum poſſe humana conamina, quàm quod ad protegendum præualet diuina tutela. An ad hoc frater chariſſime deponenda eſt eccleſiæ catholicæ dignitas, & plebis intus poſitæ fidelis atque incorrupta maieſtas, & ſacerdotalis quoque autoritas ac poteſtas, ut iudicare uelle ſe dicant de eccleſiæ præpoſito extra eccleſiam conſtituti? de Chriſtiano hæretici? de ſano ſaucij? de integro uulnerati? de ſtante lapſi? de iudice rei? de ſacerdote ſacrilegi? Quid ſupereſt, niſi ut eccleſia Capitolio cedat, & recedentibus ſacerdotibus ac de altari ſe remouentibus, in cleri noſtri ſacrum uenerandumque conſeſſum, ſimulachra atque idola cum aris ſuis tranſeant, & Nouatiano declamandi aduerſum nos atque increpandi largior & plenior materia præſtetur: ſi mihi qui ſacrificauerunt, & Chriſtum publice negauerunt, non tantum & ſine acta pœnitentia admitti, ſed adhuc inſuper cœperint terroris ſui poteſtate dominari? Si pacem poſtulant, arma deponant: ſi ſatiſfaciunt, quid minantur? Aut ſi comminantur, ſciant quia à ſacerdotibus dei non timentur. Neque enim & antichriſtus cum uenire cœperit, introibit in eccleſiam, quia minaturus eſt, aut armis eius & uiolentiæ cedetur, quia reſiſtentes perempturum ſe eſſe profitebitur. Armant nos hæretici, dum nos putant ſua comminatione terreri, nec in pace nos deſciſcunt, ſed magis erigunt atque accendunt, dum ipſam pacem perſecutione peiorem fratribus faciunt. Et optamus quidem ne quod loquuntur furore, impleant crimine, ne qui uerbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus ac deprecamur deum (quem prouocare
Orãdum pro inimicis. illi & exacerbare non deſinunt) ut eorum corda miteſcant, ut furore depoſito ad ſanitatem mentis redeant, ut peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agnoſcant, & magis petant fundi pro ſe preces atque orationes antiſtitis, quàm ipſi fundant ſanguinem ſacerdotis. Si autem in ſuo furore permanſerint, atque in iſtis inſidijs ac minis ſuis parricidalibus crudeliter perſeuerauerint, nullus dei ſacerdos ſic infirmus, ſic iacens & abiectus ſit, imbecillitate humanæ mediocritatis ita inualidus, qui non contra hoſtes & impugnatores dei diuinitus erigatur, cuius non humilitas & infirmitas uigore & robore domini protegentis animetur. Noſtra nihil intereſt aut à quo, aut quando perimamur, mortis & ſanguinis præmium à domino recepturi

pturi. Illorum flenda & lamentanda conditio eſt, quos ſic diabolus excæcat, ut æterna gehennæ ſupplicia nõ cogitantes antichriſti iam propinquantis aduentum conentur imitari. Et quanquam ſciam frater chariſſime pro mutua dilectione quam debemus, & exhibemus inuicem nobis, florentiſſimo illic clero tecum præſidenti, & ſanctiſſimæ atque ampliſſimæ plebi legere te ſemper literas noſtras, tamen nunc admoneo & peto, ut quod aliãs ſponte atque honorifice facis, etiam petente me facias, ut hac epiſtola mea lecta, ſi quod illi contagium uenenati ſermonis, & peſtiferæ* ſeminationis irrepſerat, id omne de fratrum auribus & pectoribus exuatur, & bonorum integra ac ſyncera dilectio ab omnibus hæreticæ detractionis ſordibus repurgetur. Declinent autem de cætero fortiter, & euitent dilectiſſimi fratres noſtri uerba & colloquia eorum quorum ſermo ut cancer ſerpit: Sicut Apoſtolus ait: Corrumpunt ingenia bona confabulationes peſſimæ. Et iterum: hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem euita, ſciens quia peruerſus eſt huiuſmodi & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus. Et per Salomonem ſpirituſſanctus loquitur: Peruerſus, inquit, in ore ſuo portat perditionem, & in labijs ſuis ignem condit. Item denuo monet dicens: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam. Et iterũ: Malus obaudit linguæ iniquorum, iuſtus autem non intendit labijs mendacibus. Quanquam ſciam illic fraternitatem noſtram, ueſtra ſcilicet prouidentia munitam, ſed & ſua uigilantia ſatis cautam, nec capi hæreticorum uenenis poſſe nec decipi, tantumque apud illos præualere & magiſteria & præcepta diuina, quantus illis in deum timor eſt, tamen ex abundantia uel ſolicitudo noſtra, uel charitas ſcribere ad uos iſta perſuaſit, ut nulla cum talibus commertia copulentur, nulla cum malis conuiuia uel colloquia miſceantur, ſimúſq; ab eis tam ſeparati, quàm ſunt illi de eccleſia profugi, quia ſcriptum eſt: Si autem & eccleſiam contempſerit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Et beatus Apoſtolus nõ monet tantũ, ſed iubet à talibus ut recedatur. Præcipimus, inquit, uobis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à nobis. Nulla ſocietas fidei & perfidiæ poteſt eſſe. Qui cum Chriſto non eſt, aduerſarius Chriſti eſt, qui unitati & paci eius inimicus eſt, nobiſcum non poteſt cohærere. Si cum precibus & ſatiſfactionibus ueniunt, audiantur. Si maledicta & minas ingerunt, reſpuantur. Opto te frater ſemper bene ualere.

Flendi gehennæ immemores.

*Contagiũ uenenati ſermonis exuendũ. Als*contamination.*

1.Cor.15. Titum.3.

Prouerb.16. Eccl.28.

Prouerb.17.

Nulla cũ malis cõmercia.

Matth.18.

2.Theſſa.3.

Fidei & perfidiæ nulla ſocietas.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Beati Cypriani quorundamq; coëpiſcoporum epiſtola ad Felicem preſbyterum & Paulum diaconum, & plebem ipſis commiſſam, conſilium petentiũ de Martiale & Baſilide hæreſiarchis, in qua docent deum iuſſiſſe non niſi immaculatos & integros antiſtites eligi deberi: ideoq; plena diligentia & exploratione ſyncera oportere eos ad ſacerdotium deligi, quos deo conſtet fore acceptos.

Epistola IIII. de Martiale & Basilide.

CYPRIANVS CAECILIVS, PRIMVS, POLYCARPVS, NICOMEdes, Lucianus, Successus, Sedatus, Fortunatus, Ianuarius, Secundinus, Pomponius, Honoratus, Victor, Aurelius, Satius, Petrus, alius Ianuarius, Saturninus, alius Aurelius, Venantius, Quietus, Rogatianus, Tenax, Felix, Faustus, Quintus, alius Saturninus, Lucius, Vincentius, Liboſus, Geminius, Marcellus, Iambus, Adelphius, Victoricus, & Paulus Felici presbytero & plebibus consistentibus ad legionem & Asturicæ: item Ælio diacono & plebi Emeritæ consistentibus fratribus in domino salutem.

CVm in unum cõueniſſemus legimus literas uestras fratres dilectiſſimi, quas ad nos per Felicẽ & Sabinũ coepiſcopos noſtros pro fidei ueſtræ integritate, & pro dei timore feciſtis. Significantes Basilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum cõſcientia uinctos, epiſcopatum gerere, & sacerdotium dei adminiſtrare nõ oportere. Et deſideraſtis reſcribi ad hæc uobis, & iuſtam pariter ac neceſſariam ſolicitudinem ueſtram uel ſolatio, uel auxilio noſtræ ſententiæ ſubleuari. Sed enim deſiderio huic ueſtro non tam noſtra conſilia, quàm diuina præcepta reſpondent, quibus iampridem mandatur uoce cœleſti, & dei lege præſcribitur, quos & quales oporteat deſeruire altari, & ſacrificia diuina celebrare. In Exodo nanq; ad Moyſen deus loquitur & monet dicens: Sacerdotes qui accedunt ad dominũ deum, ſanctificentur, ne forte derelinquat illos dominus. Et iterũ: Et cum accedunt miniſtrare ad altare ſancti, nõ adducent in ſe delictum, ne moriantur. Item in Leuitico præcipit dominus & dicit: Homo, in quo fuerit macula & uitiũ, non accedet offerre dona deo. Quæ cum prædicta uel mandata & manifeſta ſint nobis, præceptis diuinis neceſſe eſt obſequia noſtra deſeruiant, nec perſonã in eiuſmodi accipere, aut aliud cuiq; largiri poteſt humana indulgentia, ubi intercedit & legẽ tribuit diuina præſcriptio. Neq; enim immemores eſſe debemus, quid ad Iudæos per Eſaiã prophetã locutus ſit dominus increpans & indignans, quod cõtemptis diuinis præceptis, humanas doctrinas ſequerentur: Populus iſte, inquit, labijs ſuis honorificat me, cor uero eorũ longe ſeparatũ eſt à me. Sine cauſa autem colunt me mandata & doctrinas hominum docentes, quod idem dominus in euangelio repetit & dicit: Reijcitis mandatũ dei, ut traditionẽ ueſtram ſtatuatis, quæ ante oculos habentes, & ſolicite ac religioſe conſiderantes in ordinationibus ſacerdotum nõ niſi immaculatos & integros antiſtites eligere debemus, qui digne & ſancte ſacrificia deo offerentes, audiri in precibus poſſint quas faciunt pro plebis dominicæ incolumitate, cum ſcriptũ ſit: Deus peccatorẽ non audit: ſed ſi quis deum coluerit, & uolun-

Exodi. 19. Sacerdotum puritas.

Leuitici. 21.

Eſa. 29. Mar. 7. Matth. 15.

Eccl. 12. Ioan. 9.

& uoluntatẽ eius fecerit, illũ audit. Propter quod plena diligentia & exploratione ſyncera oportet eos ad ſacerdotium dei deligi, quos à deo cõſtet audiri. Nec ſibi plebs blandiatur, quaſi immunis à contagione eſſe delicti poſſit, cum ſacerdote peccatore cõmunicans, & ad iniuſtũ atq; illicitũ præpoſiti ſui epiſcopatũ conſenſum ſuum cõmodans, cũ per Oſeam prophetam cõminetur & dicat cenſura diuina: Sacrificia eorum tanq; panis luctus omnes qui manducant ea, contaminabuntur: Docens ſcilicet & oſtendens omnes omnino ad peccatũ cõſtringi, qui fuerint prophani & iniuſti ſacerdotis ſacrificio cõtaminati. Quod idem in Numeris manifeſtari inuenimus, quando Chore & Dathan & Abiron cõtra Aaron ſacerdotẽ ſacrificandi ſibi licentiam uendicauerunt. Illic quoq; per Moyſen præcepit dominus, ut ab eis populus ſeparetur, ne facinoroſis coniunctus eodẽ facinore & ipſe perſtringatur: Separamini, inquit, à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccato eorũ. Propter quod plebs obſequens præceptis dominicis, & deũ metuens à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, cum ipſa maxime habeat poteſtatem uel eligendi dignos ſacerdotes, uel indignos recuſandi. Quod & ipſum uidemus de diuina autoritate deſcendere, ut ſacerdos plebe præſente, ſub omniũ oculis deligatur, & dignus atq; idoneus publico iudicio ac teſtimonio comprobetur, ſicut in Numeris Moyſi præcepit dominus dicens: Prehende Aaron fratrem tuum & Eleazarum filium eius, & impones eos in montem coram omni ſynagoga, & exue Aaron ſtolam eius, & indue Eleazarum filium eius, & Aaron appoſitus moriatur illic. Coram omni ſynagoga iubet deus conſtitui ſacerdotẽ, id eſt, inſtruit & oſtendit ordinationes ſacerdotales non niſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicentur, & ſit ordinatio iuſta & legitima, quæ omnium ſuffragio & iudicio fuerit examinata, quod poſtea ſecundũ diuina magiſteria obſeruatur in Actis apoſtolorũ, quando de ordinando in locũ Iudæ epiſcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio diſcentium, fuit autem turba in uno. Nec hoc in epiſcoporũ tantũ & ſacerdotum, ſed in diaconorũ ordinationibus obſeruaſſe apoſtolos animaduertimus, de quo & ipſo in Actis apoſtolorum ſcriptum eſt: Et conuocauerunt, inquit, illi duodecim totam plebem diſcipulorũ & dixerunt eis: Quod utiq; idcirco tam diligenter & caute conuocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris miniſterium, uel ad ſacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunq; indignos non ſecundum dei uoluntatem, ſed ſecundum humanam præſumptionem, & hæc deo diſplicere, quæ nõ ueniant ex legitima & iuſta ordinatione, deus ipſe manifeſtat per Oſeam prophetam dicens: Sibimetipſi regem conſtituerunt, & non per me. Propter quod

Numeri. 20.

Ibidem. 16.

Sacerdos dignus eligẽdus

Numeri. 20.

Actu. 1.

Digni ordinandi.

Oſeæ. 8.

diligenter de traditione diuina, & apoſtolica obſeruatione ſeruandũ eſt & tenendum, quod apud nos quoq;, & ferè per prouincias uniuerſas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpoſitus ordinatur, epiſcopi eiuſdẽ prouinciæ proximi quiq; conueniant, & epiſcopus deligatur plebe præſente, quæ ſingulorũ uitam pleniſſime nouit, & uniuſcuiuſque actum de eius conuerſatione perſpexit. Quod & apud uos factũ uidemus in Sabini collegæ noſtri ordinatione, ut de uniuerſæ fraternitatis ſuffragio, & de epiſcoporũ qui in præſentia cõuenerant, quiq; de eo ad uos literas fecerant iudicio, epiſopatus ei deferretur, & manus ei in locũ Baſilidis imponeretur. Neq; reſcindere ordinationẽ iure perfectam poteſt, quod Baſilides poſt crimina ſua detecta, & cõſcientiam etiam propria cõfeſſione nudatam, Romam pergens, Stephanũ collegam noſtrum longe poſitũ, & geſtæ rei ac ueritatis ignarũ fefellit, ut ambiret reponi ſe iniuſte in epiſcopatũ, de quo fuerat iuſte depoſitus. Hæc eò pertinẽt, ut Baſilidis nõ tam abolita ſint, quàm cumulata delicta, ut ad ſuperiora peccata eius etiam fallaciæ & circũuentionis crimen acceſſerit. Neq; enim tam culpandus eſt ille, cui negligenter obreptũ, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepſit. Obrepere autem ſi hominibus Baſilides potuit, deo nõ poteſt, cum ſcriptũ ſit: Deus non irridetur. Sed nec Martiali poteſt profuiſſe fallacia, quo minus ipſe quoque delictis grauibus inuolutus, epiſcopatũ tenere non debeat, cũ & Apoſtolus moneat, & dicat: Epiſcopũ oportet eſſe ſine crimine, quaſi dei diſpenſatorẽ. Quapropter (cum ſicut ſcripſiſtis fratres dilectiſſimi, & ut Felix & Sabinus collegæ noſtri aſſeuerant, útque alius Felix de Cæſarauguſta fidei cultor ac defenſor ueritatis, literis ſuis ſignificat) Baſilides & Martialis nefando idolo latriæ libello cõtaminati ſint: Baſilides inſuper adhuc præter libelli maculã cũ in infirmitate decumberet, in deũ blaſphemauerit, & ſe blaſphemaſſe cõfeſſus ſit, & epiſcopatũ pro cõſcientiæ ſuæ uulnere ſponte deponens, ad agẽdam pœnitentiã cõuerſus ſit, deũ deprecans, & ſatis gratulans ſibi, ſi uel laico cõmunicare cõtingeret: Martialis quoq; præter gentiliũ turpia & lutulẽta cõuiuia, in collegio diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarũ gentium more apud prophana ſepulchra depoſitos, & alienigenis cõſepultos, actis publice habitis apud procuratorem Ducenariũ obtemperaſſe idolatriæ, & Chriſtum negaſſe conteſtatus ſit: cumq; alia multa ſint & grauia delicta, quibus Baſilides & Martialis implicati tenentur, fruſtra tales epiſcopatum ſibi uſurpare conantur, cum manifeſtum ſit eiuſmodi homines nec eccleſiæ Chriſti poſſe præeſſe, nec deo ſacrificia offerre debere: maxime cum iam pridem nobiſcum & cum omnibus omnino epiſcopis in toto mundo conſtitutis, etiam Cornelius collega noſter ſacerdos pacificus ac iuſtus, & martyrio quoque dignatione domini honoratus, decreuit: huiuſmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam poſſe admitti: ab ordina-

Epiſcopus plebe præſente eligendus.

Baſilides epiſcopatu exturbatus.

Galat. 6.

Titum. 1.

Martialis hæreticus & idolatra.

ab ordinatione autem cleri atq; ſacerdotali honore prohiberi. Nec moueat uos fratres dilectiſſimi, ſi apud quoſdã in nouiſſimis temporibus aut lubrica fides nutat, aut dei timor apud inreligioſos uacillat, aut pacifica concordia non perſeuerat. Prænunciata ſunt hæc futura in ſeculi fine, & domini uoce, atq; apoſtolorum conteſtatione prædictum eſt, deficiente iam mundo, atque appropinquãte antichriſto, bona quæq; deficere, mala uero ac aduerſa proficere, non ſic tamen, quamuis nouiſſimis temporibus, in eccleſia dei aut euãgelicus uigor cecidit, aut Chriſtianæ uirtutis & fidei robur elanguit, ut nõ ſuperſit portio ſacerdotum, quæ minime ad has rerum ruinas, & fidei naufragia ſuccumbat. Sed fortis & ſtabilis honorem diuinæ maieſtatis & ſacerdotalem dignitatem plena timoris obſeruatione tueatur. Meminimus & tenemus, ſuccumbentibus licet & cedẽtibus cæteris, Mathathiam legem dei uindicaſſe fortiter: Heliam, Iudæis deficientibus atq; à religione diuina recedentibus, ſtetiſſe & certaſſe ſublimiter: Danielem, nec ſolitudine religionis alienæ, nec perſecutionis aſſiduæ infeſtatione deterritum, frequenter ac fortiter glorioſe dediſſe martyria: tres item pueros nec armis, nec minis fractos, contra ignes Babylonios fideliter obſtitiſſe, & uictorem regem in ipſa ſua captiuitate uiciſſe. Viderit uel præuaricatorum numerus, uel proditorũ, qui nunc in eccleſia contra eccleſiam ſurgere, & fidem pariter ac ueritatem labefactare cœperunt. Permanet apud plurimos ſyncera mens, & religio integra, & non niſi domino & deo ſuo anima deuota, nec Chriſtianam fidem aliena perfidia deprimit ad ruinam, ſed magis excitat & exaltat ad gloriam, ſecundum quod beatus Apoſtolus hortatur & dicit: Quid enim ſi exciderũt à fide quidam eorum, nunquid infidelitas illorum, fidem dei euacuauit? abſit. Eſt emẽ deus uerax, omnis autem homo mendax. Si autem omnis homo mendax eſt, & ſolus deus uerax eſt: quid aliud ſerui, & maxime ſacerdotes dei facere debemus, niſi ut humanos errores & mendacia relinquamus, & præcepta dominica cuſtodientes, in dei ueritate maneamus? Quare & ſi aliqui de collegis noſtris extiterint fratres dilectiſſimi, qui deificam diſciplinam negligendam putant, & cum Baſilide & Martiale temere communicant, conturbare fidem noſtram res iſta non debet, cum ſpiritus ſanctus in pſalmis talibus comminetur, dicens: Tu autem odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos poſt te. Si uidebas furem, ſimul currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Conſortes & participes oſtendit eos alienorum delictorum fieri, qui fuerint delinquentibus copulati. Sed & hoc idem Paulus apoſtolus ſcribit dicens: Suſurratores, detractores, deo abhorrẽtes, iniurioſi, ſuperbi, iactãtes ſui, adinuentores malorum, qui cum iuſtitiam dei cognouiſſent, nõ intellexerunt, quoniã qui talia agunt, morte ſunt digni nõ tantũ qui faciunt ea, ſed & qui cõſentiunt eis qui hæc agunt: quoniã qui talia inquit, agunt, morte ſunt digni. Manifeſtat & cõprobat morte dignos eſſe, & ad

1. Timo. 4.

2. Pet. 3.

Vindices legis diuinæ, Mathathias, Helias, Daniel.

Roma. 1.

Ibidem.

Pſal. 49.

Roma. 1.

& ad pœnam uenire nõ tantum illos qui mala faciunt, ſed etiá eos qui talia agentibus conſentiunt, qui dum malis & peccatoribus, & pœnitentiam non agentibus illicita cõmunicatione miſcentur, nocentium contactibus polluun tur, & dum iunguntur in culpa, ſic nec in pœna ſeparantur, propter quod integritatis & fidei ueſtræ religioſam ſolicitudinem fratres dilectiſſimi & laudamus pariter & probamus, & quantum poſſumus adhortamur literis noſtris ne uos cum prophanis & maculatis ſacerdotibus cõmunicatione ſacrile
Aliâs* tenore ga miſceatis, ſed integram & ſynceram fidei ueſtræ firmitatẽ religioſo* timore ſeruetis. Optamus uos fratres chariſſimi ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Beati Cypriani epiſtola ad Rogatianum & cæteros cõfeſſores, de obſeruatione diſciplinæ & fidei Chriſtianæ: in qua hortatur, ut ſicut prima cõgreſſione aduerſarium uicerunt, ita gloriam ſuam forti & perſeueranti uirtute teneant.

Epiſtola V.

CYPRIANVS ROGATIANO PRESBYTERO ET cæteris confeſſoribus fratribus ſalutem.

ET iam pridem uobis fratres chariſſimi ac fortiſſimi literas miſeram, quibus fidei & uirtuti ueſtræ uerbis exultantibus cõgratulaꝛer, & nunc non aliud in primis uox noſtra complectitur, quàm ut læto animo frequenter ac ſemper gloriã ueſtri nomi nis prædicemus. Quid enim uel maius in uotis meis poteſt eſſe, uel melius, quàm cũ uideo cõfeſſionis ueſtræ honore illuminatũ gregem Chriſti? Nam cum gaudere in hoc omnes fratres oporteat, tamẽ in gaudio cõmuni maior eſt epiſcopi portio. Eccleſiæ enim gloria, præpoſiti gloria eſt. Quantum dole mus ex illis, quos poteſtas inimica proſtrauit, tantũ lætamur ex uobis, quos diabolus ſuperare non potuit. Hortamur aũt per communem fidem, per pe ctoris noſtri uerã circa uos & ſimplicem charitatem, ut qui aduerſarium pri ma hac cõgreſſione uiciſtis, gloriam ueſtrã forti & perſeuerãti uirtute tenea tis. Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie cõſtituti, de uita noſtra quotidie di
Nõ minor eſt uirtus quàm quærere, parta tueri. micamus, dãda opera eſt, ut poſt hæc initia ad incremẽta quoq; ueniatur, & conſummetur in uobis, quod iã rudimentis felicibus eſſe cœpiſtis. Parũ eſt adipiſci aliquid potuiſſe, plus eſt quod adeptum eſt, poſſe ſeruare. Sicut & fides ipſa & natiuitas ſalutaris nõ accepta, ſed cuſtodita uiuificat. Nec ſtatim cõſecutio, ſed cõſummatio hominẽ deo ſeruat. Dominus hoc magiſterio do
Ioan. 5. cuit dicẽs: Ecce ſanus factus es, iã noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Putaautẽ illũ & cõfeſſori ſuo dicere: Ecce cõfeſſor factus es, iã noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon deniq; & Saul, & cæteri multi, quãdiu in uijs domini ambulauerunt, datã ſibi gratiã tenere potuerunt, recedente ab his diſciplina dominica, receſſit & gratia. Perſeuerandũ nobis eſt in arcto & in angu ſto itinere laudis & gloriæ, & cum quies & humilitas, & bonorũ morũ tranquillitas

quillitas Chriſtianis omnibus cõgruat ſecundũ domini uocẽ, qui neminem *alium reſpicit, niſi humilẽ & quietũ, & tremẽtẽ ſermones ſuos, tamẽ magis Al's. altum. hoc obſeruare & implere cõfeſſores oportet, qui exemplũ facti eſtis cæteris fratribus, ad quorum mores omniũ uita & actus debeat prouocari. Nã ſicut Iudæi à deo alienati ſunt, propter quos nomen dei blaſphematur in gẽtibus: ita contra deo chari ſunt, per quorũ diſciplinam nomen domini laudabili teſtimonio prædicatur, ſicut ſcriptum eſt domino præmonente & dicente: Luceat lumen ueſtrũ coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & clarificent patrẽ ueſtrũ qui eſt in cælis. Et Paulus apoſtolus dicit: Luce Matth. 5. Phil. 2. te ſicut luminaria in mundo. Et Petrus ſimiliter hortatur: Sicut hoſpites in 1. Petri. 2. quit, & peregrini abſtinete uos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, conuerſationẽ habentes inter gentes bonam, ut dũ detrectant de uobis, quaſi de malignis, bona opera ueſtra aſpicientes magnificent dominũ. Quod quidẽ maxima pars ueſtrũ cum meo gaudio curat, & cõfeſſionis ipſius honore melior facta, tranquillis & bonis moribus gloriam ſuam cuſtodit & ſeruat: ſed quoſdam audio inficere numerũ ueſtrum, & laudem præcipui nominis praua ſua cõuerſatione deſtruere, quos etiam uos ipſi (utpote amatores & conſeruatores laudis ueſtræ) obiurgare & comprimere & emendare debetis. Cũ quanto enim nominis ueſtri pudore delinquit, quãdo alius aliquis temulentus & laſciuiens demoratur, alius in eã patriã unde extorris factus eſt, regreditur, ut deprehenſus nõ iam quaſi Chriſtianus, ſed quaſi nocens pereat? Inflari audio aliquos, & nõ timere audio, cum ſcriptũ ſit: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim deus naturalibus ramis nõ pepercit, Roma. 11. ne forte nec tibi parcat. Dominus noſter ſicut ouis ad uictimã ductus eſt, & Eſaiæ. 53. ſicut agnus coram tondente ſe ſine uoce, ſic nõ aperuit os ſuũ. Non ſum, inquit, cõtumax, neq; contradico. Dorſum meũ poſui ad flagella, & maxillas meas ad palmas. Faciem autẽ meã non auerti à fœditate ſputorũ. Et quiſq; per ipſum nũc, atq; in ipſo uiuens, extollere ſe audet & ſuperbire: immemor & factorũ quæ ille geſſit, & mandatorũ quæ nobis uel per ſe, uel per apoſtolos ſuos tradidit. Quod ſi nõ eſt maior domino ſuo ſeruus, qui dominũ ſequuntur, humiles & quieti, & taciturni ueſtigia eius imitentur. Quanto quiſque inferior fuerit, ſublimior fiat dicente domino: Qui minimus fuerit in uobis, hic erit magnus. Quid deinde illud q̃ uobis execrandum debet uideri, quod cũ ſummo animi noſtri gemitu & dolore cognouimus? Nõ deeſſe, q dei templa, & poſt confeſſionẽ ſanctificata & illuſtrata mẽbra, turpi & infami cõcubitu ſuo maculent, cubilia cũ fœminis promiſcua iungentes, quãdo & ſi ſtuprũ conſcientiæ eorũ deſit, hoc ipſum grande crimen eſt, quod illorũ ſcandalo in aliorũ ruinas exempla naſcant. Contentiones quoq; & æmulationes inter uos nullas eſſe oportet, cũ pacem ſuã nobis dimiſerit dominus, Roma. 11. & ſcriptũ ſit: Diliges proximũ tuũ tanq; te. Si autẽ mordetis & inculatis in Marci. 12. uicem

Galat.5. uicem:uidete ne consumamini ab inuicem. Cõuicijs etiã & maledictis quæ / so uos abstinete,quia neq; maledici regnũ dei consequuntur, & lingua quæ Christum confessa est,incolumis & pura cum suo honore seruanda est. Nã qui pacifica,& bona,& iusta secundum Christi præceptum loquitur, Chri / stum quotidie confitetur. Seculo renunciauimus cũm baptizati sumus, sed & nunc uere renunciamus seculo, quando tentati & probati à deo, nostra omnia relinquentes,dominum secuti sumus,& fide ac timore eius stamus & uiuimus. Corroboremus nos exhortationibus mutuis, & magis ac magis proficiamus in domino,ut cum pro sua misericordia pacem fecerit,quam se facturum repromittit,noui & penè mutati ad ecclesiam reuertamur,& exci / piant nos siue fratres nostri,siue gentiles circa omnia correctos atq; in me / lius reformatos,& qui admirati fuerãt prius in uirtutibus gloriã, nunc admi rentur in moribus disciplinã. Opto te frater charissime semper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Beati Cypriani epistola ad Magnum de his qui in lecto gratiam consequun tur,in qua ostendit, nisi quis in ecclesia & ab ecclesia catholica ordinatus fuerit,ius uitalis aquæ habere non posse.

Epistola VI.

CYPRIANVS MAGNO FILIO SALVTEM.

PRo tua religiosa diligentia consuluisti mediocritatem nostram fili charissime, an inter cæteros hæreticos eos quoq; qui à No / uatiano ueniãt, post profanum eius lauacrum baptizari & san ctificari in ecclesia catholica legitimo & uero & unico ecclesiæ ba ptismo oporteat. De qua re quantum fidei nostræ capacitas, & scripturarũ diuinarum sanctitas ac ueritas suggerit, dicimus omnes hæreticos omnino & schismaticos nihil habere potestatis ac iuris. Propter hoc Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quo minus ipse quoque extra ecclesiam consi / stens,& contra pacẽ ac dilectionem Christi faciens, inter aduersarios & an / tichristos computetur: neque enim dominus noster Iesus Christus cum in euangelio suo testaretur, aduersarios suos esse eos qui secum non essent, Matth.12. & secum non colligentes gregem suum spargerent, aliquam hæreticorum speciem designauit, sed omnes omnino qui secum non essent aduersarios suos ostendit, dicens: Qui non est mecum, aduersum me est. Et qui non Luc.11. 2.Ioan.1. mecum colligit, spargit. Item beatus Ioannes apostolus nec ipse ullam hæ resim aut schisma discreuit, aut aliquos speciatim separatos posuit, sed uni / uersos qui de ecclesia exissent,quique contra ecclesiam facerent, antichristos appellauit,dicens: Audistis,inquit,quia antichristus uenit,nunc autem anti christi multi facti sunt. Vnde cognoscimus quia nouissima hora est, ex no bis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis,mansissent utiq; nobiscũ. Vnde apparet aduersarios Christi antichristos omnes esse, quos

quos cõstet à charitate atque ab unitate ecclesiæ catholicæ recessisse. Adhuc quoque dominus in euangelio suo ponit & dicit: Si uero ecclesiam contem / Matth.18. pserit,sit tibi tanq; ethnicus & publicanus. Si autem qui ecclesiam contem / nunt,ethnici & publicani habentur,multo magis utiq; rebelles & hostes fal sa altaria,& illicita sacerdotia,& sacrificia sacrilega,& nomina adulterata fin gentes inter ethnicos necesse est computentur,quando minora peccantes, & tantum ecclesiæ contemptores,ethnici & publicani sententia domini iudicen tur. Quod autem ecclesia una sit,declarat in cantico canticorum spiritus san Cant.6. ctus ex persona Christi dicens: Vna est columba mea perfecta mea, una est matris suæ, electa est genitrici suæ: de qua item denuo dicit: Hortus con Ibidem.4. clusus,soror mea,sponsa, fons signatus,puteus aquæ uiuæ. Si autem hortus conclusus est sponsa Christi,quæ est ecclesia,patere res clausa alienis & pro / phanis non potest. Et si fons signatus est,neque bibere inde,neque cõsigna ri potest,cui foris posito ad fontem accessus non est. Puteus quoq; aquæ ui / uæ si unus est,idem qui intus est,uiuificari & sanctificari foris positus ex illa aqua non potest,ex qua solis eis,qui intus sunt,usus omnis & potus conces / sus est. Quod & Petrus ostendens unam ecclesiam esse,& solos eos qui in ec 1.Petri.3. clesia sint,baptizari posse,posuit & dixit: In arca Noë pauci,id est,octo ani mæ hominum saluæ factæ sunt per aquam,quod & uos similiter saluos fa / ciet baptisma, probans & contestans unam arcam Noë typum fuisse unius ecclesiæ. Si potuit tunc in illo expiati & purificati mundi baptismo saluus per aquam fieri qui in arca Noë non fuit,potest & nunc uiuificari per bapti / sma,qui in ecclesia non est,cui soli baptisma concessum est. Sed & Paulus a / postolus hoc idem adhuc apertius & darius manifestans ad Ephesios scri / Ephes.5. bit & dicit: Christus dilexit ecclesiam,& seipsum tradidit pro eã,ut eã sancti / ficaret purgans eam lauacro aquæ. Quod si una est ecclesia, quæ à Christo diligitur,& lauacro eius sola purgatur,quomodo qui in ecclesia non est, aut diligi à Christo,aut ablui & purgari lauacro eius potest? Propter quod cũ sola ecclesia habeat aquam uitalem,& baptizandi atque abluendi hominis potestatem, qui dicit apud Nouatianum baptizari & sanctificari aliquem posse,prius ostendat & doceat Nouatianum in ecclesia esse,aut ecclesiæ præ / sidere. Ecclesia enim una est,quæ una & intus esse & foris non potest. Si em Ecclesia una. apud Nouatianum est,apud Cornelium nõ fuit. Si uero apud Cornelium fuit,qui episcopo Fabiano legitima ordinatione successit,& quem præter sa / cerdotij honorem martyrio quoq; dominus glorificauit, Nouatianus in ec / clesia non est,nec episcopus computari potest, qui euangelica & apostolica Episcopus se / ipsum ordina / re nõ potest. traditione contempta nemini succedens,à seipso ordinatus est: habere nãq; aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia nõ est. Fo / ris enim non esse ecclesiam,nec scindi aduersum se aut diuidi posse,sed inse / parabilis atq; indiuiduæ domus unitatem tenere,manifestat scripturæ diui / Vnitas eccle / siæ figuris de / signata.

uinæ fides, cum de ſacramento paſchæ & agni, qui agnus Chriſtum deſignabat, ſcriptum ſit: In domo una comedetur, nō eiſcietis de domo carnem foras. Quod itē circa Raab, quæ ipſa quoq; typū portabat eccleſiæ, expreſſum uidemus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad teipſam in domum tuam, & omnis qui exierit hoſtium domus tuæ foras, reus ſibi erit. Quo ſacramento declaratur in unam domum ſolam, id eſt, in eccleſiam uicturos, & ab interitu mūdi euaſuros colligi oportere. Quiſquis autem de collectis foras egeſſerit, id eſt, ſi quiſq; in eccleſia gratiam conſecutus receſſerit, & ab eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt ipſum ſibi quod pereat imputaturū. Quod apoſtolus Paulus explanat docēs & præcipiens hæreticum uitandum eſſe, ut peruerſum & peccatorem, & à ſemetipſo damnatum. Hic enim qui reus ſibi erit, nō ab epiſcopo eiectus, ſed ſponte de eccleſia profugus, & hæretica præſumptione à ſemetipſo damnatus. Et idcirco dominus inſinuans nobis unitatem de diuina autoritate uenientem ponit & dicit: Ego & pater unum ſumus: ad quam unitatem redigens eccleſiam ſuam denuo dicit: & erunt unus grex & unus paſtor. Si autem grex unus eſt, quomodo poteſt gregi annumerari, qui in numero gregis non eſt? aut paſtor haberi quomodo poteſt, qui manēte uero paſtore, & in eccleſia dei ordinatione ſuccedanea præſidente, nemini ſuccedens & à ſeipſo incipiens, alienus ſit & profanus, dominicæ pacis ac diuinæ unitatis inimicus non habitans in domo dei, id eſt, in eccleſia dei, in qua non niſi concordes atq; unanimes habitant, loquente in pſalmis ſpiritu ſancto & dicente: Deus qui habitare facit unanimes in domo. Deniq; unanimitatem Chriſtianam firma ſibi atq; inſeparabili charitate connexam, etiam ipſa dominica ſacrificia declarāt. Nam quando dominus corpus ſuum panem uocat de multorum granorum adunatione congeſtum, populum noſtrum quem portabat, indicat adunatum. Et quando ſanguinem ſuū uinum appellat, de botris atq; acinis plurimis expreſſum atq; in unum coactum, gregem item noſtrum ſignificat, cōmixtione adunatæ multitudinis copulatū. Si Nouatianus huic pani dominico adunatus eſt, ſi Chriſti * populo & ipſe commixtus eſt, poterit uideri, & unici eccleſiaſtici baptiſmi habere gratiam poſſe, ſi eum cōſtiterit eccleſiæ unitatem tenere. Deniq; cū ſit inſeparabile unitatis ſacramentum, & cū ſine ſpe ſint & perditionē ſibi maximam de indignatione dei acquirant, qui ſchiſma faciunt, & relicto epiſcopo, alium ſibi foris pſeudepiſcopum conſtituunt, declarat in libris Regnorum ſcriptura diuina, ubi à tribu Iuda & Beniamin decem tribus ſciſſæ ſunt, & relicto rege, alterum ſibi foris inſtituerunt, & indignatus eſt, inquit, dominus in omne ſemen Iſrael, & dimouit eos, & dedit eos in direptionē donec abiiceret eo à facie ſua, quia diſſipatus eſt Iſraël à domo Dauid, & cōſtituerunt ſibi regem Hieroboam filiū * Naboth. Indignatum eſſe dominum

Interpretatio.

Titum. 3.

Ioan. 10.

Ibidem.

Pſal. 67.

Alias pocullo.*

3. Reg. 12.

Als Iobath.*

num dicit, & eos in perditionem dediſſe, quod ab unitate diſſipati eſſent, atq; alterū ſibi regem cōſtituiſſent. Et tanta indignatio domini extitit aduerſus illos, qui ſchiſma fecerāt, ut etiā cum homo dei ad Hieroboā miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atq; ultionē futuram prædiceret, panē quoq; apud illos edere, & aquam bibere uetaretur. Quod cū non cuſtodiſſet, & contra præceptū dei prandiſſet, ſtatim diuinæ cenſura maieſtatis percuſſus eſt, ut inde regrediens impetu ac morſu leonis in itinere necaretur. Et audēt quiſq; dicere aquam baptiſmi ſalutarem, & gratiam cæleſtem cōmunem cum ſchiſmaticis eſſe poſſe, cum quibus nec terreſtris, nec ſecularis potus debeat eſſe cōmunis? Satiat adhuc in euangelio ſuo dominus, & maiorem intelligentiæ lucem manifeſtat, quod ijdem qui ſe nunc à tribu Iuda & Beniamin ſciderāt, & Hieroſolymis derelictis, Samariam ſeceſſerant, inter prophanos & gētiles computarentur. Nam cum primum diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret, mandauit & dixit: In uiam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorū ne introieritis. Ad Iudæos primum mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addendo autē, & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant ſchiſmatici, oſtēdit ſchiſmaticos gentilibus adæquari. Quod ſi aliquis illud opponit, ut dicat eandem Nouatianum legem tenere, quam catholica eccleſia teneat, eodē ſymbolo quo & nos baptizare, eundem noſſe deū patrem, eundem filium Chriſtum, eundem ſpiritum ſanctum, ac propter hoc uſurpare eum poteſtatem baptizandi poſſe, quod uideatur in interrogatione baptiſmi à nobis non diſcrepare, ſciat quiſquis & hoc opponendū putat, primum non eſſe unā nobis & ſchiſmaticis ſymboli legem, neq; eandē interrogationem. Nam cum dicūt: Credis remiſſionem peccatorū, & uitam æternam per ſanctam eccleſiam, mentiuntur in interrogatione, cū non habeant eccleſiā. Tūc deinde uoce ſua ipſi confitētur remiſſionem peccatorū non dari, niſi per ſanctā eccleſiam, quā non habētes oſtendūt remitti illic peccata nō poſſe. Quod uero eundē quem & nos deū patrē, eūdem filium Chriſtū, eundem ſpiritū ſanctū noſſe dicūtur, nec hoc adiuuare tales poteſt. Nā & Chore & Dathan & Abirō cum ſacerdote Aaron & Moyſe eūdem deū nouerāt, pari lege & religione uiuentes, unū & uerū deum, qui colendus atq; inuocādus fuerat, inuocabāt. Tamen quia loci ſui miniſteriū tranſgreſſi cōtra Aaron ſacerdotē, qui ſacerdotium legitimū dignatione dei atq; ordinatione perceperat, ſacrificandi licentiam uendicarunt, diuinitus percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus pendērunt, nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia, irreligioſe & illicite cōtra ius diuinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoq; ipſa in quibus incēſum illicite fuerat oblatū, ne in uſu de cætero eſſent ſacerdotibus, ſed potius indignationis & ultionis diuinæ memoriā corrigendis poſteris exhiberēt, iuſſu domini cōflata atq; igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affi-

Contagio malorum.

Matth. 10.

Numeri 16.

Exodi 28. guntur altari,secũdum quod loquitur scriptura diuina:Memoriale,inquit, filijs Israël,ut non accedat quisq; alienigena,qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante dominũ,ut non sit sicut Chore.Et tamen illi schisma non fecerant,nec foras egressi cõtra dei sacerdotes impudẽter atq; hostiliter rebellauerant,quod nunc ecclesiã scindentes,& cõtra pacem atq; unitatem Christi rebelles,cathedrã sibi constituere,& primatũ assumere,& baptizandi atq; offerendi licentiam uendicare conantur.Quomodo perficere quod agũt,aut impetrare aliquid illicitis conatibus de deo possunt,qui contra deum,quod eis nõ licet,moliuntur? Quare qui Nouatiano,siue cæteris eiusmodi schismaticis patrocinãtur, frustra cõtendunt baptizari & sanctificari illic aliquẽ salutari baptismo posse,ubi cõstat baptizantem baptizandi licentiã non habere.Atq; ut magis intelligi posset cõtra eiusmodi licentiam & audaciã,quæ sit censura diuina,inuenimus in tali facinore non solũ duces & autores,sed & participes pœnis destinari,nisi se à cõmunione malorũ separauerint,præcipiente domino & dicẽte:Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorũ,& nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis,ne simul pereatis in peccato eorũ,& quod cõminatus per Moysen dominus fuerat,impleuit,ut quisquis à Chore se & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia cõmunione persolueret.Quo exẽplo ostenditur & probat obnoxios se deo & culpæ & pœnæ facturos,qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint.Sicut etiã per Osee 9. Osee prophetã spiritus sanctus contestatur & dicit:Sacrificia eorũ tanq; panis luctus, omnes qui manducant ea contaminabuntur: Docens scilicet & ostendens omnes omnino cũ autoribus supplicio cõiungi,qui fuerint eorũ peccato cõmunicati.Quæ ergo apud eos merita esse circa deũ possunt,quibus supplicia diuinitus irrogãtur? Aut quomodo tales iustificare & sanctificare baptizatos possunt,qui hostias sacerdotũ aliena & illicita,& nullo sibi iure cõcessa usurpare conantur? Quos tamen ipsos nõ miramur pro sua prauitate contendere.Asserant necesse est singuli quiq; quod faciũt,nec uolunt uicti facile succumbere cũ quis sciant id quod faciant,non licere.Illud mirandum est,imò indignandũ potius & dolendum,Christianos antichristis assistere,& præuaricatores fidei atq; proditores ecclesiæ intus in ipsa ecclesia contra ecclesiã stare.Qui quoniã pertinaces aliàs & indociles,uel hoc tamen cõfitentur,quod uniuersi siue hæretici,siue schismatici non habeant spiritum sanctũ,& ideo baptizare quidẽ possunt, dare aũt spiritum sanctum nõ possunt,in hoc ipso à nobis tenẽtur,ut ostẽdamus nec baptizare omnino eos posse,qui nõ habeãt spiritum sanctũ.Nam cũ in baptismo unicuiq; peccata sua remittantur, probat & declarat in euangelio suo dominus, per eos solos peccata posse remitti,qui habeant spiritum sanctum.Post resurre Ioan. 20. ctionẽ enim discipulos suos mittens loquitur ad eos & dicit: Sicut misit me pater

Baptismus nõ nisi ab habente potestatem percipitur.

Numeri 16.

Pertinaces Nouatianistæ

pater,& ego mitto uos.Hoc cum dixisset,insufflauit & ait illis: Accipite spiritum sanctũ:Si cuius remiseritis peccata, remittẽtur illi, & si cuius tenueritis, tenebuntur.Quo in loco ostendit,eum solum posse baptizare,& remissionẽ peccatorum dare,qui habeat spiritum sanctum. Deniq; ipsum dominum nostrum Iesum Christũ baptizaturus Ioannes accepit ante spiritum sanctum,cum adhuc esset in utero matris constitutus,ut certum esset atq; manifestum,baptizare non posse,nisi eos qui habeant spiritum sanctum.Itaq; qui hæreticis siue schismaticis patrocinantur, respondeant nobis an habeãt spiritum sanctum an non habeant.Si habent,cur illic baptizatis quãdo ad nos ueniunt manus imponitur ad accipiendum spiritum sanctum, cũ iam utiq; illic acceptus sit,ubi si fuit qui dari potuit? Si autem foris cuncti hæretici & schismatici non habent spiritum sanctum,& ideo apud nos manus imponitur,ut hic accipiatur,quod illic nec esse,nec dari potest, manifestum est nec remissionem peccatorum dari per eos, quos constat spiritum sanctum non habere.Et idcirco secundum diuinam dispositionem atq; euangelicam ueritatem,ut peccatorum remissionem cõsequi & sanctificari, ac templa dei fieri possint,ecclesiæ baptismo baptizandi sunt omnes omnino, qui ab aduersarijs & antichristis ad Christi ecclesiam ueniunt. Mat. 18.

Qui ueri sacerdotes.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiusdem epistola ad Epictetum & plebẽ Assuritanorũ de Fortunatiano episcopo,docentis qui sacrilega sacrificia fecerunt,sacerdotiũ sibi uendicare non posse.

Epistola VII.

CYPRIANVS EPICTETO FRATRI ET PLEBI Assuris consistentibus salutem.

Grauiter & dolenter motus sum fratres charissimi,quod cognouerim Fortunatianum quondam apud uos episcopũ post gratum lapsum ruinæ suæ,pro integro nũc agere uelle, & episcopatum sibi uendicare cœpisse:quæ res contristauit me: primo propter ipsum qui miser,uel diaboli tenebris in totũ excæcatus, uel quorũdam sacrilega persuasione deceptus(cum debeat satisfacere & ad dominum exorandum,diebus ac noctibus,lachrymis & orationibus,& precibus incumbere)audet sibi adhuc sacerdotium quod prodidit uendicare, quasi post aras diaboli accedere ad altare dei fas sit:aut non maiorem in se iram & indignationem domini in die iudicij prouocet, qui cum uirtutis & fidei dux fratribus esse non potuerit,perfidiæ,& audaciæ,& temeritatis magister existat, & qui non docuit fratres in prælio fortiter stare,doceat eos qui uicti & prostrati sunt,nec rogare,cum dominus dicat:Illis fudistis libamina,& illis imposuistis sacrificia,super hæc non indignabor? dicit dominus.Et alio loco:Sacrificans dijs eradicabitur,nisi domino soli.Item dominus denuo loquitur & dicit:Adorauerunt eos,quos fecerunt digiti eorum,& curuatus est homo,& Esa. 2.

Fortunatianus.

Esa. 57.

Apoc.11. humiliatus est uir,& non relaxabo illis.In Apocalypsi quoq; legimus iram domini comminantis & dicentis:Si quis adorat bestiam & imaginem eius, accipiet notam in fronte sua & in manu,bibet & ipse de uino iræ dei, mixto in poculo iræ eius,& punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum angelorum,& sub oculis agni,& fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet,nec habebunt requiem die & nocte,qui adorauerunt bestiã & imaginem eius.Cum ergo hæc tormenta ,hæc supplicia in die iræ dominus cõminetur ijs,qui diabolo obtemperant,& idolis sacrificant, quomodo se putat posse agere pro dei sacerdote,qui obtemperauit & seruiuit diaboli sacerdotibus? aut quomodo putat manum suam transferri posse ad dei sacrificium & precem domini, quæ captiua fuerit sacrilegio & crimini, cum in scripturis diuinis deus ad sacrificium prohibeat accedere sacerdotes etiam in leuiori crimine constitutos,& in Leuitico dicat: Homo in quo fuerit uitium & macula, non accedat offerre dona deo.Idem in Exodo, & sacerdotes, & qui accedunt ad dominum deum sanctificentur, ne forte derelinquat illos dominus,& iterum:Et qui accedunt ministrare ad altare sanctum, non adducent in se delictum ne moriantur.Qui ergo grauia in se delicta adduxerunt,id est,qui idolis sacrificando sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotium dei sibi uindicare non possunt,nec ullam in conspectu eius precem pro fratribus facere,cum in euangelio scriptum sit:Deus peccatorem non audit, sed si quis deum coluerit,& uoluntatem eius fecerit,illũ audit.Quamuis sic quorundam pectora tenebrarum ingruentium profunda caligo cæcauerit,ut de præceptis salubribus nihil lucis admittant,semel à recto limite ueri itineris auersi per præceps & abruptum criminum suorum nocte atque errore capiantur.Nec mirum si consilia nostra aut domini præcepta nunc abnuunt,qui dominum negauerunt.Stipes & oblationes & lucra desiderant, quibus prius insatiabiles incubabant,& cænis atque epulis etiam nunc inhiant, quarum crapulam superstite indies cruditate ructabant, nunc manifestissime comprobantes nec ante se religioni,sed uentri potius & quæstui profana cupiditate seruisse.Vnde & ipsam uenisse perspicimus, & credimus de dei exploratione censuram , ne apud altare consistere & contrectare sancta ulterius perseuerarent,pudorem incesti,fidem perfidi,religionem profani, diuina terreni,sancta sacrilegi.Quod ne tales ad altaris impiamenta & contagia fratrum denuo redeant,omnibus uiribus excubandum & omni uigore nitendum,ut quantum possumus ab hac eos sui sceleris audacia retundamus,ne adhuc agere pro sacerdote conentur,qui ad mortis extrema deiecti, ultra lapsos laicos ruinæ suæ pondere proruerunt.Si uero apud insanos furor insanabilis perseuerauerit,& recedente spiritu sancto, profunda cæcitas in sua nocte permanserit,consilium nobis erit singulos fratres ab eorum fallacia separare,& ne quis in laqueos erroris incurrat ab eorum contagione secernere,

Leuit.21. Exod.29. Iodn.9.

cernere,cum nec oblatio sanctificari illic possit , ubi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam dominus per eius oblationes & preces prosit , qui dominum ipse uiolauit. Quod si Fortunatianus aut immemor criminis sui per diaboli cæcitatem, aut minister & seruus diaboli factus ad decipiendam fraternitatem in hoc suo furore permanserit, uos quantum potestis elaborate,& in hac caligine diaboli sæuientis fratrum mentes ab errore reuocate, ne alienæ dementiæ facile consentiant,ne se desperatorum delictis participes faciant, sed teneant integræ salutis suæ tenorem,& integritatis conseruatæ à se & custoditæ perpetuum uigorem.Lapsi uero magnitudinem delicti sui cognoscentes à deprecando domino non recedant,nec ecclesiam catholicam quæ una & sola est à domino constituta, derelinquant, sed satiffactionibus immorantes,& domini misericordiam deprecantes ad ecclesiam pulsent, ut recipi illuc possint,ubi fuerunt,& ad Christum redeant,à quo recesserunt.Nec audiant eos qui se fallaci & mortali circunuentione decipiunt,cum scriptum sit:Nemo uos decipiat inanibus uerbis:propterea enim uenit ira dei super filios contumaciæ:Nolite ergo esse participes eorum.Ergo contumaces,& deum non timentes,& ab ecclesia in totum recedẽtes,nemo comitetur. Quod si quis impatiens fuerit ad deprecandum dominum,qui offensus est, & nobis obtemperare noluerit,sed desperatos & perditos secutus fuerit, sibi imputabit cum iudicij dies uenerit.Quomodo enim deprecari in die illo dominum poterit,qui & ante hoc Christum,& nunc quoq; ecclesiam Christi negauit,& episcopis sanis & integris & uiuentibus non obtemperans,comitem se & participem morientibus præbuit? Opto uos fratres charissimi ac desideratissimi semper bene ualere.

Ephes.5.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiusdem epistola ad plebem de quinq; presbyteris schismaticis:in qua diuersarũ pericula animarum enarrans admonet,ut qui mandatum dei reiiciunt,& traditionem suam statuere conantur,fortiter ab ipsis & firmiter respuantur.

Epistola VIII.

CYPRIANVS PLEBI VNIVERSAE SALVTEM.

QVanquam fratres charissimi Briccius fidelissimus atq; integerrimus presbyter: item Rogatianus & Numidicus, presbyteri, confessores , & gloria diuinæ dignationis illustres, sed & diaconi boni uiri & ecclesiasticæ administrationis per omnia obsequia deuoti, cum cæteris ministerijs , plenam uobis præsentiæ suæ diligentiam præbeant, & exhortationibus assiduis singulos corroborare, sed & lapsorum mentes consilijs salubribus regere & reformare non desinant: tamen ego quantum possum admoneo , & quomodo possim uisito uos literis meis , literis, inquam, fratres charissimi. Hoc enim quorundam presbyterorum malignitas & perfidia perfecit , ne ad uos ante diem paschæ

uenire licuiſſet,dum coniurationis ſuæ memores,& antiqua illa contra epiſcopatum meum, imò contra ſuffragium ueſtrum & dei iudicium uenena retinentes,inſtaurant ueterem contra nos impugnationem ſuam, & ſacrilegas machinationes inſidijs ſolitis denuo renouant. Et quidem de dei prouidentia nobis hæc nec uolentibus,nec optantibus,imò & ignoſcentibus & tacentibus,pœnas quas meruerant penderunt,ut à nobis non electi ultro ſe eijcerent,ipſi in ſe pro conſcientia ſua ſententiam darent, ſecundum ueſtra diuina ſuffragia coniurati & ſcelerati de eccleſia ſponte ſe pellerent. Nunc apparet Feliciſſimi factio unde ueniſſet,quibus radicibus ſtaret, & quibus uiribus hi fomenta olim quibuſdam confeſſoribus & hortamenta tribuebant,ne concordarent cum epiſcopo ſuo,nec eccleſiaſticam diſciplinam cum fide & quiete iuxta præcepta dominica continerent,ne confeſſionis ſuæ gloriam incorruptam & immaculatam conuerſatione ſeruarent. Ac ne parum fuiſſet corrupiſſe quorundam confeſſorum mentes, & ſacerdotum dei portionem ruptæ fraternitatis armare uoluiſſe,nunc ſe ad lapſorum perniciem uenenata ſua deceptione uerterunt,ut ægros & ſaucios ad capienda fortia conſilia per calamitatem ruinæ ſuæ minus idoneos & minus ſolidos, à medela uulneris ſui auocent,& intermiſſis precibus & orationibus, quibus dominus longa & continua ſatiſfactione placandus eſt, ad exitioſam temeritatem mendacio captioſæ pacis inuitent. Sed oro uos fratres uigilate contra inſidias diaboli,& pro ueſtra ſalute ſoliciti contra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Perſecutio eſt hic alia atque alia tentatio. Et quinque iſti preſbyteri nihil aliud ſunt quàm quinq; primores illi,qui edicto nuper magiſtratibus fuerant copulati, ut fidem noſtram obruerent, & gracilia fratrum corda ad lethales laqueos præuaricatione ueritatis auerterent. Eadem nunc ratio,eadem rurſus euerſio per quinque preſbyteros Feliciſſimo copulatos ad ruinam ſalutis inducitur,ut non rogetur dominus, nec qui negauit Chriſtum, eundem Chriſtum quem negauerat deprecetur,poſt culpam criminis tollatur & pœnitentia,nec per epiſcopos & ſacerdotes domino ſatisfiat,ſed relictis domini ſacerdotibus contra euangelicam diſciplinam noua traditio ſacrilegæ inſtitutionis exurgat, cumq; ſemel phacuerit tam nobis quàm confeſſoribus & dericis urbicis,item uniuerſis epiſcopis uel in noſtra prouincia,uel trans mare conſtitutis,ut nihil innouetur circa lapſorum cauſam,niſi omnes in unum conueniremus,& collatis conſilijs cũ diſciplina pariter & miſericordia temperatam ſententiam figeremus, contra hoc conſiliũ noſtrum rebelletur,& omnis ſacerdotalis autoritas & poteſtas factioſis conſpirationibus deſtruatur. Quas nunc pœnas patior fratres chariſſimi, quod ipſe ad uos in præſentiarum uenire non poſſum,ipſe ſingulos aggredi, ipſe uos ſecundum domini & euangelij eius magiſterium cohortari? Nõ ſuffecerat exilium iam biennio & à uultibus atq; ab oculis ueſtris lugubris ſeparatio?

Apoſtatæ.

Feliciſſimi factio.

Longa ſatisfactio.

dolor iugis & gemitus, qui me ſolum ſine uobis cõtinua lamentatione diſcruciat? lachrymæ diebus ac noctibus profluẽtes,quod ſacerdoti quem tanto amore & ardore feciſtis,necdum uos ſalutare, & necdum complexibus ueſtris inhærere contingat? Acceſſit hinc tabeſcenti animo noſtro dolor maior,quod in tãta ſolicitudine ac neceſſitate excurrere ad uos ipſe non poſſum,dum per minas & per inſidias perfidorum cauemus,ne aduenientibus nobis tumultus illic maior oriatur:& cum paci & tranquillitati epiſcopus prouidere in omnibus debeat,ipſe materiam ſeditioni dediſſe,& perſecutionem denuo exacerbaſſe uideatur. Hinc tamen fratres dilectiſſimi hinc admoneo pariter & conſulo,ne pernicioſis uocibus temere credatis, ne fallacibus uerbis conſenſum * fallaciæ commodetis, ne pro luce tenebras,pro die noctem,pro cibo famem, pro potu ſitim, uenenum pro remedio,mortem pro ſalute ſumatis. Nec ætas uos eorum nec autoritas fallat,qui ad duorum preſbyterorum ueterem nequitiam reſpõdentes:ſicut illi Suſannam pudicam corrumpere & uiolare conati ſunt,ſic & hi adulterinis doctrinis eccleſiæ pudicitiam corrumpere, & ueritatem euangelicam uiolare conantur. Clamat & dicit dominus: Nolite audire ſermones pſeudoprophetarũ,quoniam uiſiones cordis eorum fruſtrantur eos. Loquuntur,ſed nõ ab ore domini. Dicunt eis qui abijciunt uerbum domini: Pax erit uobis. Pacem nunc offerũt,qui ipſi nõ habent pacẽ. In eccleſia lapſos reducere & reuocare promittunt,qui de eccleſia receſſerunt. Deus unus eſt, & Chriſtus unus,& una eccleſia, & cathedra una ſuper petram domini uoce fundata. Aliud altare conſtitui, aut ſacerdotium nouum fieri,præter unum altare & unum ſacerdotium non poteſt. Quiſquis alibi collegerit, ſpargit. Adulterum eſt, impium eſt, ſacrilegum eſt, quodcunq; humano furore inſtituitur, ut diſpoſitio diuina uioletur. Procul ab huiuſmodi hominum contagione diſcedite, & ſermones eorum ueluti cancer & peſtem fugiẽdo uitate, præmonẽte domino & dicente: Cæci ſunt & duces cæcorum:cæcus autem cæcum ducens,ſimul in foueam cadent. Intercedunt precibus ueſtris, quas nobiſcum diebus ac noctibus domino funditis,ut eũ iuſta ſatisfactione placetis. Intercedunt lachrymis ueſtris,quibus cõmiſſi delicti crimẽ abluitis. Intercedũt paci,quã uere & fideliter de domini miſericordia poſtulatis,nec ſciũt ſcriptum eſſe: Et propheta ille aut ſomnium ſomnians,ille qui locutus eſt,ut errare te faceret à domino deo tuo, interficietur. Nemo uos fratres errare à domini uia faciat. Nemo uos Chriſtianos ab euãgelio Chriſti rapiat. Nemo filios eccleſiæ de eccleſia tollat. Pereãt ſibi ſoli,qui perire uoluerũt. Extra eccleſiam ſoli remaneant qui de eccleſia receſſerunt. Soli cum epiſcopis non ſint, qui contra epiſcopos rebellarũt. Coniurationis ſuæ pœnas ſoli ſubeãt,qui olim ſecundum dei iudicia ſententiã coniurationis & malignitatis ſuæ ſubire meruerunt. Monet nos dominus in euãgelio ſuo dicẽs: Reijcitis mãdatum dei ut tra-

al. facile.

Danielis 13.

Matth. 15.

Execratio in fidei detractores.

Matth. 15.

ut traditionem uestram ſtatuatis. Qui mandatum dei reiſciunt, & traditionem ſuam ſtatuere conantur, fortiter à uobis & firmiter reſpuantur. Suffi-
ciat lapſis ruina ſua. Nemo uolentes ſurgere ſua circunuentione præcipitet.
Nemo iacẽtes, pro quibus nos rogamus, ut dei manu & brachio ſubleuen-
tur, proſternat grauius & deprimat. Nemo ſemianimes, ut ſalutem ſuam
priſtinam recipiant deprecantes, ab omniſpe ſalutis auertat. Nemo nutan-
tibus lapſus ſui caligine omne itineris ſalutaris lumen extinguat. Inſtruit
1. Timot. 6. Apoſtolus dicẽs: Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis uerbis domini
noſtri Ieſu Chriſti, & doctrinæ eius ſtupore elatus, diſcedat ab huiuſmo-
di. Et iterũ dicit ipſe. Nemo uos decipiat inanibus uerbis. Propterea enim
Epheſ. 5. uenit ira dei ſuper filios contumaciæ. Nolite ergo eſſe participes eorum.
Nõ eſt quod decepti inanibus uerbis prauitatis eorum incipiatis eſſe par-
ticipes. Diſcedite à talibus quæſo uos, & acquieſcite conſilijs noſtris, qui
pro uobis quotidie continuas domino preces fundimus, qui uos ad eccle-
ſiam reuocare per domini clementiam cupimus, qui de deo pacem pleniſſi-
mam prius matri, tum & filijs eius oramus. Cum precibus atque orationi-
bus noſtris ueſtras quoq; orationes & preces iungite, cum fletibus noſtris
Diaboli in- ueſtras lachrymas copulate. Vitate lupos, qui oues à paſtore ſecernunt: ui-
ſidiæ. tate linguam diaboli uenenatã, qui ab initio mundi fallax ſemper & men-
dax mentitur ut fallat: blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tri-
buat: uitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoq; uerba eius, & uene-
na manifeſta ſunt. Pacem pollicetur, ne peruenire poſſit ad pacem. Salutem
promittit, ne cui promittit, ueniat ad ſalutem: eccleſiã ſpondet, cum id agat,
ut qui illi credit, in totum ab eccleſia pereat. Nunc curandum eſt fratres di
lectiſſimi, ut qui ſtatis fortiter perſeueretis, & ſtabilitatem ueſtram glorio-
ſam quam in perſecutione tenuiſtis, perpetua firmitate ſeruetis. Et ſi circun-
ueniente aduerſario lapſi eſtis, in ſecunda hac tentatione ſpei & paci ueſtræ
fideliter conſulatis, & ut uobis dominus ignoſcat, à ſacerdotibus domini
Deut. 17. non recedatis, cum ſcriptum ſit: Et homo quicũq; fecerit in ſuperbia, ut non
exaudiat ſacerdotem, aut iudicem quicunq; fuerit in diebus illis, morietur
homo ille. Perſecutionis iſtius nouiſſima hæc eſt tentatio, quæ & ipſa cito
domino protegente tranſibit, ut repræſentet uobis poſt paſchæ diem cum
collegis meis quibus præſentibus ſecundum arbitrium quoq; ueſtrum, &
omnium noſtrum commune conſilium (ſicut ſemel placuit) ea quæ agenda
ſunt, diſponere pariter & limare poterimus. Si quis autem pœnitẽtiam age-
Forte legendũ re, & deo ſatisfacere detrectãs, ad * infeliciſſimi & ſatellitum eius partes con
feliciſſimi. ceſſerit, & ſe hæreticæ factioni coniunxerit, ſciat ſe poſtea ad eccleſiam redi-
re, & cum epiſcopis & plebe Chriſti communicare non poſſe. Opto uos fra
tres chariſſimi ſemper bene ualere, & circa domini miſericordiam exoran-
dam continuis nobiſcum precibus inſiſtere.

Argu-

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiuſdem epiſtola ad clerum & plebẽ Furnitanorum, cõmonentis nulli preſbytero licere tutorem teſtamento conſtituere.

Epiſtola. IX.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS ET PLEBI FVRNIS CONSISTENTIBVS SALVTEM.

GRauiter commoti ſumus ego & collegæ mei qui præſentes aderant, & conpreſbyteri noſtri qui nobis aſſiſtebant fratres chariſſimi, cum cognouiſſemus quod Geminius Victor frater noſter de ſeculo excedens, Geminium Fauſtinum preſbyterum tutorem teſtamento ſuo nominauerit, cum iam pridem in concilio epiſcoporũ ſtatutum ſit, ne quis* de clericis & dei miniſtris tutorem uel curatorem teſtamento ſuo conſtituat, cum ſinguli diuino ſacerdotio honorati, & cuncti in clericali miniſterio conſtituti, nõ niſi altari & ſacrificijs deſeruire, & precibus atq; orationibus uacare debeant. Scriptum eſt enim: Nemo militans deo, implicat ſe moleſtijs ſecularibus, ut poſſit placere ei cui ſe probauit. Quod cum de omnibus dictum ſit, quanto magis moleſtijs & laqueis ſeculoribus obligari nõ debent, qui diuinis rebus & ſpiritualibus occupati, ab eccleſia recedere, & ad terrenos & ſeculares actus uacare non poſſunt? Cuius ordinationis & religionis formam, leuitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram diuiderent, & poſſeſſiones partirentur undecim tribus, Leuitica tribus quæ templo & altari & miniſterijs diuinis uacabat, nihil de illa diuiſionis portione perciperet, ſed alijs terram colentibus, illa tantum deum coleret, & ad uictum atq; alimentum ſuum ab undecim tribubus de fructibus qui naſcebantur, decimas perciperet. Quod totum fiebat de autoritate & diſpoſitione diuina, ut qui operationibus diuinis inſiſtebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere ſecularia cogerentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in eccleſia domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab adminiſtratione diuina auocẽtur, ne moleſtijs & negocijs ſecularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum, tanquã decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificijs non recedant, & die ac nocte cæleſtibus rebus & ſpiritualibus ſeruiant. Quod epiſcopi anteceſſores noſtri religioſe cõſiderantes, & ſalubriter prouidentes, cenſuerũt ne quis frater excedens, ad tutelam uel curam clericum nominaret, ac ſi quis hoc feciſſet, nõ offerretur pro eo, nec ſacrificiũ pro dormitiõe eius celebraret. Neq; eñ ad altare dei meretur nominari in ſacerdotũ prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros ſuos leuitas auocare uoluit. Et ideo Victor cũ cõtra formã nuper in cõſilio à ſacerdotibus datã Geminiũ Fauſtinũ preſbyterũ auſus ſit actorẽ cõſtituere, nõ eſt quo pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in eccleſia frequentetur, ut ſacerdotũ decretũ religioſe

Aliàs* de ecclefiæ dei.

2. Timo. 2. Πραγματείαις.

Leuitæ diuinis tantum uacent.

Sportula.

Sacerdos ab altari non recedat.

Nunc maximè uocantur.

oblatio pro defunctis.

religioſe & neceſſarie factum ſeruetur à nobis. Simul & cæteris fratribus detur exẽplum, ne quis ſacerdotes & miniſtros dei altari eius & eccleſiæ uacantes ad ſeculares moleſtias deuocet. Obſeruari enim de cætero poterit, ne ultra hoc fiat circa perſonam clericorum, ſi quod nunc factum eſt fuerit uindicatum. Opto uos fratres chariſſimi ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Eucratium epiſtola de hiſtrione quem ſuadet ne ſinat hiſtrionem artẽ ſuam docere, ſed ab ea ad uiam innocentiæ deducat.

Epiſtola X.

CYPRIANVS EVCRATIO FRATRI SALVTEM.

PRo dilectione tua & uerecundia mutua conſulendum me exiſtimaſti frater chariſſime, quid mihi uideatur de hiſtrione quodam, qui apud uos cõſtitutus in eiuſdem adhuc artis ſuæ decore perſeuerat, & magiſter & doctor non erudiendorum, ſed perdendorum puerorum, id quod male didicit, cæteris quoque inſinuat, an talis debeat communicare nobiſcum. Quod puto ego nec maieſtati diuinæ nec euangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Nam cum in lege prohibeantur uiri induere muliebrem ueſtem, & maledicti eiuſmodi iudicentur, quanto maioris eſt criminis, non tantum muliebria indumenta accipere, ſed & geſtus quoque turpes & molles, & muliebres magiſterio impudicæ artis exprimere? Nec excuſet ſe quiſpiam ſi à theatro ipſe ceſſauerit, cum tamen hoc cæteros doceat. Non poteſt enim uideri ceſſaſſe, qui uicarios ſubſtituit, & qui pro ſe uno plures ſuccedaneos ſuggerit contra inſtitutionem dei, erudiens & docens quemadmodum maſculus frangatur in fœminam, & ſexus arte mutetur, & diabolo diuinum plaſma maculãti per corrupti atque eneruati corporis delicta placeatur. Quod ſi penuriam talis & neceſſitatem pauperta-tis obtendit, poteſt inter cæteros, qui alimentis eccleſiæ ſuſtinentur, huius quoque neceſſitas adiuuari, ſi tamen contentus ſit frugalioribus & innocentibus cibis. Nec putet ſalario ſe eſſe redimendũ, ut à peccatis ceſſet, quando hoc non nobis ſed ſibi præſtet. Cæterum quantum uult inde quærat. Qualis quæſtus eſt qui de conuiuio Abrahæ, Iſaac, & Iacob & homines rapuit, & male ac pernicioſe in ſeculo ſaginatos, ad æternæ famis ac ſitis ſupplicia deducit? Et ideo quantum potes, eum à prauitate & dedecore ad uiam innocentiæ atque ad ſpem uitæ ſuæ reuoca, ut ſit contentus eccleſiæ ſumptibus parcioribus quidẽ, ſed ſalutaribus. Quod ſi illic eccleſia nõ ſufficit, ut laborantibus præſtentur alimenta, poterit ſe ad nos transferre, & hic quod ſibi ad uictum atque ueſtitum neceſſarium fuerit, accipere, nec alios extra eccleſiã mortalia docere, ſed ipſe ſalutaria in eccleſia diſcere. Opto te frater chariſſime ſemper bene ualere.

Nunc florent iſti.

Neceſſitas prætexitur turpitudini.

Argumentum

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Beati Cypriani epiſtola, nonnullorumq; coëpiſcoporum ad Pomponiũ de uirginibus: in qua aſſerunt uirgines deo dicatas ac detectas dormiſſe cũ uiris per manus obſtetricum debere inſpici, & quæ uirgines inuentæ fuerint, eccleſiæ admitti, quæ uero corruptæ, ad pœnitentiam plenam duci oportere.

Epiſtola. XI.

CYPRIANVS, CAECILIVS, VICTOR, SEDVLIVS, TERTVLLVS, CVM PRESBYTERIS QVI PRAESENTES ADERANT, POMPONIO FRATRI SALVTEM.

LEgimus literas tuas frater chariſſime, quas per Paconium fratrẽ noſtrũ miſiſti, poſtulans & deſiderans ut tibi reſcriberemus quid nobis de iſs uirginibus uideatur, quæ cum ſemel ſtatum ſuũ continẽter & firmiter tenere decreuerint, detectæ ſint poſtea in eodem lecto pariter manſiſſe cum maſculis, ex quibus unum diaconum eſſe dicis. Planè eaſdem quæ ſe cum uiris dormiſſe confeſſæ ſunt, aſſeuerare nõ decet ſe integras eſſe. Circa quam rem, quoniam conſilium noſtrum deſideraſti, ſcias nos ab euangelicis & apoſtolicis traditionibus non recedere, quo minus fratribus & ſororibus noſtris conſtanter & fortiter conſulatur, & per omnes utilitatis & ſalutis uias eccleſiaſtica diſciplina ſeruetur, cum dominus loquatur & dicat: Et dabo uobis paſtores ſecundum cor meum, & paſcent uos paſcentes cum diſciplina: & iterum cum ſcriptum ſit: Diſciplinam qui abiicit, infelix eſt: & in pſalmo quoque ſpiritus ſanctus admoneat & inſtruat dicens: Continete diſciplinam, ne forte iraſcatur dominus, & pereatis à uia recta, cum exarſerit cito ira eius ſuper uos. Primo igitur in loco frater chariſſime, & præpoſitis, & plebi nihil aliud elaborandum eſt, quàm ut qui deum timemus, cum omni obſeruatione diſciplinæ diuina præcepta teneamus, nec patiamur errare fratres noſtros, & pro arbitrio & fructu ſuo uiuere, ſed ad uitam ſingulis fideliter cõſulere, nec pati uirgines cũ maſculis habitare, non dico ſimul dormire, ſed nec ſimul uiuere, cum & ſexus infirmus, & ætas adhuc lubrica per omnia frenari & regi debeat, ne diabolo inſidianti & ſeuire cupienti ad nocendum detur occaſio: cum & Apoſtolus dicat: Nolite locum dare diabolo. Liberanda eſt uigilanter de periculoſis locis nauis, ne inter ſcopulos & ſaxa frangatur. Exuenda eſt uelociter de incendio ſarcina, priuſquam flammis ſuperuenientibus concremetur. Nemo diu tutus eſt periculo proximus. Nec euadere diabolum dei ſeruus poterit, qui ſe diaboli laqueis implicauit. Intercedendum eſt cito talibus, ut ſeparentur dum adhuc ſeparari innocentes poſſunt, quia diuidi poſtmodum noſtra interceſſione non poterunt, poſteaquam conſcientia grauiſſima cohæſerint. Denique quàm graues multorũ ruinas hinc fieri uidemus, & per huiuſmodi illicitas & periculoſas coniunctiones corrumpi plurimas uirgines cũ ſummo ani-

Hier. 5.

Sapien. 1.

Pſal. 2.

Virginum & maſculorũ periculoſa cohabitatio.

Epheſ. 4.

ſ

mo animi nostri dolore cõspicimus. Quod si se ex fide Christo dicauerunt, pudice & caste sine ulla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles præmiũ uirginitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, uel non possunt, melius est ut nubant, quàm in ignem delicijs suis cadant. Certe nullũ fratribus aut sororibus scandalum faciant, cum scriptum sit: Si cibus scandalizat fratrem, nõ manducabo carnem in seculum, ne fratrem scandalizem. Nec aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quod & inspici & probari possit an uirgo sit, cum & manus obstetricum & oculi sæpe fallantur. Et si incorrupta inuenta fuerit uirgo ex ea parte sui, qua mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certe ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio & inosculatio, & coniacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantũ dedecoris & criminis confitetur? Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero uideat, nónne indignatur & fremit? & per zeli dolorem fortassis & gladium in manum sumit? Quia Christus dominus & iudex noster, cum uirginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam iacere cum altero cernat, quàm indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Cuius ut gladium spiritualem, & uenturum iudicij diem unusquisque fratrum possit euadere, omni consilio prouidere & elaborare debemus. Et cum omnes omnino disciplinam tenere oporteat, multo magis præpositos & diaconos curare hoc fas est, qui exemplum & documentum cæteris de conuersatione & moribus suis præbeant. Quomodo enim possunt integritati & continentiæ præesse, si ex ipsis incipiant corruptelæ, & uitiorum magisteria procedere? Et idcirco consulte & cum uigore feci sti frater charissime, abstinendo diaconum, qui cum uirgine sæpe mansit, sed & cæteros qui cum uirginibus dormire consueuerant. Quod si pœnitentiam huius illiciti concubitus sui egerint, & à se inuicem recesserint, inspiciantur interim uirgines ab obstetricibus diligenter, & si uirgines inuentæ fuerint, accepta communicatione ad ecclesiam admittantur, hac tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodum reuersæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo & sub eodem tecto simul habitauerint, grauiore censura eiciantur, nec in ecclesiam postmodum tales facile recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint deprehensæ, agant pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admisit, non mariti sed Christi adultera est. Et ideo æstimato iusto tempore, postea exomologesi facta ad ecclesiam redeant. Quod si obstinate perseuerant, nec se ab inuicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in ecclesiam posse, ne exemplum cæteris ad ruinas delictis suis facere incipiant. Nec putent sibi uitæ aut salutis constare rationem, si episcopis & sacerdotibus obtemperare noluerint, cum in Deuteronomio dominus deus dicat

Etiam uirgi/nibꝰ sacris permittit nubere.

Mysterium.

Virgo deo dicata.

1. Tim. 3. & 5

Abstinere pro amouere.

ἐξομολόγησις
exomologesis
id est confessio

dicat: Et homo quicunque fecerit in superbia ut non exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non aget impie etiam nunc. Interfici deus iussit sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus cõstitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circuncisio carnalis manebat, nũc autem quia circuncisio spiritualis esse ad fideles seruos dei cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum de ecclesia eiiciuntur. Neque enim uiuere foris possunt, cum domus dei una sit, & nemini salus esse nisi in ecclesia possit. Indisciplinatos autem perire, dum non audiunt nec obtemperant consilijs salubribus, testatur diuina scriptura quæ dicit: Non diligit indisciplinatus castigantem se. Qui autem oderunt correptiones, consumentur turpiter. Ergo ne indisciplinati consumantur & pereant, da operam frater charissime, ut quantum potes consilijs salubribus fraternitatem regas, & singulis ad salutem suam consulas. Arcta & angusta est uia per quam ingredimur ad uitam, sed summus & magnus est fructus cum peruenimus ad gloriam. Qui se semel castrauerunt propter regnum cœlorum, deo per omnia placeant, nec sacerdotes dei aut ecclesiam domini contemnentes, scandalo se fratribus offerant. Et si ad præsens à nobis contristari uidentur, nos tamen in salubri persuasione maneamus, scientes & Apostolum dixisse: Ergo ego inimicus factus sum uobis, uerum dicens uobis? Quod si obtemperauerint, nobis gratissimum est. Stantes eos ad salutem pariter dignatione nostri sermonis firmabimus. Si autem quidam de peruersis obtemperare noluerint, secundum eundem Apostolum dicentem: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem, si quibusdam suadere nõ possumus, ut eos uero Christo placere faciamus: nos certe (quod nostrum est) Christi domini & dei nostri præcepta seruantes placeamus. Opto te frater charissime semper bene ualere.

Deut. 17

Gladius spiritualis.

Galat. 4.

Galat. 1.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Beati Cypriani epistola quorundamq; episcoporum ad Ianuarium, nonnullosq; alios, de his qui ab hæreticis baptizari uidentur, in qua probat neminem baptizari foris extra ecclesiam posse, cum unum baptisma in una catholica ecclesia sit.

Epistola XII.

CYPRIANVS, LIBERALIS, CALIDONIVS, IVNIVS, PRIMVS, Cæcilius, Polycarpus, Nicomedes, Felix, Marutius, Successus, Lucianus, Honoratus, Fortunatus, Victor, Donatus, Lucius, Herculanus, Pomponius, Demetrius, Quintus, Saturninus, Ianuarius, Marcus, alius Saturninus, alius Donatus, Rogatianus, Sedatus, Tertullus, Hortensianus: item

alius Saturninus, Satius, Ianuario, Saturnino, Maximo, Victori, alio Victori, Cassio, Proculo, Modiano, Cirino, Gargilio, Eutyciano, alio Gargilio, alio Saturnino, Vemesiano, Nampulo, Antoniano, Rogatiano, Honorato, fratribus salutem.

Cum simul in concilio essemus fratres charissimi, legimus literas uestras, quas ad nos fecistis de his qui apud hæreticos & schismaticos baptizati uidentur, an ad ecclesiã catholicam (quæ una est) uenientes baptizari debeant. De qua re quanquam & ipsi illic ueritatem & firmitatem catholicæ regulæ teneatis, tamen quoniam consulendos nos pro cõmuni dilectione existimastis, sententiam nostram non nouam promimus, sed iam pridem ab antecessoribus nostris statutam & à nobis obseruatam, uobiscũ pari *confessione coniungimus: censentes scilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra ecclesiam posse, cum sit baptisma unum intra sanctam ecclesiam constitutum, & scriptum sit domino dicente: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ gratis, & effoderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquam portare. Et iterum diuina scriptura præmoneat & dicat: Ab aqua aliena abstine te, & à fonte aquæ alienæ ne biberis. Oportet uero mundari & sanctificari aquam prius à sacerdote, ut possit baptismo suo peccata hominis qui baptizatur, abluere, quia per Ezechielem prophetam dominus dicit: Et aspergam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immundicijs uestris, & ab omnibus simulachris uestris, & mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo uobis. Quomodo autẽ mundare & sanctificare aquam potest, qui ipse immundus est, & apud quem spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in Numeris: Omnia quæcunq; tetigerit immundus, immunda erunt. Aut quomodo baptizans dare alteri remissionem peccatorum potest, qui ipse sua peccata deponere extra ecclesiam non potest? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismo testis est ueritatis. Nam cũ dicimus: credis in uitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam ecclesiam, intelligimus remissionem peccatorum non nisi in ecclesia dari: apud hæreticos autem ubi ecclesia nõ sit, non posse peccata dimitti. Itaq; qui hæreticos afferunt, aut interrogationẽ mutent, aut uindicent ueritatem, nisi si eis & ecclesiam tribuunt, quos baptisma habere cõtendunt, ungi quoq; necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione esse unctus dei, & habere in se Christi gratiã possit. Porrò autẽ eucharistia & unde baptizati unguntur oleũ in altari sanctificatur. Sanctificare autẽ nõ potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Vnde nec unctio spiritualis apud hæreticos potest esse, cũ constet oleum sanctificari, & eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem

Al. cõsensione

Nemo extra ecclesiam baptizandus.

Hiere. 2.

Ezech. 36.

Numeri. 19.

Nemo dat quod non habet.

autem & meminisse debemus scriptum esse: Oleum peccatoris non ungat caput meum, quod ante in psalmis præmonuit spiritus sanctus, ne quis exorbitãs, & à uia ueritatis exerrans, apud hæreticos & Christi aduersarios ungeretur. Sed & baptizato quam facere precem potest sacerdos sacrilegus & peccator? cum scriptum sit: Deus peccatorem non audit: sed qui eum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Quis autem potest dare quod ipse nõ habeat? Aut quomodo potest spiritualia agere, qui ipse amiserit spiritum sanctum? Et idcirco baptizandus est & innouandus qui ad ecclesiam *rudis uenit ut intus per sanctos sanctificetur, quia scriptũ est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dicit dominus, ut qui in errorem seductus est, & foris tinctus, in baptismo uero & ecclesiastico etiam hoc ipsum deponat, quod homo ad deum ueniens, dum sacerdotem quærit in sacrilegum fraude erroris incurrit. Cæterum probare est hæreticorum & schismaticorum baptisma, consentire in id quod illi baptizauerint. Neq; enim potest pars illic inanis esse, & pars præualere. Si baptizare potuit, & spiritum sanctum dare poterit. Si autem spiritum sanctum dare non potest, quia foris constitutus cum sancto spiritu non est, nec baptizare uenientem potest, quando & baptisma unum sit, & spiritus sanctus unus, & una ecclesia à Christo domino nostro super petram origine unitatis & ratione fundata. Ita fit, ut cum omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, quæ illi gesserint probari à nobis debeat. Quid enim potest ratum & firmum esse apud deum, quod illi faciunt, quos dominus hostes & aduersarios suos dicit, in euangelio suo ponens: Qui non est mecum aduersum me est, & qui non mecum colligit, spargit. Et beatus quoque apostolus Ioannes mandata domini & præcepta custodiens in epistola sua posuerit: Audistis quia antichristus uenit, nũc autem multi antichristi facti sunt, unde cognoscimus quia nouissima hora est, ex nobis exierũt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, nobiscum mansissent. Vnde nos quoq; colligere & considerare debemus, an qui aduersarij sunt domini, & appellati sunt antichristi, possint dare gratiã Christi. Quare qui cum domino sumus, & unitatem domini tenemus, & secundum eius dignationem sacerdotium eius in ecclesia administramus, quæcunque aduersarij eius & antichristi faciunt, repudiare & reijcere, & prophanis habere debemus, & eis qui de errore & prauitate ueniẽtes agnoscunt unius ecclesiæ ueram fidem, dare illis per omnia diuinæ gratiæ sacramenta, & fidei ueritatem. Op. V. F. Ch. S. B. V.

Ioan. 9.

*Alias *nudus Leu. 19 & 20*

Lucæ. 11.

DIVI CYPRIANI LIBRI PRIMI EPISTOLARVM FINIS.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARUM liber secundus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Stephanum epistola de concilio, quod habitum est super ijs qui apud hæreticos baptizabãtur, ac de presbyteris qui non debent amplius sacerdotio admitti, si semel ad sacrilega sacrificia accesserunt.

Epistola I.

CYPRIANVS ET CAETERI STEPHANO fratri salutem.

AD QVAEDAM disponenda ac communis concilij examinatione limanda, necesse habuimus frater charissime, conuenientibus in unum pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium, in quo quidẽ multa prolata atq; translata sunt. Sed de eo uel maxime tibi scribendum & cum tua grauitate ac sapiẽtia conferendũ fuit, quod magis pertineat ad sacerdotalem autoritatẽ & ad ecclesiæ catholicæ unitatem, pariter & dignitatem, de diuinæ dispositionis ordinatione uenientem, eos qui sint foris extra ecclesiã tincti, & apud hæreticos & schismaticos prophanæ aquæ labe maculati, quando ad nos atque ad ecclesiam, quæ una est, uenerint baptizari oportere, eo quod parum sit eis manum imponere ad accipiendum spiritum sanctum, nisi & ecclesiæ accipiãt baptismum. Tunc enim demum plenè sanctificari, & esse filij dei possunt, si sacramento utroq; nascantur, cũ scriptum sit: Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnum dei. Inuenimus etiã in Actis apostolorum hoc esse ab apostolis custoditum, & salutaris fidei ueritate seruatum, ut cum in domo Cornelij centurionis super ethnicos qui ibi aderant, fidei calore feruentes, & in dominũ toto cõrde credẽtes, descendisset spiritus sanctus, quo adimpleti uarijs linguis deum benedicerent, nihilominus tamen beatum apostolum Petrũ diuini præcepti atque euangelij memorem præcepisse, ut baptizarentur illi ijdem, qui iam fuerant sancto spiritu pleni, ut nihil prætermissum uideretur, quo mittus per omnia diuini præcepti atque euangelij lege apostolica magisteria seruarent. Baptismum autem non esse quo hæretici utuntur, nec quenquàm apud eos qui Christo aduersantur, per gratiam Christi posse proficere.

Ioan. 3.

Actu. 10.

proficere, diligenter nuper expressum est in epistola quæ ad Quintum collegam nostrum in Mauritania constitutum, super ea re scripta est: Item in literis quas collegæ nostri ad episcopos in Numidia præsidentes ante fecerunt, cuius utriusque epistolæ exempla subdidi. Addimus planè & adiungimus frater charissime, consensu & autoritate cõmuni, ut etiam si qui presbyteri aut diaconi, qui uel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi aut rebelles contra ecclesiam steterint, uel apud hæreticos à pseudepiscopis & antichristis contra Christi dispositionem prophana ordinatione promoti sint, & contra altare unum atque diuinum sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint, eos quoque hac conditione suscipi cũ reuertuntur, ut communicent laici, & satis habeant quod admittũtur ad pacem, qui hostes pacis extiterint, nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint. Oportet enim sacerdotes & ministros qui altari & sacrificijs deseruiunt, integros atq; immaculatos esse, cum dominus in Leuitico loquatur. Homo in quo fuerit macula & uitium, non accedat offerre dona deo. Item in Exodo hæc eadem præcipiat & dicat: Sacerdotes qui accedunt ad dominum deum sanctificentur, ne forte derelinquat illos dominus. Et iterum: & cũ accedunt ministrare ad altare sancti, non adducent in se delictum, ne moriantur. Quod autem maius potest esse delictum, aut quæ macula deformior, quàm aduersus Christum stetisse, quàm ecclesiam eius quam ille sanguine suo parauit & condidit, dissipasse? quàm euangelicæ pacis ac dilectionis oblitum, contra unanimem & cõcordem dei populum hostilis discordiæ furore pugnasse? Qui & si ipsi postmodum ad ecclesiam redeunt, restituere tamen eos & secum reuocare non possunt, qui ab eis seducti & foris morte præuenti extra ecclesiam sine communicatione & pace perierunt, quorum animæ in die iudicij de ipsorum manibus expetentur, qui perditionis autores & duces extiterunt. Et idcirco satis est talibus reuertentibus ueniã dari, non tamen debent in domo fidei perfidia promoueri. Nam quid bonis & innocentibus, atque ab ecclesia non recedentibus reseruamus, si eos qui à nobis recesserint & contra ecclesiam steterint honoramus? Hæc ad cõscientiam tuam frater charissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei ueritate placere, quæ & religiosa pariter & uera sunt. Cæterum, scimus quosdam quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed saluo inter collegas pacis & concordiæ uinculo quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata retinere. Qua in re nec nos uim cuiquã facimus, aut legem damus, cũ habeat in ecclesiæ administratione uoluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque præpositus rationem actus sui domino redditurus. Opto te frater charissime semper bene ualere.

Leuit. 21

Quod semel inbibimus difficulter deponimus.

Vnusquisque rationem sui actus redditurus.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Cæcilij Cypriani epistola ad Donatum, in qua qualiter sua conuersio fuerit enarrat, & sancti spiritus uires commemorans, mundiq; laqueos declarans ac damnans, hortatur ad placidam fidem & quietam.

Epistola II.

CAECILIVS CYPRIANVS DONATO SALVTEM.

Epistola scholastico stilo elaboratior.

BEne admones Donate charissime, Nam & promisisse me memini, & reddendi tempestiuum prorsus hoc tempus est, quo indulgente uindemia solutus animus in quietem solennes ac statas anni fatigantis inducias sortiatur. Locus etiam cum die conuenit, & mulcendis sensibus ac fouendis ad lenes auras blandientis autumni, ortorum facies amœna consentit. Hic iucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in diuina præcepta conscientiam pectoris erudire, ac ne eloquium nostrum arbiter prophanus impediat, aut clamor intemperans familiæ strepentis obtundat, petamus hanc sedem. Dant secessum uicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines baiulas repunt, uiteam porticum frondea tecta fecerũt. Bene hic studia in aures damus, & dum in arbores & uites quas uidemus, oblectante prospectu, oculos amœnamus, animam simul & auditus instruit, & pascit obtutus. Quanquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est. Contemptis uoluptariæ uisionis illecebris in me oculus tuus fixus est, tam ore quàm mente totus auditor es, & hoc amore quo diligis. Cæterum quale uel quantum est, quod in pectus tuum ueniat ex nobis? Exilis ingenij angusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fœcundi cespitis culminibus ingrauescit. Aggrediar tamen facultate qua ualeo. Nam & materia dicendi facit mecum. In iudicij contentione pro rostris opulenta facundia uolubili ambitione iactetur, cum de domino & de deo uox est uocis pura synceritas, non eloquentiæ uiribus nititur ad fidei argumenta, sed rebus. Denicq; accipe nõ diserta, sed fortia, nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad diuinam indulgentiam prædicandam rudi ueritate simplicia. Accipe quod sentitur antecq; discitur. Nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compendio gratiæ maturãtis hauritur. Ego cum in tenebris atq; in nocte cæca iacerem, cumq; in salo iactantis seculi nutabundus ac dubius uestigijs oberrãtibus fluctuarem, uitæ meæ nescius, ueritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgẽtia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset, utq; in nouam uitã lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat exponeret: corporis licet manente compage, hominẽ animo ac mente mutaret. Quin impossibilis aiebã tanta cõuersio est, ut repente ac perniciter exuatur, quod uel genuinũ, situ materiæ naturalis obduruit, uel usurpatum

Secessus studiosis aptus. Vitea porticus.

Simplex de deo sermo nõ fucatus.

Renasci posse miratus Cyprianus.

usurpatum diu senio uetustatis inoleuit. Alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis, & largis dapibus assueuit? Et qui preciosa ueste conspicuus in auro atq; in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicem cultũ quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, esse priuatus & inglorius nõ potest. Hic stipatus clientum cuneis, & frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris necesse est (ut solebat) uis nolentia inuitet, inflet superbia, iracũdia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum. Nam ut ipse quàm plurimis uitæ prioris horroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non credereꝫ, sic uitijs adhærentibus obsecundans eram, desperatione meliorũ malis meis uelut iam proprijs ac uernaculis afsuebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris æui labe detersa, in expiatũ pectus ac purũ desuper se lumen infudit, postquã cœlitus spiritu hausto in nouũ me hominem natiuitas secunda reparauit, mirũ in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatẽ dare, quod prius difficile uidebatur, geri posse, quod impossibile putabat, ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natũ delictis obnoxium uixisset, Dei esse cœpisse, quod iam spiritus sanctus animaret. Scis ipse profecto & mecũ pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidue contulerit mors ista criminũ, uita uirtutũ. Scis ipse, nec prædico in proprias laudes. Ociosa iactatio est, quamuis nõ iactatum possit esse, sed gratũ, quicquid nõ uirtuti hominis ascribitur, sed de dei munere prædicatur, ut iam nõ peccare, esse cœperit fidei, quod ante peccatũ est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, dei est omne qd̃ possumus: inde uiuimus, inde pollemus, inde sumpto & concepto uigore, hic adhuc positi futurorũ indicia prænoscimus. Sit tantum timor in nobis innocentiæ custos, ut quod in mentes nostras indulgentiæ cœlestis allapsu demẽter dominus influxit, in animi oblectantis hospitio iusta operatione teneatur, nec accepta securitas indiligentiam pariat, & uetus denuo hostis obrepat. Cæterum si tu innocentiæ, si iustitiæ uiam teneas illapsa firmitate uestigij tui: si autem in deum uiribus totis ac toto corde suspensus, hoc sis tantum quod esse cœpisti, tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratiæ spiritualis augetur. Nõ enim (qui beneficiorũ terrestrium mos est) in capessendo munere cœlesti mensura ulla uel modus est, profluens largiter spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spacia refrenatur. Manat iugiter, exuberat affluenter, nostrum tantum sitiat pectus & pateat. Quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus. Inde iam facultas datur castitate sobria, mẽte integra, uirtute synceta, uoce pura, in medulla adolescentium posse uenenorũ uirus extinguere, animorũ desipientiũ labes reddita sanitate

Naturæ uis & consuetudinis.

Renatus Cyprianus nubem exuit.

Dei est quod possumus.

Cœlestis muneris nulla mensura.

ſanitate purgare,infeſtis iubere pacem,uiolentis quietem,ferocientibus lenitatem,immundos & erraticos ſpiritus qui ſe expugnandis hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere ut recedant, duris uerberibus urgere,conflictantes,eiulantes,gementes,incremento pœnæ propagantis extendere,flagris cædere,igne torrere, res illic geritur,nec uidetur: occulta plaga,ſed pœna manifeſta. Ita quod eſſe iam cœpimus,acceptus ſpiritus licentia ſua potiť, ſed quod nec dum corpus,ac membra mutauimus, adhuc carnalis aſpectus ſeculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus eſt,quanta uis eſt, non tantum ipſum eſſe ſubtractum perniciosis contactibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incurſantis inimici labe capiatur, ſed adhuc maiorem & fortiorem uiribus fieri, ut in omnem aduerſarij graſſantis exercitũ,imperioſo iure dominetur? Atque ut illuſtrius ueritate patefacta diuini muneris indicia clareſcant, lucem tibi ad cognitionem dabo,& malorum blandientium caligine abſterſa,operti ſeculi tenebras reuelabo, pauliſper te crede ſubduci in montis ardui uerticem celſiorem. Speculare inde rerum infra te iacentium facies,& oculis in diuerſa porrectis,ipſe à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Iam ſeculi & ipſe miſereberis, tũique admonitus & plus in deum gratus maiore lætitia quod euaſeris,gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clauſa,maria obſeſſa prædonibus, cruento horrore caſtrorum bella ubique diuiſa. Madet orbis mutuo ſanguine,& homicidium cum admittunt ſinguli crimen eſt, uirtus uocatur cum publice geritur. Impunitatem ſceleribus acquirit non innocentiæ ratio,ſed ſæuitiæ magnitudo. Iam ſi ad urbes ipſas oculos tuos atq; ora conuertas,celebritatẽ offendas omni ſolitudine triſtiorem. Paratur gladiatorius ludus, ut libidinẽ crudeliũ luminũ ſanguis oblectet. Impletur in ſuccum cibis fortioribus corpus* & aruina aſſidui nidoris membrorũ moles robuſta pingueſcit,ut ſaginatus in pœnam charius pereat. Homo occiditur in hominis uoluptatem, & ut quis poſſit occidere peritia eſt, uſus eſt, ars eſt. Scelus non tantum geritur, ſed docetur. Quid poteſt inhumanius? quid acerbius dici? diſciplina eſt,ut perimere quis poſſit,& gloria eſt, quod peremit. Quid illud oro te,quale eſt,ubi ſe feris obijciunt,quos nemo damnauit? Ætate integra,honeſta ſatis forma,ueſte precioſa uiuentes in ultroneũ funus ornantur,malis ſuis miſeri gloriantur: pugnant ad beſtias,nõ crimine,ſed furore. Spectant filios ſuos patres. Frater in cauea,& ſoror præſto eſt,& ſpectaculi licet precium largior muneris apparatus amplificet,ut mœroribus ſuis mater interſit. Hoc proh dolor mater & redimit in tam impijs ſpectaculis,tamque diris ſceleribus eſſe ſe non putant oculis parricidas. Conuerte hinc uultus ad diuerſi ſpectaculi non minus pœnitenda contagia, in theatris quoque conſpicies,quod tibi & dolori ſit & pudori. Cothurnus eſt tragicus priſca facinora carmine recẽſere,de parricidis & inceſtis horror anit

Animi expiati potentia.

Bellum,multorũ homicidiũ.

Al. & aruinæ toris membrorum moles robuſta.

Cothurni tragici mala.

quus

quus,expreſſa ad imaginem ueritatis actione replicatur,ne ſeculis tranſeuntibus exoleſcat, quod aliquando commiſſum eſt. Admonetur omnis ætas auditu fieri poſſe, quod aliquando factũ eſt. Nunquam æui ſenio delicta moriuntur,nunquam crimen temporibus obruitur, nunquam ſcelus obliuione ſepelitur. Exempla fiunt, quæ iam eſſe facinora deſtiterunt. Tunc delectat in mimis turpitudinum magiſterio uel quid domi geſſerit,recognoſcere,uel quid gerere poſſit,audire. Adulterium diſcitur dum uidetur,& lenocinante ad uitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculũ matrona proceſſerat,de ſpectaculo reuertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes,quæ probrorum fomenta,quæ alimenta uitiorũ, hiſtrionicis geſtibus inquinari? uidere contra fœdus iuſq; naſcendi patientiam inceſtæ turpitudinis elaboratam? Euirantur mares,omnis honor & uigor ſexus eneruati corporis dedecore emollitur, pluſq; illic placet quiſquis uirũ in fœminam magis fregerit. In laudem creſcit ex crimine,& eo peritior quo turpior iudicatur. Spectatur hic proh nefas, & libenter. Quid non poteſt ſuadere qui talis eſt? Mouet ſenſus,mulcet affectus,expugnat boni pectoris cõſcientiam fortiorem,nec deeſt probri blandientis autoritas,ut auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimunt impudicam Venerẽ,adulterũ Martem,Iouem illũ ſuũ,non magis regno quàm uitijs principẽ,in terrenos amores cum ipſis ſuis fulminibus ardentem: nũc in plumas oloris* flaueſcere,nunc aureo hymbre defluere,nunc in puerorũ pubeſcentiũ raptus miniſtris auibus proſilire. Quære iam nunc an poſſit eſſe qui ſpectat,integer uel pudicus cum deos ſuos quos uenerantur imitantur. Fiunt miſeris & delicta religioſa. O ſi & poſſis in illa ſublimi ſpecula cõſtitutus oculos tuos inſerere ſecretis,recludere cubiculorũ obductas fores,& ad conſcientiã luminũ penetralia occulta reſerare, aſpicias ab impudicis geri, quod nec aſpicere poſſit frons pudica. Videas quod crimen ſit & uidere: uideas quod uitiorũ furore gementes geſſiſſe ſe negant, & gerere feſtinant: libidinibus inſanis in uiros uiri proruunt. Fiunt quæ nec ipſis,nec illis poſſunt placere,qui faciunt. Mentior niſi alios,qui talis eſt,increpat,turpis turpes infamat, & euaſiſſe ſe conſcium credit,quaſi conſcientia ſatis nõ ſit. Idem in publico accuſatores,in occulto rei, in ſemetipſos cenſores pariter & nocentes. Damnant foris, quod intus operantur. Admittunt libenter, quod cum admiſerint,criminantur. Audacia prorſus conuicijs* faciens,& impudentia cõgruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur huiuſmodi ore illo polluto. Quicquid iam uoce delinquitur,minus eſt. Sed tibi poſt inſidioſas uias, poſt diſperſas orbe toto multiplices pugnas,poſt ſpectacula uel cruenta,uel turpia, poſt libidinũ probra,uel lupanaribus proſtituta,uel domeſticis parietibus obſepta,quorum quo ſecretior culpa,maior audacia eſt, forũ fortaſſe uideatur immune, quod ab iniurijs laceſſentibus liberum nullis malorũ cõtactibus polluatur.

Epiphonema.

Hiſtrionicis geſtibus inquinantur omnia

Al. albeſcere.

Al. * *fauens.*

fori mala.

Illuc

Illuc aciem tuam flecte. Plura illic quæ deteſteris inuenies, magis oculos tuos inde diuertes. Inciſæ ſint licet leges duodecim tabulis & publico ære præfixo iura præſcripta ſint, inter leges ipſas delinquitur, inter iura peccatur. Innocentia nec illic ubi defenditur, reſeruatur. Sæuit inuicem diſcordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit inſanum, haſta illic & gladius, & carnifex præſto eſt, ungula effodiens, equuleus extendẽs, ignis exurens, ad hominis corpus unum ſupplicia plura q̃ membra ſunt. Quis inter hæc uero ſubueniat? Patronus? ſed præuaricatur & decipit. Iudex? ſed ſententiã uendit. Qui ſedet crimina uindicaturus admittit, & ut reus innocẽs pereat, fit nocens iudex. Flagrant ubiq; delicta, & paſſim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens uirus operatur. Hic teſtamentum ſubrĩgit: ille falſum capitali fraude cõſcribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illic bonis donantur alieni. Inimicus inſimulat, calumniator impugnat, teſtis infamat, utrobiq; graſſatur in mendacium criminum proſtitutæ uocis uenalis audacia, cum interim nocentes, nec cum innocentibus pereũt. Nullus de legibus metus eſt: de queſitore, de iudice pauor nullus. Quod poteſt redimi, non timetur: eſſe iam inter nocentes innoxium, crimen eſt: malos quiſquis nõ imitatur, offendit. Conſenſere iura peccatis, & cœpit eſſe licitum quod publicum eſt. Quis illic rerũ pudor? quæ eſſe poſſit integritas? ubi qui damnent improbos deſunt? Soli ibi qui damnentur occurrunt. Sed ne nos uideamur eligere fortaſſe peiora, & ſtudio deſtruendi per ea oculos tuos ducere, quorum triſtis atq; auerſandus aſpectus ora & uultus cõſcientiæ melioris offendat, iam tibi illa quæ ignorantia ſecularis bona opinatur, oſtendam. Illic etiam fugienda conſpicies. Quos honores putas eſſe? quos faſces? quam affluentiam in diuitijs? quam potentiam in caſtris? in magiſtratu purpuræ ſpeciem? in principatu licentiæ poteſtatem? Malorum blandiẽtium uirus occultum eſt, & arridentis nequitiæ facies quidem læta, ſed calamitatis abſtruſæ illecebroſa fallacia, inſtar quoddam ueneni, ubi in letales ſuccos dulcedine aſperſa calliditate fallendi, ſapore medicato poculum uidetur eſſe quod ſumitur: ubi epota res eſt, pernicies hauſta graſſatur. Quippe illum uides, qui amictu clariore conſpicuus fulgere ſibi uidetur in purpura. Quibus hoc ſordibus emit, ut fulgeat? quos arrogãtium faſtus prius pertulit? quas ſuperbas fores matutinus ſalutator obſedit? quot tumentium contumelioſa ueſtigia ſtipatus clientium cuneis ante præceſſit, ut ipſum etiam ſalutantum comes poſtmodum pompa præcederet, obnoxia nõ homini ſed poteſtati? Neq; enim moribus coli meruit ille, ſed faſcibus. Horum deniq; uideas exitus turpes: cum anceps temporum palpator abſceſſerit, cum priuati latus nudum defertor aſſecla fœdauerit, tunc laceratæ domus plagæ conſcientiam feriunt, tunc rei familiaris exhauſta damna cognoſcuntur, quibus redemptus fauor uulgi, & caducis atq; inanibus uotis popularis

Inciſæ leges uegliguntur. Aliàs præfixa.

Patronus præuaricator. Iudex uenalis

Legibus nullus honor.

Ignorãtiæ bona opinata.

Anceps temporũ palpator

popularis aura quæſita eſt. Stulta prorſus & uana iactura fruſtrantis ſpectaculi uoluptatẽ id parare uoluiſſe, quod nec populus acciperet, & perderet magiſtratus. Sed & quos diuites opinaris cõtinuantes ſaltibus ſaltus, & de confinio pauperibus excluſis infinita ac ſine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentiũ uel extructi aggeres, uel defoſſæ ſtrues, hos etiam inter diuitias ſuas trepidos cogitationis incertæ ſolicitudo diſcrutiat, ne prædo uaſtet, ne percuſſor infeſtet, ne inimica cuiuſq; locupletioris inuidia calumnioſis litibus inquietet. Non cibus ſecurus ſomnũſue contingit. Suſpirat ille in conuiuio, bibat licet gemma, & cum epulis marcidum corpus thorus mollior alto ſinu condiderit, uigilat in pluma. Nec intelligit miſer ſpecioſa eſſe ſibi ſupplicia: auro ſe alligatũ teneri, & poſſideri magis q̃ poſſidere diuitias. Atq; ô deteſtabilis cæcitas mentium, & cupiditatis inſanæ profunda caligo, cum exonerare ſe poſſit & releuare ponderibus, pergit magis fortunis ingentibus incubare, pergit penalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in diẽtes inde largitio eſt, cum indigentibus fit nulla partitio, & pecuniam ſuã dicunt, quã uelut alienã domi clauſam ſolicito labore cuſtodiunt. Ex qua non amicis, no liberis quicq̃, non ſibi deniq; ipſis impartiunt. Poſſident ad hoc tantum, ne poſſidere alteri liceat. Et ô nominũ quanta diuerſitas, bona appellant, ex quibus nullus illis, niſi ad res malas, uſus eſt. An putas uel illos tutos ſaltem inter* bonorum inſulas & opes largas ſtabili firmitate ſecuros, quos regalis aulæ ſplendore fulgentes armorum excubantium tutela circũſtat? Maior illis q̃ cæteris metus eſt: tam ille timere cogitur, quàm timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore ſublimitas. Sit licet ſatellitum manu ſeptus, et clauſum ac protectum latus numeroſo ſtipatore tueatur, q̃ ſecuros non ſinit eſſe ſubiectos, tam neceſſe eſt ut nõ ſit & ipſe ſecurus. Ante ipſos terret poteſtas ſua, quos facit eſſe terribiles. Arridet, ut ſæuiat: blanditur, ut fallat: illicit, ut occidat: extollit, ut deprimat. Fœnore quodã nocendi q̃ fuerit amplior ſumma dignitatis & honorũ, tã maior exigitur & uſura pœnarũ. Vna igitur placida & fida tranquillitas. Vna ſolida, & firma, & perpetua ſecuritas, ſi quis ab his inquietantis ſeculi turbinibus extractus ſalutaris portus ſtatiõe fundatus, ad cœlum oculos tollit à terris, et ad domini munus admiſſus, ac deo ſuo mente iam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis ſublime ac magnum uidetur, intra ſuam conſcietiam iacere gloriatur. Nihil appetere iam, nihil deſyderare de ſeculo poteſt, qui ſeculo maior eſt. Quàm ſtabilis, q̃ inconcuſſa tutela eſt, q̃ perennibus bonis cœleſte præſidiũ implicantis mundi laqueis ſolui, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fece purgari, uiderit quæ in nos prius infeſtãtis inimici pernicies inſidioſa graſſata ſit, plus amare compellimur, quod futuri ſumus, dum & ſcire conceditur, & damnare quod eramus. Nec ad hoc precijs aut ambitu,

Aura popularis.

Diuites diſcrutiat ſolicitudo

Auro alligantur diuites.

Cæcitas diuitum.

Quærit & inuentis miſer abſtinet & ĩmet uti.

Aliàs honorũ infulas.*

Regibus ãxietas & metus.

Timere cogitur qui timetur.

Deo proximus nihil terrenum appetit.

aut manu opus est,ut hominis summa uel dignitas uel potestas elaborata mole pariatur,sed gratuitum de deo munus,religiosa mente concipitur, & facile est,& ut sponte sol radiat, dies illuminat,fons rigat,hymber irrorat,ita se spiritus cœlestis infundit,postquam autorem suum cœlum intuens diuina cognouit,sole altior est,ac omni terrena potestate sublimior,id esse incipit quod esse se credit. Tu tantum quem iam spiritualibus castris cœlestis militia signauit,tene incorruptam, tene sobriam religiosis uirtutibus disciplinam. Sit tibi uel oratio assidua,uel lectio:nunc cum deo loquere, nunc deus tecum: ille te præceptis suis instruat,ille disponat: quem ille diuitem fecerit,nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla iam poterit,cum semel pectus cœlestis sagina saturauerit. Iam tibi auro distincta laquearia,& pretiosi marmoris crustis uestita domicilia sordebũt. Cum scieris te esse excolendum magis, te potius ornandum,domum tibi hanc esse potiorem,quam dominus insedit templi uice,in qua spiritus sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum,pingamus innocentia,luminemus luce iustitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio uetustatis, nec pigmento parietis aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt quæcunq; fucata sunt,nec fiduciam præbent possidentibus stabilem,quæ possessiõis non habent ueritatem. Hoc manet cultu iugiter uiuido, honore integro, splendore diuturno,aboleri non potest nec extingui,potest tantum in melius corpore redeunte formari. Hæc interim breuibus Donate charissime, nam & si facilem de bonitate patientiam,mẽtem in deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat,nihilq; tam tuis auribus gratum est, q̃ quod in deo gratũ est,moderari tamen dicenda debemus simul iuncti, & sæpius locuturi. Et quoniam feriata nũc quies ac tempus est otiosum,quicquid inclinãte iam sole in uesperam diei supersit, ducamus hunc diem læti,nec sit uel hora conuiuij gratiæ cœlestis immunis. Sonet Psalmus conuiuium sobrium,ut tibi tenax memoria est,uox canora,aggredere hoc munus ex more. Magis charissimos pascet,si sit nobis spiritualis auditio,prolectet aureis religiosa mulcedo.

Assidua lectio uel oratio.

Caduca omnia fucata.

Aliàs hæc.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epistola beati Cypriani ad Cæcilium de sacramento dominici calicis, docens per multas patrũ ueteris testamenti similitudines & prophetarũ testimonia hoc ante fuisse significatum. Nec calicem cum aqua sine uino recte offerri, nec uinum absq; aqua iuxta Christi traditionem consecrari posse.

Epistola

Epistola III.

CYPRIANVS CAECILIO FRATRI SALVTEM.

QVanquam sciam frater charissime episcopos plurimos ecclesijs dominicis in toto mundo diuina dignatione præpositos euãgelicæ ueritatis ac dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo quod Christus magister & præcepit & gessit, humana & nouella institutione decedere, tamen quoniam quidam uel ignoranter,uel simpliciter in calice dominico sanctificando, & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Iesus Christus dominus & deus noster sacrificij huius autor & doctor fecit & docuit: religiosum pariter ac necessarium duxi de hoc ad te literas facere,ut si quis in isto errore adhuc tenebatur,ueritatis luce perspecta ad radicẽ atq; originẽ traditionis dominicæ reuertatur. Nec hoc putes frater charissime nostra & humana mente conscribere,aut ultronea uolũtate hoc nobis audaciter assumere,cũ mediocritatẽ nostram semper humili & uerecunda moderatione teneamus, sed quando aliquid deo inspirante & mandante præcipitur, necesse est domino seruus fidelis obtẽperet,excusatus apud omnes quod nihil sibi arroganter assumat,qui offensam domini timere cõpellitur, nisi faciat quod iubetur. Admonitos autem nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis,quàm quod pro nobis dominus prior fecit. Vt calix qui in commemorationem eius offertur,mixtus uino offeratur. Nam cũ dicat Christus ego sum uitis uera,sanguis Christi nõ aqua est utiq;, sed uinum. Nec potest uideri sanguis eius,quo redempti & uiuificati sumus esse in calice,quando uinum desit calici,quo Christi sanguis ostenditur,qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio prædicatur. Inuenimus enim & in Genesi sacramentum circa Noë hoc idẽ præcucurrisse,& figuram dominicæ passionis illic extitisse,quod uinũ bibit, quod inebriatus est, quod in domo sua nudatus est, quod fuit recubans nudis & patentibus femoribus,quod nuditas illa patris à medio filio denotata est, & foras nunciata, à duobus uero maiore & minore contecta. Et cætera quæ necesse non est exequi,cum satis sit hoc solum complecti,quod Noë typum futuræ ueritatis ostenderis, non aquam sed uinum biberit, & sic imaginem dominicæ passionis expresserit. Item in sacerdote Melchisedech sacrificij dominici sacramentum præfiguratum uidemus, secundum quod scriptura diuina testatur & dicit: Et Melchisedech rex Salem protulit panẽ & uinum. Fuit autem sacerdos dei summi & benedixit Abraham. Quod aũt Melchisedech typum Christi portaret,declarat spiritus sanctus in psalmis ex persona patris ad filium dicens: Ante luciferum genui te. Iurauit dominus & non pœnitebit eum,tu es sacerdos in æternum secũdum ordinẽ Melchisedech. Qui ordo utiq; hic est de sacrificio illo ueniẽs & inde descendẽs quod Mel-

Gene.9. Figura dominicæ passiõis.

Melchisedech typus dominici sacramẽti. Genes.14.

Psal.109.

chiſedech ſacerdos dei ſummi fuit,quod panē & uinū obtulit, quod Abraham benedixit.Nā qui magis ſacerdos dei ſummi q̄ dominus noſter Ieſus Chriſtus qui ſacrificiū deo patri obtulit? Et obtulit hoc idē q̄d' Melchiſedech obtulerat,id eſt, panē & uinū, ſuū ſcilicet corpus & ſanguinē. Et circa Abraham benedictio illa præcedēs,ad noſtrū populum pertinebat.Nam ſi Abraham deo credidit,& deputatū eſt ei ad iuſticiam,utiq; quiſquis deo credit & fide uiuit,iuſtus inuenitur,& iam pridem in Abraham fideli benedictus & iuſtificatus oſtenditur, ſicut beatus Paulus apoſtolus probat,di-
Galat.3. cens:Credidit Abraham deo, & deputatū eſt ei ad iuſticiam. Cognoſcitis ergo quia qui ex fide ſunt,hi ſunt filij Abrahæ.Præuidens autem ſcriptura quia ex fide iuſtificat deus gētes,prænunciauit Abrahæ, quia benedicētur
Gene.26. in illo omnes gētes.Igitur qui ex fide ſunt,benedicētur cū fideli Abraham: unde in euāgelio inuenimus de lapidibus excitari, id eſt, de gētibus colligi
Matth.3. filios Abrahæ.Et cū Zacheum laudaret dñs, reſpondit & dixit: Salus ho
Luc.19. die domui huic facta eſt, quia & hic filius eſt Abrahæ. Vt ergo in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotē benedictio circa Abraham poſſit rite celebrari,præcedit ante imago ſacrificij in pane & uino ſcilicet cōſtituta. Quā rem perficiēs & adimplens dominus panē & calicem mixtū uino obtulit,& qui eſt plenitudo ueritatē præfiguratæ imaginis adimpleuit. Sed & per Salomonem ſpiritus ſanctus typum dominici ſacrificij præmōſtrat immolatæ
Proverb.9. hoſtiæ panis & uini,ſed & altaris & apoſtolorū faciēs mentionē.Sapiētia, inquit,ædificauit ſibi domū,& ſubdidit columnas ſeptē.Mactauit ſuas hoſtias,miſcuit in cratere uinum ſuū & parauit menſam ſuam.Et miſit ſeruos ſuos cōuocans cū excelſa prædicatione ad craterem,dicens:Qui eſt inſipiēs declinet ad me,& indigētibus ſenſu dixit:Venite & edite de meis panibus, & bibite uinum quod miſcui uobis.Vinum mixtū declarat: id eſt, calicem domini aqua & uino mixtū prophetica uoce denūciat,ut appareat in paſſione dominica id eſſe geſtū quod fuerat prædictū. In benedictiōe quoq; Iudæ hoc idē ſignificatur,ubi & illic Chriſti figura exprimitur, quod à fratribus ſuis laudari & adorari haberet, quod inimicorū dorſa cedētiū atq; fugientium manibus,quibus crucē pertulit & mortē uicit, compreſſurus fuiſſet,quodq; ipſe ſit leo de tribu Iuda, & recubet dormiēs in paſſione & ſur-
Gene.49. gat,& ſit ipſe ſpes gentiū,quibus ſcriptura diuina adiūgit & dicit: Lauabit in uino ſtolam ſuam,& in ſanguine uuæ amictum ſuum. Quando autem ſanguis uuæ dicitur, quid aliud quàm uinum calicis dominici ſanguinis
Eſa.63. oſtenditur? Necnon & apud Eſaiam hoc idem & ſpiritus ſanctus de domini paſſione teſtatur,dicens:Quare rubicūda ſunt ueſtimēta tua,& indumenta tua uelut à calcatione torcularis pleni & percalcati? Nunquid rubicunda ueſtimenta aqua poteſt facere? aut in torculari aqua eſt, quæ pedibus calcatur uel prælo exprimitur? Vini utiq; mentio eſt, & ideo ponitur ut domi-

ut domini ſanguis uino intelligatur.Et quod in calice dominico poſtea manifeſtatum eſt,prophetis annunciantibus prædicatur. Torcularis quoque calcatio & preſſura taxatur, quia quomodo ad potandum uinum ueniri non poteſt niſi botrus calcetur ante & prematur, ſic nec nos ſanguinem Chriſti poſſemus bibere,niſi Chriſtus calcatus prius fuiſſet & preſſus,& calicem prior biberet,quē credentibus propinaret. Quotienſcunq; autē aqua ſola in ſcripturis ſanctis nominatur,baptiſma prædicatur, ut apud Eſaiam ſignificari uidemus. Nolite,inquit,priorū meminiſſe,& antiqua nolite repu- Eſa.43.
tare.Ecce ego facio noua,quæ nunc orientur,& cognoſcetis,& faciam in deſerto uiam,& flumina in loco inaquoſo adaquare genus meum electum, Figura ſacramenti baptiſmalis.
plebem meam quam acquiſiui,ut uirtutes meas annunciet. Prænunciauit illic per prophetam deus,quod apud gētes in locis, quæ inaquoſa prius fuiſſent,flumina poſtmodum redundarēt,& electum genus dei, id eſt,per regenerationem baptiſmi filios dei factos adaquarent.Item denuo præcanitur,& ante prædicitur, Iudæos ſi ſitierint, & dominū Chriſtum quæſierint, apud nos eſſe potaturos,id eſt baptiſmi gratiam conſecuturos.Si ſitierint, Eſa.48.
inquit,per deſerta adducet illis aquam,de petra producet illis.Findetur petra & fluet aqua,& bibet plebs mea.Quod in euāgelio adimpletur,quādo Chriſtus qui eſt petra,findit' ictu lāceæ in paſſione.Qui & admonēs quid Ioan.6.
per prophetam ſit ante prædictum,clamat & dicit:Si quis ſitit,ueniat & bibat.Qui credit in me ſicut dicit ſcriptura, flumina de uētre eius fluēt aquæ uiuæ.Atq; ut magis poſſit eſſe manifeſtum,quia nō de calice,ſed de baptiſmo illic loquitur dominus,addidit ſcriptura dicens:Hoc autē dixit de ſpiritu,quē accepturi erant,qui in eū credebant.Per baptiſma enim ſpiritus ſanctus accipitur,& ſic à baptizatis, & ſpiritū ſanctū conſecutis ad bibendum domini calicem peruenitur. Neminem autē moueat quod cū de baptiſmo loquatur ſcriptura diuina,ſitire nos dicit & bibere, quando & dominus in euangelio dicat:Beati eſurientes & ſitientes iuſtitiam,quia quod auida & ſi- Luc.6.
tienti cupiditate ſuſpicitur,plenius & uberius hauritur.Sicut & alio loco ad Samaritanam mulierem, dominus Chriſtus loquitur,docens: Omnis qui Ioan.4.
biberit ex aqua iſta ſitiet iterū.Qui autem biberit ex aqua quam ego dedero,nō ſitiet in æternum.Quo & ipſo baptiſma ſalutaris aquæ ſignificatur, quod ſemel ſcilicet ſumitur nec rurſus iteratur.Cæterum in eccleſia calix domini ſemper & ſititur & bibitur. Nec argumentis plurimis opus eſt frater chariſſime, ut probemus appellatione aquæ baptiſma ſignificatū ſemper eſſe,& ſic nos intelligere debere,cū dñs aduēniens baptiſmi & calicis manifeſtauerit ueritatē,qui aquam illā fidelem, aquā uitæ æternæ præceperit in baptiſmo dari, calicē uero docuerit exēplo magiſterij ſui uini & aquæ coniunctione miſceri.Calicē etenim ſub die paſſionis accipiēs,benedixit,& dedit diſcipulis ſuis dicēs:Bibite ex hoc omnes,hoc eſt enim ſanguis noui te- Matth.26.

ſtamenti qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico uobis nō bibam amodo ex iſta creatura uitis uſq; in diem illū, quo uobiſcum bibam nouū uinum in regno patris mei. Qua in parte inuenimus calicem mixtum fuiſſe quem dñs obtulit, & uinū fuiſſe, quod ſanguinē ſuum dixit. Vnde apparet ſanguinem Chriſti nō offerri, ſi deſit uinū calici: nec ſacrificium dominicum legitima ſanctificatiōe celebrari, niſi oblatio & ſacrificium noſtrū reſpōderit paſſioni. Quomodo autē de creatura uitis nouū uinū cū Chriſto in regno patris bibemus, ſi in ſacrificio dei patris & Chriſti uinum non offerimus, nec calicē domini dominica traditione miſcemus? Beatus quoq; apoſtolus Paulus à domino electus & miſſus, & prædicator euāgelicæ ueritatis cōſtitutus, hæc eadē in epiſtola ſua ponit, dicēs: Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias egit, & fregit, & dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur, hoc facite & uos in meam commemorationē. Simili modo & calicē poſtq; cœnatū eſt accepit, dicens: Hic calix nouū teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite quotieſcunq; biberitis in meā commemorationem. Quotieſcunq; enim ederitis panem iſtum, & calicem biberitis, mortē domini annunciabitis quoaduſq; ueniat. Quod ſi & à domino præcipitur, & ab Apoſtolo eius hoc idē cōfirmat & traditur, ut quotieſcūq; biberimus, in commemorationem domini hoc faciamus, quod fecit & dominus, inuenimur nō obſeruari à nobis quod mādatum eſt, niſi eadē quæ dominus fecit nos quoq; faciamus, & calicem pari ratione miſcētes à diuino magiſterio nō recedamus. Ab euāgelicis autem præceptis omnino recedendū nō eſſe, & eadē quæ magiſter docuit & fecit, diſcipulos quoq; obſeruare & facere debere cōſtantius & fortius, alio in loco beatus Apoſtolus docet, dicens: Miror quod ſic tā cito demutamini ab eo qui uos uocauit in gratiā, ad aliud euāgeliū, quod nō eſt aliud, niſi ſunt aliqui qui uos turbāt, & uolūt cōuertere euāgeliū Chriſti. Sed licet nos aut angelus de cœlo aliter annūciet, præter q̄ quod annūciauimus uobis, anathema ſit. Sicut prædiximus & nūc iterū dico: Si quis uobis annunciauerit præter q̄ quod accepiſtis, anathema ſit. Cū ergo neq; ipſe Apoſtolus, neq; angelus de cœlo annunciare poſſet aliter aut docere, præter q̄ quod ſemel Chriſtus docuit, & apoſtoli eius annūciauerūt, miror ſatis unde hoc uſurpatum ſit, ut cōtra euāgelicam & apoſtolicā diſciplinā quibuſdam in locis aqua offeratur in dominico calice, quæ ſola Chriſti ſanguinē nō poſſit exprimere. Cuius rei ſacramentū nec in pſalmis tacet ſpiritus ſanctus, faciens mentionē dominici calicis, & dicens: Calix tuus inebriās perq̄ optimus. Calix autem qui inebriat, utiq; uino mixtus eſt. Neque enim aqua inebriare quemq̄ poteſt. Sic autē calix dominicus inebriat, ut & Noë in Geneſi uinū bibēs inebriatus eſt. Sed quia ebrietas dominici calicis & ſanguinis nō eſt talis, qualis eſt ebrietas uini ſecularis, cū diceret ſpiritus ſanctus in pſalmo:

1. Corinth. 11.

Galat. 1.

Pſal. 22.

Calix

Calix tuus inebrians, addidit perq̄ optimus, quod ſcilicet calix dominicus ſic bibētes inebriat, ut ſobrios faciat, ut mētes ad ſpiritualē ſapiētiā redigat, ut à ſopore iſto ſeculari ad intellectū dei unuſquiſq; reſipiſcat, & quemadmodū uino iſto cōmuni mēs ſoluitur, & anima relaxatur, & triſtitia omnis exponitur: ita & potato ſanguine domini & poculo ſalutari exponatur memoria ueteris hominis, & fiat obliuio conuerſationis priſtinæ ſecularis, & mœſtū pectus ac triſte, quod prius peccatis angētibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluatur. Quod tūc demū poteſt lætificare in eccleſia domini bibentem, ſi quod bibitur dominicam teneat ueritatem. Quàm uero peruerſum eſt, quamq; cōtrarium, ut cū dominus in nuptijs de aqua uinum fecerit, nos de uino aquam faciamus, cū ſacramentum quoq; rei illius admonere & inſtruere nos debeat, ut in ſacrificijs dominicis uinum potius offeramus. Nā quia apud Iudæos defecerat gratia ſpiritualis, defecit & uinum. Vinea enim domini ſabaoth domus erat Iſraël, Chriſtus autē docēs & oſtendens gentiū populū ſuccedere, & in locū quē Iudæi perdiderāt, nos poſtmodū merito fidei peruenire, de aqua uinū fecit, id eſt, q̄d ad nuptias Chriſti & eccleſiæ Iudæis ceſſantibus plebs magis gentiū cōflueret, & cōueniret, oſtēdit. Aquas nanq; populos ſignificare in Apocalypſi ſcriptura diuina declarat dicēs: Aquæ quas uidiſti, ſup quas ſedet meretrix illa populi, & turbæ & gētes ethnicorū ſunt & linguæ. Quod ſcilicet perſpicimus & in ſacramēto dominici calicis cōtineri. Nam quia nos omnes portabat Chriſtus, qui & peccata noſtra portabat, uidemus in aqua populum intelligi, in uino oſtendi ſanguinem Chriſti. Quando autem in calice uino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credētium plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & uini ſic miſcetur in calice domini, ut commixtio illa non poſſit ab inuicem ſeparari. Vnde eccleſiam, id eſt, plebem in eccleſia conſtitutam fideliter & firmiter in eo quod credidit, perſeuerantem, nulla res ſeparare poterit à Chriſto quo minus hæreat ſemper & maneat * in diuina dilectione. Sic autem in ſanctificando calice domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec uinum ſolum poteſt. Nam ſi uinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si uero aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Quando autem utrunque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulatur, tunc ſacramētum ſpirituale & cœleſte perficitur. Sic uero calix domini non eſt aqua ſola, aut uinum ſolum, niſi utrunq; ſibi miſceatur, quomodo nec corpus domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrunq; adunatum fuerit & copulatū, & panis unius compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramēto populus noſter oſtēditur adunatus, ut quēadmodū grana multa in unum collecta, & cōmolita, & cōmixta, panē unū faciūt, ſic in Chriſto qui eſt panis cœleſtis unum ſciamus eſſe corpus, cui coniunctus ſit noſter

Ioan. 2.

Apocal. 17.

Alias * indiuidua.

numerus & adunatus. Non est ergo frater charissime quod aliquis existi-
Ambrosius hoc fecit. met sequendam esse quorundam consuetudinem, si qui in præteritum in calice dominico aquam solam offerendam putauerunt. Quærendum est enim, ipsi quem sint secuti. Nam si in sacrificio quod Christus est, non nisi Christus sequendus est, utique id nos obaudire & facere oportet, quod
Ioan. 15. Christus fecit, & quod faciendum esse mandauit, cum ipse in euãgelio suo
Matth. 17. dicat: Si feceritis quod mando uobis, iam non dico uos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de cœlo contestatur, dicens: Hic est filius dilectissimus in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem,
Esa. 29. cum per Esaiam prophetam deus loquatur & dicat: Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Et iterum dominus
Matth. 5. in euangelio hoc idem repetat dicens: Reiscitis mandatum dei, ut traditionem uestram statuatis. Sed & alio in loco ponit & dicit: Qui soluerit unum ex mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Quod si nec minima de mandatis dominicis licet soluere, quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum dominicæ passionis & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod diuinitus institutum sit, humana traditione mutare. Nam si Iesus Christus dominus & deus noster ipse est summus sacerdos dei patris, & sacrificium deo patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui cõmemorationem præcepit, utiq; ille sacerdos uice Christi uere fungitur, qui id qd' Christus fecit, imitatur. Et sacrificiũ uerũ & plenũ tunc offert in ecclesia deo patri, si sic incipiat offerre secũdũ qd'ipsum Christum uideat obtulisse. Cæterum omnis religionis & ueritatis disciplina subuerti tur, nisi id quod spiritualiter præcipitur, fideliter reseruetur, nisi si in sacrificijs matutinis hoc quis uereatur, ne per saporem uini redoleat sanguinem Christi. Sic ergo incipit & à passiõe Christi in persecutionibus fraternitas
Confundi pòtuit pro erubescere. retardari, dũ in oblationibus discit de sanguine eius & cruore cõfundi. Porrò autẽ dñs in euãgelio suo dicit: Qui cõfusus me fuerit, cõfundetur eum filius hominis. Et Apostolus quoq; loquitur dicẽs: Si hominibus placerem,
Galat. 1. Christi seruus non essem. Quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinẽ Christi erubescimus bibere? An illa sibi aliquis contẽplatione blanditur, quod & si mane aqua sola offerri uidetur, tamen cũ ad cœnandũ uenimus, mixtũ calicẽ offerimus. Sed cũ cœnamus,
An necesse sit mane celebrandũ. ad conuiuiũ nostrũ plebẽ conuocare nõ possumus, ut sacramẽti ueritatem fraternitate omni præsente celebremus. At enim non mane, sed post cœnam mixtum calicem obtulit dominus. Nunquid ergo dominicũ post cœ

nam

nam celebrare debemus, ut sic mixtũ calicẽ frequentandis dominicis offeramus? Christum offerre oportebat circa uesperã diei, ut hora ipsa sacrificij ostenderet occasum & uesperã mũdi, sicut in Exodo scriptũ est: Et occident illũ omne uulgus synagogæ filiorũ Israël ad uesperã. Et iterũ in psalmis: Eleuatio manuũ mearũ sacrificiũ uespertinũ. Nos autẽ resurrectionem do
Psal. 114. mini mane celebramus. Et quia passionis eius mẽtionẽ in sacrificijs omnibus facimus (passio est enim domini, sacrificiũ quod offerimus) nihil aliud q̃ quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunq; enim
1. Cor. 11. ederitis panẽ istũ, & calicẽ istũ biberitis, mortẽ dñi annũciabitis quoadusq; ueniat. Quotiescunq; ergo calicem in cõmemorationẽ domini & passionis eius offerimus, id quod cõstat dominũ fecisse, faciamus. Et ideo frater charissime si quis de antecessoribus nostris, uel ignoranter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, quod nos dñs facere exẽplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius de indulgẽtia domini uenia cõcedi, nobis uero non poterit ignosci, qui nunc à dño admoniti & instructi sumus, ut calicem dominicũ uino mixtum, secũdum quod dñs obtulit, offeramus. Et de hoc quoq; ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubiq; lex euãgelica & traditio dominica seruet, & ab eo quod Christus & docuit & fecit, nõ recedatur. Quæ ultra iã contemnere, & in errore pristino perseuerare, quid aliud est q̃ incurrere in obiurgationẽ domini increpãtis in psalmo & dicẽtis: Ad quid
Psal. 49. exponis iustificationes meas, & assumis testamentũ meũ per os tuum? Tu autem odisti disciplinã, & abiecisti sermones meos retro. Si uidebas furem cõcurrebas, & inter mœchos particulã tuã ponebas. Exponere enim iustificationes & testamentum domini, & nõ hoc idẽ facere quod fecit dominus, quid aliud est q̃ sermones eius abijcere, & disciplinã dominicã cõtemnere? nec terrena sed spiritualia furta & adulteria cõmittere, dũ quis de euãgelicæ ueritate furatur dñi nostri uerba & facta, & corrumpit atq; adulterat præcepta diuina? sicut apud Hieremiã scriptũ est: Quid est, inquit, paleis ad triti-
Hiere. 23. cum? propter hoc ecce ego ad prophetas, dicit dñs, qui furãtur uerba mea unusquisq; à proximo suo, & seducũt populum meũ in mẽdacijs suis, & in erroribus suis. Item apud eũdẽ alio loco: Et mœchata est, inquit, lignum & lapidẽ, & in his omnibus nõ est reuersa ad me. Quod furtũ & adulterium ne in nos etiam cadat, cauere solicite & timide, ac religiose obseruare debemus. Nam si sacerdotes dei & Christi sumus, non inuenio quem magis sequi quàm deum & Christum debeamus, cum ipse in euãgelio maxime dicat: Ego sum lumen mundi. Qui me secutus fuerit, non ambulabit in tene-
Ioan. 8. bris, sed habebit lumen uitæ. Ne ergo in tenebris ambulemus, Christum sequi & præcepta eius obseruare debemus, quia & ipse alio in loco mittens apostolos, dixit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.
Matth. 28. Ite ergo & docete gentes omnes, tingentes eos, in nomine patris & filij & spi-

& ſpiritus ſancti. Docete eos obſeruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Quare ſi in lumine Chriſti ambulare uolumus, à præceptis eius & monitis non recedamus, agentes gratias, quod dñ inſtruit in futurũ quid facere debeamus, de præterito ignoſcit quod ſimpliciter errauimus. Et quiá iam ſecundus aduentus nobis appropinquat, magis ac magis benigna eius & larga dignatio corda noſtra luce ueritatis illuminat. Religioni igitur noſtræ cõgruit & timori, & ipſi loco atq; officio ſacerdotij noſtri frater chariſſime, in dominico calice miſcendo & offerendo cuſtodire traditionis dominicæ ueritatem, & quod prius apud quoſdã uidetur erratum, domino monente corrigere, ut cum in claritate ſua & maieſtate cœleſti uenire cœperit, inueniat nos tenere quod monuit, obſeruare quod docuit, facere quod fecit. Opto te frater chariſſime ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Moyſem & Maximum epiſtola, ac cæteros confeſſores de confeſſione eorum, in qua docet quemadmodum per unius anni circulum cuncta ducuntur ad frugem, ſic per annum quo carcerem perpeſſi fuerant, ad æternam illos meſſem ueniſſe.

Epiſtola IIII.

CYPRIANVS MOYSI ET MAXIMO presbyteris & cæteris confeſſoribus dilectiſſimis fratribus Salutem.

TEnctos uos pariter & ſingulos repræſentauit affectibus noſtris fratres chariſſimi, Celerinus adueniẽs fidei ac uirtutis ueſtræ comes & glorioſis congreſſoribus dei miles. Vniuerſos uos in illo ueniente cõſpeximus, & cum de charitate circa me ueſtra dulciter ac ſæpe loqueretur, in eius ſermonibus uos audiebamus. Satis ac plurimum gaudeo, quãdo nobis per tales talia perferuntur. Vobiſcum illic in carcere quodammodo & nos ſumus, diuinæ dignationis hortamenta uobiſcum ſentire nos credimus, qui ſic ueſtris cordibus inhæ- *Charitas.* remus. Honori nos ueſtro charitas indiuidua connectit. Separari dilectionem ſpiritus non ſinit. Vos illic confeſſio, me affectio concludit. Et nos quidem ueſtri diebus ac noctibus memores, & quãdo in ſacrificijs precem cum pluribus facimus, & cum in ſeceſſu priuatis precibus oramus, coronis ac laudibus ueſtris plenam domini fauentiam poſtulamus. Sed ad reddendam uobis uicem minor eſt noſtra mediocritas. Plus uos datis quãdo noſtri in oratione meminiſtis, qui ſperantes iam ſola cœleſtia & tantum diuina meditãtes, ad faſtigia celſiora mora ipſa paſſionis aſcenditis. Longoq; temporum ductu glorias ueſtras non ſubtrahitis, ſed augetis. Beatum fa- *Confeſſio beatos facit.* cit prima & una confeſſio. Vos toties confitemini, quoties rogati ut de carcere recedatis, carcerẽ fide & uirtute præeligitis. Tot ueſtræ laudes, quot dies: quot menſium curricula, tot incrementa meritorum. Semel uincit qui

qui ſtatim patitur. At qui manens ſemper in pœnis congreditur cum dolore nec uincitur, quotidie coronatur. Eant nunc magiſtratus & conſules ſiue procõſules, annuæ dignitatis inſignibus et duodecim faſcibus glorientur. Ecce dignitas cœleſtis in uobis honoris annui claritate ſignata eſt. Et iam reuertentis anni uolubilem circulũ uictricis gloriæ diuturnitate tranſgreſſa eſt. Illuminabat mundum ſol oriens & luna decurrens, ſed uobis idẽ, qui ſolem fecit & lunam, maius in carcere lumen *fuit, & in corde ac mẽtibus ueſtris Chriſti claritudo reſplendens, horribiles carceris atq; funeſtas pœnalis loci tenebras æterna illa & candida luce radiauit. Per uiciſſitudines menſium tranſmeauit hybernum, ſed uos incluſi tempora hyemis perſecutionis hyeme penſabatis. Succeſſit hyemi una temperies roſis læta, et floribus coronata, ſed uobis roſæ & flores de paradiſi delicijs aderant, & caput ueſtrum ſerta cœleſtia coronabant. Aeſtas eccẽ meſſiũ fertilitate fœcũda eſt, & area frugibus plena eſt, ſed uos qui gloriam ſeminaſtis, frugem gloriæ metitis. Atq; in domini area conſtituti, exuri paleas inextinguibili igne conſpicitis, ipſi ut tritici grana purgata & frumẽta precioſa, iam probati & conditi, hoſpitium carceris horreum computatis. Nec deeſt autumno ad munera fungẽda temporis gratia ſpiritualis. Vindemia foris premitur, & profutura poculis in torcularibus uua calcatur. Vos de domini uinea pingues racemi, & iam maturis fructibus botri, preſſuræ ſecularis infeſtatione calcati, torcular noſtrum carcere torquente ſentitis. Vini uice ſanguinem funditis, ad paſſionis tolerantiam fortes martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud ſeruos dei ãnus euoluit. Sic ſpiritualibus meritis, & cœleſtibus præmijs temporum uiciſſitudo celebratur. Beati ſatis qui ex uobis per hæc gloriarum ueſtigia commeantes, iam de ſeculo receſſerunt, confecto*q; itinere uirtutis ac fidei ad complexum & oſculum domini, domino ipſo gaudente uenerunt. Sed & ueſtra non minor gloria, qui adhuc in certamine conſtituti, & comitum glorias ſecuturi, pugnam diu geritis, immotáque & inconcuſſa fide ſtabiles quotidie ſpectaculum deo de ueſtris uirtutibus exhibetis. Quo longior ueſtra pugna, hoc corona ſublimior. Agon unus, ſed multiplici præliorum numeroſitate congeſtus. Famem uincitis, & ſitim ſpernitis, & ſqualorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris uigore calcatis. Pœna illic ſubijcitur, cruciatus obteritur, nec mors metuitur, ſed optatur. Quæ ſcilicet immortalitatis præmio uincitur, ut uitæ æternitate qui uicerit, honoretur. Quis nunc in uobis animus, quàm ſublime, quàm capax pectus, ubi talia ac tanta uoluuntur? Vbi non niſi dei præcepta & Chriſti præmia cogitantur, uoluntas eſt illic tantum dei, & in carne adhuc licet uobis poſitis, uita iam uiuitur non præſentis ſeculi, ſed futuri. Nunc eſt fratres chariſſimi ut memores mei ſitis, ut inter magnas atque diuinas cogitationes ueſtras nos quoque ani-

*Conſolatur in carceratos. Aliàs *fudit.*

Exhortatur ad patientiam.

Pugna lõgior coronam dat ſublimiorem.

mo

mo ac mente uoluatis, ſimꝯ in precibus & orationibus ueſtris, cum uox illa purificatione confeſſiõis illuſtris, & iugi honoris ſui tenore laudabilis, ad dei aures penetrat, & aperto ſibi cœlo de ſubactis mũdi partibus ad ſuperna trãſmiſſa, impetrat de domini bonitate quod poſtulat. Quid enim petitis de indulgentia domini, quod non impetrare mereamini, qui ſic domini mandata ſeruatis, qui euangelicam uiam ſyncero fidei uigore tenuiſtis, qui incorrupto honore uirtutis cũ præceptis domini, & cum apoſtolis eius fortiter ſtantes nutantem multorum fidem martyrij ueſtri ueritate ſolidatis? Vere Euangelij teſtes, & uere martyres Chriſti radicibus eius innixi, ſuper petram robuſta mole fundati, diſciplinam cum uirtute iũxiſtis, ad timorẽ dei cæteros prouocaſtis, martyria ueſtra exẽpla feciſtis. Opto uos fortiſſimi ac beatiſſimi fratres ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum & plebem epiſtola de quodam Aurelio ordinato lectore, in qua aſſerit nõ fuiſſe neceſſarium iuxta morẽ quid ab eis de meritis eius quærere, quoniam expectanda humana iudicia non ſunt, ubi diuina ſuffragia præcedunt.

Epiſtola. V.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS, & plebi uniuerſæ Salutem.

IN ordinandis clericis fratres chariſſimi ſolemus uos ante cõſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare. Sed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedant diuina ſuffragia. Aurelius frater noſter illuſtris adoleſcens, a domino iam probatus & deo charus, eſt in annis adhuc nouellus, ſed in uirtutis ac fidei laude prouectus. Minor in ætatis ſuæ indole, ſed maior in honore. Gemino hic agone certauit, bis confeſſus, & bis confeſſionis ſuæ uictoria glorioſus, & quando uicit in curſu factus extoris, & cum denuo certamine fortiore pugnauit, triumphator & uictor in prælio paſſionis. Quoties aduerſarius prouocare ſeruos dei uoluit, toties fortiſſimus ac promptiſſimus miles & pugnauit & uicit. Parum fuerat ſub oculis ante paucorum, quando extoris fiebat, congreſſum fuiſſe, meruit & in foro cõgredi clariore uirtute, ut poſt magiſtratus & procõſulẽ uinceret, & poſt exilium tormenta ſuperaret. Nec inuenio quid in eo prædicare plus debeam, gloriam uulnerum, an uerecundiam morum, quod honore uirtutis inſignis eſt, an quod pudoris admiratione laudabilis. Ita & dignitate excelſus eſt, & humilitate ſubmiſſus, ut appareat illum diuinitus reſeruatum, qui ad eccleſiaſticam diſciplinam cæteris eſſet exemplo, * quo modo ſerui dei in confeſſione uirtutibus uincerent, poſt confeſſionẽ moribus eminerent. Merebatur talis clericæ ordinationis ulteriores gradus & incremẽta maiora, non de annis ſuis, ſed de meritis æſtimãdus, ſed interim placuit

Aurelij commendatio.

Aurelij agon.

Aurelius exẽplar eccleſiaſticæ diſciplinæ.

*Aliàs * Vt quomodo in paſſione uirtutibus uicerat, ita poſt cõfeſſionẽ mortibus emineret.*

placuit ut ab officio lectionis incipiat, quia & nihil magis cõgruit uoci, quæ dominum glorioſa prædicatione confeſſa eſt, quàm celebrandis diuinis lectionibus perſonare poſt uerba ſublimia, quæ Chriſti martyrium prolocuta ſunt: Euangelium Chriſti legere unde martyres fiunt: Ad pulpitũ poſt cataſtam uenire: Illic fuiſſe conſpicuum gentilium multitudini, hic à fratribus conſpici: Illic auditum eſſe cum miraculo circunſtantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri. Hunc igitur fratres dilectiſſimi à me & à collegis qui præſentes aderant, ordinatum ſciatis, quod uos ſcio & libenter amplecti, & optare tales in eccleſia noſtra quàmplurimos ordinari. Et quoniam ſemper gaudium properat, nec poteſt moras ferre lætitia, dominico legit. Interim uobis hoc die auſpicatus eſt pacem, dũ dedicat lectionem. Vos orationi frequenter inſiſtite, & preces noſtras ueſtris precibus adiuuate, ut domini miſericordia * fauens nobis cito plebi ſuæ, & ſacerdotem reddat incolumem, & martyrem cum ſacerdote lectorem. Opto uos in deo patre & Chriſto Ieſu ſemper bene ualere.

Cataſta, id eſt, cõpes lignea qua uincuntur ſerui.

Gaudiũ properat.

al. parcens.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad martyres epiſtola, in qua eos ad amorem martyrij inuitans, docet dominum non tantum ſeruos in certamine ſpectare, ſed & ipſum unà luctari, & coronare pariter & coronari.

Epiſtola VI.

CYPRIANVS MARTYRIBVS ET CONFESSORIBVS Ieſu Chriſti & domini noſtri perpetuam ſalutem.

EXVLTO lætus & gratulor fortiſſimi ac beatiſſimi fratres cognita fide ac uirtute ueſtra, in quibus mater eccleſia gloriatur, gloriata & nuper quidem cum cõfeſſione * præſtante ſuſcepta pœna eſt, quæ confeſſores Chriſti fecit extores. Confeſſio tamen præſens quanto in paſſione fortior, tanto clarior & maior in honore. Creuit pugna, creuit & pugnantium gloria. Nec retardati eſtis ab acie tormẽtorum metu, ſed ipſis tormentis magis eſtis ad aciem prouocati, fortes & ſtabiles ad maximi certaminis precium prompta deuotione prodiſtis. Ex quibus quoſdam iam comperi coronatos, quoſdam uero ad coronam uictoriæ proximos: uniuerſos uero, quos agmine glorioſo carcer incluſit, pari ac ſimili calore uirtutis ad gerẽdum certamen animatos, ſicut eſſe oportuit in diuinis caſtris milites Chriſti, ut incorruptam fidei firmitatem non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, nõ cruciatus ac tormenta deuincant, quia maior eſt qui præeſt in nobis, q̃ qui in hoc mundo eſt. Nec plus ad deijciendum poteſt terrena * pœna, q̃ ad erigendũ tutela diuina. Probata res eſt certamine fratrum glorioſo, qui ad tormẽta uincẽda cæteris duces facti, exemplũ uirtutis ac fi-

al. per tantos.

Milites Chriſti nullo uincũtur tormento.

al. potentia.

dei præbuerũt, cõgreſſi in acie donec acies ſuccumberet uicta. Quibus ego uos laudibus fortiſſimi prædicem fratres? robur pectoris ueſtri, & perſeue-
Cõmendatio martyrum. rantiam fidei quo præconio uocis exornem? Toleraſtis uſque ad conſum-
mationem gloriæ duriſſimam quæſtionem, nec ceſſiſtis ſupplicijs, ſed uo-
bis potius ſupplicia ceſſerunt. Finem doloribus quẽ tormenta non dabant,
al. lanicna. coronæ dederunt.* Quæſtio grauior ad hoc diu perſeuerauit, non ut ſtan-
tem fidẽ deſiceret, ſed ut homines dei ad deum uelocius mitteret. Vidit ad-
mirata præſentium multitudo cæleſte certamen, certamen dei, certamen ſpi
rituale, prælium Chriſti, ſtetiſſe ſeruos eius uoce libera, mente incorrupta,
uirtute diuina, telis quidem ſecularibus nudos, ſed armis fidei credenteis ar
matos. Steterunt torti torquentibus fortiores, & pulſantes ac laniantes un-
gulas, pulſata ac laniata membra uicerunt. Inexpugnabilem fidem ſupera-
re nõ potuit ſæuiens diu plaga repetita, quamuis rupta compage uiſcerum
torquerentur in ſeruis dei iam non membra ſed uulnera. Fluebat ſanguis,
qui incendium perſecutionis extingueret, qui flammas & ignes gehennæ
glorioſo cruore ſopiret. O quale illud fuit ſpectaculum deo, quàm ſublime,
quàm magnum, quàm dei oculis ſacramento ac deuotione militis eius acce-
Mors ſanctorum preciosa. Pſal. 115. ptum, ſicut ſcriptum eſt in pſalmis ſpiritu loquente ad nos: Precioſa in con-
ſpectu domini mors iuſtorũ eius: precioſa mors hæc eſt, quæ emit immor-
talitatẽ precio ſui ſanguinis, quæ accepit coronã de cõſummatione uirtutis.
Quàm lætus in illis Chriſtus fuit, q̃ libens in talibus ſeruis ſuis & pugnauit
& uicit protector fidei, dans credentibus tãtum, quantũ ſe credit capere, qui
ſumit. Certamini ſuo affuit, præliatores atq; aſſertores ſui nominis erexit,
corroborauit, animauit. Et qui pro nobis mortẽ ſemel uicit, ſemper uincit in
nobis. Cũ uos, inquit, tradiderint, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur
Matth. 10. enim uobis in illa hora quid loquamini. Nõ enim uos eſtis qui loquimini,
ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquit̃ in uobis. Documentũ rei præſens præ-
Mappalicus martyr. lium exhibuit. Vox plena ſpiritu ſancto de martyris ore prorupit, cũ Map
palicus beatiſſimus inter cruciatus ſuos procõſuli diceret: Videbis cras ago-
nem. Et quod ille cũ uirtutis atq; fidei teſtimonio dixit, dominus impleuit.
Agon cæleſtis exhibitus eſt. Dei ſeruus in agonis promiſſi certamine co-
Eſa. 7. ronatus eſt. Hic eſt agon quẽ propheta Eſaias ante promiſit dicẽs: Non pu
ſillum uobis certamen cũ hominibus, quoniã deus præſtat agonem. Et ut
oſtẽderet quis hic agon eſſet futurus, addidit dicẽs: Ecce uirgo in utero acci-
piet & pariet filiũ, & uocabitis nomẽ eius Emmanuel. Hic eſt agon fidei no
ſtræ qua cõgredimur, qua uincimus, qua coronamur. Hic eſt agon quẽ no-
bis oſtendit beatus apoſtolus Paulus, in quo oportet nos currere, & ad co-
1. Cor. 9. ronam gloriæ peruenire. Neſcitis, inquit, quia qui in ſtadio currunt, omnes
quidẽ currunt, unus tñ accipit palmã? Sic curríte ut omnes occupetis. Omis
enim qui agonizatur in omnibus continens eſt, & illi quidem ut corrupti-
bilem

bilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Item ſuum oſtendẽs cer
tamen, & hoſtiam ſe domino cito futurum eſſe promittens ait: Ego iam de- *2. Timo. 4.*
libor, & tempus inſtat aſſumptionis meæ. Bonum agonem certaui, curſum
perfeci, fidem ſeruaui. Iam ſupereſt mihi corona iuſticiæ, quam mihi reddet
dominus in illum diem iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & omni-
bus qui dilexerunt aduentum eius. Huncigitur agonem per prophetas an-
te prædictum, per dominum commiſſum, per apoſtolos geſtum, Mappali-
cus ſuo & collegarum ſuorum nomine proconſuli repromiſit, nec fefellit in
promiſſo ſuo uox fidelis, pugnam quam ſpopondit, exhibuit, & palmam
quam meruit accepit. Iſtum hunc beatiſſimum martyrem & alios participes *Hortatur ad martyrium.*
eiuſdem congreſſionis, & comites, in fide ſtabiles, in dolore patiẽtes in quæ-
ſtione uictores, ut cæteri quoq; ſectemini & opto pariter & hortor, ut quos
uinculum confeſſionis & hoſpitium carceris ſimul iunxit, iungat etiam & cõ
ſummatio uirtutis, & corona cœleſtis, ut lachrymas matris eccleſiæ, quæ plan
gunt ruinas & funera plurimorum, uos ueſtra lætitia tergeatis, & cæterorũ
quoque ſtantium firmitatem ueſtri exempli prouocatione ſolidetis. Si uos *Certantibus præeſt dominus.*
acies uocauerit, ſi certaminis ueſtri dies uenerit, militate fortiter, dimicate cõ-
ſtanter, ſcientes uos ſub oculis præſentis domini dimicare, confeſſione nomi
nis eius ad ipſius gloriam peruenire. Qui non ſic eſt, ut ſeruos ſuos tantum
ſpectet, ſed & ipſe luctatur in nobis, ipſe congreditur, ipſe in certamine ago-
nis noſtri & coronat pariter & coronatur. Quod ſi ante diem certaminis no
ſtri de indulgentia dei pax ſuperuenerit, uobis tamen manet uoluntas inte-
gra & conſcientia glorioſa. Ne contriſtetur aliquis ex uobis quaſi illis mi-
nor, qui ante uos tormenta perpeſſi uicto & calcato ſeculo ad dominum glo
rioſo itinere uenerunt. Dominus ſcrutator eſt renis, & cordis arcana perſpi- *Dominus cordis ſcrutator.*
cit, & intuetur occulta. Ad coronam dei promerendam ſufficit ipſius teſti-
monium ſolum qui iudicaturus eſt. Ergo utraque res fratres dilectiſſimi,
ſublimis eſt pariter & illuſtris. Illa ſecurior, ad dominum noſtrum uictoriæ
conſummatorem properare: hæc lætior, accepto poſt gloriam commeatu, in
eccleſia laude florere. O beatam eccleſiam noſtram, quam ſic honor diuinæ
dignationis illuminat, quam temporibus noſtris glorioſus martyrum ſan-
guis illuſtrat. Erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta eſt in mar-
tyrum cruore purpurea. Floribus enim nec roſæ nec lilia deſunt. Certent nũc
ſinguli ad utriuſque honoris ampliſſimam dignitatem. Accipiant coronas
uel de operibus candidas, uel de ſanguine purpureas. In cœleſtibus caſtris
& pax & acies habent flores ſuos, quibus milites Chriſti ob gloriam coro-
nantur. Opto uos fortiſſimi ac beatiſſimi fratres ſemper in domino bene ua
lere, & noſtri meminiſſe.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epiſtola preſbyterorum & diaconorum Romæ conſiſtentium ad beatum Cyprianum, in qua illi gratias agunt, quod ipſos conſiliorum ſuorum & laudis participes eſſe uoluerit.

Epiſtola VII.

CYPRIANO PAPAE PRESBYTERI ET DIACONI Romæ conſiſtentes ſalutem.

QVanquam bene ſibi conſcius animus, & euangelicæ diſciplinæ uigore ſubnixus, & uerus ſibi in decretis cœleſtibus teſtis effectus ſoleat ſe ſolo deo iudice eſſe contentus, nec alterius aut laudes petere, aut accuſationes pertimeſcere, tamen geminata ſunt laude condigni, qui cum conſcientiam ſciant deo ſoli debere ſe iudici, actus tamen ſuos deſiderant & ab ipſis ſuis fratribus comprobari. Quod te frater Cypriane facere non mirum eſt, qui pro tua uerecundia & ingenita induſtria conſiliorum tuorum nos non tam iudices uoluiſti, quàm participes inueniri, ut in tuis rebus geſtis laudem tecum dum illas probamus, inueniremus, & tuorum cõſiliorum cohæredes, quia & affirmatores eſſe poſſemus. Idem enim omnes crederemur operati, in quo deprehenderemur eadem omnes cenſuræ & diſciplinæ conſenſione ſociati. Quid enim magis, aut in pace, tam aptũ, aut in bellis perſequutionis tam neceſſarium, quam debitam ſeueritatem diuini uigoris tenere? quam qui remiſerit, inſtabili rerum curſu erret neceſſe eſt, & huc atque illuc uarijs & incertis negociorum tempeſtatibus diſſipetur, & quaſi extorto de manibus conſiliorum gubernaculo, nauem eccleſiaſticæ ſalutis illidat in ſcopulos, ut appareat non aliter ſaluti eccleſiaſticæ conſuli poſſe, niſi ſi qui & contra ipſam faciunt, quaſi quidam aduerſi fluctus repellantur, & diſciplinæ ipſius ſemper cuſtodita ratio, quaſi ſalutare aliquod gubernaculum in tempeſtate ſeruetur. Nec hoc nobis nunc nuper conſilium cogitatum eſt, nec hæc apud nos aduerſus improbos modo ſuperuenerunt repentina ſubſidia, ſed antiqua fides diſciplina legitur antiqua, quoniam nec tantas de nobis laudes apoſtolus protuliſſet dicendo: Quia fides ueſtra prædicatur in toto mundo, niſi iam exinde uigor iſte radices fidei de temporibus illis mutuatus fuiſſet, quarum laudum & gloriæ degenerem fuiſſe, maximum crimen eſt. Minus eſt enim dedecoris nunquam ad præconium laudis acceſſiſſe, quàm de faſtigio laudis ruiſſe. Minus eſt criminis honoratum bono teſtimonio non fuiſſe, quàm honorem bonorum teſtimoniorum perdidiſſe. Minus eſt ſine prædicatione uirtutum ignobilem ſine laude iacuiſſe, quàm exhæredem fidei factum laudes proprias perdidiſſe. Ea enim quæ in alicuius gloriam proferuntur, niſi anxio & ſolicito labore ſeruantur, in inuidiam maximi criminis intumeſcunt. Hoc nos non falſò dicere ſuperiores noſtræ literæ probauerunt, in quibus uobis ſententiam noſtram

Diſciplina gubernaculũ in tempeſtate.

Honoris iacturam facere dedecoroſum.

noſtram dilucida expoſitione protulimus, & aduerſus eos qui ſeipſos infideles illicita nefariorum libellorum profeſſione prodiderunt, quaſi hoc eua ſuri irretientes illos diaboli laqueos uiderentur, quo non minus quàm ſi ad nefarias aras acceſſiſſent, hoc ipſo quod ipſum conteſtati fuerant, tenerentur, ſed etiam aduerſus illos qui acta feciſſent, licet præſentes cum fierẽt non affuiſſent, cum præſentiam ſuam utiq; ut ſic ſcriberentur mandando feciſſent. Non eſt enim immunis à ſcelere, qui ut faceret impetrauit: nec alienus à crimine cuius conſenſu, licet non à ſe admiſſum crimen, tamen publice legitur, & cum totum fidei ſacramentum in cõfeſſione Chriſti nominis intelligatur eſſe digeſtum, qui fallaces in excuſatione præſtigias quæri negauit, & qui uult uideri paruiſſe, negaſſe uoluit, necnon etiam contra illos quoq; qui illicitis ſacrificijs manus ſuas atque ora polluerant, pollutis antè mentibus proprijs, unde etiam ſunt ipſæ manus atq; ora polluta, fidem noſtram conſenſumq; monſtrauimus. Abſit enim ab eccleſia Romana uigorem ſuum tam profana facilitate dimittere, & niſi uos ſeueritatis euerſa fidei maieſtate diſſoluere, ut cum adhuc non tantum iaceant, ſed & cadant euerſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia cõmunicationum utiq; non profutura teſtentur, & noua per miſericordiam falſam, uulnera ueteribus transgreſſionis uulneribus imprimãtur, ut miſeris ad euerſionem maiorem eripiatur & pœnitentia. Vbi enim indulgentiæ poterit medicina proficere, ſi etiam ipſe medicus inter præcepta pœnitentiæ indulget periculis, ſi tantùmmodo perit uulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non eſt curare, ſed ſi dicere uerũ uolumus, occidere. Quanquam confeſſorum quoq;, quos hic adhuc in carcerem dignitas ſuæ confeſſionis incluſit, & ad certamen euangelicum ſua fides in confeſſione iam gloriоſa ſemel coronauit, literas habeas conſpirantes cum literis noſtris, quibus ſeueritatem euangelicæ diſciplinæ protulerunt, & illicitas petitiones ab eccleſiæ pudore reuocarunt. Niſi hoc feciſſent diſciplinæ euangelicæ, ruina non facile ſarciretur, præſertim cum nulli magis tam congruens eſſet tenorem euangelici uigoris illibatum dignitatemq; ſeruare, quàm qui ſe excruciandos & excarnificandos pro euangelio furẽtibus tradidiſſent, ne martyrij honorem merito perdidiſſent, ſi in occaſione martyrij præuaricatores euangelij eſſe uoluiſſent. Nam qui quod habet, non cuſtodit in eo ex quo illud poſſidet, dũ id ex quo poſſidet, uiolat, amittit illud quod poſſidebat. In quo loco maximas tibi atque uberes gratias referre debemus & reddimus, quod illorum carceris tenebras literis tuis illuminaſti, quod ad illos uenifti, quomodo introire potuiſti, quod illorum animos ſua fide & confeſſione robuſtos, tuis alloquutionibus literisq; recreaſti, quod felicitates eorum condignis laudibus proſequutus, accendiſti ad multo ardẽtiorem cœleſtis gloriæ cupiditatẽ, quod pronos impuliſti; quod ut credimus & optamus ui-

Libellati.

Criminis particeps eſt qui conſentit.

Sacrificati.

Gratias agũt Cypriano.

mus uictores futuros uiribus tui sermonis animasti,quanquàm hoc totum de fide confitentium & de diuina indulgẽtia uenire uideatur,tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse uideantur.Sed ut ad id,unde digressus sermo uidebatur esse, rursus reuertatur, quales literas in Siciliam quoq; miserimus,subiectas habebis. Quanquàm nobis differentiæ huius rei necessitas maior incumbat, quibus(post excessum nobilissimæ memoriæ uiri Fabiani) nondum est episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur,& eorum qui lapsi sunt,possit cum autoritate & cum consilio habere rationem. Quanquàm nobis in tam ingenti negocio placeat,quod & tu ipse tractasti prius, ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis,presbyteris, diaconis,confessoribus,pariter astantibus laicis,facta lapsorum tractare rationem. Perquàm enim nobis & inuidiosum & onerosum uidetur non per multos examinare,quod per multos commissum uideatur fuisse, & unam sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exisse,quoniam nec firmum decretum potest esse quod nõ plurimorum uidebitur habuisse consensum. Aspice totum orbẽ penè uastatum,& ubiq; iacere deiectorum reliquias,& idcirco tam grande expeti cõsilium, q̃ late propagatum uidetur esse malum. Non sit minor medicina quàm uulnus est, non sint minora remedia quàm funera,ut quomodo qui ruerũt,ob hoc ruerunt,quod cæca temeritate nimis incauti fuerunt, ita qui hoc disponere nituntur omni consiliorum moderamine utantur, ne quod non oportet factum,tanquam irritum ab omnibus iudicetur. Vno igitur eodemq; consilio, ijsdem precibus & fletibus tam nos qui usq; adhuc uidemur temporis istius ruinas subterfugisse,quàm illi qui in has temporis uidentur clades incidisse,diuinam maiestatem deprecãtes,pacem ecclesiastico nomine postulemus. Mutuis uotis nos inuicem foueamus, custodiamus, armemus:oremus pro lapsis,ut erigantur: oremus pro stantibus,ut non ad ruinas usque tententur:oremus ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinẽ agnoscentes,intelligant non momentaneam neq; præproperam desiderare medicinam. Oremus ut effectus indulgentiæ lapsorum subsequatur pœnitentiam,ut intellecto suo crimine uelint nobis interim præstare patiẽtiam, nec adhuc fluctuantem turbare ecclesiæ statum, ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse uideantur,& accedat ad criminum cumulum, quod etiam inquieti fuerunt. Maxime enim illis congruit uerecundia, quorum in delictis damnatur mens inuerecunda. Pulsent sanè fores,sed non utiq; confringant. Adeant ad limen ecclesiæ,sed non utiq; ut transiliant. Castrorum cælestium excubent portis,sed armati modestia qua intelligant se desertores fuisse. Resumant precum suarum tubam,sed qua nõ bellicum clangant. Arment se quidem modestiæ telis,& quem negando mortis metu,fidei di-

Orationi instandum monet.

Modestiæ tela sumenda.

miserant

miserant clypeum resumant, sed ut contra hostem diabolum uel nunc armati,non cõtra ecclesiam,quæ illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta,postulatio uerecũda, humilitas necessaria, patientia non ociosa. Mittant legatos pro suis doloribus lachrymas. Aduocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus,dolorem probantes commissi criminis & pudorẽ. Imò si dedecoris admissi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiæ suæ lethalem plagam & sinuosi uulneris altos recessus uere medica manu tractant, erubescant & petere,nisi quia maioris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petisse. Sed hoc totum in sacramento, sed in ipsius postulationis lege temporis facto tẽperamento,sed postulatione demissa,sed prece subdita,quoniam & qui petitur flecti debet non incitari, & sicut respici debet diuina clementia,sic respici debet & diuina censura, & sicut scriptum est: Donaui tibi omne debitũ,quia me rogasti:sic scriptũ est:Qui me negauerit corã hominibus,negabo & ego eum corã patre meo,& corã angelis eius. Deus enim ut est indulgens,ita est præceptorũ suorũ exactor,& quidem diligens,& sicut ad conuiuia uocat,sic habitũ nuptiarum nõ habentem ligatis manibus & pedibus extra sanctorum cœtum foras iactat. Parauit cælum, sed parauit & tartarum. Parauit refrigeria, sed parauit etiam æterna supplicia. Parauit inaccessibilem lucem,sed parauit etiam perpetuæ noctis uastam æternamq; caliginem. Cuius temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes diu,& quidem multi, & quidem cum quibusdã episcopis uicinis nobis & appropinquantibus,& quos ex alijs prouincijs longe positis persecutionis istius ardor eiecerat, ante cõstitutionem episcopi nihil innouandum putauimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credidimus,ut interim dum episcopus dari à deo nobis sustinetur, in suspendio eorum qui foris possunt dilatione sustineri,causa teneatur,eorum aũt quorum uitæ suæ fine urgens exitus dilationem non potest ferre acta pœnitentia & professa frequenter suorum detestatione factorum,si lachrymis,si gemitibus,si fletibus dolentis ac uere pœnitẽtis animi signa prodiderint,cum spes uiuendi secundum hominem nulla substiterit, ita demum caute & solicite subueniri deo ipso sciẽte quid de talibus faciat,qualiter iudicij sui examinet pondera,nobis tamen anxie curantibus,ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec uere pœnitentes accusent nostram quasi duram crudelitatem. Optamus te beatissime ac glorioßime papa semper in domino bene ualere.

Lachrymæ legati dolorum.

Matth.18.

Matth.19.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epistola beati Cypriani ad Cornelium papam Romanum de quibusdam,Novatiano & Nouato schismaticis,ubi illorum probra commemorat.

Epistola VIII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

ET cum diligentia & dilectione feciſti frater chariſſime feſtinato ad nos mittẽdo Nicephorum acoluthum, qui nobis & de confeſſoribus regreſſis glorioſam lætitiam nunciaret, & aduerſus Nouatiani & Nouati nouas & perniciosas ad impugnandum Chriſti eccleſiam machinas plenissime inſtrueret. Nam cum pridie iſtuc ueniſſet hæreticæ prauitatis nocens factio ipſa iam perdita, & alios qui ſibi conſenſerint perditura, poſtero die Nicephorus cum ueſtris literis ſuperuenit, quibus & didicimus, & docere atq; inſtruere cæteros cœpimus, Euariſtum de epiſcopo iam nec laicũ remãſiſſe cathedræ & plebis extorrem, & de eccleſia Chriſti exulem, per alias longe prouincias oberrare, & ipſum ueritatis ac fidei naufragum factum, circa quoſdam ſui ſimiles paria naufragia concitare: Nicoſtratum uero diaconio ſanctæ adminiſtrationis amiſſo, eccleſiaſticis pecuniis ſacrilega fraude ſubtractis, & uiduarum ac populorum depoſitis denegatis, non tam in Africam uenire uoluiſſe, quàm conſcientia rapinarum & criminum nefandorum illinc ab urbe fugiſſe: & nunc eccleſiæ deſertor ac profugus, quaſi mutaſſe ſit hominẽ, mutare regionem, confeſſorem ſe ultro iactat & prædicat, cum Chriſti confeſſor nec dici, nec eſſe iam poſſit, qui eccleſiam Chriſti negauit. Nam cum Paulus apoſtolus dicat: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo in unam carnem: Sacramentum iſtud magnum eſt, ego autem dico in Chriſtum & in eccleſiam: Cum hoc, inquam, beatus apoſtolus dicat: & Chriſtum pariter atq; eccleſiæ unitatem indiuiduis nexibus cohærentem, ſancta ſua uoce teſtetur, quomodo poteſt eſſe cum Chriſto, qui cum ſponſa Chriſti atq; in eius eccleſia non eſt? Aut quomodo aſſumit ſibi regendæ aut gubernandæ eccleſiæ curam, qui ſpoliauit & fraudauit eccleſiã Chriſti? Nam de Nouato nihil inde ad nos fuerat nunciandum, cum magis per nos uobis debeat Nouatus oſtendi rerum nouarum ſemper cupidus, auaritiæ inexplebilis, rapacitate furibundus, arrogãtia & ſtupore ſuperbi tumoris inflatus, ſemper iſtic epiſcopis male cognitus, quaſi hæreticus ſemper & perfidus omnium ſacerdotũ uoce damnatus, curioſus ſemper ut prodat, ad hoc adulatur ut fallat, nunquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad conflanda ſeditionis incendia, turbo & tempeſtas ad fidei facienda naufragia, tranquillitatis aduerſarius, pacis inimicus. Denique Nouato illinc à nobis recedente, id eſt, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta eſt, & glorioſi ac boni confeſſores, qui de eccleſia illo incitante diſceſſerant, poſteaquàm ab urbe ille diſceſſit, ad eccleſiam reuerterunt. Idem eſt Nouatus qui apud nos primum diſcordiæ & ſchiſmatis incendium ſeminauit, qui quoſdam iſtic

Euariſtus relicto epiſcopatu uagus.

Nicoſtratus deſertor eccleſiæ.

Ephes. 5.

Nouatus nouarum rerum cupidus.

Nouati cura in circunueniendo.

iſtic ex fratribus ab epiſcopo ſegregauit, qui in ipſa perſequutione ad auertendas fratrum mentes alia quædam perſequutio noſtris fuit. Ipſe eſt, qui Feliciſſimum ſatellitem ſuum diaconum nec permittente me nec ſciente, ſua factione & ambitione conſtituit, & cum ſua tempeſtate Romæ quoque ad euertendam eccleſiam, nauigans ſimilia illic & paria molitus eſt, à clero portionem plebis auellens, fraternitatis bene ſibi cohærentis & ſe inuicem diligentis concordiam ſcindens. Planè quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic maiora & grauiora commiſit. Qui iſtic aduerſus eccleſiam diaconem fecerat, illic epiſcopum fecit. Nec hoc quiſquã miretur in talibus. Feruntur ſemper mali ſuo furore dementes, & poſtea quàm ſcelera fecerint, conſcientia ipſa ſceleratæ mentis agitantur. Nec remanere in eccleſia dei poſſunt, qui deificam & eccleſiaſticã diſciplinã nec actus ſui conuerſatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ uiduæ, pecuniæ quoque eccleſiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in eius furore conſpicimus. Pater etiam eius in uico fame mortuus, & ab eo in morte poſtmodum nec ſepultus. Vterus uxoris calce percuſſus, & partione properante in parricidium partus expreſſus. Et damnare nunc audet ſacrificantium manus, cum ſit ipſe nocentior pedibus, quibus filius qui naſcebatur, occiſus eſt. Hanc conſcientiam criminum iam pridem timebat, propter hoc ſe non de preſbyterio excitari tantum, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat. Et urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos cauſa eius ageretur, niſi perſequutio ante ueniſſet, quàm iſte uoto quodam euadendæ & lucrandæ damnationis excipiẽs, hæc omnia commiſit & miſcuit, ut qui eijci de eccleſia & excludi habebat iudicium ſacerdotum uoluntaria diſceſſione præcederet, quaſi euaſiſſe ſit pœnam, præueniſſe ſententiam. Circa cæteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circunuentos dolemus, ut ueteratoris pernicioſum latus fugiant, ut lethales laqueos ſolicitantis euadant, ut de qua ille pelli diuinitus meruit, eccleſiam repetant. Quos quidem, domino adiuuante, per eius miſericordiam regredi poſſe confidimus. Neq; enim poteſt perire, niſi quem conſtat eſſe peritu-
rum, cum dominus in euangelio ſuo dicat: Omnis plantatio quam nõ plan- *Mat. 15.*
tauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Qui plantatus non eſt præceptis dei patris & monitis, ſolus poterit de eccleſia ille diſcedere, ſolus epiſcopis derelictis cum ſchiſmaticis & hæreticis in furore manere. Cæteros uero nobiſcum adunabit dei patris miſericordia, & Chriſti domini noſtri indulgẽtia, & noſtra patientia. Opto te frater chariſſime ſemper bene ualere.

Mali ſuo ſeuo per feruntur malo.

Nouati parricidium.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiuſdem ad eundem Cornelium epiſtola.

Epiſtola

Epistola IX.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

ET religiosum nobis & necessarium existimaui frater charissime ad confessores, qui illic sunt & Nouatiani & Nouati obstinatione & prauitate seducti, de ecclesia recesserunt, literas breues facere, quibus eos pro affectione mutua conuenirem, ut ad matrem, id est, ecclesiam catholicam reuertantur, quas literas tibi ab Ethippo diacono legi prius mandaui, ne quis aliud me scripsisse fingeret, quàm quod meis literis continetur. Mandaui tamen eidem Ethippo à me ad uos misso, ut de tuo arbitrio rem gerat, & si easdem literas confessoribus putaueris esse credendas, ut eas tradat. Opto te frater charissime semper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiusdem ad eundem epistola, in qua cum nequiuerit Christianæ charitatis uinculo uagantes copulare, ait eos neglexisse, & nihil tenere à maledicis audire, ac ordinationem suam per se & collegas stabilire.

Epistola X.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

QVod seruis dei & maxime sacerdotibus iustis & pacificis congruebat frater charissime, miseramus nuper collegas nostros Calydonium & Fortunatum, ut non tantum persuasione literarum nostrarum, sed præsentia sua & consilio omnium uestrũ eniterentur quantum possent & elaborarent, ut ad catholicæ ecclesiæ unitatem scissi corporis membra componerent, & Christianæ charitatis uinculo copularent. Sed quoniam diuersæ patris obstinata & inflexibilis pertinacia non tantum radicis & matris sinum atque complexum recusauit, sed etiam glisscente & in peius recrudescente discordia episcopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum diuinæ dispositionis & catholicæ unitatis, adulterum & contrarium caput extra ecclesiam fecit, acceptis literis tam tuis, quàm collegarum nostrorum, item aduentantibus bonis uiris & nobis charissimis collegis nostris Pompeio & Stephano, à quibus hæc omnia nobis cum lætitia communi asseuerata sunt firmiter & probata, secundum quod diuinæ traditionis & ecclesiastice institutionis sanctitas ac pariter ueritas exigebat, literas nostras ad te direximus. Sed & per prouinciam nostram hæc eadem collegis nostris singulis in noticiam perferentes, ab his quoque fratres nostros cum literis dirigendos esse mandauimus. Quanquam mens nostra & propositum iam tunc fratribus & plebi istic uniuersæ manifestum fuisset, quando literis nuper ab utraque parte susceptis tuas literas legimus, & episcopatus tui ordinationem singulorum auribus intimauimus. Honoris etiam communis memores, & * grauitatis sacerdotalis, ac sancti

Aliàs gratiæ

ac sanctitatis respectum tenentes, ea quæ ex diuerso in librũ missum congesta fuerant, aceruationibus criminosis respuimus, considerantes pariter & ponderantes quod in tanto fratrũ religioso cœtu cõsidentibus dei sacerdotibus & altari posito nec legi debeant, nec audiri. Neq; enim facile promenda sunt, & incaute ac temere publicanda, quæ discordioso stilo audientibus scandalum moueant, & fratres longe positos ac trans mare cõstitutos incerta opinione confundant. Viderint qui uel furori suo, uel libidini seruientes, & diuinæ legis ac sanctitatis immemores, iactitare interim gestiunt quæ probare non possunt, & cum innocentiã destruere atq; expugnare non ualeant, satis habent fama mendacij, & falsorũ ore maculas inspergere. Certe quod præpositis & sacerdotibus congruit, danda opera est, ut talia cũ à quibusdam scribuntur per nos respuãtur. Vbi enim erit quod discimus, ac docemus scriptum esse: Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur insidiose. Item alibi: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur insidias, sedens aduersus fratrem tuum detrahebas, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Item quod Apostolus dicit: Omnis sermo malus de ore uestro non procedat, sed bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Porrò hæc fieri debere ostendimus, si quando talia quorundã calumniosa temeritate cõscripta sunt, legi apud nos non patimur, & idcirco frater charissime cum ad me talia aduersum te & cõpresbyteros tecum considẽtes scripta uenissent, clero & plebi legi præcepi, quæ religiosam simplicitatem sonabant, nec ullis maledicorum & conuiciorum latratibus perstrepebant. Quod autem scripta collegarum nostrorum qui illic ordinationi tuæ affuerant desiderauimus, non ueteres mores obliti, nouum aliquid quærebamus. Nam satis erat ut tu te episcopum factis literis nunciares, nisi esset ex diuerso discrepãs factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis collegarum pariter ac fratrum plurimorũ turbaret mentes, & corda confunderet. Cui rei sopiẽdæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde collegarum nostrorum firma & solida autoritas pareretur. Qui moribus ac uitæ & disciplinæ tuæ condigna literarũ suarũ testimonia prædicantes, æmulis quoq; & rerũ uel nouitate, uel prauitate gaudentibus, omnem ambigendi & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundũ consilium nostrũ salubri ratione liberatas in hoc fluctu æstuantiũ fratrum mentes, syncere ac firmiter tuũ sacerdotium probauerũt. Hoc enim uel maxime frater & laboramus, & laborare debemus, ut unitatẽ à domino, & per apostolos nobis successoribus traditã quãtum possumus, obtinere curemus, & qđ in nobis est palabũdas & errãtes oues, quas quorundã peruicax factio, & hæretica tentatio à matre secernit, in ecclesiã colligamus, illis solis foris remanẽtibus, qui in obstinatione sua uel furore perseuerarũt, & ad nos redire noluerũt, discretionis & separatiõis à se factæ, & ecclesiæ derelictæ ipsi rationem

Psal. 51.

Ibid. 49.

Ephes. 4.

Vnitas à deo & apostolis data successoribus seruanda.

nem domino reddituri. Quantum uero hic ad presbyterium quorundam & Felicissimi causam pertinet, quid hic actum sit; ut scire posses literas ad te collegæ nostri manu sua subscriptas miserunt. Qui auditis eis quid senserint, & quid pronunciauerint, ex eorum literis disces. Melius autem frater facies si etiam exemplaria literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per Calydonium & Fortunatũ collegas nostros proxime miseram, quæ de eodem Felicissimo & de præsbyterio eiusdem * ad clerum istic non ad plebem scripseram, legi illic fratribus iubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquãtur, ut tam istic quàm illic circa omnia per nos fraternitas instruatur. Exemplaria autem eadem nũc quoq; per Messium hypodiaconum à me missum & Nicephorum acoluthum transmisi. Opto te frater charissime semper bene ualere.

al. ad ecclesiã nostrã & ad plebem.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad eundem epistola de supradictis hæreticis, qui Cornelĩ male papam creatum asserebant, uolentes alium constituere.

Epistola XI.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

VEnerunt ad nos frater charissime missi à Nouatiano Maximus presbyter & Augendus diaconus, & Mecheus quidã, & Longinus. Sed enim cum ex literis quas secum ferebant, & ex eorum sermone atq; asseueratione Nouatianum episcopum factum comperissemus illicite, & contra ecclesiam catholicam factæ ordinationis prauitate commoti, à communicatione eos nostra statim cohibendos esse censuimus, refutatis interim ac retusis, quæ obstinate ac pertinaciter asserere tentabant, nam ego & collegæ mei plurimi qui ad me conuenerant, expectauimus aduentum collegarum nostrorum Calydonij & Fortunati, quos ad te nuper & coëpiscopos nostros qui ordinationi tuæ affuerant legatos miseramus, ut eis aduentantibus, & rei gestæ ueritatem reportantibus, maiore autoritate & elucidata per eos probatione partis aduersæ improbitas frangeretur. Superuenerunt uero Pompeius & Stephanus collegæ nostri, qui & ipsi quoque ad instruendos istic nos manifesta secundum grauitatem ac fidem suam indicia ac testimonia protulerunt, ut nec necesse fuerit audiri ultra eos qui à Nouatiano uenerant missi. Qui cum statione inuidiosis quoq; conuicijs & clamoribus turbulentis proruerent & flagitarent, ut crimina quæ se afferre ac probare dicebant publice à nobis, & à plebe cognoscerentur, grauitati nostræ negauimus conuenire, ut collegæ nostri iam delecti & ordinati, & laudabili multorum sententia comprobati, uentilari ultra famam ore maledico, & æmulantium uoce pateremur, & qui à quibus refutati & compressi sunt, & illicitis conatibus hæresim fecisse nudati sunt, in epistolam congerere lõgum fuit, ex Primitiuo compresbytero nostro plenissime singula, cũ ad uos

ad uos uenerit audietis. Ac ne eorum furens audacia unquam desisteret, hic quoque in schismatis partes Christi membra distrahere, & catholicæ ecclesiæ corpus unum scindere ac laniare nituntur, ut hostiatim per multorum domos, uel oppidatim per quasdam ciuitates discurrentes obstinationis suæ, & erroris scissi sibi quærant comites. Quibus semel responsum dedimus, nec mandare desistimus, ut pernicioſa dissensione & concertatione depositа impietatem esse sciant, matrem deserere, & agnoscant atque intelligant, episcopo semel facto & collegarum ac plebis testimonio & iudicio cõprobato, alium constitui nullo modo posse: proinde pacifice sibi ac fideliter cõsuluisse, ut si se assertores euangelij & Christi esse confitentur, prius ad ecclesiam reuertantur. Opto te frater semper bene ualere.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad eundem epistola, in qua congratulatur de quibusdam ad ecclesiæ unitatem reuersis, qui à schismaticis deprauati fuerãt.

Epistola. XII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM

ET egisse nos & agere frater charissime maximas gratias sine cessatione profitemur deo patri omnipotenti & Christo eius domino & deo nostro salutari, quod sic ecclesia diuinitus protegatur, ut unitas eius & sanctitas non iugiter, nec in totum perfidiæ & hæreticæ prauitatis obstinatione uitietur. Legimus enim literas uestras, & uoti communis amplissimum gaudium exultanter excepimus, Maximum presbyterum & Vrbanum cõfessores cum Sidonio & Macario ad ecclesiam catholicam regressos esse, id est, errore depositо & schismatico, immo hæretico furore deserto, unitatis ac ueritatis domicilium fidei sanitate repetisse, ut unde ad gloriam processerant, illuc glorioſi redirent, ne qui Christum confessi essent, Christi postmodum castra desererent, nec tentarent charitatis atque unitatis fidem, qui uicti robore & uirtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas, ecce incorrupta & solida confitentium dignitas, à desertoribus & profugis recessisse, proditores fidei & ecclesiæ catholicæ impugnatores reliquisse. Merito illos reuertentes summo, ut scribitis, gaudio & clerus & plebs fraternitas omnis excepit, quoniam in confessoribus gloriam suam conseruantibus & ad unitatem reuertentibus nemo non socium se & participem eorum gloriæ computat. Huius rei lætitiam de nostris possumus sensibus æstimare, nam cum istic ad literas uestras, quas de eorum confessione misistis, lætus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuncium communis gratulationis exceperit, quid illic ubi res ipsa & præsens lætitia sub oculis omnium gerebatur? Cum enim dominus in euangelio suo dicat esse summum gaudiũ in cœlo super peccatore pœnitentiam a- *Luc. 15.*

Vnitatem ecclesiæ seruare gaudet.

i gente,

gente,quanto magis est gaudium & in terris pariter & in cœlo super confessoribus ad ecclesiam dei cum gloria sua & cum laude redeuntibus,& redeundi uiam cæteris exemplo sui fide & probatione facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quod sibi communicationem confessorum sequi uiderentur. Quo errore sublato, lux omnium pectoribus infusa est,& ecclesia catholica una esse nec scindi,nec diuidi posse,monstrata est. Nec quisquam iam facile poterit schismatici furentis uerbis loquacibus decipi, cum probatum sit bonos & glorioſos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia & perfidia extra ecclesiam detineri.

EPISTOLARVM LIBRI SECVNDI FINIS.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Lucium papam Romanum ab exilio reuersum epistola, ubi de reditu ipsius congaudens, mirificas ei laudes commemorat.

Epistola. I.

CYPRIANVS CVM COLLEGIS LVCIO FRATRI SALVTEM.

TNuper quidem tibi frater charissime gratulati sumus, cum te honore geminato in ecclesiæ suæ administratione confessorem pariter & sacerdotem constituit diuina dignatio, sed & nunc non minus tibi & comitibus tuis atq; uniuersæ fraternitati gratulamur, quod cum eadē gloria & laudibus uestris reduces uos denuo ad suos fecerit benigna domini & larga protectio, ut pascendo gregi pastor,& gubernandæ naui gubernator,& plebi regendæ rector redderetur,ut appareret relegationem uestram sic diuinitus esse dispositam,nō ut episcopus relegatus & pulsus ecclesiæ deesset, sed ut ad ecclesiam maior rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrij dignitas, quia morte frustrata de camino ignis incolumes exierunt: aut non consummatus Daniel extitit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus à domino, uixit ad gloriam. In confessoribus Christi dilata martyria non meritum confessionis minuunt, sed magnalia diuinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum in uobis uidemus, quod apud regem fortes atque illustres pueri prædicauerunt: Ipsos quidem paratos ardere flammis, ne dijs eius seruirent, aut

Lucius episcopatui restitutus.

aut imaginē quam fecerat adorarent, deū tamen quem colebant, quēcp; & nos colimus potentem esse ut eos de camino ignis eximeret,& de regis manibus ac de pœnis præsentibus liberaret. Quod inuenimus in cōfessionis uestræ fide,& in domini circa uos protectione nūc gestum,ut cū uos parati fueritis & prompti omne subire supplicium, dominus tamen uos pœnæ subtraheret,& ecclesiæ reseruaret. Regredientibus uobis breuiata nō est in episcopo cōfessionis suæ dignitas, sed magis creuit sacerdotalis autoritas,ut altari dei assistat antistes,qui ad cōfessionis arma sumenda & faciēda martyria,nō uerbis plebē,sed factis cohortetur, & imminēte antichristo paret ad prælium milites non solū sermonis & uocis incitamēto, sed fidei & uirtutis exemplo. Intelligimus frater charissime & tota cordis nostri luce perspicimus diuinæ maiestatis salutaria & sancta cōsilia,unde illic repētina persecutio nuper exorta sit,inde contra ecclesiam Christi & episcopum Corneliū beatum martyrē uosq; omnes, secularis potestas subito proruperit, ut ad cōfundendos hæreticos & retundendos ostenderet dominus quæ esset ecclesia,quis episcopus eius unus diuina ordinatione delectus,qui cū episcopo presbyteri sacerdotali honore coniuncti, quis adunatus & uerus Christi populus dominici gregis charitate connexus,qui essent quos inimicus lacesseret,qui ecōtra,quibus diabolus ut suis parceret. Neq; enim persequitur & impugnat Christi aduersarius,nisi castra & milites Christi,hæreticos prostratos semel & suos factos contemnit & præterit. Eos quærit deijcere,quos uidet stare. Atq; utinam nunc facultas daretur frater charissime,ut interesse illic uobis regredientibus possemus,qui uos mutua charitate diligimus,ut aduentus uestri lætissimū fructum præsentes cum cæteris ipsi quoq; caperemus. Quæ illic exultatio omnium fratrum? qui concursus atq; cōplexus occurrentium singulorū? Vix oculis adhærētium potest satisfieri, uix uultus ipsi atq; oculi plebis possunt uidendo satiari de aduentus uestri gaudio. Cognoscere illic fraternitas cœpit qualis & quanta sit secutura Christo ueniēte lætitia: cuius quia cito appropinquabit aduentus, imago iam quædā præcessit in uobis,ut quomodo Ioannes præcursor eius & præuius ueniēs prædicauit Christum uenisse, sic nunc episcopo cōfessore domini & sacerdote redeunte, appareat & dominū iam redire. Vicarias uero pro nobis ego & collegæ & fraternitas omnis has ad uos literas mittimus frater charissime,& repræsentātes uobis per epistolam gaudiū nostrum,fida obsequia charitatis exprimimus,hic quoq; in sacrificijs atq; in oratiōibus nostris nō cessantes deo patri & Christo filio eius domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere,ut qui perfectus est atq; perficiens custodiat & perficiat in uobis confessionis uestræ gloriosam coronam, qui & ad hoc uos fortasse reuocauit,ne gloria esset occulta,si foris essent confessionis uestræ consummata martyria. Nam uictima quæ fraternitati præbet exemplum uirtutis & fidei,præsentibus debet fratribus immolari.

Tempestas ostendit probatos.

Iam tum expectabatur aduētus Christi.

lari. Optamus te frater chariſſime ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Maximum & Nicoſtratum epiſtola de unitate, petens & rogans, ut ad eccleſiæ redeant unitatem. Epiſtola. II.

CYPRIANVS MAXIMO ET NICOSTRATO ET cæteris confeſſoribus ſalutem.

CVm frequenter chariſſimi cognoueritis ex literis meis, quem & confeſſionis ueſtræ honorem, & fraternitati connexæ dilectionẽ meo ſermone ſeruauerim credatis quæſo & acquieſcatis his literis meis, quibus uos & actui ac laudibus ueſtris & ſcribo, & ſimpliciter & fideliter conſulo. Grauat enim me atq; contriſtat intolerabilis perculſi & penè proſtrati pectoris mœſtitia & perſtringit, cum uos illic cõperiſſem contra eccleſiaſticam diſpoſitionem, contra euangelicam legem, cõtra inſtitutionis catholicæ unitatem epiſcopũ aliũ fieri cenſuiſſe, id eſt, quod nec fas eſt, nec licet fieri, eccleſiã alteram inſtitui, Chriſti membra diſcerpi, dominici gregis animum & corpus unum diſciſſa æmulatione lacerari. Quod quæſo ut in uobis ſaltem illicitum iſtud fraternitatis noſtræ diſſidium nõ perſeueret, ſed & confeſſionis ueſtræ & diuinæ traditionis memores ad matrẽ reuertimini unde prodiſtis, unde ad cõfeſſionis gloriã cum eiuſdem matris exultatione ueniſtis. Nec putetis ſic uos euangelium Chriſti aſſerere, dum uoſmetipſos à Chriſti grege & ab eius pace & cõcordia ſeparaſtis, cum magis militibus glorioſis & bonis congruat intra domeſtica caſtra conſiſtere, & intus poſitos ea quæ in commune tractanda ſunt, agere ac prouidere. Nam cum unanimitas & concordia noſtra ſcindi omnino nõ debeat, quia nos eccleſia derelicta & foras exire, & ad uos uenire non poſſumus, ut uos magis ad eccleſiam matrem & ad noſtram fraternitatem reuertamini, quibus poſſumus hortamẽtis petimus & rogamus. Opto uos fratres chariſſimi ſemper bene ualere.

Eccleſia unitatem ſeruari ſuadet.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Maximum preſbyterum & Vrbanum & Sidonium & Macarium ad eccleſiam reuerſos epiſtola mirifice gratulans, ad eorum laudem referens quicquid in confeſſione geſſerant.

Epiſtola. III.

CYPRIANVS MAXIMO PRESBYTERO, ITEM VRBANO & Sidonio & Macario fratribus ſalutem.

LEctis literis ueſtris fratres chariſſimi, quas ad me de ueſtra regreſſione, & de eccleſiaſtica pace, ac fraterna redintegratione feciſtis, in tantũ me lætatum eſſe cõfiteor, in quantum fueram & ante lætatus, quando cõfeſſionis ueſtræ gloriam comperi, & militiæ ueſtræ cœleſtem ac ſpiritualem laudẽ lætabundus excepi. Nã & hæc fidei & laudis ueſtræ alia confeſſio eſt, unam eſſe eccleſiam cõfiteri, nec alieni erroris uel potius prauitatis participem

participem fieri, repetere eadem caſtra unde prodiſtis, unde ad gerendum prælium & aduerſariũ ſubigendum fortiſſimis uiribus proſiliſtis. Illuc enim erant de acie trophea referenda, unde ad aciem fuerant arma ſuſcepta, ne quos ad gloriam Chriſti eccleſia paraſſet, eoſdem glorioſos Chriſti eccleſia nõ haberet. Nunc uero & uos congruentem fidei ueſtræ tenorem, atq; individuæ charitatis & concordiæ legem dominica pace tenuiſtis, & exemplum cæteris dilectionis & pacis ueſtro itinere feciſtis, ut eccleſiæ ueritas & euangelici ſacramenti unitas, quæ à nobis tenebatur, ueſtro etiam conſenſu ac uinculo necteretur: nec cõfeſſores Chriſti erroris duces fierent, qui uirtutis & honoris autores laudabiles extitiſſent. Viderint quantum uobis cæteri gratulentur, uel quantum apud ſe ipſos ſinguli glorientur. Ego me & gratulari ſatis uobis, & plus cæteris in hac ueſtra pacifica regreſſione & charitate confiteor, ſimpliciter enim quid in meo corde fuerit debetis audire. Dolebam uehementer & grauiter angebar, quod eis communicare non poſſem quos ſemel diligere cœpiſſem. Poſtquam uos de carcere prodeuntes ſchiſmaticus & hæreticus error excepit, ſic res erat, quaſi ueſtra gloria in carcere remanſiſſet. Illic enim reſediſſe ueſtri nominis dignitas uidebatur, quando milites Chriſti non ad eccleſiam de carcere redirent, in quem prius cũ eccleſiæ laude & gratulatione ueniſſent. Nam & ſi uidentur in eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Nobis tantũmodo laborandum ut frumentum eſſe poſſimus, ut cum cœperit frumentũ dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in epiſtola ſua dicit: In domo autem magna nõ ſolũ uaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædam quidem honorata, quædam uero inhonorata. Nos operam demus, & quantũ poſſumus laboremus, ut uas aureũ uel argentũ ſimus. Cæterũ fictilia uaſa confringere domino ſoli conceſſum eſt, cui & uirga ferrea data eſt. Eſſe non poteſt maior domino ſuo ſeruus. Nec quiſquam ſibi quod ſoli filio pater tribuit, uendicare ſe putet, ut ad aream uentilandam & purgandam paleam iam ferre ſe poſſe, aut à frumento uniuerſa zizania humano iudicio ſegregare. Superba eſt iſta obſtinatio, & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus aſſumit. Et dum dominũ ſibi ſemper quidam pluſquam mitis iuſtitia depoſcit aſſumunt, de eccleſia pereunt: & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumore excæcati, ueritatis lumẽ amittunt. Propter quod & nos temperamentũ tenentes, & libram domini contemplantes, & dei patris pietatem ac miſericordiam domini cogitantes, diu multumq; tractatu inter nos habito iuſta moderatione agenda librauimus, quæ omnia penitus poteſtis inſpicere lectis libellis, quos hic nuper legeram, & ad uos quoq; legendos pro communi dilectione tranſmiſeram, ubi lapſis nec cenſura deeſt quæ increpet, nec medicina quæ ſanet. Sed & ca-

Gratulatur Cyprianus reuerſis ad fidem.

Suſpicor fuiſſe ſcriptũ modo, qđ alij uerterint in imò. 2. Tim. 2.

Ioan. 13.

tholicæ ecclesiæ unitatẽ quantũ potuit,expressit nostra mediocritas. Quem libellum magis ac magis nunc uobis placere confido, quando eum iam sic legitis,ut & probetis,& ametis. Siquidem quod nos uerbis conscripsimus, uos factis impletis, quando ad ecclesiam charitatis ac pacis unitate remeatis. Opto uos fratres charissimi & desyderatissimi semper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad presbyteros Rhomæ consistentes epistola, ut curent quædam ipsius scripta plebi nota fieri.

Epistola. IIII.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS RHOMAE consistentibus fratribus salutem,

QVales literas ad clerum Rhomæ agentem fecerim, quidq; illi mihi rescripserint,quid etiam Moyses & presbyteri,& Nicostratus, & Ruffinus diaconi, & cæteri cum eis confessores in custodia constituti,quæ ad literas meas rescripserint,ut scire possetis fratres charissimi, exempla uobis legenda transmisi. Vos curate quantum potestis pro diligentia uestra,ut scripta nostra,& illorum rescripta fratribus uestris*innotescant. Sed & si qui de peregrinis episcopi collegæ mei,uel presbyteri,uel diaconi præsentes fuerint,uel superuenerint,hæc omnia de uobis audiant. Et si exemplа epistolarum transcribere, & ad uos perferre uoluerint,facultatem transcriptionis accipiant. Quamuis & Satyro lectori fratri nostro mandaui, ut singulis desyderantibus scribendi faciat potestatem, ut in ecclesiarũ statu quoquomodo interim cõponendo seruetur ab omnibus una fidei consensio. De cæteris uero quæ agenda erunt, sicut & collegis meis plurimis scripsi, plenius consilio tractabimus, quando conuenire in unum, permittente domino,cœperimus. Opto uos fratres charissimi ac desyderatissimi semper bene ualere. Fraternitatem salutate. Valete.

Al's innotescatis.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad eosdem epistola, in qua commemorat quicquid tempore persecutionis gesserit, & à maledicis se expurgat.

Epistola V.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS Rhomæ consistentibus fratribus salutem.

QVoniam comperi fratres charissimi minus simpliciter & minus fideliter uobis renunciari, quæ hic à nobis gesta sunt,& geruntur,necessarium duxi has ad uos literas facere,quibus actus nostri,& disciplinæ,& diligentiæ ratio redderetur. Nam sicut domini mandata instruunt, statim turbationis impetu primo, cum me clamore uiolento frequenter populus flagitasset,nõ tam meam salutem,quam quietem fratrum publicam cogitans interim secessi,ne per inuerecundam præsentiam nostram seditio quæ cœperat, plus prouocaretur. Absens tamen corpore,

Populus designabat episcopum.

corpore,nec spiritu,nec actu,nec monitis meis defui, quo minus secũndum domini præcepta fratribus nostris in quibus possem, mea mediocritate cõsulerem. Et quid egerim, loquuntur uobis epistolæ pro temporibus missæ numero tredecim, quas ad uos transmisi, in quibus nec clero consilium meum,nec confessoribus exhortatio,nec extorribus,quæ oportuit obiurgatio, nec uniuersæ fraternitati ad deprecandam dei misericordiam, allocutio & persuasio nostra defuit,quantum secundum legem fidei & timorem dei domino suggerente,nostra mediocritas potuit niti. Postea uero quàm & tormenta uenerunt, siue iam tortis fratribus nostris, siue adhuc ut torquerentur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetrauit. Item cum comperissem eos qui sacrilegis contactibus manus suas atq; ora maculassent,uel nefandis libellis,nihilominus conscientiam polluissent, exambire ad martyres passim confessores quoq; importuna & gratiosa deprecatione corrumpere,ut sine ullo discrimine atq; examine singulorum darentur quotidie libellorum milia contra euangelij legem, literas feci quibus martyres & confessores consilio meo quantum possem ad dominica præcepta reuocarem. Item presbyteris & diaconis non defuit sacerdotij uigor, ut quidam minus disciplinæ memores & temeraria festinatione præcipites, qui cum lapsis communicare iam cœperant,comprimerentur. Intercedentibus nobis plebi ipsi quoq; quantum potuimus composuimus,& ut in ecclesiastica disciplina seruarentur,instruximus. Postmodum uero cum quidam de lapsis, siue sua sponte,siue aliquo incitatore audaci flagitatione prorumperent,ut pacem sibi à martyribus & confessoribus promissam extorquere uiolento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad clerum literas feci : & legi eis mandaui, ut ad illorum uiolentiam interim quoquo genere mitigandam,si qui libello à martyribus accepto de seculo excederent, exomologesi facta & manu eius in pœnitentiam imposita, cum pace sibi à martyribus promissa ad dominum remitterentur. Nec in hoc legem dedi,aut me autorem temere constitui. Sed cum uideretur & honor martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebant impetus cõprimendus,& præterea uestra scripta legissem,quæ ad clerum nostrum per Crementum hypodiaconum nuper feceratis,ut ijs qui post lapsum infirmitate apprehensi essent,& pœnitentes communicationem desyderarent,subueniretur, standum putaui & cum uestra sententia, ne actus noster qui adunatus esse & cõsentire circa omnia debet,in aliquo discreparet,planè cæterorum causas quamuis libello à martyribus accepto differri mandaui,& in nostram præsentiam reseruari, ut cũ pace à domino nobis data plures præpositi cõuenire in unum cœperimus, communicato etiam uobiscum consilio disponere singula & formare possimus. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

Tredecim epistolæ.

Ad pro apud. Libellati.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad eosdem epistola, rogans ut his fratribus qui in carcere erant constituti, omnis humanitas præbeatur, ac tempus eorum annotetur qui diem suum obeunt.

Epistola VI.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus salutem.

VAnquam sciam uos fratres charissimi literis meis frequenter admonitos esse, ut glorioſa uoce domino cõfessis, & in carcere cõstitutis omnis diligentia præbeatur, tamen identidẽ uobis incumbo, ne quid ad curam desit ijs quibus ad gloriam nihil deest. Atq; utinam loci & gradus mei cõditio permitteret, ut ipse nũc præsens esse possem, promptus & libens solenni ministerio cuncta circa fortissimos fratres nostros dilectionis obsequia cõplerem. Sed officium meũ uestra diligentia præsentet, & faciat omnia quæ fieri oportet circa eos, quos in talibus meritis fidei ac uirtutis suæ illustrauit diuina dignatio. Corporibus etiam omniũ, (qui & si torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impartiatur & uigilantia & cura propensior. Neq; enim uirtus eorum aut honor minor est, quo minus ipsi quoque inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis est, tolerauerunt quicquid tolerare parati & prompti fuerant. Qui se tormentis & morti sub oculis dei obtulit, passus est quicquid pati uoluit. Non enim ipse tormentis, sed tormenta ipsi defuerunt. Sicut scriptum
Mar. 8. est: Qui in me cõfessus fuerit coram hominibus, & ego in illo confitebor co-
Luc. 12. ram patre meo qui in cœlis est. Confessi sunt. Dicit dominus: Qui tolera-
Matth. 10. uerit usque in finem hic saluus erit. Tolerauerunt, & ad finem usq; incorrupta & immaculata uirtutum suarum merita pertulerunt. Et iterum scriptum est:
Apoca. 2. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Vsque ad mortem fideles & stabiles, & inexpugnabiles peruenerunt. Cum uoluntati nostræ & confessioni in carcere & uinculis * accidit moriendi terminus, consummata martyris gloria est. Denique & dies eorum quibus excedunt annota-
Martyrũ commemoratio. te, ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus. Quanquam Tertullus fidelissimus & deuotissimus frater noster inter cætera solicitudinem & curam suam cum fratribus in omni obsequio operationis impartit, qui nec illic circa curam corporum deest, scripserit ac scribat, ac significet mihi dies quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ cito uobiscum domino
Pauperes cõmendat. prosperante celebrabimus. Pauperibus quoque (ut sæpe iam scripsi) cura ac diligentia uestra non desit, ijs tamen qui in fide stantes, & nobiscum fortiter militantes, Christi castra non reliquerunt: quibus quidem nunc maior à nobis

nobis dilectio & cura præstanda est, quod nec paupertate adacti, nec persecutionis tempestate prostrati, dum domino fideliter seruiunt, cæteris quoq; pauperibus exemplum fidei præbuerũt. Opto uos fratres charissimi, ac desyderatissimi semper bene ualere, & nostri meminisse. Fraternitatem meo nomine salutate.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Lucium & qui cum eo sunt epistola, de acceptis literis nõ mediocres gratias referens.

Epistola VII.

CYPRIANVS FRATRI ET COLLEGAE, LVCIO ET qui cum eo sunt fratres omnes, in deo salutem.

EXultantibus nobis & lætantibus in deo quod nos in congressione armauerit, & in prælio uictores sua dignatione fecerit, superuenerunt literæ tuæ frater charissime, quas per Herennianum hypodiaconum, & Lucanum, & Maximũ, & Amantium acoluthos misisti nobis, quibus lectis recepimus in uinculis laxamentũ, in pressura solatium, & in necessitate præsidium, & excitati sumus & robustius animati ad si quid amplius fuerit pœnarum. Nam ante passionem à te sumus ad gloriam prouocati, qui prior nobis ducatum ad cõfessionem nominis Christi præbuisti. Nos uero secuti uestigia confessionis tuæ parem gratiam tecum speramus. Nam qui prior est in cursu, prior est & ad præmiũ, & qui prior occupasti, de quo cœpisti, inde hoc nobis communicasti, demonstrationem scilicet & indiuiduam charitatem, qua semper nos dilexisti, ut quibus unus fuit spiritus in coniunctione pacis, esset precum tuarum gratia & una corona confessionis. Accessit autem tibi frater charissime ad confessionis coronam retributio operum abundans mensura, quam accipies à domino in die remunerationis, qui te nobis literis tuis repræsentasti, ut pectus illud tuũ candidum & beatum, quod semper nouimus, manifestares, & secundum latitudinem eius nobiscum laudes deo diceres, non quantum nos meremur audire, sed quam tũ tu potes dicere. Tuis em̃ uocibus & quæ minus in nobis instructa erãt & ornasti, & cõfirmasti ad sustentationẽ earundem passionũ, quas patiẽter ferimus, securi de præmio cælesti & de corona martyrij, & de regno dei ad prophetiã quam literis tuis spiritu sancto plenus spopõdisti. Hoc totũ fiet dilectissime, si nos orationibus tuis in mẽte habueris. Quod & te facere cõfido sicut & nos utiq; facimus. Accepimus itaq; frater desyderatissime id quod à Quirino, & à teipso misisti sacrificiũ ex omni opere mũdo, sicut & Noë obtulit deo, & delectatus est deus in odore suauitatis, & respexit in sacrificium eius: Ita & in uestrũ respiciat, & delectetur reddere uobis huius tã boni operis

ris mercedem. Peto autem ut literas quas ad Quirinum fecimus, transmitti præcipias. Opto te frater chariſſime ac deſideratiſſime ſemper bene ualere, & noſtri meminiſſe. Saluta omnes qui tecum ſunt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Fidum preſbyterum epiſtola de infantibus baptizandis.

Epiſtola. VIII.

CYPRIANVS ET CAETERI COLLEGAE QVI IN Concilio affuerunt numero LXVI. Fido fratri ſalutem.

Therapius de creti trãſgreſſor.

Legimus literas tuas frater chariſſime quibus ſignificaſti de Victore quodam preſbytero, quod ei antecp̃ pœnitentiã plenam egiſſet, & domino deo in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temere Therapius collega noſter immaturo tempore & præpropera feſtinatione pacem dederit. Quæres nos ſatis mouit receſſum eſſe à decreti noſtri autoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis, & ſine petitu & conſcientia plebis nulla infirmitate urgente, ac neceſſitate cogente pax ei cõcederetur. Sed lib[…]brato apud nos diu conſilio ſatis fuit obiurgare Therapium collegam noſtrum, quod temere hoc fecerit, & inſtruxiſſe ne quid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocũcp̃ à ſacerdote dei ſemel datam non putauimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem ſibi traditã uſurpare permiſimus. Quantum uero ad cauſam infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundum uel tertium diem quo nati ſunt conſtitutos baptizari nõ oportere, & conſiderandam legem eſſe circumciſionis antiquæ, ut intra octauum diem eũ qui natus eſt, baptizandum & ſanctificandum non putares, longe aliud in concilio noſtro omnibus uiſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendum, nemo cõſenſit, ſed uniuerſi potius iudicauimus nulli hominum nato miſericordiam dei & gratiam denegãdam. Nam cũ dominus in euangelio ſuo dicat: Filius hominis non uenit animas hominum perdere, ſed ſaluare, quãtũ in nobis eſt, ſi fieri poteſt nulla anima perdẽda eſt. Quid enim ei deeſt, qui ſemel in utero, dei manibus formatus eſt? Nobis enim atcp̃ oculis noſtris ſecũdum dierum ſecularium curſum accipere, qui nati ſunt incrementum uidentur, cæterum quæcunc̃p̃ à deo fiunt dei factoris […]ueſtate & opere perfecta ſunt. Eſſe denicp̃ apud omnes, ſiue infantes, ſiue maiores natu unam diuini muneris æqualitatẽ, declarat nobis ſcripturæ diuinæ fides, cum Heliſæus ſuper infantem uiduæ filium qui mortuus iacebat, ita ſe deũ deprecans ſuperſtrauit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & ſuperfuſi Heliſæi membra ſingulis paruuli membris & pedes pedibus iungerentur. Quæ res ſi ſecundum natiuitatis noſtræ & corporis qualitatem cogitetur, adulto & prouecto infans non poſſet æquari, nec cohærere & ſufficere poſſent

Baptizãdi inſtitutio.

Luc. 9.

Opera dei perfecta.

4. Reg. 4.

poſſent parua membra maioribus. Sed illic æqualitas diuina & ſpiritualis exprimitur, quod pares atcp̃ æquales ſint omnes homines, quando à deo ſemel facti ſunt, & poſſit ætatis noſtræ incrementis corporũ ſecundum ſeculum, non ſecundum deum haberi diſcrimen, niſi & gratia ipſa, quæ & baptizatis datur, pro ætate accipientium uel minor, uel maior tribuitur, cum ſpiritus ſanctus non de menſura, ſed de pietate atcp̃ indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur. Nam deus ut perſonam nõ accipit, ſic nec ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſequutionẽ æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quod ueſtigiũ infantis in primis partus ſui diebus cõſtituti, mundum non eſſe dixiſti, quod unuſquiſcp̃ noſtrum adhuc horreat exoſculari, nec hoc putamus ad cœleſtem gloriam dandam impedimento eſſe oportere. Scriptum eſt enim: Omnia ſunt munda mundis. Nec aliquis noſtrũ id debet horrere, quod deus dignatus eſt facere. Nam & ſi adhuc infans à partu nouus eſt, non ita eſt tamen ut quiſquam illum in gratia danda atcp̃ in pace facienda horrere debeat oſculari, quando in oſculo infantis unus quiſcp̃ noſtrũ pro ſua religione ipſas adhuc recentes dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exoſculamur, quando id quod deus fecit amplectimur. Nam quod in Iudaica circunciſione carnali octauus dies obſeruabatur, ſacramentum eſt in umbra atcp̃ imagine ante præmiſſum, ſed ueniente Chriſto in ueritate completum. Nam quia octauus dies* idem poſt ſabbatũ primus dies futurus erat, quo dominus reſurgeret & nos uiuificaret, & circunciſionem nobis ſpiritualem daret, hic dies octauus, id eſt, poſt ſabbatũ primus & dominicus præceſſit in imagine. Quæ imago ceſſauit poſtmodũ ſuperueniente ueritate, & data nobis ſpirituali circunciſione. Propter quod neminem putamus à gratia conſequenda impediendũ eſſe ea lege, quæ iam ſtatuta eſt, nec ſpiritualẽ circunciſionem impediri carnali circunciſione debere. Sed omnem omnino hominem admittendũ eſſe ad gratiam Chriſti, cum & Petrus in Actibus apoſtolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit neminem hominẽ cõmunem dicendũ & immundum. Cæterũ ſi homines impedire aliud ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & prouectos, & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autem ſi etiam grauiſſimis delictoribus & in deum multũ ante peccantibus, cum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nil peccauit, niſi quod ſecundũ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? Qui ad remiſſam peccatorũ accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, ſed aliena peccata. Et idcirco frater chariſſime hæc fuit in concilio noſtra ſententia à baptiſmo atcp̃ à gratia dei (qui omnibus miſericors & benignus & pius eſt) neminem per nos debere prohiberi.

Quod

Homines pares.

Coloſſ. 3.

Titum. 1.

Circunciſionis dies.

*Als * id eſt.*

Gratia nulli deneganda. Actu. 10.

Baptiſmus nemini denegandus.

Quod cum circa uniuersos obseruandum sit atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos obseruandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra ac de diuina misericordia plus merentur, quod in primo statim natiuitatis suæ ortu plorantes ac flentes nil aliud faciunt quàm deprecantur. Optamus te frater charissime semper bene ualere.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Rogatianum episcopum epistola de diacono qui contra episcopum contendit, in qua docet quæ sit sacerdotalis potestas debereq; diaconum audaciæ suæ pœnitentiam agere.

Epistola IX.

CYPRIANVS ROGATIANO FRATRI SALVTEM.

GRauiter & dolenter cõmoti sumus, ego & collegæ mei qui præsentes aderant, frater charissime lectis literis tuis, quibus de diacono tuo conquestus es, quod immemor sacerdotalis loci tui, ac ministerij sui oblitus, cõtumelijs & iniurijs suis te exacerbauerit, & tu quidẽ honorifice circa nos & pro solita tua humilitate fecisti, ut malles de eo conqueri, cum pro episcopatus uigore & cathedræ autoritate haberes potestatẽ, qua posses de illo statim uindicari: certus quod collegæ tui omnes ratum habere mus quodcunq; circa diaconum tuum contumelioſum sacerdotali potestate fecisses, habens circa huiusmodi homines præcepta diuina, cum dominus
Deute. 17. deus in Deuteronomio dicat: Et homo quicunq; fuerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudicẽ, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit timebit, & non agent impie etiam nunc, & ut sciamus hanc dei uocem cum uera & summa maiestate eius processisse ad honorandos ac uindicandos sacerdotes suos, cũ aduersus Aaron
Numeri. 16. sacerdotem tres de ministris Chore, Dathan, & Abiron ausi sunt superbisse, & ceruicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac deuorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persoluerunt. Nec soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à domino igne consumpti sunt, ut probarentur sacerdotes dei ab eo qui sacerdotes facit uindicari. In libro quoq; regum, cum Sa-
1. Reg. 8. muel sacerdos à Iudæorum populo ob senectutem (sicut tu modo) contemneretur, exclamauit iratus dominus & dixit: nõ te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et ut hoc ulciscereturexcitauit eis Saul regem, qui eos iniurijs gravibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione diuina uindicaretur. Sed & Salomon in spiritu sancto cõstitutus testatur & do-
Eccl. 7. cet, quæ sit sacerdotalis autoritas & potestas dicens: Ex tota anima tua time deum, & sacerdotes eius sanctifica: & iterum: Honora deum ex tota anima

ma tua, & honorifica sacerdotes eius. Quorum præceptorum memor beatus apostolus Paulus, secundum quod in Actibus apostolorum legimus, cum ei diceretur: Sic insilis in sacerdotem dei maledicendo? Respondit & dixit: Nesciebam fratres quia pontifex est, scriptum est enim: Principem populi tui nõ maledices. Dominus etiam noster ipse Iesus Christus rex & iudex & deus noster usque ad passionis diem seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quamuis illi nec timorem dei, nec agnitionem Christi seruassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: Vade & monstra te sacerdoti, & offer donum. Humilitate ea qua nos quoq; esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum alapam accepisset, & ei diceretur: sic respondes pontifici? nihil ille contumelioſe loquutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est dicens: Si male locutus sum, exprobra de malo, si autem bene, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter & patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes ueros legitime & plenè honorare, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Meminisse autem diaconi debẽt, quoniam apostolos, id est, episcopos & præpositos dominus elegit. Diaconos autẽ post ascensum domini in cælos apostoli sibi constituerunt episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra deum possumus, qui episcopos facit, possunt & ij contra nos audere, à quibus diaconi fiunt, & ideo oportet diaconum de quo scribis, agere audaciæ suæ pœnitentiam, ut honorem sacerdotis agnoscat, & episcopo præposito suo plena humilitate satisfacere. Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo tumore contemnant. Sic de ecclesia receditur, sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem dei rebellatur. Quod si ultra te contumelijs suis exacerbauerit & prouocauerit, fungaris circa eum potestate honoris tui, ut eum uel deponas uel abstineas. Nam si apostolus Paulus ad Timotheum scribẽs dixit: Iuuentutem tuam nemo despiciat, quanto magis tibi à collegis tuis dicendum est: Senectutem tuam nemo despiciat. Et quoniam scripsisti quendam cum eodem diacono tuo se miscuisse, & superbiæ eius atque audaciæ participem esse, hunc quoque & si qui alij tales extiterint, & contra sacerdotem dei fecerint, uel coercere poteris uel abstinere. Nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se potius intelligant & satisfaciant, & nos propositum nostrum tenere patiantur. Magis enim optamus & cupimus contumelias & iniuriam singulorum clementi patientia uincere, eq; sacerdotali licentia uindicare. Opto te frater charissime semper bene ualere.

Actuũ 25.
Exodi 22.
Luc. 5.
Ioan. 18.
Ordinis eccle siastici series.
1. Timoth. 4.
Votũ sacerdote dignum.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad presbyteros & diaconos epistola, ut diligentiores sint circa ea gerẽda, quæ administratio religiosa deposcit.

Epistola X.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus salutem.

OPtaueram quidẽ fratres charissimi, ut uniuersum clerum nostrum integrũ & incolumem meis literis salutarem. Sed quoniam infesta tempestas, quæ plebem nostram ex maxima parte prostrauit, hinc quoque addit nostris doloribus cumulum, ut etiã cleri portionem sua strage perstringeret, oramus dominũ ut uos, quos in constantia & fidei uirtute stare cognouimus, tutos quoq; in posterum per diuinam misericordiam salutemus, & quanquam causa compelleret, ut ipse ad uos properare & uenire deberem, primo cupiditate & desiderio uestri, quæ res in uotis meis summa est, tum deinde ut ea quæ circa ecclesiæ gubernaculũ utilitas cõmunis exposcit, tractare simul & plurimorum consilio examinata delimare possimus, tamen potius uisum est adhuc interim latebrã & quietem tenere respectu utilitatum aliarũ, quæ ad pacem omnium nostrorum pertinẽt & salutem, *quarum uobis à Tertullo fratre nostro charissimo ratio reddetur, qui pro cætera sua cura, quã impense diuinis operibus impartit, etiã huius consilij autor fuit, ut cautus & moderatus existerẽ, nec eis locis in quibus toties flagitatus & quæsitus fuissem, me temere cõmitterem. Fretus ergo dilectione & religiõe uestra, quã satis noui, his literis & hortor & mãdo, ut uos quorũ minime illic inuidiosa & nõ adeo periculosa præsentia est, uice mea fungamini circa gerẽda ea quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim quantũ potest pauperũ cura, sed qui tamen incõcussa fide stantes gregẽ Christi non reliquerũt, ut his ad tolerãdam penuriã sumptus per uestram diligentiã suggeratur, ne quod circa fidentes tempestas nõ fecit, circa laborantes necessitas faciat. Cõfessoribus etiam gloriosis impartiatur cura propensior. Et quanq; sciã plurimos ex his fratrum uoto & dilectione suscep-
tos, tamen si qui sunt, qui uel uestitu, uel sumptu indigeant, sicut etiam pridem uobis scripserã, cum adhuc essent in carcere cõstituti, subministrentur eis quæcunq; necessaria sunt, ut sciãt ex nobis & instruantur & discant, quid secundum scripturarũ magisteriũ ecclesiastica disciplina deposcat, humiles & modestos & quietos esse debere, ut honorem sui nominis seruent, ut qui gloriosi uoce fuerunt, sint & moribus gloriosi. Faciãt se dignos, ut in omnibus dominum promerentes, ad cælestem coronã laudis suæ consummatione perueniant. Plus enim superest, q̃ quod transactũ uidetur, cum scriptum sit: Ante mortem ne laudes hominẽ quenq;. Et iterum: Esto fidelis usq; ad mor-*

Non cuiuis pauperi sub-ueniendum.

Eccl. 11. Apoc. 2.

mortem & dabo tibi coronam uitæ. Et dominus quoq; dicat: Qui tolerauerit usque ad finem, hic saluabitur. Imitentur dominum qui sub ipso tempore passionis non superbior, sed humilior fuit. Tunc enim discipulorum suorum pedes lauit dicens: Si ego laui pedes uestros magister & dominus, & uos debetis aliorum pedes lauare. Exemplum enim dedi uobis, ut sicut ego feci, & uos alijs faciatis. Item Pauli apostoli documenta testantur, qui post carcerem sæpe repetitum, post flagella, post bestias, circa omnia mitis & humilis perseuerauit, nec post tertium cælum & paradisum quicquam sibi insolenter assumpsit dicens: Neq; enim gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ut ne quem uestrum grauaremus. Hæc singula oro uos insinuate fratribus nostris. Et quia is exaltabitur, qui se humiliauerit, nunc est ut magis insidiantem aduersarium metuant, qui fortiorem quenque magis aggreditur, & acrior factus hoc ipso, quia uictus est, superantem superare conatur. Dominus faciat, ut & ego iterum illos uidere & salutari exhortatione componere mentes eorum ad seruandã gloriam suam possim. Doleo enim quando audio quosdam improbe & insolenter discurrere ad ineptias, uel ad discordias uacare, Christi membra etiam Christum confessa per concubitus illicitos inquinari: nec à diaconis aut presbyteris regi posse, sed id agere, ut per paucorum prauos & malos mores, multorum & bonorum confessorum gloria honesta maculetur: quos uereri debent, ne ipsorum testimonio & iudicio condemnati ab eorum societate priuentur. Is enim demum confessor illustris & uerus est, de quo postmodum non erubescit ecclesia, sed gloriatur. Ad id uero quod scripserunt mihi compresbyteri nostri Donatus & Nouatus, & Curdius, solus rescribere nil potui, cum à primordio episcopatus mei statuerim nihil sine consilio uestro, & sine consensu plebis mea priuatim sententia gerere. Sed cum ad uos per dei gratiam uenero, tunc de ijs quæ uel gesta sunt, uel gerenda, sicut honor mutuus poscit, in commune tractabimus.

Matth. 10.

Ioan. 13.

2. Thess. 3.

Luc. 14.

Paucorũ malitia cæteros inficit.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Cornelium papam epistola, de nonnullis ad ecclesiam reuersis, qui schismaticorum uenenata astutia circunuenti fuerant.

Epistola XI.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

QVantam sollicitudinem & anxietatem sustinuimus de his confessoribus, qui dolo & malitia hominis & callidi & ueteratoris fuerant circunuenti & penè decepti, & ab ecclesia alienati, tantam lætitiam adepti sumus, & deo omnipotenti, Christo domino nostro gratias agimus, cum eos cognito suo errore intelligamus hominis maligni uelut

serpentis astutia uenenata derelicta, ad ecclesiam unde exierant, sicut ipsi ex suo corde profitentur, simplici uoluntate uenisse. Et primo quidem fratres nostri probatæ fidei amantes pacem, unitatem optantes, tumorem illorum, horum molliciem nunciabant. Fides tamen non idonea, ut facile nobis credere daretur, illos penitus esse mutatos. Postea uero quàm Vrbanus & Sidonius confessores ad presbyteros nostros uenerunt, affirmantes Maximum confessorem & presbyterum secum pariter cupere in ecclesiam redire, sed quoniam multa præcesserant ab eis designata, quæ tu quoque episcoporum nostrorum & meis literis cognouisti, ne temere eis fides haberetur, ex ipsorum ore & confessione ista quæ per legationem mandauerant, placuit audiri. Qui cum uenissent, & à presbyteris quæ gesserant exigerentur, nouissime quod per omnes ecclesias literæ calumnijs & maledictis plenæ, eorum nomine frequenter missæ fuissent, & pene omnes ecclesias perturbassent, circunuentos se esse affirmauerunt, neq; in istis literis quid inesset, scisse, tantummodo circunductos se commisisse quoque schismata, & hæresis autores fuisse, ut paterentur & manus quasi episcopatũ imponi,* qui cum & cæteris fuissent exprobrarentur, aut abolerentur, & de memoria tollerentur deprecati sunt. Omni actu ad me perlato placuit contrahi presbyterium. Affuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie præsentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personam eorum obseruari deberet consensu omnium statueretur. Et ut motum omnium & consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitias uestras perferri, quas & subiectas leges. His ita gestis in presbyterium uenerunt Maximus, Vrbanus, Sidonius, & plerique fratres qui eis se adiunxerunt, summis precibus desiderantes, ut ea quæ ante fuerant gesta, in obliuionem cederent, nullaque eorum mentio haberetur, perinde atque si nihil esset uel commissum, uel dictum inuicem, omnibus remissis cor mundum & purum, sequentes euangelicam uocem, beatos esse puros corde quod iam sperent dominum. Quod erat consequens omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos uiderent in ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos iam uiderant & dolebant: quorum uoluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Vna uox erat omnium gratias deo agentium, gaudium pectoris lachrymis exprimentes, complectentes eos quasi hodie pœna carceris fuissent liberati. Et ut ipsorum propria uerba designem: Nos, inquiunt, Cornelium episcopum sanctissimæ catholicæ ecclesiæ erectum à deo omnipotente & Christo domino nostro scimus. Nos errorem nostrũ confitemur. Circunuenti sumus perfidiæ loquacitate factiosa amentes. Videbamur quasi quãdam communicationem cum schismatico homine habuisse. Syncera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit, nec ignoramus unum deum esse, & unum Christum esse

Forte sic legendũ, qui cũ & in cæteris fuisse exprobrarentur ut abolerẽtur & de memoria. &c.

Reuersi ad fidem.

Solœcismus.

esse dominum, quem confessi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in catholica ecclesia esse debere. Ista eorum professione non mouemur, ut quod apud potestatem seculi erant confessi, in ecclesia constituti comprobarent. Quapropter Maximum presbyterum locum suum agnoscere iussimus. Cæteros cum ingẽti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus deo omnipotenti, in cuius potestate sunt omnia reseruata. Hæc igitur frater eadem hora, eodem momento ad te perscripta transmisimus, & Nicephorum acoluthum descendere ad nauigandum festinãtem, ad uos statim dimisi, ut nulla procrastinatione habita, uelut præsens in isto clero, & in isto populi cœtu deo omnipotẽti & Christo domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore, quinimo iam pro certo confidimus, cæteros quoq; qui in hoc errore sunt cõstituti, in ecclesiam breui reuersuros, cum autores suos uiderint nobiscum agere. Has literas puto te debere frater, & ad cæteras ecclesias mittere, ut omnes sciãt schismatici huius & hæretici dolum & præuaricationem de die in diem euacuari.

Vnus Pontifex.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.
Ad eundem de quibusdam schismaticis epistola.

Epistola XII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

NEquid minus ad pœnam futuram huius scelerati hominis deesset, prostratus uirtutibus dei (cum Maximus & Longinus, & Macheus inde fuissent expulsi) denuo resurrexit, & sicut prioribus literis tibi quas per Augendum confessorem misi, significaueram Nicostratum & Nouatum, & Euaristum, & Primum, & Dionysium illò iam perueniisse. Inuigiletur ergo ut omnibus coepiscopis nostris & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cuius rationes gessit, fraudes & rapinas feciſſe, uerum etiam quod est illi ad perpetuam pœnam reseruatum, ecclesiæ deposita non modica abstulisse: Euaristum uero autorem schismatis fuisse, & successorem plebi, cui antea præfuerat, in locum eius episcopũ esse constitutum. Maiora uero & grauiora hic designauit malitia & inexplebili prauitate sua, cũ quæ illic apud suos semper exercuit, ut scias quales duces & protectores schismaticus & hæreticus lateri suo semper iunctos habeat.

Nicostratus reus criminũ.

Euaristus schismatis autor.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.
Ad Stephanum epistola de Martiano Arelatensi episcopo hæresiarcha, ut eo abstento, alius loco eius substituatur, & in refouẽdis Christi ouibus diligentia plena exhibeatur.

Epistola XIII.

CYPRIANVS STEPHANO FRATRI SALVTEM.

FAustinus collega noster Lugduni consistens frater charissime semel atq; iterũ mihi scripsit, significans ea quæ etiã uobis scio utiq; nunciata tam ab eo q̃ cæteris coëpiscopis nostris in prouincia cõstitutis, quod Martianus Arelate consistens, Nouatiano se cõiunxerit, & à catholicæ ecclesiæ unitate atq; à corporis nostri & sacerdotij cõsensione disiunxerit, tenens hæreticæ præsumptionis durissimam prauitatem, ut seruis dei pro eo dolẽtibus & ad ecclesiam lachrymis & gemitu, & dolore pulsantibus diuinæ pietatis & lenitatis paternæ solatia & subsidia dudantur, nec ad foueuenda uulnera admittantur uulnerati, sed sine spe pacis & communionis relicti ad luporum rapinam & prædam diaboli proijciantur. Cui rei nostrum est consulere & subuenire frater charissime, qui diuinam clementiam cogitantes, & gubernandæ ecclesiæ libram tenẽtes, sic censuram uigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis, & curandis uulneratis, bonitatis & misericordiæ diuinæ medicinam nõ denegemus. Quapropter facere te oportet plenissimas literas ad coëpiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne ultra Martianum peruicacem & superbum, & diuinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiãtur, quod nec dum à nobis uidetur abstentus, qui iam pridem iactat & prædicat quod Nouatiano studens, & eius peruicaciam sequens à cõmunicatione se nostra segregauerit, cum Nouatianus ipse quem sequitur olim abstentus & hostis ecclesiæ iudicatus sit, & cum ad nos in Africam legatum misisset, optans ad communionem nostram admitti, hinc à concilio plurimorum sacerdotum qui præsentes eramus, sententiam retulerit se foris esse cœpisse, nec posse à quoquam nostrum sibi cõmunicari, qui episcopo Cornelio in catholica ecclesia de dei iudicio & cleri ac plebis suffragio ordinato profanũ altare eri-gere, & adulteram cathedram collocare, & sacrilega contra uerum sacerdotem sacrificia offerre tentauerit. Proinde si resipiscere, & ad sanæ mentis consilium redire uellet, ageret pœnitentiam, & ad ecclesiam supplex rediret. Quàm uanũ est frater charissime ut Nouatiano nuper retuso & refutato, & per totum orbem à sacerdotibus dei abstento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de maiestate ac dignitate ecclesiæ iudicare. Dirigantur in prouinciam & ad plebem Arelate consistentem à te literæ, quibus abstẽto Martiano, alius in locum eius substituatur, & grex Christi qui in hodiernum ab illo dissipatus & uulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat multos illic ex fratribus nostris annis istis superioribus excessisse sine pace, uel cæteris subueniatur qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt, & diuinam ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostræ opitu-

Lapsis medicina danda.

Nouatianus ecclesiæ hostis.

Antipapa.

lationis exposcunt. Idcirco enim frater charissime copiosum corpus est sacerdotum cõcordiæ mutuæ glutine atq; unitatis uinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & uastare tentauerit, subueniant cæteri, & quasi pastores utiles & misericordes, oues dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus suis ruptis infestus & periculosus esse nauibus cœperit, nónne nauigantes ad proximos portus naues suas dirigunt, ubi sit tutus & salutaris introitus, & statio secura? Aut si in uia stabulum aliquod obsideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiãtium illic infestatione capiatur, nónne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? Quod necesse est apud nos esse frater charissime debet ut fratres nostros, qui iactati Martiani scopulis petunt ecclesiæ portus salutares, suscipiamus ad nos prompta & benigna humanitate, & stabulum commeantibus præbeamus tale, quale est in euãgelio, quo à latronibus saucia- Luc.10.
ti & uulnerati suscipi & foueri, & tutari ab stabulario possint. Quæ est enim maior aut melior cura præpositorum, quàm diligenti solicitudine & medela salubri fouendis & conseruãdis ouibus prouidere? cum dominus loquatur & dicat: Quod infirmatum est non confortastis, & quod male habuit, Ezech.34.
non corroborastis, & quod contribulatum est, non consolidastis, quod errauit, nõ reuocastis, & quod perijt, nõ inquisistis, & dispersæ sunt oues meæ, eo quod non sint pastores, & factæ sunt in comesturam omnibus bestijs agri, & non fuit qui inquireret, neq; qui reuocaret, propterea hæc dicit dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos ut non pascant oues meas, & iam non pascent eas, & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio. Cum ergo pastoribus talibus per quos dominicæ oues negligũtur & pereunt, sic comminetur, quid nos aliud facere oportet frater charissime, quàm colligendis & refouendis Christi ouibus exhibere diligentiam plenam, & curandis lapsorum uulneribus paternæ pietatis adhibere medicinam, cum etiam dominus in euangelio moneat & dicat: Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Matth.9.
Nam & si pastores multi sumus, unũ tamen gregem pascimus, & oues uniuersas quas Christus sanguine suo & passione quæsiuit, colligere & fouere debemus, nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superba quorũdam præsumptione calcari, cum scriptum sit: Ille autem qui contumax est uir sui iactans, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanq̃ infernus animam suam, & eiusmodi omnes dominus in euangelio culpet & damnet, dicens: Vos estis qui iustificatis uos in conspectu hominũ, deus autem dinoscit corda uestra, quoniã quod excelsum est in hominibus, execratio est in cõspectu dei. Execrabiles & detestabiles dicit esse, qui sibi placeant. Luc.16.

Sacerdotum corpus cur copiosum.

Stabulum prõ diuersorio.

qui tumidi & inflati aliquid ſibi arrogãter aſſumant. Ex quibus cum Martianus eſſe cœperit, & ſe Nouatiano coniungens aduerſarius miſericordiæ & pietatis extiterit, ſententiam non dicat, ſed accipiat, nec ſic agat quaſi ipſe iudicauerit de collegio ſacerdotum, cum ipſe ſit ab uniuerſis ſacerdotibus iudicatus. Seruandus eſt enim anteceſſorum noſtrorũ beatorum martyrum Cornelij & Lucij honor glorioſus, quorũ memoriam cum nos honoremus, multo magis tu frater chariſſime honorificare & ſeruare grauitate & autoritate tua debes, qui uicarius & ſucceſſor eorũ factus es. Illi enim pleni ſpiritu domini & in glorioſo martyrio conſtituti, dandam eſſe lapſis pacem cenſuerunt, & pœnitentia acta fructum communicationis & pacis negandum non eſſe literis ſuis ſignauerunt, quam rem omnes omnino ubiq; cenſuimus. Neque enim poterat eſſe apud nos ſenſus diuerſus, in quibus unus eſſet ſpiritus, & ideo manifeſtum eſt eum ſpiritus ſancti ueritatem cum cæteris non tenere, quem uidemus diuerſa ſentire. Significa planè nobis quis in locum Martiani Arelate fuerit ſubſtitutus, ut ſciamus ad quem fratres noſtros dirigere & cui ſcribere debeamus. Opto te frater chariſſime ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.
Maximi, Vrbani, Sidonij, Macarij epiſtola ad Cyprianum.

CYPRIANO FRATRI MAXIMVS, VRBANVS, Sidonius, & Macarius ſalutem.

CErti ſumus frater chariſſime, te quoq; nobiſcum pari uoto congaudere, quod nos habito conſilio, utilitatibus eccleſiæ & paci magis conſulentes, omnibus rebus prætermiſſis, & iudicio dei ſeruatis, cum Cornelio epiſcopo noſtro pariter & cum uniuerſo clero pacem feciſſe, cum gaudio etiam uniuerſæ eccleſiæ prona etiam omnium charitate hoc factum his literis noſtris ſcire certiſſime debuiſti. Oramus te frater chariſſime multis annis bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum de quibuſdam preſbyteris epiſtola, qui temere pacem lapſis dederunt, necdum ſedata perſecutione, & citra conſcientiam epiſcoporum.

Epiſtola XIIII.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus ſalutem.

DIu patientiam meã tenui fratres chariſſimi, quaſi uerecundum ſilientium noſtrũ proficeret ad quietẽ. Sed cũ quorundam immoderata & abrupta præſumptio temeritate ſua & honorem martyrũ, & cõfeſſorum pudorẽ, & plebis uniuerſæ trãquillitatẽ turbare conetur, tacere ultrà nõ oportet, ne ad periculũ & plebis pariter & noſtrorũ taciturnitas nimia procedat.

Taciturnitas nimia nocet.

Quod

Quod enim non periculũ metuere debemus de offenſa domini, cum aliqui de preſbyteris, nec euãgelij, nec loci ſui memores, ſed neq; futurum domini iudicium, neq; nũc ſibi præpoſitum epiſcopũ cogitantes, quod nunq; omnino ſub anteceſſoribus factũ eſt, cum cõtumelia & contemptu præpoſiti totum ſibi uindicent: atq; utinam non proſtrata fratrũ noſtrorum ſalute ſibi omnia uindicarent. Cõtumelias epiſcopatus noſtri diſſimulare & ferre poſſum, ſicut diſſimulaui ſemper & pertuli. Sed diſſimulãdi nunc locus nõ eſt, quãdo decipitur fraternitas noſtra à quibuſdã ueſtrum, qui dũ ſine ratione reſtituendæ ſalutis plauſibiles eſſe cupiũt, magis lapſis obſunt. Sũmum eñ delictum eſſe quod perſecutio cõmitti coẽgit, ſciũt ipſi etiã qui cõmiſerunt, cum dixerit dominus & iudex noſter: Qui me confeſſus fuerit corã hominibus, cõfitebor & ego in illo corã patre meo qui in cælis eſt. Qui autẽ me negauerit, & ego illum negabo, & iterũ dicit: Omnia peccata remittentur filijs hominum & blaſphemiæ. Qui autem blaſphemauerit in ſpiritũ ſanctum, non habet remiſſam, ſed reus eſt æterni peccati. Item beatus apoſtolus dixit: Non poteſtis calicẽ domini bibere, & calicem dæmoniorũ. Nõ poteſtis menſæ domini cõmunicare & menſæ dæmoniorũ. Hæc qui ſubtrahit fratribus noſtris, decipit miſeros, ut qui poſſunt agentes pœnitentiam ueram deo patri ad miſericordiam precibus & operibus ſuis ſatisfacere, ſeducantur, ut magis pereant, & qui erigere ſe poſſunt, plus cadant. Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iuſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſim ueniant, & per manus impoſitionem epiſcopi & cleri, ius cõmunicationis accipiant, nunc crudo tempore perſecutione adhuc perſeuerante, nondũ reſtituta eccleſiæ ipſius pace, ad cõmunicationem admittuntur, & offertur nomen eorũ, & nondum pœnitentia facta, nondũ exomologeſi finita, nondũ manu eis ab epiſcopo aut clero impoſita, euchariſtia illis datur, cum ſcriptũ ſit: Qui ederit panem aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Sed nũc illi rei non ſunt, qui minus ſcripturæ legem nouerunt. Erunt autem rei, qui præſunt & hæc fratribus non ſuggerunt, ut inſtructi à præpoſitis faciant omnia cũ dei timore, & cũ data ab eo & præſcripta obſeruatione. Exponunt deinde inuidiæ beatos martyres, & glorioſos ſeruos dei cum dei ſacerdote committũt, ut cum illi memores legis noſtræ ad me literas direxerint, & petierint tunc deſideria ſingulorum examinari, & pacem dari, cũ ipſa ante mater noſtra pacẽ de miſericordia domini prior ſumpſerit, & uos diuina protectio reduces ad eccleſiam ſuam fecerit, hi ſublato honore, quẽ nobis beati martyres cum confeſſoribus ſeruant, contempta domini lege & obſeruatione, quam ijdem martyres & confeſſores tenendam mandant, ante extinctum perſecutionis metum, ante reditum noſtrum, ante ipſum penè martyrum exceſſum cõmunicent cum lapſis & offerant, & euchariſtiam tradant,

Diſſimulandũ nonnũquam.

Luc. 12.

Mar. 3.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

quando

quando etiam ſi martyres per calorem gloriæ minus ſcripturã contemplantes contra legem domini plus aliquid cuperẽt, à preſbyteris & diaconis ſuggerentibus admoneri deberent, ſicut ſemper in præteritis factum eſt. Caſtigare nos itaq; diuina cenſura nec noctibus deſinit, nec diebus. Præter nocturnas enim uiſiones, per dies quoque impletur apud nos ſpiritu ſancto puerorum innocens ætas, quæ in extaſi uidet oculis, & audit, & loquitur ea quibus nos dominus monere & inſtruere dignat'. Et audietis omnia quando me ad uos reducem fecerit dominus, qui ut ſederẽ, iuſſit. Interim temerarij & incauti & tumidi quidam inter uos, qui hominem non cogitant, uel dominum timent, ſcientes quoniam ſi ultrà in iiſdem perſeuerauerint, utar ea admonitione, quã dominus iubet, ut interim prohibeãtur offerre, acturi & apud nos, & apud confeſſores ipſos, & apud plebẽ uniuerſam cauſam ſuam domino permittẽte, cum in ſinũ matris eccleſiæ recolligi cœperimus. De hoc & ad martyres, & cõfeſſores ipſos, & apud plebem literas feci, quas utrasq; legi uobis mandaui. Opto uos fratres chariſſimi ac deſideratiſſimi in domino ſemper bene ualere, & noſtri meminiſſe.

Puerorũ ore nonnunquam deus loquitur

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad martyres & confeſſores epiſtola, qui lapſis petierunt pacem dari, ut eos nominatim libello aſſignent, & cauti deſideria petentium ponderent.

Epiſtola XV.

CYPRIANVS MARTYRIBVS ET CONFESSORIBVS chariſſimis fratribus ſalutem.

SOllicitudo loci noſtri, & timor domini compellit, fortiſſimi ac beatiſſimi martyres, admonere uos literis noſtris, ut à quibus tam deuote & fortiter ſeruatur fides domini, ab iiſdẽ quoq; lex & diſciplina domini reſeruetur. Nam cum omnes milites Chriſti cuſtodire oporteat præcepta imperatoris ſui, tum uos magis præceptis eius obtemperare plus conuenit, qui exemplũ cæteris facti eſtis & uirtutis, & timoris dei. Et credideram quidem preſbyteros & diaconos, qui illic præſentes ſunt, monere uos & inſtruere pleniſſime circa euangelij legem, ſicut & in præteritum ſemper ſub anteceſſoribus noſtris factũ eſt, ut diaconi ad carcerem commeantes martyrum deſideria conſilijs ſuis & ſcripturarũ præceptis gubernarent, ſed nũc cum maximo animi dolore cognoſco, non tantũ illic non ſuggeri diuina præcepta, ſed adhuc potius impediri, ut & ea quæ à uobis ipſis & circa deum caute, & circa ſacerdotem dei honorifice fiunt, à quibuſdam preſbyteris reſoluantur, qui nec timorẽ dei, nec epiſcopi honorẽ cogitantes, cum uos ad me literas direxeritis, quibus examinari deſideria ueſtra & quibuſdam lapſis pacem dari poſtulaſtis, cum perſecutione finita conuenire in unum cum clero & recolligi cœperimus: Illi contra euangelij legem ueſtram,

Præceptis obtemperandũ.

ueſtram quoq; honorificam petitionem ante actam pœnitentiã, ante exomologeſin grauiſſimi atq; extremi delicti factam, ante manum ab epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam, offerre pro illis & euchariſtiam dare, id eſt, ſanctum domini corpus profanare audeant, cum ſcriptum ſit: Qui ederit panem, aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Et lapſis quidem poteſt in hoc uenia concedi. Quis nõ mortuus uiuificari properet? Quis non ad ſalutẽ ſuam uenire feſtinet? Sed præpoſitorum eſt præceptum tenere, & uel properantes, uel ignorãtes inſtruere, ne qui ouium paſtores eſſe debent, lanij fiant. Ea enim concedere, quæ in perniciem uertant, decipere eſt, nec erigitur ſic lapſus, ſed per dei offenſam magis impellitur ad ruinam. Vel ex uobis itaq; diſcãt, quod docere debuerant. Petitiones & deſideria ueſtra epiſcopo ſeruent, & ad pacem uobis petentibus dandam maturum & pacatum tempus expectent. Ante eſt ut à domino pacem mater prior ſumat, tunc ſecundum ueſtra deſideria de filiorum pace tractetur. Et quoniam audio fortiſſimi & chariſſimi fratres impudentia uos quorundam premi, & uerecundiam ueſtram uim pati, oro uos quibus poſſum precibus, ut euãgelij memores & cõſiderantes, quæ & qualia in præteritum anteceſſores ueſtri martyres conceſſerint, quàm ſoliciti in omnibus fuerint, uos quoq; ſoliciti & cauti petentium deſideria ponderetis, utpote amici domini, & cum illo poſtmodum iudicaturi inſpiciatis & * actum, & opera, & merita ſingulorum, ipſorum quoq; delictorum genera & qualitates cogitetis, ne ſi quid abrupte & indigne uel à uobis permiſſum, uel à nobis factum fuerit, apud gẽtiles quoq; ipſos eccleſia noſtra erubeſcere incipiat. Viſitamur & caſtigamur frequenter, & ut in nobis domini mandata incorrupta & inuiolata permaneant, admonemur. Quod quidem nec illic apud uos ceſſare cognoſco, quo minus plurimos quoque ex uobis inſtruat ad eccleſiæ diſciplinam diuina cenſura. Hoc autem totum poteſt fieri, ſi ea quæ à uobis petuntur, ne facile tribuantur, religioſa contemplatione moderemini, intelligentes & comprimentes, easque perſonas accipientes in beneficijs ueſtris, ut aut gratificentur, aut illicitæ cogitationis nundinas aucupentur. De hoc ad clerum & ad plebem literas feci, quas utraſque uobis legi mandaui. Sed & illud ad diligentiam ueſtram redigere & emendare debetis, ut nominatim deſignetis eos quibus pacem dari deſideratis. Audio enim quoſdam ſic libello inſeri, ut dicatur: Communicet ille cum ſuis. Quod nunquam omnino à martyribus factum eſt, ut cæca petitio inuidiam nobis poſtmodum cumulet. Late enim patet quando dicitur, ille cum ſuis, & poſſunt nobis uiceni, & triceni, & amplius offerri, qui propinqui & affines, & liberti ac domeſtici eſſe aſſeuerentur eius qui accipit libellum, & ideo peto ut eos quos ipſi uidetis & noſtis, quorũ pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, deſignetis nominatim libello,

affectũ forte.

1. Cor. 11.

1. Cor. 11.

& ſic

& sic ad nos fidei ac disciplinæ congruentes literas dirigatis. Opto uos fortissimi ac dilectissimi fratres in domino semper bene ualere, & nostri meminisse.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Significatio ad plebem, insinuans petitionem factam per martyres super lapsis, quæ priori epistola continetur.

Epistola XVI.

CYPRIANVS FRATRIBVS IN PLEBE CONSIstentibus salutem.

2.Cor.11. 2.Cor.12. INgemiscere uos & dolere ruinas fratrũ nostrorum ex me scio pariter & doleo, & patior ac sentio, quod beatus Apostolus dicit: Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Et iterũ posuit in epistola sua dicens: Si patitur membrum unum, compatiuntur & cætera mẽbra. Et si lætatur membrũ unum, & collætantur cætera membra. Compatior ergo & condoleo fratribus nostris, qui lapsi, & persecutionis infestatione prostrati, & partem nostrorum uiscerum secum trahentes, acrem dolorem nobis suis uulneribus intulerunt. Quibus potens est diuina misericordia medelam dare, dum tamen nõ putent propere nec incaute aliquid & festinanter gerendum, ne si temere pax usurpetur, diuinæ indignationis offensa grauius prouocetur. Fecerunt ad nos de quibusdam beati martyres literas, petentes examinari desideria sua, cum pace nobis omnibus à domino prius data, ad ecclesiã regredi cœperimus, examinabuntur singula præsentibus & iudicantibus uobis. Audio quosdã tamen de presbyteris nec euãgelij memores, nec quid ad nos martyres scripserint cogitantes, nec episcopo honorem sacerdotij sui & cathedræ seruantes, iam cum lapsis communicare cœpisse, offerre pro illis & eucharistiam dare, cum oporteat ad hæc per ordinem peruenire. Nam cũ in minoribus delictis, quæ non in deum committuntur, pœnitentia agatur iusto tempore, & exomologesis fiat inspecta uita eius, qui agit pœnitẽtiam, nec ad communicationem uenire quis possit, nisi prius illi ab episcopo & clero manus fuerit imposita, quanto magis in his grauissimis & extremis delictis caute omnia & moderate secundũ disciplinam domini obseruari oportet? Quos quidem nostri presbyteri & diaconi monere debuerant, ut commendatas sibi oues fouerent, & diuino magisterio ad uiã deprecandæ salutis instruerent. Ego plebis nostræ & quietem noui pariter & timorem, in satisfactione dei & deprecatione uigilare, nisi illos quidam de presbyteris gratificantes decepissent. Vel uos itaq; singulos regite, & consilio ac moderatione uestra secũdum diuina præcepta lapsorum animos temperate. Nemo adhuc importuno tempore acerba poma decerpat. Nemo nauem suã quassatam & perforatam fluctibus priusquàm diligenter eã refecerit in altum denuo committat. Nemo tunicam scissam accipere & induere potest, nisi eam ab artifice perito sartam uiderit, & à fullone curatam receperit. Audiant quæso patienter consilium nostrum, expectent nostram regressionem, ut cum ad uos per dei misericordiam uenerimus, conuocati coëpiscopi plures secundũ domini disciplinam & cõfessorum præsentiam beatorum martyrũ literas, & desideria examinare possimus. De hoc ad clerum, & ad martyres, & ad confessores literas feci, quas utrasq; legi uobis mandaui. Opto uos fratres charissimi, ac desideratissimi in domino semper bene ualere.

Oblatio pro alijs.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Clerum epistola propter lapsos & catechumenos ne uacui exirent.

Epistola decima septima.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus salutem.

MIror uos fratres charissimi ad multas epistolas meas, quas uobis frequenter misi, nihil rescripsisse, cum fraternitatis nostræ uel utilitas uel necessitas sic utiq; gubernetur, si à uobis instructi rerum gerendarum consilium limare possimus. Quoniam tamen uideo facultatem ueniendi ad uos nondum esse & iam æstatem cœpisse, quod tẽpus infirmitatibus assiduis & grauibus infestat, occurrendum puto fratribus nostris, ut qui libellos à martyribus acceperunt, si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram, quin apud presbyterum quencunq; præsentem, uel si presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud diaconum quoq; exhomologesin facere delicti sui possint, ut manu eis in pœnitentiam imposita ueniant ad dominum cum pace, quam dari martyres literis ad nos factis desiderauerunt. Cæteram quoque partẽ plebis quæ lapsa est, præsentia uestra fouetote: & ut à fide & misericordia domini non deficiant, uestro solatio focillate. Neque enim deserentur ab ope & auxilio domini, qui mites & humiles, & pœnitentiam uere agentes in bonis opinionibus perseuerauerint, quo minus illis quoq; diuino remedio consulatur. Audientibus etiam si qui fuerint periculo præuenti, & in exitu constituti uigilantia uestra non desit, implorantibus diuinam gratiam misericordia domini non denegetur. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere, & nostri meminisse. Fraternitatem uniuersam meo nomine salutate, & ut nostri meminerit rogate. Valete.

Et diacon⁹ accipit confessionem in necessitate.

runt. Atq; utinam ſic & cæteri poſt lapſum pœnitentes in ſtatum priſtinũ reformentur: quos nunc urgentes & pacem temere atq; importune extorquentes, quomodo diſpoſuerimus ut ſcires, librum tibi cũ epiſtolis numero quinq; miſi: quas ad clerum & ad plebem, & ad martyres quoq; & confeſſores feci. Quæ epiſtolæ etiam plurimis collegis noſtris miſſæ placuerũt & reſcripſerunt ſe quoq; nobiſcum in eodem conſilio ſecundum catholicã fidem ſtare. Quod ipſum etiam tu ad collegas noſtros, quos potueris, trãſmittes: ut apud omnes unus actus & una conſenſio ſecundũ domini præcepta teneatur. Opto te frater chariſſime, ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum Romæ conſiſtentem epiſtola inſinuans ſe ab eo de morte collegæ ſui certiorem redditum.

Epiſtola XXI.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS ROMAE conſiſtentibus fratribus S.

Aliâs Crementinm.*

VM de exceſſu boni uiri collegæ mei rumor apud nos incertus eſſet fratres chariſſimi, & opinio dubia nutaret, accepi à uobis literas ad me miſſas per * Clementem hypodiaconum: quibus pleniſſime de glorioſo eius exitu inſtruerer. Et exultaui ſatis, quod pro integritate adminiſtrationis eius conſummatio quoq; honeſta proceſſerit. In quo uobis quoq; plurimum gratulor, quod eius memoriam tam celebri & illuſtri teſtimonio proſequamini: ut per uos innoteſceret nobis, quod & uobis eſſet circa præpoſiti memoriam glorioſum: & nobis quoq; fidei ac uirtutis præberet exemplum. Nam quantum pernicioſa eſt ad ſequentium lapſum ruina præpoſiti, in tantum contra utile eſt & ſalutare, cum ſe epiſcopus per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum. Legi etiam alias literas, in quibus nec quis ſcripſerit, nec ad quos ſcriptum ſit, ſignificanter expreſſum eſt. Et quoniam me in ĩſdem literis & ſcriptura, & ſenſus, & chartæ ipſæ quoq; mouerunt, ne quid ex uero uel ſubtractum ſit uel immutatum eandem ad uos epiſtolam autenticam remiſi, ut recognoſcatis an ipſa ſit quam * Clementi hypodiacono perferendam dediſtis: perquàm etenim graue eſt, ſi epiſtolæ clericæ ueritas mendacio aliquo & fraude corrupta eſt. Hoc igitur ut ſcire poſſimus & ſcripturã & ſubſcriptionem, an ueſtra ſit recognoſcite, & nobis quid ſit in uero reſcribite. Opto uos fratres chariſſimi, ſemper bene ualere.

Præpoſiti uita, ſubditorũ regula.

Aliâs Crementio.*

Argumentum

Ad clerum epiſtola XXII.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus S.

NE quid conſcientiam ueſtram lateret fratres chariſſimi, quid mihi ſcriptum ſit, utriuſq; epiſtolæ exemplum uobis miſi: & credo uobis id quod reſcripſi, nõ diſplicere. Sed & illud ad uos perferre literis meis debui, urgẽte cauſa de ro in urbe conſiſtenti literas me miſiſſe: & quoniam oportuit me per clericos ſcribere: ſcio autem noſtros plurimos abſentes eſſe: paucos uero, qui illic ſunt, uix ad miniſterium quotidianum operis ſufficere: neceſſe fuit nouos aliquos conſtituere, qui mitterentur. Feciſſe autem me ſciatis lectorem Saturum & hypodiaconum Optatũ confeſſorem: quos iam pridẽ cõmuni conſilio clero proximo feceramus, quando aut Saturo die paſchæ ſemel atq; iterum lectionẽ dedimus: aut Optato cum presbyteris, doctoribus, lectoribus doctorem audientium conſtituimus, examinantes an congruerent illis omnia: quæ eſſe deberent in his, qui ad clerum parabantur. Nihil ergo à me abſentibus uobis nouum factum eſt: ſed quod iam pridem cõmuni conſilio omnium noſtrum cœperat, neceſſitate urgente promotum eſt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Fortunatum epiſtola & cæteros, de his qui per tormenta ſuperantur.

Epiſtola XXIII.

CYPRIANVS FORTVNATO, HAYMO, OPTATO, Priuatiano, Donatulo & Felici fratribus S.

SCripſiſtis fratres chariſſimi, quod cum in Capſente ciuitate propter ordinationem epiſcopi eſſetis, pertulerit ad uos nuper frater & collega noſter, Ninum, Clementianum, Florum fratres noſtros, qui in perſecutione apprehenſi prius fuerant: & nomẽ domini confeſſi uiolentiam magiſtratus & populi frementis impetum uicerant: poſtmodum cum apud proconſulem pœnis grauibus excruciarentur, ui tormentorũ ſubactos eſſe & de gradu gloriæ, ad quam plena fidei uirtute tendebãt, diuturnis cruciatibus excidiſſe: nec tamen poſt hunc grauem lapſum non uoluntate, ſed neceſſitate ſuſceptum à pœnitentia agenda per hoc triennium deſtitiſſe: de quibus cõſulendum putaſtis an eos ad cõmunicationem iam fas eſſet admittere. Et quidem quantum ad mei animi ſententiam pertinet, puto his indulgentiam domini non defuturam, quos conſtat ſtetiſſe in acie, nomen domini confeſſos eſſe, uiolentiam magiſtratuum, & populi furentis incurſum im-

mobilis fidei obstinatione uicisse,passos esse carcerem diu, inter minas p consulis & fremitum populi circumstantis,tormentis laniantibus ac longa iteratione cruciãtibus repugnasse:ut quod in nouissima infirmitate carnis subactum uidetur,mericorum præcedentium defensione releuetur: & sit satis talibus gloriam perdidisse,nõ tamen debere nos eis & ueniæ locũ claudere,atq; eos à paterna pietate,& à nostra cõmunicatione priuare, quibus existimamus ad deprecandã clementiã domini posse sufficere,quod triennio iugiter ac dolenter,ut scribitis, cum summa pœnitentiæ lamentatione planxerunt. Certe nõ puto incaute & temere his pacem cõmitti,quos uidemus militiæ suæ fortitudine nec prius pugnæ defuisse: & si acies etiã denuo uenerit,gloriam suam posse reparare. Nam cum in consilio placuerit pœnitentiam agentibus infirmitatis periculo subueniri & pacẽ dari,debẽt utiq; in accipienda pace præcedere:quos uidemus non animi infirmitate cecidisse,sed in prælio congressos & uulneratos per imbecillitatem carnis cõfessionis suæ coronam nõ potuisse perferre,maxime cum cupientibus mori non permitteretur occidi,sed tamdiu fessos tormenta laniarent, q̃diu non fidẽ (quæ inuicta est)uincerent,sed carnẽ quæ infirma est,fatigarẽt. Quomiã tamen scripsistis,ut cũ pluribus collegis de hoc ipso plenissime tractẽ, & res tanta exigit maius & impensius de multorum collatione consilium, & nũc omnes ferè inter paschæ prima solẽnia apud se cũ fratribus demorant, cũ solẽnitati celebrandæ apud suos satisfecerint,& ad me uenire cœperint, tractabo cũ singulis plenius,ut de eo quod consuluistis figat apud nos,& rescribatur uobis firma sententia,à multorũ sacerdotum consilio ponderata. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

Veniæ uia oĩbus patet

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum ut curam pauperum & peregrinorum diligentiorem habeant.

Epistola XXIIII.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS fratribus charissimis S.

SAluto uos fratres charissimi p dei gratiã incolumis optans cito ad uos uenire,ut desiderio tã meo quàm uestro omnium fratrum satisfiat. Oportet nos tamẽ paci cõmuni cõsulere,& interdum quãuis cum tædio animi nostri deesse uobis,ne præsentia nostri inuidiam & uiolentiam gentilium prouocet:& simus autores rumpendæ pacis,qui magis quieti omniũ cõsulere debemus. Cũ ergo uos scripseritis rebus compositis me uenire deberе: aut si ante dominus dignatus fuerit ostendere,tũc ad uos ueniã. Vbi enim mihi aut melius possit esse? Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis:sed & peregrinis,si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quãtitate mea propria,quam apud Rogationũ compresbyterum nostrum dimisi,quæ quantitas,ne forte iam uniuersa erogata sit, misi eidẽ per Naricum acoluthum aliam portionem, ut largius & promptius circa laborantes fiat operatio. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

Pauperum cõmẽdatio.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad martyres & confessores epistola,in qua uirtutum suarũ laudem mirís præconijs attollens:quæcunq; patiantur,mystice ad futuram gloriam interpretatur.

Epistola XXV.

CYPRIANVS NEMESIANO, FELICI, LVCIO, ET ALTERI Felici,Litteo,Polyano,Victori,Laderi,& Datiuo coëpiscopis:item cõpresbyteris,& diaconis in metallo cõstitutis martyribus dei patris omnipotẽtis,& Iesu Christi domini & dei conseruatoris nostri,æternam salutem.

GLoria quidem uestra poscebat beatissimi ac dilectissimi fratres,ut ad cõspectũ atq; ad complexũ uestrũ uenire ipse deberẽ,nisi me quoq; ob cõfessionẽ nominis Christi relegatũ præfiniti loci termini cohercerent. Sed quomõ possum repsento me uobis,& ad uos etiã si corpore & gressu uenire nõ dat,dilectione tamẽ & spũ uenio,exprimens literis animũ meũ,quo in istis uirtutibus & laudibus uestris lætus exulto,participem me cõputans uobis & si nõ passione corporis,tamẽ cõsortio charitatis. An ego possum tacere & uocẽ meã silẽtio premere,cũ de charissimis meis tam multa & gloriosa cognoscã,qbus uos diuina dignatio honorauit,ut ex uobis pars iã martyrij sui cõsũmatione præcesserit meritorum suorũ coronã de dño receptura,pars adhuc in carceris claustris, siue in metallis & uinculis demoretur, exhibens per ipsas suppliciorũ moras corroborã dis fratribus & armãdis maiora documenta,ad meritorum titulos amplio res tormentorum tarditate proficiens,habitura tot mercedes in cœlestibus præmijs,quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem uobis fortissimi ac beatissimi fratres pro merito religionis ac fidei uestræ accidisse nõ miror,ut uos sic dominus ad glorioſum & sublime fastigium clarificationis suo honore prouexerit,qui semper in ecclesia eius custodito fidei tenore uiguistis,cõseruantes firmiter dominica mandata. In simplicitate innocentiam,in charitate concordiam, modestiam in humilitate, diligentiam in administratione,uigilantiam in adiuuandis laborantibus,misericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda ueritate constantiam, in disciplinæ seueritate censuram. Ac ne aliud ad exemplum bonorum factorum deesset in uobis, etiam nunc in confessione uocis & passione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis,duces uos exhibendo uirtutis, ut dum grex pastores suos sequitur,& quod fieri à præpositis cernit,imitatur,paribus obsequiorum meritis à domino coronetur. Quod autem fustibus cæsi prius

Dilectione et spũ absentes coniungũtur.

Tormentis præmia crescunt.

Martyrũ laus

grauiter & afflicti per eiuſmodi pœnas initiaſtis confeſſionis ueſtræ religio
Chriſtianorũ ſpes in ligno. ſa primordia, execranda nobis iſta res non eſt. Neque enim ad fuſtes Chri
ſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramẽtum ſalutis
ſuæ Chriſti ſeruus agnouit, redemptus ligno ad uitam æternam, ligno pro
fectus eſt ad coronam. Quid uero mirum ſi uaſa aurea & argentea in me
Vincula martyrũ ornamẽta apud deum tallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quod nunc metallorũ
natura conuerſa eſt, locaq; quæ aurum & argentũ dare ante conſueuerant,
accipere cœperunt, impoſuerunt quoq; compedes pedibus ueſtris, & mem
bra felicia ac dei templa infamibus uinculis ligauerunt, quaſi cum corpore li
getur & ſpiritus, aut aurum ueſtrum ferri cõtagione maculetur. Dicatis deo
hominibus & fidem ſuam religioſa uirtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta
non uincula, nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarificãt
Conſolatio. ad coronam. O pedes feliciter uincti, qui non à fabro, ſed à Chriſto ſoluun
tur. O pedes feliciter uincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O
pedes in ſeculo ad præſens ligati, ut ſint ſemper apud dominũ liberi. O pe
des compedibus & ira aduerſarij interim contabundi, ſed celeriter ad Chri
ſtum glorioſo itinere curſuri. Quãtum uult hic uel inuida crudelitas uel ma
ligna, nexibus uos ſuis & uinculis teneat, cito à terris & pœnis iſtis ad cœlo
rum regna peruenietis. Nõ fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, ſed
refrigerio & ſolatio Chriſti fouetur. Humi iacẽt feſſa laboribus uiſcera, ſed
pœna nõ eſt cũ Chriſto iacere. Squalent ſine balneis membra ſitu & ſorde
deformia, ſed ſpiritaliter intus abluitur quod foris carnaliter ſordidat. Pa
Deut. 8. nis illic exiguus. At non in pane ſolo uiuit homo, ſed in ſermone dei. Ve
Luc. 4. ſtis algentibus deeſt. Sed qui Chriſtum induit, & ueſtitus abundanter
& cultus eſt. Semitonſi capitis capillus horreſcit, ſed cum ſit caput uiri
Chriſtus, qualecunque caput illud deceat neceſſe eſt, quod ob domini no
*Al's * fœda.* men inſigne eſt. Omnis iſta deformitas deſtabilis † & tetra gentilibus qua
Pœna breuis, quàm manet merces æterna. li ſplendore penſabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quàm clara & æter
ni honoris mercede mutabitur, cum ſecundum beati apoſtoli uocem trans
formauerit dominus corpus humilitatis noſtræ conformatum corpori cla
ritatis ſuæ? Sed nec in illo fratres dilectiſſimi aliqua poteſt aut religionis,
aut fidei iactura ſentiri, quod illis nunc ſacerdotibus dei facultas non da
Oblatio. tur offerendi & celebrandi ſacrificia diuina. Celebratis modo atque offer
tis ſacrificium deo & precioſum pariter & glorioſum, & plurimum uobis
ad retributionem præmiorum cœleſtium profuturum, cum ſcriptura diui
Pſal. 50. na loquatur & dicat: Sacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum
& humiliatum deus non deſpicit. Hoc uos ſacrificium deo offertis, hoc ſa
crificium ſine intermiſſione die ac nocte celebratis, hoſtiæ facti dei & uoſ
metipſos ſanctas atque immaculatas uictimas exhibentes, ſicut Apoſto
Rom. 12. lus adhortatur & dicit: Oro ergo uos fratres per miſericordiam dei
ut conſti

ut conſtituatis corpora ueſtra hoſtiam uiuam ſanctam deo placentem,
nec configuremini ſeculo huic, ſed transformemini in renouatione ſenſus,
ad probandũ quæ ſit uolũtas dei bona & placens, & perfecta. Hoc eſt, eĩ
quod præcipue deo placeat, hoc eſt, in quo maioribus meritis ad promeren
dam dei uoluntatem opera noſtra proueniant, hoc eſt quod ſolum domi
no de beneficijs eius grandibus & ſalutaribus fidei ac deuotionis noſtræ
obſequia retribuant, prædicante in pſalmis & conteſtante ſpiritu ſancto:
Quid retribuam, inquit, domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Cali *Pſal. 115.*
cem ſalutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Precioſa in conſpectu
domini mors iuſtorum eius. Quis non libenter & prompte calicem ſalutis
accipiat? quis non appetat gaudebundus & lætus in quo aliquid & ipſe do
mino ſuo retribuat? quis non precioſam in conſpectu dei & fortiter & con
ſtanter mortem excipiat, cõplaciturus eius oculis, qui nos in cõgreſſione no
minis ſui deſuper ſpectans uolentes comprobat, adiuuat dimicantes, uin- *Sua dona coronat in nobis.*
centes coronat, retributione pietatis paternæ remunerans in nobis quic
quid ipſe præſtitit, & honorãs quod ipſe perfecit? Ipſius eĩ eſſe quod uinci
mus, & quod ad maximi certaminis palmam ſubacto aduerſario peruenі
mus, declarat & docet dominus in euangelio ſuo, dicens: Cum autem uos *Marci. 13.*
tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim
uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed
ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis. Et iterum: Ponite in cordibus ue- *Luc. 21.* ἀπολογεῖσθαι.
ſtris non præmeditari excuſare. Ego enim dabo uobis & os & ſapientiam,
cui non poterunt reſiſtere aduerſarij ueſtri. In quo quidẽ & credẽtiũ magna
fiducia eſt, & culpa grauiſſima perfidorum, nec credere ei qui ſe opem ſuam
daturum confitentibus pollicetur, nec rurſus eum timere qui æternam pœ
nam negantibus cõminatur. Quæ uos tanta omnia fortiſſimi ac fideliſſimi
milites Chriſti inſinuaſtis fratribus noſtris, implentes factis quod uerbis
ante docuiſtis, futuri maximi in regno cœlorum pollicente domino & di
cente: Qui fecerit & ſic docuerit, maximus uocabitur in regno cœlorum. De *Matth. 5.*
nicq; exemplum ueſtrum ſecuta multiplex plebis portio confeſſa eſt uobiſcũ
pariter, & pariter *coronata eſt, cõnexa uobis uinculo fortiſſimæ charitatis, *als conforta*
& à præpoſitis ſuis nec carcere, nec metallis ſeparata. Cuius numero nec uir- *ta.*
gines deſunt quibus ad ſexagenarium fructus centenus acceſſit, quãſque ad
cœleſtem coronam gloria geminata prouexit. In pueris quoq; uirtus ma
ior ætate annos ſuos confeſſionis laude tranſcendit, ut martyrij ueſtri bea
tum gregem & ſexus & ætas omnis ornaret. Qui nunc uobis dilectiſſimi
fratres conſcientiæ uictricis uigor? quæ ſublimitas animi? quæ in ſenſu ex
ultantia? qui triumphus in pectore, unumquenq; ueſtrum ſtare ad pro
miſſum dei præmium, de iudicij die eſſe ſecurum? ambulare in metal
lo captiuo quidem corpore, ſed corde regnante? ſcire Chriſtum ſecum eſſe
præſentem

præsentem, gaudentem tolerantia seruorum suorum per uestigia & uias suas ad regna æterna gradientium? Expectatis quotidie læti profectionis uestræ salutarẽ diem, & iã iamq; de seculo recessuri ad martyrum munera & domicilia diuina properatis, post has mundi tenebras uisuri candidissimam lucem, & accepturi maiorem passionibus omnibus & conflictationibus claritatem, Apostolo contestante & dicente: Non sunt condignæ pas-
Rom.8. siones huius temporis ad superuenturam claritatem quæ reuelabitur in nobis. Planè quia nunc uobis in precibus efficacior sermo est, & ad impetrandum quod impressuris petitur facilior oratio est: petite impensius, & rogate ut confessionem omnium nostrum dignatio diuina consummet, ut de istis tenebris & laqueis mundi nos quoq; uobiscum integros & glorioſos deus liberet, ut qui hic charitatis & pacis uinculo copulati, cõtra hæreticorũ iniurias & pressuras gentilium simul stetimus, pariter in regnis cœlestibus gaudeamus. Opto uos fratres charissimi ac dilectissimi in domino bene ualere, & nostri semper & ubiq; memini sse.

Tertij libri epistolarum finis.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS Epistolarum liber quartus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epistola beati Cypriani ad Seagrium & Rogatianum in carcere cõstitutos cõsolatoria, ut claritatis futuræ gloriam cogitãtes, pressuras omnes uiriliter calcent.

Epistola prima.

CYPRIANVS SEAGRIO ET ROGATIANO IVNIORI, ET cæteris confessoribus in domino perpetuam salutem.

Saluto uos fratres charissimi, optans ipse quoq; conspectu uestro frui, si me ad uos peruenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius possit accidere, quàm nunc uobis inhærere, ut complecteremini me manibus illis, quæ puræ & innocentes & dominicam fidẽ seruantes sacrilega obsequia respuerunt? Quid iucundius & sublimius quàm osculari nunc ora uestra, quæ glorioſa uoce dominum confessa sunt, conspici etiam præsentem oculis uestris, qui despecto seculo conspiciendo deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ interesse facultas non datur, has pro me ad aures & ad oculos

ad oculos uestros uicarias literas mitto, quibus gratulor & exhortor pariter, ut in confessione cœlestis gloriæ fortes & stabiles perseueretis, & ingressi uiam dominicæ dignationis ad accipiendam coronam spiritali uirtute pergatis, habentes dominum protectorem & ducem, qui dixit: Et ecce Matth.28.
ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationẽ mundi. O beatum carcerem quem illustrauit uestra præsentia. O beatum carcerem qui homines dei mittit ad cœlum. O tenebras lucidiores sole ipso & luce hac mundi clariores, ubi modo constituta sunt dei templa & sanctificata diuinis confessionibus mẽbra uestra. Nec quicquàm nunc uersatur in cordibus & mentibus uestris, nisi diuina præcepta & mandata cœlestia, quibus nos ad tolerantiã passionis spiritus sanctus semper animauit. Nemo mortem cogitat, sed immortalitatem, nec temporariam pœnam, sed gloriam sempiternam, cum scriptum sit: Preciosa est in conspectu dei mors iusto- Psal.115.
rum eius. Et iterum: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicit. Et iterum ubi loquitur scriptura diuina de tormentis quæ martyres dei consecrant & in ipsa passionis probatione sanctificant: & si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorũ immortalitate plena est. Et in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in forna- Sap.3.
ce probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillæ in arundineto discurrent, iudicabunt nationes & dominabuntur populis, & regnabit dominus eorum in perpetuum. Quando ergo iudicaturos uos & regnaturos cũ Christo domino cogitatis, exultetis necesse est, & futurorum gaudio præsentia supplicia calcetis, scientes ab initio mundi sic institutum, ut laboret istic in seculari conflictatione iusticia, quando in origine statim prima Abel Gen.4.
iustus occiditur: & exinde iusti quiq; & prophetæ, & apostoli missi, quibus omnibus dominus quoque in se ipso constituit exemplum, docens ad suum regnum non nisi eos qui se per suam uiam secuti sint, peruenire, dicens: Qui amat animam suam in hoc seculo, perdet illam. Et qui odit ani- Io.12.
mam suam in isto seculo, in uitam æternam conseruabit illam. iterum: No- Matth.10.
lite timere eos qui occidunt corpus, animam uero nõ possunt occidere. Magis autem metuite eum qui potest & animam & corpus occidere in gehenna. Paulus etiam nos adhortatur, ut qui ad domini promissa uenire cupimus, imitari dominum in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filij dei, si au- Rom.8.
tem filij & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi, si quidem compatiamur, ut sic cõmagnificemur. Addit etiam comparationẽ præsentis temporis, & futuræ claritatis, dicens: Non sunt condignæ passiones huius tẽporis ad superuenturã claritatẽ, quæ reuelabit in nobis. Cuius claritatis

ritatis gloriam cogitantes,preſſuras omnes & perſecutiones tolerare nos cõ uenit,quia & ſi ſunt multæ preſſuræ iuſtorum,ex omnibus tamen liberan tur,qui in domino cõfidunt. Beatas autem fœminas ſaluto quæ uobiſcum ſunt in eadem confeſſionis gloria conſtitutæ,quæ dominicam fidem tenen tes,& ſexu ſuo fortiores non ſolum ipſæ ad coronam proximæ ſunt, ſed & cæteris quoq; fœminis exemplũ de ſua conſtantia præbuerunt. Ac ne quid deeſſet ad gloriam numeri ueſtri,ut omnis uobiſcum ſexus & ætas eſſet in honore,pueros etiam uobis glorioſa confeſſione ſociauit dignatio diuina, repræſentans nobis tale aliquid, quale Ananias, Azarias & Miſahel illu- *Ananias. Azarias. Miſahel.* ſtres pueri aliquando fecerunt,quibus incluſis in camino ceſſerunt ignes,& refrigerium flammæ dederunt,præſente cum illis domino,& probante qđ in confeſſores & martyres eius nihil poſſet gehennæ ardor operari, ſed qui in deum crederent incolumes ſemper in omnibus perſeuerarent. Et ut con ſideretis diligentius peto pro ueſtra religione,quæ apud illos pueros fides fuerit,quæ promereri dominum plenius potuit. Ad omnia enim parati,ſi- *Dan.3.* cut nos eſſe debemus,aiunt regi Nabuchodonoſor: Rex non opus eſt no bis de hoc uerbo reſpõdere tibi. Eſt eñ deus,cui nos ſeruimus,potens eripe re nos de camino ignis ardentis,& de manibus tuis rex,liberabit nos (& ſi non notum ſit tibi) quoniam dijs tuis non ſeruimus,& imaginem auream quam ſtatuiſti,non adoramus. Cum ſe & crederent,& pro fide ſua ſcirent poſſe etiam de præſenti ſupplicio liberari,iactare hoc tamen & uindicare ſi bi noluerunt,docentes quod non eis minor eſſet confeſſionis uirtus ſine te ſtimonio paſſionis,addiderunt poſſe omnia deum facere,ſe tamen non in hoc fidere,ut liberari in præſenti uellent,ſed illã libertatis,& ſecuritatis æter næ gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoq; retinentes & die ac nocte meditantes toto corde ad deum prompti cõtemptu præſentium futura tan tummodo cogitemus,fructum regni æterni,complexum & oſculum & con ſpectum dei,ut ſequamini in omnibus Rogationum preſbyterum glorio ſum ſenem,uiam nobis ad gloriam temporis noſtri glorioſa uirtute & di uina dignatione facientem, qui cum Feliciſſimo fratre noſtro quieto corde ſemper & ſobrio excipiens furentis populi impetũ,primum hoſpitium uo bis in carcere præparauit, & metator quodammodo ueſter, nunc quoque uos antecedit. Quod ut conſũmetur in uobis aſſiduis orationibus domi num deprecamur,ut initijs ad ſũma pergentibus quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto uos fratres chariſſimi ac beatiſſimi in domino ſemper be ne ualere & ad coronam cœleſtis gloriæ peruenire.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Antonianũ de Nouatiano ſchiſmatico epiſtola, in qua declarat quid erga ipſos egerit, ac docet neminem à pœnitentia agenda debere prohiberi.

Epiſtola

Epiſtola II.

CYPRIANVS ANTONIANO FRATRI SALVTEM.

ACcepimus primas literas tuas frater chariſſime, concor diam collegij ſacerdotalis firmiter obſtringentes,& catho licæ eccleſiæ cohærentes,quibus ſignificaſti cum Nouatia no te non communicare,ſed ſequi conſilium noſtrum, & cum Cornelio coepiſcopo noſtro unũ tenere conſenſum. Scripſiſti etiam, ut exemplum earundem literarum ad Cornelium collegam noſtrum tranſmitterem, ut depoſita omni ſolicitudi ne iam ſciret te ſecum,hoc eſt,cum catholica eccleſia communicare. Sed eñ ſuperuenerunt poſtmodum aliæ literæ tuæ per Quintum compreſbyte rum miſſæ,in quibus animaduerti animum tuum Nouatiani literis motũ nutare cœpiſſe. Nam cum & conſilium & conſenſum firmiter tuum ante fi xiſſes,deſideraſti in his literis,ut reſcriberem tibi quam hæreſim Nouatia nus introduxiſſet,uel Cornelius qua ratione Trophimo & thurificatis com municet. Quod quidem ſi pro ſolicitudine fidei anxie curas,& rei dubiæ ue ritatem ſolicitus exploras,reprehendenda non eſt in timore diuino æſtuan tis animi ſolicitudo ſuſpenſa. Quoniam tamen uideo poſt primam ſenten tiam epiſtolæ tuæ Nouatiani literis poſtmodum te eſſe commotum, illud frater chariſſime primo in loco pono,graues uiros, & ſemel ſuper petram robuſtam ſolida ſtabilitate fundatos,non dico aura leui, ſed nec uento aut turbine commoueri,ne animus dubius & incertus uarijs opinionibus, ue lut quibuſdam uentorum incurſantium flatibus, frequenter agitetur, & à propoſito quoque ſuo quadam leuitatis reprehenſione mutetur. Quod ne *Cyprianus ſe purgat* apud te uel apud quenquam Nouatiani literæ faciant,ut deſideraſti frater. rationem rei tibi breuiter exponam,& quidem primum (quoniam de meo quoq; actu motus uideris) mea apud te & perſona, & cauſa purganda eſt, ne me aliquis exiſtimet à propoſito meo leuiter receſſiſſe. Et cum euangelij primo uigorem & inter initia defenderim,poſtmodum uidear animũ meũ à diſciplina,& cenſura priore flexiſſe,ut his, qui libellis conſcientiam ſuam maculauerint,uel nefanda ſacrificia commiſerint,laxandam pacem putaue rim. Quod utrunque non ſine librata diu & ponderata ratione à me factũ *Mutati conſilij ratio.* eſt. Nam cum acies adhuc inter manus eſſet,& prælium glorioſi certaminis in perſecutione ferueret,toto hortatu, & pleno impetu militum uires fue runt excitandæ,& maxime lapſorum mentes claſſico quodam noſtræ uo cis animandæ,ut pœnitentiæ uiam non ſolum precibus, ſed & lamentatio nibus ſequerentur,ſed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ ſalutis datur occaſio) ad confeſſionis potius ardorem, & martyrij gloriam noſtris increpiti uocibus prouocarentur. Deniq; cum de quibuſdam ad me preſby teri & diaconi ſcripſiſſent,eos immoderatos eſſe, & ad communionem

m acci-

accipiendam festinanter urgere,rescribens eis in epistola mea quæ hinc extat,& hoc addidi.Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant*tempore ipso sibi plus quam postulant largiente.Acies adhuc geritur,& agon quotidie celebratur.Si cõmissi uere & firmiter pœnitet, & fidei calor prævalet,qui differri non potest, potest coronari : de eo tamen quod statuendum esset circa causam lapsorum distuli,ut cum quies & tranquillitas data esset,& episcopis in unum conuenire indulgentia diuina permitteret,tunc communicato & librato de omniũ collatione consilio,statueremus quid fieri oporteret.Si quis uero ante consilium nostrum,& ante sentẽtiam de omnium consilio statutam lapsis temere communicare uoluisset, ipse à communicatione abstineretur.Quod etiam ad Romanum clerum tũc adhuc sine episcopo agentem,& ad cõfessores Maximum presbyterum, & cæteros in custodia constitutos,nunc in ecclesia cum Cornelio iunctos,plenissime scripsi.Quod me scripsisse de eorum rescriptis poteris noscere.Nam in epistola sua ita posuerunt,quanquam nobis in tam ingẽti negocio placeat, quod tu ipse tractasti prius sanctæ ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis,presbyteris,diaconis,cõfessoribus pariter ac stantibus laicis facta,lapsorum tractare rationem.Additũ est etiam Nouatiano tunc scribente,& quod scripserat sua uoce recitante, & presbytero Moyse,tunc adhuc confessore,nunc iam martyre subscribẽte,ut lapsis, infirmis,& in exitu constitutis pax daretur.Quæ literæ per totum mũdum missæ, & in noticiã ecclesijs omnibus & uniuersis fratribus perlatæ sunt.Secundum quod tamen ante fuerat destinatum persecutione sopita,cum data esset facultas in unum conueniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & domini tutela protexit,in unum cõuenimus,& scripturis diu ex utraque parte prolatis,temperamentum salubri moderatione librauimus,ut nec in totum spes communicationis & pacis lapsis negaretur,ne plus desperatione deficerent, & eo quod sibi ecclesiæ abdicaretur, secuti seculum gentiliter uiuerent : nec tamen rursum censura euangelica solueretur,ut ad communicationem temere prosilirent, sed traheretur diu pœnitentia,& rogaretur dolenter paterna clementia, examinarentur causæ & uoluntates, & necessitates singulorum, secundum quod libello continetur,quem ad te uenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt.Ac si minus sufficiens episcoporum in Africa numerus uidebitur,etiam Romæ super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum,qui & ipse cum plurimis coëpiscopis habito consilio,in eandem nobiscum sentẽtiam pari grauitate & salubri moderatione consensit,de quo tibi necesse fuit tunc scribere,ut scias me nihil leuiter egisse, sed secundum quod literis meis fueram ante complexus,omnia ad commune concilij nostri consilium distulisse,& nemini quidem prius me de lapsis communicasse, quam

Hæc uerba,tẽpore ipso sibi plus quàm postulant largiẽte, non habentur in epistola unde citantur.Ea est lib. 3.18.

Lapsis cõmunicanda pax.

do adhuc

do adhuc erat: unde non tantum indulgentiam, sed & coronam lapsis acciperet,postea tamen sicut collegij concordia, & colligendæ fraternitatis, ac medendi uulneris utilitas exigebat,necessitati temporum succubuisse, & saluti multorum prouidendum putasse,& nunc ab his non recedere, quæ semel in consilio nostro de communi collatione placuerunt, quamuis multa multorum uocibus uentilentur,& mendacia aduersus sacerdotes dei, diaboli ore prolata, ad rumpendæ catholicæ unitatis concordiam ubique iactentur. Sed te oportet ut bonum fratrem atque unanimem consacerdotem, non quid maligni atque apostatæ dicant facile suscipere,sed quid collegæ nostri modesti & graues uiri faciant,de uitæ & disciplinæ nostræ exemplo perpendere. Venio iamiam nunc frater charissime,& ad personam Cornelij collegæ nostri, ut Cornelium nobiscum uerius noueris, non de malignorum & detrahentium mendacio,sed de dei iudicio, qui eum episcopum fecit,& coëpiscoporum testimonio, quorum numerus uniuersus per totum mundum concordi unanimitate consensit.Nam quod Cornelium charissimum nostrum deo, & Christo & ecclesiæ eius, item consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat,non iste ad episcopatũ subito peruenit,sed per omnia ecclesiastica officia promotus,& in diuinis administrationibus dominum sæpe promeritus,ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde episcopatum ipsum nec postulauit,nec uoluit,nec ui (ut cæteri quos arrogantiæ & superbiæ suæ tumor inflat) inuasit,sed quietus & modestus,& quales esse consueuerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur,pro pudore uirginalis* conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ uerecundiæ, non ut quidam uim fecit ut episcopus fieret,sed ipse uim passus est ut episcopatum coactus exciperet.Et factus est episcopus à plurimis collegis nostris,qui tunc in urbe Roma aderant,qui ad nos literas honorificas,& laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt.Factus est autem Cornelius episcopus de dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio,de plebis (quæ tunc affuit)suffragio,& de sacerdotum antiquorum & bonorum uirorum collegio,cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus,id est,cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis uacaret,quo occupato de dei uoluntate atq; omnium nostrum consensione firmato,quisquis iam episcopus fieri uoluerit,foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiæ ordinationem,quia ecclesiæ non tenet unitatem,quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans, & sibi plurimum uendicans, profanus est, alienus est,foris est.Et cum post primum secundus esse nõ possit,quisquis post unum,qui solus esse debeat,factus est,non iam secundus ille,sed nullus est. Tum deinde post episcopatum non exambitum nec extortum, sed de dei qui sacerdotes facit uoluntate susceptum,quãta in ipso suscepto episcopatu

Cornelius gratulatur ad episcopatum euectus.

Aliâs continentiæ.*

Profanus est qui ecclesiæ unitati derogat.

Confirmatio episcopi.

ſuo uirtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos ſimplici corde & perſpicere penitus, & laudare debemus: ſediſſe intrepidum Romæ in ſacerdotali cathedra eo tempore, quo tyrannus infeſtus ſacerdotibus dei fanda atq; infanda comminaretur, cum multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduerſus ſe æmulum principem, quàm conſtitui Romæ dei ſacerdotem. Nónne hic frater ſummo uirtutis & fidei teſtimonio prædicandus eſt? Nónne inter glorioſos confeſſores & martyres deputandus, qui tantis temporibus ſedit expectans corporis ſui carnifices, & tyranni ferocientis ultores, qui Cornelium aduerſus edicta feralia reſiſtentem & minas, & cruciatus, & tormenta fidei uigore calcantem, uel gladio inuaderent, uel crucifigerent, uel igne torrerent, uel quolibet inaudito genere pœnarum uiſcera eius & membra laniarent? Etiam ſi maieſtas domini protegentis & bonitas ſacerdotem quem fieri uoluit, factum quoque protexit, tamen Cornelius quantum ad eius deuotionem pertinet & timorem, paſſus eſt quicquid pati potuit, & tyrannum armis, & bello poſtmodum uictum prior ſacerdotio ſuo uicit. Quod autem quædam de illo inhoneſta & maligna iactantur, no

Mendaciũ bonis inſidiatur.

lo mireris, cum ſcias hoc eſſe opus ſemper diaboli, ut ſeruos dei mẽdacio laceret, & opinionibus falſis glorioſum nomen infamet, ut qui cõſcientiæ ſuæ luce dareſcunt, alienis rumoribus ſordidentur. Exploraſſe autẽ collegas noſtros ſcias, & ueriſſime comperiſſe nulla illum libelli, ut quidam iactitant, labe maculatum eſſe, ſed neque cum epiſcopis qui ſacrificauerunt, communionem ſacrilegam miſcuiſſe, ſed eos demum quorum cauſa audita & innocentia probata ſit, coniunxiſſe nobiſcum. Nam & de Trophimo, & de quo tibi ſcribi deſideraſti, non ita res eſt, ut ad te pertulit rumor & mendacium malignorum. Nam ſicut & anteceſſores noſtri ſæpe fecerunt, colligendis fratribus noſtris chariſſimus frater noſter Cornelius neceſſitate ſuccubuit, & quo

Trophimus eccleſiæ reſtitutus.

niam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte & nunc ad eccleſiam Trophimo & ſatiſfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente, & fraternitatem quam nuper abſtraxerat cũ plena humilitate & ſatiſfactione reuocante, auditæ ſunt eius preces, & in eccleſiã domini non tam Trophimus q̃ maximus fratrũ numerus qui cũ Trophimo fuerat, admiſſus eſt. Qui omnes regreſſuri ad eccleſiã nõ eſſent, niſi cũ Trophimo comitante ueniſſent. Tractatu ergo illo cũ collegis plurimis habito ſuſceptus eſt Trophimus, pro quo ſatiſfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus, ſic tamen admiſſus eſt Trophimus, ut laicus cõmunicet, nõ

Ex ſacerdote laicus.

ſecundum quod ad te malignorũ literæ pertulerunt, quaſi locũ & ſacerdotis uſurpet. Sed & quod paſſim cõmunicare ſacrificatis Cornelius tibi nunciatus eſt, hoc etiam de apoſtatarũ fictis rumoribus naſcitur. Neq; enim poſſunt laudare nos, qui recedunt à nobis: aut expectare debemus ut placeamus illis, qui nobis diſplicentes cõtra eccleſiam rebelles ſolicitãdis de eccleſiæ fratribus

fratribus uiolenter inſiſtunt. Quare & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur nec audies facile, nec credes frater. Si qui enim infirmitatibus occupantur, illis, ſicut placuit in periculo ſubuenitur, poſtea tamen quàm ſubuentum eſt, & periclitantibus pax data eſt, ſuffocari à nobis nõ poſſunt, aut opprimi, aut ui de manu noſtra in exitum mortis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur, neceſſe ſit mori eos qui acceperint pacem. Cum magis in hoc iudicium diuinæ pietatis, & paternæ lenitatis appareat, quod qui pignus uitæ in data pace percipiunt, hoc quoque ad uitam percepta pace teneantur. Et idcirco ſi accepta pace commeatus à deo datur, nemo hoc debet in ſacerdotibus criminari, cum ſemel placuerit fratribus in periculo ſubuenire. Nec tu exiſtimes frater chariſſime, ſicut quibuſdam uidetur, libellaticos cum ſacrificatis æquari oportere, quando inter ipſos etiam qui ſacrificauerint, & conditio frequenter & cauſa diuerſa ſit. Neque enim æquandi ſunt, ille qui ad ſacrificium nefandum ſtatim uoluntate proſiluit, & qui luctatus & congreſſus diu ad hoc funeſtum opus neceſſitate peruenit: Ille qui & ſe & omnes ſuos prodidit, & qui ipſe pro cunctis ad diſcrimen accedens, uxorẽ, & liberos, & domum totam periculi ſui perfunctione protexit: Ille qui inquilinos uel amicos ſuos ad facinus compulit, & qui inquilinis & colonis percit: fratres etiam plurimos qui extorres & profugi recedebant in ſua tecta & hoſpitia recepit, oſtendens & offerens deo multas ſaluatas & incolumes animas, quæ pro una ſaucia deprecentur. Cum ergo inter ipſos qui ſacrificauerunt, multa ſit diuerſitas quæ inclementia eſſet, & quæ acerba duritia libellaticos cum ijs qui ſacrificauerint iungere, quando is cui libellus acceptus eſt, dicat: Ego prius legeram, & epiſcopo tractante cognoueram non ſacrificandum idolis, nec ſimulachra ſeruum dei adorare debere, & idcirco ne hoc facerem quod non licebat, cum occaſio libelli fuiſſet oblata, quem nec ipſum acciperem niſi oſtenſa fuiſſet occaſio, ad magiſtratũ ueni uel alio eunte mandaui Chriſtianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me uenire non poſſe, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciã. Nunc tamen etiam iſte qui libello maculatus eſt, poſtquàm nobis admonentibus didicit nec hoc facere debuiſſe, & ſi manus pura ſit, & os eius feralis cibi contagia nulla polluerint, conſcientiam tamen eius eſſe pollutã, flet auditis nobis & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & nõ tam crimine quàm errore deceptus, quod iam de cætero inſtructus & paratus ſit conteſtatur. Quorum ſi pœnitentiam reſpuamus habentium aliquam fiduciam tolerabilis conſcientiæ, ſtatim cum uxoribus, cum liberis quos incolumes reſeruauerant, in hæreſim uel ſchiſma diabolo inuitante rapiantur. Et adſcribetur nobis in die iudicij, nec ouem ſauciam curaſſe, & propter unam ſauciam multas integras perdidiſſe. Et cum dominus relictis ſanis unam errantem & lapſam quæſierit, & inuẽtam in humeris ſuis ipſe portauerit, nos

Non cuiq; ſpẽ ritui credẽdũ.

Libellaticus.

Temperanda ſeueritas ne ueniatur ad deteriora.

Luc. 15. Mat. 18.

in tantum non quærimus lapsos, sed & uenientes arcemus, & cũ pseudopro
phetæ gregem Christi nunc uastare & lacerare non desinant, occasionem ca
nibus & lupis damus, & quos persecutio infesta non perdidit, eos nos duri
tia nostra & inhumanitate perdimus. Et ubi erit frater charissime quod A
1. Cor. 9. postolus dicit? Omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile
2. Cor. 4. est, sed quod multis ut saluentur. Imitatores mei estote sicut & ego Christi.
Et iterum: Factus sum infirmus, ut infirmos lucrarer. Et iterũ: Si patitur unũ
2. Cor. 9 membrum, compatiuntur & cætera membra, & si lætatur unum membrũ,
collætantur & cætera membra. Alia est philosophorum & Stoicorum ratio
Philosophorũ rationes Christianorum rationibus dissimiles. frater charissime, qui dicunt omnia peccata paria esse, & uirum grauem non
facile flecti oportere. Inter Christianos autem & philosophos plurimum di
stat. Et cum Apostolus dicat: Videte ne quis uos deprædetur per philoso
phiam & inanem fallaciam, uitanda sunt quæ non de dei dementia ueniũt,
sed de philosophiæ duriori præsumptione descendunt. De Moyse autẽ le
gis in scripturis dictum: Et fuit Moyses homo lenis nimis. Et dominus in
Nume. 12. euangelio suo dicit: Estote misericordes quomodo & pater uester misertus
Luc. 6. est uestri. Et iterum: Non est opus sanis medicus, sed male habentibus.
Mat. 9. Quam potest exercere medicinam, qui dicit: eos solos curo, quibus medicus
necessarius non est? Opem nostram, medelam nostram uulneratis exhibe
re debemus. Nec putemus mortuos esse, sed magis semianimes iacere,
quos persecutione funesta sauciatos uidemus, qui si in totum mortui essent,
nunquam de eisdem postmodum confessores & martyres fierent. Sed quo
niam est in illis quod pœnitentia sequente reualescat ad fidem, ad uirtutem
pœnitentiæ robur armetur, quod armari non poterit, si quis desperatione
deficiat, si ab ecclesia dure & crudeliter segregatus ad gentiles se uias & secu
laria desideria conuertat, uel ad hæreticos & schismaticos reiectus ab eccle
sia transeat. Vbi & si occisus propter nomen Christi postmodum fuerit ex
tra ecclesiam constitutus, & ab unitate atque à charitate diuisus, coronari in
morte non poterit. Et ideo placuit frater charissime examinatis causis sin
gulorum libellaticos interim admitti, sacrificatis in exitu subuenire, quoni
am exomologesis apud inferos non est, nec ad pœnitentiam quis à nobis
compelli potest, si fructus pœnitentiæ subtrahatur. Si prælium prius uene
rit, corroboratus à nobis inuenietur ad prælium. Si uero ante prælium in
firmitas urserit, consolatio pacis & communicationis abscedit. Neque enim
præiudicamus domino iudicaturo, quo minus si pœnitentiam plenam &
iustam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat quod à nobis fuerit hic statu
tum. Si uero nos aliquis pœnitentiæ simulatione deluserit, deus qui non de
ridetur, & qui cor hominis intuetur, de his quæ nos minus perspeximus iu
dicet, & seruorum sententiam dominus emendet, dum tamen nos memi
Proverb. 18. nisse frater debeamus scriptum esse: Frater fratrem adiuuans exaltabitur. Et

Apo

Apostolum quoque dixisse: In contemplatione habete unusquisque, ne & Galat. 6.
uos tentemini, alterutrorum onera sustinete, & sic adimplebitis legem Chri
sti. Item quod superbos redarguens & arrogantiam frangens in epistola
sua ponat: Et qui se putat stare, uideat ne cadat. Et alio in loco dicat: Tu 1. Cor. 10
quis es qui iudicas alienum seruum? domino suo stat aut cadit, stabit au Roma. 14.
tem, potens est enim deus stabilire illum. Ioannes quoq; Iesum Christum
dominum aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris probat dicens:
Filioli mei ista scribo uobis ne delinquatis, & si quis deliquerit, aduocatum 1. Ioan. 2.
habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustũ, & ipse est deprecatio pro deli
ctis nostris. Et Paulus quoque apostolus in epistola sua posuit: Si cum ad Roma. 5.
huc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc
iustificati in sanguine illius liberabimur per illum ab ira: cuius pietatem &
clementiam cogitantes, non acerbi adeo, nec duri, nec in fouendis fratribus
inhumani esse debemus, sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere,
& eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere, nec
adeo immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam, nec ite
rum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. Iacet enim
saucius frater ab aduersario in acie uulneratus. Inde diabolus conatur occi
dere quem uulnerauit, hinc Christus hortatur ne in totum pereat, quem re
demit. Cui de duobus assistimus, in cuius parte stamus? utrúm ne diabolo
fauemus ut perimat, & semianimem fratrem iacentem, sicut in euangelio sa
cerdos & leuites præterimus? an uero ut sacerdotes dei & Christi, quod &
Christus docuit & fecit imitantes, uulneratum de aduersarij faucibus rapi
mus, ut curatũ deo iudici reseruemus? Nec putes frater charissime hinc aut
uirtutem fratrum minui, aut martyria deficere, quod lapsis laxata sit pœni
tentia, & quod pœnitentibus spes pacis oblata. Manet uero fidentiũ robur
immobile, & apud timentes ac diligentes corde toto deum stabilis & fortis
perseuerat integritas. Nam & mœchis à nobis pœnitentiæ tempus concedi
tur, & pax datur, non tamen idcirco uirginitas in ecclesia deficit, aut continẽ
tiæ propositum glorioſum per aliena peccata languescit. Floret ecclesia tot Virginitas flos ecclesiæ.
uirginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ seruat, nec
quia adultero pœnitentia ac uenia laxatur, continentiæ uigor frangitur.
Aliud est, ad ueniam stare, aliud ad gloriam peruenire, alind missum in car
cere non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem, aliud statim fi
dei & uirtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore crucia
tum emendari & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse:
aliud denique pendere in die iudicij ad sentẽtiam domini, aliud statim à do
mino coronari. Et quidem apud antecessores nostros quidam de episcopis
istinc in prouincia nostra dandam pacem mœchis non putauerunt, & in to
tum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt, non tamen à coepisco

porum ſuorum collegio receſſerunt, aut catholicæ eccleſiæ unitatem uel du
ritiæ, uel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt, ut quia apud alios adulteris
pax dabatur, qui non dabat, de eccleſia ſepararetur, manente cõcordiæ uin
culo, & perſeuerante catholicæ eccleſiæ indiuiduo ſacramento, actum ſuum
Aliâs *depo nit. *diſponit & dirigit unuſquiſque epiſcopus, rationem propoſiti ſui domino
redditurus. Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam lapſis nõ
putent pœnitentiam, aut pœnitentibus exiſtiment ueniam denegandam,
Apoc. 2. cum ſcriptum ſit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac prio
ra opera. Quod utique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe, & quem dominus
Tob. 4. hortatur per opera rurſus exurgere, quia ſcriptum eſt: Eleemoſyna à morte
liberat, & non utique ab illa morte, quam ſemel Chriſti ſanguis extinxit, &
à qua nos ſalutaris baptiſmi & redemptoris noſtri gratia liberauit, ſed ab
ea, quæ per delicta poſtmodum ſerpit. Alio item loco pœnitentiæ tem
Apoc. 2. pus datur, & pœnitentiam non agenti dominus comminatur: Habeo, in
quit, aduerſus te multa, quod uxorem Ieſabel, quæ ſe dicit propheten, ſinis
docere & ſeducere ſeruos meos, fornicari & manducare de ſacrificio, & dedi
illi tempus ut pœnitentiam ageret, & pœnitere noluit à fornicatione. Ecce
mitto eam in lectum, & qui cum ea fornicati ſunt in maximam tribulatio
nem, niſi pœnitentiam egerit ab operibus ſuis. Quos utique ad pœniten
tiam dominus non hortaretur, niſi quia pœnitentibus indulgentiam polli
Luc. 15. cetur. Et in euangelio: Dico, inquit, uobis ſic erit gaudium in cœlo ſuper
unum peccatorem pœnitentiam agentem, quàm ſuper nonaginta nouem
Sapi. 1. iuſtos, quibus non eſt opus pœnitentia. Nam cum ſcriptum ſit: Deus non
fecit mortem, nec delectatur in perditione uiuorum, utique qui neminem
uult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo
Iohel. 2. ad uitam redire. Ideo & per Iohel prophetam clamat & dicit: Et nũc hæc di
Aliâs *ueſter. cit dominus deus *noſter: Reuertimini ad me ex toto corde ueſtro, ſimulq;
& ieiunio, & fletu, & planctu, & diſcindite corda ueſtra, & nõ ueſtimenta ue
ſtra, & reuertimini ad dominum deum ueſtrum, quia miſericors & pius eſt,
& patiens, & multæ miſerationis, & qui ſententiam flectat aduerſus mali
ciam irrogatam. In pſalmis etiam legimus cenſuram pariter & clementiam
dei comminantis ſimul ac parcentis, punientis ut corrigat, & cum correxerit
Pſal. 88. reſeruantis. Viſitabo, inquit, in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta
eorum. Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis. Dominus
Mat. 7. quoque in euangelio pietatem dei patris oſtendens ait: Quis eſt ex uobis
homo quem ſi petierit filius eius panem, lapidem porrigat illi? aut ſi piſcem
poſtulauerit, ſerpentem illi porrigat? Si ergo uos, cum ſitis nequam, ſcitis
bona data dare filijs ueſtris, quanto magis pater ueſter cœleſtis dabit bo
na poſcentibus ſe? Comparat hoc dominus carnalem patrem & dei patris
æternam largamq; pietatem, quod ſi iſte in terris nequam pater offenſus
grauiter

grauiter à filio peccatore & malo, ſi tamen eundem poſtmodum uiderit re
formatum, & depoſitis prioris uitæ delictis ad ſobrios & bonos mores, &
ad innocentiæ diſciplinam pœnitentiæ dolore correctum gaudet & gra
tulatur, & ſuſceptum quem ante proiecerat cum uoto paternæ exultatio
nis, complectitur, quanto magis unus ille uerus pater bonus, miſericors &
pius, imò ipſa bonitas & miſericordia, & pietas lætatur in pœnitentia filio
rum ſuorum, nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus
pœnam comminatur, ſed ueniam magis & indulgentiam pollicetur? Vn
de dominus in euangelio beatos dicit plangentes, quia qui plangit, miſe- Mat. 5.
ricordiam prouocat: qui peruicax eſt & ſuperbus, iram ſibi & pœnam iudi
cij uenientis exaggerat. Et idcirco frater chariſſime pœnitentiam non agen
tes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde & manifeſta lamentatio
nis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus ab ſpe com
municationis & pacis, ſi in infirmitate atque in periculo cœperint depreca
ri, quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admoni- *Pax negatur morienti.*
tio compellit, nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogi
tauit eſſe moriturum. Quod uero ad Nouatiani perſonam pertinet frater
chariſſime, de quo deſideraſti tibi ſcribi quam hæreſim introduxiſſet, ſcias
nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat cum foris do
ceat. Quiſquis ille eſt, & qualiſcunque eſt, Chriſtianus non eſt, qui in Chri- *Chriſtianus non eſt qui in Chriſti eccleſia non eſt.*
ſti eccleſia non eſt. Iactet ſe & philoſophiam uel eloquentiam ſuam ſuper
bis uocibus prædicet, qui nec fraternam charitatem, nec eccleſiaſticam uni
tatem tenuit, etiam quod prius fuerat amiſit: niſi ſi epiſcopus tibi uidetur, *Nouatiano inſultat Cyprianus.*
qui epiſcopo in eccleſia à ſedecim coëpiſcopis facto, adulter atque extrane
us epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur, & cum ſit à Chriſto
una eccleſia per totum mũdum in multa membra diuiſa: item epiſcopatus *Eccleſia una. Epiſcopatus unus.*
unus epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus, ille poſt dei
traditionem, poſt connexam & ubicunque coniunctam catholicæ eccleſiæ
unitatem, humanam conetur eccleſiam facere, & per plurimas ciuitates no
uos apoſtolos ſuos mittat, ut quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamẽ
ta conſtituat, cumq; iam pridem per omnes prouincias & per urbes ſingu
las ordinati ſint epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura proba
ti, in perſecutione proſcripti, ille ſuper eos creare alios pſeudepiſcopos au
deat, quaſi poſſit aut totum orbem noui conatus obſtinatione peragrare,
aut eccleſiaſtici corporis compaginem diſcordiæ ſuæ ſeminatione reſcinde
re: neſciens ſchiſmaticos ſemper inter initia ſua feruere, incrementa uero ha *Non durant ſchiſmatica molimina.*
bere nõ poſſe, nec augere quod illicite cœperint, ſed ſtatim cum praua ſua
æmulatione deficere. Epiſcopatũ aũt tenere nõ poſſet, etiã ſi epiſcopus prius
factus à coëpiſcoporũ ſuorũ corpore & ab eccleſiæ unitate deſciſceret, cum
Apoſtolus admoneat, ut inuicem noſmetipſos ſuſtineamus, nec ab unitate
quam

Ephes. 4. quam deus constituit, recedamus,& dicat: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Qui ergo nec unitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ uinculo atque à sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec unitatem uoluit tenere, nec pacem. Tum deinde quantus arrogantiæ tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantiæ suæ quanta iactatio,ut quis aut audeat,aut fa-
Mat. 13. cere posse se credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut zizania à frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam ferre & aream purgare concessum sit, paleas à tritico conetur separare, cumq; Apostolus di-
2. Timo. 2. cat: In domo autem magna non solum uasa aurea sunt & argentea,sed & lignea & fictilia,aurea & argentea uasa uideatur eligere, lignea uero & fictilia contemnere, abijcere cum non nisi die domini uasa lignea diuini ardoris incendio concrementur, & fictilia ab eo,cui data est ferrea uirga frangantur. Aut si se renis & cordis scrutatorem constituit & iudicem,per omnia
Ioan. 5. æqualiter iudicet,& cum sciat scriptū esse:Ecce sanus factus es,iam noli peccare,ne quid tibi deterius fiat,fraudatores & mœchos à latere atque à comi-
Adulter peior libellatico. tatu suo separet,cum multo & grauior, & peior sit mœchi quàm libellatici causa,cum hic necessitate,ille uoluntate peccauerit, hic existimans sibi satis esse quod non sacrificauerit,errore deceptus sit, ille matrimonij expugnator alieni,uel lupanar ingressus ad cloacam & cœnosam uoraginem uulgi, sanctificatum corpus & dei templū detestabili colluuione uiolauerit,sicut Apo-
1. Cor. 6. stolus dicit:Omne peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus est,qui autem mœchatur in corpus suum peccat. Quibus tamen & ipsis pœnitentia conceditur, & lamentandi ac satisfaciendi spes relinquitur, secundum
2. Cor. 12. ipsum Apostolum dicentem: Timeo ne forte ueniens ad uos lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam de immūdicijs quas fecerunt & fornicationibus & libidinibus. Nec sibi in hoc noui hæretici blandiantur,quod se dicant idololatris non communicare,cum sint apud illos & adulteri & fraudatores,qui teneantur idololatriæ crimine, secundum
Ephe. 5. Apostolum dicentem:Hoc enim scitote intelligentes quia omnis fornicator aut immundus,aut fraudator,quod est idololatria,non habet hæreditá-
Colos. 3. tem in regno Christi & dei. Et iterū: Mortificate itaq; membra uestra quæ in terra sunt,exponentes fornicationem,immunditiam, & concupiscentiam
Galat. 5. malam,& cupiditatem,quæ sunt idolorum seruitus, propter quæ uenit ira dei. Nam cū corpora nostra membra sint Christi, & singuli simus templū dei,quisquis adulterio templum dei uiolat,deum uiolat,& qui in peccatis cō-
Mala à diabolo. mittendis uoluntatem diaboli facit,dæmonijs & idolis seruit. Neque enim mala facta de sancto spiritu ueniunt,sed de aduersarij instinctu, & de immundo spiritu natæ concupiscentiæ contra deum facere, & diabolo seruire cōpellunt

compellunt. Ita fit ut si peccato alterius inquinari alterum dicunt,& idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire sua assueratione contendunt,excusari secundum suam uocem non possint ab idololatriæ crimine, cum constet de apostolica probatione mœchos & fraudatores, quibus illi communicant idololatras esse. Nobis autem secundum fidem nostram, & 1. Cor. 10.
diuinæ prædicationis datam formam competit ratio ueritatis, unumquemq; in peccato suo reum teneri,nec posse alterum pro altero reum fieri, cum
deus præmoneat & dicat: Iustitia iusti super eū erit, & scelus scelerati super Ezech. 18.
eum erit. Et iterum: Non morientur patres pro filijs, & filij non morientur 4. Reg. 14.
pro patribus. Vnusquisq; in peccato suo morietur. Quod legentes scilicet & tenentes neminē putamus à fructu satisfactionis & spe pacis arcendum, cū
sciamus iuxta scripturarū fidem,autore & hortatore ipso deo, & ad agen- Pœnitentiæ agenda.
dam pœnitentiam peccatores redigi,& ueniam atq; indulgentiam pœnitētibus non denegari. Atq; ò frustrandæ fraternitatis irrisio, ò miserorum lamentantiū caduca deceptio. O hæreticæ institutionis inefficax & uana traditio,hortari ad satisfactionis pœnitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam,dicere fratribus nostris,plange & lachrymas funde,& diebus ac noctibus ingemisce,& pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare,sed extra ecclesiam post omnia ista morieris. Quæcunque ad pacem pertinent,facies, sed nullam pacem quam quæris, accipies. Quis non statim pereat? quis non ipsa desperatione deficiat? Quis non animum Similitudini-
suum à proposito lamentationis auertat? Operari tu putas rusticum posse, bus ostēdit ueniam pœnitentibus nō denegandam.
si dixeris,agrum peritia omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste, sed nullam messem metes,nullam uindemiam premes,nullos oliueti tui fructus capies,nulla de arboribus poma decerpes? Vel si cui* demū usum nauium suadens dicas: Materiam de excellentibus syluis mercare frater: carinam prævalidis & electis roboribus intexe clauo, funibus, uelis, ut fabricetur atque armetur nauis, operare: sed cum hoc feceris, fructum de actibus eius & cursibus non uidebis? Prædudere est atque abscindere iter
doloris ad pœnitendi uiam, ut cum scripturis dominus deus reuertentibus ad se & pœnitentibus blandiatur, nostra duritia & crudelitate dum fructus pœnitentiæ intercipitur, pœnitentia ipsa tollatur. Quod si inueniamus à pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atque exorantibus domini misericordiam secundum quod ille misericors & pius est, per sacerdotes eius pacem posse concedi,admittendus est plangentium gemitus,& pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia Exomologesis,id est, confessio à uerbo ἐξομολόγεσθαι,id est,cōfiteor.
apud inferos dum confessio non est,nec exomologesis illic fieri potest, qui ex toto corde pœnituerint & rogauerint,in ecclesiam debent interius suscipi, & in ipsa domino reseruari,qui ad ecclesiam suā uēturus de illis utiq; quos in ea intus inuenerit, iudicabit. Apostatæ uero & desertores, uel aduersarij

Luc. 17.

Aliâs * domiuiū & usum.

& hostes

& Christi ecclesiã dissipantes, nec si occisi pro nomine eius foris fuerint admitti secundum apostolum possunt ad ecclesiæ pacem, quando nec spiritus, nec ecclesiæ tenuerunt unitatem. Hæc interim frater charissime pauca de multis quantum potui breuiter decucurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegij & corporis nostri societati coniungerem. Si autem tibi ueniendi ad nos opportunitas & facultas fuerit, plura in communione conferre, & uberius ac plenius quæ in salutarem concordiam faciant, tractare poterimus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Moysen & Maximum presbyteros & cæteros confessores epistola, qui in persecutionibus fidem integram seruauerunt.

Epistola III.

CYPRIANVS MOYSI ET MAXIMO PRESBYTERIS & cæteris confessoribus dilectissimis fratribus salutem.

Martyrũ commendatio.

GLoriam fidei & uirtutis uestræ fortissimi ac beatissimi fratres iam pridem de opinione cognoueram, lætatus satis & plurimũ gratulatus quod uos confessione sui nominis parauerit ad coronam domini nostri præcipua dignatio. Vos enim primores & duces ad nostri temporis prælium facti cœlestis militiæ signa mouistis. Vos spirituale certamen, quod nunc geri deus uoluit, uestris uirtutibus imbuistis. Vos surgẽtis belli impetus primos immobili robore atq; inconcussa stabilitate fregistis. Inde initia felicia pugnandi orta sunt, unde uincendi auspicia cœperunt. Cõtigit hic per tormẽta cõsummari martyria, sed qui in cõgressione præcedens exemplum uirtutis fratribus factus est, cũ martyribus in honore cõmunis est. Coronas uestras manu fertas inde huc tradidistis, & de poculo salutari fratribus propinastis. Accessit ad confessionis exordia gloriosa & militiæ uictricis auspicia, disciplinæ tenor, quem de epistolæ uestræ uigore perspeximus, quam modo ad collegas uestros in confessione uobiscum domino copulatos, solicita admonitione misistis, ut euangelij sancta præcepta, & tradita nobis semel mandata uitalia, forti & stabili obseruatione teneantur. Ecce alius gloriæ uestræ sublimis gradus, ecce iterum cum confessione geminatus promerendi dei titulus: Stare firmo gradu, & in hac acie quæ in euangelio coronatur irrũpere, & præceptis domini subruendis, manus impias inferentes fidei robore submouere, præbuisse ante initia uirtutum, nunc & morum magisteria præbere. Dominus post resurrectionem mittẽs apostolos
Mat. 28. mãdat & dicit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ite ergo & docete gẽtes omnes, tingentes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docen-

docentes eos obseruare quæcunque præcepi uobis. Et Ioannes apostolus huius mãdati memor in epistola sua postmodum ponit: In hoc, inquit, intelligimus quia cognouimus eum, si præcepta eius custodiamus: Qui dicit quoniã cognouit eũ, & mãdata eius nõ seruat, mendax est, & ueritas in illo non est. Hæc præcepta cũ custodiẽda suggeritis, diuina & cœlestia mãdata seruastis. Hoc est esse confessorem domini, hoc est esse martyrem Christi, seruare uocis suæ inuiolatam circa omnia & solidã firmitatem, nec propter dominum martyrem fieri, & præcepta domini destruere conari, uti aduersus illũ dignatione, quam tibi dederit armis ab illo acceptis rebellem quodammodo fieri, hoc est Christum confiteri uelle, & euangelium Christi negare. Lætor igitur ex uobis fortissimi ac fidelissimi fratres, & quantum gratulor maryribus istic coronatis ob uirium gloriam, tantum gratulor pariter & uobis ob dominicæ etiam disciplinæ coronam. Dignationem suam dominus multiplici genere largitatis infudit, bonorum militum laudes & glorias spirituales copiosa uarietate distribuit, honoris uestri participes & nos sumus, gloriam uestram nostram gloriam computamus, quorum tempora illustrauit tanta felicitas, ut ætate nostra uidere cõtingeret probatos seruos dei, & Christi milites coronatos. Opto uos fortissimi ac beatissimi fratres semper bene ualere, & nostri meminisse.

1. Ioan. 2.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Epistola ad clerum quẽ docet aduersa tunc imminentia propter nimia peccata uenisse, ideoq; instãter orandum, quoniam deus quem corripit diligit, & cum corripit ad hoc corripit ut emendet.

Epistola IIII.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET diaconis fratribus Salutem.

Deus placandus non uoce tantum, sed lachrymis, ieiunijs &c.

QVanquam sentiam fratres charissimi pro timore, quem singuli debemus deo, uos quoq; illic assiduis orationibus & enixis precibus instanter incumbere, admoneo tamen religiosam solicitudinem uestram, ut ad placandum atq; exorãdum dominum non uoce sola, sed & ieiunijs, & lachrymis, & omni genere deprecationis ingemiscamus. Intelligendum est enim & confitendum pressuræ istius tam turbidam uastitatem, quæ gregem nostrũ maxima ex parte populata est adhuc & usq; populatur, secundũ peccata nostra uenisse, dum uiã domini non tenemus, nec data nobis ad salutem cœlestia mãdata seruamus. Fecit dominus noster uoluntatem patris, & nos nõ facimus domini uoluntatem, patrimonio & lucro studentes, superbiam sectantes, æmulationi ac dissensioni uacantes, simplicitatis & fidei negligentes, seculo uerbis solis & non factis renunciantes, unusquisq; sibi placentes, & omnibus displicẽtes. Vapulamus itaq; ut meremur, cum scriptum sit: Seruus autem ille qui cognoscit uoluntatem domini sui, & non paruerit uoluntati eius, uapulabit
Luc. 12.

Quicquid patimur peccata nostra merueruere.

n multis.

multis. Quas autem plagas, quæ uerbera non meremur, quando nec confessores qui exemplo cæteris ad bonos mores esse debuerant, teneant disciplinam? Itaq; dum quosdam insolenter extollit confessionis suæ tumida & inuerecunda iactatio, tormenta uenerunt, & tormenta sine fine tortoris, sine exitu damnationis, sine solatio mortis, torméta quæ ad coronam non facile dimittant, sed tamdiu torqueant quamdiu deficiant: nisi si aliquis diuina dignatione subtractus inter ipsa cruciamenta profecerit, adeptus gloriam non termino supplicij, sed celeritate moriẽdi. Hæc patimur delicto & *Psal. 88.* merito nostro, sicut prænonuit diuina censura, dicens: Si dereliquerint legem meam & in iudicijs meis nõ ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint, & præcepta mea non obseruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Virgas igitur & flagella sentimus, qui deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus. Rogemus de intimo corde & de tota mente misericordiam dei, quia & ipse addidit, di- *Ioan. 16.* cens: Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Petamus & accipiemus, & si in accipiendo mora & tarditas fuerit, quoniam grauiter offendimus, pulsemus, quia & pulsanti aperitur, si modo pulsent hostium pre- *Oratio una animis.* ces & gemitus & lachrymæ nostræ, quibus insistere & immorari oportet & si sit unanimis oratio. Nã quod magis suasit & compulit, ut has ad uos literas scriberem, scire debetis (sicut dominus ostendere & reuelare dignatus *Matth. 7.* est) dictum esse in uisione: Petite & impetrabitis: tunc deinde præceptum plebi assistenti, ut pro quibusdam personis designatis sibi peterent: In petendo autem fuisse dissonas uoces, & dispares uoluntates, & uehementer *Luc. 11.* hoc displicuisse illi qui dixerat: Petite & impetrabitis, quod plebis inæqualitas discreparet, nec esset fratrum consensio una & simplex & iuncta con- *Psal. 67.* cordia, cum scriptum sit: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. Et *Actum. 2.* in Actis apostolorum legamus: Turba autem eorum qui crediderant, ani- *Matth. 18.* mo ac mente unà agebant, & dominus sua uoce mãdauerit, dicens: Hoc est mandatum meum, ut diligatis inuicem. Et iterum: Dico autem uobis, quoniam si duobus ex uobis conuenerit in terra de omni re quamcunq; petieritis continget uobis à patre meo qui in cœlis est. Quod si duo unanimes tantum possunt, quid si unanimitas apud omnes esset? Quid si secũdum pacem quam nobis dominus dedit uniuersis fratribus conueniret? Iampridem de diuina misericordia impetrassemus quod petimus, nõ tamdiu in hoc salutis & fidei nostræ periculo fluctuaremus, immo uero uec uenissent fratribus hæc mala, si in unũ fraternitas fuisset animata. Nam & illud ostensum est, quod sederet paterfamilias sedẽte sibi ad dexterã iuuene, qui iuuenis anxius & cum quadam indignatione subtristis, maxillam manu tenens, mœsto uultu sedebat. Alius uero in sinistra parte cõsistens rete portabat, quod se mittere, ut circumstãtẽ populũ caperet, minabatur, & cũ miratur

retur quid hoc esset ille qui uidit, dictum est ei: Iuuenem qui ad dexteram sic sederet, cõtristari & dolere quod præcepta sua non seruarẽtur: Illum uero in sinistra exultare, quod sibi daretur occasio ut à patrefamilias potestatem sumeret sæuiendi. Hoc prius longe ostensum est, quàm tempestas uastitatis huius oriretur. Et uidemus impletũ quod fuerat ostẽsum, ut dũ domini præcepta contemnimus, dum datæ legis mãdata salutaria non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet, & minus armatos, & ad repugnãndum minus cautos iactu retis operiret. Oremus instanter, & assiduis *Oratio.* precibus ingemiscamus. Nam & hoc nobis iã olim per uisionẽ fratres charissimi exprobratũ sciatis, quod dormitemus in precibus, nec uigilãter oremus, & deus utiq; qui quem corripit, diligit, quãdo corripit ad hoc corripit ut emendet, ad hoc emendat ut seruet. Excutiamus itaq; & abrumpamus somni uincula, & instanter ac uigilãter oremus: sicut Paulus apostolus præcipit, dicẽs: Instate orationi uigilantes in ea. Nam & apostoli orare diebus *Colos. 4* ac noctibus non destiterunt, & dominus quoq; ipse disciplinæ magister & exẽpli nostri uia frequenter & uigilanter orauit, sicut in euangelio legimus: *Luc. 6.* Exijt in montẽ orare: & fuit pernoctans in oratiõe dei, & utiq; qd orabat, orabat ille pro nobis, cũ peccator ipse nõ esset, sed nostra peccata portaret. Adeo autem pro nobis ille deprecabatur, ut legamus in alio loco: Dixit autem dominus ad Petrũ: Ecce satanas postulauit ut uos uexaret quomodo *Luc. 22.* triticum: ego autem rogaui pro te, ne deficiat fides tua, quod si pro nobis ac pro delictis nostris ille laborat & uigilat & precatur, quãto nos magis insistere precibus & orare, & primo ipsum dominum rogare, tum deinde per ipsum deo patri satisfacere debemus? Habemus aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris Iesum Christum dominum nostrum, si modo nos in præteritum peccasse pœniteat, & cõfitentes atq; intelligentes delicta nostra, quibus nũc deum offendimus, uel de cætero nos ambulare in uijs eius, & præcepta eius metuere spondeamus. Pater nos & corrigit & tuetur, stantes tamen in fide & in pressuris atq; in angustijs licet Christo eius firmiter adhærentes, sicut scriptum est: Quis nos separabit à charita- *Rom. 8* te Christi? pressura an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Nihil horum potest separare credentes, nihil potest auellere corpori eius & sanguini cohærentes. Persecutio ista examinatio est atq; exploratio peccati nostri, excuti nos deus uoluit & probari, sicut suos semper probauit: nec tamen in probationibus eius aliquando auxilium credentibus defuit. Deniq; ad minimum famulum suum, & in delictis licet plurimis constitutum, & dignatione eius indignũ, tamen pro sua circa nos bonitate mãdare dignatus est. Dic illi, inquit, securus sit, quia pax uentura est. Sed quod interim morula est, supersunt aliq qui ꝓbentur. Sed & de uictu parco, & sobrio potu diuinis dignationibus admonemur, scili-

Aliàs illece/broſo poculo ſc. cet ne uigore cœleſti ſublime iam pectus*illecebra ſecularis enerſuet, uel ne largioribus epulis mens grauata minus ad preces orationis euigilet. Diſſimulare hæc ſingula & apud conſcientiam meam ſolus occultare nõ debui, quibus unuſquiſq; ueſtrum & inſtrui & regi poſſit. Ne ipſi utiq; apud uos hanc epiſtolã teneatis occultam, ſed legendã fratribus ſuggeratis. Intercipere enim quibus nos dominus admonere & inſtruere dignatur, eius eſt qui admoneri & inſtrui dedignatur, eius eſt qui admoneri & inſtrui fratrẽ ſuũ nolit. Probari nos à domino noſtro ſciant, nec à fide, in qua in eum ſemel credidimus, præſentis preſſuræ conflictatione deficiant. Delicta ſua ſingu
Luc. 9 li recognoſcentes, uel modo cõuerſationẽ ueteris hominis exponant. Nemo enim retro attendens, & ſuperponens manũ ſuam ſuper aratrũ, aptus
Gen. 19 eſt regno dei. Denicq; uxor Loth, quæ liberata contra præceptum retro reſpexit, qđ euaſerat pdidit. Attẽdamus nõ poſteriora, quò diabol⁹ reuocat, ſed priora quò Chriſtus uocat. Oculos erigamus ad cœlũ, ne oblectamen
Orãdum pro omnibus. tis & illecebris nos ſuis terra decipiat. Vnuſquiſq; oret dominum nõ pro ſe tantum, ſed & pro omnibus fratribus, ſicut dñs Ieſus orare nos docuit, ubi non ſingulis priuatam precem mandauit, ſed cõmuni & cõcordi prece ora re pro omnibus iuſſit. Si nos dñs humiles & quietos, ſi nos inuicem copulatos, ſi circa iram ſuam timidos, ſi præſenti tribulatione correctos emendatoſq; conſpexerit, tutos ab inimici infeſtationibus exhibebit. Præceſſit diſciplina, ſequetur & uenia. Nos tãtum ſine ceſſatione poſcendi & cũ fide accipiendi ſimplices & unanimes dominũ deprecemur cũ gemitu pariter & fletu deprecantes, ſicut deprecari oportet eos, qui ſint poſiti inter plangentium ruinas, & timentium reliquias, inter numeroſam languentium ſtragẽ,
Aliàs. *illecebris. & exiguam ſtantium paucitatem. Rogemus pacem maturius reddi, cito*latebris noſtris et periculis ſubueniri. In pleriſq; famulis ſuis dominus dignatur oſtendere redintegrationem eccleſiæ ſuæ, ſecuritatẽ ſalutis noſtræ, poſt
Sæpe fit ex/pulſa nube ſerena dies. pluuias ſerenitatẽ, poſt tenebras lucem, poſt procellas & turbines placidã lenitatem. Pia paternæ dilectionis auxilia, diuinæ maieſtatis ſolita magnalia, quibus & perſequentiũ blaſphemia retundatur, & lapſorũ pœnitentia reformetur, & fortis & ſtabilis perſeuerantium fiducia glorietur. Opto uos fratres chariſſimi ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum & plebem de Celerino confeſſore lectore ordinato.

Epiſtola. V.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS & plebi uniuerſæ fratribus Salutem.

AGnoſcenda & cõplectenda ſunt fratres dilectiſſimi beneficia diuina, quibus eccleſiã ſuã dominus illuſtrare temporibus noſtris & honeſtare dignatus eſt, commeatum dando nobis confeſſoribus

ſoribus ſuis & martyribus glorioſis, ut qui ſublimiter Chriſtum confeſſi eſſent, clerum poſtmodum Chriſti miniſterijs eccleſiaſticis adornaret. Exultate itaq; & gaudete nobiſcũ lectis literis noſtris, quibus ego & collegæ mei qui præſentes aderant, referimus ad uos Celerinum fratrem noſtrum *Celerini martyrio ſuadet cõgratulãdũ.* uirtutibus pariter & moribus glorioſum clero noſtro non humana ſuffragatione, ſed diuina dignatione coniunctum, qui cum conſentire dubitaret, eccleſiæ ipſius admonitu & hortatu in uiſione per noctem compulſus eſt ne negaret: nobis ſuadẽtibus, cui plus licuit & coẽgit, quia nec fas fuerat nec decebat ſine honore eccleſiaſtico eſſe, quẽ ſic dominus honorauerit cæleſtis gloriæ dignitate. Hic ad temporis noſtri prælium primus, hic inter Chriſti *Celerini commendatio.* milites anteſignanus, hic inter perſecutionis initia feruentia cum ipſo infeſtationis principe & autore congreſſus, dum inexpugnabili firmitate certaminis ſui aduerſarium uincit, uincendi cæteris uiam fecit, nõ breui compendio uulnerum uictor, ſed hærentibus diu & permanentibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator. Per decem & nouẽ dies cuſtodia carceris ſeptus, in neruo ac ferro fuit. Sed poſito in uinculis corpore, ſolutus ac liber ſpiritus manſit. Caro famis ac ſitis diuturnitate contabuit, ſed animã *Celerini conſtantia.* fide & uirtute uiuentem nutrimentis ſpiritualibus deus pauit. Iacuit inter pœnas pœnis ſuis fortior, incluſus includentibus maior, iacens ſtantibus celſior, uincientibus firmior uinctus, ſublimior iudicantibus iudicatus. Et quamuis ligati neruo pedes eſſent, calcatus ſerpẽs & obtritus & uictus eſt. Lucent in corpore glorioſo clara uulnerum ſigna, eminent & apparent in membris longa tabe conſumptis expreſſa ueſtigia. Sunt magna, ſunt mira, quæ de uirtutibus eius ac laudibus fraternitas audiat. Et ſi aliquis Tho*Thomæ ſimiles incredüli.* mæ ſimilis extiterit, qui minus auribus credat, nec oculorum fides deeſt, ut quiſquis quod audit & uideat. In ſeruo dei uictoriam gloria uulnerũ fecit, gloriã cicatricũ memoria cuſtodit. Nec rudis iſte aut nouus eſt in Celerino chariſſimo noſtro titulus gloriarũ, per ueſtigia cognationis ſuæ graditur, parentibus, ac propinquis ſuis honore conſimili diuinæ dignationis æquatur. Auia eius Celerina iam pridẽ martyrio coronata eſt. Item patruus eius *Celerinæ auiæ Celerini.* & auunculus Laurẽtius & Ignatius in caſtris & ipſi quondam ſecularibus militantes, ſed ueri & ſpirituales dei milites, dum diabolum Chriſti profeſ*Laurentius Ignatius.* ſione proſternũt, palmas à domino & coronas illuſtri paſſione meruerũt. Sacrificia pro eis ſemper (ut meminiſtis) offerimus, quoties martyrum paſ*Sacrificia pro martyribus.* ſiones & dies anniuerſaria cõmemoratione celebramus. Nec degener ergo eſſe nec minor poterat, quem ſic domeſticis exemplis uirtutis ac fidei prouocabat familiæ dignitas & generoſa nobilitas. Quod ſi in familia ſeculari prædicationis & laudis eſt eſſe patricium, quanto maioris laudis & honoris eſt fieri in cœleſti prædicatione generoſum? Non inuenio quem beatiorem magis dicã, utrum ne illos de poſteritate tam clara, an hũc de origine

glorioſa. Ita æqualiter apud eos recurrit & commeat diuina dignatio, ut & illorũ coronã dignitas ſobolis illuſtret, & huius gloriã ſublimitas generis illuminet. Hũc ad nos fratres dilectiſſimi cũ tãta dñi dignatione ueniẽtem teſtimonio & miraculo eius ipſius, qui ſe perſecutus fuerat illuſtrẽ, qd aliud q̃ ſuper pulpitũ, id eſt, ſuper tribunal eccleſiæ oportebat imponi, ut loci altioris celſitate ſubnixus, & plebi uniuerſæ pro honoris ſui claritate conſpicuus, legat præcepta euãgelij dñi, quæ fortiter ac fideliter ſequitur: uox dominũ confeſſa in his quotidie, quæ dñs locutus eſt, audiatur. Viderit an ſit ulterior gradus ad quẽ ꝓficiſci in eccleſia poſſit. Nihil eſt in quo magis confeſſor fratribus proſit, q̃ ut dum euangelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidem quiſquis audierit, imitetur. Iũgendus in oratione Aurelio fuerat, cum quo & diuini honoris ſocietate cõiunctus eſt, cũ quo omnibus uirtutis & laudis inſignibus copulatus eſt. Pares ambo, & uterq; cõſimiles. In quantum gloria ſublimes, in tãtũ uerecũdia humiles. Quãtũ diuina dignatione promoti, tantũ ſua quiete & trãquillitate ſummiſſi, & uirtutũ pariter & morum * ſingulis exẽpla præbẽtes, & cõgreſſioni & paci cõgruẽtes. Illic robore, hic pudore laudabiles. In talibus ſeruis lætat' dñs. In eiuſmodi cõfeſſoribus gloriatur, quorũ ſecta & cõuerſatio ſic proficit ad præconiũ gloriæ, ut magiſterium cæteris præbeat diſciplinæ. Ad hoc eos Chriſtus eſſe in eccleſia diu uoluit, ad hoc de media nocte ſubtractos, quadã dixerim reſurrectiõe circa eos facta, incolumes reſeruauit, ut dum nihil in honore ſublimius, nihil in humilitate ſubmiſſius à fratribus cernitur, hos eoſdẽ fraternitas ſectata comitetur. Hos * tamen lectores interim conſtitutos ſciatis, quia oportebat lucernam ſuper cãdelabrũ poni, unde omnibus luceat, & glorioſos uultus in loco altiore cõſtitui, ubi ab omni fraternitate circũſtãte cõſpecti incitamentum gloriæ uidẽtibus præbeãt. Cæterũ preſbyterij honorẽ deſignaſſe nos illis iã ſciatis, ut & ſportulis ijdem cũ preſbyteris honorentur, & diuiſiones mẽſuræ æquatis quãtitatibus partiãtur, ſeſſuri nobiſcum prouectis & corroboratis annis ſuis, quãuis in nullo minor poſſit uideri ætatis indole, qui conſummauit ætatem gloriæ dignitate.

Celerinus Aurelio.

Celerini cum Aurelio collatio.

*Aliàs * ſingularia.*

Aliàs autem Eccle. 26.

Sportulæ.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad plebem Thibari conſiſtentem epiſtola hortatoria, ut mente incorrupta, fide integra, uirtute deuota Chriſti confeſſionem ſeruet.

Epiſtola VI.

CYPRIANVS PLEBI THIBARI CONSISTENTI SALVTEM.

COgitaueram quidẽ fratres dilectiſſimi, atq; in uotis habebam, ſi rerũ ratio ac tẽporis conditio permitteret, ſecũdum quod frequenter deſyderaſtis, ipſe ad uos uenire, & quantulacunq; mediocritas noſtra præualeret exhortationis noſtræ præſens illic fraternitatem corroborare. Sed quoniã ſic rebus urgentibus detinemur, ut longe iſtinc excurrere, & diu à plebe (cui de diuina indulgentia præſumus) abeſſe

abeſſe non datur facultas, has interim pro me ad uos uicarias literas miſi. Nam cum domini inſtruentis dignatione inſtigemur ſæpius & admoneamur, ad ueſtram quoq; cõſcientiã admonitionis noſtræ ſolicitudinem perferre debemus. Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, preſſuræ diem ſuper caput eſſe cœpiſſe, & occaſum ſeculi atq; antichriſti tempus appropinquaſſe, ut parati omnes ad prælium ſtemus, nec quicq̃ niſi gloriam uitæ æternæ, & coronã cõfeſſionis dominicæ cogitemus, nec putemus talia eſſe, quæ ueniũt, qualia fuerunt illa quæ trãſierunt. Grauior nũc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta, & uirtute robuſta parare ſe debent milites Chriſti, conſyderantes idcirco ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtũ ſanguinẽ fundere. Hoc eſt enim uelle cum Chriſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit imitari ſecundũ Ioannem apoſtolum dicentem: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit & ipſe ambulare. Item beatus Paulus apoſtolus exhortatur & docet, dicens. Sumus filij dei. Si autẽ filij & hæredes, hæredes quidẽ dei, cohæredes autẽ Chriſti, ſiquidẽ cõpatiamur ut & cõmagnificemur. Quæ nũc omnia conſyderãda ſunt nobis, ut nemo quicq̃ de ſeculo iã moriẽte deſyderet, ſed ſequatur Chriſtum, qui & uiuit in æternũ, & uiuificat ſeruos ſuos in fide ſui nominis conſtitutos. Venit enim tempus fratres dilectiſſimi, quod iampridem dominus noſter prænũciauit, & docuit aduenire, dicẽs: Veniet hora, ut omnis qui uos occiderit, putet ſe officium deo facere. Sed hæc facient, quoniã non cognouerunt patrẽ neq̃ me. Hæc autẽ locutus ſum uobis, ut cũ uenerit hora eorum memores ſitis, quia ego dixi uobis. Nec quiſq̃ miretur perſecutionibus nos aſſiduis fatigari, & preſſuris angẽtibus frequẽter urgeri, cũ hæc futura in nouiſſimis temporibus dñs anteprædixerit, & militiam noſtram magiſterio & hortamẽto ſui ſermonis inſtruxerit: Petrus quoq; apoſtolus eius docuerit, ideo perſecutiones fieri, ut probemur, & ut dilectioni dei iuſtorũ præcedẽtiũ exemplo, nos etiam morte & paſſionibus copulemur. poſuit enim in epiſtola ſua, dicens: Chariſſimi nolite mirari ardorẽ accidẽtem uobis, qui ad tentationem ueſtram fit, nec excidatis tanq̃ nouũ uobis cõtingat, ſed quoties communicatis Chriſti paſſionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Chriſti, beati eſtis, quia maieſtatis & uirtutis domini nomen in uobis requieſcit. Quod quidem ſecundũ illos blaſphematur, ſecundũ nos autem honoratur. Docuerunt autem nos apoſtoli ea quæ de præceptis dominicis & cœleſtibus mandatis ipſi quoq; didicerũt, dño ipſo ſcilicet corroborãte nos & dicẽte: Nemo eſt, inquit, qui relinquat domũ, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut ſorores, aut uxorem, aut filios propter regnum dei, & non recipiat ſepties tantum in iſto tempore, in ſeculo autem uẽturo uitam æternam.

Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

Rom. 8.

Ioan. 16.

1. Petri. 4.

Luc. 18.

Matth. 19.

Luc. 6.

Et iterum: Beati, inquit, eritis, cum odio uos habuerint homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro, quasi nequam, propter filium hominis: gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlo. Gaudere nos & exultare uoluit in persecutiõibus dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites dei, tunc martyribus patent cœli. Neq; enim sic nomen militiæ dedimus, ut pacem tantummodo cogitare, & detrectare ac recusare militiam debeamus, cum in ipsa militia primus ambulauerit dominus, humilitatis & tolerantiæ & passionis magister, ut quod fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatur, prior pro nobis ipse pateretur. Sit ante oculos fratres dilectissimi, quod qui omne iudiciũ à patre solus accepit, & qui uenturus est iudicaturus, iã iudicij sui & cognitionis futuræ sentẽtiam prætulerit, prænuncians & contestans cõfessurum se coram patre suo cõfitentes, & negaturum negãtes. Si mortẽ possemus euadere, merito mori timeremus. Porrò autẽ cum mortalem mori necesse sit, amplectamur occasiõnem de diuina promissione & dignatiõe ueniẽtem, & fungamur exitu mortis cum præmio immortalitatis, nec uereamur occidi, quos constet quando occidimur, coronari, nec quisquam fratres dilectissimi, cũ populum nostrum fugari cõspexerit metu persecutionis & spargi, conturbetur, quod collectam fraternitatẽ non uideat, nec tractantes episcopos audiat. Simul tũc omnes esse nõ possumus, quibus occidere nõ licet, sed occidi necesse est. Vbicunq; in illis diebus unusquisq; fratrũ fuerit à grege interim hac necessitate temporis corpore nõ spiritu separatus, nõ moueatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens solitudine deserti loci terreatur. Solus non est, cui Christus in fuga comes est. Solus nõ est, qui templum dei seruãs ubicunq; fuerit, sine deo non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fera inuaserit, fames ac sitis aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempestas, aut procella submerserit, expectat militem suum Christus ubicunq; pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in * surrectione promisit. Nec minor est martyrij gloria, non publice & inter multos perisse, cũ pereũdi causa sit propter Christũ perire. Sufficit ad testimonium martyrij sui testis ille qui probat martyres & coronat. Imitemur fratres dilectissimi Abel iustum, qui initiauit martyria, dum propter iustiam primus occiditur. Imitemur Abraham dei amicum, qui non est conatus ut filium uictimam suis manibus offerret, dum deo fide deuotionis obsequitur. Imitemur tres pueros, Ananiam, Azariam, & Misahelem, qui nec ætate territi, nec captiuitate fracti, Iudæa deuicta & Hierosolymis captis, in ipso regno suo regem fidei uirtute uicerunt, qui adorare statuam, quam Nabuchodonosor rex fecerat, iussi, & minis regis & flãmis fortiores extiterunt

Perfectio fidelium coronatio.

Christi exemplo primũ facere posse docere oportet.

Mors nibus æquo tardior aut citior.

Casus comes deus in omnes

Aliàs persecutione.

Abel primus martyrijautor

Abrahami obedientia.

Ananias, Azarias, Misahel,

extiterunt proclamantes & fidẽ suã per hæc uerba testantes: Nabuchodonosor rex nõ opus est nobis de hoc uerbo respõdere tibi. Est enim deus cui nos seruimus potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex, liberabit nos (& si non notũ sit tibi) quia dijs tuis non deseruimus, & imaginẽ auream quã statuisti non adorabimus. Credebant se illi secundum fidem posse euadere, sed addiderũt, et si non, ut sciret rex illos propter deum quẽ colebant & mori posse. Hoc est enim robur uirtutis & fidei, credere et scire quod deus à morte præsenti liberare possit, et tamen mortem non timere nec cedere ut probari potius fides possit. Erupit per os eorum spiritus sancti incorruptus et inuictus uigor, ut appareat, uera esse quæ in euangelio suo dominus edixit, dicens: Cum autem uos apprehẽderint, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Nõ enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri q loquitur in uobis. Dixit qd loqui et respõdere possim⁹ dari nobis in illa hora diuinitus et offerri, nec nos tunc esse qui loquimur, sed spiritum dei patris, qui cũ à confitentibus non discedit neq; diuiditur, ipse in nobis et loquitur, et coronatur. Sic et Daniel cũ cõpelleretur adorare idolum Bel, quem tũc et rex et populus colebãt, in asserendo dei sui honorẽ plena fidei libertate prorupit, dicens: Nihil colo ego nisi dominũ deũ meũ, qui condidit cœlum & terram. Quid in Maccabæis beatorum martyrum grauia tormenta, & multiformes septem fratrum pœnæ, & confortans liberos suos mater in pœnis, & moriens ipsa quoq; cũ liberis? Nõne magnæ uirtutis et fidei documẽta testantur, et nos ad martyrij triumphum suis passionibus adhortantur? Quid prophetæ quos ad præscientiã futurorum spiritus animauit? Quid apostoli quos dominus elegit? Nõnne cum iusti occiduntur propter iustitiam, mori nos quoq; docuerunt? Christi natiuitas à martyrijs infantũ statim cœpit, ut ob nomen eius à bimatu et infra qui fuerant, necarentur. Aetas necdum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam, ut * appareret innocentes esse qui propter Christum necantur, infantia innocens ob nomen eius occisa est. Ostẽsum est neminem esse à periculo persecutionis immunem, quando et tales martyria fecerunt. Quàm uero grauis causa sit hominis Christiani seruum pati nolle, cũ passus sit prior dominus, et pro peccatis nostris nos pati nolle, cum peccatum suum proprium ille non habens passus sit ille pro nobis? Filius dei passus est, ut nos filios dei faceret, et filius hominis pati non uult, ut esse dei filius perseueret? Si odio seculi laboramus, odium seculi sustinuit prior Christus. Si contumelias in hoc mundo, si fugam, si tormenta toleramus, grauiora expertus est mundi factor et dñs, qui & admonet, dicẽs: Si seculũ, inquit, uos odit, mementote quoniam me primo odit. Si de seculo essetis, seculũ quod suũ esset amaret. Sed quia de seculo non estis, & ego elegi uos de seculo, propterea odit uos seculum.

Memẽto

Dan.3

Deus à morte liberare possit

Matth. 10.

Dan.14.

Maccabæi.

Prophetæ. Apostoli. Christi natiuitas.

Aliàs appareret.

Christus passus ut nos redimeret.

Ioan.15

Mementote sermonis quem dixi uobis, nō est seruus maior domino suo.
Discipulus ut discit faciat. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Dominus & deus noster quicqd docuit & fecit, ut discipulus excusatus esse nō possit, qui discit & non facit. Neq; aliquis ex uobis fratres dilectissimi futuræ pſecutionis metu, aut antichristi imminentis aduentu sic terreatur, ut non euangelicis exhortationibus & præceptis ac monitis cœlestibus ad omnia inueniatur armatus. Venit antichristus, sed superuenit & Christus. Grassatur & sæuit inimicus, sed statim sequitur dominus passiōes nostras & uulnera uindicaturus. Irascitur aduersarius & minatur, sed est qui possit de eius manibus liberare. Ille metuendus est cuius iram nemo poterit euadere, ipso præmonente &
Matth. 10. dicente: Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere. Magis autem metuite eum qui potest & animam & corpus per-
Ioan. 12. dere in gehennam. Et iterum: Qui amat animam suam, perdet illam, et qui odit animam suam in isto seculo, in uitam æternam conseruabit illam. Et
Apocalyp. 14 in Apocalypsi instruit & præmonet, dicens: Si quis adorat bestiam & imaginem eius, & accipit notam in fronte sua & in manu, bibet & ipse de uino iræ dei mixto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormentis eorum ascendit in secula seculorum, nec habebunt requiem die ac nocte, quicunq; adorant bestiam & imaginem eius. Ad agonem secularem & exercentur homines & parantur, & magnam gloriam computant honoris sui, si illis spectante populo, & imperatore præsente cōtigerit coronari. Ecce agon sublimis & magnus, & coronæ cœlestis præmio gloriosus, ut spectet nos certantes deus, & super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandēs certaminis nostri spectaculo perfruatur. Præliātes nos & fidei congressione pugnantes spectat deus, spectant angeli eius, spectat & Christus. Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas præside deo congredi, & Christo iudice coronari? Armemur fratres dilectissimi uiribus totis, & paremur ad agonem mente incorrupta, fide integra, uirtute deuota. Ad aciem quæ nobis indicitur, dei castra procedant. Armentur integri, ne perdat integer quod nuper stetit. Armentur & lapsi, ut & lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, lapsos dolor ad prælium prouocet. Armat & præparat nos
Ephes. 6 beatus Apostolus, dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus potestates & principes huius mundi harum
Arma Christianorum. πανοπλία. tenebrarum, aduersus spiritus nequitiæ in cœlestibus. Propter quod induite tota arma dei, ut possitis resistere in die nequissimo: ut cum omnia perfeceritis, stetis accincti lumbos uestros in ueritate, induti loricam iustitiæ, & calciati pedes in præparatione euangelij pacis, assumentes scutū fidei, in quo possitis omnia ignita iacula nequissimi extinguere, & galeam salutis, & gladium spiritus qui est sermo dei. Hæc arma sumamus

mamus, his nos tutamentis spiritualibus & cœlestibus muniamus, ut in die nequissimo resistere diaboli minis & repugnare possimus. Induamur loricam iustitiæ, ut contra inimici iacula munitum sit pectus & tutum. Calciati simus euangelico magisterio & armati pedes, ut cum serpens calcari à nobis & obteri cœperit, mordere & supplantare non possit. Portemus fortiter scutum fidei, quo protegente quicquid iaculatur inimicus, possit extingui. Accipiamus quoque ad tegmentum capitis galeam salutarem, ut muniantur aures, ne audiant edicta feralia. Muniantur oculi, ne uideant detestanda simulachra. Muniatur frons, ut signum dei incolume seruetur. Muniatur os, ut dominum suum Christum uictrix lingua fateatur. Armemus & dexteram gladio spirituali, ut sacrificia funesta fortiter respuat, ut eucharistiæ memor, qui domini corpus accepit in ipso dominum suum complectatur, postmodum à domino suo sumpturus præmium cœlestium coronarum. O dies ille qualis & quantus aduenier fratres dilectissimi, cum cœperit populum suum dominus recensere, & diuinæ cognitionis examine singulorum merita recognoscere: mittere in gehennam nocentes, & perse- *Iudicij dies bōis gaudio, malis gehennæ futurus.*
cutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare, nobis uero mercedem fidei & deuotionis exoluere. Quæ erit illa gloria & quanta lætitia admitti, ut deum uideas honorari, ut cum Christo domino deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias? Abraham, & Isaac, & Iacob, & patriarchas omnes, & prophetas, & apostolos, & martyres salutare, cum iustis & dei amicis in regno cœlorum datæ immortalitatis uoluptate gaudere, *1. Corinthi 2.*
sumere illic quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit? Maiora enim nos accipere, quàm qd hic aut operamur, aut patimur Apostolus prædicat, dicens: Non sunt condignæ passiones huius tempo- *Rom. 8.*
ris ad superuenturam claritatem quæ reuelabitur in nobis. Cum reuelatio illa uenerit, cum charitas super nos dei fulserit, iam beati erimus, & læti dignatione domini honorati. Quàm rei manebunt & miseri, qui dei desertores aut contra deum rebelles uoluntatem fecerunt diaboli, ut eos necesse sit cum ipso simul inextinguibili igne torqueri? Hæc fratres dilectissimi hæreant cordibus uestris. Hæc sit armorum nostrorum præparatio, hæc diurna ac nocturna meditatio, ante oculos habere, & cogitatione semper ac sensibus uoluere iniquorum supplicia, & præmia ac merita iustorum: quid negantibus dominus comminetur ad pœnam, quid contra confitentibus promittat ad gloriam. Si hæc cogitantibus ac meditantibus nobis persecutionis dies superuenerint, miles Christi præceptis eius & monitis eruditus non expauescit ad pugnam, sed paratus est ad coronam. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

Argumen

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Magnum epistola de his qui in lecto gratiam consequuntur, ubi insinuat quocunq; tempore gratiã dei perfectione nõ carere dũ ab ægro fides nõ exulat.

Epistola VII.

Perfundũtur apud nos nõ guntur apud Anglos.

VÆsisti etiam frater charissime, quid mihi de illis uidea/tur, qui in infirmitate & languore gratiã dei cõsequũtur, an habẽdi sint legitimi Christiani, eo quod aqua salutari non loti sint, sed perfusi. Qua in parte nemini uerecũdia & modestia nostra præiudicat, quo minus unusquisque quod uoluerit sentiat, & quod senserit faciat. Nos quan/tum concipit mediocritas nostra, existimamus in nullo mutilari & debilita/ri posse beneficia diuina, nec minus aliquid illic posse contingere, ubi plena & tota fide & dantis & sumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauri/tur. Neq; enim sic in sacramento salutari delictorum cõtagia, ut in lauacro carnali & seculari sordes cutis & corporis abluuntur, ut & sapone & nitris & cæteris quoq; adiumentis, & * dolio & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit. Aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In sacramẽtis salutaribus necessitate cogente & deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferunt diuina compẽdia. Nec quenq mouere debet, quod aspergi uel perfundi ui/dentur ægri, cum gratiam dominicam consequuntur, quãdo scriptura san/cta per Ezechielem prophetam loquatur & dicat: Et aspergam super uos aquam mũdam, & mũdabimini ab omnibus immũdicijs uestris, & omni/bus simulachris uestris & mũdabo uos, & dabo uobis cor nouũ, & spiritũ nouũ dabo in uobis. Item in Numeris: Et homo qui fuerit immũdus usq; ad uesperã, hic purificabitur die tertio & die septimo, & mundus erit. Si au/tem nõ fuerit purificatus die tertio & die septimo, nõ erit mundus, & exter/minabitur anima illa de Israël, quoniã aqua asperginis non est super eum aspersa. Et iterum: Et locutus est dñs ad Moysen dicens: Accipe Leuitas de medio filiorũ Israël & purificabis eos. Et ita facies eis purificationẽ eorum, circumsperges eos aqua purificationis. Et iterũ: Aqua asperſionis purifica/tio est. Vnde apparet asperſionẽ quoq; aquæ instar lauacri salutaris obti/nere, & quãdo hæc in ecclesia fiũt, ubi sit & dãtis & accipiẽtis fides integra, stare omnia & cõsummari ac pfici* eos salutari aqua & fide legitima Chri/sti gratiam consecutos nõ posse maiestate domini & fidei ueritate. Porrò autem quod quidã non Christianos sed clinicos uocant, nõ inuenio unde hoc nomen assumant, nisi forte qui plura & secretiora legerunt apud Hip/pocratem uel Soranũ clinicos istos deprehẽderũt. Ego enim qui clinicum de euãgelio noui, scio paralytico illi & debili per longa ætatis curricula in le/cto iacenti nihil infirmitatem suam obfuisse, quo minus ad firmitatem cœ/lestem

*Aliàs * lotio.*

Exechiel. 16.

Numeri. 19.

Numeri .8.

*Aliàs * posse domini maie/state, fidei ue/ritate. Porrò aũt qd' quidã eos salutari aqua & fide legitima Chri/sti gratiã con/secutos.*

lestem plenissime peruenire. Nec tantum indulgẽtia dominica excitatum de grabato esse, sed ipsum grabatum suum reparatis & uegetatis uiribus su/stulisse. Et idcirco quantum fide concipere & sentire nobis datur, mea senten/tia hæc est, ut Christianus iudicetur legitimus, quisquis fuerit in ecclesia lege & iure fidei diuinam gratiam consecutus. Aut si aliquis existimat eos nihil consecutos, eo quod ab aqua salutari tantum perfusi sint, si inanes & uacui sunt, non decipiantur ut si incommodum languoris euaserint, & conualue/rint, nõ baptizentur. Si autẽ baptizari non possunt, qui iam baptismo eccle/siastico sanctificati sunt, cur in fide sua & domini indulgentia scandalizan/tur? An consecuti sunt quidem gratiam dominicam, sed breuiore & minore mẽsura muneris diuini ac spiritus sancti, ut habeantur quidẽ Christiani, nõ sint tamen cæteris adæquandi? Quinimo spiritus sanctus non de mensu/ra datur, sed super credẽtem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqua/liter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quãto ma/gis Christus sol & dies uerus in ecclesia sua lumen uitæ æternæ pari æquali/tate largitur? Cuius æqualitatis sacramentum uidemus in Exodo esse cele/bratum, cum de cœlo manna deflueret, & futurorũ præfiguratione alimen/tum panis cœlestis cibum Christi uenientis ostenderet. Illic enim sine discri/mine uel sexus, uel ætatis gomor à singulis æqualiter colligebatur. Vnde ap/parebat Christi indulgentiam & cœlestem gratiam postmodum secuturam æqualiter omnibus diuidi sine sexus uarietate, sine annorum discrimine, si/ne acceptione personæ super omnem dei populũ spiritualis gratiam mune/ris infundi. Planè eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à cre/dentibus sumitur, in conuersatione atque actu nostro postmodum uel mi/nuitur, uel augetur, ut in euangelio dominicum semen æqualiter seminatur, sed pro uarietate terræ aliud absumitur, aliud in multiformem copiam uel tricesimi, uel sexagesimi, uel centesimi numeri fructu exuberante cumula/tur. Adhuc uero cũ singuli ad denarium uocentur, quid est ut quod à deo æqualiter distribuitur, humana interpretatione minuatur? Quod si aliquis in illo mouetur quod quidã de ijs qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc im/mundis tentantur, sciat diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam sa/lutarẽ ualere: in baptismo uero* omnes nequitiæ suæ uires amittere. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone, qui diu reluctatus, & in sua perfi/dia demoratus, tam diu resistere potuit & prævalere, donec ad aquam ue/niret, quo cum uenisset, & uictus est & extinctus. Mare autem illud sacra/mentum baptismi fuisse, declarat beatus apostolus Paulus dicens: Nolo enim uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & addidit dicens: Hæc autem omnia figuræ nostræ fuerunt. Quod hodie etiam geritur, ut per exorcistas uoce humanà & potestate diuina fla/

Spiritus sine mẽsura datur Ioan.3.

Sol æqualiter radios diffun/dit.

Gratia dei æ/qualiter distrẽ buitur.

Exodi.16.

Matth. 13.

Aĩs omne ne/quitiæ suæ ui/rus.

1.Cor.10.

gelletur & uratur,ut torqueatur diabolus. Et cum exire se & homines dei dimittere sæpe dicat,& in eo tamen quod dixerit fallat,& id quod per Pharaonem prius gestum est,eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat: cum tamen ad aquam salutarem, atq; ad baptismi sanctificationem uenitur,scire debemus & fidere quia illic diabolus opprimitur,& homo dicatus diuina indulgentia liberatur.Nam sicut scorpij & serpentes,qui in sicco prævalent,in aquam præcipitati,prævalere non possunt,aut sua uenena retinere:sic & spiritus nequã,qui scorpij & serpentes appellantur,& tamen per nos data à domino potestate calcantur,permanere ultra non possunt in hominis corpore,in quo baptizato & sanctificato incipit spiritus sanctus habitare.Hoc deniq; & rebus ipsis experimur,ut necessitate urgente in ægritudine baptizati & gratiam consecuti careant immundo,quo antea mouebantur, & laudabiles ac probabiles in ecclesia uiuant,plusq; per dies singulos in augmentũ cœlestis gratiæ per fidei incrementa proficiant. Et contra sæpe nõ nulli de illis qui sani baptizantur,si postmodũ peccare cœperint,spiritu immundo redeunte quatiuntur,ut manifestum sit diabolum in baptismo fide credentis excludi,si fides postmodum defecerit,regredi:Nisi si iustum quibusdam uidet,ut illi qui extra ecclesiã apud aduersarios et antichristos profana aqua polluuntur,baptizati iudicentur:Hi uero qui in ecclesia baptizantur,minus indulgentiæ & gratiæ diuinæ consecuti esse uideantur,& tantus honor habeatur hæreticis,ut inde uenientes non interrogentur utrũmne loti sint an perfusi,utrũmne clinici sint an Peripatetici:Apud nos autem de integra fidei ueritate detrahatur,& baptismo ecclesiastico maiestas sua & sanctitas derogetur.Rescripsi fili charissime ad literas tuas quãtũ parua nostra mediocritas ualuit,et ostendi quid nos quantũ in nobis est sentiamus:nemini præscribẽtes quo minus statuat quod putat unusquisq; præpositus actus sui rationem domino redditurus, secundum quod beatus apostolus Paulus in epistola sua ad Romanos scribit & dicit: Vnusquisque nostrum pro se rationem dabit. Non ergo nos inuicem iudicemus. Opto te fili charissime semper bene ualere.

Diabolus baptismo opprimitur.

Mira similitudo.

Peripatetici ab ambulando dicũtur. Clinici lecto affixi sunt. Huc alludit iocus.

Ro.14.

ARGVMENTVM SEQVENTIS EPISTOLAE.

Ad Cornelium papam epistola,in qua de literis ad presbyteros missis se purgat,& cuncta ad illius dignitatem fecisse ostendit.

Epistola

Epistola. VIII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

LEgi literas tuas frater charissime,quas per Primitiuum cõpresbyterum nostrum misisti,in quibus te comperi motũ, quod cum de Adrumetina colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerentur, posteaquam nos ego & Liberalis in eundem locum uenissemus, cœpissent illuc ad presbyteros & diaconos literæ dirigi. Quod scire te uolumus & pro certo credere,nulla leuitate aut contumelia factum:sed cũ statuissemus complures, qui in unum conueneramus, ut legatis ad uos coëpiscopis nostris Caldonio & Fortunato missis, omnia interim integra suspenderentur, donec ad nos ídem collegæ nostri rebus illic aut ad pacem redactis,aut pro ueritate compertis redirent, presbyteri & diaconi in Adrumetina consistentes, Polycarpo coëpiscopo nostro absente, ignorabant quid nobis in commune placuisset. At ubi nos in præsenti uenimus, comperto consilio nostro, ipsi quoque id quod & cæteri obseruare cœperunt,ut in nulla ecclesiarum istic consistentium consensio discreparet.Quidam tamen mentes nonnunquam & animos sermonibus suis turbant, dum aliter quædam quàm se habet ueritas nunciant.Nos enim singulis nauigantibus,ne cum scandalo ullo nauigarent,rationem reddidisse nos scimus,& hortatos esse ut ecclesiæ catholicæ matricem & radicem agnoscerent ac tenerent. Sed quoniam latius fusa est nostra prouincia,habet etiã Numidiam & Mauritaniam sibi cohærentes, ne in urbe schisma factum absentiũ animos incerta opinione confunderet,placuit ut per episcopos,retenta à nobis rei ueritate,ad comprobandam ordinationem tuam facta autoritate maiore,tum demum scrupulo omni de singulorum pectoribus excusso, per omnes omnino in prouincia ista positos literæ fierent, sicut fiunt,ut te uniuersi collegæ nostri & cõmunicationẽ tuam,id est, catholicæ ecclesiæ unitatẽ pariter & charitatẽ probarent firmiter ac tenerent. Quod diuinitus eueniſſe, & consilium nostrum prouidenter processisse gaudemus. Sic enim nunc episcopatus tui & ueritas pariter & dignitas apertissima luce & manifestissima & firmissima est confirmatione fundata, ut & ex rescriptis collegarũ nostrorum, qui ad nos literas inde fecerunt, & ex relatione ac testimonijs coëpiscoporum Pompeij, & Stephani, & Caldonij, ac Fortunati ordinationis tuæ & origo necessaria,& ratio iusta, & gloriosa quoque innocentia ab omnibus noscere tur. Quod ut simul cum cæteris quoque collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut catholicæ ecclesiæ concorditer unanimitatem teneamus, perficiat diuina protectio, ut dominus qui sacerdotes sibi in ecclesia sua eligere & constituere dignatur, electos quoque & constitutos sua uoluntate atque opitulatione tueatur, gubernanter inspirans ac subministrãs,

Matrix Roma.

& ad improborum contumaciam frenandam,uigorem, & ad lapsorum fo uendam pœnitentiam, lenitatem. Opto te frater chariſſime ſemper bene ualere.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad Florentium Pupianum epiſtola, ubi dolens quod temere de obtrectatoribus crediderit,ſe purgat,& animi illius lenitatem oſtendit.

Epiſtola IX.

CYPRIANVS QVI ET THASCIVS FLORENTIO cui & Pupiano fratri ſalutem.

EGo te frater crediderã tandem iam ad pœnitẽtiam conuerti,quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam gentibus execranda, aut audiſſes de nobis temere,aut credidiſſes. Porrò autem etiam nunc in literis tuis animaduerto te adhuc eſſe,qui prius fueras,eadem te de nobis credere, & in eo quod crediderãs, perſeuerare, & ne forte claritatis & martyrij tui dignitas,noſtra communicatione maculetur,mores noſtros diligenter inquirere,& poſt deũ iudicem qui ſacerdotes facit, te uelle, non dicam de me (quantus enim ego?) ſed de dei & Chriſti iudicio iudicare: hoc eſt in deum non credere, hoc eſt rebellem aduerſus Chriſtum & ad-
Matth.10. uerſus euangelium eius exiſtere, & cum ille dicat: Nónne duo paſſeres aſſe ueneunt & neuter eorum cadit in terram ſine patris uoluntate? & probet maieſtas eius & ueritas ſine conſenſu & permiſſu dei etiam minima non fieri,tu exiſtimes ſacerdotes dei ſine conſenſu eius in eccleſia ordinari? Nã credere quod indigni & incerti ſint qui ordinantur, quid aliud eſt quàm credere quod non à deo, nec per deum ſacerdotes eius in eccleſia conſtituantur? An putas eſſe maius de me meum, quàm dei teſtimonium,cum dominus ipſe doceat & dicat teſtimonium non eſſe uerum,ſi quis ipſe de ſe teſtis exiſtat, eo quod unuſquiſq; utiq; ſibi faueat,nec contra ſe aliquis infeſta & aduerſa depromat,fides uero ſyncera ſit ueritatis, ſi in prædicationibus noſtris
Teſtis in propria cauſa nemo idoneus.
Ioan.5. alius ſit prædicator ac teſtis? Si teſtimoniũ,inquit,dixero de me, teſtimoniũ meũ non eſt uerũ:alius eſt enim qui teſtis eſt de me. Quod ſi ipſe dominus qui omnia poſtmodũ iudicaturus ſit,noluit de teſtimonio ſuo ſibi credi,ſed maluit de iudicio ac teſtimonio dei patris probari. Quãto magis hoc ſeruos eius obſeruare oportet,qui iudicio ac teſtimonio dei non probantur tantũ, ſed etiam gloriãtur? Prævaluit autẽ apud te contra diuinam ſententiã, & cõtra cõſcientiã noſtrã dei iuribus nixam inimicorũ & malignorum cõmentũ, quaſi apud lapſos & profanos,& extra eccleſiam poſitos,de quorũ pectoribus exceſſerit ſpiritus ſãctus,eſſe aliud poſſit niſi mẽs praua,& fallax lingua & odia uenenata,& ſacrilega mẽdacia,quibus q credit,cũ illis neceſſe eſt in-

i ueniatur

ueniatur,cum dies iudicij uenerit. Quod uero dixiſti ſacerdotes humiles eſſe debere,quia & dominus & apoſtoli humiles fuerunt:humilitatem meam & fratres omnes,& gentiles quoq; optime norunt & diligunt, & tu quoque noueras & diligebas,cum adhuc in eccleſia eſſes, & mecum communicares. Quis autem noſtrum longe eſt ab humilitate, utrumne ego qui quotidie fratribus ſeruio, & uenientes ad eccleſiam ſingulos benigne & cum uoto & gaudio ſuſcipio, an tu qui te epiſcopũ epiſcopi,& iudicem iudicis ad tempus à deo dati conſtituis, cum dominus deus in Deuteronomio dicat: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, ut non exaudiat ſacerdotem,aut iudicem, quicunque fuerit in diebus illis,morietur homo ille,& omnis populus cum audierit timebit,& non agent impie etiam nunc? Et iterum ad Samuelem loquitur & dicit: Non te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt. Et adhuc dominus in euangelio, cum ei dictum eſſet: Sic reſpondes pontifici? cuſtodiens & docens ſacerdotalem honorem ſeruari oportere, contra pontificem nihil dixerit,ſed innocentiam ſuam tantummodo purgans reſponderit dicens: Si male locutus ſum,exprobra de malo,ſi autem bene,quid me cædis? Item beatus Apoſtolus, cum ei dictum eſſet: Sic inſilis in ſacerdotem dei maledicendo? nihil contumelioſe locutus ſit aduerſus ſacerdotem: cum & potuerit ſe conſtanter exerere aduerſus eos qui dominum crucifixiſſent, & qui iam deum, & Chriſtum, & templum, & ſacerdotium perdidiſſent. Sed quamuis in falſis & ſpoliatis ſacerdotibus umbram tamen ipſam inanem ſacerdotalis nominis cogitans dixerit: Neſciebam fratres quia pontifex eſt, ſcriptum eſt enim: Principem plebis tuæ non maledices,niſi ſi ſacerdos tibi fui ante perſecutionem,quando mecum communicabas,ſed poſt perſecutionem ſacerdos eſſe deſij. Perſecutio enim te uenientẽ ad ſummam martyrij ſublimitatem prouexit:me autẽ proſcriptionis onere depreſſit,cum publice legeretur:Si quis tenet uel poſſidet de bonis Cæcilij Cypriani epiſcopi Chriſtianorum proſcribatur, ut etiam qui non credebant deo epiſcopum conſtituenti,uel diabolo crederent epiſcopum proſcribenti. Nec hoc iacto,ſed dolens profero,cum te iudicem dei conſtituas & Chriſti, qui dicit ad apoſtolos, ac per hoc ad omnes præpoſitos qui apoſtolis uicaria ordinatione ſuccedunt: Qui audit uos,me audit,& qui me audit,audit eum qui me miſit. Et qui reiicit uos,me reiicit,& eum qui me miſit. Vnde enim ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur,niſi dum epiſcopus qui unus eſt,& eccleſiæ præeſt,ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione dei honoratus,ab indignis hominibus iudicatur? Quis enim hic eſt ſuperbiæ tumor,quæ arrogantia animi,quæ mentis inflatio, ad cognitionem ſuam præpoſitos & ſacerdotes uocare,ac niſi apud te purgati fuerimus,& ſententia tua abſoluti, etiam ſex annis nec fraternitas habuerit epiſcopum, nec plebs præpoſitum,nec grex paſtorem,nec eccleſia gubernatorem,nec Chri-

Sacerdotes humiles.
Deuter. 17.
1.Reg.8.
Ioan.18.
Actu. 23.
Exod.22.
Luc. 10.

o 3 ſtus an

ſtus antiſtitem, nec deus ſacerdotem? Subueniat Pupianus & ſententiam dicat: Iudicium dei & Chriſti in apertum referat, ne tantus fidelium numerus qui ſub nobis acceſſitus eſt, ſine ſpe ſalutis & pacis exiſſe uideatur, ne nouus credentium populus nullam per nos conſecutus eſſe baptiſmi gratiam & ſpiritus ſancti iudicetur, ne tot lapſis & pœnitentibus pax data, & communicatio noſtra examinatione conceſſa iudicij ſui autoritate ſoluatur. Annue aliquando & dignare pronunciare de nobis, & epiſcopatum noſtrum cognitionis tuæ autoritate firmare, ut deus & Chriſtus eius agere tibi gratias poſſint, quod per te antiſtes & rector altari eorum pariter & plebi reſtitutus ſit. Apes habent regem & iudicem, & ei fidem ſeruant. Latrones manet cipi obſequio pleno humilitatis obtemperant. Quanto ſimpliciores & meliores uobis brutæ pecudes, & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atq; inter arma prædones? Præpoſitus illic agnoſcitur & timetur, quem non ſententia diuina conſtituit, ſed in quem factio perdita & nocens caterua conſentit. Dixiſti ſanè ſcrupulum tibi eſſe tollendum de animo, in quem incidiſti, ſed tua mente & uoluntate ſacrilega, dum inceſta, dum impia, dum nefanda contra fratrem, contra ſacerdotem facile audis, & libenter credis, aliena mendacia quaſi propria & priuata defendis, nec recordaris ſcriptum eſſe: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam, & iterum: Malus obaudit linguæ iniquorum, iuſtus autem non intendit labrijs mendacibus. Quare in hunc ſcrupulum non inciderunt martyres ſpiritu ſancto pleni, & ad conſpectum dei & Chriſti eius, paſſioni iam proximi, qui ad Cyprianum epiſcopum literas de carcere direxerunt, ſacerdotem dei agnoſcentes & conteſtantes ei? Quare in hunc ſcrupulum non inciderunt tot epiſcopi collegæ mei, qui uel cum de medio receſſerunt proſcripti ſunt, uel apprehenſi in carcere & in cathenis fuerunt, aut qui in exilium relegati, illuſtri itinere ad dominum profecti ſunt, qui quibuſdam locis animaduerſi cœleſtes coronas de domini clarificatione ſumpſerunt? Quare in hunc ſcrupulum non inciderunt de plebe iſta noſtra quæ apud nos eſt, & nobis de dei dignatione commiſſa eſt, tot confeſſores quæſtionati & torti, & inſignium uulnerum & cicatricum memoria glorioſi? tot uirgines integræ? tot laudabiles uiduæ? eccleſiæ denique uniuerſæ per totum mundum nobiſcum unitatis uinculo copulatæ? niſi ſi omnes iſti communicantes mecum, ſecundum quod ſcripſiſti: polluto ore noſtro polluti ſunt, & ſi ſpem uitæ æternæ communicationis noſtræ contagione perdiderunt, Pupianus ſolus integer, inuiolatus, ſanctus, pudicus, qui nobis miſcere ſe noluit, in paradiſo atq; in regno cœlorum ſolus habitabit. Scripſiſti etiam quod eccleſia nunc propter me portionem ſui in diſperſo habeat, cum omnis eccleſiæ populus & collectus ſit & adunatus, & individua concordia ſibi iunctus, & ſoli illi foris remanſe-

Apes regem habent.

Præpoſitus inter prædones.

Eccl. 28.

Prouerb. 17.

Pupiano inſultat Cyprianꝰ.

rint, qui & ſi intus eſſent eiiciendi fuerant, ne patiatur dominus populi ſui protector & tutor triticum de area ſua diripi, ſed ſolæ poſſint paleæ de eccleſia ſeparari, cum & Apoſtolus dicat: Quid enim ſi exciderũt à fide quidam illorum? Nunquid infidelitas illorum fidem dei euacuauit? abſit. Eſt enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Et dominus quoq; in euangelio, cum eum loquentem diſcipuli derelinquerent, conuerſus ad duodecim dixerit: Nunquid & uos uultis ire? Reſpondit ei Petrus dicens: Domine ad quem ibimus? uerbũ uitæ æternæ habes, & nos credidimus & cognouimus, quoniam tu es filius dei uiui. Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificanda fuerat eccleſia, docens quia & ſi contumax ac ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat, eccleſia tamen Chriſtianorum non recedit, & illi ſunt eccleſia & plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vnde ſcire debes epiſcopum in eccleſia eſſe, & eccleſiam in epiſcopo, & ſi qui cum epiſcopo non ſint, in eccleſia non eſſe, & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, cum eccleſia quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit neq; diuiſa, ſed ſit utiq; connexa, & cohærentiũ ſibi inuicem ſacerdotum glutino copulata. Quamobrem frater ſi maieſtatẽ dei, qui ſacerdotes ordinat, & Chriſti cogitaueris: ſi Chriſtum qui arbitrio & nutu ac præſentia ſua & præpoſitos ipſos, & eccleſiam cũ præpoſitis gubernat, aliquando reſpexeris, ſi de innocentia ſacerdotum non humano odio, ſed diuino iudicio crediderís, ſi temeritatis & ſuperbiæ atque inſolentiæ tuæ agere uel ſero pœnitentiam cœperis, ſi deo & Chriſto eius quibus ſeruio, & quibus puro & immaculato ore ſacrificia & in perſecutione pariter & in pace indeſinenter offero, pleniſſime ſatiffeceris, communicationis tuæ poterimus habere rationem, manente tamen apud nos diuinæ cenſuræ reſpectu & metu, ut prius dominum meũ conſulam an tibi pacem dari, & te ad communicationem eccleſiæ ſuæ admitti ſua oſtenſione & admonitione permittat. Memini enim quid iam mihi ſit oſtenſum, imo quid ſeruo obſequenti & timenti de dominica & diuina autoritate præceptum, qui inter cætera quæ oſtendere & reuelare dignatus eſt, & hoc addidit: Itaq; qui Chriſto non credit ſacerdotem facienti, poſtea credere incipiet ſacerdotem uindicanti. Quanquam ſciam omnia ridicula & uiſiones ineptas quibuſdam uideri, ſed utique illis qui malunt contra ſacerdotes credere quàm ſacerdoti: Sed nihil mirum quando de Ioſeph fratres ſui dixerunt: Ecce ſomniator ille uenit. Nunc ergo uenite occidamus eum, & ſomniator poſtea quod ſomniauerat conſecutus ſit: & occiſores aduenditores confuſi ſint, ut qui uerbis non credidiſſent, factis poſtmodum crederent. De iſs autem quæ tu egiſti uel in perſecutione, uel in pace, ſtultũ eſt ut uelim te iudicare, cum tu magis iudicẽ te noſtri conſtitueris. Hæc pro

Roma. 3.

Ioan. 6.

Reuelatio.

Geneſ. 37.

ánimi mei pura conſcientia,& domini dei mei fiducia reſcripſi. Habes tu literas meas,& ego tuas: In die iudicij ante tribunal Chriſti utrunque recitabitur.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad clerum de Numidico confeſſore presbytero ordinato.

Epiſtola. X.

CYPRIANVS PRESBYTERIS ET DIACONIS, & plebi uniuerſæ chariſſimis ac deſydera/tiſſimis fratribus ſalutem.

Numidicus preſbyter.

NVnciandum uobis fratres chariſſimi, quod pertineat ad communem læticiam,& ad eccleſiæ noſtræ maximam gloriam exiſtimaui. Nam admonitos uos & inſtructos ſciatis dignatione diuina, ut Numidicus presbyter aſcribatur preſbyterorum Carthaginenſium numero,& nobiſcum ſedeat in clero luce clariſſima confeſſionis illuſtris, & uirtutis ac fidei honore ſublimis, qui hortatu ſuo copioſum martyrum numerum lapidibus & flammis necatum ante ſe miſit. Quicꝫ uxorem adhærentem lateri ſuo concrematam ſimul cum cæteris (uel conſeruatam magis dixerim) lætus aſpexit. Ipſe ſemuſtulatus, & lapidibus obrutus, & pro mortuo derelictus, dum poſtmodum filia ſolicito pietatis obſequio cadauer patris inquirit, ſemianimis inuentus, & refocillatus & extractus à comitibus, quos ipſe præmiſerat, remanſit inuitus. Sed remanendi (ut uidemus) hæc fuit cauſa, ut eũ clero noſtro dominus adiungeret,& deſolatam quorundam preſbyterorum noſtrorum copiam glorioſis ſacerdotibus adornaret. Et promouebitur quidem, dum tempus permiſerit, ad ampliorẽ locum religionis ſuæ, cum in præſentia protegente domino, uenerimus. Interim quod oſtenditur fiat, ut cum gratiarum actione ſuſcipiamus hoc dei munus, ſperantes de miſericordia domini eiuſmodi ornamenta compleri, ut redintegrato eccleſiæ ſuæ robore, tam mites & humiles faciat confeſſus noſtri honore florere.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISTOLARVM LIBRI QVARTI FINIS.

Diui Cæcilij

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS VARIJ TRACTATVS.

ARGVMENTVM TRACTATVS SEQVENTIS

Contra Demetrianum tractatus dicentem Chriſtianis imputari debere omnia quibus tunc mundus urgebatur, quod ab ipſis dijs non colerentur. In qua ab obiectis ſe purgans demonſtrat mala multiplicari quod ab idololatris deus non coleretur.

Tractatus primus contra Demetrianum.

Hic ſtilus eſt elaboratior, quædã imitatus ex Tertulliano.

BLATRANTEM te & aduerſum deũ, qui unus & uerus eſt, ore ſacrilego & uerbis impijs obſtrepentem frequenter Demetriane contempſeram, uerecundius ac melius exiſtimans errantis impericiam ſilentio ſpernere, quàm loquendo demẽtis inſaniam prouocare. Nec hoc ſine magiſterij diuini autoritate faciebam, cum ſcriptum ſit: *Prouerb. 9.* In aures imprudentis noli quicꝫ dicere, ne cum audierit irrideat ſenſatos ſermones tuos,& iterum: Noli reſpondere imprudenti ad imprudentiam eius, ne ſimilis fias illi,& ſanctũ quoque iubeamur intra conſcientiam noſtram tenere, nec conculcandum porcis & canibus exponere, loquente domino & dicente: Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas ueſtras ante porcos, ne conculcent ea pedibus,& cõuerſi elidant uos. Nam cum ad me ſæpe ſtudio magis contradicendi, cꝫ uoto diſcendi uenires, & clamoſis uocibus perſonans malles tua impudenter ingerere, cꝫ noſtra patienter audire, ineptum uidebatur congredi tecum, cum facilius eſſet & leuius turbulẽti maris concitos fluctus clamoribus retundere, quàm tuam rabiem tractatibus coẽrcere. Certe & labor irritus & nullus effectus, offerre lumen cæco, ſermonem ſurdo, ſapientiam bruto: cum nec ſentire brutus poſſit, nec cæcus lumen admittere, nec ſurdus audire. Hæc conſyderans ſæpe conticui, & impatientem patientia uici, cum nec docere indocilem poſſem, nec impium religione cõprimere, nec furentẽ lenitate cohibere. Sed enim cum dicas plurimos conqueri, quod bella crebrius ſurgant, quod lues, quod fames ſæuiant: quodcꝫ hymbres & pluuias ſerena longa ſuſpendant nobis imputari, ultra tacere non oportet, ne iam

Prouerb. 23.

Matth. 7.

Cæco lumen, ſurdo ſermonem, ſapienti, am bruto offerre labor irritus.

Refellit Demetriani furros.

ne iam non uerecundiæ sed diffidentiæ esse incipiat quod tacemus, & dum criminationes falsas contemnimus refutare, uideamur crimen agnoscere. Respondemus igitur & tibi Demetriane pariter & cæteris, quos tu forsitan concitasti, & aduersum nos odia tua maledicis uocibus seminando, comites tibi plures radicis atque originis tuæ pullulatione fecisti, quos tamen sermonis nostri admittere credo rationem. Nam qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur, ueritate cogente. Dixisti per nos fieri, & quod nobis debeant imputari omnia ista, quibus nunc mundus quatitur & urgetur, quod dij uestri à nobis non colantur. Qua in parte (quia ignarus diuinæ cognitionis & ueritatis alienus es) illud primo in

Mundus senuit.

loco scire debes, senuisse iam mundum, non illis uiribus stare quibus prius steterat, nec uigore & robore eo ualere quo antea prævalebat. Hoc etiã nobis tacentibus, & nulla de scripturis sanctis prædicationibusq; diuinis documenta promentibus, mundus ipse iam loquitur, & occasum sui rerum labẽtium probatione testatur, nõ hyeme nutriendis seminibus tanta hymbrium copia est, non frugibus æstate torrendis solita flagrãtia est, nec sic* uerna de temperie fata læta sunt, nec adeo arboreis fœtibus autumna fœcunda sunt. Minus de effossis & fatigatis montibus eruuntur marmorum crustæ, minus argenti & auri opes suggerunt exhausta iam metalla & paupe-

Aliàs uernali.

Aliàs breuiantur.

res uænæ. *Breuiatur in dies singulos & decrescit ac deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, iusticia in iudicio, in amicitijs concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina. Putásne tu tam tam posse substantiam rei senescentis existere, quanta prius potuit nouella adhuc & uegeta iuuenta pollere? Minuatur necesse est quicquid fine iam proximo in occidua & in extrema deuergit. Sic sol in occasu suo radios minus claro & igneo splẽdore iaculatur. Sic declinante iam cursu exoletis cornibus luna tenuatur, & arbor quæ fuerat ante uiridis & fertilis, arescentibus ramis fit postmodum sterili senectute deformis. Et fons qui exundantibus prius uænis largiter profluebat, senectute deficiens uix modico su-

Omnia orta cadunt.

dore distillat. Hæc sententia mundo data est: hæc dei lex est, ut omnia orta occidant, & aucta senescant, ut infirmentur fortia, & magna minuantur, ut cum infirmata & diminuta fuerint, finiantur. Hæc Christianis imputas, quod minuantur singula mũdo senescente? Quid si & senes imputẽt Christianis, quod minus ualeant in senectute? quod non perinde ut prius uigeant auditu aurium, cursu pedum, oculorum acie, uirium robore, succo

Vitæ breuitas.

uiscerum, mole membrorum, & cum olim ultra octingentos & nongentos annos uita hominum longæua procederet, uix nunc possit ad centenarium numerum peruenire? Canos uidemus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant, nec ætas in senectutem definit, sed incipit à senectute: sic in ortu adhuc suo ad finem natiuitas properat, sic quodcunque nunc nasci-

tur

fatur mundi ipsius senectute degenerat, ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere, cum totus ipse iam mundus in defectione sit & in fine. Quod autem crebrius bella continuant, quod sterilitas & fames solicitudinem cumulant, quod sæuientibus morbis ualetudo frangitur, quod

Tempore multiplicãtur mala.

humanum genus luis populatione uastatur, & hoc scias esse prædictum in nouissimis tẽporibus multiplicari mala, & aduersa uariari, & appropinquante iam iudicij die, magis ac magis in plagas generis humani cẽsuram dei indignantis accendi. Non enim sicut tua falsa querimonia & imperitia ueritatis ignara iactat & clamitat, ista accidunt, quod dij uestri à nobis non colantur, sed quod à uobis non colatur deus. Nam cũ ipse sit mundi dominus cognitor & rector, & cuncta arbitrio eius & nutu gerantur, nec quicq; fieri possit, nisi quod aut fecerit, aut fieri ipse permiserit, utique quando ea fiunt quæ iram dei indignantis ostendũt, non propter nos fiunt à quibus deus colitur, sed delictis & meritis uestris irrogãtur, à quibus deus omnino nec quæritur, nec timetur, nec relictis uanis superstitionibus religio uera cognoscit, ut qui deus unus est, omnibus unus, colatur ab omnibus & rogetur. Ipsum denicq; audi loquentem, ipsum uoce diuina instruentem nos pariter ac monentem:

Luc. 4. Exod. 20. Hiere. 7.

Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies, & iterum: Non erunt tibi dij alieni absq; me, & iterũ: Nolite ambulare post deos alienos, ut seruiatis eis, & ne adoraueritis eos, & ne incitetis me in operibus manuũ uestrarũ ad dispendendos uos. Propheta item spiritu sancto plenus cõtestatur & de-

Aggei. 1.

nunciat iram dei dicens: Hæc dicit dominus omnipotens: Eo quod domus mea deserta est, uos autẽ sectamini unusquisq; in domũ suam, propterea abstinebit cœlũ à rore, & terra subtrahet procreationes suas, & inducam gladiũ super terrã, & super frumẽtum, & super uinum, & super oleum, & super homines, & super pecora, super omnes labores manuũ uestrarũ. Itẽ propheta alius repetit & dicit: Et pluã super unam ciuitatem, & super aliam nõ

Amos. 4.

pluã. Pars una cõpluetur, & pars super quã non pluero, arefiet. Et congregabuntur duæ & tres ciuitates in unam ciuitatẽ potandæ aquæ causa, nec satiabuntur, & nõ conuertimini ad me dicit dominus. Indignatur ecce dominus & irascitur, & quod ad deũ non conuertamini comminatur, & tu miraris aut quereris in hac obstinatione & contemptu uestro, si rara desuper pluuia descendat, si terra situ pulueris squaleat, si uix ieiunas & pallidas herbas sterilis gleba producat, si uineam debilitet grando cadens, si oleam detruncet turbo subuertens, si fontẽ siccitas statuat, aërem pestilens aura corrũpat, homines

Quicquid patimur, peccata nostra meruerunt. Hier. 2.

morbida ualetudo consumat, cum omnia ista peccatis prouocantibus ueniant, & plus exacerbetur deus quando nihil talia & tanta proficiant? Fieri enim ista uel ad disciplinam contumacium, uel pœnam malorum, declarat in scripturis sanctis idem deus dicens: Sine causa percussi filios uestros, disciplinam non exceperunt. Et propheta deuotus ac dicatus deo ad hæc

eadem

Hier. 5. eadem respondet & dicit: Verberasti eos, nec doluerunt, flagellasti eos, nec uoluerunt credere, nec accipere disciplinam. Ecce irrogantur diuinitus plagæ, & nullus dei metus est. Ecce uerbera desuper & flagella non desunt, & trepidatio nulla, nulla formido est. Quid si non intercederet rebus humanis uel ista censura, quanto adhuc maior in omnibus esset audacia facinorum impunitate secura? Quereris quod minus nunc tibi uberes fontes, & auræ salubres, & frequens pluuia, & fertilis terra obsequium præbeant, quod non ita utilitatibus tuis & uoluptatibus elementa deseruiant. Tu enim deo seruis, per quem tibi cuncta deseruiunt? Tu famularis illi, cuius nutu tibi uniuersa famulantur? Ipse de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem parere tibi & obedire compellis, & cum sit uobis eadem sors nascendi, conditio una moriendi, corporum materia cõsimilis, animarum ratio communis, æquali iure, & pari lege uel ueniatur in hunc mundum, uel de hoc mundo postmodum recedatur, tamen nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad uoluntatis imperium pareatur, imperiosus & nimius seruitutis exactor flagellis uerberas, fame, siti, nuditate, frequenter ferro & carcere affligis & crucias, & non agnoscis dominum deum tuum, cum sic exerceas ipse dominatum? Merito ergo incursantibus plagis non desunt dei flagella nec uerbera, quæ cum nihil istic promoueant, nec ad dominum singulos tanto cladium terrore conuertant, manet postmodum carcer æternus, & iugis flamma, & pœna perpetua, nec audietur illic rogantium gemitus, quia nec hic dei indignantis Osee. 4. terror auditus est, qui per prophetam clamat & dicit: Audite sermonem domini filij Israël, quia iudicium domini est aduersum incolas terræ, eo quod nec misericordia, nec ueritas, nec agnitio dei est super terram, sed execratio & mendacium, & cædes, & furtum, & adulterium diffusum est super terram, sanguinem sanguini supermiscent. Idcirco terra lugebit cum uniuersis incolis suis, cum bestijs agri, cum serpentibus terræ, cum uolucribus & uolatilibus cæli, & deficient pisces maris, ut nemo iudicet, & nemo reuincat. Indignari se deus dicit & irasci, eo quod agnitio dei non sit in terris, & deus non agnoscitur nec timetur. Delicta mendaciorum & libidinum, fraudum, crudelitatis, blasphemiarum impietatis & furoris deus increpat & incusat, & ad innocentiã nemo conuertitur. Fiunt ecce quæ uerbis dei ante prædicta sunt, nec quisq; fide præsentium, ut in futurum consulat, admonetur. Inter ipsa aduersa, quibus uix coartata & concluſa anima respirat, uacat malos esse, & in periculis tantis non de se magis, sed de altero iudicare. Indignamini indignari deum, quasi aliquid boni male uiuendo mereamini, quasi non omnia ista quæ accidunt, minora adhuc sint & leuiora peccatis uestris. Qui alios iudicas, aliquando esto & tibi iudex, conscientiæ tuæ latebras intuere, imo (quia nullus iã delinquẽdi uel pudor est, & sic peccatur quasi magis pro ipsis peccatis placeatur) qui perspicuus & nudus uideris à cunctis, & ipse te re-

Demetrianum increpat Cyprianus.

Corporũ materia similis.

Animarum ratio communis

Inuehitur in Demetrianũ.

spice

spice. Aut enim superbia inflatus es, aut auaricia rapax, aut iracũdia sæuus, aut* alea prodigus, aut uinolẽtia temulentus, aut liuore inuidus, aut libidine incestus, aut crudelitate uiolentus, & miraris in pœnas generis humani iram dei crescere, cũ crescat quotidie quod puniatur? Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit. Hostẽ quereris exurgere, quasi non & si externa de barbaris arma & pericula cõprimantur ferocius intus & grauius de calumnijs & iniurijs potentium ciuium domesticæ impugnationis tela grassentur. De sterilitate aut fame quereris, quasi famem maiorem siccitas quàm rapacitas faciat, quasi non de captatis annonarum incrementis & preciorum cumulis flagrantior inopiæ excrescat ardor. Quereris cludi hymbribus cœlum, cum sic horrea cludantur in terris. Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur. Pestẽ & luem criminaris, cum peste ipsa & lue uel detecta sint uel aucta crimina singulorum, dum nec infirmis exhibetur misericordia, & defunctis auaricia inhiat ac rapina, ijdem ad pietatis obsequium timidi, ad impia lucra temerarij: fugientes morientium funera, & appetentes spolia mortuorum, ut appareat in ægritudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse, ne possint dum curantur, euadere. Nam perire ægrum uoluit, qui censum pereuntis inuadit. Tantus * cladium terror dare non potest innocentiæ disciplinam, & inter populum frequenti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Passim discurritur, rapitur, occupatur. Prædandi dissimulatio nulla, nulla cunctatio est. Quasi liceat, quasi oporteat, quasi ille qui non rapit, damnum & dispendium proprium sentiat, sic unusquisque rapere festinat. In latronibus est utcunque scelerum aliqua uerecundia, auias fauces & desertas solitudines diligunt, & sic illic delinquitur, ut tamen delinquentium facinus tenebris & nocte ueletur. Auaricia palàm sæuit, & ipsa audacia sua tuta in fori luce abruptæ cupiditatis arma prostituit. Inde falsarij, inde uenefici, inde in media ciuitate sicarij, tam ad peccandum præcipites quàm impune peccantes. A nocente crimen admittitur, nec innocens qui uindicet, inuenitur. De accusatore uel iudice metus nullus. Impunitatem cõsequuntur mali, dum modesti tacent, timent conscij, ueneunt iudicaturi. Et idcirco per prophetam diuino spiritu & instinctu rei ueritas promitur, certa & manifesta ratio monstratur, dominum posse aduersa prohibere, sed ne ille subueniat merita peccantium facere. Nunquid, ait, non ualet manus domini, ut saluos Hiere. 42. uos faciat, aut grauauit aurem, ut non exaudiat? Sed peccata uestra inter uos & deum separant. Et propter delicta uestra auertit faciem suã à uobis, ne misereatur. Peccata itaq; & delicta reputentur conscientiæ, uulnera cogitentur, & desinet unusquisq; de domino & de nobis conqueri, si quod patitur, intelligat se mereri. Ecce idipsum quale est, unde nobiscum maxime sermo est, quod nos infestatis innoxios, quod in contumeliam dei impugnatis

Aliàs elatiõe*

Auaricia sacerdotum.

Solœcismus.

Aliàs gladiorum.*

Peccata separant à deo.

p atq;

atq; opprimitis dei seruos. Parum est quod furentium uarietate uitiorum, quod iniquitate feralium criminum, quod cruentarum compendio rapinarum uita uestra maculatur, quod superstitionibus falsis religio uera subuertitur, quod deus omnino nec quæritur nec timetur, adhuc insuper dei seruos & maiestati ac*nomini eius dicatos iniustis persecutionibus flagellatis. Satis non est quod tu ipse dominum non colis, adhuc insuper eos qui colunt sacrilega infestatione persequeris. Deum nec colis, nec colere omnino permittis, & cum cæteri, qui non tantum ista inepta idola & manu hominis facta simulacra, sed & portenta quædam & monstra uenerantur, tibi placeant, solus displicet dei cultor. Fumant ubique in templis uestris hostiarum busta & rogi pecorum, & dei altaria uel nulla sunt uel occulta. Crocodili & cynocephali & lapides & serpentes coluntur, & deus solus in terris aut non colitur, aut non est impune quod colitur: innoxios, iustos, deo charos domo priuas, patrimonio spolias, cathenis premis, carcere includis, gladio, bestijs, ignibus punis. Saltem contentus esto dolorum nostrorum compendio ac simplici ac ueloci breuitate pœnarum. Admoues laniandis corporibus longa tormenta, multiplicas lacerandis uisceribus numerosa supplicia, nec feritas atque immanitas tua usitatis potest contenta esse tormentis, excogitat nouas pœnas ingeniosa crudelitas. Quæ hæc est insatiabilis carnificinæ rabies, quæ inexplebilis libido sæuitiæ? Quin potius elige tibi alterum de duobus: Christianum esse, aut est crimen, aut non est. Si crimen est, cur non interficis confitentem? si crimen non est, quid persequeris innocentem? Torqueri enim debui si negarem. Si pœnã tuã metuens id quod prius fueram, & quod deos tuos non colueram mendacio fallente cælarem, tunc torquendus fuissem, tunc ad confessionem criminis ui doloris adigendus, sicut in cæteris quæstionibus torquentur rei, qui se negant crimine quo accusantur teneri, ut facinoris ueritas, quæ indice uoce non promitur, dolore corporis exprimatur. Nunc uero cum sponte confitear & damem, & crebris ac repetitis identidem uocibus Christianum me esse contester, quid tormenta admoues confitenti, & deos tuos non in abditis & secretis locis, sed palàm, sed publice, sed in foro ipso magistratibus & præsidibus audientibus destruenti, ut & si parum fuerat, quod in me prius criminabaris, creuerit quod & odisse & punire plus debeas, quod dũ me Christianũ celebri loco & populo circũstante pronuncio, & uos & deos uestros clara & publica præconatione confundo, quid te ad infirmitatem corporis uertis? quid cum terrenæ carnis imbecillitate cõtendis? Cum animi uigore congredere, uirtutem mentis infringe, fidẽ destrue, disceptatione si potes uince, uince ratione. Vel si quid dijs tuis numinis & potestatis est, ipsi in ultionem suam surgãt, ipsi se sua maiestate defendant. Aut quid præstare colentibus possint, qui se de non colentibus uindicare non possunt? Nam si eo qui uindicatur pluris est

Superstitione subuertitur religio.

*Als*numini.*

Crocodilus colitur. Christianorũ persecutor Demetrianus.

Hoc ex Tertulliano.

ris est ille qui uindicat, tu dijs tuis maior es. Si autem ijs quos colis maior es, non tu illos colere, sed ab ipsis potius coli debes. Sic illos læsos ultio uestra defendit, quomodo & clausos ne pereant tutela uestra custodit. Pudeat te eos colere, quos ipse defendis, pudeat tutelam de ijs sperare, quos tu tueris. O si audire eos uelles & uidere, quando à nobis adiurantur & torquentur spiritualibus flagris, & uerborum tormẽtis de obsessis corporibus erjciuntur, quando eiulantes & gementes uoce humana & potestate diuina flagella & uerbera sentientes, uenturum iudicium confitentur. Veni & cognosce esse uera, quæ dicimus. Et quia sic deos colere te dicis, uel ipsis quos colis crede, aut si uolueris & tibi credere: de te ipso loquetur audiente te, qui nunc tuum pectus obsedit, qui nunc mentem tuam ignorantiæ nocte cæcauit, uidebis nos rogari ab eis, quos tu rogas, timeri ab eis, quos tu times, quos tu adoras: uidebis sub manus nostras stare uinctos & tremere captiuos, quos tu suspicis & ueneraris ut dominos. Certe uel sic confundi in istis erroribus tuis poteris, cum conspexeris & audieris deos tuos quid sint, ad interrogationes nostras statim prodere, & præsentibus licet uobis præstigias illas & fallacias suas non posse cælare. Quæ ergo mentis ignauia est, imò quæ desipientium cæca & stulta dementia, ad lucem de tenebris non uenire, & mortis æternæ laqueis uinctos spem nolle immortalitatis excipere, non metuere deum comminantem & dicentem: Sacrificans dijs eradicabitur nisi domino soli? *Exod. 22.* Et iterum: Adorauerũt eos quos fecerunt digiti eorũ, & incuruatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. *Esa. 2.* Qui te ad falsos deos humilias & inclinas? Quid ante inepta simulacra & figmenta terrena captiuum corpus incuruas? Rectum te deus fecit, & cum cætera animalia prona & ad terram situ uergente depressa sint, tibi sublimis status, & ad cœlum atque ad deum tuum uultus erectus est. Illuc intuere, illuc oculos tuos erige, in supernis deum quære. Vt carere inferis possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus attolle. Quid te in lapsum mortis cum serpente quem colis, sternis? Quid in ruinam diaboli per ipsum & cum ipso cadis? Sublimitatem serua, qua natus es. Perseuera talis, qualis à deo factus es. Cum statu oris & corporis animum tuum statue. Vt cognoscere deum possis, te ante cognosce. Relinque idola, quæ humanus error inuenit. Ad deum conuertere, quem si imploraueris subuenit. Christo crede, quem uiuificandis ac reparandis nobis pater misit. Lædere seruos dei & Christi persecutionibus tuis desine, quos læsos ultio diuina defendit. Inde est quod nemo nostrum quando apprehenditur, reluctatur, nec se aduersus iniustam uiolentiam uestram, quamuis nimius & copiosus noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt. Insontes pœnis & cruciatibus acquiescunt, certi & fidentes quod inultum non remaneat quodcunque perpetimur, quantóque maior fuerit perse

Os homini sublime dedit cœlũq; uidere iussit.

rit perſecutionis iniuria,tanto & iuſtior fiat & grauior pro perſecutione uin-
Scelus uindicta ſequitur. dicta. Nec unquam impiorum ſcelere in noſtrum nomen exurgitur,ut non ſtatim diuinitus uindicta comitetur. Vt memorias nō teneamus antiquas, & ultiones pro cultoribus dei ſæpe repetitas, nullo uocis præconio reuoluamus,documentum recentis rei ſatis eſt, quod ſic celeriter,quodq; in tanta celeritate ſic granditer nuper ſecuta defenſio eſt, ruinis regum, iacturis opum,diſpendio militum, diminutione caſtrorum. Nec hoc caſu accidiſſe aliquis exiſtimet aut fuiſſe fortuitum putet,cum iam pridem ſcriptura diui-
Deut.32. na poſuerit & dixerit:Mihi uindictam,ego retribuam,dicit dominus. Et iterum ſpiritus ſanctus præmoneat & dicat:Ne dixeris:ulciſcar me de inimico meo,ſed expecta dominum,ut tibi auxilio ſit. Vnde clarum eſt atque manifeſtum,quia non per nos ſed pro nobis accidunt cuncta iſta,quæ de dei indignatione deſcendunt. Nec ideo quis putet Chriſtianos iſ qui accidunt, non uindicari quod & ipſi uideantur incurſione perſtringi. Pœnam de aduerſis mundi ille ſentit,cui & lætitia & gloria omnis in mundo eſt. Ille mœret & deflet,ſi ſibi male ſit in ſeculo,cui bene non poteſt eſſe poſt ſeculum, cuius uiuendi fructus omnis hic capitur, cuius hic ſolatium omne finitur: cuius caduca & breuis uita hic aliquam dulcedinem computat uoluptatū, cum iſtinc receſſerit pœna iam ſola ſupereſt ad dolorem. Cæterum nullus hic dolor eſt de incurſione malorum præſentium,quibus fiducia eſt futurorum bonorum. Deniq; nec conſternamur aduerſis,nec frangimur,nec dolemus,neque in ulla aut rerum clade,aut corporum ualetudine muſſitamus, ſpiritu magis quàm carne uiuentes, firmitate animi infirmitatem corporis
Patientia aduerſis probatur. uincimus. Per ipſa,quæ nos cruciant & fatigant,probari & corroborari nos ſcimus & confidimus. Putatis nos aduerſa uobiſcum æqualiter perpeti, cū eadem aduerſa uideatis à nobis & uobis non æqualiter ſuſtineri? Apud uos impatientia clamoſa ſemper & querula eſt,apud nos fortis & religioſa patientia,quieta ſemper,& ſemper in deum grata eſt, nec quicquàm iſtinc lætum aut proſperum ſibi uendicat,ſed mitis & lenis,& contra omnes fluctuantis mundi turbines ſtabilis diuinæ pollicitationis tempus expectat. Quàm diu enim corpus hic permanet commune cum cæteris, ſit neceſſe eſt & corporalis conditio communis,nec ſeparari generi humano ab inuicem datur,niſi iſtinc de ſeculo recedatur. Intra unam domum boni & mali interim continemur. Quicquid intra domum euenerit pari ſorte perpetimur,
Vna domus bonos et malos habet. donec æui temporalis fine completo,ad æternæ uel mortis uel immortalitatis hoſpitia diuidamur. Non ergo idcirco compares uobis & æquales ſumus,quia in iſto adhuc mundo & carne conſtituti mundi & carnis incommoda uobiſcum pariter incurrimus. Nam cum in ſenſu doloris ſit omne quod punit,manifeſtum eſt eum non eſſe participem pœnæ tuæ, quem uideas tecum æqualiter non dolere. Viget apud nos ſpei robur,& firmitas fidei,&

dei,& inter ipſas ſeculi labentis ruinas erecta mens,& immobilis uirtus, & nunquàm niſi læta patientia & de deo ſuo ſemper anima ſecura, ſicut per *Spe firmātur Chriſtiani.* prophetam ſpiritus ſanctus loquitur & hortatur,ſpei ac fidei noſtræ firmitatem cœleſti uoce corroborans:Ficus,inquit,non afferet fructum, & non *Abac. 3.* erit generatio in uineis. Mentietur opus oliuæ,& campi non præſtabūt frumentum. Deficient à ſtabulo oues,& non erunt in præſepibus boues. Ego autem in domino exultabo,& gaudebo in deo ſalutari meo. Dei hominē & cultorem dei ſubnixum ſpei ueritate,& fidei ſtabilitate fundatum,negat mundi huius & ſeculi infeſtationibus commoueri. Vinea licet fallat,& olea decipiat,& herbis ſiccitate morientibus æſtuans campus areſcat: quid hoc ad Chriſtianos? quid ad dei ſeruos,quos paradiſus inuitat,quos gratia o- *Paradiſus Chriſtianos inuitat.* mnes & copia regni cœleſtis expectat? Exultant ſemper in domino, & lætantur,& gaudent in deo ſuo:& mala atq; aduerſa mundi fortiter tolerāt, dum bona & proſpera futura proſpectant. Nā qui expoſita natiuitate terrena ſpiritu recreati & renati ſumus:nec iam mundo,ſed deo uiuimus, non niſi cum ad deum uenerimus,dei munera & promiſſa capiemus: & tamen pro arcendis hoſtibus,& imbribus impetrandis,& uel auferendis uel temperandis aduerſis rogamus ſemper,& preces fundimus. Et pro pace ac ſalute ueſtra propiciantes ac placantes dominum diebus ac noctibus iugiter atq; inſtanter oramus. Nemo igitur ſibi blandiat,quod nobis & prophanis dei cultoribus & deo aduerſantibus ſit interim per æqualitatem carnis & corporis laborum ſecularium conditio communis,ut ex hoc opinet non omnia iſta, quæ nunc accidunt, uobis irrogari, cum de ipſius prædicatione & prophetica conteſtatione ante prædictum ſit uenturā ſuper iniuſtos iram dei,perſecutiones quæ nos humanitus læderent non defuturas,ſed ultiones quæ læſos diuinitus defenderent ſequuturas. Et quāta ſunt quæ iſtic pro nobis interim fiunt? In exemplum aliquid datur ut dei uindicis ira noſcatur:cæterum retro eſt iudicij dies,quem ſcriptura ſancta denunciat, dicens: Vlulate,proximus eſt enim dies domini,& obtritio à deo aderit. Ecce *Eſa.13.* enim dies domini uenit inſanabilis indignationis & iræ,ponere orbem terræ deſertum,& peccatores perdere ex eo. Et iterum:Ecce dies domini uenit *Malach.4.* ardens uelut clibanus ignis,eruntq; omnes alienigenæ,& omnes iniqui ut ſtipula & ſuccendet illos adueniens dies:dicit dominus. Succendi & cremari alienigenas præcinit dominus,id eſt,alienos à diuino genere & prophanos ſpiritualiter non renatos,nec dei filios factos. Euadere enim eos ſolos poſſe,qui renati & ſigno Chriſti ſignati fuerint,alio in loco dominus loquitur,quando ad uaſtationem mundi & interitum generis humani angelos ſuos mittens, grauius in ultimo cōminatur,dicēs: Ite & cædite,& nolite par- *Ezech.9* cere oculis ueſtris. Nolite miſereri ſenioribus atq; iuuenibus: & uirgines & mulieres & paruulos interficite,ut deleantur. Omnem autem ſuper quem

ſignum ſcriptum eſt,ne tetigeritis.Quod autem ſit hoc ſignum,& quà in corporis parte poſitum,manifeſtat alio in loco dominus,dicẽs: Tranſi mediam Hieruſalem,& notabis ſignum ſuper frontes uirorum, qui ingemũt & mœrent propter iniquitates,quæ fiunt in medio ipſorũ. Et quod ad paſſionem & ſanguinem Chriſti pertineat hoc ſignum:& ille ſaluus atq; incolumis reſeruetur,quiſquis in hoc ſigno inuenitur,item dei teſtimonio comprobatur,dicentis:Et erit ſanguis in ſignum uobis ſuper domos,in quibus eritis,& uidebo ſanguinem & protegam uos:& non erit in uobis plaga diminutionis,cum percutiam & cõteram terram Aegypti. Quod autem ante occiſo agno præceſſit in imagine,impletur in Chriſto, ſequuta poſtmodum ueritate. Illic percuſſa Aegypto, Iudaicus populus euadere non niſi ſanguine & ſigno agni potuit:ita & cum uaſtari cœperit mundus & percuti,quiſquis in ſanguine & ſigno Chriſti inuentus fuerit,ſolus euadet. Reſpicite itaq; dum tempus eſt ad ueram & æternam ſalutem:& quia iam mundi finis in proximo eſt,ad dominum deum mentes ueſtras dei timore conuertite. Nec uos delectet in ſeculo inter iuſtos & mites impotens iſta & uana dominatio,cum & in agro inter cultas & fertiles ſegetes lolium & auena dominetur. Nec dicatis mala accidere:quia dij ueſtri à nobis non colantur,ſed ſciatis eſſe hanc iræ dei cenſuram: ut qui beneficijs non intelligitur, uel plagis intelligatur. Deum uel ſero quærite, quia iam pridem per prophetam deus præmonens hortatur & dicit: Quærite dominũ,& uiuet anima ueſtra. Deum uel ſero cognoſcite,quia Chriſtus aduenies hoc admonet docetq; dicens:Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Credite illi, qui omnino non fallit. Credite illi,qui hæc omnia futura prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium uitæ æternæ dabit. Credite illi,qui incredulis æterna ſupplicia gehẽnæ ardoribus irrogabit. Quæ tunc erit fidei gloria,quæ pœna perfidiæ,cum iudicij dies uenerit? quæ lætitia credentium,quæ mœſtitia perfidorum,noluiſſe iſtic prius credere:& ut credant,iam redire non poſſe? Cremabit addictos ardens ſemper gehenna,& uiuacibus flammis uorax pœna:nec erit unde habere tormenta uel requiem poſſint aliquando uel finem. Seruantur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem:ſpectabitur illic à nobis ſemper,qui hic nos ſpectauit ad tempus:& in perſequutionibus factis oculorum crudelium breuis fructus perpetua uiſione penſabitur,ſecundum ſcripturæ ſanctæ fidem dicentis: Vermis eorum non morietur,& ignis eorum non extinguetur:& erũt ad uiſionem uniuerſæ carni. Et iterum: Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt,& qui abſtulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili,& mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis,dicentes inter ſe,pœnitentiã agẽtes,& præ anguſtia ſpiritus gemẽtes:Hi ſunt quos

Exo. 12.

Finis mũdi in proximo eſt.

Infelix loliũ, & ſteriles dominantur auenæ.

Amos. 5.

Ioã. 17.

Mar. 9.

Sap. 5.

quos aliquandò habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati uitam illorum æſtimabamus inſaniam,& finem illorum ſine honore. Quomodo ergo computati ſunt inter filios dei,& inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à uia ueritatis,& iuſticiæ lumen non luxit nobis & ſol non ortus eſt nobis. Laſſati ſumus in iniquitatis uia & perditionis, & ambulauimus ſolitudines difficiles,uiam autẽ domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquàm umbra. Erit tunc ſine fructu pœnitentia, & dolor pœnæ,& inanis ploratio,& inefficax deprecatio. In æternam pœnam ſero credunt,qui in uitam æternam credere noluerunt. Securitati igitur & uitæ dum licet,prouidete. Offerimus uobis animi & conſilij noſtri ſalutare munus. Et quia odiſſe non licet nobis,& ſic deo plus placemus, dum nullã pro iniuria uicem reddimus,hortamur dum facultas adeſt,dum adhuc aliquid de ſeculo ſupereſt,deo ſatisfacere,& ad ueræ religionis candidam lucem de profundo tenebroſæ ſuperſtitionis emergere. Non inuidemus cõmodis ueſtris,nec beneficia diuina cælamus. Odijs ueſtris beneuolentiam reddimus & pro tormentis ac ſupplicijs,quæ nobis inferuntur,ſalutis iter demonſtramus: Credite & uiuite,& qui nos ad tempus perſequimini in æternũ gaudete nobiſcũ. Quando iſtinc exceſſum fuerit,nullus iam locus pœnitentiæ eſt, nullus ſatisfactionis effectus. Hic uita aut amittitur, aut tenetur,hic ſaluti æternæ cultu dei & fructu fidei prouidetur. Nec quiſquàm aut peccatis retardetur,aut annis, quo minus ueniat ad conſequendam ſalutem. In iſto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla ſera eſt. Patet ad indulgentiam aditus:& quærentibus atq; intelligentibus ueritatem facilis acceſſus eſt. Tu ſub ipſo licet exitu & uitæ temporalis occaſu pro delictis roges deum qui unus & uerus eſt,confeſſionem & fidem eius agnitionis implores,uenia confitenti datur,& credenti indulgentia ſalutaris de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem ſub ipſa morte tranſitur. Hanc gratiam Chriſtus impartit, hoc munus miſericordiæ ſuæ tribuit ſubigendo mortem trophæo crucis, redimendo credentem precio ſanguinis ſui,reconciliando hominem deo patri,uiuificando mortalem regeneratione cœleſti. Hunc ſi fieri poteſt ſequamur omnes, huius ſacramento & ſigno cenſeamur,hic nobis uiam uitæ aperit,hic ad paradiſum reduces facit,hic ad cœlorum regna perducit, cum ipſo ſemper uiuemus, & facti per ipſum filij dei cum ipſo ſemper exultabimus, ipſius cruore reparati. Erimus Chriſtiani cum Chriſto ſimul glorioſi, de deo patre beati,de perpetua uoluptate lætantes ſemper in conſpectu dei, & agentes deo gratias ſemper. Neque enim poterit niſi & lætus ſemper eſſe & gratus, qui cum morti fuiſſet obnoxius,factus eſt immortalitate ſecurus. Amen.

Securitati cõſulendum.

Pœnitẽtiã nullus poſt mortem locus.

Pœnitẽtia nulla ſera eſt.

D. CAECILII CYPRIANI TRACTATVS

ARGVMENTVM TRACTATVS SECVNDI.

Tractatus beati Cypriani de habitu uirginum, cæteras mulieres ad pudicitiam & mundi contemptum inuitans, docensq; quantum periculi sit uel in unius transgressione præcepti & culpæ leuioris: deinde uirginalẽ conuersationem instituens demonstrat quæ uirginibus meditanda, quæ concupiscenda sunt.

TRACTATVS SECVNDVS, DE HABITV VIRGINVM.

Disciplina.

DIsciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magistra uirtutis facit in Christo manere semper ac iugiter in deo uiuere, ad promissa cœlestia & diuina præmia peruenire. Hanc sectari salubre est, & aduersari ac negligere lethale. In psalmis loquitur spiritus sanctus: Continete disciplinam, ne forte irascatur dominus, & pereatis à uia recta, cum exarserit cito ira eius super uos. Et iterum: Peccatori autem dixit deus: Vt quid exponis iustificationes meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retro. Et denuo legimus: Disciplinam qui abijcit, infelix est. Et de Salomone mandata sapientiæ monentis accepimus: Fili ne neglexeris disciplinam domini, ne defeceris ab eo correptus. Quem enim diligit deus corripit. Si autem quem diligit deus corripit, & sic corripit ut emendet, fratres quoque & maxime sacerdotes non oderunt, sed diligũt eos quos corripiunt ut emendent, cum & deus per Hieremiam ante prædixerit, & tempora nostra significauerit, dicens: Dabo uobis pastores secundum cor meũ, & pascent uos pascentes cum disciplina. Quod si in scripturis sanctis, tam ueteribus quàm etiam nouis frequenter & ubiq; disciplina præcipitur, & fundamentum omne religionis ac fidei de obseruatione ac timore proficiscitur, quid cupidius appetere, quid magis uelle ac tenere nos conuenit, quàm ut radicibus fortius fixis, & domicilijs nostris super petram robusta mole solidatis, inconcussi ad procellas & turbines seculi stemus, ut ad Christi munera p diuina præcepta ueniamus, cõsiderãtes pariter ac sciẽtes quod tẽpla dei sint mẽbra nostra, ab omni fece cõtagiõis antiquæ lauacri uitalis sanctificatione purgata, nec uiolari ea aut pollui fas sit, cũ q uiolat & ipse uioletur? Eorũ nos tẽplorũ cultores et antistites sumus. Seruiamus illi, cuius eẽ iã cœpimus. Paulus in epistolis suis ponit & dicit, qbus nos ad curricula uiuẽdi p diuina magisteria formauit: Nõ estis uestri: empti enim estis magno pcio, glorificate & porta

Et hic quædã imitatus est ex Tertulliano.

Psal. 2.

Ibidem. 49.

Sap. 1.

Prouer. 3.

Hiere. 3.

1. Corin. 6.

& portate dominum in corpore uestro. Glorificemus & portemus dominum puro & mũdo corde, & corpore & obseruatione meliori, ut qui per sanguinem Christi domini nostri redempti sumus, per omnia seruitutis obsequia redemptoris imperio pareamus, demusq; operam ne quid immundum & profanum templo dei inferatur, ne offensus sedem quam inhabitat, derelinquat. Sospitantis domini uerba sunt & docentis, curantis pariter & monentis: Ecce, inquit, sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Dat uiuendi morem, dat innocentiæ legem. Postquàm contulit sanitatem, nec habenis liberis & solutis uagari postmodum patitur, sed ipsis potius, sanatus quibus fuerat, mancipato grauius comminatur, quod sit scilicet minor culpa deliquisse ante, cum necdum nosset disciplinam dei, nulla sit uenia ultra delinquere, postquàm dominum noſſe cœpisti: & quidẽ hoc tam uiri quàm mulieres, tam pueri quàm puellæ, sexus omnis atque omnis ætas obseruet, atque procuret pro religione & fide, quam domino debet, ne quod sanctum & purum de domini dignatione percipitur, minus solicito timore teneatur. Nunc nobis ad uirgines sermo est, quarũ quo sublimior gloria, maior & cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis: decus atq; ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, dei imago respondens ad sanctimoniam domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas atque in illis largiter floret ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas. Quanto; plus copiosa uirginitas numero suo addidit, tanto gaudium matris augescit. Ad has loquimur, has hortamur affectione potius quàm potestate, non quod extremi & minimi & humilitatis nostræ conscij aliquid ad cẽsuram licentiæ uindicemus, sed quod ad solicitudinem magis cauti plus de diaboli infestatione timeamus. Neq; inanis cautio est & formido uana, quæ ad salutis uiam consulit, quæ dominica & uitalia præcepta custodit, ut qua se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes tam carne quàm mente se deo deuouerint, opus suum consummẽt magno præmio destinatum, nec ornari iam aut placere cuiquàm nisi domino suo studeant, à quo & mercedem uirginitatis expectãt, dicente ipso: Non omnes capiunt hoc uerbum, sed illi quibus datũ est. Sunt enim spadones qui ex utero matris sunt nati: & sunt spadones qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, & sunt spadones qui castrati sunt ab hominibus. Denuo quo; per hanc angeli uocem continentiæ munus ostenditur, uirginitas prædicatur. Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, uirgines enim permanserunt. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunq; ierit. Neq; enim masculis tantum continentiæ gratiam repromittit dominus, & fœminas præterit, sed quoniam fœmina uiri portio est, & ex eo sumpta atque formata est, in scripturis ferè omnibus ad protoplastum deus loquitur, quia sunt duo in carne una, & in masculo simul significatur & fœ-

Mat. 19.

Spadones.

Apoc. 14.

Fœmina uiri portio.

& fœmina. Quod ſi Chriſtum continentia ſequitur, & regno dei uirginitas deſtinatur, quid eſt illis cum terreno cultu & cum ornamentis, quibus dũm hominibus placere geſtiunt, dominum offendunt, non cogitantes eſſe præ dictum, qui hominibus placent confuſi ſunt: quoniam deus nihil fecit eos.

Gal. 1. Et Paulus quoq; glorioſe & ſublimiter prædicans dicit: Si hominibus place re uellem, Chriſti ſeruus non eſſem. Continentia uero & pudicitia non in ſola carnis integritate conſiſtit, ſed etiam in cultus & ornatus honore pari ter ac pudore, ut ſecundum Apoſtolum, quæ innupta eſt ſancta ſit & cor

1. Cor. 7. pore & ſpiritu. Inſtruit nos Paulus & dicit: Celebs cogitat ea quæ dei ſunt, quomodo placeat deo. Qui autem matrimonium contraxit, cogitat ea quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori. Sic & uirgo & mulier innupta cogi tat ea quæ ſunt domini, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Virgo non eſſe tan tum, ſed & intelligi debet & credi, ut nemo cum uirginem uiderit dubitet an uirgo ſit. Parem ſe integritas in omnibus præſtet, nec bonum corporis cul tus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quaſi maritum aut ha beat, aut quærat? Timeat potius placere, ſi uirgo eſt, nec periculum ſui ap petat, quæ ad meliora & diuina ſe ſeruat. Quæ uirum non habent, cui pla cere ſe ſimulent, integræ & puræ nõ tantum corpore, ſed etiam ſpiritu perſe

Virginibus ad uerſus carnẽ colluctatio. uerent. Neque enim fas eſt uirginem ad ſpeciem ſuæ formæ comi, aut de car ne, & de eius pulchritudine gloriari, cum nulla ſit illis magis quàm aduerſus carnem colluctatio, & uincendi, aut domandi corporis obſtinata certatio.

Gal. 6. Paulus quoque forti ac ſublimi uoce proclamat: Mihi autem abſit gloria ri niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: & uirgo in eccleſia de ſpecie carnis atque de corporis pul

Ibid. 5. chritudine gloriatur? Addit Paulus & dicit: Qui enim ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs. Et quæ ſe carnis concu piſcentijs & uitijs renunciaſſe profitetur, in ijſdem quibus renunciauerat, in uenitur? Deprehenderis uirgo, detegeris. Aliud te eſſe iactas, & aliud affe ctas. Maculis te concupiſcentiæ carnalis aſpergis, cum integritatis candi

Eſa. 40. data ſis, & pudoris. Clama, inquit Eſaiæ dominus: Omnis caro fœnum, & omnis claritas eius ut flos fœni. Aruit fœnum & flos decidit, uerbum autẽ domini manet in æternum. Neminem Chriſtianum decet, & maxime uir ginem non decet claritatem ullam computare carnis & honorem, ſed ſolum appetere ſermonem dei, bona in æternum manſura complecti. Aut ſi in car ne ſit gloriandũ, tunc planè quando in nominis domini confeſſione crucia tur, quando fortior fœmina, uiris torquentibus inuenitur, quãdo ignes, aut

Carnis monilia. cruces, aut ferrum, uel beſtias patitur, ut coronetur. Illa ſunt carnis precioſa monilia, illa corporis ornamẽta meliora. Sed ſunt aliquæ diuites, & facultatum ubertate locupletes, quæ opes ſuas præferant, & ſe bonis ſuis uti debere contendant. Sciant primo illam diuitem eſſe, quæ in deo diues eſt: Illam eſſe locupletẽ

locupletem, quæ locuples in Chriſto eſt. Bona illa eſſe, quæ ſunt ſpiritua lia, diuina, cœleſtia, quæ nos ad dominum ducant, quæ nobiſcum apud de um perpetua poſſeſſione permaneant. Cæterum quæcunque terrena ſunt in ſeculo accepta, & hic cum ſeculo remanſura, tam contemni debent quàm mundus ipſe contemnitur, cuius pompis & delicijs iam tũc renunciauimus cum meliore tranſgreſſu ad dominum uenimus. Hinc Ioannes nos excitat & hortatur ſpirituali & cœleſti uoce* corroborans: Nolite, ait, diligere mun

1. Ioan. 2. Aliâs conte ſtans.* dum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis dilexerit mundum, non eſt cha ritas patris in illo, quoniam omne quod in mundo eſt, concupiſcentia car nis, & concupiſcentia oculorum & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex concupiſcentia ſeculi. Et mundus tranſibit & concupiſcentia eius. Qui au tem fecerit uoluntatem dei manet in æternum, quomodo & deus manet in æternum. Aeterna igitur & diuina ſectanda ſunt, & omnia de dei uolunta te facienda ſunt, ut domini noſtri ueſtigia & magiſteria diuina ſectemur,

Ioan. 6. qui monuit & dixit: Non deſcendi de cœlo ut faciam uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me. Quod ſi non eſt maior domino ſuo ſer uus, & liberatori debet obſequium liberatus, qui eſſe cupimus Chriſtiani, debemus quod Chriſtus fecit & docuit, imitari. Scriptum eſt enim, & legi

1. Ioan. 2. tur, & auditur, & in exemplum noſtræ eccleſiæ ore celebratur: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit & ipſe ambulare. Ambu landum eſt ueſtigijs paribus, æmula ingreſſione nitendum eſt. Tunc reſpõ det ad fidem nominis ſectator ueritatis, & credenti præmiũ datur, ſi quod creditur, & geratur. Locupletem te dicis & diuitem, ſed diuitijs tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque ornatum tuum iuſto fine moderandum, ſua

1. Timo. 2. uoce præſcribit. Sint, inquit, mulieres cum uerecundia & pudicitia compo nentes ſe, non in tortis crinibus, neque auro, neque margaritis, aut precio ſa ueſte, ſed ut decet mulieres promittentes caſtitatem per bonam conuer

1. Pet. 3. ſationem. Item Petrus ad hæc eadem præcepta conſentit, & dicit: Sit in mu liere non exterior ornamenti, aut auri, aut ueſtis cultus, ſed cultus cordis. Quod ſi illi mulieres quoque admonent cohercendas, & ad eccleſiaſticam diſciplinam religioſa obſeruatione moderandas, quæ excuſare cultus ſuos ſoleant per maritum, quanto id magis obſeruare uirginem fas eſt, cui nulla ornatus ſui competat uenia, nec deriuari in alterum poſſit mendacium cul pæ, ſed ſola ipſa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & diuitem, ſed non omne quod poteſt debet & fieri, nec deſideria prolixa & de ſeculari ambitione naſcentia ultra honorem ac pudorem uirginitatis extendi, cum

1. Cor. 6. ſcriptum ſit: Omnia licent, ſed non omnia expediunt. Omnia licent, ſed nõ omnia ædificant. Cæterum ſi tu te ſumptuoſius comes, & per publicum no tabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, ſuſpiria adoleſcentum poſt te trahas, concupiſcendi libidinem nutrias, peccandi fomenta ſuccendas,

ut &

ut & ſi ipſa non pereas,alios tamen perdas,& uelut gladium te & uenenum uidentibus præbeas,excuſari non potes quaſi mente caſta ſis & pudica.Redarguit te cultus improbus & impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas & uirgines Chriſti,quæ ſic uiuis ut poſſis adamari. Locupletem te dicis & diuitem,ſed iactare diuitias ſuas uirginem non decet. Cũ
Sap.5. dicat ſcriptura diuina:Quid nobis profuit ſuperbia,aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? tranſierunt illa omnia tanquam umbra, & Apoſto-
1.Cor.7. lus rurſum moneat & dicat:Et qui emunt ſic ſint quaſi non poſſidentes, & qui hoc mundo utuntur quaſi non utantur, præterit enim habitus huius mundi.Petrus etiam,cui oues ſuas dominus paſcendas,tuendasq; commẽdat,ſuper quem poſuit & fundauit eccleſiam,aurum quidem ſibi eſſe & ar-
Actuum.3. gentum negat,ſed ſe dicit gratia diuitem eſſe, fide eius & uirtute locupletem,quibus multa magnalia cum miraculo faceret, quibus ad gratiam gloriæ bonis ſpiritualibus abundaret.Has opes,iſtas diuitias poſſidere non poteſt,qui ſe diuitem ſeculo magis uult eſſe quàm Chriſto.Locupletem te eſſe dicis & diuitem,& utẽdum putas ijs quæ poſſidere te deus uoluit: utere,ſed ad res ſalutares,utere,ſed ad bonas artes,utere ad illa, quæ deus præcepit, quæ dominus oſtendit.Diuitem te ſentiant pauperes, locupletem ſentiant indigentes.Patrimonia tua deo fœnera,Chriſtum ciba,ut uirginitatis præferre gloriam liceat,ut ad domini præmia uenire contingat,multorum precibus exora.Commẽda illic theſauros tuos,ubi nullus fur effodiat, quò nullus inſidians graſſator irrumpat.Poſſeſſiones tibi, ſed cœleſtes magis compara,ubi fructus tuos iuges ac perennes & ab omni contactu iniuriæ ſecularis immunes,nec rubigo atterat,nec grando cædat, nec ſol urat, nec pluuia corrumpat.Nam delinquis & hoc ipſo in deum, ſi ad hoc tibi ab illo diuitias datas credis,ut illis non ſalubriter perfruaris.Nam & uocem homini deus dedit,& tamen non ſunt idcirco amatoria cantanda nec turpia, & ferrum eſſe ad culturam terræ deus uoluit, nec homicidia ſunt idcirco facienda,aut quia thura & myrrham & ignem deus inſtituit, ſacrificandum eſt inde idolis, uel quia abundant pecundum greges in agris tuis, uictimas & hoſtias immolare debebis. Alioqui tentatio eſt patrimonium grande, niſi ad uſus bonos cenſus operetur,ut patrimonio ſuo unuſquiſque locupletior magis redimere debeat quàm augere delicta. Ornamentorum ac ueſtium inſignia & lenocinia fucorum non niſi proſtitutis & impudicis fœminis congruunt,& nullarum ferè precioſior cultus eſt, quàm quarum pudor uilis eſt.Sic in ſcripturis ſanctis quibus nos inſtrui dominus uoluit & moneri,deſcribitur ciuitas meretrix,compta pulchrius & ornata, & cum orna-
Apoc.17. mentis ſuis ac propter ipſa potius ornamẽta peritura.Et uenit,inquit, unus ex ſeptem angelis habentibus phialas ſeptem, & aggreſſus eſt me, dicens: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ ſedentis ſuper aquas multas

multas,cũ qua fornicati ſunt reges terræ.Et duxit me in ſpiritu:et uidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam, & mulier illa amicta erat pallio purpureo & coccino,& adornata erat auro & margaritis,& lapidibus precioſis, & ferens poculum aureum in manu ſua plenum execrationis & immũdiciæ, & fornicationis totius terræ.Fugiãt caſtæ uirgines,& mulieres pudicæ inceſtarum cultus, habitus impudicarum, lupanariũ inſignia, ornamenta meretricum.Clamat etiam ſpiritu ſancto plenus Eſaias,& filias Sion auro & ue-
ſte*corruptas increpat,& obiurgat perniciosis opibus affluentes,& à domi no per ſeculi delicias recedentes:Exaltatæ ſunt,ait,filiæ Sion,& ambulauerunt alto collo,& nutu oculorum,& inceſſu pedum trahentes tunicas,& pedibus ſimul ludentes.Humiliabit dominus principales filias Sion,& reuelabit dominus habitum earum,& auferet dominus gloriam ueſtis illarũ,& ornamenta earum & crines,& cincinnos,& lunulas, & diſcriminalia, & dextralia,& armillas,& batronatum,& ſpecula,& anulos,& inaureis,& ſerica contexta cum auro & hyacintho.Et erit pro odore ſuauitatis puluis, & pro cingulo reſte præcingeris,& pro ornamento capitis aureo caluicium habebis.Hoc deus culpat & denotat:hinc corruptas eſſe uirgines,hinc à cultu uero & diuino deſciuiſſe pronunciat.Exaltatæ ceciderunt:comptæ turpitudinem fœditatemq; meruerunt: ſerico & purpura indutæ, Chriſtum induere non poſſunt,auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta *corporis & pectoris perdiderunt.Quis non id execretur & fugiat,quod alis fuerit exitio? Quis id appetat & aſſumat,quod ad necẽ alterius pro gladio fuerit & telo? Si hauſto poculo moreretur ille qui biberat,uenenum ſcires eſſe quod ille potauit.Si accepto cibo qui acceperat iteriret,ſcires eſſe lethale quod acceptum potuit occidere,nec ederes inde nec biberes,unde interiſſe alios ante conſpiceres. Nunc quanta ignorantia ueri eſt, animi quanta dementia, id uelle quod et nocuerit ſemper & noceat? & putare quod inde ipſa non pereas,unde alios periſſe cognoſcas? Neq; enim deus purpureas aut coccinas oues fecit,aut herbarum ſuccis,aut conchylijs tingere & colorare lanas docuit.Nec diſtinctis auro lapillis & margaritis contexta ſerica,& numeroſa compage digeſtis monilia inſtituit,quibus ceruicem quam fecit abſconderet,ut operiatur illud quod deus in homine formauit, & conſpiciatur deſuper id quod diabolus adinuenit.An uulnera inferri auribus deus uoluit,quibus innocens adhuc infantia & mali ſecularis ignara crucietur,ut poſtea de aurium cicatricibus & cauernis precioſa grana dependeant,et ſi non ſuo pondere mercium quantitate? Quæ omnia peccatores & apoſtatæ angeli ſuis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti,à cœleſti uigore receſſerunt.Illi & oculos circunducto nigrore fucare,& genas mendacio ruboris inficere,& mutare adulterinis coloribus crinem,& expugnare omnem oris & capitis ueritatem corruptelæ ſuæ impu-

Comptas opi nor legendũ. Eſa.3

alias bottona tum.

Forte cordũ.

gnatione docuerunt. Et quidem iſto in loco pro timore, quem nobis fides ſuggerit, pro dilectione quam fraternitas exigit, non uirgines tãtum aut uiduas, ſed & nuptas puto, & omnes omnino fœminas ammonendas, quod opus dei & factura eius & *plaſtica adulterari nullo modo debeat, adhibito flauo colore, uel nigro puluere, uel rubore, aut quolibet deniq; liniamenta natiua corrũpente medicamine. Dicit deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & audet quiſquam mutare & conuertere quod deus fecit? Manus deo inferunt, quando illud quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt, neſcientes quia opus dei eſt omne quod naſcitur, diaboli quodcunq; mutatur. Si quis pingendi artifex uultum alicuius & ſpeciem & corporis qualitatem æmulo colore ſignaſſet, & ſignato iam conſummatoq; ſimulachro, manus alius afferret, ut iam formata, iam picta quaſi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria & iuſta indignatio uideretur. Tu te exiſtimas impune laturã tam improbæ temeritatis audaciam, dei artificis offenſam? Vt enim impudica circa homines & inceſta fucis lenocinãtibus non ſis, corruptis uiolatiſq; quæ dei ſunt, peior adultera detineris. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio eſt ueritatis. Monẽtis Apoſtoli uox eſt: Expurgate uetus fermentum, ut ſitis noua conſperſio ſicut eſtis azymi. Nam & paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaq; feſta celebremus, non in fermento ueteri, neque in fermento maliciæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. Num ſynceritas perſeuerat & ueritas, quando quæ ſyncera ſunt polluũtur colorum adulterijs, medicaminum fucis, in mendacium uera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum unum album aut nigrum, & tu ad uincendam domini tui uocem uis te eſſe potiorem? Audaci conatu & ſacrilego cõtemptu crines tuos inficis, malo præſagio futurorũ capillos iam tibi flammeos auſpicaris, et peccas proh nefas, capite, id eſt, corporis parte meliore, & cum ſcriptum ſit de domino: Caput autem eius & capilli erant albi uelut lana aut nix, tu execraris canicie̅m, deteſtaris alborẽ, qui ſit ad domini caput ſimilis. Non metuis oro quæ talis es, ne cum reſurrectionis dies uenerit, artifex tuus te non recognoſcat? ad ſua præmia & promiſſa uenientem remoueat & excludat? increpans uigore cenſoris & iudicis dicat: Opus hoc meum non eſt, nec hæc imago noſtra eſt, cutem falſo medicamine polluiſti, crinem adultero colore mutaſti, expugnata eſt mendacio facies, figura corrupta eſt, uultus alienus eſt, deũ uidere non poteris, cum oculi tibi non ſint, quos deus fecit, ſed quos diabolus infecit. Illum tu ſectata es, rutilos atq; depictos oculos ſerpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arſura. Hæc oro non cogitanda ſunt dei ſeruis? non die ſemper ac nocte *metuenda? uiderint quid ſibi nuptæ per placendi ſtudium de coniugum ſolatio blandiantur, quos dum

Aliàs plaſma*

Geneſ. 1.

Hic locus citatur ab Auguſtino libro de doctrina Chriſti. 4. cap. 21

1. Cor. 5.

Matth. 5

Apocalyp. 1.

Homo creatoris ſui oblitus.

Aliàs metuenda.*

dum in excuſationem ſuam proferunt, ad ſocietatem criminoſæ conſenſionis aſciſcunt. Virgines certe quibus iſte ſermo nũc cõſulit, quæ ſe eiuſmodi artibus compſerint, inter uirgines non putem debere numerari, ſed tanquàm contactas oues & morbidas pecudes à ſancto & puro grege uirginitatis arceri, ne contagio ſuo cæteras polluant, dũ ſimul degunt, ne perdant alias, quæcunque perierunt. Et quoniam continentiæ bonum quærimus, pernicioſa quæq; & infeſta uitemus. Nec illa prætereo, quæ dum negligentia in uſum ueniunt, contra pudicos & ſobrios mores licentiam ſibi de uſurpatione fecerunt. Quaſdam non pudet nubentibus intereſſe, & inter illam laſciuiẽtium libertatem ſermonum colloquia inceſta miſcere, audire quod non decet, quod nõ licet dicere, obſeruare, & eſſe præſentes inter uerba turpia & temulenta conuiuia, quibus libidinum fomes accenditur, ſponſa ad patientiam ſtupri, ad audaciam ſponſus animatur. Quis illi in nuptijs locus eſt, cui animus ad nuptias non eſt? Aut uoluntariæ illic & lætæ eſſe quæ poſſunt, ubi & ſtudia & uota diuerſa ſunt? Quid illic diſcitur, quid uidetur? Quantum à propoſito ſuo uirgo deficit, quando pudica quæ uenerat, impudicior diſcedit? Corpore licet uirgo ac mente permaneat, oculis, auribus, lingua minuit illa quæ habebat. Quid uero quæ promiſcuas balneas adeunt, quæ oculis ad libidinem curioſis pudori ac pudicitiæ corpora dicata proſtituunt, quæ cum uiros atque à uiris nudæ uident turpiter, ac uidentur, nónne ipſæ illecebram uitijs præſtant? nónne ad corruptelam & iniuriam ſuam deſyderia præſentium ſolicitãt & inuitant? Viderit, inquis, qua illuc mente quis ueniat, mihi tantum reficiendi corpuſculi cura eſt & lauandi. Non te purgat iſta defenſio, nec laſciuiæ & petulantiæ crimen excuſat. Sordidat lauatio iſta, non abluit, nec emundat membra, ſed maculat. Impudice tu neminem conſpicis, ſed ipſa conſpiceris impudice. Oculos tuos turpi oblectatione non polluis, ſed dum oblectas alios, ipſa polluẽris. Spectaculum de lauacro facis: theatra ſunt fœdiora quò conuenis: uerecundia illic omnis exuitur, ſimul cum amictu ueſtis honor corporis ac pudor ponitur, denotanda & contrectanda uirginitas reuelatur. Iam nunc conſydera an cum ueſtita eſt, uerecunda ſit inter uiros talis, quæ ad inuerecundiam proficit audacia nuditatis. Sic ergo eccleſia frequenter uirgines ſuas plangit, ſic ad infames earum ac deteſtabiles fabulas ingemiſcit, ſic flos uirginum extinguitur, honor continentiæ ac pudor ponitur, gloria omnis ac dignitas profanatur, ſic ſe expugnatus inimicus per artes ſuas inſerit: ſic inſidijs per occulta fallentibus diabolus obrepit: ſic dum ornari cultius, dum liberius euagari uirgines uolunt, eſſe uirgines deſinunt, furtiuo dedecore corruptæ, uiduæ antequam nuptæ, non mariti ſed Chriſti adulteræ, quàm fuerant præmijs ingentibus uirgines deſtinatæ, tam magna ſuppli cia pro amiſſa uirginitate ſenſuræ. Audite igitur uirgines ut parentem,

Virgines exhortatur.

audite quæso uobis timentem pariter ac monentem, audite utilitatibus & commodis uestris fideliter cõsulẽtem: Estote tales quales uos artifex deus fecit. Estote tales quales uos manus patris instituit. Maneat in uobis facies incorrupta, ceruix pura, forma syncera. Non inferantur auribus uulnera, nec brachia includat aut colla de armillis & monilibus preciosa cathena, sint à compedibus aureis pedes liberi, crines nullo colore fucati, oculi conspiciendo deo digni. Celebrentur lauacra cum fœminis, quarum in uos pudica lauatio est. Nuptiarum festa improba & conuiuia lasciua uitentur, quorum periculosa contagio est. Vince uestem, quæ uirgo es, quæ deo seruis: uince aurum, quæ carnem uincis & seculum. Non est eiusdem non posse à maioribus uinci, & imparem minoribus inueniri. Arcta & angusta est uia, quæ ducit ad uitam: durus & arduus limes qui tendit ad gloriam. Per hunc uitæ limitem martyres pergunt, eunt uirgines, iusti quique gradiuntur. Lata & spaciosa itinera uitæ lethalis: illic illecebræ & mortiferæ uoluptates, illic diabolus blanditur, ut fallat: arridet, ut noceat: illicit, ut occidat. Primus cum centeno martyrum fructus est, secundus sexagenarius uester est. Vt apud martyres non est carnis & seculi contagio, nec parua & leuis & delicata congressio, sic & in uobis, quarum ad gratiam merces secunda est, sit & uirtus ad tolerantiam proxima. Non est ad magna facilis ascensus. Quem sudorem perpetimur, quem laborem, cum conamur ascendere colles & uertices montium? quid ut ascendamus ad cœlum? Si præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras. Immortalitas perseueranti datur, perpetua uita promittitur, regnum dominus pollicetur. Seruate uirgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis. Magna uos merces manet, præmium grande uirtutis, munus maximum castitatis. Vultis scire quo malo careat, & quid boni teneat continentiæ uirtus? Multiplicabo, inquit mulieri deus, tristitias tuas, & gemitus tuos, & in tristitia paries filios, & conuersio tua ad uirum tuum, & ipse tui dominabitur. Vos ab hac sententia liberæ estis, uos mulierum tristitias & gemitus non timetis: nullus uobis de partu circa filios metus, nec maritus est dominus. Dominus uester & caput Christus est, ad instar & uicem masculi: sors uobis & conditio communis est. Domini uox est illa, dicentis: Filij seculi huius generant & generantur. Qui autem habuerit dignationem seculi illius & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neque matrimonium faciunt, neque enim incipient mori, æquales enim sunt angelis dei, cum sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam uos esse cœpistis: uos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis: per seculum sine seculi contagione transitis. Cum castæ perseueratis & uirgines, angelis dei estis æquales, tantum maneat & duret solita & illæsa uirginitas, & ut cœpit, fortiter, iugiter perseueret. Nec monilium aut uestium quærat ornatum, sed morum. Deum spectet

Vitæ uia arta.

Præmia beatorum.

Immortalitas perseuerãti datur.

Genes. 3.

Luc. 20.

Matth. 22.

spectet & cœlum, neq; oculos ad sublime porrectos ad carnis & mundi cõcupiscentiam deprimat, & ad terrena deponat. Prima sententia crescere & generare præcepit: secunda ad continentiam suasit. Cum adhuc rudis mundus & inanis est, copia fœcunditatis generante propagamur & crescimus ad humani generis augmentum. Cum iam refertus est orbis, & mũdus impletus, qui capere continentiam possunt spadonum more uiuentes castrãtur ad regnum. Nec hoc iubet dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando manet uoluntatis arbitrium liberum. Sed cum habitationes multas apud patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat, habitacula ista meliora uos petitis, carnis desideria castrantes maioris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis. Omnes quidem qui ad diuinum munus & patrimonium baptismi sanctificatione perueniunt, hominem illic ueterem gratia lauacri salutaris exponunt, & innouati spiritu sancto à sordibus contagionis antiquæ, iterata natiuitate purgantur. Sed natiuitatis iteratæ uobis maior sanctitas & ueritas competit, quibus desideria iam carnis & corporis nulla sunt. Sola in uobis quæ sunt uirtutis & spiritus ad gloriam remanserũt. Apostoli uox est, quem dominus uas electionis suæ dixit: quem ad promenda mandata cœlestia deus misit: Primus homo, inquit, de terræ limo: secundus de cœlo. Qualis ille è limo, tales & qui de limo: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginẽ eius qui de cœlo est. Hanc imaginem uirginitas portat, portat integritas, portat sanctitas, portat & ueritas. Portant disciplinæ dei memores, iusticiam cum religione retinentes, stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerãtiam fortes, ad sustinendam iniuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraterna pace unanimes atq; concordes. Quæ uos singula ò bonæ uirgines obseruare, diligere, implere debetis, quæ deo & Christo uacantes ad dominum, cui uos dicastis, & maiore & meliore parte præceditis. Prouectæ annis, iunioribus facite magisterium: minores natu

præbete comparibus incitamentum: hortamentis
uos mutuis excitate, æmulis de uirtute documẽ
tis ad goriam prouocate. Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite
feliciter: tantum mementote
tunc nostri, cum inci-
piet in uobis uirginitas honorari.

Cõtinentiam suadet deus, non iubet.

1. Co. 15.

Imaginis dei portatores.

SECVNDI tractatus de habitu uirginum finis.

ARGVMENTVM TRACTATVS SEQVENTIS.

Tractatus beati Cypriani aduersus Nouatianum schismaticum, ostendens præpositos ecclesiæ ad innocentiam simplices esse oportere, & cum simplicitate prudentes in præceptorum obseruatione aduersus occultam hostis luctam, qui plus metuendus est & cauendus cum latenter obrepit, quàm cum se aduersarium profitetur.

TRACTATVS TERTIVS DE SIMPLICITATE prælatorum.

Matt.5. VM moneat dominus & dicat: Vos estis sal terræ, cũcq; esse nos iubeat ad innocentiam simplices, & tamẽ cum simplicitate prudentes, quid aliud fratres dilectissimi q̃ prouidere nos conuenit: & solicito corde uigilãtes subdoli hostis insidias intelligere pariter & cauere, ne qui Christum sapientiã dei patris induimur, minus sapere in tuenda salute uideamur? Neq; enim persecutio sola metuenda est, & ea quæ subruendis ac deijciendis dei seruis aperta impugnatione grassantur. Facilior cautio est, ubi manifesta formido est. Et ad certamen animus ante præstruitur, quando se aduersarius confitetur. Plus metuendus est & cauẽdus inimicus, cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens occultis accessibus serpit: unde & nomen serpẽtis accepit. Ea est eius semper astutia: ea est circũueniendi hominis cæca & latebrosa fallacia. Sic ab initio statim mundi fefellit: & uerbis mendacibus blandiens, rudes animas incauta credulitate decepit. Sic dominum ipsum tentare conatus, quasi obreperet rursus & falleret, latenter accessit: intellectus tamen est & retrusus, & ideo prostratus, quia agnitus atq; detectus. Vnde nobis exemplum datum est, ueteris hominis uiam fugere: uestigijs Christi uincentis insistere: ne denuo incauti in mortis laqueum reuoluamur, sed ad periculum prouidi accepta immortalitate potiamur. Immortalitate aũt potiri quomodo possumus, nisi ea à quibus mors expugnatur & uincitur, Christi mandata seruemus? ipso monente & dicente: Si uis ad uitam uenire, serua mãdata. Et iterũ: Si feceritis quod mando uobis, iam nõ dico uos seruos, sed amicos. Hos deniq; fortes dicit & stabiles: hos supra petrã robusta mole fundatos: hos cõtra omnes tempestates & turbines seculi immobili & incõcussa firmitate solidatos. Qui audit, inquit, uerba mea & facit ea, similabo eum uiro sapienti, qui ædificauit domum suam super petrã. Descendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt uenti, & impegerunt in domũ illam, & nõ cecidit: fundata enim fuit super petrã. Verbis igit' eius insistere, quæcũq; & docuit & fecit, discere & facere debemus. Cæterũ credere se in Christũ quomodo dicit, qui nõ facit quod Christus facere præcepit? aut unde pueniet ad p̃miũ fidei

Matt.19. Ioan.15.

Matt.7.

Serpẽs dictus diabolus.

dei, qui fidem non uult seruare mandati? Nutet necesse est & uagetur, & spiritu erroris arreptus, uelut puluis quem uentus excutit, uentiletur. Nec ambulando proficiet ad salutem, qui salutaris uiæ non tenet ueritatem. Cauenda sunt autem non solum quæ sunt aperte manifesta, sed & astutæ fraudis subtilitate fallentia. Quid uero astutius, quidue subtilius, q̃ ut Christi aduentu detectus ac prostratus inimicus (postquàm lux gentibus uenit, & sospitandis hominibus salutare lumen effulsit, ut surdi auditum spiritalis gratiæ admitterent, aperirent ad deum oculos suos cæci, infirmi æterna sanitate reualescerent, claudi ad ecclesiam currerent, muti claris uocibus & precibus orarent) uidens idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauerit nouam fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos? Hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, ueritatem corrumperet, scinderet unitatem. Quos detinere non potest in uiæ ueteris cæcitate, circunscribit & decipit noui itineris errore. Rapit de ipsa ecclesia homines, & dum sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem uidentur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cum euangelio Christi, & cum obseruatione eius & lege non stantes, Christianos se uocent, & ambulantes in tenebris, habere se lumen existiment, blandiente aduersario atque fallente, qui secundum Apostoli uocem transfigurat se uelut angelum lucis, & ministros subornat suos uelut ministros iusticiæ, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, antichristum sub uocabulo Christi, ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem subtilitate frustrentur. Hoc eo fit fratres dilectissimi, dum ad ueritatis originem non redditur, nec caput quæritur, nec magistri cœlestis doctrina seruatur. Quæ si quis consideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus nõ est. Probatio est ad fidem facilis compendio ueritatis. Loquitur dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non uincent eam. Tibi dabo claues regni cœlorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Et eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas. Et quamuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat: Sicut misit me pater, & ego mitto uos, accipite spiritum sanctum: Si cui remiseritis peccata, remittentur illi: Si cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utiq; & cæteri apostoli, quod fuit Petrus, pari cõsortio prædoti & honoris & potestatis, sed exordiũ ab unitate proficiscitur, ut ecclesia una monstretur. Quam unã ecclesiam etiam in cantico canticorũ

insidiæ diaboli.

Matth.16.

Apostoli Petro pares.

Cant.6. spiritus sanctus ex persona domini designat & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur & resistit, in ecclesia se esse confidit? quando & beatus Paulus apostolus hoc doceat, & sacra-
Ephe.4. mentum unitatis ostendat, dicens: Vnum corpus & unus spiritus, una spes
Concordia. uocationis uestræ, unus dominus, una fides, unũ baptisma, unus deus? Quã unitatem firmiter tenere & uindicare debemus, maxime episcopi qui in ecclesia præsidemus, ut episcopatũ quoq; ipsum unum atq; indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei ueritatem perfida
Episcopatus unus. præuaricatione corrumpat. Episcopatus unus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen unum, & ra-
Radij multi sol unus. mi arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte uno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa uideatur exundantis co-
Similitudi- bus unitatem ecclesiæ pro- bat. piæ largitate, unitas tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramũ, fractus germinare non poterit. A fonte præcide riuum, præcisus arescet: Sic & ecclesia domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in uniuersam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter riuos latius expandit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur: illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi: incorrupta est & pudica. Vnam domum nouit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos deo seruat, hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad Christi præmia, qui relinquit ecclesiam Christi. Alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui
Arca Noe. extra arcã Noë fuit: & qui extra ecclesiam foris fuerit, euadit. Monet domi-
Matth.12. nus, & dicit: Qui non est mecum, aduersus me est: & qui non mecum colligit, spargit. Qui pacem Christi & concordiam rumpit, aduersus Christum facit. Qui alibi præter ecclesiam colligit, Christi ecclesiam spar-
Ioan.10. git. Dicit dominus: Ego & pater unum sumus. Et iterum de patre & filio & spiritu sancto scriptum est: & tres unum sunt, & quisquam credit hanc unitatem de diuina firmitate uenientem, sacramentis cœlestibus cohærentem scindi in ecclesia posse, & uoluntatum collidentium diuortio separari? Hanc unitatem, qui non tenet, dei legem non tenet: non tenet patris & filij fidem, uitam non tenet & salutem. Hoc unitatis sacramentum

tum, hoc uinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in euãgelio tunica domini Iesu Christi non diuiditur omnino nec scin-
Ioan.19. ditur, sed sortientibus deueste Christi, quis Christum potius indueret, integra uestis accipitur, incorrupta atque indiuidua tunica possidetur. Loquitur ac dicit scriptura diuina: De tunica autem, quæ de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit. Vnitatem ille portabat de superiore parte uenientem, id est, de cœlo & à patre uenientem, quæ ab accipiente & possidente scindi omnino non poterat, sed totam simul & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Possidere non potest indumentum Christi, qui scindit & diuidit ecclesiam Christi. Contra denique, cum, Salomone moriente, regnum eius & populus scinderetur, Achias propheta Ieroboam regi obuius factus in campo, in duodecim scissuras uestimen-
3.Reg.11. tum suum discidit, dicens: Sume tibi decem scissuras, quia hæc dicit dominus: Ecce scindo regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem sceptra, & duo sceptra erunt ei propter seruum meum Dauid, & propter Hierusalem ciuitatem quam elegi, ut ponam nomen meum illic. Cum duodecim tribus Israël scinderentur, uestimentum suum propheta Achias scidit. At uero quia Christi populus non potest scindi, tunica eius per totum textilis & cohærens, diuisa à possidentibus non est. Indiuidua, copulata, connexa ostendit populi nostri (qui Christum induimus) concordiam cohærẽtem. Sacramento uestis declarauit ecclesiæ unitatem. Quis ergo sic est sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore uesanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem dei? uestem domini? ecclesiam Christi? Monet
Ioan.10. ipse in euangelio suo, & docet dicens: Et erit unus grex & unus pastor. Et esse posse uno in loco aliquis existimat, aut multos pastores, aut plures greges? Apostolus item Paulus hanc eandem nobis insinuans unitatem,
1.Corinth.1. obsecrat & hortatur, dicens: Obsecro uos, inquit, fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in nobis schismata. Sitis autem compositi in eodem sensu, & in eadem sententia. Et iterum dicit: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Stare tu & uiuere putas posse de ecclesia recedentem? sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? cum dictum sit ad Raab, in qua præformabatur ecclesia: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & erit, omnis qui exierit hostium domus tuæ foras, reus erit: Item sacramentum pascha non aliud Exodi lege contineat, quàm ut agnus, qui in figura Christi occiditur, in domo una edatur. Loquitur deus dicens: In domo una comedetur, non ejicietis de domo carnem foras. Caro Christi & sanctum domini ejci foras non potest,

nec

nec alia ulla credentibus præter unam eccleſiam domus eſt. Hanc domum hoc unanimitatis hoſpitium deſignat & denunciat ſpiritus ſanctus in pſal-
Pſal.67. mis, dicens: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. In domo dei, in eccleſia Chriſti unanimes habitant, concordes & ſimplices perſeuerãt. Idcir co & in columba uenit ſpiritus ſanctus, ſimplex animal & lætum, non felle amarum, non morſibus ſæuum, non unguium laceratione uiolentum: ho-
ſpitia humana diligere, unius domus conſortium noſſe, cũ generant ſimul
Columba eccleſia. filios ædere, cum commeant uolatibus inuicem cohærere, communi con-
uerſatione uitam ſuã degere, oris oſculo cõcordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc eſt in eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinẽda, ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut man ſuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Chriſtia no luporum feritas? & canum rabies? & uenenum lethale ſerpentum? & cruenta ſæuitia beſtiarum? Gratulãdum eſt, cum tales de eccleſia ſeparan-
tur, ne columbas, ne oues Chriſti ſæua ſua & uenenata contagione præ-
ἀκαταμίκτους dentur. Cohærere & coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, cali-
go cum lumine, pluuia cum ſerenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate ſterilitas, cum fontibus ſiccitas, cum tranquillitate tempeſtas. Nemo æſti-
met bonos de eccleſia poſſe diſcedere. Triticum non rapit uentus, nec ar-
borem ſolida radice fundatam procella ſubuertit. Inanes paleæ tempeſta te iactantur, inualidæ arbores turbinis incurſione euertuntur. Hos execra tur, & percutit Ioannes apoſtolus, dicens: Ex nobis exierunt, ſed non fue-
runt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent nobiſcum. Hinc hære-
ſes & factæ ſunt frequenter, & fiunt, dum peruerſa mens non habet pa-
cem, dum perfidia diſcordans nõ tenet unitatem. Fieri uero hæc dominus permittit & patitur, manente propriæ libertatis arbitrio, ut dum cordã & mentes noſtras ueritatis diſcrimen examinat, probatorum fides integra, manifeſta luce dareſcat. Per Apoſtolum præmonet ſpiritus ſanctus & dicit: Oportet & hæreſes eſſe, ut probati manifeſti ſint in uobis. Sic probantur fideles, ſic perfidi deteguntur, ſic & ante iudicij diem hic quo-
que iam iuſtorum atque iniuſtorum animæ diuiduntur, & à frumento paleæ ſeparantur. Hi ſunt qui ſe ultro apud temerarios conuenas ſine di-
uina diſpoſitione præficiunt, qui ſe præpoſitos ſine ulla ordinationis le-
ge conſtituunt, qui nemine epiſcopatum dante, epiſcopi ſibi nomen aſſu-
Pſal.1. munt. Quos deſignat in pſalmis ſpiritus ſanctus, ſedentes in peſtilentiæ cathedra peſtes & lues fidei, ſerpentis ore fallentes, & corrumpendæ ueri-
tatis artifices, uenena lethalia linguis peſtiferis euomentes. Quorum ſer-
mo ut cancer ſerpit, quorum tactus pectoribus & cordibus ſingulorum mortale uirus infundit. Contra eiuſmodi damat dominus, ab his refrenat & reuocat errantem plebem ſuam, dicens: Nolite audire ſermones pſeu-
doprophetarum

doprophetarum, quoniam uiſiones cordis eorum fruſtrantur eos. Loquũ tur, ſed non ab ore domini. Dicunt eis, qui abijciunt uerbum dei: Pax erit uobis, & omnibus ambulantibus in uoluntatibus ſuis. Omnis qui ambulat in errore cordis ſui, non uenient ſuper eum mala. Non loquutus ſum ad eos, & ipſi prophetauerunt. Si ſtetiſſent in ſubſtantia mea & au diſſent uerba mea, & ſic docuiſſent populum meũ, conuertiſſem eos à ma lis cogitationibus eorum. Hos eoſdem denuo dominus deſignat & deno-
tat, dicens: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & effoderunt ſibi lacus detritos, qui non poſſunt aquam portare. Quum aliud baptiſma præter Baptiſma
unum eſſe non poſſit, baptizare poſſe ſe opinantur. Vitæ fonte deſerto, ui unum.
talis & ſalutaris aquæ gratiam pollicentur. Non abluuntur illic homines, Epheſ.4.
ſed potius ſordidantur: nec purgantur delicta, ſed imò cumulantur. Non deo natiuitas illa, ſed diabolo filios generat. Per mendacium nati, uerita-
tis promiſſa non capiunt. De perfidia procreati, fidei gratiam perdunt. Ad pacis præmium uenire non poſſunt, qui pacem domini diſcordiæ fu-
rore ruperunt. Nec ſe quidam uana interpretatione decipiant, quod dixe rit dominus: Vbicunq; fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cũ illis ſum. Corruptores euangelij atque interpretes falſi extrema ponunt, & ſuperiora prætereunt, partim memores, & partim ſubdole corrumpentes. Vt ipſi ab eccleſia ſciſſi ſunt, ita capituli unius ſententiam ſcindunt. Domi nus enim cum diſcipulis ſuis unanimitatẽ ſuaderet & pacem: dico, inquit, uobis: quoniam ſi duobus ex uobis conuenerit in terra de omni re quam-
cunq; petieritis, continget uobis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbicunque Matth.18.
fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum: oſtendens non multitudini ſed unanimitati deprecantiũ plurimũ tribui: Si duobus, Vnanimitatẽ plurimum trẽ buendum.
inquit, ex uobis conuenerit in terra, unanimitatem prius poſuit, concordiã pacis ante præmiſit, ut cõueniat nobis fideliter & firmiter docuit. Quomo
do autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius eccleſiæ & cum uniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto & ab eius euangelio ſe-
parari? non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Et cum hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtitu unt, ueritatis caput atq; originem reliquerunt. Dominus autem de eccle-
ſia ſua loquitur, ad hos qui ſunt in eccleſia loquitur, ut ſi ipſi concordes fu-
erint, ſi ſecundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti una nimiter orauerint, duo aut tres licet ſint, impetrare poſſint de dei maieſta-
te quod poſtulant: Vbicunq; fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, Matth.18.
ego, inquit, cum eis ſum, cum ſimplicibus ſcilicet atque pacatis, cum deum timentibus, & dei præcepta ſeruantibus. Cum his duobus uel tribus li-
cet, eſſe ſe dixit: Quomodo & cum tribus pueris in camino ignis fuit, Dan.3
&

& quia in deum ſimplices,atque inter ſe unanimes permanebant, flammis
Act.7 ambientibus medios ſpiritu roris animauit.Quomodo apoſtolis duobus
in cuſtodia clauſis, quia ſimplices , quia unanimes erant, ipſe affuit,ipſe re
ſolutis carceris clauſtris, ut uerbum quod fideliter prædicabant,multitudi
ni traderent, ad forum rurſus impoſuit. Quando ergo in præceptis ſuis po
nit & dicit:Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis
ſum,non homines ab eccleſia diuidit,qui inſtituit & fecit eccleſiam , ſed ex
probrans diſcordiam perfidis , et fidelibus pacem ſua uoce commendans,
oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus unanimiter orãtibus,quàm
cum diſſidentibus plurimis , pluſq; impetrari poſſe paucorum concordi
prece, quàm diſcordi oratione multorum . Ideo & cum orandi legem da
ret , addidit,dicens:Et cum ſteteritis ad orationem , remittite ſi quid habe
Mar.11. tis aduerſus aliquẽ,ut & pater ueſter qui in cœlis eſt,remittat uobis pecca
ta . Et ad ſacrificium cum diſſenſione uenientem reuocat ab altari , et iubet
prius concordare cum fratre , tunc cum pace redeuntem domino munus
offerre , quia nec ad Cain munera reſpexit deus . Neque enim habere pa
catum deum poterat , qui cum fratre pacem per zeli diſcordiam non habe
bat.Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia ce
lebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? an ſecum eſſe Chriſtum cum collecti
fuerint opinantur , qui extra Chriſti eccleſiam colliguntur ? Tales etiam ſi
occiſi in confeſſione nominis fuerint,macula iſta nec ſanguine abluitur. In
expiabilis & grauis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur. Eſſe martyr nõ
poteſt , qui in eccleſia non eſt: ad regnum peruenire non poterit, qui eam
quæ regnatura eſt derelinquit.Pacem nobis Chriſtus dedit: concordes at
que unanimes eſſe præcepit:dilectionis & charitatis fœdera incorrupta at
Ne martyr quidẽ abſq; charitate. que inuiolata ſeruari mandauit:exhibere ſe non poteſt martyrem,qui fra
ternam non tenuit charitatem.Docet hoc & conteſtatur Paulus apoſtolus
1.Cor.13. dicens:Et ſi habuero fidem ita ut montes transferam,charitatem autẽ non
habeam,nihil ſum.Et ſi in cibos pauperũ diſtribuero omnia mea , et ſi tra
didero corpus meum ut ardeam,charitatem aũt non habeam, nihil profi
cio. Charitas magnanima eſt,charitas benigna eſt , charitas non æmula
tur,non inflatur,non iritatur,non agit perperam, non cogitat malum . O
Ibidem. mnia diligit,omnia credit , omnia ſperat , omnia ſuſtinet : charitas nunq;
excidit. Nunq;,inquit , charitas excidit:hæc enim ſemper in regno erit,hæc
in æternum fratrernitatis ſibi cohærentis unitate durabit.Ad regnum cœ
lorum non poteſt peruenire diſcordia , nec ad præmia Chriſti , qui dixit:
Ioan.15. Hoc eſt mãdatum meum,ut diligatis inuicem quemadmodum dilexi uos.
Pertingere non poterit ad præmium Chriſti , qui dilectionem Chriſti
perfida diſſenſione uiolauit . Qui charitatẽ non habet, deum non habet.
1.Ioan.4 Ioannis beati apoſtoli uox eſt : Deus, inquit , dilectio eſt , & qui in dile
ctione

ctione manet, manet in deo, & deus in illo manet . Cum deo manere non
poſſunt,qui eſſe in eccleſia dei unanimes noluerunt,ardeant licet flammis,
& ignibus traditi, uel obiecti beſtijs animas ſuas ponant, non erit illa fidei
corona,ſed pœna perfidiæ,nec religioſæ uirtutis exitus glorioſus,ſed deſpe
rationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Sic ſe Chriſtia
num eſſe profitetur, quomodo & Chriſtum diabolus ſæpe mentitur, ipſo
domino præmonente & dicente: Multi uenient in nomine meo, dicentes: Marci.13.
Ego ſum Chriſtus, & multos fallent. Sicut ille Chriſtus non eſt, quamuis
fallat in nomine illius:Ita nec Chriſtianus uideri poteſt,qui non permanet
in euangelij eius & fidei ueritate.Nam & prophetare,& dæmonia exclude
re, & uirtutes magnas in terris facere, ſublimis utiq; & admirabilis res eſt.
Non tamen regnũ cœleſte conſequitur,quiſquis in his omnibus inuenitur,
niſi recti & iuſti itineris obſeruatiõe gradiatur.Denũciat dñs & dicit:Multi
dicent mihi in illo die:Domine domine,nónne in tuo nomine prophetaui Matth. 7.
mus? & in tuo nomine dæmonia exclusimus? & in nomine tuo uirtutes
magnas fecimus? Et tũc dicam illis:Nunq; uos cognoui,recedite à me,qui
operamini iniquitatem.Iuſtitia opus eſt,ut promereri quis poſſit deum iu
dicem.Præceptis eius & monitis obtemperandum eſt,ut accipiant merita
noſtra mercedem . Dominus in euangelio , cum ſpei & fidei noſtræ uiam
cõpẽdio breuiãte dirigeret : dominus deus tuus,inquit,unus eſt:Et diliges Matth.22.
dominum deum tuũ de toto corde tuo,& de tota anima tua, & de tota uir
tute tua.Hoc primũ & ſecundũ ſimile huic, diliges proximum tuũ tanq; te.
In his duobus præceptis tota lex pẽdet & prophetæ. Vnitatem ſimul & di
lectionẽ magiſterio ſuo docuit,prophetas omnes & legem præceptis duo
bus incluſit.Quam uero unitatem ſeruat, quam dilectionem cuſtodit, aut Copia.
cogitat,qui diſcordiæ furore ueſanus eccleſiã ſcindit, fidem deſtruit, pacem
turbat,charitatem diſſipat,ſacramẽtum prophanat? Malum hoc fideliſſi
mi fratres iam pridẽ cœperat,ſed nũc creuit eiuſdem mali infeſta clades,&
ſurgere & pullulare plus cœpit hæreticæ peruerſitatis & ſchiſmatum uene
nata pernicies : quia & ſic in occaſum mundi oportebat,prænunciante per
Apoſtolum nobis & præmonente ſpiritu ſancto:In nouiſſimis,inquit, die 2.Timoth.3.
bus aderunt tẽpora moleſta,& erunt homines ſibi placentes,ſuperbi,tumi χαλεπὰ.
di,cupidi,blaſphemi,parẽtibus inobediẽtes,ingrati,impij, ſine affectione,
ſine fœdere,delatores,incontinentes,immites,bonum non amantes,prodi
tores,procaces,ſtupore inflati,uoluptates magis q̃ deum diligentes,haben
tes deformationem religionis, uirtutem autẽ eius abnegantes. Ex ijs ſunt
qui repunt in domos uiduarum, & prædantur mulierculas oneratas pecca
tis,quæ ducuntur uarijs deſyderijs, ſemper diſcentes & nunq; ad ſcientiam
ueritatis peruenientes. Et quomodo Iamnes & Mambres reſtiterũt Moyſi,
ſic & hi reſiſtũt ueritati,ſed ultra non proficient plurimum.Imperitia enim

eorum manifesta erit omnibus,sicut & illorũ fuit. Adimplentur quæcunq; prædicta sunt,& appropinquãte seculi fine hominũ pariter ac temporum probatione uenerũt.Magis ac magis aduersario sæuiente error fallit,extollit stupor,liuor incendit,cupiditas excæcat,deprauat impietas,superbia inflat,discordia exasperat, ira præcipitat. Nõ tamen nos moueat aut turbet multorum nimia & abrupta perfidia, sed potius fidem nostram prænunciante rei ueritate corroboret. Vt quidã tales cœperunt,quia hæc ante prædicta sunt,ita cæteri fratres ab eiusmodi caueãt, quia & hæc ante prædicta
Marci.13. sunt instruente domino & dicente: Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Vitate quæso uos eiusmodi homines,& à latere, atque auribus ue-
Eccle. 28. stris pernicioſa colloquia uelut contagium mortis arcete,sicut scriptum est:
2.Corinth.11. Sepi aures tuas spinis,& noli audire linguã nequam. Et iterũ:Corrumpũt
Matth.15. ingenia bona confabulationes pessimæ.Docet dominus & admonet à talibus recedendum.Cæci sunt,inquit,& duces cæcorum.Cæcus autẽ cæcum ducens ambo in foueã cadent.Auersandus talis atq; fugiẽdus quisquis fuerit ab ecclesia separatus. Peruersus est huiusmodi, & peccat, & à semetipso damnatus.An esse sibi cum Christo uidetur,qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius uel plebis societate secernit? Arma ille cõtra ecclesiam portat,contra dei dispositionem repugnat:hostis altaris,aduersus sacrificium Christi rebellis,pro fide perfidus,pro religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius,frater inimicus:cõtemptis episcopis & dei sacerdotibus derelictis cõstituere audet aliud altare,precem alteram illicitis uocibus facere, dominicæ hostiæ ueritatẽ per falsa sacrificia prophanare, nec scire quoniam qui contra ordinationẽ dei nititur,ob temeritatis audaciam
Nume. 16. diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan & Abiron,qui sibi contra Moysem & Aaron sacerdotem sacrificantes licentiam uendicare conati sunt,pœnas statim pro suis conatibus penderunt. Terra compagibus ruptis in profundum sinum patuit,stantes atq; uiuentes recedentis soli hiatus absorbuit. Nec tãtum eos qui autores fuerant, dei indignantis ira percussit, sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & comites:qui coagulati cum ijsdem simul ad audaciam fuerant,exiens à domino ignis properata ultione consumpsit, admonens scilicet & ostendens
Ozias. contra deum fieri,quicquid improbi fuerint ad destruendã ordinationem
2.Paralip.26 dei humana uoluntate conati.Sic & Ozias rex,cũ turibulum ferens,& con
4.Regum.5. tra legem dei sacrificium sibi uiolenter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote,obtemperare nollet & cedere,diuina indignatione cõfusus,& lepræ uarietate in fronte maculatus est,ea parte corporis notatus,offenso domi-
Aaron filij extincti. no,ubi signantur,qui dominum promerentur.Et filij Aaron,qui imposuerunt altari ignem alienum,quem nõ præceperat dominus,in conspectu sa-
Leui.10. ctim domini uindicantis extincti sunt:quos imitantur scilicet atq; sectãtur, qui dei

qui dei traditione cõtempta alienas doctrinas appetunt,& magisteria humanæ institutionis inducunt,quos increpat dominus & obiurgat in euangelio suo dicens:Reiscitis mandatum dei,ut traditionem uestram statuatis:peius hoc crimen est,quàm quod admisisse lapsi uidentur,qui tamen in *Marci.17*
pœnitentia criminis constituti, deum plenis satisfactionibus deprecantur. Hic ecclesia quæritur & rogatur:illic ecclesia repugnatur.Hic potest necessitas fuisse:Illic uoluntas tenetur in scelere.Hic qui lapsus est,sibi tantum nocuit:Illic qui hæresim uel schisma facere conatus est,multos secum trahendo decepit.Hic animæ unius est damnum,illic periculum plurimorum.Certe peccasse se, hic & intellígit & lamentatur & plangit, ille tumens in peccato suo,& in ipsis suis delictis placens,à matre filios segregat,oues à pastore solicitat,dei sacramẽta disturbat.Et cum lapsus semel peccauerit,ille quotidie peccat.Postremo lapsus,martyrium* primitionem consecutus potest re- *Aliàs * postmodum.*
gni promissa percipere, ille si extra ecclesiam fuerit occisus,ad ecclesiæ nõ potest præmia peruenire. Nec quisq; miretur dilectissimi fratres etiã de confessoribus quosdam ad ista procedere,inde quoq; aliquos tam nefanda q̃ grauia peccare.Neq; enim cõfessio immunẽ facit ab insidijs diaboli, aut cõtra tentationes,& pericula,& incursus atq; impetus seculares ad hoc in seculo positum,perpetua securitate defendit:cæterũ nunc̃q; in cõfessoribus fraudes & stupra, & adulteria postmodum uideremus, quæ nunc in quibusdã uidentes ingemiscimus & dolemus. Quisquis ille confessor est,Salomone maior,aut melior,aut charior non est,qui tamen c̃q; diu in uijs domini ambulauit,tamdiu gratiam,quã de domino fuerat consecutus,obtinuit.Post- *Apoc.3.*
quã dereliquit domini uiam, p̃didit & gratiam domini.Et ideo scriptũ est: Tene quod habes,ne alius accipiat coronam tuam. Quod utiq; dominus *Confessio gloriæ exordiũ.*
non minaretur auferri posse coronam iustitiæ,nisi quia recedente iustitia re- *Matth.10.*
cedat necesse est & corona.Confessio exordiũ gloriæ est, non meritum coronæ, nec perficit laudem,sed initiat dignitatem,cumq; scriptum sit: Qui perseuerauerit usq; in finẽ,is saluus erit,quicquid ante finem fuerit, gradus est,quo ad fastigiũ salutis ascenditur,non terminus,quo iam culminis summa teneatur.Confessor est,sed post confessionem periculũ maius est, quia *Confeßor.*
plus aduersarius prouocatus est.Confessor est,hoc magis stare debet cum domini euangelio,per euangelium gloriam cõsecutus à domino.Cui multum datur, multũ quæretur ab eo,& cui plus dignitatis adscribitur,plus de illo exigitur seruitutis.Nemo per confessoris exemplum pereat. Nemo iniustitiam,nemo insolentiam,nemo perfidiã de confessoris moribus discat. Confessor est,sit humilis & quietus,sit in actu suo cũ disciplina modestus, ut qui Christi confessor dicitur,Christum quem confitetur imitetur. Nam cum dicat ille: Qui se extollit humiliabitur, & qui humiliat se exaltabitur, *Luc.18.*
& ipse à patre exaltatus sit,quia se in terris sermo & uirtus, & sapientia dei

patris humiliauit,quomodo poteſt extollentiam diligere, qui & nobis humilitatem ſua lege mandauit, & ipſe à patre ampliſſimum nomen præmio humilitatis accepit? Confeſſor eſt Chriſti,ſed ſi non poſtea blaſphemetur maieſtas & dignitas Chriſti. Lingua Chriſtum confeſſa non ſit maledica,non ſit turbulenta,non conuicijs & litibus perſtrepens audiatur:non contra fratres & dei ſacerdotes poſt uerba laudis ſerpentis uenena iaculetur. Cæterum ſi culpabilis & deteſtabilis poſtmodum fuerit, ſi confeſſionem ſuam mala conuerſatione prodiderit,ſi uitam ſuã turpi fœditate maculauerit,ſi eccleſiam deniq;,ubi confeſſor factus eſt, derelinquens & unitatis concordiam ſcindens, fidem primam perfidia poſteriore mutauerit, blandiri ſibi per confeſſionem non poteſt quaſi electus ad gloriæ præmium,quum ex hoc ipſo magis creuerint merita pœnarum. Nam & Iudam inter apoſtolos dominus elegit,& tamen Iudas dominum poſtmodũ prodidit. Non tamen idcirco apoſtolorum fides & firmitas cecidit,quia prodi tor Iudas ab eorum ſocietate defecit,ſic & hic non ſtatim confeſſorum ſanctitas, & dignitas comminuta eſt,quia quorundam fides fracta eſt. Beatus Apoſtolus loquitur in epiſtola ſua,dicẽs: Quid enim ſi exciderũt à fide quidam illorum,nunquid infidelitas illorum fidem euacuauit? abſit. Eſt enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Stat confeſſorum pars maior & melior i fidei ſuæ robore,& in legis ac diſciplinæ dominicæ ueritate. Nec ab eccleſiæ pace diſcedunt, qui ſe in eccleſia gratiam conſecutos de dei dignatione meminerunt, atqui hoc ipſo ampliorem conſequuntur fidei ſuæ laudem,quod ab eorum perfidia ſegregati, qui iuncti confeſſionis conſortio fuerunt, à contagio criminis receſſerunt, uero illuminati euangelij lumine, pura & candida domini luce radiati, tam ſunt in conſeruanda Chriſti pace laudabiles, quàm fuerunt in diaboli congreſſione uictores. Opto equidẽ dilectiſſimi fratres & conſulo pariter & ſuadeo, ut ſi fieri poteſt,nemo de fratribus pereat,& cõſentientis populi corpus unum gremio ſuo gaudens mater includat. Si tamen quoſdam ſchiſmatum duces,& diſſenſionis autores,in cæca & obſtinata dementia permanentes,nõ potuerit ad ſalutis uiã conſiliũ ſalubre reuocare: cæteri tamen uel ſimplicitate capti, uel errore inducti,uel aliqua fallentis aſtutiæ calliditate decepti, à fallaciæ uos laqueis ſoluite, uagantes greſſus ab erroribus liberate,iter rectum uiæ cœleſtis agnoſcite. Cõteſtãtis Apoſtoli uox eſt: Præcipimus uobis, inquit, in nomine domini Ieſu Chriſti,ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate & non ſecũdum traditionem quam acceperunt à nobis. Et iterum dicit: Nemo uos decipiat inanibus uerbis. Propterea enim uenit ira dei ſuper filios contumaciæ. Nolite ergo eſſe participes eorũ. Recedendum eſt à delinquentibus uel imò fugiẽdum, ne dum quis male ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis graditur, à uia ueri iti-

Iudas prodi tor

Rom.3.

2.Theſ.3

Epheſ.5.

rritineris exerrans,pari crimine & ipſe teneatur. Vnus deus eſt & Chriſtus unus,eccleſia eius una,fides una,& plebs in ſolidã corporis unitatem concordiæ glutino copulata. Scindi unitas nõ poteſt,nec corpus unum diſſidio cõpaginis ſeparari,diuulſis laceratione uiſceribus in fruſta diſcerpi. Quicquid à matrice diſceſſerit ſeorſum uiuere & ſpirare non poterit:ſubſtantiã ſalutis amittit. Monet nos ſpiritus ſanctus & dicit: Quis eſt homo qui uult uitã, & amat uidere dies optimos? Contine linguam tuã à malo,& labia tua ne loquantur inſidioſe. Declina à malo & fac bonũ,quære pacem & ſequere eam. Pacem quærere debet & ſequi filius pacis,à diſſenſionis malo continere linguam ſuã debet,qui nouit & diligit uinculũ charitatis. Inter ſua diuina mãdata & magiſteria ſalutaria paſſioni iam proximus dominus addidit dicens: Pacem dimitto uobis,pacem meã do uobis. Hanc nobis hæreditatem dedit,dona omia ſuæ pollicitationis & præmia in pacis conſeruatione promiſit. Si cohæredes Chriſti ſumus,in Chriſti pace maneamus. Si filij dei ſumus,pacifici eſſe debemus. Beati,inquit,pacifici,quoniã ipſi filij dei uocabũtur. Pacificos eſſe oportet dei filios,corde mites,ſermone ſimplices, affectione concordes,fideliter ſibi unanimitatis nexibus cohærentes. Hæc unanimitas ſub apoſtolis olim fuit. Sic nouus credentium populus domini mandata cuſtodiens charitatem ſuã tenuit,probat ſcriptura quæ dicit: Turba autẽ eorum qui crediderant,anima & mente una agebant. Et iterum: Et erãt perſeuerantes unanimes in oratione cũ mulieribus,& Maria quæ fuerat mater Ieſu,& fratribus eius. Et ideo efficacibus precibus orabant,ideo impetrare cũ fiducia poterant quodcunq; de domini miſericordia poſtulabant. In nobis uero ſic unanimitas diminuta eſt,ut & largitas operationis infracta eſt. Domos tunc & fundos uenundabant,& theſauros ſibi in cœlo reponentes, diſtribuenda in uſus indigentium precia apoſtolis offerebant. At nunc de patrimonio nec decimas damus,& cum uendere iubeat dominus,emimus potius & augemus. Sic in nobis emarcuit uigor fidei,ſic credentium robur elãguit. Et idcirco dominus tempora noſtra reſpiciens in euãgelio ſuo dicit: Filius hominis cũ uenerit,putas inueniet fidem in terra? Videmus fieri quod ille prædixit. In dei timore,in lege iuſtitiæ,in dilectione,in opere fides nulla eſt. Nemo futurorum metum cogitat,diẽ domini,& iram dei, & incredulis uentura ſupplicia,& ſtatuta perfidis æterna tormẽta nemo cõſiderat. Quod metueret cõſcientia noſtra ſi crederet,quia nõ credit omnino,nec metuit. Si autem crederet,& caueret. Si caueret,euaderet. Excitemus nos quãtum poſſumus dilectiſſimi fratres, & ſomno inertiæ ueteris abrupto ad obſeruãda & gerẽda domini præcepta uigilemus. Simus tales quales eſſe nos ipſe præcepit dicens: Sint lumbi ueſtri accincti,& lucernæ ardentes,& uos ſimiles hominibus expectantibus dominũ ſuũ quando ueniat à nuptijs,ut cũ uenerit & pulſauerit,aperiant ei. Beati ſerui illi,quos adueniens dominus inuenerit

Vnitas.

Pſal.33.

Pax quærẽda

Ioan.14.

Mat.5.

Act.4.

Act.1.

Taxat duarũ tiam.

Luc.18.

Fides rara.

Vigilandum eſt.

Luc.12.

uigilantes. Accinctos nos esse oportet, ne cum expeditionis dies uenerit, impeditos & implicitos apprehendat. Luceat in bonis operibus nostrum lumen & fulgeat, ut ipsum nos ad lucem claritatis æternæ de hac seculi nocte perducat. Expectemus soliciti semper & cauti aduentum domini repentinum, ut quando ille pulsauerit, euigilet fides nostra uigilantiæ præmium de domino receptura. Si hæc mandata seruentur, si hæc monita & præcepta teneantur, opprimi dormientes diabolo fallente non possumus. Serui uigiles Christo dominante regnabimus.

ARGVMENTVM TRACTATVS QVARTVS.

Tractatus quartus beati Cypriani, quod idola dij non sint, nec ab his regna defendi, quæ acceptum tempus certo fine custodiunt, & unum uerum deum esse & dominum omnium, quem Christiani colunt.

TRACTATVS QVARTVS DE IDOLORVM VANITATE.

Idololatriæ origo.

QVod idola dij non sint, & quod unus deus sit, & quod credentibus datum sit, deos non esse, quos colit uulgus, hinc notum est. Reges olim fuerunt qui ob regalem memoriam coli apud suos postmodum etiam in morte cœperunt: Inde illis instituta templa: Inde ad defunctorum uultus per imaginem detinendos expressa simulacra. Nam & immolabant hostias, & dies festos dando honores celebrabant: Inde posteris facta sunt sacra, quæ primitus fuerãt assumpta solatia.

Melicertes. Leucothea. Nam ut uideamus an stet hæc apud singulos ueritas, Melicertes & Leucothea præcipitantur in maria, & fiunt postmodum maris numina.

Castor. Pollux. Castor & Pollux alternis moriuntur, ut uiuant.

Aesculapius. Aesculapius ut in deum resurgat, fulminatur.

Hercules. Hercules ut hominem exuat, Oeteis ignibus concrematur.

Apollo. Apollo Admeti pecora pauit.

Neptunus. Laomedonti muros Neptunus instituit, nec mercedẽ operis infelix structor accepit.

Saturnus falcifer. Antrum Iouis in Creta uisitur, & sepulchrũ eius ostenditur, & ab eo Saturnum fugatum esse manifestum est: Inde Latium de latebra eius nomen accepit.

Iupiter. Latium. Hic literas imprimere, hic signare nummos in Italia primus instituit, unde ærarium Saturni uocitatur. Nam & rusticitatis hic cultor fuit, inde ferens falcem pingitur: hunc fugatum hospitio Ianus excepit, de cuius nomine Ianiculum dictum est, & mensis Ianuarius

Ianus bifrons instítutus est: Ipse bifrons exprimitur, quod in medio constitutus annũ incipientem pariter & recedentem spectare uideatur.

Mauri regum sui orum cultores. Mauri uero manifeste reges colunt, nec ullo uelamento hoc nomen obtexunt: Inde per gentes & prouincias singulas uaria deorum religio mutatur, dum non unus ab omnibus deus colitur, sed propria cuiq; maiorum suorum cultura seruatur: hoc

Alexander. ita esse Alexander Magnus insigni uolumine ad matrem suam scribit, me-

*Als*dijs.* tu suæ potestatis proditum sibi à*pijs hominibus, à sacerdote secretũ, quod maiorum regum memoria seruata sit, inde colendi & sacrificandi ritus inoleuerit. Si autem aliquando dij nati sunt, cur non hodie quoq; nascũtur? nisi for

si forte Iupiter senuit, aut partus in Iunone defecit. Cur uero deos putas p Romanis posse, quos sæpius uideas nihil pro suis aduersus eorũ arma ualuisse? Romanorum autẽ uernaculos deos nouimus: est Romulus peieran-

Dij Romanorum. te Proculo deus factus, & Picus, & Tyberinus, & Pilumnus, & Consus, quẽ

Romulus. deum fraudis, uelut cõsiliorum deum coli Romulus uoluit, postquàm in rap-

Picus. tum Sabinarum perfidia peruenit. Deam quoq; Clocinam Tatius ad in-

Tyberinus. uenit & coluit, Pauorem Hostilius atq; Pallorem, mox à nescio quo Febris

Consus. dedicata, & Acca & Flora meretrices, hi dij Romani. Cæterum Mars Thra-

Clocina. eius, & Iupiter Creticus & Iuno uel Argiua, uel Samia, uel Pœna, & Diana

Pauor. Taurica, & deorum mater Idea, & Aegyptia portenta non numina, quæ uti

Febris. q; si quid potestatis habuissent, sua ac suorum regna seruassent. Planè sunt

Acca. apud Romanos & uicti penates, quos Aeneas profugus aduexit. Est & Ve-

Flora. nus calua, multo hic turpius calua, quàm apud Homerum uulnerata. Re-

Mars. gna autem non merito accidunt, sed forte uariantur. Cæterum imperiũ an-

Iupiter. te tenuerunt & Assyrij, & Persæ: & Græcos, & Aegyptios regnasse cognoui-

Iuno. mus. Ita uicibus potestatum Romanis quoque ut & cæteris imperandi tem-

Diana. pus obuenit. Cæterum si ad originem redeas, erubescas. Populus de scelera-

Idea. tis & nocentibus congregatur, & asylo constituto facit numerum impuni-

Imperij uicissitudo. tas criminum. Nunc ut rex ipse principatum habeat ad crimina, fit Romulus parricida. Atquè ut matrimonium faciat, rem concordiæ per discordiam

Asylum. auspicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt ad copiam ciuitatis augendam. Nuptiæ sunt illis rupta hospitij fœdera, & cum soceris bella*crudelia. Est & gra-

Als ciuilia.* dus summus in Romanis honoribus consulatus. Sic consulatum cœpisse

Consulatus. uidemus ut regnum. Filios interficit Brutus, ut crescat de suffragio sceleris commendatio dignitatis. Non ergo de religionibus sanctis, nec de auspi-

Regulus. cijs, aut augurijs Romana regna creuerunt, sed acceptum tempus certo fine

Mancinus. custodiunt. Cæterum & Regulus auspicia seruauit, & captus est, & Manci-

Paulus. nus religionem tenuit, & sub iugum missus est. Pullos edaces habuit Pau-

Cæsar. lus, & tamen apud Cannas cæsus est. C. Cæsar ne ante brumam in Africã nauigia transmitteret, augurijs & auspicijs retinentibus spreuit, eo facilius & nauigauit & uicit. Horum autem omnium ratio est illa quæ fallit & decipit, & præstigijs cæcantibus ueritatem, stultum & prodigũ uulgus inducit. Spiritus insynceri & uagi, qui postea quàm terrenis uitijs immersi sunt & à uigore cœlesti, terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Hos & poëtæ dæmonas norunt, &

Socrates dæmone usus. Socrates instrui se & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat, & magis inde est ad pernicioſa uel ludicra potẽtatus, quorũ tamen præcipuus Sosthenes

Sosthenes. formam ueri dei negat conspici posse, & angelos ueros sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & unum deum seruans, cæteros

Plato. angelos uel dæmonas dicit. Hermes quoq; Trismegistus unum deum lo-

Trismegistus.

quitur eumq; incomprehensibilem atq; inæstimabilem confitetur. Hi ergo spiritus sub statuis atq; imaginibus*consecratis delitescunt. Hi afflatu suo uatum pectora inspirant, extorũ fibras animant, auium uolatus gubernãt, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa ueris semper inuoluunt. Nam & fallun tur & fallunt, uitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiã spiritus cor poribus occulta mentis terrent, membra distorquent, ualitudinem frangũt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant, ut nidore altarium & rogis peco rum saginati, remissis, quæ constrinxerant, curasse uideantur. Hæc est de il lis medela, cum ipsorum cessat iniuria, nec aliud his studiũ est, quàm à deo homines auocare, & ad superstitionem sui ab intellectu ueræ religionis auer tere, & cum sint ipsi pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad cri men suum fecerunt errore participes. Hi tamen adiurati per deum uerũ no bis statim cedunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Vi deas illos nostra uoce & oratione occulte flagellis cedi, igni torqueri, incre mento pœnæ propagantis extendi, eiulare, gemere, deprecari unde ueniãt, &* quando discedant, ipsis etiã qui se colunt audientibus confiteri, & uel exi liunt statim, uel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gra tia curantis aspirat. Hinc uulgus in odiũ nostri nostri nominis cogũt, ut nos odisse incipiant homines anteq; nosse, ne cognitos aut imitari possint, aut damnare non possint. Vnus igitur omnium dominus deus. Neq; enim illa sublimitas potest habere cõsortem, cũ sola omnem teneat potestatẽ. Ad di uinum imperium etiam de terris mutuemur exemplũ. Quando unquam re gni societas aut cũ fide cœpit, aut sine cruore desijt? Sic Thebanorũ germa nitas rupta, & permanens rogis dissidentibus etiã in morte discordia, & Ro manos geminos unum non capit regnum, quos unum uteri cepit hospitiũ. Pompeius & Cæsar affines fuerũt, nec tamen necessitudinis fœdus in æmu la potestate tenuerunt. Nec hic tu de homine mireris, cum in hoc omnis na tura consentiat. Rex unus est apibus, & dux unus in gregibus, & in armẽtis rector unus, multo magis mundi unus est rector, qui uniuersa quæcunque sunt uerbo iubet, ratione dispensat, uirtute consummat. Hic enim uideri nõ potest, uisu clarior est. Nec comprehẽdi, tactu purior est. Nec æstimari, sen su maior est. Et ideo sic deum digne eum æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. Quod uero templum habere possit deus, cuius templum totus est mundus, & cum homo latius maneat intra unam ædiculam, uim tantæ ma iestatis includat? In nostra dedicandus est mente, in nostro cõsecrandus est pectore. Nec nomen dei quæras, deus nomẽ est illi. Illic uocabulis opus est, ubi proprijs appellationum insignibus multitudo dirimenda est. Deo qui solus est, dei uocabulũ totum est. Ergo unus est, & ubiq; totus diffusus est. Nam & uulgus in multis deum naturaliter confitetur, cũ mens & anima sui autoris & principis admonetur. Dici frequẽter audimus, ò deus, & deus ui det,

Aliàs conseruati.*

Beneficia tyrannorum.

Quo legendũ arbitror.

Odiũ ante noticiam.

Deus unus.

Regnum socij impatiens.

Apibus rex unus: Gregibus dux unus.

Deus unus ubiq;.

det, & deo cõmendo, & deus mihi reddet, & quod deus uult, & si deus dede rit. At quæ est hæc summa delicti, nolle agnoscere quem ignorare non pos sis? Quod uero & Christus sit, & quomodo per ipsum nobis salus uenerit, sic est ordo, sic ratio. Iudæis primum erat apud deum gratia, sic olim iusti e rant, sic maiores eorũ religionibus obediebãt. Inde illis & regni sublimitas floruit, & generis magnitudo prouenit. Sed illi negligẽtes disciplinæ, super bi postmodũ facti & fiducia patrũ inflati, dũ diuina præcepta cõtemnunt, datã sibi gratiã perdiderũt. Quam fuerit illis profana uita, quæ contracta sit uiolatæ religionis offensa, ipsi quoq; testantur, qui & si uoce tacent, exitu cõfitentur. Dispersi & palabũdi uagantur, soli & cœli sui profugi per hospi tia aliena iactantur. Necnõ deus ante prædixerat fore, ut uergẽte seculo, et mũdi fine iã proximo ex omni gente & populo & loco cultores sibi allege ret deus multo fideliores, qui indulgentiã de diuinis muneribus haurirent, quam acceptã Iudæi contemptis religionibus perdidissent. Indulgẽtiæ igi tur huius & gratiæ arbiter & magister sermo & filius dei mittitur, qui p̃ pro phetas oẽs illuminator & doctor humani generis prædicabat. Hic est uir tus dei, hic ratio, hic sapientia eius & gloria, hic in uirginem illabitur*carnẽ spiritu sancto cooperãte iduit. Deus semp cũ homine miscetur, hic deus no ster, hic Christus est, qui mediator duorũ hominẽ induit, quẽ perducat ad patrẽ. Quod homo est, esse Christus uoluit, ut & homo possit esse quod Christus est. Sciebant & Iudæi Christum esse uenturum. Nam hoc illis semper prophetis monentibus annunciabatur. Sed significato duplici eius aduentu uno, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur, altero, qui deũ fateretur, nõ intelligendo primum aduentum, qui in passione præcessit oc cultus, unum tantum credunt qui erit in potestate manifestus. Quod autẽ hoc Iudæorum populus intelligere non potuit, delictorum meritũ fuit. Sic erant sapientiæ & intelligentiæ cæcitate multati, ut qui uita indigni essent, haberent uitã ante oculos, nec uiderent. Itaq; cum Christus secundũ à pro phetis prædicta, uerbo & uocis imperio dæmonia de hominibus excute ret, paralyticos restringeret, leprosos purgaret, illuminaret cæcos, claudis gressum daret, mortuos rursus animaret, cogeret sibi elementa famulari, ser uire uentos, maria obedire, inferos cedere, unum qui exercitio & exemplo hominis fungeretur, alterum qui dominum fateretur non intelligendo. Iudæi qui illum crediderant hominem tantum de humilitate carnis & cor poris existimabant,*magnum diligentia potestatis. Hunc magistri eorum atq; primores, hoc est, quos & doctrina ille & sapientia reuincebat, accensa ira & indignatione prouocata, postremo detentum Pontio Pilato, qui tũc ex parte Romana Syriam procurabat, tradiderunt, crucem eius & mor tem suffragijs uiolentis ac pertinacibus flagitãtes. Hoc eos facturos & ipse prædixerat, & prophetarũ omnium testimoniũ sic ante præcesserat, opor tere illũ

Christus quũ salutis autor.

Iudæi uagabundi.

Aliàs carne spiritus sanctus induitur Deus homo.*

Christus prænunciatus.

Miracula Christi prædicta.

Aliàs magũ.

tere illum pati,non ut ſentiret mortem, ſed ut uinceret: & cum paſſus eſſet denuo ad ſuperos regredi,ut uim diuinæ maieſtatis oſtēderet.Fidem itaq; rerū curſus impleuit.Nam & crucifixus,præuento carnificis officio,ſpiritū ſponte dimiſit,& die tertio rurſus à mortuis ſponte ſurrexit.Apparuit diſcipulis ſuis talis ut ante fuerat,& agnoſcendum ſe uidentibus præbuit, ſimul uictus & ſubſtantiæ corporalis firmitate cōſpicuus ad dies quadraginta re moratus eſt,ut denuo ad præcepta uitalia inſtrui poſſent & diſcerent quæ docerent.Tunc in cœlum circūfuſa nube ſublatus eſt,ut hominem quē dilexit,quem induit,quem à morte protexit,ad patrem uictor imponeret:Iam uenturus è cœlo ad pœnam diaboli,& cenſuram generis humani,ultoris uigore & iudicis poteſtate:per orbem uero diſcipuli magiſtro & deo monente diffuſi præcepta dei in ſalutem darent,ab errore tenebrarum ad uiam lucis adducerent:cæcos & ignaros ad agnitionem ueritatis ocularent.Ac ne eſſet probatio minus ſolida, & de Chriſto delicata confeſſio, per tormenta, per cruces, per multa pœnarum genera tentantur. Dolor qui ueritatis teſtis eſt admouetur, ut Chriſtus dei filius qui hominibus ad uitam datus creditur,non tantum præconio uocis,ſed & paſſionis teſtimonio prædicaretur.Hunc igitur comitamur, hunc ſequimur, hunc habemus itineris ducem, lucis principem, ſalutis autorem, cœlum pariter & patrem quærentibus & credentibus pollicentem: Quod eſt Chriſtus erimus Chriſtiani, ſi Chriſtum fuerimus ſecuti.

Reſurrectio.

Aſcenſio.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS Varij ſermones.

ARGVMENTVM SERMONIS SEQVENTIS.

Sermo primus de eleemoſyna ad pietatis & miſericordiæ opera inuitās,aſſeuerans iuſtitiæ & miſericordiæ operibus pietatem diuinam mortalibus ſubuenire.

SERMO PRIMVS DE ELEEMOSYNA.

Chriſti immortalis beneficia.

VLta & magna ſunt fratres chariſſimi beneficia diuina,quibus in ſalutem noſtram dei patris & Chriſti larga & copioſa clementia & operata ſit, & ſemper operetur,quod conſeruandis ac uiuificādis nobis pater filiū miſit,ut reparare nos poſſet,quodq; filius miſſus eſſe & hominis filius uoluit ut nos filios dei faceret.Humiliauit ſe ut populū q pri⁹ iacebat,erigeret.Vulnerat⁹ eſt,ut uulnera noſtra ſanaret.Seruiuit,ut ad libertatē ſeruiētes extraheret.Mori ſuſtinuit, ut moriens immortalitatē mortalibus exhiberet.Multa hæc ſunt & magna diuinæ miſericordiæ munera.Sed adhuc qualis prouidentia illa & quanta clementia Chriſti eſt,quod nobis ſalutari ratione proſpicitur, ut homini qui redemptus eſt reſeruando plenius conſulatur? Nam cū dominus aduenienſ naſſet illa quæ Adā portaſſet uulnera, & uenena ſerpētis antiqua curaſſet, legem dedit ſano,& præcepit ne ultra peccaret,ne quid peccāti grauius eueniret. Coarctati eramus, & in anguſtum innocentiæ præſcriptione cōduſi, nec habebat quid fragilitatis humanæ infirmitas atq; imbecillitas faceret, niſi iterū pietas diuina ſubueniens,iuſtitiæ & miſericordiæ operibus oſtenſis,uiam quandā tuendæ ſalutis aperiret,ut ſordes poſtmodum quaſcunq; cōtrahimus eleemoſynis abluamus.Loquitur in ſcripturis ſpiritus ſanctus & dicit: Eleemoſynis & fide delicta purgātur, nō utiq; illa delicta quæ fuerant ante contracta:nam illa Chriſti ſanguine & ſanctificatione purgātur. *Tob. 4.* Item denuo dicit: Sicut aqua extinguit ignē, ſic eleemoſyna extinguit peccātum.Hic oſtenditur quoq; & probatur,quia ſicut lauacro aquæ ſalutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemoſynis atq; operationibus iuſtis delictorum flamma ſopitur. Et quia ſemel in baptiſmo remiſſa peccatorū datur,aſſidua & iugis operatio, baptiſmi inſtar imitata,dei rurſus indulgentiam largitur.Hoc & in euangelio dominus docet:nam cum denotarentur diſcipuli eius quod ederent, nec prius manus lauiſſent, reſpondit, & dixit: *Eccle. 3.* Qui fecit quod intus eſt,fecit & quod foris eſt: uerum date eleemoſynam, *Luc. 11.* & ecce munda ſunt omnia uobis, docens ſcilicet & oſtendens nō manus lauandas eſſe,ſed pectus & ſordes intrinſecus potius quàm extrinſecus diluendas: uerum qui purgauerit quod eſt intus,eum quoq; id quod eſt foris, repurgaſſe,& emundata mente, cute quoq; mūdum eſſe cœpiſſe & corpore.Porrò autē monens & oſtendens unde mundi & purgati eſſe poſſimus, addidit eleemoſynas eſſe faciendas. Miſericors docet ac monet miſericordiam fieri.Et quia ſeruare quærit,quos magno redemit, poſt baptiſmi gratiam ſordidatos docet denuo poſſe purgari.Agnoſcamus itaq; fratres chariſſimi diuinæ indulgentiæ munus ſalubre, & emundandis purgandisq; peccatis noſtris, qui ſine aliquo cōſciētiæ uulnere eſſe nō poſſumus, medelis ſpiritualibus uulnera noſtra curemus. Nec quiſquam ſic ſibi blandiatur de puro atq; immaculato corde,ut innocētia ſua fretus medicinam nō putet eſſe adhibēdam uulneribus,cum ſcriptum ſit: Quis gloriabitur caſtū ſe habere cor,aut quis gloriabitur mundū ſe eſſe à peccatis? Et iterū in epiſtola ſua Ioannes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, *1. Ioan. 1.* noſmetipſos decipimus, & ueritas in nobis non eſt. Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra,fidelis & iuſtus eſt dominus,qui nobis peccata dimittat.Si aūt nemo eſſe ſine peccato poteſt, & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus aut ſtultus eſt,quàm neceſſaria quàm benigna eſt clementia diuina?

diuina? quæ cum ſciat non deeſſe ſanatis quædam poſtmodum uulnera, dedit curādis denuo ſanādisq; uulneribus remedia ſalutaria. Nunq; deniq; fratres chariſſimi admonitio diuina ceſſauit, nunq; tacuit, quominus in ſcripturis ſanctis tā ueteribus q; nouis ſemper & ubiq; ad miſericordiæ opera dei populus prouocaretur, & canēte atq; exhortāte ſpiritu ſancto quiſquis ad ſpem regni cœleſtis inſtruitur, facere eleemoſynas iuberetur. Mādat & præcipit Eſaiæ deus: Exclama, inquit, in fortitudine & noli parcere, ſicut tuba exalta uocem tuam, & nuncia plebi meæ peccata eorum, & domui Iacob facinora eorum. Et cum peccata eis ſua exprobrari præcepiſſet, cumq; eorum facinora pleno indignationis impetu protuliſſet, dixiſſetq; eos nec, ſi orationibus & precibus & ieiunijs uterētur, ſatisfacere pro delictis poſſe, nec ſi in cilicio & cinere uoluerentur, iram dei poſſe lenire: in nouiſſima tamen parte demōſtrans ſolis deū eleemoſynis poſſe placari, addidit dicens: Frange eſurienti panem tuum, & egenos ſine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum, ueſti eum, & domeſticos ſeminis tui nō deſpicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & ueſtimenta tua cito orientur, & præibit ante te iuſtitia, & claritas dei circumdabit te. Tunc exclamabis & deus exaudiet te, dum adhuc loqueris dicet tibi: ecce adſum. Remedia propiciando deo ipſius dei uerbis data ſunt, quid deberent facere peccantes, magiſteria diuina docuerunt. Operationibus iuſtis deo ſatisfieri, miſericordiæ meritis peccata purgari, & apud Salomonem legimus: Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hic pro te exorabit ab omni malo. Et iterū: Qui obturat aures ne audiat imbecillum, & ipſe inuocabit dominum, & non erit qui exaudiat eum. Neq; enim promereri miſericordiā domini poterit, qui miſericors ipſe nō fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis nō fuerit humanus. Quod item in pſalmis ſpiritus ſanctus declarat & probat, dicens: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Quorum præceptorum memor Daniel, cum rex Nabuchodonoſor aduerſo ſomnio territus æſtuaret, pro auertendis malis ac mitigandis diuina ope impetranda remedium dedit, dicens: Propterea rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniuſtitias tuas miſerationibus pauperum, & erit deus parcens peccatis tuis. Cui rex non obtemperans, aduerſa quæ uiderat & infeſta perpeſſus eſt, quæ euadere & uitare potuiſſet, ſi peccata ſua eleemoſynis redemiſſet. Raphaël quoq; angelus paria teſtatur, & ut eleemoſyna libenter ac largiter fiat hortatur, dicens: Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, quia eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata. Oſtēdit orationes noſtras ac ieiunia minus poſſe, niſi eleemoſynis adiuuentur. Deprecationes ſolas parum ad impetrādum ualere, niſi factorum & operum acceſſione ſatientur. Reuelat angelus & manifeſtat, & firmat

Eſa. 58.

Ibidem.

Peccatorum remedia.

Eccleſ. 29.

Prouerb. 21.

Pſal. 40.

Danielis. 4.

Raphael angelus.

Deprecatiões ſine ope parui ſunt momēti.

eleemoſynis

eleemoſynis petitiones noſtras efficaces fieri, eleemoſynis uitā de periculo redimi, eleemoſynis animas à morte liberari. Nec ſic fratres chariſſimi iſta proferimus, ut non quod Raphael angelus dixit, ueritatis teſtimonio comprobemus. Sic in Actibus apoſtolorū facti fides poſita eſt, & quod eleemoſynis non tantū à ſecunda, ſed à prima morte animæ liberētur, geſtæ & impletæ rei probatione cōpertum eſt. Tabita operationibus iuſtis & eleemoſynis præſtandis plurimū dedita, cū infirmata eſſet & mortua, ad cadauer exanime Petrus accitus eſt: qui cū impigre pro apoſtolica humanitate ueniſſet, circunſteterūt eum uiduæ flentes & rogantes, pallia & tunicas, & omnia illa quæ prius ſumpſerant indumenta monſtrantes, nec pro defuncta ſuis uocibus, ſed ipſius operibus deprecātes. Sēſit Petrus impetrari poſſe, quod ſic petebatur: nec defuturū Chriſti auxilium uiduis deprecantibus, quando eſſet in uiduis ipſe ueſtitus. Cum itaq; genibus nixus oraſſet, & uiduarū ac pauperum idoneus aduocatus, legatas ſibi preces ad deum pertuliſſet, conuerſus ad corpus, quod in tabula iam lotum iacebat: Tabita, inquit, exurge in nomine Ieſu Chriſti, nec defuit Petro quo minus ſtatim ferret auxilium, qui in euāgelio dari dixerat quicquid fuiſſet eius nomine poſtulatū. Mors itaq; ſuſpenditur, & ſpiritus redditur, & mirantibus ac ſtupentibus cunctis, ad hanc denuo lucem rediuiuum corpus animatur. Tantum potuerunt miſericordiæ merita, tantum opera iuſta ualuerūt. Quæ laborantibus uiduis largita fuerat ſubſidia uiuendi, meruit ad uitam uiduarum petitione reuocari. Itaq; in euāgelio dominus doctor uitæ noſtræ, & magiſter ſalutis æternæ uiuificans credentium populum, & uiuificatis conſulens in æternum, inter ſua diuina mandata & præcepta cæleſtia nihil crebrius mandat & præcipit, quàm ut inſiſtamus eleemoſynis dandis, nec terrenis poſſeſſionibus incumbamus, ſed cæleſtes theſauros potius recondamus. Vendite, inquit, res ueſtras & date eleemoſynam. Et iterum: Nolite uobis theſauros condere ſuper terram, ubi tinea & comeſtura exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur: Theſaurizate autem uobis theſauros in cælo, ubi neq; tinea, neq; comeſtura exterminat, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Et cum obſeruata lege perfectum & conſummatum uellet oſtendere: Si uis, inquit, perfectus eſſe, uade & uende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurū in cælo, & ueni ſequere me. Item alio loco negociatorem cæleſtis gratiæ, & comparatorem ſalutis æternæ, diſtractis omnibus rebus ſuis, precioſam margaritam, hoc eſt, uitam æternam Chriſti cruore precioſam, de quantitate patrimonij ſui dicit debere mercari. Simile eſt, inquit, regnum cælorū homini negociatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit precioſam margaritam, abijt & uendidit omnia quæcunq; habuit, & emit eam. Eos deniq; & Abrahæ filios dicit, quos in iuuandis, alendisq; pauperibus operarios cernit. Nā cum

Actuum 9.

Luc. 12.

Matth. 19.

Ibid. 13.

s Zachæ-

Luc.19. Zachæus dixisset:Ecce dimidiũ ex substantia mea do ægenis,& si cui quid fraudaui,quadruplũ reddo,respondit Iesus & dixit: Quia salus hodie huic domui facta est, quoniam & hic filius est Abrahæ.Nam si Abraham credidit deo,& reputatum est ei ad iustitiam: utiq; qui secundum præceptum dei eleemosynam facit,deo credit:& qui habet fidei ueritatem,seruat dei timorem:qui autem dei timorem seruat,in miserationibus pauperum deum cogitat.Operatur enim ideo quia credit, quia scit uera esse, quæ prædicta sunt uerbis dei, nec scripturã sacram posse mentiri: Arbores infructuosas, id est,steriles homines, excidi & in ignem mitti, misericordes autem ad regnum uocari. Quia & in alio loco operarios & fructuosos fideles appellat,
Ibid.16. infructuosis uero & sterilibus fidẽ derogat,dicens:Si in iniusto mãmona fideles nõ fuistis,quod est uerũ quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod est uestrũ quis dabit uobis? Si uereris & metuis,ne si operari plurimum cœperis,patrimonio tuo larga operatione finito ad penuriã forte redigaris,esto in hac parte intrepidus,esto securus.Finiri nõ potest unde in usus Christi impẽditur,unde opus cæleste celebrat. Nec hoc tibi de meo spondeo,sed de scripturarũ sanctarum fide, & diuinæ pollicitationis auto-
Prouerb.28. ritate promitto.Loquitur per Salomonẽ spiritus sanctus, & dicit: Qui dat pauperibus,nũq; ægebit,qui aũt auertit oculos suos,in magna penuria erit: ostendens misericordes atq; operantes ægere nõ posse,magis parcos & steriles ad inopiam postmodũ deuenire. Itẽ beatus apostolus Paulus domi-
2.Cor.9. nicæ inspirationis gratia plenus: Qui administrat,inquit,semen seminanti, & panem ad edendũ præstabit, & multiplicabit seminationem uestram,& augebit incrementa frugũ iustitiæ uestræ,ut in omnibus locupletemini. Et iterum,administratio huius officij non tantũ supplebit ea quæ sanctis desunt,fide,sed & abundabit per multas gratiarũ actiones in dominũ. Quoniam dum gratiarũ actio ad deum pro eleemosynis atq; orationibus nostris pauperũ oratione dirigitur,census operantis dei retributione cumulatur.Et dominus in euangelio iam tũc eiusmodi hominũ corda cõsiderans,
Matth.6. & perfidis atq; incredulis præscia uoce denũcians contestatur,& dicit: Nolite cogitare dicentes:quid edemus,aut quid bibemus,aut quid uestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit aũt pater uester quia omniũ horum indi-
Ibidem. getis. Quærite primum regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia apponentur uobis.Eis omnia apponi dicit & tradi,qui regnũ & iustitiã dei quærunt. Eos enim dominus cũ iudicij dies uenerit ad percipiẽdum regnũ dicit admitti,qui fuerint in ecclesia eius operati.Metuis ne patrimoniũ tuũ forte deficiat,si operari ex eo largiter cœperis: & nescis miser quia dum times ne res familiaris forte deficiat,uita ipsa & salus deficit; & dũ ne quid de rebus tuis minuatur attendis,nõ respicis quod ipse minuaris amator magis mammonæ q̃ animæ tuæ, ut dum times ne pro te patrimonium tuum perdas,

ipse pro

ipse pro patrimonio tuo pereas.Et ideo bene Apostolus clamat & dicit: Nihil intulimus in hunc mundum,uerum nec auferre possumus: habentes autem exhibitionem & tegumentum,his contenti simus.Nam qui uolunt diuites fieri,incidunt in tentationem,& in muscipulas,& in desideria multa & nociua,quæ mergunt hominem in perditionem & in interitum: Radix em omnium malorum cupiditas est,quam quidam appetentes naufragauerũt à fide,& inseruerunt se doloribus multis.Metuis ne patrimonium tuũ forte deficiat,si operari ex eo largiter cœperis? quãdo enim factum est ut iusto possent deesse subsidia,cum scriptum sit:Nõ occidet fame dominus animã iustam? Helias in solitudine coruis ministrantibus pascitur.Et Danieli in lacu ad leonum prædam iussu regis incluso, prandium diuinitus apparatur,& tu metuis ne operanti & deum promerenti desit alimentum? quando ipse in euangelio ad exprobrationem eorũ,quibus mens dubia est & fides parua,contestetur, & dicat: Aspicite uolatilia cœli,quoniam non seminãt neq; metũt,neq; colligũt in horrea,& pater uester cœlestis alit illa, nónne uos pluris estis illis? Volucres deus pascit,& passeribus alimenta diurna præstãtur,& quibus nullus diuinæ rei sensus est, eis nec potus, nec cibus deest.Tu Christiano,tu dei seruo,tu operibus bonis dedito, tu domino suo charo aliquid putas defuturum? Nisi si putas quia qui Christum pascit,à Christo ipse non pascitur:aut eis terrena deerunt,quibus cœlestia & diuina tribuuntur:unde hæc incredula cogitatio? & unde impia & sacrilega ista meditatio? quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Christo omnino non credit,appellatur & dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis cõgruit nomẽ. Nam cũ dominus in euangelio de eleemosynis disputaret,& ut nobis amicos de terrestribus lucris prouida operatione faceremus,qui nos postmodũ in tabernacula æterna susciperẽt,fideliter & salubriter præmoneret, addidit post hæc scriptura dicens:Audiebant autem hæc omnia Pharisæi qui erant cupidissimi & irridebant.Quales nunc quosdam in ecclesia uidemus,quorũ præclusæ aures & corda cæcata nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittunt,de quibus mirari non oportet,quod cõtemnant in tractatibus seruum,quando à talibus ipsum dominum uideamus esse cõtemptum.Quid tibi istis ineptis & stultis cogitationibus plaudis,quasi metu & solicitudine futurorum ab operibus retarderis? quid umbras & præstigias quasdam uanæ excusationis obtendis? Cõfitere imò quæ uera sunt,& quia scientes non potes fallere,secreta & abdita mentis exprome.Obsederũt animum tuum sterilitatis tenebræ,& recedente inde lumine ueritatis carnale pectus alta & profunda auaritiæ caligo cæcauit: pecuniæ tuæ captiuus & seruus es:cathenis cupiditatis & uinculis alligatus es,& quẽ iam soluerat Christus,denuo uinctus es:seruas pecuniam,quæ te seruata non seruat:patrimonium cumulas,quod te pondere suo onerat,nec meministi quid deus respõderit

1.Tim.6.

Cupiditas radix malorum.

Prouerb.10.
3.Reg.17.
Dani.14.

Mat.6.

Christianus dici non meretur, qui Christo nõ credit.
Luc.16.

Imò pro potius sæpe usurpat.

Pecuniæ seruus.

derit diuiti exuberantium fructuum copiã ſtulta exultatione iactanti: Stulte, inquit, hac nocte expoſtulatur anima tua à te: quæ ergo præparaſti, cui erunt? quid diuitijs tuis ſolus incubas? quid in pœnam tuã patrimonij tui pondus exaggeras, ut quo locupletior ſeculo fueris, pauperior deo fias? Redditus tuos diuide cum domino deo tuo: fructus tuos partire cum Chriſto: fac tibi ex poſſeſſionum terreſtrium prouentu Chriſtum participem, ut & ille te ſibi faciat regnorum cœleſtium cohæredem. Erras & falleris quiſquis te in ſeculo diuitem credis. Audi in Apocalypſi domini tui uocẽ, eiuſmodi hominem iuſtis obiurgationibus increpantem: Dicis, inquit, diues ſum, & ditatus ſum, & nullius rei egeo, & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus es. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum de igne, ut ſis diues, & ueſtiaris ueſtem albam, & non appareat in te fœditas nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut uideas. Qui ergo locuples ac diues es, eme tibi à Chriſto aurum ignitum, ut ſordibus tuis tanquam igne decoctis, eſſe aurum mundum poſſis, ſi eleemoſynis & iuſta operatione purgeris. Eme tibi albam ueſtem, ut qui ſecundum Adam nudus fueras, & horrebas ante deformis, indumento Chriſti candido ueſtiaris. Et quæ matrona locuples & diues es, unge oculos tuos non ſtibio diaboli, ſed collyrio Chriſti, ut peruenire ad uidendum deum poſſis, dum dominum & operibus bonis & moribus promereris. Cæterum quæ talis es, nec operari in eccleſia potes. Egentem enim & pauperem nõ reſpexerunt oculi tui ſuperfuſi nigroris tenebris & nocte cæcati. Locuples & diues dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis, quæ in dominicum ſine ſacrificio uenis, quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis. Intuere in euangelio uiduam præceptorum cœleſtium memorem, inter ipſas preſſuras & anguſtias egeſtatis operantem, in gazophylacium duo, quæ ſola ſibi minuta fuerant, mittentem. Quam cum animaduerteret dominus & uideret, nõ de patrimonio, ſed de animo opus eius examinans & conſiderans, non quantum, ſed ex quanto dediſſet, reſpondit & dixit: Amen dico uobis, quoniã uidua iſta plus omnibus miſit in dona dei. Omnes enim iſti ex eo quod abũdat illis, miſerunt in dona dei, hæc autem de inopia ſua omnem quencunq; habuit uictum, miſit. Multum beata mulier & glorioſa, quæ etiam ante diẽ iudicij meruit iudicis uoce laudari. Pudeat diuites ſterilitatis atq; infelicitatis ſuæ: uidua & inops, uidua in opere inuenitur. Cumq; uniuerſa quæ dantur, pupillis & uiduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut ſciamus quæ pœna diuitem ſterilem maneat, cum hoc ipſo documento operari etiã pauperes debeant. Atq; ut intelligamus hæc omnia deo dari, & cum quiſq; hæc facit, deũ promereri, Chriſtus illud dei dona appellat, & in dona dei uiduam duos quadrantes miſiſſe ſignificat, ut magis ac magis poſſit eſſe manifeſtum, quia qui miſeretur pauperis, deo fœnerat. Sed nec illa res fratres cha-

Luc. 12.

Apoc. 3.

Luc. 21.

Diuitum exprobratio.

chariſſimi à bonis operibus & iuſtis refrenet & reuocet Chriſtianũ, quod excuſari ſe poſſe aliquis exiſtimet beneficio filiorum, quando impenſis ſpiritualibus Chriſtum cogitare, qui accipere ſe profeſſus eſt, debeamus, nec cõſeruos liberis noſtris, ſed dominum præferamus, ipſo inſtruente & monente: Qui diligit, inquit, patrem aut matrem ſuper me, nõ eſt me dignus: & qui diligit filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus. Item in Deuteronomio ad corroborationem fidei & dilectionem dei paria cõſcripta ſunt: Qui dicunt, inquit, patri aut matri, non noui te, & filios ſuos non cognouerũt, hi cuſtodierunt præcepta tua, & teſtamentum tuum ſeruauerunt. Nam ſi deum toto corde diligimus, nec parentes nec filios deo præferre debemus. Quod & Ioannes in epiſtola ſua ponit, charitatem dei apud eos non eſſe, quos uidemus operari in pauperes nolle: Qui habuerit, inquit, ſubſtãtiam mundi, & uidit fratrem ſuũ deſiderantem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Si enim deus eleemoſynis pauperum fœneratur, & cum datur minimis, Chriſto datur, nõ eſt quod quis terrena cœleſtibus præferat, nec diuinis humana præponat. Sic uidua illa in tertio Regnorum libro, cum in ſiccitate & fame conſumptis omnibus de modico farinæ & oleo, quod ſuperfuerat, feciſſet ſubcinericium panẽ, quo aſſumpto, moritura cum liberis eſſet, ſuperuenit Helias, & petit ſibi prius ad edẽdum dari, tunc quod ſuperfuiſſet inde illam cum filijs ſuis ueſci. Nec obtemperare illa dubitauit, aut Heliæ filios mater in fame & egeſtate præpoſuit. Fit imò in conſpectu dei, quod deo placeat, prompte ac libenter quod petebatur, offertur: nec de abundantia portio, ſed de modico totum datur, & eſurientibus liberis alter prius paſcitur, neq; in penuria & fame cibus antequã miſericordia cogitatur, ut dum in opere ſalutari carnaliter uita cõtemnitur, ſpiritualiter anima reſeruetur. Helias itaq; typum Chriſti gerens, & quod illa pro miſericordia uicem ſingulis reddat oſtendens, reſpondit & dixit: Hæc dicit dominus, fidelia farris non deficiet, & capſaces olei non minuetur, uſq; in diem quo dabit dominus hymbrem ſuper terram. Secundũ diuinæ pollicitationis fidem multiplicata ſunt uiduæ & cumulata quæ præſtitit, & operibus iuſtis ac miſericordiæ meritis augmenta & incrementa ſumentibus, farris & olei uaſa completa ſunt. Nec filijs abſtulit mater quod Heliæ dedit, ſed magis contulit filijs quod benigne & pie fecit. Et illa nondum Chriſtũ ſciebat, nondum præcepta eius audierat, non cruce & paſſione eius redempta, cibum & potum pro ſanguine rependebat, ut ex hoc appareat, quantum in eccleſia peccet qui ſe & filios Chriſto anteponens diuitias ſuas ſeruat, nec patrimonium copioſum cum indigentium paupertate communicat. Sed enim multi ſunt in domo liberi, & retardat te numeroſitas filiorũ, quo minus largiter bonis operibus inſiſtas, atq; hoc ipſo operari amplius debes, quo multorum pignorum pater es, plures ſunt pro quibus deum deprecaris.

Mat. 10.

Deut. 33.

1. Ioan. 3.

3. Reg. 17.

Helias typus Chriſti.

Ibidem.

Filiorũ numerus liberalitatẽ & eleemoſynas minuit.

preceris. Multorum delicta redimenda sunt, multorum precandæ conscientiæ, multorum animæ redimendæ. Vt in hac uita seculari alendis sustinendisq; pignoribus quo maior est numerus, hoc maior est & sumptus, ita & in uita spirituali atq; cœlesti, quo amplior fuerit pignorũ copia, esse & operum debet maior impensa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat, quantusq; erat in domo pignorum numerus, tãtus dabatur deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidie deesse non potest, quod peccetur in conspectu dei, sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata
Iob.1. tergeri, probat scriptura diuina dicens: Iob homo uerus & iustus habuit filios septem, & filias tres, & emundabat illos offerens pro eis hostias deo secundum numerum illorum, & pro peccatis eorum uitulum unum. Si ergo uere filios tuos diligis, si eis exhibes plenam & paternam dulcedinem charitatis, operari magis debes ut filios tuos deo iusta operatione commendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & temporarius & infernus est, sed illum pares qui æternus & firmus filiorum spiritualiũ pater est. Illi assigna facultates tuas, quas hæredibus seruas: ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille
Patrimonium deo credendũ. contra omnes iniurias seculares diuina maiestate protector. Patrimonium deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. In tuto hæreditas ponitur, quæ deo custode seruatur. Hoc est charis pignoribus in posterum prouidere, hoc est futuris hæredibus paterna pietate consulere, secundum fidem scripturæ sanctæ dicentis: Iunior fui, etenim senui, & nunquam uidi iustum derelictũ, neq; semen eius egens pa-
Psal.36. ne. Tota die miseretur & cõmodat, & semen eius in benedictione erit. Et ite-
Prouer.20. rum: Qui conuersatur sine uituperatione & iusticia, beatos post se filios relinquet. Præuaricator itaq; & proditor pater es, nisi filijs tuis fideliter consulas, nisi conseruandis eis religiosa & uera pietate prospicias. Qui studes terreno magis quàm cœlesti patrimonio filios tuos diabolo magis cõmendare quàm Christo, bis delinquis, & geminum crimen admittis, & quod non præparas filijs tuis dei patris auxiliũ, & quod doces filios patrimoniũ plus amare quàm Christũ. Esto potius liberis tuis pater talis, qualis Tobias extitit. Da utilia & salutaria præcepta pignoribus, qualia ille filio dedit: manda-
Tob.14. filijs tuis, quod & ille filio mandauit dicens: Et nunc fili mãdo tibi, serui deo in ueritate, & fac coram illo quod illi placet, & filijs tuis manda ut faciant iusticiam & eleemosynas, & sint memores dei, & benedicãt nomen eius omni
Tob. 4. tempore. Et iterum: Omnibus diebus uitæ tuæ fili dilectissime deũ in men-
Tobiæ præcepta ad filium. te habe, & noli præterire præcepta eius. Iusticiam fac omnibus diebus uitæ tuæ, & noli ambulare uiam iniquitatis, quoniam agente te in ueritate, erit respectus operum tuorum. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuã ab ullo paupere: Ita fiet ut nec à te facies dei auertatur. Prout habueris fili, sic fac eleemosynam: si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex il-

la fac

la fac: & si exiguum habueris, ex hoc ipso exiguo communica. Et ne timueris cum facis eleemosynam, præmium bonum reponis tibi in diem necessitatis. Quia eleemosyna à morte liberat, & nõ patitur ire in gehennam. Mu-
Tob.12. nus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eam coram summo deo. Quale munus est fratres dilectissimi, cuius æditio deo spectãte celebratur? Si in gentilium munere grande & gloriosum uidetur, proconsules uel imperatores habere præsentes, & apparatus ac sumptus apud munerarios maior est, ut possint placere maioribus: quanto illustrior muneris & maior est gloria, deum & Christum spectatorem habere? Quanto istic & apparatus uberior, & sumptus largior exhibendus est, ubi ad spectaculum conueniunt *Eleemosynæ fructus.* cœlorum uirtutes, conueniunt angeli omnes, ubi munerario non quadriga uel consulatus petitur, sed uita æterna præstatur, nec captatur inanis & temporalis fauor uulgi, sed perpetuum præmium regni cœlestis accipitur. Atq; ut pigros & steriles & cupiditate nummaria nihil circa fructum salutis operantes magis pudeat, ut plus conscientiam sordidam dedecoris ac turpitudinis suæ rubor cædat, ponat unusquisq; ante oculos suos diabolum cum seruis suis, id est, cũ populo proditionis & mortis in medium prosilire, plebem Christi præsente & iudicante ipso comparationis examine prouocare dicẽtem: Ego pro istis, quos mecũ uides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinẽ fudi, nec familiam meã precio passionis & crucis redemi, sed nec regnũ cœleste illis promitto, nec ad paradisum restituta immortalitate denuo reuoco, & munera mihi quàm precioſa, quàm grãdia, quàm nimio & longo tẽpore quæsita sumptuosissimis apparatibus cõparant, rebus suis uel obligatis in muneris apparatione, uel uenditis, ac nisi *æditio honesta successerit, cõuicijs ac sit ilis eijciũtur, & furore populari nõ- *Al's *æditor honestus.* nunquam penè lapidãtur. Tuos tales munerarios Christe demonstra, illos diuites, illos copiosis opibus affluentes, an in ecclesia præsidente & spectãte eiusmodi munus edant, oppignoratis uel distractis rebus suis, imò ad cœlestes thesauros mutata in melius possessione transferatis? In istis muneribus hominum caducis atq; terrenis nemo pascitur, nemo uestitur, nemo cibi & potus solatio sustinetur, cuncta inter furorem ædentis & spectantis errorẽ prodiga & stulta uoluptatum frustrantium uanitate depereunt. Illic in paupertibus tuis tu uestiris, & pasceris, tu æternã uitã operantibus polliceris, & uix tui meis pereuntibus adæquãtur, qui è te diuinis mercedibus & præmijs cœlestibus honorãtur. Quid ad hæc respõdemus fratres charissimi? Sacrile- *Operantibus præmium, Otiosis supplicium.* ga sterilitate & quadam tenebrarum nocte coopertas diuitum mentes, qua ratione defendimus? qua excusatione purgamus? qui zabuli seruis minores sumus, ut Christo pro precio passionis & sanguinis uicem, nec immodicis repẽdamus? Præcepta nobis ille dedit: quid facere seruos suos oporteret instruxit, operãtibus præmiũ pollicetur, & sterilibus supplicĩu comminatur:

ſententiam ſuam protulit,quid iudicaturus ſit,& ante prædixit. Quæ poteſt excuſatio eſſe ceſſanti? quæ defenſio ſterili? niſi quod non faciente ſeruo
Mat.25. quod præcipitur,dominus faciet quod minatur? qui & dicit: Cũ uenerit filius hominis in gloria ſua,& omnes angeli cũ eo,tunc ſedebit in throno gloriæ ſuæ,& colligentur ante eum omnes gentes, & ſegregabit eos abinuicem quemadmodum paſtor ſegregat oues ab hœdis,& ſtatuet oues ad dextrã, hœdos autem ad ſiniſtram:tunc dicet rex ijs,qui ad dexteram ſuam erunt: Venite benedicti patris mei,percipite quod uobis paratum eſt regnum ab origine mundi:Eſuriui enim & dediſtis mihi mãducare:ſitiui,& dediſtis mihi potum:hoſpes fui,& adduxiſtis me:nudus,& ueſtiſtis me:infirmus,& uiſitaſtis me:in carcere fui,& ueniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti dicẽtes:Domine quando te uidimus eſurientem,& pauimus:ſitientem & potauimus:quando te uidimus hoſpitem & adduximus:nudum & ueſtiuimus: quando autem te uidimus infirmum & in carcere, & uenimus ad te? Tũc reſpondens rex dicet eis:Amen dico uobis,quàm diu feciſtis uni horũ ex fratribus meis minimis,mihi feciſtis. Tunc dicet ijs qui ad ſiniſtram eius erũt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum,quem parauit pater meus diabolo & angelis eius:Eſuriui enim & non dediſtis mihi manducare:ſitiui, & non potaſtis me:hoſpes fui,& nõ adduxiſtis me:nudus,& non ueſtiſtis me: infirmus & in carcere,& non uiſitaſtis me. Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes:Domine quando te uidimus eſurientem,aut ſitientem,aut hoſpitẽ, aut nudum,aut infirmum,aut in carcere,& non miniſtrauimus tibi? Et reſpondebit illis:Amen dico uobis,quàm diu uni ex minimis iſtis non feciſtis, neq; mihi feciſtis. Et ibunt iniuſti in ambuſtionem æternam:iuſti autem in uitam æternam. Quid potuit nobis maius Chriſtus edicere? quomodo magis potuit iuſticiæ ac miſericordiæ noſtræ operam prouocare, quàm quod præſtari id dixit ſibi,quicquid egenti præſtatur & pauperi,& ſe dixit offendi,niſi egenti præſtetur & pauperi,ut qui reſpectu fratris in eccleſia non moueatur,uel Chriſti contemplatione moueatur,& qui non cogitat in labore & egeſtate conſeruum uel dominum, cogitet in ipſo illo quem deſpicit conſitutum. Et idcirco fratres chariſſimi quibus metus pronus in deum eſt, & ſpreto calcatóque iam mundo ad ſuperna & diuina animus erectus eſt, fide plena,mente deuota,operatione continua promerendo,domino obſequium præbeamus:demus Chriſto ueſtimenta terrena,induméta cœleſtia recepturi. Demus cibum & potum ſecularem, cũ Abraham Iſaac & Iacob ad conuiuium cœleſte uenturi,ne parũ metamus,plurimũ ſeminemus. Se-
Saluti conſulendum. curitati ac ſaluti æternæ,dũ tempus eſt,conſulamus. Paulo apoſtolo admonente & dicẽte:Ergo dum tempus habemus,operemur bonum ad omnes,
Galat. 6. maxime autem ad domeſticos fidei. Bonum autem facientes non deficiamus,tẽpore enim ſuo metemus. Cogitemus fratres chariſſimi quid ſub apoſtolis

ſtolis fecerit credentium populus,quando intra ipſa primordia maioribus uirtutibus mens uigebat,quando credentium fides nouo adhuc fidei calore feruebat,domicilia tunc & prædia uenundabant,& diſpenſandam pauperibus facultatem libenter ac largiter apoſtolis offerebant,terreno patrimonio uendito atq; diſtracto,fundos illuc tranſferentes, ubi fructus caperent poſſeſſionis æternæ:Illic comparantes domos,ubi inciperent ſemper habitare. Talis tunc fuit in operibus cumulus,qualis in dilectione cõſenſus, ſicut legimus in Actibus apoſtolorum: Turba autem eorum qui crediderãt ani- *Actuum. 4.*
ma ac mente una agebant,nec fuit inter illos diſcrimen ullum, nec quicquã ſuum iudicabant ex bonis quæ eis erant,ſed fuerunt illis omnia communia.
Hoc eſt natiuitate ſpirituali uere dei filios fieri,hoc eſt lege cœleſti æquitatẽ *Apoſtolis omnia communia.*
dei patris imitari. Quodcunq; enim dei eſt,in noſtra uſurpatione commune eſt,nec quiſquã à beneficijs eius ac muneribus arcetur,quo minus omne humanũ genus bonitate ac largitate diuina æqualiter perfruatur:ſic æqualiter dies illuminat,ſol radiat,hymber rigat,uentus aſpirat,& dormientibus ſomnus unus eſt,ſtellarum ſplendor ac lunæ communis eſt. Quo æqualitatis exemplo,qui poſſeſſor in terris reditus ac fructus ſuos cum fraternitate partitur,dum largitionibus gratuitis communis ac iuſtus eſt,dei patris imitator eſt. Quæ illa erit fratres chariſſimi operantium gloria, quàm grandis & ſumma lætitia, cũ populum ſuum dominus cœperit recenſere, & meritis atq; operibus noſtris præmia promiſſa retribuere,pro terrenis cœleſtia,pro temporalibus ſempiterna,pro modicis magna præſtare,offerre nos patri, cui nos ſua ſanctificatione reſtituit,æternitatẽ nobis immortalitatemq; largiri,ad quam nos ſanguinis ſui uiuificatione reparauit, reduces ad paradiſum denuo facere,regna cœlorũ fide & ueritate ſuæ pollicitationis aperire? *Exhortatio.*
Hæc hæreant firmiter ſenſibus noſtris:hæc intelligantur plena fide:hæc corde toto diligantur:hæc indeſinentium operum magnanimitate redimãtur.
Prædara & diuina res fratres chariſſimi,ſalutaris operatio,ſolatium grande credentium,ſecuritatis noſtræ ſalubre præſidium,munimentum ſpei,tutela fidei,medela peccati,& res poſita in poteſtate facientis,res grandis & facilis, ſine periculo perſecutionis corona pacis: uerum dei munus & maximũ, infirmis neceſſariũ,fortibus glorioſum,quo Chriſtianus adiutus præ ſe effert gratiam ſpiritualem,promeretur Chriſtum iudicem,deum computat debitorem. Ad hanc operum ſalutarium palmam libẽter ac prompte certemus, omnes in agone iuſticiæ deo & Chriſto ſpectante curramus,& qui ſeculo ac mundo maiores eſſe iam cœpimus,curſum noſtrũ nulla ſeculi ac mundi cupiditate tardemus. Si expeditos,ſi celeres,ſi in hoc operis agone currẽtes,dies nos uel reditionis,uel perſecutionis inuenerit,nuſquam dominus meritis noſtris ad præmium deerit. In pace coronã uincentibus candidam pro operibus dabit,in perſecutione purpuream pro paſſione geminabit. Amen.

Argu-

ARGVMENTVM SERMONIS SEQVENTIS.

Sermo eiusdem secundus de zelo & liuore, in quo latentes inimici insidias detegens, unde zelus & quando & quomodo cœperit ostendit, & multiplicem eius perniciem demonstrat.

SERMO SECVNDVS DE ZELO ET LIVORE.

CAre quod bonum uideas, & inuidere melioribus, leue & modicum apud quosdam crimen uidetur fratres charissimi, dum que existimatur leue esse & modicum, non timetur: dum non timetur, contemnitur: dum contemnitur, nō facile uitatur: & fit cæca & occulta pernicies, quæ dum minus perspicitur, ut caueri à prouidentibus possit, improuidas mētes latenter affligit. Porrò autē dominus prudētes esse nos iussit, & cauta solicitudine uigilare præcepit, ne aduersarius uigilās semper, & semp insidians, quādo in pectus obrepat, de scintillis cōflet incendia, de paruis maxima exaggeret, & dum remissis & incautis leniore aura & flatu molliore blanditur, procellis ac turbinibus excitatis ruinas fidei & salutis ac uitæ naufragia moliatur. Excubandum est itaq; fratres dilectissimi, atq; omnibus uiribus elaborandum, ut inimico sæuienti, & iacula sua in omnes corporis partes, quibus percuti & uulnerari possumus, dirigenti, solicita & plena uigilantia repugnemus, secundum quod Petrus quoq; apostolus in epistola sua præmonet & docet dicens: Sobrij estote & uigilate, quia aduersarius uester zabulus tanq̄ leo rugiens & aliquid deuorare quærens, circuit. Circuit ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidēs muros explorat, & tentat an sit aliqua pars membrorum minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices & faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani uigorē. Linguā ad conuicium prouocat, manus iniurijs lacessentibus ad petulantiam cædis instigat, ut fraudatorem faciat: lucra opponit iniusta, ut animam pecunia capiat: ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostendit falsa, ut uera subripiat. Et cum latenter non potest fallere exerte atq; aperte minatur, terrorem turbidæ persecutionis intētans, ad debellandos dei seruos inquietus semper, & semper infestus. In pace subdolus, in persecutione uiolentus. Quamobrem fratres dilectissimi cōtra omnes diaboli uel fallaces insidias, uel apertas minas stare debet instructus animus & armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quàm est ad impugnandum semper paratus inimicus. Et quoniam frequētiora sunt tela eius, quæ latenter obrepunt, magis quæ occulta & clandestina iaculatio, quo minus perspicitur, hoc grauius & crebrius in uulnera nostra grassatur. Ad hæc quoq; intelligenda & depellenda uigilemus, ex quibus est zeli & liuoris malum. Quod si quis penitus inspiciat, inueniet nihil magis Christiano cauendum,

1. Pet. 5.

Diaboli uersutia.

dum, nihil cautius prouidendū, q̄ ne quis inuidia & liuore capiatur: nē quis fallentis inimici cæcis laqueis implicatus, dum zelo frater in fratris odia conuertitur, gladio suo nescius ipse perimatur, quod ut colligere plenius & manifestius perspicere possimus, ad caput eius atq; originem recurramus. Videamus ergo unde zelus & quādo & quomodo cœperit. Facilius enim malum tam pernicioſum à nobis uitabitur, si eiusdem mali origo & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia statim mūdi & perijt primus & perdidit. Ille angelica maiestate subnixus, ille deo acceptus & charus, postq̄ hominem ad imaginem dei factū conspexit, in zelum maleuolo liuore prorupit, non prius alterū deijciens instinctu zeli, q̄ ipse zelo ante deiectus, captiuus anteq̄ capiens, perditus anteq̄ perdens, dum stimulante liuore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, ipse quoq; id quod prius fuerat, amisit. Quale malū est fratres charissimi, quo angelus cecidit, quo circunueniri & subuerti alta illa & præclara sublimitas potuit, quo deceptus est qui decipit? Exinde inuidia grassatur in terris, dū liuore * paritur, magistro perditionis obsequitur, dum zabulū qui zelat, imitatur. Sicut scriptum est: Inuidia autem zabuli mors introiuit in orbē terrarum. Imitantur ergo illū qui sunt ex parte eius. Hinc denique nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel iustū Chaim zelat iniustus, dū bonum malus inuidia & liuore persequitur. Tantū ualuit ad cōsummationē facinoris æmulationis furor, ut nec charitas fratris, nec sceleris immanitas, nec timor dei, nec pœna delicti cogitaretur. Iniuste oppressus est, qui iustitiā primus ostenderat: odia perpessus est, qui odisse nō nouerat: occisus est impie, qui moriens non repugnabat. Et quod Esau fratri suo Iacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionē patris acceperat, hic in odiū persecutionis facibus liuoris exarsit. Et quod Ioseph fratres sui uendiderūt, causa uendendi de æmulatione descēdit, postq̄ id quod sibi in uisionibus prosperum fuerat ostensum, simpliciter ut fratribus frater exposuit, in inuidiā maleuolus animus erupit. Saul quoq; rex ut Dauid odisset, ut persecutionibus sæpe repetitis innocentē, misericordem, mitem, lenitate patiētem necare cuperet, quid aliud q̄ zeli stimulus prouocauit? quia Goliad interfecto & opere ac dignatione diuina tāto hoste deleto populus admirās in laudes Dauid prædicationis suffragio prosilijt, Saul simultatis atq; insectatiōis furias de liuore cōcepit. Et ne longum faciā singulos recensendo, pereuntis simul populi attendamus interitū. Iudæi nónne inde perierunt, dū Christo malunt inuidere q̄ credere? Obtrectantes magnalibus, quæ ille faciebat, zelo excæcante decepti sunt, nec ad diuina noscēda cordis oculos aperire potuerunt. Quæ nos considerantes fratres charissimi, cōtra tantam mali perniciem uigilanter & fortiter dicata deo & uegetata pectora nostra muniamus. Aliorum mors proficiat ad nostram salutem, imprudentium pœna prouidentibus

Inuidia uitanda.

Inuidiæ origo

al. perituros.

Sapien. 2.

Gen. 4.

Gen. 27.

Gen. 37.

1. Reg. 18.

Ibid. 17.

Mar. 15.

tibus

tibus confert ſanitatem. Non eſt autẽ quod aliquis exiſtimet malum iſtud una ſpecie contineri, aut breuibus terminis & anguſto fine cõcludi. Late patet zeli multiplex & fœcũda pernicies: radix eſt omniũ malorum, & fons diuium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Inde odiũ ſurgit, animoſitas inde procedit, auaritiam zelus inflãmat, dum quis non poteſt ſuo eſſe contentus uidẽs alterum ditiorem. Ambitionẽ zelus excitat, dũ cernit quis alium in honoribus altiorem, zelo excæcante ſenſus noſtros, ac in ditionem ſuam mentis arcana redigẽte, dei timor ſpernitur, magiſterium Chriſti negligitur, iudiciq; dies non prouidetur. Inflat ſuperbia, exacerbat fœuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira ferueſcit. Nec ſe poteſt iam cohibere, nec regere qui factus eſt poteſtatis alienæ. Hinc dominicæ uinculum pacis rũpitur, hinc charitas fraterna uiolatur, hinc adulteratur ueritas, unitas ſcinditur, ad hæreſes atq; ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur ſacerdotibus, dũ epiſcopis inuidetur, dũ quis aut queritur non ſe potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpoſitum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatiõe peruerſus, animoſitate & liuore non hominis, ſed honoris inimicus. Qualis uero eſt animi tinea, aut quæ cogitationũ tabes pectoris, quãta rubigo, zelare in altero uel uirtutem eius, uel felicitatem, id eſt, odiſſe in eo uel merita propria, uel beneficia diuina, in malum proprium bona aliena conuertere, illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuã pœnam, & uelut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta maleuolentiæ ungulis pulſent, non cibus talibus lætus, nõ potus poteſt eſſe iucundus, ſuſpiratur ſemper & gemitur, & doletur. Dumq; ab inuidis nunq̃ liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniat. Mala cætera habent terminum, & quodcũq; delinquitur, delicti cõſummatione finitur: in adultero ceſſat facinus perpetrato ſtupro: in latrone conquieſcit ſcelus homicidio admiſſo, & prædoni rapacitatẽ ſtatuit poſſeſſa præda, & falſario modũ imponit impleta fallacia, zelus terminũ non habet, permanens iugiter malum, & ſine fine peccatũ eſt. Quãtoq; ille cui inuidetur ſucceſſu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendiũ liuoris ignibus inardeſcit. Hinc uultus minax, toruus aſpectus, pallor in facie, in labijs tremor, ſtridor in dẽtibus, uerba rabida, effrenata cõuicia, manus ad cædis uiolẽtiam prõptæ, etiam ſi gladio interim uacuæ, odio tamẽ furioſæ mẽtis armatæ. Et idcirco ſpiritus ſanctus dicit in pſalmis: Nolite zelare bene ambulantẽ in uia ſua. Et iterũ: Obſeruabit peccator iuſtũ & ſtridebit ad eũ dentibus ſuis. Deus autẽ irridebit eum, quoniam prouidet quia ueniet dies eius. Hos beatus Paulus apoſtolus deſignat & denotat, dicens: Venenum aſpidum ſub labijs eorum, & os eorum maledictione & amaritudine plenum eſt. Veloces ad effundendum ſangui-

Inuidia radix omniũ malorum.

Inuidia ſine termino.

Pſal. 36.

Ro. 3. Pſal. 13. & 139.

ſanguinẽ pedes eorũ: cõtritio & calamitas in uijs eorum, qui uiam pacis nõ cognouerunt: nec eſt timor dei ante oculos eorũ. Multo malũ leuius, & periculum minus eſt, cũ membra gladio uulnerant. Facilior cura eſt, ubi plaga perſpicua: & cito ad ſanitatẽ medela ſubueniẽte perducit. uulnus quod uidetur, zeli uulnera obſtruſa ſunt & occulta: nec remedium cura medentis admittunt, qui ſe intra conſcientiæ latebras cæco dolore clauſerũt. Quicũq; es inuidus & malignus, uideris quàm ſis eis quos odiſti, inſidioſus, pernicioſus, infeſtus, nullius magis q̃ tuæ ſalutis inimicus es. Quiſq; ille eſt quem zelo perſequeris, ſubterfugere & uitare te poterit: tu te fugere nõ potes: ubicũq; fugeris, aduerſarius tuus tecũ eſt: hoſtis ſemper in pectore tuo eſt: pnicies intus incluſa eſt, ineluctabibili cathenarũ nexu ligatus & uinctus es, zelo dominante captiuus es: nec ſolatia tibi ulla ſubueniunt. Perſeuerans malũ eſt, hominẽ perſequi ad dei gratiã pertinentẽ: calamitas ſine remedio eſt, odiſſe felicẽ. Et idcirco, fratres dilectiſſimi, huic periculo cõſulens dominus, ne quis zelo fratris in laqueũ zabuli incurreret, cũ cum diſcipuli interrogaſſent quis inter illos maior eſſet: Qui fuerit, inquit, minimus in omnibus uobis, hic erit magnus. Amputauit omnẽ æmulationẽ reſponſo ſuo, omnem cauſam & materiã mordacis inuidiæ eruit & abſcidit. Diſcipulo Chriſti zelare nõ licet: nõ licet inuidere. Exaltationis apud nos nõ poteſt eſſe contentio, de humilitate ad ſumma creſcimus, didicimus unde placeamus: deniq; & Apoſtolus inſtruens & docẽs, ut qui illuminati Chriſti lumine tenebras nocturnæ conuerſationis euaſimus, in factis atq; operibus luminis ambulemus, ſcribit & dicit: Nox trãſiuit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquàm in die decenter ambulemus: non in comeſationibus & ebrietatibus: non in concupiſcentijs & impudicitijs: non in certaminibus & zelo. Si receſſerunt de pectore tuo tenebræ: ſi nox inde diſcuſſa eſt: ſi caligo deterſa eſt: ſi illuminauit ſenſus tuos ſplendor diei: ſi homo lucis eſſe cœpiſti, quæ ſunt Chriſti ſequere: quia lux & dies Chriſtus eſt. Quid in cœli tenebras ruis? quid te nubilo liuoris inuoluis? quid inuidiæ cæcitate omne pacis & charitatis lumen extinguis? quid ad zabulon, cui renũciaueras, iterum redis? quid Cain ſimilis exiſtis? Homicidij nãq; facinore cõſtringi eum quiſquis zelauerit, & odio fratrem ſuum habuerit, declarat Ioannes apoſtolus in epiſtola ſua, dicens: Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt: & ſcitis quia omnis homicida non habet uitam in ſe manentem. Et iterum: Qui dicit ſe eſſe in luce, & fratrem ſuũ odit, in tenebris eſt uſq; adhuc, & in tenebris ambulat, & non ſcit quò eat: quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius. Qui odit, inquit, fratrem ſuum, in tenebris ambulat, & non ſcit quò eat: uadit enim neſcius in gehennã, ignarus & cæcus præcipitatur in pœnam, recedens ſcilicet à Chriſti lumine, monentis & dicentis: Ego ſum lux mundi: qui me ſequutus fuerit, non ambulabit in

Inuidia uulnus occultum.

Roma. 13.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 2.

Ioan. 8.

t

bit in tenebris,sed habebit lumen uitæ.Sequitur autem Christũ, qui præ
ceptis eius insistit,qui per magisterij eius uiam graditur, qui uestigia eius
atq; itinera sectatur:qui quod Christus & fecit & docuit,imitatur:secundũ
1.Pe.2 quod Petrus quoq; hortatur & monet,dicens:Christus passus est pro no
bis,relinquens nobis exemplum ut sequamur uestigia eius.Meminisse de
bemus quo uocabulo Christus plebem suam appellet:quo titulo gregem
Io.10.& 21. suum nuncupet:oues nominat,ut innocentia Christiana ouibus æquetur:
agnos uocat,ut agnorum naturam simplicem simplicitas mentis imitetur.
Matt.7 Quid sub uestitu ouium lupus latitat? quid gregem Christi,qui Christia
num se mentitur,infamat? Christi nomen induere,& nõ per Christi uiam
pergere,quid aliud quàm præuaricatio est diuini nominis, quàm desertio
Matt.19 itineris salutaris:cum & ipse doceat & dicat eum ad uitam uenire,qui man
datum seruauerit:& eum esse sapientem,qui uerba eius audierit & fecerit?
doctorem quoq; eum maximũ in regno cœlorum uocari, qui fecerit & sic
docuerit:tunc prædicanti profuturum,quod bene atq; utiliter prædicatum
Ioã.13.& 15 fuerit:si id quod ore promitur,factis sequentibus impleat? Quid uero in
sinuauit crebrius discipulis suis dominus:quid inter salutaria monita & p̃
cepta cœlestia custodienda seruandaq; magis mandauit, quàm ut eadem
dilectione qua discipulos ipse dilexit,nos quoq; inuicem diligamus? Quo
modo autem uel pacem domini,uel charitatem tenet,qui intercedente ze
lo nec pacificus potest esse,nec charus? Ideo & apostolus Paulus cum pa
cis & charitatis merita depromeret, cumq; asseueraret firmiter & doceret:
nec fidem sibi,nec eleemosynas,nec passionem quoq; ipsam confessiõis &
martyrij profuturã,nisi charitatis fœdera integra atq; inuiolata seruasset,
1.Co.13. adiecit & dixit:Charitas magnanima est,charitas benigna est,charitas nõ
zelat. Docens scilicet & ostendens eũ posse charitatem tenere,quisquis ma
gnanimus & benignus,& à zelo & liuore alienus est.Item alio loco cũ mo
neret,ut homo iam sancto spiritu plenus natiuitate cœlesti dei filius fact9,
1.Co.3. non nisi spiritualia & diuina sectetur,ponit & dicit:Et ego quidem fratres
non potui uobis loqui quasi spiritualibus,sed quasi carnalibus,quasi infan
tibus in Christo.Lac uobis potum dedi,non cibum: nondum enim pote
ratis,sed neq; adhuc potestis:adhuc enim estis carnales:ubi enim in uobis
zelus & contentio & dissensiones sunt,nónne carnales estis, & secundũ ho
minem ambulatis? Obterenda sunt fratres charissimi uitia & peccata car
nalia,& terreni corporis infesta labes spirituali uigore calcanda:ne dum ite
rum ad ueteris hominis cõuersationem reuoluimur,lethalibus laqueis im
2.Co.10 plicemur,Apostolo hoc idẽ prouidenter & salubriter præmonente: Itaq;,
inquit,fratres non secundum carnem uiuamus.Si enim secundum carnem
uixeritis,mori incipietis.Si aũt spiritu opa carnis mortificaueritis, uiuetis:
quotquot enim spiritu dei aguntur,hi sunt filij dei.Si filij dei sumus,si tem
pla eius esse iam cœpimus:si accepto spiritu sancto, sancte & spiritualiter
uiuimus

uiuimus,si de terris oculos ad cœlum sustulimus,si ad supna & diuina ple
num deo Christo pectus ereximus:nõ nisi quæ sunt deo & Christo digna
faciamus:sicut & Apostolus ponit & dicit:Si consurrexistis,inquit,cũ Chri Coloss.3.
sto,quæ sursum sunt quærite,ubi Christus est in dextera dei sedẽs:quæ sur
sum sunt sapite,non quæ super terram.Mortui em̃ estis,& uita uestra ab
scondita est cum Christo in deo:cum autem Christus apparuerit uita ue
stra,tunc & uos apparebitis cũ ipso in gloria.Qui ergo in baptismo secun
dum hominis antiqui peccata carnalia & mortui & sepulti sumus,qui rege
neratione cœlesti Christo consurreximus,quæ sunt Christi & cogitemus
pariter & geramus:sicut idem Apostolus docet rursus & monet,dicẽs: Pri 1.Co.15.
mus homo de terræ limo,secundus homo de cœlo:qualis ille de limo,tales
& qui de limo:& qualis cœlestis,tales & cœlestes. Quomodo portauimus
imaginem eius,qui de limo est,portemus & imaginẽ eius qui de cœlo est.
Imaginem autem cœlestem portare non possumus,nisi in eo quod esse iã
cœpimus,Christi similitudinẽ præbeamus:hoc est enim mutasse quod fue
ras,& cœpisse esse quod nõ eras:ut in nobis diuina natiuitas luceat: ut ad
deũ patrẽ deifica disciplina respondeat:ut honore & laude uiuendi deus in
homine claresçat,ipso hortante & monente,& eis qui se clarificant,uicẽ mu
tuã pollicente.Eos,inquit,qui clarificant me,clarificabo: & qui spernit me, Ioan.12.
spernã.Ad quam clarificationẽ formans nos & præparãs dñs & filius dei
similitudinem dei patris insinuans in euangelio suo dicit:Audistis quia di
ctum est:Diliges proximum tibi,& odio habebis inimicũ tibi:Ego autem Leui.19.
dico uobis,diligite inimicos uestros:& orate pro eis,qui uos persequuntur: Matt.5.
ut sitis filij patris uestri,qui in cœlis est:qui solem suum oriri facit super bo
nos & malos, & pluit super iustos & iniustos.Si hominibus lætũ est & glo
riosum filios habere cõsimiles:& tunc magis generasse delectat,si ad patrẽ
liniamentis paribus soboles subcisiua respondeat:quãto maior in deo pa
tre lætitia est,cum quis sic spiritualiter nascitur,ut actibus eius & laudibus
diuina generositas prædicetur? Quæ iusticiæ palma est,quæ corona,esse te
talem,de quo deus nõ dicat:Filios generaui & exaltaui,ipsi autem spreue Matt.25.
runt me,collaudet te potius Christus & inuitet ad præmiũ,dicens: Venite
benedicti patris mei,percipite regnum quod uobis paratum est ab origi
ne mundi.His meditationibus corroborandus est animus,fratres dilectis
simi.Eiusmodi exercitationibus contra omnia diaboli iacula firmãdus.Sit
in manibus diuina lectio,in sensibus dominica cogitatio. Oratio iugis o
mnino non cessset.Salutaris operatio perseueret.Spiritualibus semp acti
bus occupemur, ut quotiescunq; inimicus accesserit,quoties adire tentaue
rit,& clausum aduersus se pectus inueniat & armatũ. Non enim Christia Coronæ Chri
ni hominis corona una est,quæ tẽpore persecutionis accipit. Habet & pax stianorũ ua
coronas suas,quibus de uaria & multiplici congressione uictores prostrato rie.

& ſubacto aduerſario coronamur. Libidinem ſubegiſſe, continentiæ palma eſt. Contra iram, contra iniuriam repugnaſſe, corona patientiæ eſt. De auaritia triumphus eſt, pecuniam ſpernere. Laus eſt fidei, fiducia futurorũ mundi aduerſa tolerare. Et qui ſuperbus in proſperis non eſt, gloriam de humilitate cõſequitur. Et qui ad pauperum fouendorum miſericordiam pronus eſt, retributionem theſauri cœleſtis adipiſcitur. Et qui zelare non nouit, quique unanimis & mitis fratres ſuos diligit, dilectionis & pacis præmio honoratur. In hoc uirtutum ſtadio quotidie currimus, ad has iuſtitiæ palmas & coronas ſine intermiſſione temporis peruenimus: ad quas ut tu peruenire etiam poſſis, qui fueras zelo & liuore poſſeſſus, omnem illam maliciam, qua prius tenebaris, abiice, ad uiam uitæ æternæ ueſtigijs ſalutaribus reformare. Euelle de pectore tuo ſpinas & tribulos, ut te dominicum ſemen ferti li fruge locupletet, ut diuina & ſpiritualis ſeges in copiam fœcundæ meſſis exuberet. Venena fellis euome, diſcordiarum uirus exclude, purgetur mens quam ſerpentinus liuor infecerat. Amaritudo omnis quæ intus inſederat, Chriſti dulcedine leniatur. Si de ſacramento crucis & cibum ſumis & potũ, lignum quod apud Mara profecit in imagine ad ſaporis dulcedinem, tibi in ueritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem: Nec ad medelam proſperãdæ ualetudinis labores, unde uulneratus fueras, inde curare. Ama eos quos ante oderas, dilige illos quibus iniuſtis obtrectationibus inuidebas. Bonos imitare, ſi potes, ſi ſectari non potes, collætare certe & gratulare melioribus, fac te illis adunata dilectione participem, fac te conſortio charitatis & fraternitatis uinculo cohæredem. Dimittentur tibi debita, quando tu ipſe dimiſeris. Accipientur ſacrificia tua, cum pacificus ad deum ueneris. Senſus atq; actus tui diuinitus dirigentur, quando ea quæ diuina & iuſta ſunt cogi
Prouerb. 16. taueris, ſicut ſcriptum eſt: Cor uiri cogitat iuſta, & à deo dirigentur greſſus
Geneſ. 4. eius. Habes autem multa quæ cogites, paradiſum cogita, quò Chaim non redit, qui zelo fratrem ſuum peremit. Cogita cœleſte regnum, ad quod non niſi concordes atq; unanimes dominus admittit. Cogita quod filij dei hi ſoli poſſint uocari, qui ſint pacifici, qui natiuitate cœleſti & lege diuina ad ſimilitudinẽ dei patris & Chriſti reſpondent adunati. Cogita ſub oculis nos dei ſtare, ſpectante ac iudicante ipſo cõuerſationis ac uitæ noſtræ curricula decurrere, peruenire nos tunc demũ poſſe, ut eum uidere cõtingat, ſi ipſum nũc uidentẽ delectemus actibus noſtris, ſi nos dignos gratia eius & indulgentia præbeamus, ſi placituri ſemper in regno, in hoc mundo ante placeamus.

ARGVMENTVM TRACTATVS SEQVENTIS.

Sermo tertius eiuſdem diui Cypriani de bono patientiæ, in quo à Chriſto incipiens & per ſanctorum exempla diſcurrens, docet quàm ſit utilis patientia & neceſſaria uniuerſis, & maxime Chriſtianis, qui diabolo impugnante plus quatiuntur.

DE patientia locuturus, fratres dilectiſſimi, & utilitates eius & commoda prædicaturus, unde potius incipiam, q̃ quod nũc quoq; ad audientiam ueſtram patientiam uideo eſſe neceſſariam, ut nec hoc ipſum quod auditis & diſcitis, ſine patientiæ facere poſſitis. Tunc enim demum ſermo & ratio ſalutaris efficaciter diſcitur, ſi patienter quod dicitur audiatur. Nec inuenio, fratres dilectiſſimi, inter cæteras cœleſtis diſciplinæ uias, quibus ad conſequenda diuinitus præmia ſpei ac fidei noſtræ ſecta dirigit̃, quid magis ſit uel utilius ad uitam, uel maius ad gloriam, q̃ ut (qui præceptis dominicis obſequio timoris ac deuotionis innitimur) patientiam maxime tota obſeruatiõe tueamur: hanc ſe ſectari philoſophi quoq; profitentur, ſed tam illic patientia falſa eſt, q̃ & ſapientia falſa eſt. Vnde enim uel ſapiens eſſe uel patiẽs poſſit, qui nec ſapientiam, nec patientiam dei nouit, quando de ijs qui ſibi ſapere in mundo uidentur, ipſe moneat & dicat: Perdam ſapientiam ſapientiũ, & prudentiam prudẽtium reprobabo: Itẽ beatus apoſtolus Paulus plenus ſpiritu ſancto, & uocandis formandiſq; gentibus miſſus, conteſtetur & inſtruat dicẽs: Videte ne quis uos deprædetur per philoſophiam & inanẽ fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum, quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis. Et alio loco: Nemo ſe, inquit, decipiat: Si quis putat ſapientem ſe eſſe in uobis, mundo huic ſtultus fiat ut ſit ſapiens. Sapiẽtia huius mundi, ſtultitia eſt apud deũ: Scriptum eſt enim: Reprehendam ſapientes in aſtutia eorũ, & iterum: Cognouit dominus cogitationes ſapientium quia ſtultæ ſunt. Quare ſi ſapientia illic lucra non eſt, eſſe nõ poteſt nec et uera patientia. Nam ſi patiens ille eſt qui humilis & mitis eſt, philoſophos autẽ nec humiles uidemus eſſe nec mites ſed ſibi multũ placentes, et hoc ipſo quod ſibi placeant deo diſplicentes: Apparet nõ eſſe illic ueram patientiam, ubi ſit inſolens affectatæ libertatis audacia, et exerti ac ſeminudi pectoris inuerecunda iactantia. Nos autẽ, fratres chariſſimi, qui philoſophi nõ uerbis, ſed factis ſumus, nec ueſtitu ſapientiam ſed ueritate præferimus, qui uirtutũ magis cõſcientiam q̃ iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, ſed uiuimus quaſi ſerui & cultores dei. Patientiam quam magiſterijs cœleſtibus diſcimus, obſequijs ſpiritualibus præbeamus. Eſt enim nobis cũ deo uirtus iſta cõmunis: Inde patientia incipit: inde claritas eius & dignitas caput ſumit. Origo & magnitudo patientiæ deo autore procedit. Diligẽda res homini quæ deo chara eſt. Bonum quod amat diuina maieſtas, cõmendat. Si dominus nobis & deus pater eſt, ſectemur patientiã dei pariter & patris, quia et ſeruos oportet eſſe obſequentes, et filios nõ decet eſſe degeneres. Qualis uero in deo & quanta patientia, quod in cõtumeliam ſuæ maieſtatis et honoris inſtituta ab hominibus pro-

Eſaiæ 29.
1. Cor. 1.
Coloſſ. 2.
1. Corin. 3.
Iob. 5.
Pſal. 93.
Philoſophi deo diſplicẽtes
Patientiæ origo à deo.

phana templa,& terrena figmenta,& ſacra ſacrilega patientiſſime ſuſtinēs,
Bonis ac malis ſol exoritur. ſuper bonos & malos æqualiter facit diē naſci & lumen ſolis oboriri,& cum hymbribus terrā rigat,nemo à beneficijs eius excluditur,quo minus iuſtis ſi militer & iniuſtis indiſcretas pluuias largiat̄. Videmus inſeparabili æqualitate patientiæ nocentibus & innoxijs, religioſis & impijs, gratias agentibus & ingratis dei nutu tempora obſequi,elementa famulari,ſpirare uētos,fontes fluere, grandeſcere copias meſſiū, fructus miteſcere uinearū, exuberare pomis arbuſta,nemora frondeſcere,prata florere.Et cū crebris imò cōtinuis exacerbetur offenſis deus,indignationē ſuā temperat,& præſtitutum ſemel retributionis diem patiēter expectat.Cumq; habeat in poteſtate uindictā,
Vindictam differt deus. mauult diu tenere patientiam, ſuſtinens ſcilicet clementer & differens , ut ſi fieri poteſt,multum malicia protracta aliquando mutetur,& homo in errorū & ſcelerum contagione uolutatus uel ſero ad dominū conuertatur , ipſo monente & dicente:Nolo mortē morientis,quantū ut reuertatur & uiuat,&
Exech. 18. iterum:Reuertimini ad me,dicit dominus,& iterum:Reuertimini ad domi-
Malach.3. nū deum ueſtrum, quoniam miſericors & pius eſt,& patiens & multæ miſe-
Ioel. 2. rationis, & qui ſententiā flectat aduerſus malicias irrogatas.Quod itē apoſtolus Paulus cōmemorans,& peccatorem ad pœnitentiā reuocans propo-
nit & dicit:Aut nunquid opulentiā bonitatis eius & ſuſtentionis & longani-
Rom.2. mitatis cōtemnis , ignorans quoniā patientia & bonitas dei ad pœnitentiā te adducit? Tu autē ſecundum duritiā tuam & cor impœnitens , theſaurizas tibi iram in die iræ,& reuelationis iuſti iudicij dei,qui reddet unicuiq; ſecundū opera ſua.Iuſtū iudicium dei dixit eſſe,quia ſerū eſt, quia diu multumq; differtur,ut homini ad uitā longa dei patientia cōſulatur. Tunc repræſentatur pœna impio & peccatori, quādo iam nō poteſt pœnitentia prodeſſe peccanti,atq; ut plenius intelligere poſſimus,fratres dilectiſſimi,quia patientia dei res eſt,& quiſquis lenis & patiēs & mitis eſt,dei patris imitator eſt,cū in euangelio ſuo dominus præcepta in ſalutem daret,& diuina monita depromens ad perfectū diſcipulos erudiret, poſuit & dixit : Audiſtis quia dictum
Leuit.19. eſt:Diliges proximū tuum,& odio habebis inimicū tuum .Ego autem dico
Matth. 5. uobis:Diligite inimicos ueſtros,& orate pro eis qui uos perſequuntur,ut ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt,qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Si em̄ dilexeritis eos qui uos diligūt, quā mercedē habebitis? nōne hoc & publicani faciūt? Et ſi ſalutaueritis fratres ueſtros tantū,quid amplius facietis? nōne ethnici idipſum faciunt? Eſto te itaq; uos perfecti,ſicut pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Sic perfectos dixit fieri dei filios , ſic conſummari oſtendit & docuit cœleſti natiuitate reparatos,ſi patientia dei patris maneat in nobis,ſi ſimilitudo diuina,quam peccato Adā perdiderat,manifeſtet̄ & luceat in actibus noſtris. Quæ gloria eſt ſimilē deo fieri,qualis & quanta felicitas habere in uirtutibus , quod diuinis laudi-

laudibus poſſit æquari.Nec hoc fratres dilectiſſimi Ieſus Chriſtus & dominus deus noſter tantū uerbis docuit,ſed adimpleuit & factis.Et quia ad hoc *Patientia Chriſti.* deſcēdiſſe ſe dixerat,ut uoluntatē patris faceret,inter cætera admirabilia ſuarū uirtutum,quibus indicia diuinæ maieſtatis expreſſit,paternam quoq; patiētiam tolerantiæ tenore ſeruauit , omnes denicq; actus eius ab ipſo ſtatim aduentu patiētia comite ſignantur,quod primū de illa ſublimitate cœleſti,ad terrena deſcendēs,non aſpernatur dei filius carnem hominis induere , ut cū peccator ipſe nō eſſet,aliena peccata portaret .Immortalitate interim poſita fieri ſe & mortalē patitur,ut innocens pro nocentiū ſalute perimat̄. Dominus baptizatur à ſeruo,& remiſſam peccatorū daturus,ipſe non dedignatur lauacro regenerationis corpus abluere:diebus quadraginta ieiunat, per quē cæteri ſaginantur:eſurit & famē ſentit,ut qui in fame ſermonis & gratiæ fuerant,cœleſti pane ſaturarent̄. Cū diabolo tētante cōgreditur,& inimicū tantum uiciſſe cōtentus,nil ultra uerba conat̄.Diſcipulis non ut ſeruis dominica poteſtate præfuit,ſed benignus & mitis fraterna eos charitate dilexit. Di- *Ioan. 13.* gnatus eſt etiam pedes apoſtolorū lauare,ut dum circa ſeruos talis eſſet do- *Æquanimitas* minus,exēplo ſuo doceret, qualis circa cōpares & æquales debeat eſſe conſeruus.Nec mirandū quod circa obedientes talis extiterit,qui Iudam potuit uſque ad extremū longa patiētia ſuſtinere,cibum cū inimico ſumere,hoſtē domeſticū ſcire,nec palam oſtēdere,traditoris oſculū nō recuſare .In Iudæis uero tolerādis æquanimitas quanta,& quāta patiētia? incredulos ad fidē ſuadendo flectere,obſequio ingratos fouere,cōtradicentibus reſpōdere leniter, ſupbos ſuſtinere clemēter, humiliter perſequentibus cedere , prophetarum interfectores & aduerſum deū ſemper rebelles uſq; ad crucis & paſſionis horam uelle colligere,ſub ipſa aūt paſſione & cruce,priuſquā ad crudelitatē necis & effuſionem ſanguinis ueniret̄,quæ conuiciorum probra patiēter audita,quæ cōtumeliarum tolerata ludibria? ut inſultantiū ſputamina patienter exciperet,qui ſputo ſuo cæci oculos paulo ante formaſſet,& cuius in nomine nunc à ſeruis eius zabulus cū angelis ſuis flagellat̄,flagella ipſe pateretur:coronaretur ſpinis,qui martyres floribus coronat æternis:palmis in faciem uerberaret̄,qui palmas ueras uincentibus tribuit:ſpoliaretur ueſte terrena , qui indumento immortalitatis cæteros ueſtit : cibaretur felle, qui cibū cœleſtem dedit:aceto potaret̄,qui poculū ſalutare propinauit.Ille innocens,ille iuſtus, imò innocentia ipſe , & ipſe iuſtitia,inter facinoroſos deputatur & teſtimonijs falſis ueritas premit̄,iudicatur iudicaturus,& dei ſermo ad uictimam tacens ducit̄.Et cum ad crucem domini cōfundantur ſydera,elementa turbentur,cōtremiſcat terra,nox diem claudat,ſol ne Iudæorū facinus aſpicere cogatur,& radios & oculos ſuos ſubtrahat:ille nō loquit̄,nec mouetur,nec maieſtatem ſuā ſub ipſa ſaltē paſſione profitetur: uſq; ad finē perſeueranter ac iugiter tolerātur omnia,ut conſummet̄ in Chriſto plena & perfecta patien-

tia. Et post ista adhuc interfectores suos, si cõuersi ad eum fuerint, suscipit, & patientia sua salutari ad conseruandos benignus & patiens ecclesiam suã nemini cludit: illos aduersarios, illos blasphemos, illos nominis sui semper inimicos, si pœnitentiã delicti agant, si admissum facinus agnoscant, non solum ad indulgentiam criminis, sed ad præmiũ regni cœlestis admittit. Quid potest patientius, quid benignius dici? uiuificatur Christi sanguine etiã qui effudit sanguinem Christi: talis est Christi, ac tanta patientia, quæ nisi tanta ac talis existeret, Paulum quoq; apostolum ecclesia non haberet. Quod si & nos, fratres charissimi, in Christo sumus, si ipsum induimus, si ipse est salutis nostræ uia, qui Christũ uestigijs salutaribus sequimur, per Christi ex-
1. Ioan. 2. empla gradiamur, sicut Ioãnes apostolus instruit dicẽs: Qui dicit se in Chri-
sto manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Item Petrus,
1. Pe. 2. super quem ecclesia domini dignatione fundata est, in epistola sua ponit & dicit: Christus passus est pro nobis, relinquẽs uobis exemplum ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cũ malediceretur, non remaledicebat, cum pateretur, non comminabatur. Tradebat se iudicanti se iniuste. Inuenimus deniq; & patriarchas, & prophetas, & iustos omnes qui figurã Christi imagine præeunte portabãt, nihil magis custodisse in laude uirtutum suarum, quàm quod patientiam
Gen. 4. forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic Abel originem martyrij & pas-
sionem iusti hominis initians primus & dedicans, aduersus fratrem fratrici-
Gen. 22. dam nõ resistit, nec reluctatur, sed humilis & mitis patienter occiditur. Sic Abrahã deo credens & radicem ac fundamẽtum fidei primus instituẽs, tentatus in filio non dubitat neq; cunctatur, sed præceptis dei tota patiẽtia de-
Gen. 22. uotionis obsequit̃. Et Isaac ad hostiæ dominicæ similitudinẽ præfiguratus, quando à patre immolandus offertur, patiens inuenitur. Et Iacob fugatus à fratre, de domo sua patienter excedit, & maiore patiẽtia postmodũ supplex adhuc magis impium & persecutorem muneribus pacificis ad concordiã reuocat. Ioseph uenũdatus à fratribus & relegatus non tantum patiẽter ignoscit, sed & gratuita frumẽta uenientibus largiter & clementer impartit. Moyses ab ingrato & perfido populo contemnitur frequenter, & penè lapidat̃, & tamen lenis & patiẽs pro eisdẽ deũ deprecatur. In Dauid uero ex quo secundum carnem Christi natiuitas oritur, & magna & mira & Christiana patientia, habuisse in manu sæpe ut Saul regẽ persequentem se, & interficere cõcupiscentem, posset occidere, & tamen subditũ sibi & traditũ maluisse seruare, nec rependisse inimico uicem, sed occisum adhuc insuper & uindicasse? Tot denique prophetæ interfecti, tot martyres gloriosis mortibus honorati, qui omnes ad cœlestes coronas patientiæ laude uenerunt. Neq; enim potest accipi dolorũ & passionũ corona, nisi præcedat in dolore & passione patiẽtia. Quàm sit aũt patientia utilis & necessaria, fratres dilectissimi, ut manifestius

festius & plenius possit nosci, dei sententia cogitetur, quam in origine statim mundi & generis humani Adã præcepti immemor & datæ legis trãsgressor accepit, tũc sciemus & patiẽtes in isto seculo esse debeamus qui sic nascimur, ut pressuris istic & cõflictationibus laboremus. Quia audisti, inquit, uocem mulieris tuæ, et mãducasti ex illa arbore, de qua sola præceperã tibi ne mãducares, maledicta terra erit in omnibus opibus tuis. In tristitia & gemitu edes ex ea omnibus diebus uitæ tuæ. Spinas & tribulos ejciet tibi, & edes pabulũ agri. In sudore uultus tui edes panẽ tuũ, donec reuertaris in terrã, de qua sumptus es, quia terra es, & in terrã ibis. Huius sententiæ uinculo colligati omnes & cõstricti sumus, donec morte expũcta de isto seculo recedamus. In tristitia & gemitu simus necesse est omnibus diebus uitæ nostræ. Edamus panẽ necesse est cũ sudore & labore. Vnde unusquisq; cũ nascitur & hospitio huius mũdi excipit̃, initium sumit à lachrymis, & cũis adhuc omnium nescius & ignarus, nihil aliud nouit in illa ipsa prima natiuitate, cũ flere, prouidẽtia naturali lamentat̃. Vitæ mortalis anxietates, & labores, & procellas mũdi quas ingreditur, in exordio statim suo ploratu uel gemitu rudis anima testat̃. Sudatur eñ q̃diu istic uiuitur & laborat̃. Nec sudãtibus & laborantibus possunt alia magis cũ patiẽtiæ subuenire solatia, quæ cũ apta sint & necessaria in isto mũdo uniuersis, tũ magis nobis q diabolo impugnãte plus quatimur, qui in acie quotidie stãtes inueterati & exercitati hostis colluctationibus fatigamur, quibus præter uarias & assiduas tẽtationũ pugnas & inpsecutionũ quoq; certamine patrimonia relinquẽda sunt, subeundus carcer, portãdæ cathenæ, animæ impendendæ, gladius, bestiæ, ignes, cruces, omnia deniq; tormentorũ ac pœnarũ genera fide & uirtute patiẽtiæ perferẽda, dño ipso instruẽte & dicẽte: Hæc locutus sũ uobis, ut in me pacẽ habeatis, in seculo aũt pressurã habebitis, sed fidite quoniam ego uici mundũ. Si autem qui
Ioan. 16. diabolo & mũdo renũciauimus pressuras & infestationes diaboli & mundi crebrius ac uiolẽtius patimur, quãto magis patiẽtiã debemus tenere, qua adiutrice & comite omnia infesta toleremus. Domini & magistri nostri saluta-
Matth. 10. re præceptum est: Qui tolerauerit, inquit, usq; ad finem, hic saluus erit, & ite-
Ioan. 8. rũ: Si permãseritis, inqt, in uerbo meo, uere discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatẽ, & ueritas liberabit uos. Tolerandũ & perseuerandũ est, fratres dilectissimi, ut ad spem ueritatis & libertatis admissi, ad ueritatem & libertatem ipsam peruenire possimus, quia hoc ipsum quod Christiani sumus, fidei & spei res est, ut aũt spes & fides ad fructũ sui possint peruenire, patiẽtia opus est. Nõ eñ præsentẽ gloriã sequimur, sed futurã, sed quod apostolus Paulus
Roma. 8. monet dicẽs: Spe saluati sumus. Spes aũt quæ uidetur nõ est spes, quod eñ uidet quis, quid sperat? Si aũt quod nõ uidemus speramus, per patientiam expectamus, propterea expectatio & patientia necessaria est, ut id quod esse cœpimus impleamus, & quod credimus & speramus, deo præstante capiamus.

piamus. Deniq; alio in loco idem Apostolus iustos & operãtes, & fœnoris
diuini incremento cœlestes thesauros sibi recondentes, ut patientes quoq;
Galat. 6. sint, instruit & docet dicens: Ergo dum tẽpus habemus, operemur quod bo
nũ est ad oẽs, maxime uero ad domesticos fidei. Bonũ autẽ facientes non
deficiamus, tẽpore enim suo metemus. Admonet ne quis impatiẽs in opera
tione deficiat, ne quis tentationibus aut auocatus, aut uictus, in medio lau
dis & gloriæ itinere desistat, & pereant præterita, dũ quæ cœperant desinũt
Ezech. 33. esse perfecta. Sicut scriptum est: Iusticia iusti non liberabit eum in quacũq;
die exerrauerit. Et iterũ: Tene quod habes, ne alius accipiat coronã tuam:
Apoc. 3. quæ uox adhortat̃ patiẽter & fortiter perseuerare, ut qui ad coronã & lau
dem iam proximam nititur, durante patientia coronetur. Patientia autem,
fratres dilectissimi, nõ tantũ bona custodit, sed & repellit aduersa. Spiritui
sancto fauens, & cœlestibus ac diuinis cohærens, cõtra facta carnis & corpo
ris, quibus anima expugnat̃ & capitur, uirtutũ suarũ propugnaculo reluctatur. Inspiciamus deniq; pauca de multis, ut de paucis intelligant̃ & cætera.
Adulteriũ, fraus, homicidium, mortale crimẽ est. Sit fortis & stabilis in cor
de patiẽtia, & nec adulterio sanctificatũ corpus & dei tẽplũ polluit̃, nec iusti
ciæ dicata innocẽtia cõtagione fraudis inficit̃, nec post gustatã eucharistiam
Charitas. manus gladio & cruore maculãtur. Charitas fraternitatis uinculũ est, funda
mentũ pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & spe & fide maior est, quæ
& opeta & martyria præcedit, quæ nobiscũ semper æterna apud deũ in re
gnis cœlestibus permanebit. Tolle illi patientiã, & desolata nõ durat. Tolle
sustinẽdi tolerãdiq; substantiã, & nullis radicibus ac uiribus pseuerat. Apo
1. Cor. 13. stolus deniq; cũ de charitate loqueret̃, tolerantiã & patientiã illi iũxit: Cha
ritas magnanima est, charitas benigna est, charitas nõ æmulatur, nõ inflat̃,
non iritatur, nõ cogitat malũ, omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, oĩa
Aliãs *perse/uerare posse quod norit o/mnia sustine/re.* sustinet. Ostẽdit inde illã * perseuerare ut tenaciter possit, q norit oĩa susti
nere. Et alio in loco: Sustinẽtes, inquit, inuicẽ in dilectione satis agentes, ser
uate unitatẽ spũs in coniunctione pacis: probauit nec unitatẽ seruari posse,
nec pacẽ, nisi se inuicẽ fratres mutua tolerantia foueant, & cõcordiæ uinculũ
patientia intercedente custodiant: quid deinde ut non iures neque maledi
cas, ut tua ablata nõ repetas, ut accepta alapa & alterã maxillam uerberanti
præbeas, ut fratri in te peccanti non tantũ septies, sed septuagies septies, sed
oĩa omnino peccata dimittas, ut diligas inimicos tuos, ut pro aduersarijs
& persecutoribus precem facias. Nõ poteris ista perferre nisi tolerantiæ &
patientiæ teneas firmitatẽ, quod factũ uidemus in Stephano, qui cum à Iu
dæis ui & lapidibus necaretur, nõ sibi uindictã, sed interfectoribus ueniam
Actuũ. 7. postulabat, dicens: Dñe ne statuas illis hoc peccatũ. Sic esse oportuit primũ
martyrem Christi, qui martyres secuturos gloriosa morte præcurrens, non
tantum dominicæ passionis prædicator esset, sed & patientissimæ lenitatis
imitator

imitator. Quid dicã de ira, de discordia, de simultate, quæ in Christiano esse
nõ debẽt: sit patiẽtia in pectore, & hæc illic locũ habere nõ possũt, aut si adi
re tentauerint, cito discedẽt exclusa, ut domiciliũ pacificũ pseueret in corde,
deũ ubi pacis delectet habitare. Admonet deniq; Apls et docet, dicẽs: No
lite cõtristari spiritũ sanctũ dei, in quo signati estis in diẽ redẽptionis. Oĩs
amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferant̃ à uobis.
Si enim Christianus à furore & contentione carnali tanq̃ de maris turbini
bus excessit, & tranquillus ac lenis in portu Christi esse iam cœpit, nec irã
aut discordiã debet intra pectus admittere, cui nec malũ pro malo reddere
licet, nec odisse. Nec nõ ad uaria quoq; carnis incõmoda, & crebros corporis *Patientia o/mnibus neces/saria.*
durosq; cruciatus, quibus humanũ genus quotidie fatigatur & patitur, pa
tientia necessaria est. Nã cũ in illa prima trãsgressione præcepti firmitas cor
poris cũ immortalitate discesserit, & cũ morte infirmitas uenerit, nec possit
firmitas recipi, nisi cũ recepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilita
te atq; infirmitate corporea luctari semper & congredi, quæ luctatio & con
gressio, non nisi patientiæ uiribus potest sustineri. Examinandis autẽ nobis
atq; explorandis diuersi importantur labores, & multiplex tentationũ qua
litas irrogatur, de iacturis facultatũ, de ardoribus febriũ, de cruciatu uulne
rum, de amissione charorum. Nec aliud magis iniustos discernit & iustos,
quàm quod in aduersis per impatientiã queritur & blasphemat iniustus,
patientia iustus probatur, sicut scriptũ est: In dolore sustine & in humilitate *Eccli. 2.*
tua patientiã habe, quoniã igne probatur aurũ atq; argentũ. Sic Iob exa *Iob patientia probatus.*
minatus est & probatus est, ad summũ fastigiũ patientiæ laudis uirtute p/
uectus. Quãta aduersus eũ iacula zabuli emissa? quãta admota tormẽta? ia
ctura rei familiaris infligit̃, numerosæ sobolis orbitas irrogat̃, diues in cen
su dñs, & in liberis pater ditior, nec dñs repente, nec pater est, accedit uulne
rũ uastitas, & tabescẽtes ac defluentes artus, uermiũ quoq; edax pœna cõsu
mit. Ac ne quid omnino remaneret, quod nõ Iob in suis tẽtationibus expe
riret̃, armat zabulus & uxorẽ illo antiquo nequitiæ suæ usus ingenio, quasi
omnes per mulierẽ decipere posset & fallere, quod fecit in origine, nec tamẽ
Iob grauibus ac densis cõflictationibus frangit̃, quo minus inter illas angu
stias & pressuras suas dei benedictio uictrice patiẽtia p̃dicetur. Tobias quo *Tobias cæci/tatẽ pertulit.*
q; post iusticiæ & misericordiæ suæ opa magnifica, luminũ amissione tenta
tus, in quãtum patiẽter cæcitatẽ pertulit, in tantũ granditer deũ patiẽtiæ lau
de promeruit. Atq; ut magis, fratres dilectissimi, patiẽtiæ bonũ luceat, quid
mali ecõtrario impatientia importet, cõsideremus. Nam ut patientia bonũ
Christi est, sic ecõtra impatiẽtia zabuli malum, & sicut in quo habitat & ma *Impatientia.*
net Christus patiens inuenitur, ita impatiẽs semp existit, cuius mentẽ zabu
li neqtia possidet. Exordia deniq; ipsa uideamus. Zabulus hominẽ ad ima *Adam impa/tiens.*
ginẽ dei factum impatienter tulit, inde & perijt primus & perdidit. Adam

contra

Cain impatiens. *Esau impatiens.*

contra præceptum cœleſte cibi lethalis impatiens,in mortem cecidit, nec acceptam diuinitus gratiã patientia cuſtode ſeruauit: & ut fratrem Cain perimeret,ſacrificij eius & muneris impatiẽs fuit,& quod Eſau de maioribus ad minora deſcẽdit,primatus ſuos per impatiẽtiã lentis amiſit. Quid Iudaicus populus circa beneficia diuina pfidus & ingratus? nõne quod à deo primũ receſſit impatiẽtiæ crimen fuit? dũ Moyſi cum deo loquẽtis moras nõ poteſt ferre,prophanos deos auſus eſt poſtulare,ut itineris ſui duces nuncuparet caput bubulũ & terreſtre figmentũ:nec unquã ab eadẽ impatiẽtia deſtitit,quominus ſemp docilitatis & diuinæ admonitionis impatiẽs prophetas ſuos & iuſtos quoſq; perimẽdo ad crucẽ quoq; & ſanguinẽ dñi proſiliret.Impatientia etiã in eccleſia hæreticos facit,& ad Iudæorũ ſimilitudinem contra Chriſti pacẽ & charitatem rebelles ad hoſtilia & furioſa odia cõpellit.Et ne longum ſit ſingulatim recenſere omnia omnino quæ patientia ædificat ad gloriã,impatientia deſtruit ad ruinam,quare fratres dilectiſſimi & bonis patientiæ & impatiẽtiæ malis diligẽter expenſis patientiã per quã in Chriſto manemus,ut uenire cũ Chriſto ad deum poſſimus,plena obſeruatione teneamus,quæ copioſa & multiplex nõ anguſto fine cõcluditur,nec breuibus terminis coërcetur. Late patet patientiæ uirtus,& ubertas eius ac largitas de unius quidẽ nominis fonte proficiſcitur,ſed exundantibus uenis per multa gloriarũ itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actibus noſtris poteſt ad cõſummandã laudem,niſi inde cõſũmationis accipiat firmitatẽ. Patiẽtia eſt,quæ nos deo & commẽdat & ſeruat:Ipſa eſt,quæ iram tẽperat,quæ linguam frenat,mentem gubernat,pacẽ cuſtodit,diſciplinã regit,libidinis impetum frangit,tumoris uiolentiã comprimit,incẽdium ſimultatis extinguit, coërcet potentiã diuitũ,inopiam pauperũ refouet:tuetur in uirginibus beatam integritatem,in uiduis laborioſam caſtitatem, in cõiunctis & maritatis indiuiduam charitatem:facit humiles in proſperis,in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites,docet delinquẽtibus cito ignoſcere, ſi ipſe delinquas,diu & multũ rogare: tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſummat.Ipſa eſt quæ fidei noſtræ fundamẽta firmiter ponit:ipſa eſt quæ incremẽta ſpei ſublimiter prouehit:ipſa actum dirigit,ut tenere poſſimus uiam Chriſti,dum per eius tolerantiã gradimur:ipſa efficit,ut perſeueremus filij dei,dum patientiam patris imitamur.Et quoniã plurimos ſcio fratres dilectiſſimi uel pondere iniuriarũ ingentiũ,uel dolore de ijs qui aduerſum ſe graſſantur & ſæuiunt,uindicare uelociter cupere, nec illud in extrema parte reticendum eſt,ut in iſtis fluctuantis mundi turbinibus & Iudæorũ ſiue gentiliũ & hæreticorũ quoq; perſecutionibus cõſtituti, patienter expectemus ultionis diem,nec ad uindictam doloris noſtri querula feſtinatione properemus, cum ſcriptũ ſit: Expecta me,dicit dñs,in diem reſurrectionis meæ in teſtimonium,quoniam iudiciũ meũ eſt ad congrega

Patiẽtiæ commendatio.

Soph.3.

tiones

tiones gentiũ,ut excipiam reges,& effundam ſuper eos iram meam. Expectare nos iubet dominus & futuræ ultionis diem forti patientia ſuſtinere: qui & in Apocalypſi loquitur dicens: Ne ſignaueris uerba prophetiæ libri huius,quia iam tempus in proximo eſt,ut & ij qui perſeuerant nocere,noceant, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc:iuſtus autem adhuc iuſtior fiat, ſimiliter & qui ſanctus eſt, ſanctior. Ecce uenio cito & merces mea mecũ eſt,reddere unicuiq; ſecundũ facta ſua. Vnde etiam clamantes martyres,& ad uindictam ſuam dolore erumpente properantes,expectare adhuc iubẽtur,& temporibus cõſummandis implendiſq; martyribus præbere patientiam.Et cum aperuiſſet,inquit, agnus quintũ ſigillũ uidi ſub ara dei animas occiſorũ propter uerbũ dei & martyriũ ſuũ,& clamauerunt uoce magna dicentes:Quouſq; domine ſanctus & uerus non iudicas & uindicas ſanguinẽ noſtrũ,de ijs qui in terris inhabitant? Et datæ ſunt eis ſingulæ ſtolæ albæ,& dictũ eſt eis ut requieſcerent breui adhuc tempore, donec impleatur numerus conſeruorũ & fratrũ eorũ,quiq; poſtea occiderentur exemplo ipſorum. Quando autem ueniet ſanguinis iuſti diuina uindicta, declarat per Malachiam prophetã ſpiritus ſanctus dicens:Ecce dies domini uenit ardens quaſi cibanus,eruntq; alienigenæ & omnes iniqui ſtipula,& ſuccendet illos adueniens dies,dicit dominus: quod item legimus in pſalmis, ubi dei iudicis prædicatur aduentus cenſuræ ſuæ maieſtate uerendus:Deus manifeſtus ueniet deus noſter & nõ ſilebit.Ignis in cõſpectu eius ardebit,& in circuitu eius procella nimia,aduocabit cœlum deſurſum, & terram deorſum,ut ſeparent populũ ſuũ.Colligite illi iuſtos eius eos qui diſponũt teſtamentũ eius in ſacrificijs,& annunciabunt cœli iuſticiam eius,quoniam deus iudex eſt.Nam & Eſaias eadem prænunciat dicens:Ecce enim dominus ſicut ignis ueniet,& ſicut procellæ currus eius retribuere in ea uindictã: in igne enim domini iudicabuntur,& gladio eius uulnerabuntur,& iterũ:Dominus deus uirtutum prodibit & cõminuet bellũ, excitabit certamẽ & clamabit ſuper inimicos ſuos cum fortitudine: Tacui tacui, nunquid ſemper tacebo? Quis autẽ eſt hic qui tacuiſſe prius dicit,& nõ ſemper tacebit? utiq; ille,qui ſicut ouis ad uictimam ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine uoce non aperuit os ſuũ: utiq; ille qui nõ clamauit,neq; in plateis uox eius audita eſt:utiq; ille,cui nõ fuit contumax neq; contradixit,cum dorſum ſuũ poneret ad flagella, & maxillas ad palmas,faciem ſuam nõ auertit à fœditate ſputorum: utiq; ille, qui cum accuſaretur à ſacerdotibus & ſenioribus nihil reſpondit, & admirante Pilato patientiſſimũ ſilentiũ tenuit.Hic eſt qui cum in paſſione tacuerit,in ultione poſtmodũ non tacebit.Hic eſt deus noſter,id eſt,non omniũ, ſed credentiũ fideliũ deus, qui cum in ſecundo aduentu uenerit manifeſtus non ſilebit: nam cum in humilitate prius fuerit occultus, ueniet in poteſtate manifeſtus.Hunc expectemus iudicem fratres dilectiſſimi,iudicem & uindi

Apocal.22.

Apocal.6.

Mala.4.

Pſal.49.

Eſa.66.

Ibidem.42.

Eſa.53.

u cem

cem noſtrũ,eccleſiæ ſuæ populũ,& ab initio mundi iuſtorũ omniũ numerũ ſecum pariter uindicaturũ, qui ad uindictam ſuam nimiũ feſtinat & properat,conſyderet quia necdũ uindicatus eſt ipſe,qui uindicat. Pater deus præcepit filium ſuũ adorari, & apoſtolus Paulus diuini præcepti memor ponit
Philipp.2. & dicit: Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomen,ut ſit ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtriũ & infernorum,
Apocal.19. & in Apocalypſi angelus Ioanni uolenti adorare ſe reſiſtit & dicit: Vide ne feceris quia cõſeruus tuus ſum & fratrũ tuorũ.Ieſum dominũ adora. Qualis dominus Ieſus & quanta patientia,ut qui in cœlis adoratur,nec dum uindicetur in terris? Huius patientiam fratres dilectiſſimi in perſecutionibus & paſſionibus noſtris cogitemus. Huius aduentui plenum expectationis obſequium præbeamus. Nec defendendi ante dominũ ſerui irreligioſa & inuerecunda feſtinatione properemus. Inſiſtamus potius & elaboremus, & toto corde uigilantes,atq; ad omnem tolerantiam ſtabiles dominica præcepta ſeruemus, ut cum illa iræ & uindictæ dies uenerit,nõ cũ impijs & peccatoribus puniamur,ſed cum iuſtis & deum timentibus honoremur. Amen.

ARGVMENTVM SERMONIS SEQVENTIS.

Sermo quartus beati Cypriani,de mortalitate ad amorem relinquendi hanc uitam exhortans,& oſtendens hoc quod ſine ullo diſcrimine cũ iniuſtis iuſti moriuntur,non eſſe putandum bonis & malis interitum eſſe communem, quoniam ad refrigerium iuſti uocantur,ad ſupplicium rapiuntur iniuſti.

SERMO QVARTVS DE MORTALITATE.

TSi apud plurimos ueſtrũ fratres dilectiſſimi mens ſolida eſt, & fides firma, & anima deuota, quæ ad præſentis mortalitatis copiam nõ mouetur, ſed tanquam petra fortis & ſtabilis turbidos impetus mundi, & uiolentos ſeculi fluctus frangit potius ipſa nec frangitur,& tentationibus non uincitur, ſed probatur: tamen quia animaduerto in plebe quoſdam uel imbecillitate animi, uel fidei paruitate,uel dulcedine ſecularis uitæ,uel ſexus mollitie,uel quod maius eſt, ueritatis errore minus ſtare fortiter,nec pectoris ſui diuinũ atque inuictum robur exerere,diſſimulanda res nõ fuit nec tacenda,quo minus quantũ noſtra me-
Ignauia mentis qualiter cõponenda. diocritas poteſt,uigore pleno & ſermone de dominica lectione cõcepto,delicatæ mentis ignauia comprimatur,& qui homo dei & Chriſti eſſe iam cœpit,deo & Chriſto dignus habeatur. Agnoſcere enim ſe debet fratres dilectiſſimi,qui deo militat, qui poſitus in cœleſtibus caſtris diuina iam ſperat, ut ad procellas & turbines mũdi trepidatio nulla ſit in nobis, nulla cõtatio, quando hæc uentura prædixerit dominus,prouidæ uocis hortatu inſtruens & docens,& præparans atq; corroborans eccleſiæ ſuæ populũ ad omnẽ tolerantiam futurorũ,bella & fames,& terræmotus,& peſtilentias per loca ſingula exurgere prænunciauit & docuit.Et ne inopinatus nos & nouus rerum infeſtantiũ metus quateret, magis ac magis in nouiſſimis temporibus aduerſa

uerſa crebreſcere,ante prænonuit.Fiunt ecce quæ dicta ſunt,& quãdo fiunt quæ ante prædicta ſunt,ſequentur & quæcũq; promiſſa ſunt,domino ipſo pollicente & dicente: Cum autem uideritis hæc omnia fieri,ſcitote quoniam *Luc.21.* in proximo eſt regnum dei. Regnũ dei fratres dilectiſſimi eſſe cœpit in proximo,præmium uitæ & gaudium ſalutis æternæ,& perpetua lætitia & poſſeſſio paradiſi nuper amiſſa,mundo tranſeunte iam ueniũt,iam terrenis cœleſtia,& magna paruis,& caducis æterna ſuccedũt. Quis hic anxietatis & ſolicitudinis locus eſt? quis inter hæc trepidus & mœſtus eſt,niſi cui ſpes & fides deeſt? Eius eſt enim mortem timere,qui ad Chriſtum nolit ire: eius eſt ad Chriſtum nolle ire,qui ſe non credit cum Chriſto incipere regnare. Scri- *Abac.2.* ptum eſt enim iuſtum fide uiuere. Si iuſtus es & fide uiuis,ſi uere in deũ cre- *Roma.1.* dis,cur non cum Chriſto futurus,& de domini pollicitatione ſecurus, quod ad Chriſtũ uoceris amplecteris,& quod zabulo careas gratularis? Symeon *Symeon.* deniq; ille iuſtus,qui uere iuſtus fuit,qui fide plena dei præcepta ſeruauit,cũ *Luc.2.* ei diuinitus reſponſum fuiſſet,quod non ante moreretur q̃ Chriſtũ uidiſſet,& Chriſtus infans in templum cum matre ueniſſet,agnouit in ſpiritu natum eſſe iam Chriſtum,de quo ſibi fuerat ante prædictum, quo uiſo,ſciuit cito ſe eſſe moriturũ. Lætus itaq; de morte iam proxima, & de uicina acceſſione ſecurus,accepit in manibus puerum,& benedicẽs deum exclamauit & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum domine,ſecundum uerbũ tuum in pace, quoniam uiderunt oculi mei ſalutare tuum: Probans ſcilicet & cõteſtans tũc eſſe ſeruis dei pacem,tunc liberã & tranquillam quietem,quãdo de iſtis mũdi turbinibus extracti,ſedis & ſecuritatis æternæ portum petimus, quando expuncta hac morte ad immortalitatem uenimus. Illa eſt enim noſtra pax, *Vltima ſemp expectãda dies homini eſt, dicíq; beatus Ante obitũ nemo ſupremaq; funera debet. Hoſtes homi/nis.* illa fida tranquillitas,illa ſtabilis & firma & perpetua ſecuritas. Cæterũ quid aliud in mundo,q̃ pugna aduerſus diabolum quotidie geritur? q̃ aduerſus iacula eius & tela conflictationibus aſſiduis dimicatur? Cũ auaritia nobis,cum impudicitia,cũ ira,cum ambitione congreſſio eſt,cum carnalibus uitijs,cũ illecebris ſecularibus aſſidua,& iugis,& moleſta luctatio eſt. Obſeſſa mens hominis & undiq; zabuli infeſtatiõe uallata,uix occurrit ſingulis, uix reſiſtit. Si auaritia proſtrata eſt,exurgit libido: ſi libido compreſſa eſt,ſuccedit ambitio: ſi ambitio contempta eſt,ira exaſperat,inflat ſuperbia,uinolentia inuitat,inuidia concordiam rumpit,amicitiã zelus abſcindit. Cogeris maledicere,quod lex diuina prohibet: cõpelleris iurare,quod non licet. Tot perſecutiones animus quotidie patitur,tot periculis pectus urgetur, & delectat hic inter zabuli gladios diu ſtare,cum magis concupiſcendum ſit & optandum ad Chriſtum ſubueniente uelocius morte properare, ipſo inſtruente nos & dicente: Amen amen dico uobis,quoniã uos plorabitis & plangetis, *Ioan.16.* ſeculum autẽ gaudebit: uos triſtes eritis,ſed triſticia ueſtra in lætitiã ueniet. Quis non ad lætitiã uenire feſtinet? quis nõ triſticia carere optet? Quando

autem in lætitiã ueniat noſtra triſtitia,dominus denuo ipſe declarat dicens: Iterum uidebo uos,& gaudebit cor ueſtrum,& gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis.Cum ergo uidere Chriſtum gaudere ſit,nec poſſit eſſe gaudium noſtrum niſi cũ uiderimus Chriſtum,quæ cæcitas animi, quæue dementia eſt,amare preſſuras & pœnas, & lachrymas mundi,& non feſtinare potius ad gaudium,quod nunquàm poſſit auferri? Hoc autem fit fratres dilectiſſimi,quia fides deeſt,quia nemo credit futura eſſe quæ promittit deus qui uerax eſt,cuius ſermo credẽtibus æternus & firmus eſt.Si tibi uir grauis & laudabilis aliquid polliceretur,haberes utiq; pollicenti fidem,nec te falli ac decipi ab eo crederes,quẽ ſtare in ſermonibus atq; in actibus ſuis ſcires:nũc deus tecum loquitur,& tu mẽte incredula perfidus fluctuas? Deus tibi de hoc mundo recedenti immortalitatem pollicetur atq; æternitatem, & tu dubitas? hoc eſt deum omnino nõ noſſe,hoc eſt Chriſtum credentiũ magiſtrũ peccato incredulitatis offendere,hoc eſt in eccleſia conſtitutum fidem in domo fidei nõ habere.Quãtum profit exire de ſeculo, Chriſtus ipſe ſalutis atq; utilitatis noſtræ magiſter oſtendit, qui cũ diſcipuli eius contriſtarentur,
Ioan.14. quod ſe iam diceret receſſurum,locutus eſt ad eos dicens:Si me dilexiſſetis gauderetis,quoniã ad patrẽ uado:docens & oſtendens,cũ chari quos diligimus de ſeculo exeunt,gaudendũ potius q̃ dolendum.Cuius rei memor be
Philip.1. atus apoſtolus Paulus in epiſtola ſua ponit & dicit: Mihi uiuere Chriſtus eſt & mori lucrũ.Lucrum maximũ computans iã ſeculi laqueis nõ teneri,iã nullis peccatis & uitijs carnis obnoxiũ fieri:exemptũ preſſuris angẽtibus, & uenenatis diaboli faucibus liberatum,ad lætitiã ſalutis æternæ Chriſto uocante proficiſci.At enim mouet quoſdã quod æqualiter cũ gẽtibus noſtros morbi iſtius ualitudo corripiat,quaſi ad hoc crediderit Chriſtianus,ut & immunis à cõtactu malorũ,mundo & ſeculo feliciter perfruatur,& non omnia hic aduerſa perpeſſus ad futurã lætitiam reſeruetur.Mouet quoſdam quod ſit nobis cũ cæteris mortalitas iſta cõmunis.Quid enim nobis in hoc mũdo non cõmune cum cæteris,q̃diu adhuc ſecundum legem primæ natiuitatis manet caro iſta cõmunis? Quoaduſq; iſtic in mundo ſumus,cũ genere humano carnis æqualitate cõiungimur,ſpiritu ſeparamur. Itaq; donec corruptiuum iſtud induat incorruptionẽ,& mortale hoc accipiat immortalitatẽ, & ſpiritus nos perducat ad deum patrẽ,quæcunq; ſunt carnis incommoda, ſunt nobis cũ humano genere cõmunia.Sic cũ flatu ſterili terra ieiuna eſt, neminẽ fames ſeparat:ſic cum incurſione hoſtili ciuitas aliqua poſſeſſa eſt, omnes ſimul captiuitas uaſtat.Et quãdo hymbres nubila ſerena lõga ſuſpẽdunt,omnibus ſiccitas una eſt.Et cũ nauem ſcopuloſa ſaxa cõfringunt,naui gantibus naufragiũ ſine exceptione cõmune eſt.Et oculorum dolor, & impetus febrium,& omniũ ualetudo membrorũ cũ cæteris cõmunis eſt nobis, q̃diu portatur in ſeculo caro iſta communis.Quinimmo ſi qua conditione,

Carne hic æquamur, ſeparamur ſpiritu.

ſi qua lege crediderit Chriſtianus,noſcat & teneat, ſciat plus ſibi q̃ cæteris in ſeculo laborandum,cui magis ſit cũ diaboli impugnatione luctandum. Docet & præmonet ſcriptura diuina dicẽs:Fili accedens ad ſeruitutẽ dei ſta Eccl.2. in iuſtitia & timore,& præpara animã tuã ad tentationẽ.Et iterũ:In dolore ſuſtine & in timore,& in humilitate patientiã habe, quoniã igne probatur aurum ſimiliter & argentũ.Sic Iob poſt rerũ damna,poſt pignorum funera,uulneribus quoq; & uermibus grauiter afflictus,nõ uictus eſt,ſed probatus:qui in ipſis conflictationibus ſuis & doloribus patientiã religioſæ mentis oſtẽdens ait:Nudus exiui de utero matris,nudus etiã ibo ſub terrã, do- Iob.1. minus dedit & dominus abſtulit:ſicut domino uiſum eſt,ita & factũ eſt,ſit nomen domini benedictũ.Et cũ eum uxor ſua cõpelleret,ut ui doloris impatiens aliquid aduerſus deũ querula & inuidioſa uoce loqueretur,reſpondit & dixit: Tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus locuta es. Si enim bona Iob.2. ſuſcepimus de manu domini,quare mala non toleremus? In his omnibus quæ cõtigerunt Iob,labijs ſuis nihil peccauit in cõſpectu domini.Itaq; illi teſtimoniũ perhibet dominus dicẽs:Animaduertiſti puerũ meũ Iob? non eſt ſimilis illi quiſquàm in terris,homo ſine querela,uerus dei cultor.Et Tobias poſt opera magnifica,poſt miſericordiæ ſuæ multa & glorioſa præconia,cæcitatem luminũ paſſus, timens & benedicens deũ in aduerſis,per ipſam corporis ſui cladem creuit ad laudẽ,quẽ & ipſum uxor ſua deprauare tentauit dicens: Vbi ſunt iuſticiæ tuæ? ecce quæ pateris. At ille circa timorẽ dei ſtabi- Tob.2. lis & firmus,& ad omnẽ tolerantiã paſſionis fide religionis armatus, tentationi uxoris inualidæ in dolore nõ ceſſit, ſed magis deum maiore patientia promeruit,quẽ poſtmodũ Raphaël collaudat & dicit: Opera dei reuelare & cõfiteri honorificũ eſt:nam quando orabas tu & Sara nurus tua,ego obtuli memoriã orationis ueſtræ in cõſpectu claritatis dei.Et cũ ſepelires mortuos ſimpliciter,& quia nõ es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum,& abiſti & condidiſti mortuũ,& miſſus ſum tentare te. Et iterũ: Me miſit deus curare te,& Saram nurũ tuã:ego enim ſum Raphaël unus ex ſeptem angelis ſanctis qui aſſiſtimus & cõuerſamur ante claritatem dei. Hãc tolerantiam iuſti ſemper habuerunt,hanc apoſtoli diſciplinã de domini lege tenuerunt,nõ muſſitare in aduerſis,ſed quæcũq; in ſeculo accidunt fortiter & patiẽter excipere.Cũ Iudæorũ populus hinc ſemper offenderit,quod aduerſus deũ frequentius murmuraret,ſicut teſtatur in Numeris dominus deus dicens:Deſinat murmuratio eorũ à me,& nõ morientur.Murmuran- Nume.20. dum nõ eſt in aduerſis fratres dilectiſſimi,ſed patienter & fortiter quicquid acciderit ſuſtinendum,cũ ſcriptum ſit:Sacrificium deo ſpiritus cõtribulatus, Pſal.50. cor contritum & humiliatũ deus nõ deſpicit:In Deuteronomio quoq; moneat ſpiritus ſanctus per Moyſen & dicat: Dominus deus tuus uexabit te, Deut.8. & famem inijciet tibi,& cognoſcetur in corde tuo ſi bene cuſtodieris præce-

pta eius,siue non.Et iterum:Tentat uos dominus deus uester,ut sciat si dili
gitis dominum deum uestrũ ex toto corde uestro,& ex tota anima uestra.
Genes.22. Sic Abraham deo placuit,qui ut deo placeret,nec amittere filiũ timuit, nec
gerere parricidium recusauit.Qui filium nõ potes lege & sorte mortalitatis
amittere,quid faceres,si filium iubereris occidere? Ad omnia te facere para
Exhortatio ad patientiã. tum timor dei & fides debet.Sit licet rei familiaris amissio,sit de infestanti
bus morbis assidua membrorũ & cruenta uexatio:sit de uxore,de liberis,de
excedẽtibus charis funebris & tristis auulsio,nõ sint tibi offendicula ista,sed
prælia:nec debilitent aut frangant Christiani fidem,sed potius ostendãt in
colluctatione uirtutẽ,cum contemnenda sit omnis iniuria malorum præsen
tium,fiducia futurorum bonorũ.Nisi præcesserit pugna,non potest esse ui
ctoria:cum fuerit in pugnæ congressione uictoria,tunc datur uincentibus &
corona:nã gubernator in tempestate dinoscitur:in acie miles probatur.De
licata iactatio est,cum periculum non est:conflictatio in aduersis probatio
est ueritatis.Arbor quæ alta radice fundata est,uentis incumbentibus non
mouetur:& nauis quæ forti compage solidata est,pulsatur fluctibus nec fo
ratur:& quãdo area fruges terit,uentos grana fortia & robusta cõtemnunt:
inanes paleæ flatu portante rapiuntur.Sic & apostolus Paulus,post naufra
gia,post flagella,post carnis & corporis multa & grauia tormenta,non ue
xari sed emendari se dicit in aduersis,ut dum grauius affligitur,uerius com
2.Cor.12. probetur:Datus est mihi,inquit, stimulus carnis meæ angelus satanæ,qui
me collaphizet,ut nõ extollar,propter quod dominum ter rogaui, ut disce
deret à me,& dixit mihi:Sufficit tibi gratia mea,nã uirtus in infirmitate per
ficitur. Quãdo ergo infirmitas uel imbecillitas & uastitas aliqua grassatur,
tunc uirtus nostra perficitur:tunc fides si tentata perstiterit, coronatur, sicut
Eccl. 27. scriptum est:Vasa figuli probat fornax,& homines iustos tentatio tribula
tionis.Hoc deniq; inter nos & cæteros interest,qui deũ nesciunt,quod illi in
aduersis queruntur & murmurant:nos aduersa non auocant à uirtutis & fi
dei ueritate,sed corroborant in dolore.Hoc quod nunc corporis uires solu
tus in fluxũ uenter euiscerat,quod in faucium uulnera cõceptus medullitus
ignis exæstuat,quod assiduo uomitu intestina quatiũtur,quod oculi ui san
guinis inardescunt,quod quorundã pedes uel aliquas membrorũ partes cõ
tagio morbidæ putredinis amputãtur,quod per iacturas & damna corpo
rum prorumpente languore uel debilitatur incessus,uel auditus obstruitur,
uel cæcatur aspectus,ad documentũ proficit fidei.Contra tot impetus uasti
tatis & mortis incõcussi animi uirtutibus cõgredi,quanta pectoris magnitu
do est? & quanta sublimitas,inter ruinas humani generis stare erectũ, nec
cum eis quibus spes in dominum nulla est,iacere prostratũ? Gratulari ma
gis oportet,& temporis munus amplecti,quod dum nostrã fidem firmiter
promimus,& labore tolerato ad Christum per angustã Christi uiam per
gimus,

gimus,præmium uitæ & fidei ipso iudicãte capiamus. Mori plane timeat,
Mors quibus timenda. sed qui ex aqua & spiritu nõ renatus,gehennæ ignibus mancipatur.Mori ti
meat,qui non Christi cruce & passione censetur:mori timeat, qui ad secun
dam mortem de hac morte transibit:mori timeat,quem de seculo receden
tem perennibus pœnis æterna flamma torquebit.Mori timeat,cui hoc mo
rã lõgiore cõfertur,ut cruciatus eius & gemitus interim differatur. Multi ex
nostris in hac mortalitate moriuntur,hoc est,multi ex nostris de seculo libe
rantur.Mortalitas ista ut Iudæis & gentibus & Christi hostibus pestis est:
ita dei seruis salutaris excessus est.Hoc quod sine ullo discrimine generis hu
mani cum iniustis & iusti moriuntur,nõ est quod putetis bonis & malis in
teritum esse cõmunem.Ad refrigerium iusti uocãtur,ad supplicium rapiun
tur iniusti,datur uelocius tutela fidentibus,perfidis pœna. Improuidi & in
grati sumus fratres dilectissimi ad diuina beneficia,nec quid nobis confera
tur agnoscimus.Excedunt ecce in pace tutæ cum gloria sua uirgines, uenien
tis antichristi minas & corruptelas & lupanaria nõ timentes: pueri periculũ
lubricæ ætatis euadunt,ad cõtinentiæ atq; innocẽtiæ præmium feliciter per
ueniunt:tormenta iam non timet delicata matrona, metum persecutionis,
& manus cruciatusq; carnificis moriendi celeritate lucrata.Pauore mortali
tatis & temporis accenduntur tepidi,constringuntur remissi,excitãtur igna
ui: desertores compelluntur,ut redeant:gentiles coguntur,ut credant:uetus
fidelium populus ad quietem uocatur:ad aciem recẽs & copiosus exercitus
robore fortiore colligitur,pugnaturus sine metu mortis cum prælium uene
rit,qui ad militiã tempore mortalitatis accedit.Quid deinde illud fratres di
lectissimi,quale est,cõp pertinẽs,cõp necessarium,quod pestis ista & lues,quæ
horribilis & feralis uidetur,explorat iusticias singulorum,& mentes huma
ni generis examinat, an infirmis seruiant sani? an propinqui cognatos pie
diligant? an misereantur seruorũ lãguentium domini? an deprecãtes ægros
non deserant medici? an feroces uiolentiam suam comprimant? an rapaces
auaritiæ furentis insatiabilem semper ardorem uel metu mortis extinguãt?
an ceruicem flectant superbi? an audaciam leniant improbi? an pereunti
bus charis uel sic aliquid diuites largiantur & donent sine hærede moritu
ri? Vt nihil aliud mortalitas ista contulerit,hoc Christianis & dei seruis plu
rimum præstitit,quod martyrium cœpimus libenter appetere, dum mor
tem discimus non timere.Exercitia sunt nobis ista non funera,dant animo
fortitudinis gloriam,contemptu mortis præparãt ad coronam. Sed fortas
se aliquis opponat & dicat:Hoc me ergo in præsenti mortalitate contristat, Obiectio.
quod qui paratus ad confessionem fueram,& ad tolerantiam passionis to
to me corde & plena uirtute deuoueram,martyrio meo priuor,dum morte
præuenior.Primo in loco nõ est in tua potestate,sed in dei dignatione mar
tyrium:nec potes te dicere perdidisse,quod nescis an merearis accipere, tunc

deinde deus ſcrutator renum & cordis,& occultorum cõtemplator & cogni
tor uidet te,& laudat,& cõprobat,& qui perſpicit apud te paratã fuiſſe uir
tutẽ,reddet pro uirtute mercedẽ. Nunquid Cain cũ deo munus offerret iã
peremerat fratrẽ? & tamen parricidiũ mente conceptũ deus prouidus ante
damnauit,ut illic cogitatio mala & pernicioſa cõceptio deo prouidẽte, pro
ſpecta eſt:ita & in dei ſeruis,apud quos confeſſio cogitatur & martyriũ mẽ
te cõcipitur,animus ad bonũ deditus deo iudice coronatur. Aliud eſt mar
tyrio animum deeſſe,aliud animo defuiſſe martyrium. Qualem te inuenit
deus cum uocat,talẽ pariter & iudicat,cum ipſe teſtetur & dicat. Et ſcient o
mnes eccleſiæ quod ego ſum ſcrutator renis & cordis,nec enim ſanguinẽ ue
ſtrum quærit deus,ſed fidem,nam nec Abraham,nec Iſaac,nec Iacob occiſi
ſunt,& tamen fidei ac iuſticiæ meritis honorati inter patriarchas primi eſſe
meruerunt. Ad quorũ cõuiuium cõgregatur quiſquis fidelis & iuſtus & lau
dabilis inuenitur. Meminiſſe debemus uoluntatẽ nos non noſtram,ſed dei
facere debere,ſecundũ quod nos deus quotidie iuſſit orare. Quàm præpo
ſterum eſt quamq; peruerſum,ut cum dei uoluntatẽ fieri poſtulemus,quã
do euocat nos & accerſit de hoc mundo deus,non ſtatim uoluntatis eius im
perio pareamus. Hoc nitimur & reluctamur, & peruicacium more ſeruorũ
ad conſpectum domini cum triſticia & mœrore perducimur,exeuntes iſtinc
neceſſitatis uinculo,nõ obſequio uoluntatis,& uolumus ab eo præmijs cœ
leſtibus honorari,ad quẽ uenimus inuiti? Quid ergo rogamus & petimus,
ut adueniat regnum cœlorum,ſi captiuitas terrena delectat? Quid precibus
frequẽter iteratis rogamus & poſcimus,ut acceleret dies regni,ſi maiora de
ſideria & uota potiora ſunt ſeruire iſtic diabolo,quàm regnare cũ Chriſto?
Deniq; ut manifeſtius diuinæ prouidentiæ indicia dareſcerent,quod domi
nus præſcius futurorum ſuis conſulat ad ueram ſalutem,cum quidã de col
legis & conſacerdotibus noſtris iã infirmitate defeſſus,& de appropinquan
te morte ſolicitus commeatum ſibi precaretur,aſtitit deprecanti & iam penè
morienti iuuenis honore & maieſtate uenerabilis, ſtatu excelſus, & clarus
aſpectu,& quem aſſiſtentem ſibi uix poſſet humanus aſpectus oculis car
nalibus intueri,niſi quod talem uidere iam poterat de ſeculo receſſurus. At
q; ille non ſine quadam animi & uocis indignatione infremuit & dixit: Pati
timetis,exire non uultis,quid faciam uobis? Increpantis uox eſt & monẽtis
qui de perſecutione ſolicitis, de accerſione ſecuris,non conſentit ad præſens
deſiderium,ſed cõſulit in futurum. Audiuit frater noſter & collega morituꝝ
rus,quod cæteris diceret. Nã qui moriturus audiuit,ad hoc audiuit ut dice
ret:audiuit non ſibi ille,ſed nobis. Nam quid diſceret iam receſſurus? didicit
imò nobis remanentibus,ut dum ſacerdotem qui commeatum petebat in
crepitum eſſe cõperimus,quid cunctis expediat agnoſceremus. Nobis quo
q; ipſis minimis & externis quoties reuelatum eſt,quàm frequenter atq; ma
nifeſte

Qualis quis inuenitur, talis iudicatur.

Viſio.

nifeſte de dei dignatione præceptũ eſt,ut cõteſtarer aſſidue,& publice præ
dicarem,fratres noſtros non eſſe lugendos accerſione dominica de ſeculo li
beratos,cũ ſciam non eos amitti,ſed præmitti,recedentes præcedere,ut pro
ficiſcentes & nauigantes deſiderari eos debere,non plangi: nec accipiendas
eſſe hic atras ueſtes,quando illi ibi indumenta alba iam ſumpſerint:occaſio
nem dandã non eſſe gentilibus,ut nos merito ac iure reprehendant,quod,
quos uiuere apud deum dicimus,ut extinctos & perditos lugeamus, & fidẽ
quam ſermone & uoce depromimus,cordis & pectoris teſtimonio reprobe
mus. Spei noſtræ ac fidei præuaricatores ſumus: ſimulata,ficta,fucata uidẽ
tur eſſe quæ dicimus. Nihil prodeſt uerbis proferre uirtutẽ,& factis deſtrue
re ueritatẽ. Improbat denicq; apoſtolus Paulus & obiurgat & culpat, ſi qui
contriſtentur in exceſſu ſuorum: Nolumus, inquit, ignorare uos fratres de
dormientibus,ut non cõtriſtemini ſicut & cæteri,qui ſpem nõ habẽt. Si eñ
credimus quia Ieſus mortuus eſt & reſurrexit,ſic & deus eos qui dormierũt
in Chriſto,adducet cum illo. Eos contriſtari dicit in exceſſu ſuorũ, qui ſpem
nõ habent. Qui autem ſpe uiuimus,& in deum credimus,& Chriſtum paſ
ſum eſſe pro nobis,& reſurrexiſſe confidimus in Chriſto manentes, & per
ipſum atq; in ipſo reſurgentes, quid aut ipſi recedere iſtinc de ſeculo nolu
mus,aut noſtros recedẽtes quaſi perditos plãgimus ac dolemus, ipſo Chri
ſto domino ac deo noſtro monente & dicente: Ego ſum reſurrectio,qui cre
dit in me licet moriatur,uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me,non morie
tur in æternum. Si in Chriſtum credimus,fidem uerbis & promiſſis eius ha
beamus,& nõ moriemur in æternum,ad Chriſtum cũ quo & uicturi & re
gnaturi ſemper ſumus,læta ſecuritate ueniamus. Quod interim morimur,
ad immortalitatẽ morte tranſgredimur: nec poteſt uita æterna ſuccedere, ni
ſi hinc contigerit exire: nõ eſt exitus,ſed tranſitus,& tẽporali itinere decurſo
ad æterna tranſgreſſus. Quis nõ ad meliora feſtinet? Quis nõ mutari & re
formari ad Chriſti ſpeciẽ,& ad cœleſtis gratiæ dignitatẽ uenire citius exo
ptet? Paulo apoſtolo prædicante: Noſtra aũt cõuerſatio,inquit,in cœlis eſt,
unde & dominum expectamus Ieſum Chriſtum, qui trãſformabit corpus
humilitatis noſtræ,cõfiguratum corpori claritatis ſuæ. Tales nos futuros &
Chriſtus dominus pollicetur,quando ut cũ illo ſimus,& cũ illo in æternis ſe
dibus uiuamus,atq; in regnis cœleſtibus gaudeamus,patrem precatur pro
nobis: Pater quos mihi dediſti,uolo ut ubi ego fuero,& ipſi ſint mecũ,& ui
deant claritatẽ quã mihi dediſti,prius cq; mundus fieret. Venturus ad Chri
ſti ſedem,ad regnorum cœleſtium claritatem lugere non debet nec plange
re,ſed potius ſecundũ pollicitationem domini,ſecundum fidem ueritatis,in
profectione ſua & trãſlatione gaudere. Sic deniq; inuenimus & Enoch trãſ
latum eſſe,qui deo placuit. Sic in Geneſi teſtatur & loquitur ſcriptura diui
na: Et placuit Enoch deo,& non eſt inuentus poſtmodum,quià deus illum
tranſtu

Gaudendum morte potius quàm flendũ.

1. Theſſal. 4.

Ioan. 11.

Philip. 3.

Ioan. 17.

Enoch deo placuit. Gen. 5.

transtulit. Hoc fuit placuisse in conspectu dei, de hac contagione seculi me-
Eccl. 14. ruisse transferri. Sed & per Salomonem docet spiritus sanctus, qui deo pla-
ceant maturius hinc eximi, & citius liberari, ne dum in isto mundo diutius
Sapi. 4. immorantur, mundi contactibus polluantur. Raptus est, inquit, ne malicia
mutaret intellectum eius, placita enim erat deo anima eius: propter hoc pro-
perauit educere eum de media iniquitate. Sic & in psalmis ad dominũ pro-
Psal. 83. perat spirituali fide deo sua anima deuota, sicut scriptũ est: Quàm dilectissi-
mæ habitationes tuæ deus uirtutum, desiderat & properat anima mea ad
atria dei. Eius est in mundo diu uelle manere, quem mundus oblectat, quẽ
seculum blandiens atq; decipiens, illecebris terrenæ uoluptatis inuitat. Por-
rò cum mundus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, & nõ ma-
gis sequeris Christum qui te redemit, & diligit? Ioannes in epistola sua da-
mat & loquitur: & ne carnalia desideria sectantes mundum diligamus, hor
1. Ioan. 2. tatur: Nolite, inquit, diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis
dilexerit mundum, nõ est charitas patris in illo, quia omne quod in mũdo
est, concupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & ambitio seculi quæ
non est à patre, sed ex cõcupiscentia mundi, & mundus transibit & concupi
scentia eius, qui autẽ fecerit uoluntatem dei, manet in æternum, sicut & deus
manet in æternum. Porrò fratres dilectissimi mente integra, fide firma, uir-
tute robusta, parati ad omnem uoluntatẽ dei simus: pauore mortis excluso
immortalitatem quæ sequitur, cogitemus. Hoc nos ostendamus esse quod
credimus, ut neq; charorũ lugeamus excessum, & cũ accersitionis propriæ di
es uenerit, incunctanter & libẽter ad dominũ ipso uocãte ueniamus. Quod
cum semper fuerit faciendũ dei seruis, nunc fieri multo magis debet corruẽ-
te iam mundo, & malorũ infestantium turbinibus obsesso, ut qui cernimus
cœpisse iã grauia, & scimus imminere grauiora, lucrum maximũ compute-
mus, si istinc uelocius recedamus. Si in habitaculo tuo parietes uetustate nu
tarent, tecta desuper tremerẽt, domus iam fatigata, iã lassa ædificijs senectu
te labẽtibus, ruinam proximã minaretur, nónne omni celeritate migrares?
Si te nauigante turbida & procellosa tempestas fluctibus ui uenti excitatis,
Mundus nu tat. prænunciaret futura naufragia, nónne portũ uelociter peteres? Mundus ec-
ce nutat & labitur, & ruinã sui nõ iam senectute rerum, sed fine testatur, & tu
nõ deo gratias agis, nõ tibi gratularis quod exitu maturiore subtractus, rui
nis & naufragijs, & plagis imminẽtibus exuaris? Cõsiderandum est fratres
dilectissimi, & identidem cogitandum, renunciasse nos mundo, & tanquam
hospites & peregrinos hic interim degere. Amplectamur diem, qui assignat
singulos domicilio suo, qui nos istinc ereptos, & laqueis secularibus exutos
paradiso restituit, & regno cœlesti. Quis non peregre constitutus properet
in patriam regredi? Quis non ad suos nauigare festinans, uentum prospe-
rum cupidius optaret, ut uelociter charos liceret amplecti? Patriam nostrã
para-

paradisum cõputamus, parentes nostros patriarchas habere iam cœpimus:
quid non properamus & currimus, ut patriam nostram uidere, ut parentes
salutare possimus? Magnus illic nos charorũ numerus expectat, parentũ,
fratrũ, filiorũ, frequens nos & copiosa turba desyderat, iam de sua immorta
litate secura, & adhuc de nostra incolumitate solicita. Ad horum conspectũ
& complexum uenire, quanta & illis & nobis in cõmune lætitia est? qualis il
lic cœlestium regnorũ uoluptas sine timore moriendi, & cum æternitate ui-
uendi? quàm summa & perpetua felicitas? illic apostolorum gloriosus cho-
rus: illic prophetarũ exultantium numerus: illic martyrũ innumerabilis po-
pulus, ob certaminis & passionis uictoriã coronatus: triumphantes illic uir-
gines quæ concupiscentiam carnis & corporis continentiæ robore subege-
runt, remunerati misericordes qui alimentis & largitionibus pauperũ iusti-
tiæ opera fecerunt, qui dominica præcepta seruantes ad cœlestes thesauros
terrena patrimonia transtulerunt. Ad hos fratres dilectissimi auida cupidi-
tate properemus, ut cum his cito esse possimus, ut cito ad Christum uenire
contingat, optemus. Hanc cogitationem nostram deus uideat, hoc propo-
tum mentis & fidei dominus Christus aspiciat, daturus eis gloriæ suæ am-
pliora præmia, quorum circa se fuerint desyderia maiora. Amen.

ARGVMENTVM SERMONIS SEQVENTIS.

Sermo quintus eiusdem de lapsis & coronatis iam martyribus uel ad uitam
seruatis, docens deũ familiam suam hoc examine probare uoluisse, quia tradi-
tam diuinitus disciplinam pax longa corruperat, Deinde multa de corpore Chri-
racula enarrans: ad pœnitentiam hortatur. sti mi

SERMO QVINTVS DE LAPSIS.

PAx ecce dilectissimi fratres ecclesiæ reddita est, & quod difficile
nuper incredulis ac perfidis impossibile uidebatur, ope atq; ul-
tione diuina securitas nostra reparata est. In lætitiam mentes re
deunt, & tempestate pressuræ ac nube discussa, tranquillitas ac
serenitas refulserũt. Dãdæ laudes deo, & beneficia eius ac munera cũ gratia- *Serenitas dño scussa nube refulget.*
rum actione celebranda, quamuis agere gratias nostra uox nec in persecuti
one cessauerit. Neq; enim tantũ inimico licere potest, ut nõ qui dominũ to-
to corde, & anima, & uirtute diligimus, benedictiones eius & laudes semper
& ubiq; cũ gloria prædicemus. Exoptatus uotis omnibus dies uenit, & post
longæ noctis horribilẽ tetramque caliginẽ dei luce radiatus mundus eluxit.
Confessores præconio boni nominis claros, & uirtutis ac fidei laudibus glo
riosos, lætis conspectibus intuemur, sanctis osculis adhærentes desyderatos
diu inexplebili cupiditate cõplectimur. Adest militum Christi cohors can- *Confessorum cõmendatio.*
dida, qui persecutionis urgentis ferociam turbulentam stabili congressione
fregerunt, parati ad patientiam carceris, armati ad tolerantiam mortis: repu
gnastis fortiter seculo: spectaculum gloriosum præbuistis deo: secuturis fra-
tribus fuistis exemplo. Religiosa uox Christum locuta est, in quem se semel
credidis-

credidiſſe cõfeſſa eſt. Illuſtres manus quæ nõ niſi diuinis operibus aſſueue-
rant, ſacrificijs ſacrilegis reſtiterũt. Sanctificata ora cœleſtibus cibis poſt cor
pus & ſanguinẽ domini prophana contagia, & idolorũ reliquias reſpuerũt.
Ab impio ſceleratoq; uelamine, quo illic uelabantur ſacrificantiũ capita ca-
ptiua, caput ueſtrũ liberũ manſit. Frons cum ſigno dei pura, diaboli coronã
ferre non potuit, coronæ ſe domini reſeruauit. Quàm uos læto ſinu excipit
mater eccleſia de prælio reuertentes? Quàm beata, quàm gaudens portas ſu
as aperit, ut adunatis agminibus intretis, de hoſte proſtrato trophæa refe-
rentes? Cum triumphantibus uiris & fœminæ ueniunt, quæ cum ſeculo di-
micantes ſexum quoq; uicerunt. Veniunt & geminata militiæ ſuæ gloria uir
gines, & pueri annos ſuos uirtutibus tranſeuntes. Necnon & circumſtan-
tium cætera multitudo ueſtram gloriam ſequitur, proximis & penè coniun-
ctis laudis inſignibus ueſtigia ueſtra comitatur. Eadem & illis ſynceritas cor
dis, eadem fidei tenacis integritas. Inconcuſſis præceptorũ cœleſtium radici
bus nixos, & euãgelicis traditionibus roboratos, nõ præſcripta exilia, nõ de-
ſtinata tormẽta, nõ rei familiaris damna & corporis ſupplicia terruerũt. Ex-
plorandæ fidei præfiniebantur dies. Sed qui ſeculo renunciaſſe ſe meminit,
nullũ ſeculi diem nouit. Nec tempora terrena iam computat, qui æternitatẽ
de deo ſperat. Nemo fratres, nemo hanc gloriam mutilet, nemo incorruptã
ſtantiũ firmitatẽ maligna obtrectatione debilitet, cum dies negantibus præ
ſtitutus exceſſit, quiſquis profeſſus intra diem nõ eſt, Chriſtianũ ſe eſſe con-
victoriæ gradus. feſſus eſt. Primus eſt uictoriæ titulus, gentiliũ manibus apprehenſum, do-
minum confiteri. Secundus ad gloriam gradus eſt, cauta receſſione ſubtra-
ctum domino reſeruari. Illa publica, hæc priuata confeſſio eſt. Ille iudicem
ſeculi uincit, hic contentus deo ſuo iudice, cõſcientiam puram cordis integri-
tate cuſtodit. Illic fortitudo promptior, hic ſolicitudo ſecurior. Ille appropin
quante hora ſua iam maturus inuentus eſt, hic fortaſſe dilatus eſt, qui patri
monio derelicto idcirco receſſit, quia nõ erat negaturus, confiteretur utiq; ſi
fuiſſet & ipſe detentus. Has martyrũ cœleſtes coronas, has confeſſorũ glori
as ſpirituales, has ſtantiũ fratrũ maximas eximiasq; uirtutes mœſtitia una
contriſtat, quod auulſam noſtrorũ uiſcerũ partẽ uiolentus inimicus popula
tionis ſuæ ſtrage deiecit. Quid hoc loco faciam dilectiſſimi fratres fluctuans
uario mentis æſtu? Quid aut quomodo dicam? Lachrymis magis quàm
uerbis opus eſt ad exprimendũ dolorem, quo corporis noſtri plaga deflen
da eſt, quo populi aliquando numeroſi multiplex lamentanda iactura eſt.
Quis enim ſic durus ac ferreus, quis ſic fraternæ charitatis oblitus, qui inter
ſuorũ multiformes ruinas & lugubres ac multo ſqualore deformes reliqas
conſtitutus, ſiccos oculos tenere præualeat? nec erumpente ſtatim fletu pri-
us gemitus ſuos lachrymis quàm uoce depromat? Doleo fratres doleo uo-
biſcum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria, & ſanitas
priuata

priuata blanditur, quando plus paſtor in gregis ſui uulnere uulneretur. Cũ
ſingulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera luctuoſa parti-
cipo. Cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus ia
cere me credo. Iaculis illis graſſantis inimici mea mẽbra ſimul percuſſa ſunt,
ſæuientes gladij per mea uiſcera tranſierunt. Immunis & liber à perſecutio-
nis incurſu fuiſſe non poteſt animus. In proſtratis fratribus & me proſtra-
uit affectus. Habẽda tamen eſt, fratres dilectiſſimi, ratio ueritatis, nec ſic mẽ *Veritatis ra-*
tem & ſenſum perſecutionis infeſtæ tenebroſa caligo debet cæcaſſe, ut nihil *tio habenda.*
remanſerit lucis & luminis, unde diuina præcepta perſpici poſſint. Sed da-
dis cauſa cognoſcitur, & medela uulneris inuenitur, deus probare familiam
ſuam uoluit. Et quia traditam nobis diuinitus diſciplinam pax longa corru
perat iacentem fidem, & penè dixerim dormientem, cenſura cœleſtis erexit: *Fides dormiẽs*
cumq; nos pro peccatis noſtris amplius pati meremur, clementiſſimus do- *cenſura cœle-*
minus ſic cuncta moderatus eſt, ut hoc omne quod geſtum eſt, exploratio *ſti erigitur.*
potius quàm perſecutio uideretur. Studebant augendo patrimonio ſingu-
li, & obliti quid credentes, aut ſub apoſtolis ante feciſſent, aut ſemper facere
deberent, inſatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabãt.
Non in ſacerdotibus religio deuota, non in *miniſterijs fides integra, nõ in *Al's mini-*
operibus miſericordia, non in moribus diſciplina. Corrupta barba in uiris, *ſtris.*
in fœminis forma fucata. Adulterati poſt dei manus oculi, capilli mendacio *Inuerſa oĩa.*
colorati. Ad decipiẽda corda ſimplicium callidæ fraudes, circũueniendis fra
tribus ſubdolæ uoluntates. Iungere cum infidelibus uinculum matrimonij,
proſtituere cum gentilibus membra Chriſti. Nõ iurare tantum temere, ſed
ad hoc etiam peierare. Præpoſitos ſuperbo tumore contemnere, uenenato
ſibi ore maledicere. O dijs pertinacibus inuicem diſſidere. Epiſcopi plurimi,
quos & ornamento eſſe oportet cæteris & exemplo, diuina procuratione cõ
tempta, procuratores rerum ſecularium fieri: derelicta cathedra, plebe deſer
ta, per alienas prouincias oberrantes negociationis quæſtuoſe nũdinas au-
cupari. Eſurientibus in eccleſia fratribus habere argentum largiter, uelle fun
dos inſidioſis fraudibus rapere, uſuris multiplicãtibus fœnus augere. Quid
non perpeti tales pro peccatis eiuſmodi mereremur? cum iam pridem præ-
monuerit ac dixerit cenſura diuina: Si dereliquerint legem meam, & in iudi- *Pſal. 88.*
cijs meis non ambulauerint, ſi iuſtificationes meas prophanauerint, & præ-
cepta mea non ſeruauerint, uiſitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis
delicta eorum. Prænunciata ſunt iſta nobis & ante prædicta. Sed nos datæ
legis & obſeruationis immemores, id egimus per noſtra peccata, ut dũ do-
mini mandata cõtemnimus, ad correctionem delicti, & probationem fidei
remedijs ſeuerioribus ueniremus. Nec ſaltem ſero conuerſi ad domini timo
rem ſumus, ut hanc correctionem noſtram probationemq; diuinam pati-
enter ſubiremus. Ad prima ſtatim uerba minantis inimici, maximus fratrũ

numerus fidem ſuam prodidit,nec proſtratus eſt perſecutionis impetu, ſed uoluntario lapſu ſe ipſe proſtrauit. Quid oro inauditum, quid nouum uenerat,ut uelut incognitis atq; inopinatis rebus exortis Chriſti ſacramẽtum temeritate præcipiti ſolueretur? Nónne hæc & prophetæ ante & apoſtoli poſtmodum nunciauerunt? Nónne iuſtorum preſſuras,& gentilium ſemper iniurias pleni ſpiritu ſancto prædicauerunt? Nónne fidem noſtrã ſemper armãs & dei ſeruos cœleſti uoce corroborans, dicit ſcriptura diuina: Deminum deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies? Nónne iram diuinæ indignationis oſtendens,& penè metum præmonens denuo dicit? Adorauerũt eos quos fecerunt digiti eorum,& curuatus eſt homo,& humiliatus eſt uir, & non laxabo illis. Et iterum deus loquitur dicens: Sacrificans dijs eradicabitur,niſi deo ſoli. In euangelio quoq; poſtmodum dominus in uerbis doctor,& conſummator in factis,docens quid fieret & faciens quodcunq; docuiſſet: quicquid nunc geritur & geretur,nónne ante præmonuit? Nónne & negantibus æterna ſupplicia,& ſalutaria confitentibus præmia ante conſtituit? Exciderunt quibuſdam,proch nephas,omnia,& de memoria receſſerunt. Non expectauerunt ſaltem,ut interrogati negarent, ut thus accenderent apprehenſi. Ante aciem multi uicti,ſine congreſſione proſtrati,nec hoc ſibi reliquerunt,ut ſacrificare idolis uiderentur inuiti. Vltro ad forum currere,ad mortem ſponte properare,quaſi hoc olim cuperent,quaſi amplectereẽtur occaſionem datam,quam ſemper optaſſent. Quot illic à magiſtratibus ueſpera urgente dilati ſunt? quot ne eorum differretur interitus etiam rogauerunt? Quam uim poteſt talis obtendere,qua crimen ſuum purget,cũ uim magis ipſe fecerit ut periret? Nónne quando ad Capitolium ſponte uẽtum eſt,quando ultro ad obſequium diri facinoris acceſſum eſt,labauit greſſus, caligauit aſpectus,tremuerunt uiſcera,brachia conciderunt? Nõ ſenſus obſtupuit,ſermo hæſit,lingua defecit? Stare illic potuit dei ſeruus, & loqui & renunciare Chriſto,qui iam diabolo renunciarat & ſeculo? Nõ ara illa, quò moriturus acceſſit,rogus illi fuit? Non illi altare,quod fœtore tetro fumare ac redolere cõſpexerat,uelut funus & buſtum uitæ ſuæ horrere ac fugere debebat? Quid hoſtiam tecum miſer,quid uictimam immolaturus uel ſuppliciturus imponis? Ipſe ad aras hoſtia,uictima ipſe ueniſti. Immolaſti illic ſalutem tuam,ſpem tuam. Fidem tuam funeſtis illis ignibus concremaſti. Ac multis proprius interitus ſatis non fuit. Hortamentis mutuis in exitium populus impulſus eſt. Mors inuicem lethali poculo propinata eſt. Ac ne quid deeſſet ad criminis cumulum,infantes quoq; parentum manibus uel impoſiti uel attracti. Amiſerũt paruuli,quod in primo ſtatim natiuitatis exordio fuerant conſecuti. Nónne illi cum iudicij dies uenerit dicent: Nos nihil fecimus,nec derelicto cibo & poculo dei ad prophana contagia ſponte properauimus,perdidit nos aliena perfidia,parentes ſenſimus parricidas: Illi nobis

Deut.6.

Eſa.2.

Exo.22.

bis eccleſiam matrem,illi patrem deum negauerunt,ut dum parui & improuidi,& tanti facinoris ignari,per alios ad conſortium criminum iungimur, aliena fraude*moreremur? Nec eſt,proh dolor,iuſta aliqua & grauis cauſa,quæ tantum facinus excuſet. Relinquenda erat patria & patrimonij facienda iactura. Cui enim naſcenti atq; morienti non relinquenda quandoq; patria,& patrimonij ſui facienda iactura eſt? Vt Chriſtus nõ relinquatur, ſalutis ac ſedes æternæ iactura timeatur. Clamat ecce per prophetam ſpiritus ſanctus: Diſcedite,diſcedite,exite inde,& immundũ nolite tangere. Exite de medio eius,mundamini qui fertis uaſa domini: & qui ſunt uaſa domini ac templum dei,ne immundum tãgere,& feralibus cibis pollui uiolarijq; cogantur,non exeunt de medio nec recedũt? Alibi quoq; uox auditur è cœlo,præmonens quid dei ſeruos facere conueniat dicens: Exi de ea populus meus,ne particeps ſis delictorum eius, & ne perſtringaris plagis eius. Qui exit & cedit delicti particeps non fit. Plagis uero & ipſe conſtringitur,qui ſocius criminis inuenitur. Et ideo dominus in perſecutione ſecedere & fugere mandauit,atq; ut id fieret & docuit & fecit. Nam cum corona de dei dignatione deſcendat,nec poſſit accipi niſi fuerit hora ſumẽdi,quiſquis in Chriſtũ manens interim cedit non fidem denegat,ſed tempus expectat. Qui autem cum non ſecederet,cecidit,remanſit negaturus. Diſſimulanda fratres ueritas non eſt,nec uulneris noſtri materia & cauſa reticenda. Decepit multos patrimonij ſui amor cæcus,nec ad recedendum parati, aut expediti eſſe potuerunt,quos facultates ſuæ uelut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remanentibus uincula,illæ cathenæ,quibus & uirtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens uincta,& anima prædata,ut ſerpenti terram,ſecundum dei ſententiã, deuoranti,præda & cibus fierent,qui terreſtribus inhærerent. Et idcirco dominus bonorum magiſter,& præmonens in futurum: Si uis, inquit, perfectus eſſe,uade uende omnia tua,& da pauperibus,& habebis theſaurum in cœlis,& ueni ſequere me. Si hoc diuites facerent,per diuitias nõ perirent,theſaurum in cœlo reponentes,hoſtem nunc & expugnatorem domeſticũ nõ haberẽt: eſſet in cœlo cor,& animus,& ſenſus,ſi theſaurus eſſet in cœlo. Nec uinci à ſeculo poſſet,qui unde uinceretur in ſeculo non haberet: ſequeretur dominum ſolutus & liber,ut apoſtoli & ſub apoſtolis multi,& nonnulli fere fecerunt: qui & rebus ſuis,& parentibus derelictis indiuiduis Chriſto nexibus adhæſerunt. Sequi autem Chriſtum quomodo poſſunt,qui patrimonij uinculo detinentur? Aut quomodo cœlum petunt,& ad ſublimia & altæ conſcendunt,qui terrenis cupiditatibus degrauantur? Poſſidere ſe credunt, qui potius poſſidentur,cenſus ſui ſerui,nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati. Hoc tempus,hos homines Apoſtolus denotat dicens: Qui autem uolunt diuites fieri,incidunt in tentationem & muſcipulas,& deſideria multa,& nocentia,quæ mergunt hominem in perditionem

Aliàs*capemur.

Eſa.52.

Apoc.18.

Mat.19.

Pecuniæ mancipati. 1.Tim.6.

& interitum. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam
Cupiditas radix malorũ. appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Dominus autem quibus nos præmijs ad contemptum rei familiaris inuitat? Parua hæc & exigua huius temporis damna, quibus mercedibus pensat? Nemo
Mar. 10. est, inquit, qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum dei, & non recipiat septies tãtum in isto tempore, in seculo autem uenturo uitam æternam. Quibus cognitis, & de domini pollicentis ueritate compertis, non tantum timenda nõ est eiusmodi, sed & optanda iactura, ipso denuo domino prædicante & monente: Be-
Mat. 5. ati eritis cum persecuti uos fuerint, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro ut nequam propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces uestra multa est in cœlis. Sed tormenta postmodum uentura erant, & cruciatus graues reluctantibus imminebant. Queri de tormentis potest, qui per tormenta superatus est: & excusationem doloris obtendere, qui uictus est in dolore. Potest rogare talis, & dicere: Certare quidem fortiter uolui, & sacramenti mei memor deuotionis ac fidei arma suscepi: sed me in congressione pugnantem cruciamenta uaria & supplicia longa uicerunt: Stetit mens stabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis immobilis diu anima luctata est: sed cum durissimi iudicis recrudescente sæuitia iam fatigatum nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret, caro me in colluctatione deseruit, infirmitas uiscerum cessit, nec animus
Corpus nõ animus in martyrio deficit. sed corpus in dolore defecit. Potest cito proficere ad ueniam causa talis. Potest eiusmodi excusatio esse miserabilis. Sic hic Casto & Aemilio aliquando dominus ignouit. Sic in prima congressione deuictos, uictores in secundo prælio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus ante cessissent, & unde superati essent inde superarent. Deprecabantur illi non lachrymarum miseratione, sed uulnerum, nec sola lamentabili uoce, sed laceratione corporis & dolore. Manabat pro fletibus sanguis, & pro lachrymis cruor seminstulatis uisceribus defluebat. Nunc uero quæ uulnera ostendere uicti possunt? quas plagas hiantium uiscerum? quæ tormenta membrorum, ubi nõ fides congressa cecidit, sed congressionem perfidia præuenit? Nec excusat oppressum necessitas criminis, ubi crimen est uoluntatis. Nec hoc eo dico, ut fratrum causas onerem, sed ut magis fratres ad precem satisfactionis instigem. Nam cum scriptum sit, qui uos felices dicunt, in errorem uos mittunt, & semitas pedum uestrorum turbant. Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta ille, sed nutrit. Atqui consilijs fortioribus redarguit simul, atque instruit fra-
Apoc. 3. trem, promouet ad salutem. Quos diligo, inquit dominus, redarguo, & castigo. Sic oportet dei sacerdotem non obsequijs decipientibus fallere, sed

sed remedijs salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui tumẽtes uul
Medicus imperitus. nerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus uiscerum uirus inclusum, dum seruat, exaggerat. Aperiendum uulnus est & secãdum, & putredinibus amputatis medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem gratias aget postmodum, cum senserit sanitatem. Emersit enim, fratres dilectissimi, nouum genus dadis, & quasi parum persecutionis procella sæuierit, accessit ad cumulum sub misericordiæ titulo malum fallens & blanda pernicies. Contra euangelij uigorem, contra domini ac dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita & falsa pax periculosa dantibus, & nihil accipienti-
Pax dantibus periculosa. bus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec ueram de satisfactione medicinã. Pœnitentia de peccatoribus excluſa est, grauissimi extremiq; delicti memoria sublata est. Opperiuntur morientium uulnera & plaga lethalis altis & profundis uisceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus & contagia funesta redolentibus, do-
Leuit. 17. mini corpus inuadunt, cum occurrat scriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunq; manducauerit ex carne salutaris sacrificij, quod est domini, & immunditia eius super ipsum, & peribit anima illa de populo suo: Apostolus item testetur & dicat: Nõ po-
1. Cor. 10. testis calicem domini bibere & calicem dæmoniorũ, non potestis mensæ domini cõmunicare & mensæ dæmoniorum: Idem contumacibus & peruica-
2. Cor. 11. cibus comminetur & denunciet dicens: Quicunq; ederit panem, aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Spretis his omnibus atq; cõtemptis, uis infertur corpori eius & sanguini eius. Plus modo in dominum manibus atq; ore delinquunt, quàm cum dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante pur-
Exomologesis confessio. gatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatã indignantis domini & minantis, pacem putant esse, quam quidam uerbis fallacibus uenditant. Nõ est pax illa, sed bellum. Nec ecclesiæ iungitur qui ab euangelio separatur. Quid iniuriam beneficium uocant? quid impietatẽ uocabulo pietatis appellant? quid eis qui flere iugiter, & rogare dominum suũ debent, intercepta pœnitentiæ lamentatione communicare se simulãt? Hoc sunt eiusmodi lapsis, quod grando frugibus, quod turbidum sydus arboribus, quod armentis pestilens uastitas, quod nauigijs sæua tempestas. Solatium æternæ spei adimunt, arborem à radice subuertunt, sermone morbido ad lethale contagiũ serpunt, nauẽ ad scopulos, ne in portum perueniat, illidunt. Non cõcedit pacẽ facilitas ista, sed tollit, nec cõmunicationem tribuit, sed impedit ad salutẽ. Persecutio est hæc alia, & alia tentatio, per quã subti-

lis inimicus impugnandis adhuc lapſis occulta populatione graſſatur. Vt lamentatio conquieſcat, ut dolor ſileat, ut delicti memoria uaneſcat, comprimatur pectorum gemitus, ſtatuatur fletus oculorum, ne dominū grauiter
Apoc.2. offenſum longa & plena pœnitentia deprecetur, cum ſcriptum ſit: Memento unde ceciderīs, & age pœnitētiam. Nemo ſe fallat, nemo decipiat. Solus
Deo propriū miſereri. dominus miſereri poteſt. Veniam peccatis, quæ in ipſum commiſſa ſunt, ſolus poteſt ille largiri qui peccata noſtra portauit, q pro nobis doluit, quē deus tradidit pro peccatis noſtris. Homo deo eſſe non poteſt maior, nec remittere aut donare indulgētia ſua ſeruus poteſt, quod in dominum delicto grauiore commiſſum eſt, ne adhuc lapſo & hoc accedat ad crimen, ſi neſciat
Hier.17. eſſe prædictum: Maledictus homo qui ſpem habet in homine. Dominus
Dominus orādus. orandus eſt, dominus noſtra ſatiſfactione placandus eſt, qui negantem negare ſe dixit, qui omne iudicium de patre ſolus accepit. Credimus quidem
Ioan.5. poſſe apud iudicem plurimum ualere martyrum merita & opera iuſtorū, ſed cum iudicij dies uenerit, cum poſt occaſum ſeculi huius & mūdi ante tribunal Chriſti populus eius adſtiterit. Cæterum ſi quis præpropera feſtinatione temerarius remiſſionem ſe cunctis dare putat poſſe, aut audet domini præcepta reſcindere, non tantum nihil prodeſt, ſed & obeſt lapſis. Prouocaſſe eſt iram, non ſeruaſſe ſententiam, nec miſericordiam prius dei deprecā
Apoc.6. dam putare, ſed cōtempto domino de ſua facilitate præſumere. Sub ara dei animæ occiſorum martyrum clamant magna uoce dicētes: Quouſq; domine ſanctus & uerus non iudicas & uindicas ſanguinem noſtrum de his qui in terris inhabitant? & requieſcere ac patientiā adhuc tenere iubētur: & quēquam poſſe aliquis exiſtimat remittendis paſſim donandiſq; peccatis bonum fieri contra iudicē uelle, aut prius quàm uindicetur, ipſe alios poſſe defendere? Mandant aliquid martyres fieri? ſi iuſta, ſi licita, ſi non cōtra ipſum dominū à dei ſacerdote facienda ſunt, ſi obtemperantis facilis & prona conſenſio, ſi petentis fuerit religioſa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri? Sed ſi ſcripta non ſunt in domini lege quæ mandant. Ante eſt ut ſciamus illos de deo impetraſſe, quod poſtulant, tunc facere quod mandant. Neq; enim ſtatim uideri poteſt de diuina maieſtate cōceſſum, quod fuerit humana pollicitatione promiſſum. Nā & Moyſes pro peccatis populi petit, nec
Exod.32. tamen peccantibus ueniam, cum petiſſet, accepit: Precor, ait, domine deliquit hic populus delictum grande, & nunc ſi dimittis eis delictum dimitte: ſin autem, dele me de libro quem ſcripſiſti. Et dixit dominus ad Moyſen: Si quis deliquit ante me, deleam eum de libro meo. Ille amicus dei, ille facie ad faciē locutus cum deo, quod petīt impetrare non potuit, nec dei indignantis offenſam ſua deprecatione pacauit. Hieremiam deus laudat & prædicat di-
Hier.1. cens: Priusquàm te formarem in utero, noui te, & prius quàm exires de uulua, ſanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te: & eidem pro peccatis populi

populi deprecanti frequentius & oranti: Noli, ait, orare pro populo hoc, & noli poſtulare pro eis in prece & oratione, quia non exaudiam in tempore in quo inuocabūt me, in tempore afflictionis ſuæ. Quid uero iuſtius Noë, Gen.6.
qui cum repleta eſſet terra peccatis, ſolus inuentus eſt iuſtus in terris? Quid Dan.3.
glorioſius Daniele? Quid ad facienda martyria in fidei firmitate robuſtius? in dei dignatione felicius? qui totiens & cum confligeret uicit, & cum uinceret ſuperuixit? Quid Iob in operibus promptius, in tentationibus fortius, in dolore patientius, in timore ſubmiſſius, in fide uerius? Nec his tamen ſi rogarent conceſſurum ſe deus dixit. Cum propheta Ezechiel pro Iob.1.
delicto populi deprecaretur: Terra, inquit, quæcunque peccauerit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam ſuper eam, & obteram ſtabilimentum panis, & immittam in eam famem, & auferam ab ea homi- Ezech.14.
nem & pecora. Et ſi fuerint tres uiri ij in medio eius, Noë, Daniel, & Iob, nō liberabūt filios neque filias, ipſi ſoli ſalui erunt. Adeo nō omne quod petitur in præiudicio petentis, ſed in dantis arbitrio eſt. Nec quicquam ſibi uſurpat & uindicat humana ſententia, niſi annuat & cenſura diuina. In euāgelio dominus loquitur, dicens: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego cōfitebor eum coram patre meo qui in cœlis eſt. Qui autem me Mar.8.
negauerit, & ego negabo eum. Si ſe negantem non negat, nec confitentem Luc.12.
confitetur. Non poteſt euangelium in parte conſiſtere, & in parte nutare. Mat.10.
Aut utrunque oportet ut ualeat, aut utrunque uim ueritatis amittat. Si negantes rei criminis non erunt, nec confitentes præmium uirtutis accipient. Porrò ſi fides quæ uicerit, coronatur, neceſſe eſt, ut uicta perfidia puniatur. Ita martyres, aut nihil poſſunt, ſi euangelium ſolui poteſt, aut ſi euangelium non poteſt ſolui, contra euangelium facere nō poſſunt, qui de euāgelio martyres fiunt. Nemo, fratres dilectiſſimi, infamet martyrum dignitatē, nemo eorū glorias deſtruat, & coronas. Manet incorruptæ fidei robur incolume, nec dicere aliquid aut facere contra Chriſtum poteſt, cuius & ſpes, & fides, & uirtus, & gloria omnis in Chriſto eſt. Vt ab epiſcopis contra mandatū dei fiat, autores eſſe non poſſunt, qui ipſi dei mandata fecerunt. An quiſquam maior deo, aut diuina bonitate clementior, qui aut infectum uelit, quod paſſus eſt deus fieri, aut quaſi illi minus poteſtatis ad protegendam eccleſiā ſuā fuerit, auxilio nos ſuo putet poſſe ſeruari? niſi hæc ignaro deo geſta ſunt: aut non permittente illo omnia iſta ueniūt, cum doceat indociles, & admoneat immemores ſcriptura diuina, quæ loquitur dicens: Quis dedit in direptionem Iacob & Iſraël eis qui prædabantur eum? nónne deus cui peccauerunt Eſa.42.
& nolebant in uijs eius ambulare, neq; audire legem eius? Et ſuperduxit ſuper eos iram animationis ſuæ. Et alibi teſtatur ac dicit: Nunquid non ualet Eſa.59.
manus dei ut ſaluos faciat? Aut grauauit aurem ut non exaudiat? ſed peccata ueſtra inter uos & deum ſeparant, & propter delicta ueſtra auertit

faciem à uobis,ne miſereatur.Delicta potius noſtra reputemus, actus noſtros & animi ſecreta uoluentes,conſcientiæ merita ponderemus. Redeat in cor noſtrum,non ambulaſſe nos in uijs domini,& abieciſſe legem dei: præcepta eius & monita ſalutaria nunquam ſeruare uoluiſſe, quid de eo boni ſentias? Quem timorem fuiſſe apud eum,quam fidem credas, quem corrigere nec metus potuit,nec perſecutio ipſa reformauit? Alta & erecta ceruix, nec quia cecidit inflexa eſt. Tumẽs animus & ſuperbus,nec quia uictus eſt, fractus eſt. Iacens ſtantibus,& integris uulneratus minatur,& quod nõ ſtatim domini corpus inqnatis manibus accipiat,aut ore polluto domini ſanguinem bibat,ſacerdotibus ſacrilegus iraſcitur. Atq; ò tuam nimiam furioſe dementiam: Iraſceris ei,qui abs te auertere irã dei nititur: ei minaris, qui pro te domini miſericordiam deprecatur:qui uulnus tuum ſentit,quod ipſe non ſentis:qui pro te lachrymas fundit,quas ipſe forſitan non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas. Et cũ ſis ipſe implacabilis ad antiſtites dei, putas circa te dominũ poſſe placari? Accipe potius & admitte quæ loquimur: Quid ſurdæ aures ſalutaria præcepta non audiunt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non uident,quod oſtendimus? Quid perculſa & alienata mens remedia uitalia non percipit,quæ de ſcripturis cœleſtibus & diſcimus,& docemus? Aut ſi incredulis quibuſdam minor fides eſt futurorum,uel præſentibus terreantur. Ecce eorum qui negauerunt quæ ſupplicia conſpicimus,quos eorum triſtes exitus flemus. Nec hic eſſe ſine pœna poſſunt,quamuis necdum pœnæ dies uenerit. Plectuntur interim quidã, quo cæteri corrigantur. Exempla ſunt omnium,tormenta paucorum. Vnus ex his qui ſponte Capitolium negaturus aſcendit,poſtquàm Chriſtum negauit,obmutuit. Pœna inde cœpit,unde cœpit & crimen,ut nec rogare iã poſſet,qui uerba ad precandam miſericordiam non haberet. Alia in balneis cõſtituta(hoc enim crimini eius & malis deerat, ut ad balneas ſtatim pergeret,quæ lauacri uitalis gratiam perdidiſſet)illic ab immundo ſpiritu immunda correpta cecidit,laniauit dentibus linguam, qua fuerat uel paſta impie uel locuta. Poſtquàm ſceleratus cibus ſumptus eſt, in perniciem ſuã rabies oris armata eſt. Ipſa ſui carnifex extitit,nec diu ſupereſſe poſtmodum potuit,doloribus uentris & uiſcerum cruciata,defecit. Præſente ac teſte me ipſo accipite quid euenerit. Parẽtes forte fugientes dum trepidi minus cõſulunt, ſub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad magiſtratus. Illi ei apud idolum quò populus confluebat,quod carnem necdum poſſet edere per ætatem, panem mero mixtum, quod tamen & ipſum de immolatione pereuntium ſupererat, tradiderunt. Recepit filiam poſtmodum mater. Sed facinus puella commiſſum tam loqui & indicare non potuit,quàm nec intelligere prius potuit,nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt,ut ſacrificantibus nobis eam ſecum mater inferret. Sed enim puella

Vulnerati eſt detegere uulnus.

Exhortatio.

Puella à dæmone poſſeſſa

puella mixta cum ſanctis,precis noſtræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti,nunc mentis æſtu fluctuabunda iactari, uelut tortore cogente, quibus poterat indicijs conſcientiam facti in ſimplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Vbi uero ſolennibus adimpletis calicem diaconus offerre præſentibus cœpit,& accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem ſuam paruula inſtinctu diuinæ maieſtatis auertere,os labijs obturantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamen diaconus, & reluctanti licet de ſacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus & uomitus. In corpore atque ore uiolato euchariſtia permanere non potuit. Sanctificatus in domini ſanguine potus, de pollutis uiſceribus erupit. Tanta eſt poteſtas domini,tanta maieſtas. Secreta tenebrarum ſub eius luce detecta ſunt, ſacerdotem dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem quæ ad loquendum alienum circa ſe crimen necdum habuit ætatem. At uero ea quæ ætate prouecta,& in annis adultioribus conſtituta ſacrificantibus latenter obrepſit, non cibum, ſed gladium ſibi ſumens & uclut quædam uenena lethalia intra fauces & pectus admittens angi, & anima exæſtuante concludi poſtmodum cœpit. Et preſſuram non iam perſecutionis, ſed delicti ſui paſſa, palpitans & tremens concidit. Impunitum diu non fuit nec occultum diſſimulatæ conſcientiæ crimen, quæ fefellerat hominem, deum ſenſit ultorem. Et cum quædam arcam ſuam, in qua domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgente deterrita eſt, ne auderet attingere. Et quidam alius & ipſe maculatus ſacrificio à ſacerdote celebrato, partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum dei edere & contrectare non potuit, cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit,documento unius oſtenſum eſt, dominum recedere, cum negatur: nec imerentibus ad ſalutem prodeſſe, quod ſumitur, cum gratia ſalutaris in cinerem ſanctitate fugiente mutetur. Quàm multi quotidie immundis ſpiritibus adimplentur, quàm multi uſque ad inſaniam mentis excordes dementiæ furore quatiuntur? Nec neceſſe eſt ire per exitus ſingulorum,cum per orbis multiformes ruinas tam delictorum pœna ſit uaria, quàm delinquentium multitudo numeroſa. Vnuſquiſque conſideret non quid alius paſſus ſit, ſed quid pati & ipſe mereatur. Nec euaſiſſe ſe credat, ſi eum interim pœna diſtulerit, cum timere plus debeat, quem ſibi dei iudicis cenſura ſeruauit: ne ſibi quo minus agant pœnitentiam blandiantur,qui & ſi nefandis ſacrificijs manus non contaminauerunt,libellis conſcientiam polluerunt. Et illa profeſſio denegantis conteſtatio eſt Chriſtiani quod fuerat abnuentis,feciſſe ſe dixit quicquid alius faciendo commiſit. Cumq; ſcriptum ſit: Non poteſtis duobus dominis ſeruire,ſeruiuit ſeculari domino qui obtemperauit eius edicto. Magis obaudiuit humano imperio quàm deo. Viderit an minore uel dedecore,uel crimine apud homines publicauerit quod admiſit.

Miraculum.

Mat.6.

admisit. Deum tamen iudicem subterfugere & uitare nō poterit, cum dicat
Psal.138. spiritus sanctus in psalmis: Quod est imperfectum meum, uiderunt oculi
3.Reg.16. tui, & in libro tuo omnes scribentur. Et iterum: Homo uidet in facie, deus in
Hier.17. corde: Ipse quoq; dominus præmoneat & præstruat dicens: Et scient omēs
ecclesiæ quia ego sum scrutator renis & cordis. Perspicit ille abdita & secreta,
atq; occulta considerat. Nec dei oculos potest aliquis euadere dicentis: Ego
deus approximans, & non deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo
in abditis, ego ergo nō uidebo eum? Nónne cœlum & terram ego impleo?
Deo omnia manifesta. Videt ille corda & pectora singulorum, & iudicaturus nō tantum de factis,
sed & de uerbis & de cogitationibus nostris omnium mentes uoluntatesq;
conceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris intuetur. Deniq; quando &
fide maiore & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli fa
cinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt hoc ipsum apud
sacerdotes dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesin cōscientiæ
faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & mo
Gal.6. dicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur. Deri
deri & circūueniri deus non potest, nec astutia aliqua fallente deludi. Plus
imò delinquit, qui secundum hominem deum cogitans, euadere se pœnam
criminis credit, si non palàm crimen admisit. Christus in præceptis suis dicit:
Qui confusus me fuerit, confundet eum filius hominis. Et Christianū se pu
tat, qui Christianus esse aut confunditur, aut ueretur? Quomodo potest es
se cum Christo, qui ad Christū pertinere, aut erubescit, aut metuit? Minus
plane peccauerit non uidendo idola, nec sub oculis circūstantis atq; insultan
tis populi sanctitatem fidei prophanando, non polluendo manus suas fu
nestis sacrificijs, nec sceleratis cibis ora maculando. Hoc eò proficit, ut sit mi
nor culpa, non ut innocens conscientia. Facilius potest ad ueniam criminis
peruenire, non est tamen immunis à crimine. Nec cesset in agenda pœniten
tia atq; in domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualita
te delicti uidetur, in neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli
quæso uos fratres delictū suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum
admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdo
tes apud dominum grata est. Conuertamur ad dominum mēte tota, & pœ
nitentiam criminis ueris doloribus exprimentes, dei misericordiam depre
cemur. Illi se anima prosternat. Illi mœstitia satisfaciat. Illi spes omnis incū
bat. Rogare qualiter debeamus dicit ipse: Reuertimini, inquit, ad me ex to
to corde uestro, simulq; & ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda ue
stra & non uestimenta. Ad dominum toto corde redeamus. Iram & offen
sam eius ieiunijs, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Lamen
tari eum putamus ex toto corde, ieiunijs, fletibus, planctibus dominū de
precari, qui ex primo criminis die lauacra cum fœminis quotidie celebrat,
qui

quī epulis affluentibus pastus, & sagina largiore distentus, cupiditates suas
postridie eructat, nec cibos suos & potus cū pauperum necessitate commu
nicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortē suā deflet? Cumq; scri
ptum sit, nō corrumpetis effigiem barbæ uestræ, barbam uellit & faciē suā
comit. Et placere nūc cuiq; studet, qui deo displicet? An illa ingemiscit & plā
git, cui uacat cultum preciosæ uestis induere, nec indumentum Christi quod
perdidit cogitare? accipere preciosa ornamenta, & monilia elaborata, nec di
uini & cœlestis ornatus damna deflere? Tu licet indumēta peregrina & ue
stes fericas induas, nuda es. Auro te licet & margaritis gemmisq; condeco
res, sine Christi decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, uel nunc in
doloribus desine. Et quæ nigri puluris ductu oculorum liniamenta depin
gis, uel nunc lachrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis charis mortalita
tis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres, facie inculta, ueste muta
ta, neglecto capillo, uultu nubilo, ore deiecto indicia mœroris ostenderes.
Animam tuā misera perdidisti, spiritualiter mortua superuiuere hic tibi, &
ipsa ambulans funus tuū portare cœpisti, & nō acriter plangis, non iugiter
ingemiscis? Non te uel pudore criminis, uel continuatione lamentationis
abscondis? Ecce peiora adhuc peccādi uulnera, ecce maiora delicta, peccasse,
nec satisfacere: deliquisse, nec delicta deflere. Ananias, Azarias, Misahel illu
stres ac nobiles pueri, quo minus exomologesin deo facerent, nec inter flā
mas & camini exæstuantis incendia quieuerunt. Bene sibi licet conscij & do
minum fidei ac timoris obsequio sæpe promeriti, humilitatem tamen tene
re & domino satisfacere nec inter ipsa glorioſa uirtutum suarum martyria
destiterunt. Loquitur scriptura diuina: Stans, inquit, Azarias precatus est, &
aperuit os suum, & exomologesin faciebat deo simul cum sodalibus suis in
medio ignis. Daniel quoq; post fidei atq; innocentiæ suæ multiplicē gratiā,
post dignationem domini circa uirtutes ac laudes suas sæpe repetitam, ieiu
nijs adhuc promereri deum nititur, in sacco & in cinere uolutatur: exomo
logesin faciens dolenter & dicens: Domine deus magnus & fortis, & metuē-
dus, qui seruas testamentum & misserationes eis, qui te diligunt & cōseruāt
imperia tua, peccauimus, facinus admisimus, impij fuimus, transgressi su
mus, ac deseruimus præcepta tua & iudicia tua, nō audiuimus uerba puero
rum tuorū prophetarū, quæ locuti sunt in nomine tuo super reges nostros
& omnes gentes, & super omnem terrā. Tibi domine gloria, tibi iusticia, no
bis autem cōfusio. Hæc mites, hæc simplices, hæc innocentes in promerenda
dei maiestate fecerūt, & nunc satisfacere, & dominū deprecari detrectāt, qui
dominū negauerūt? Quæso uos fratres acquiescite salubribus remedijs, cō
silijs obedite melioribus, cum lachrymis nostris uestras lachrymas iungite,
cum nostro gemitu uestros gemitus copulate. Rogamus uos, ut pro uobis
deū rogare possimus, preces ipsas ad uos prius uertimus, qbus deū pro uo
bis ut

Deformis quisq; sine dei decore.

Daniel.3.

Daniel.9.

bis ut misereatur, oramus. Agite pœnitentiam plenam, dolentis ac lamẽtantis animi probate mœstitiam: nec uos quorũdam moueat aut error improuidus, aut stupor uanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, ut nec intelligant delicta, nec plangant. Indignantis dei maior hæc plaga est, sicut scriptum est: Et dedit illis deus spiritum transpunctionis. Et iterum: Delectum ueritatis non receperunt, ut salui fierent, ac propterea mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicẽtur omnes qui non crediderunt ueritati, sed sibi placeant in iusticia. Iniuste sibi placentes, & transpunctæ mentis alienatione demẽtes dei præcepta cõtemnunt, medelam uulneris negligunt, agere pœnitẽtiam nolunt. Ante admissum facinus improuidi, post facinus obstinati, nec prius stabiles, nec postmodum supplices, quando debuerant stare iacuerunt, quando iacere & prosternere se deo debent, stare se opinantur. Pacem sibi ultro nemine dante sumpserunt, falsa pollicitatione seducti, & apostatis ac perfidis, iuncti errorem pro ueritate sumpserunt. Communicationem non communicantiũ ratam ducunt, hominibus contra deum credunt, qui cõtra homines deo nõ credunt. Eiusmodi homines quantum potestis effugite, pernicioſis contactibus adhærentes, salubri cautione uitate. Sermo eorum sicut cancer serpit: colloquium uelut contagium transilit: noxia & uenenata persuasio persecutione ipsa peius interficit: illic supereſt pœnitentia, quæ satisfaciat. Qui autẽ pœnitentiam criminis tollunt, satisfactionis uiam claudunt. Ita fit ut dum temeritate quorundam uel promittitur salus falsa, uel creditur, spes ueræ salutis adimatur. Vos uero fratres, quorum timor in deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus mali sui memor est, pœnitentes ac dolentes peccata uestra perspicite, grauissimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti uestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam domini, nec tamen iam ueniam uendicantes. Deus quantum patris pietate indulgẽs semper & bonus est, tantũ iudicis maiestate metuendus est. Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto uulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor non sit. Putasne tu dominum cito posse placari, quem uerbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione uiolasti? Putas facile eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigiliis noctes ac fletibus ducere, tẽpus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio uolutari & sordibus: post indumentum Christi perditum, nullum iam uelle uestitum: post diaboli cibum malle ieiunium: iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequẽter insistere, quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec tenere iam nec amari patrimoniũ debet, quo quis & deceptus & uictus est. Pro hoste

Esa.6. 2.Thessa.2.

Sermo malorum sicut cancer.

Deus misericors.

hoste uitanda res, pro latrone fugienda, pro gladio metuenda possidẽtibus & uendenda. Ad hoc tantum profuerit quod remãsit, ut inde crimen & culpa redimatur. Incunctanter & largiter fiat operatio: census omnis in medelam uulneris erogetur, opibus & facultatibus nostris qui de nobis iudicaturus est, domino fœneretur. Sic sub apostolis fides uiguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit: prompti erant, largi erant, distribuendum per apostolos totum dabant, & non talia delicta redimebant. Si precem toto corde quis faciat, si ueris pœnitentiæ lamẽtationibus & lachrymis ingemiscat, si ad ueniam delicti sui dominum iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest, qui & misericordiam suam protulit dicens: Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies ubi fueris. Et iterũ: Nolo mortem peccatoris dicit dominus, quantum ut reuertatur & uiuat. Et Iohel propheta pietatem domini, domino ipso monente, declarat: Reuertimini, inquit, ad dominum deum uestrum, quoniam misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus maliciam irrogatam. Potest ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille flectere. Pœnitenti, operanti, roganti potest demẽter ignoscere: potest acceptũ ferre, quicquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes: uel si quis plus eũ suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignãtis offensam iusta deprecatione placauerit. Dat ille arma rursum, qbus uictus armetur: reparat & corroborat uires, quibus fides instaurata uegetetur. Repetet & certamen suũ miles iterabit, in acie prouocabit hostem, & quidem factus ad prælium fortior post dolorẽ. Qui sic deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus uirtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore concepe rit, exauditus & adiutus à domino, quam cõtristauerat nuper, lætam faciet ecclesiam: nec iam solam dei ueniam merebitur, sed coronam.

Ezech.33.

Iohel.2.

ARGVMENTVM SERMONIS SEQVENTIS.

Sermo sextus eiusdem de oratione dominica, scilicet, Pater noster: in quo docet qua potissimum oratione uti, & qualiter ad eam accedere, & quo gestu corporis & modo uocis conueniat, qui se Christianum esse asserit.

SERMO SEXTVS DE ORATIONE DOMINICA.

EVangelica præcepta fratres dilectissimi nihil sunt aliud quàm magisteria diuina, fundamenta ædificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fouẽdi cordis, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinendæ salutis: quæ dum dociles credentium mentes in terris instruunt, ad cœlestia regna perducunt. Multa & per prophetas seruos suos dici deus uoluit & audiri, sed quanto maiora sunt quæ filius loquitur, quæ dei sermo, qui in prophetis fuit, propria uoce testatur? non iam mandans ut paretur uenienti uia, sed ipse ueniens, & uiã nobis aperiens & ostendens, ut qui in tenebris mortis errãtes improuidi &

cæci prius fuimus,lucis gratia illuminati,iter uitæ,duce & rectore domino tẽ
neremus. Qui inter cætera salutaria sua monita & præcepta diuina, quibus
populo suo consulit ad salutem,etiam orandi ipse formam dedit, ipse quid
precaremur monuit & instruxit. Qui fecit uiuere,docuit & orare,benignita-
te scilicet qua & cætera dare & conferre dignatus est,ut dũ prece & oratione
quam filius docuit,apud patrem loquimur,facilius audiamur. Iam prædixe
rat horam uenire,quando ueri adoratores adorarent patrẽ in spiritu & ue-
ritate,& impleuit quod ante promiserat,ut qui spiritum & ueritatẽ de eius
sanctificatione percepimus,de traditione quoq; eius uere & spiritaliter ado
Oratio domi- remus. Quæ enim potest magis spiritualis esse oratio,quàm quæ à Christo
nica cæteris nobis data est,à quo nobis & spiritus sanctus missus est? Quæ uera magis
anteferenda. apud patrem precatio quàm quæ à filio,qui est ueritas,de eius ore prolata
est? ut aliter orare quàm docuit non ignorantia sola sit,sed & culpa,quando
Mat.15. ipse posuerit & dixerit: Reiscitis mandatum dei,ut traditionem uestram sta
tuatis? Oremus itaq; fratres dilectissimi sicut magister deus docuit. Amica
& familiaris oratio est deum de suo rogare,ad aures eius ascendere Christi
orationem. Agnoscat pater filij sui uerba,cũ precem facimus. Qui habitat
intus in pectore, ipse sit & in uoce. Et cũ ipsum habeamus apud patrẽ ad-
uocatum pro peccatis nostris,quando peccatores pro delictis nostris peti-
Ioan.16. mus,aduocati nostri uerba promamus. Nam cum dicat,quia quodcunque
petieritis à patre in nomine meo,dabit uobis: quãto efficacius impetramus
quod petimus in Christi nomine,si petamus ipsius orationẽ? Sit autẽ oran
tibus sermo & precatio cum disciplina,quietem continens & pudorem. Co-
gitemus nos sub conspectu dei stare. Placendum est diuinis oculis & habitu
corporis & modo uocis. Nam ut impudentis est clamoribus strepere, ita cõ
tra congruit uerecũdo modestis precibus orare. Deniq; magisterio suo do-
minus secrete nos orare præcepit in abditis & secretis,uel semotis locis, in cu
biculis ipsis,quod magis conuenit fidei,ut sciamus deum ubiq; esse præsen
tem,audire omnes & uidere,& maiestatis suæ plenitudine in abdita quoq;
Hier.23. & occulta penetrare,sicut scriptum est: Ego deus approximans,& non deus
de longinquo. Si absconditus fuerit homo in absconditis,ergo ego non ui-
Prouerb.15. debo eum? Nónne cœlum & terram ego impleo? Et iterum: In omni loco
oculi dei speculantur bonos & malos. Et quando in unum cum fratribus cõ
uenimus,& sacrificia diuina cum dei sacerdote celebramus,uerecundiæ & di
sciplinæ memores esse debemus: Non passim uentilare preces nostras incõ-
ditis uocibus,nec petitionem commẽdandam modeste,deo tumultuosa lo
quacitate iactare. Quia deus non uocis,sed cordis auditor est. Nec admonẽ
Luc.5. dus est clamoribus,qui cogitationes uidet,prouocante domino & dicente:
Hier.17. Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? & alio loco: Et scient omnes ec-
Anna typus clesiæ,quia ego sum scrutator renis & cordis. Quod Anna in primo regno-
ecclesiæ. rum

rum libro ecclesiæ typum portans custodit & seruat,quæ dominum non cla
mosa petitione,sed tacite & modeste intra ipsas pectoris latebras precaba-
tur. Loquebatur prece occulta,sed manifesta fide: Loquebatur non uoce,sed
corde: quia sic sciebat deũ audire,& impetrauit efficaciter quod petijt, quia
fideliter postulauit. Declarat scriptura diuina,quæ dicit: Loquebatur in cor- *1.Reg.1.*
de suo,& labia eius mouebantur,& uox eius non audiebatur, & exaudiuit
eam deus. Item legimus in psalmis: Dicite in cordibus & in stratis uestris & *Psal.4.*
transpungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem spiritus sanctus sugge- *Hiere.29.*
rit & docet dicens: In sensu autem tibi debet adorari deus. Adorans autem *Orãdi adorã*
fratres dilectissimi nec illud ignoret,quemadmodum in templo cum phari *di q; modus.*
sæo & publicanus orauerit: non alleuatis impudenter ad cœlum oculis, nec
manibus insolenter erectis,pectus suum pulsans,& peccata intus inclusa cõ
testans,diuinæ misericordiæ implorabat auxilium. Et cũ sibi Pharisæus pla
ceret,sanctificari hic magis meruit,qui sic orauit,qui spem salutis nõ in fidu
cia innocentiæ suæ posuit cum innocens nemo sit,sed peccata confessus hu- *Innocens*
militer orauit,& exaudiuit orantem,qui humilibus ignoscit. Quæ dominus *nemo.*
in euangelio suo ponit & dicit: Homines duo ascenderunt in templũ ado- *Luc.18.*
rare,unus pharisæus & alter publicanus. Pharisæus cum stetisset,talia apud
se precabatur: Deus gratias tibi ago,quia non sum sicut cæteri homines in-
iusti,raptores,adulteri,quomodo & publicanus iste, ieiuno bis in sabbato,
decimas do de omnibus quæcunq; possideo. Publicanus autem de longin-
quo stabat,& neq; oculos uolebat ad cœlum leuare,sed percutiebat pectus
suum dicens: Deus propicius esto mihi peccatori. Dico uobis descẽdit hic iu
stificatus magis in domũ suam,q̃ ille Pharisæus. Quia omnis qui se extol- *Mat. 23.*
lit humiliabitur,& qui se humiliauerit,exaltabit̃. Quæ nos fratres dilectissi
mi de diuina lectione discentes,postquàm agnouimus ad orationem quali
ter accedere debeamus,cognoscamus,docente domino,& quid oremus. Sic, *Orãdũ quid.*
inquit,orate: Pater noster qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adue
niat regnum tuum. Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra. Panẽ nostrum
quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra,sicut & nos re
mittimus debitoribus nostris. Et ne patiaris induci nos in tentationem: sed
libera nos à malo. Amen. Ante omnia pacis doctor atq; unitatis magister
singulatim noluit & priuatim precem fieri,ut quis cum precatur pro se tan-
tum precetur. Non dicimus pater meus,qui in cœlis es: nec,panem meũ da
mihi hodie. Nec dimitti sibi tantum unusquisq; delicta postulat, aut ut in
tentationem non inducatur,atq; à malo liberetur,pro se solo rogat. Publi *Oratio sit cõ*
ca est nobis & communis oratio: & quando oramus,non pro uno, sed pro *munis & pu-*
populo toto oramus,quia totus populus unum sumus. Deus pacis & con- *blica.*
cordiæ magister,qui docuit unitatem,sic orare unum pro omnibus uoluit,
quomodo in uno omnes ipse portauit. Hanc orationis legem seruauerunt *Dani.3.*

tres pueri in camino ignis incluſi,cõſonantes in prece,& ſpiritus cõſenſione concordes. Quod declarat ſcripturæ diuinæ fides,& cũ docet quomodo oraturi tales,dat exemplum quod imitari in precibus debeamus,ut tales eſſe poſſimus. Tunc,inquit,illi tres quaſi ex uno ore hymnum canebãt,& benedicebant dominum. Loquebantur quaſi ex uno ore,& nondum illos Chriſtus orare docuerat,& idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax ſermo, quia promerebatur dominum pacifica,& ſimplex,& ſpiritualis oratio:ſic & Act.1. apoſtolos cum diſcipulis poſt aſcenſum domini inuenimus oraſſe. Erãt,inquit,perſeuerantes omnes unanimes in oratione cũ mulieribus & Maria, quæ fuerat mater Ieſu,& fratribus eius. Perſeuerabant in oratione unanimes,orationis ſuæ & inſtantiã ſimul & concordiam declarãtes. Quia deus, Pſal.67. qui inhabitare facit unanimes in domo,non admittit in diuinam & æternã domũ,niſi apud quos eſt unanimis oratio. Qualia aũt ſunt fratres dilectiſſimi orationis dominicæ ſacramẽta,quàm multa,quàm magna breuiter in ſermone collecta,ſed in uirtute ſpiritualiter copioſa? ut nihil omnino prætermiſſum ſit,quod nõ in precibus atq; orationibus noſtris cœleſtis doctri- Mat.6. næ compendio comprehendatur. Sic,ait,orate:Pater noſter qui es in cœlis. Homo nouus renatus,& deo ſuo per gratiam eius reſtitutus, pater primo Ioan.1. in loco dicit,quia filius eſſe iam cœpit. In ſua,inquit,propria uenit, & ſui eũ non receperunt. Quotquot eum receperunt,dedit illis poteſtatẽ, ut filij dei fierent,qui credunt in nomine eius. Qui ergo credidit in nomine eius, & factus eſt dei filius,hinc debet incipere,ut & gratias agat,& profiteatur ſe dei filium,dum nominat patrem ſibi eſſe in cœlis deum:conteſtetur quoq; inter prima ſtatim natiuitatis ſuæ uerba renunciaſſe ſe terreno & carnali patri, & patrem ſolum noſſe ſe & habere cœpiſſe,qui ſit in cœlis, ſicut ſcriptum eſt: Deut.33. Qui dicunt patri & matri,non noui te,& filios ſuos non agnouerunt, hi cuſtodierunt præcepta tua,& teſtamentum tuum ſeruauerunt. Item dominus Mat.23. in euangelio ſuo præcepit,ne uocemus nobis patrem in terra, quod ſit ſcilicet nobis unus pater qui eſt in cœlis. Et diſcipulo,qui mentionẽ defuncti pa- Mat.8. tris fecerat,reſpondit:Sine,mortui mortuos ſuos ſepeliant:dixerat enim patrem ſuum mortuum,cũ ſit credentiũ pater uiuus. Nec hoc ſolũ fratres dilectiſſimi animaduertere & intelligere debemus,quod appellemus patrẽ, qui ſit in cœlis:ſed coniungimus & dicimus:pater noſter,id eſt,eorũ qui credũt, eorum qui per eũ ſanctificati,& gratiæ ſpiritualis natiuitate reparati,filij dei eſſe cœperunt. Quæ uox etiam Iudæos perſtringit & percutit, qui Chriſtũ ſibi per prophetas annunciatũ,& ad ſe prius miſſum non tantũ ſpreuerunt infideliter,ſed & crudeliter necauerunt. Qui iam nõ poſſunt patrẽ deũ uocare,cum dominus eos confundat & redarguat dicens: Vos de diabolo patre Ioan.8. eſtis,& concupiſcentias patris ueſtri uultis facere. Ille enim homicida fuit ab initio & in ueritate non ſtetit:quia ueritas non eſt in illo. Et per Eſaiam prophetã

phetam deus clamat indignans: Filios genui & exaltaui,ipſi autem me ſpre- Eſa.1.
uerunt. Agnouit bos poſſeſſorem ſuũ,& aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem me non cognouit, & populus me nõ intellexit. Væh gens peccatrix, populus plenus peccatis,ſemen nequam,filij ſceleſti. Dereliquiſtis dominũ, & in indignationem miſiſtis illum ſanctum Iſrael. In quorum exprobrationem Chriſtiani,quando oramus,pater noſter dicimus,quia noſter eſſe cœpit,& Iudæorum,qui eum reliquerunt,eſſe deſijt:nec peccator populus poteſt eſſe filius:ſed quibus remiſſa peccatorum datur,eis filiorũ nomen aſcri- Ioan.8.
bitur,eis & æternitas repromittitur,domino ipſo dicente: Omnis qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati. Seruus autem non manet in domo in æternũ, filius manet in æternum. Quanta autẽ domini indulgẽtia,quanta circa nos dignationis eius & bonitatis ubertas, qui ſic nos uoluerit orationẽ celebrare in conſpectu dei,ut deum patrem uocemus,& ut eſt Chriſtus dei filius, ſic & nos dei filij nuncupemur. Quod nomen nemo noſtrũ in oratione auderet attingere,niſi ipſe nobis ſic permiſiſſet orare. Meminiſſe itaq; fratres dilectiſſimi & ſcire debemus,quia quando deum patrẽ dicimus, quaſi filij dei agere debemus,ut quomodo nos nobis placemus de deo patre,ſic ſibi placeat & ille de nobis. Cõuerſemur quaſi dei tẽpla,ut deũ in nobis cõſtet habitare. Nec degeneret actus noſter à ſpiritu,ut q cœleſtes & ſpirituales eſſe cœpimus,non niſi ſpiritualia & cœleſtia cogitemus & agamus,qui & ipſe deus dixit:Eos qui clarificant me clarificabo,& qui me ſpernit, ſpernetur. Beatus 1.Reg.2.
quoq; Apoſtolus in epiſtola ſua poſuit:Non eſtis ueſtri, empti enim eſtis 1.Cor.6.
precio magno,clarificate & portate deum in corpore ueſtro. Poſt hoc dicimus:Sanctificetur nomen tuum, non quod optemus deo ut ſanctificetur *Sanctificetur*
orationibus noſtris,ſed quod petamus ab eo ut nomẽ eius ſanctificetur in *nomen tuum.*
nobis. Cæterum à quo deus ſanctificatur,qui ipſe ſanctificat? Sed quia ipſe Leuit.20.
dixit:Sancti eſtote,quoniam ego ſanctus ſum:ideo petimus & rogamus, ut qui in baptiſmo ſanctificati ſumus,in eo quod eſſe cœpimus perſeuere- *Delinquimus*
mus: & hoc quotidie deprecamur. Opus eſt enim nobis quotidiana ſanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta noſtra ſanctificatione 1.Cor.6.
aſſidua repurgemus. Quæ autem ſit ſanctificatio, quæ nobis de dei dignatione confertur, Apoſtolus prædicat dicens: Neque fornicarij,neq; idolis ſeruientes,neq; adulteri,neq; molles,neq; maſculorum appetitores,neq; fures,neq; fraudulenti,neq; ebrioſi,neq; maledici, neq; raptores regnũ dei conſequentur. Et hæc quidem fuiſtis,ſed abluti eſtis,ſed iuſtificati eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri. Sanctificatos nos dicit in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Hæc ſanctificatio ut in nobis permaneat oramus,& quia deus & iudex noſter ſanato à ſe & uiuificato,comminatur iam nõ delinquere,ne quid ei deterius fiat,hanc continuis orationibus precem facimus,hoc diebus ac nocti-

bus postulamus,ut sanctificatio & uiuificatio quæ de dei grãtia sumitur, ipsius protectione seruetur.Sequitur in oratione:Adueniat regnum tuum. Regnum etiã dei repræsentari nobis petimus,sicuti & nomen eius,ut in nobis sanctificetur postulamus.Nã deus quãdo nõ regnat,aut apud eũ quando incipit,quod & semper fuit,& esse nõ desinit? Nostrum regnũ petimus aduenire à deo nobis repromissum,Christi sanguine & passione quæsitũ, ut qui in seculo ante seruiuimus,postmodũ Christo dominãte regnemus,
Mat. 25. sicut & ipse pollicetur & dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origine mundi.Potest uero fratres dilectissimi & ipse Christus esse regnũ dei,quẽ uenire quotidie cupimus:cuius aduẽtus ut cito nobis repræsentetur optamus.Nã cũ resurrectio ipse nostra sit, qui in ipso resurgimus,sic & regnũ dei potest ipse intelligi,quia in illo regnaturi
Regnum cœleste. Terrestre. sumus.Bene autem regnum dei petimus,id est,regnum cœleste, quia est & terrestre regnũ.Sed qui renunciauit iam seculo,maior est & honoribus eius & regno,& ideo qui se deo & Christo dedicat,nõ terrena,sed cœlestia regna desiderat.Continua aũt oratione & prece opus est, ne excidamus à regno cœlesti,sicut Iudæi,quibus hoc promissum prius fuerat,exciderunt,domino
Mat.8. manifestante,& probante:Multi,inquit,uenient ab Oriente & Occidẽte, & recumbent cum Abrahã,Isaac,& Iacob in regno cœlorũ.Filij aũt regni expellentur in tenebras exteriores:illic erit ploratio & stridor dentiũ. Ostẽdit quia ante filij regni Iudæi erant,quãdo & filij dei esse perseuerabãt. Postq̃ cessauit circa illos nomẽ paternũ,cessauit & regnum.Et ideo Christiani, qui in oratione appellare patrẽ deum cœpimus:nos & ut regnum dei nobis ueniat oramus,addimus quoq; & dicimus:Fiat uolũtas tua sicut in cœlo & in terra: non ut deus faciat quod uult,sed ut nos facere possimus quod deus uult.Nam deo quis obsistit,quo minus quod uelit faciat? Sed quia nobis à diabolo obsistitur,quo minus per omnia noster animus atq; actus deo obsequatur,oramus & petimus ut fiat in nobis uoluntas dei, quæ ut fiat in nobis,opus est dei uoluntate,id est,ope eius & protectione,quia nemo suis uiribus fortis est,sed dei indulgentia & misericordia tutus est.Deniq; & de-
Mat.26. us infirmitatẽ hominis,quẽ portabat,ostendens ait:Pater si fieri potest trãseat à me calix iste.Et exemplũ discipulis suis tribuens,ut non uoluntatẽ suam,sed dei faciant,addidit dicens: Verũtamen nõ quod ego uolo,sed quod tu.Et alio loco dicit:Nõ descendi de cœlo ut faciã uoluntatem meã, sed eius qui me misit.Quod si filius obaudiuit ut faceret patris uoluntatẽ,quãto magis seruus obaudire debet ut faciat dei uoluntatẽ? sicut in epistola sua Ioan
1.Ioan.2. nes quoq; ad faciendam dei uoluntatem hortatur & instruit dicens:Nolite diligere mundum,neq; ea quæ in mundo sunt.Si quis dilexerit mundũ, nõ est dilectio patris in illo.Quia omne quod in mundo est,cõcupiscentia carnis est,& cõcupiscentia oculorum,& ambitio seculi,quæ non est à patre, sed ex con

ex concupiscentia mundi,& mundus transibit & cõcupiscentia eius. Qui aũt fecerit uoluntatem dei,manet in æternũ,quomodo & deus manet in æternum.Qui in æternũ manere uolumus,dei qui æternus est,uolũtatem facere debemus. Voluntas aũt dei est,quam Christus & docuit & fecit.Humilitas *Voluntas dei.* in cõuersatione,stabilitas in fide,uerecũdia in uerbis,in factis iustitia,in operibus misericordia,in moribus disciplina,iniuriã facere nõ nosse,& factã tolerare posse,cum fratribus pacẽ tenere,deum toto corde diligere,amare in illo quod pater est,timere,quod deus est,Christo nihil oĩno præponere,quia nec nobis ille quicq̃ præposuit,charitati eius inseparabiliter adhærere,crucis eius fortiter ac fidenter assistere,quando de eius nomine & honore certamẽ est,exhibere in sermone constantiam qua confitemur:in quæstione fiduciã, qua congredimur:in morte patientiam,qua coronamur: hoc est cohæredẽ Christi uelle esse,hoc est præceptum dei facere,hoc est uoluntatẽ patris adimplere.Fieri autem petimus uoluntatem dei ut in cœlo & in terra, quod *Sicut in cœlo & in terra.* utrunq; ad consummationem nostræ uoluntatis pertinet & salutis. Nam cum corpus è terra,& spiritum possideamus è cœlo,ipsi terra & cœlum sumus,& in utroq;,id est,corpore & spiritu, ut dei uoluntas fiat oramus. Est enim inter carnem & spiritum colluctatio,& discordantibus aduersus se in- *Colluctatio carnis & spiritus.* uicem quotidiana cõgressio,ut nõ quæ uolumus ipsa faciamus, dũ spiritus cœlestia & diuina quærit,caro terrena & secularia cõcupiscit:& ideo petimus impẽse inter duo ista ope & auxilio dei cõcordiam fieri,ut dum & spiritu & carne uoluntas dei geritur,quæ per eum renata est, anima seruetur. Quod aperte atq; manifeste apostolus Paulus sua uoce declarat:Caro,inquit, con *Gal.5.* cupiscit aduersus spiritum,& spiritus aduersus carnem.Hæc enim inuicẽ aduersantur sibi,ut non quæcunq; uultis ipsa faciatis.Manifesta autẽ sunt facta carnis,quæ sunt adulteria,fornicationes immunditiæ,spurcitiæ,idololatria,ueneficia,homicidia,inimicitiæ,contentiones,æmulationes, animositates,prouocationes,simultates,dissensiones,hæreses,inuidiæ, ebrietates, comessationes,& his similia,quæ prædico uobis sicut prædixi:quoniam qui talia agunt,regnum dei non possidebunt.Fructus autem spiritus est charitas, gaudium,pax,magnanimitas,fides, mansuetudo, continentia, castitas. Et idcirco quotidianis imò continuis orationibus hoc precamur, & in cœlo & in terra uoluntatem circa nos dei fieri,quia hæc est uoluntas dei, ut terrena cœlestibus cedant,spiritualia & diuina præualeant.Potest etiam sic intelligi fratres dilectissimi,ut quoniam mandat & monet deus etiam inimicos diligere,& pro ijs quoq; qui nos persequuntur orare,petamus & pro illis qui adhuc terreni sunt,& needũ cœlestes esse cœperunt,ut & circa illos uoluntas dei fiat,quam Christus hominẽ cõseruando & redintegrando perfecit. Nã cũ discipuli ab eo nõ iam terreni appellentur,sed sal terræ,& Apostolus pri- *Mat.5.* mum hominẽ uocet de terræ limo,secundũ uero de cœlo,merito & nos qui *1.Cor.15.*

esse debemus patri deo similes, qui solem suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, sic monente deo oramus & petimus, ut precem pro omnium salute faciamus. Vt quomodo in cœlo, id est, in nobis per fidem nostram uoluntas dei facta est, ut essemus de cœlo: ita & in terra, hoc est in illis credentibus fiat uoluntas dei, ut qui adhuc sunt prima natiui

Panem nostrũ quotidianũ: interpretatio.

tate terreni, incipiant esse cœlestes ex aqua & spiritu nati. Procedente oratione postulamus & dicimus: Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie. Quod potest spiritaliter & simpliciter intelligi, quia & utercp intellectus utilitate diuina proficit ad salutem. Nam panis uitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est, & quomodo dicimus pater noster, quia intelligentium & credentium pater est, sic & panem nostrum uocamus, quia Christus noster qui corpus eius contingimus, panis est. Hũc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi

Ioan. 6.

corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis uitæ qui de cœlo descendi. Si quis ederit de hoc pane, uiuet in æternum. Panem autem quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit in æternũ uiuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita cõtra timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente: Nisi ederitis carnẽ filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Et ideo panem nostrum, id est, Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non rece-

Alia interpretatio.

damus. Potest uero & sic intelligi, ut qui seculo renunciauimus, & diuitias eius & pompas fidei gratia spiritualis abiecimus, cibum nobis tantum peta-

Luc. 14.

mus & uictum, cũ instruat dominus & dicat: Qui non renunciauerit omnibus quæ sunt eius, non potest meus discipulus esse. Qui autem Christi cœpit esse discipulus, secundum uocem magistri sui renuncians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum desideria petitionis nostræ extẽdere, ipso iterum domino præscribente & dicente: Nolite in crastinũ cogitare:

Mat. 6.

crastinus enim dies ipse cogitabit sibi. Sufficit diei malicia sua. Merito ergo Christi discipulus uictũ sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur, quia & contrariũ sibi fit & repugnans: ut quæramus in seculo diu uiuere, qui petimus regnũ dei uelociter aduenire. Sic & beatus Apostolus mo-

1. Tim. 6.

net, formans & corroborans spei nostræ ac fidei firmitatẽ: Nihil, inquit, intulimus in hunc mundũ, uerum nec auferre quid possumus. Habentes itaq; exhibitionem & tegumentũ his contenti simus. Qui autem uolunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & muscipulas diaboli, & desideria multa & nocentia

centia, quæ mergunt hominem in perditionem & in interitum. Radix enim omnium malorũ est cupiditas, quam quidã appetẽtes naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Docet nõ tantũ cõtemnendas, sed & periculosas esse diuitias, illic esse radicẽ malorũ blandientiũ, cæcitatẽ mentis humanæ occulta* depredatione fallentium. Vnde & diuitẽ stultũ seculares copias cogitantem, & se exuberantiũ fructuum largitate iactantẽ redarguit deus dicens: Stulte hac nocte expostulatur anima tua, quæ ergo parasti cuius erunt? Lætabatur stultus in fructibus nocte moriturus, & cui uita iam deerat, uictus abundantiã cogitabat. Contra aũt dominus perfectum & cõ summatum docet fieri, qui omnibus suis uenditis atq; in usum pauperũ distributis thesaurum sibi condit in cœlo. Eum dicit posse se sequi, & gloriam dominicæ passionis imitari, qui expeditus & succinctus nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, sed solutus ac liber, facultates suas ad dominũ antepræmissas, ipse quoq; comitatur. Ad quod ut possit unusquisq; nostrum parare se, sic discit orare, & de orationis lege qualis esse debeat noscere. Neq; eñ deesse quotidianus cibus potest iusto, cum scriptum sit: Non occidit dominus fame animã iusti. Et iterum: Iunior fui & senui, & non uidi iustũ derelictum, neq; semen eius quærens panem: Item dominus promittat & dicat: Nolite cogitare dicẽtes: Quid edemus, aut quid bibemus, aut quid uestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit aũt pater uester quia horũ omnium indigetis. Quærite primũ regnum & iusticiã dei, & hæc omnia apponentur uobis. Quærentibus regnum & iusticiã dei, omnia promittit apponi. Nam cum sint dei omnia, habenti dominũ nihil deerit, si deo ipse nõ desit. Sic Da-

Cupiditas malorum radix.

Als decepti one.*

Luc. 12.

Mat. 19.

Prouer. 10.

Psal. 36.

Mat. 6.

Dani. 14.

nieli in leonũ lacu iussu regis incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes & parcentes homo dei pascitur. Sic alitur Helias in fuga:

3. Reg. 17.

& in solitudine coruis ministrantibus & uolucribus cibũ sibi apportantibus in persecutione nutritur. Atq; ò humanæ maliciæ detestanda crudelitas: feræ parcunt, aues pascunt, homines insidiãtur & sæuiũt. Post hæc & pro peccatis nostris deprecamur dicẽtes: Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Post subsidiũ cibi petitur & uenia delicti, ut qui à deo pascitur, in deo uiuat, nec tantũ præsenti & temporali uitæ, sed & æternæ cõsulatur, ad quam uenire potest, si peccata donentur: quæ debita dominus appellat, sicut in euãgelio suo dicit: Remisi tibi omne debitũ, quia me rogasti. Quàm autem necesse, eq; prouidẽter & salubriter admonemur, quod peccatores sumus, qui pro peccatis rogare cõpellimur, ut dum indulgẽtia de deo petitur, cõscientiæ suæ animus recordetur. Ne quis sibi quasi innocẽs placeat, & se extollẽdo plus pereat, instruitur & docet peccare quotidie, dũ quotidie ꝓ peccatis iubet orare. Sic deniq; & Ioãnes in epistola sua monet dicẽs: Si dixerimus qa peccatũ nõ habemus, nos ipsos decipimꝰ, & ueritas in nobis nõ est. Si aũt cõfessi fuerimꝰ peccata nostra, fidelis & iustus est

Remitte nobis debita.

Mat. 18.

1. Ioan. 1.

domi-

dominus,qui nobis peccata dimittat.In epistola sua utrũq; complexus est, quod & rogare pro peccatis debeamus,& impetremus indulgentiam cũ ro gamus.Ideo & fidelem dixit dominum ad dimittenda peccata,fidem polli citationis suæ reseruãtem.Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam misericordiam promisit & ueniam secuturam.Adiunxit planè & addidit legem,certa nos conditione & sponsione constringens, ut sic nobis dimitti debita postulemus,secũdum quod & ipsi debitoribus nostris dimit timus:scientes impetrare nõ posse,quod pro peccatis petimus,nisi & ipsi cir
Mat.7. ca debitores nostros paria fecerimus.Idcirco & alio in loco dicit:In qua mẽ sura mẽsi eritis,in ea remetietur uobis.Et qui seruus post dimissum sibi à do mino omne debitum,conseruo suo noluit ipse dimittere,in carcerem religa tur.Quia indulgere conseruo suo noluit,quod sibi à domino indultum fue rat,amisit.Quæ adhuc fortius Christus in præceptis suis maiore cẽsuræ suæ
Mar.11. uigore prædixit:Cum steteritis,inquit,ad orationem,remittite si quid habe tis aduersus aliquem,ut & pater uester qui in cœlis est, remittat peccata uo bis:si autem uos non remiseritis,neq; pater uester qui in cœlis est remittet peccata uobis.Excusatio tibi nulla in die iudicij supersit,cum secundum tu am sententiam iudiceris,& quod feceris,hoc & ipse patiaris.Pacificos enim & concordes atq; unanimes esse in domo sua deus præcipit,& quales nos se cit natiuitate secunda,tales uult renatos perseuerare, ut qui filij dei esse cœ pimus,in dei pace maneamus,& quibus spiritus unus est, unus sit & ani mus & sensus:sic nec sacrificium deus recipit.Dissidentem ab altari reuerten tem prius fratri reconciliari iubet,ut pacificis precibus & deus possit esse pa catus.Sacrificium deo maius est pax nostra,& fraterna concordia,& de uni tate patris & filij & spiritus sancti plebs adunata.Neque enim in sacrificijs,
Gen.4. quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum deus sed corda intue batur,ut ille placeret in munere,qui placebat in corde.Abel pacificus & iu stus,dum deo sacrificat innocenter,docuit & cæteros quando ad altare mu nus offerunt,sic uenire cum timore dei,cum simplici corde,cum lege iusticiæ, cum concordiæ pace.Merito ille dum in sacrificio dei talis esset, postmodũ sacrificium deo factus est,ut martyriũ primus ostendens,initiaret & sangui nis sui gloria dominicam passionem,qui & iusticiam habuerat & pacẽ.Ta les deniq; à domino coronantur,tales in die iudicij cum domino uindicabũ tur.Cæterum discordans & dissidens,& pacem cum fratribus non habẽs,se cundum quod beatus Apostolus & scriptura sancta testatur,nec si pro no mine Christi occisus fuerit,crimẽ dissensionis poterit euadere,quia sicut scri
1.Ioan.3. ptum est:Qui fratrẽ suũ odit,homicida est,nec ad regnũ cœlorũ peruenit, ut cũ deo uiuat homicida.Non potest esse cum Christo,qui imitator Iudæ maluit esse quàm Christi.Quale delictum est,quod nec baptismo sangui nis potest ablui?quale crimen est,quod martyrio non potest expiari? Illud quoq;

quoq; necessarie admonet dominus ut in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationem.Qua in parte ostenditur nihil cõtra nos aduersa Ne nos indu/cas in tenta/tionem.
rium posse,nisi deus ante permiserit,ut omnis timor noster & deuotio,atq; obseruatio ad deũ cõuertatur,cũ in tẽtationibus nostris nihil malo liceat, ni si potestas inde tribuatur,probat scriptura diuina, quæ dicit: Venit Nabu 4.Reg.24.
chodonosor rex Babyloniæ in Hierusalem,& expugnabat eã,& dedit eam deus in manu eius.Datur aũt potestas aduersus nos malo,secundũ nostra peccata,sicut scriptum est:Quis dedit in direptionem Iacob & Israel eis, qui Esa.42.
prædantur illum?nónne deus cui peccauerunt,& nolebãt in uijs eius ambu lare,neq; audire legẽ eius,& superduxit super eos iram animationis suæ?Et iterum:Salomone peccante,& à præceptis & à uijs domini recedente sic po 3.Reg.11.
situm est:excitauit dominus satan ipsi Salomoni. Potestas uero aduersus nos dupliciter datur,uel ad pœnam cũ delinquimus,uel ad gloriã cũ proba mur:sicuti de Iob factũ uidemus manifestante deo & dicente: Ecce omnia Iob.1.
quæcunq; habet,in manus tuas do,sed ipsum caue ne tãgas.Et dominus in Ioan.19.
euangelio loquitur tempore passionis:Nullã haberes,inquit,aduersum me potestatem,nisi data tibi esset desuper.Quando aũt rogamus ne in tẽtatio nem incidamus,admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ,dũ sic ro gamus,ne quis se insolenter extollat,ne quis sibi superbe atq; arrogãter ali quid assumat,ne quis aut cõfessionis,aut passionis gloriã suam ducat, cum dominus ipse humilitatẽ docens dixerit: Vigilate & orate ne ueniatis in tẽ tationem.Spiritus quidẽ promptus est:caro aũt infirma,ut dũ præcedit hu Mat.14.
milis & summissa cõfessio,& datur totũ domino,quicquid suppliciter cũ ti more & honore dei petitur,ipsius pietate præstetur.Post ista omnia in con summatione orationis uenit clausula,uniuersas petitiones & preces nostras collecta breuitate cõcludens.In nouissimo enim ponimus: Sed libera nos à Sed libera nos à malo.
malo:comprehẽdentes aduersa cuncta quæ cõtra nos in hoc mundo moli tur inimicus,à qbus potest esse fida & firma tutela,si nos deus liberet, si de precantibus atq; implorantibus opem suã præstet.Quando aũt dicimus:li bera nos à malo,nihil remanet quod ultra adhuc debeat postulari,cũ semel protectionẽ dei aduersus malũ petamus, qua impetrata cõtra omnia quæ diabolus & mundus operantur,securi stamus & tuti.Quis enim ei de secu lo metus est,cui in seculo deus tutor est? Quid mirum,fratres dilectissimi,si oratio talis est quã deus docuit,qui magisterio suo omnem precẽ nostrã sa lutari sermone breuiauit?Hoc iam per Esaiam prophetã fuerat ante prædi ctum,cũ plenus spiritu sancto de dei maiestate ac pietate loqueretur: Ver Esa.10.
bum cõsummans,inquit,& breuians in iustitia,quoniam sermonem breuia tum faciet deus in toto orbe terræ.Nam cum dei sermo dominus noster Ie sus Christus omnibus uenerit,& colligens doctos pariter & indoctos,omi sexui atq; ætati præcepta salutis ædiderit,præceptorum suorum fecit grãde

cõpen/

compendium,ut in diſciplina cœleſti diſcentium memoria nō laboraret,ſed quod eſſet ſimplici fidei neceſſarium,uelociter diſceret.Sic cum doceret quid ſit uita æterna,ſacramētum uitæ magna & diuiua breuitate complexus eſt
Ioan.17. dicens:Hæc eſt autem uita æterna,ut cognoſcant te ſolum & uerum deū, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.Item cum de lege & prophetis præcepta pri
Deut. 6. ma & maiora decerperet:Audi,inquit,Iſraël,dominus deus tuus dominus unus eſt.Et diliges dominum deum tuum de toto corde tuo,& de tota anima tua,& de tota uirtute tua:hoc eſt primum,& ſecundum ſimile huic:Dilíges proximum tuum tanquam te.In his duobus præceptis tota lex pendet
Mat.7. & prophetæ.Et iterum:Quæcūq; uolueritis ut faciant uobis homines bona, ita & uos facite illis.Hæc eſt enim lex & prophetæ.Nec uerbis tātum, ſed & factis dominus orare nos docuit ipſe orans frequenter & deprecans,& quid facere nos oporteret exempli ſui conteſtatione demonſtrans,ſicut ſcriptum
Luc.9. eſt:Ipſe autem fuit ſecedens in ſolitudine & adorans.Et iterū:Exiuit in mon
Mat.14. Mar.6. tem orare,& fuit pernoctās in oratione dei.Quod ſi ille orabat,qui ſine pec cato erat,quanto magis peccatores oportet orare?Et ſi ille per totam noctē iugiter uigilans continuis precibus orabat,quanto nos magis in frequentā da oratione debemus nocte uigilare?Orabat autem dominus & rogabat non pro ſe,quid enim pro ſe innocens precaretur?ſed pro delictis noſtris,ſi
Luc.22. cut & ipſe declarat cum dicit ad Petrum:Ecce ſatanas expetiuit ut uos uexa ret quomodo triticum,ego autē rogaui pro te,ne deficiat fides tua.Et poſt-
Ioan.17. modum pro omnibus patrem deprecatur dicens:Non pro his autem ſolū rogo,ſed & pro his qui crediturí ſunt per uerbum ipſorum in me,ut omnes unum ſint,ſicut tu pater in me & ego in te,ut & ipſi in nobis ſint.Magna domini propter ſalutem noſtram benignitas pariter & pietas,ut non contentus quod nos ſanguine ſuo redimeret,adhuc pro nobis amplius & rogaret. Rogantis autem deſiderium uidete quod fuerit,ut quomodo unū ſunt pater & filius,ſic & nos in ipſa unitate maneamus,ut hinc quoq; poſſit intelligi quantum delinquat,qui unitatem ſcindit & pacem,cum pro hoc & rogauerit dominus,uolens ſcilicet plebem ſuam unire,cum ſciret ad regnum dei diſcordiam non uenire.Quando autem ſtamus ad orationem,fratres dile-

Cogitatio carnalis abijcienda.

ctiſſimi,uigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis ſecularis & carnalis abſcedat,nec quicquam tunc animus quàm id ſolum cogitet quod precatur.Ideo & ſacerdos ante orationē præfatione præ-

Surſum corda.

miſſa,parat fratrum mentes dicendo,ſurſum corda,ut dum reſpōdet plebs, habemus ad dominum,admoneatur nihil aliud ſe quàm dominum cogitare debere.Claudatur cōtra aduerſarium pectus,& ſoli deo pateat, nec ad ſe hoſtem dei,tempore orationis adire patiatur:obrepit enim frequēter & penetrat,& ſubtiliter fallēs preces noſtras à deo auocat, ut aliud habeamus in corde,aliud in uoce,cum intentione ſyncera dominum debeat non uocis ſonus,

nus,ſed animus & ſenſus orare.Quæ autem ſegnitia eſt alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis,cum dominum deprecaris, quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare,quàm quod cum deo loquaris?Quomodo te audiri à deo poſtulas,cum te ipſe non audias?Vis eſſe deum memorē tui cum rogas,cum tu ipſe memor tui non ſis?hoc eſt ab hoſte in totum nō cauere,hoc eſt quando oras dominum,maieſtatem dei negligentia orationis offendere,hoc eſt uigilare oculis & corde dormire,cum debeat Chriſtianus & cum dormit oculis,corde uigilare.Sicut ſcriptum eſt ex perſona eccleſiæ loquentis in cantico cāticorum:Ego dormio & cor meum uigilat.Quapropter *Cantic.5.*
ſolicite & caute Apoſtolus admonet dicens:Inſtate orationi uigilantes in *Coloſſ. 4.*
ea,docens ſcilicet & oſtendens eos impetrare quod poſtulant de deo poſſe, quos deus uideat in oratione uigilare.Orantes autem non infructuoſis,nec nudis precibus ad deum ueniamus.Inefficax petitio eſt,cum precatur deum ſterilis oratio.Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in *Mat.3.*
ignem mittatur,utiq; & ſermo non habens fructum,promereri deum non poteſt,qui nulla operatione fœcundus eſt.Et ideo ſcriptura diuina inſtruit dicens:Bona eſt oratio cū ieiunio & eleemoſyna.Nam qui in die iudicij præ *Tob.12.*
mium pro operibus & eleemoſynis redditurus eſt,hodie quoq; ad orationem cum operatione uenienti benignus auditor eſt. Sic deniq; Cornelius *Cornelius centurio.*
centurio cum oraret meruit audiri:Fuit faciens multas eleemoſynas in plebem,& ſemper orans deum,huic circa horam nonam oranti aſtitit angelus teſtimonium reddens ſui operis & dicens:Corneli orationes tuæ & eleemo *Act.10.*
ſynæ aſcenderunt ad memoriam coram deo.Cito orationes ad deum aſcēdunt,quas ad deum merita noſtri operis imponunt.Sic & Raphaël angelus Tobiæ oranti ſemper,& ſemper operanti teſtis fuit dicens:Opera dei re *Tob.12.*
uelare & confiteri honorificum eſt.Nam quādo orabas tu & Sara,ego obtuli memoriam orationis ueſtræ in conſpectu claritatis dei.Et cum ſepelires tu mortuos ſimpliciter,& quia nō es cunctatus exurgere & derelinquere prādium tuum,& abiſti & condidiſti mortuum,& miſſus ſum tentare te,& iterum miſit me deus curare te & Saram nurum tuā.Ego enim ſum Raphaël *Raphaël angelus.*
unus ex ſeptem angelis iuſtis,qui aſſiſtimus & conuerſamur ante claritatem dei.Per Eſaiam quoq; dominus ammonet & docet ſimilia conteſtans: Sol- *Eſa.58.*
ue,inquit,omnem nodum iniuſtitiæ,reſolue ſuffocationes impotentiū commerciorum.Dimitte quaſſatos in requiem & omnem*conſignationem iniu *Aliâs *cogitationem.*
ſtam diſſipa.Frāge eſurienti panem tuum,& egenos ſine tecto induc in domum tuam.Si uideris nudum ueſti, & domeſticos ſeminis tui non deſpicies.Tunc erumpet temporaneum lumen tuum,& ueſtimenta tua cito oriētur,& præibit ante te iuſticia,& claritas dei circundabit te.Tunc exclamabis *Eſa.58.*
& deus exaudiet te,dum adhuc loqueris,dicet:ecce adſum.Adeſſe ſe promittit,& audire & protegere ſe eos dicit,qui iniuſtitiæ nodos de corde ſoluētes,

& eleemosynas circa domesticos dei secũdum eius præcepta facientes, dum audiunt quod deus præcepit fieri, ipsi quoq; à deo merentur audiri. Beatus apostolus Paulus in necessitate pressuræ adiutus à fratribus opera quæ fi-
Philip. 4. unt, sacrificia dei dixit esse: Saturatus sum, inquit, recipiens ab Epaphrodito ea quæ à uobis missa sunt, odorem suauitatis, sacrificio accepto & placente deo. Nam quãdo quis miseretur pauperis, deo fœnerat, & qui dat minimis deo donat, spiritualiter deo suauitatis odorem sacrificat. In orationibus uero celebrãdis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros, in fide fortes, & in captiuitate uictores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramẽto scilicet trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam ueniens, consummatum numerum trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quarta procedens, declarat alteram trinitatem. Et quãdo à septima nona cõpletur per ternas horas trinitas perfecta numerat, quæ horarum spacia iampridem spiritualiter determinantes adoratores dei statutis & legitimis ad precem temporibus seruiebant, & manifesta postmodum res est, sacramentum olim fuisse, quod ante sic iusti precabãtur. Nam super discipulos hora tertia descendit spiritus sanctus, qui gratiam dominicæ repromissionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tectum superius ascẽdens signo pariter & uoce dei monentis instructus est, ut omnes ad gratiã salutis admitteret, cum de emundandis gentilibus ante dubitaret. Et dominus hora sexta crucifixus ad nonam, peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere & uiuificare nos posset, tunc uictoriam suam passione perfecit. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus obseruatas orandi,
Mane orãdũ. nunc & spacia & sacramenta creuerunt. Nam & mane orandum est, ut resurrectio domini matutina oratione celebretur: quod olim spiritus sanctus de-
Psal. 5. signabat in psalmis dicens: Rex meus & deus meus, quoniam ad te orabo domine mane, & exaudies uocem meam, mane assistam tibi, & contemplabor te. Et iterum per prophetam loquitur dominus: Diluculo uigilabũt ad
Orandum uesperi. me dicentes: Eamus & reuertamur ad dominum deum nostrum: Recedẽte item sole ac die cessante necessario rursum orandum est. Nam quia Christus sol uerus, & dies uerus est, sole ac die seculi recedente, quãdo oramus & petimus ut super nos lux denuo ueniat, Christi precamur aduentum lucis æternæ gratiam præbiturum. Christum autem diem dictũ, in psalmis de-
Psal. 117. clarat spiritus sanctus: Lapis, inquit, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à domino factus est, & est admirabilis in oculis nostris. Iste est dies quem fecit dominus, ambulemus & iocundemur in eo.
Malach. 4. Item quod sol appellatus sit Malachim propheta testatur dicens: Vobis autem qui timetis nomen domini orietur sol iusticiæ, & in alis eius curatio est. Quod si in scripturis sanctis sol uerus & dies uerus est Christus, hora nulla à Christianis excipit, quo minus frequẽter ac semper deus debeat adorari,

ut qui

ut qui in Christo, hoc est, in sole & in die uero sumus, insistamus per totum diem precibus & oremus, & quando mundi lege decurrens uicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnũ potest, quia filijs lucis & nocte dies est. Quando enim sine lumine est, cui lumen in corde est? Aut quomodo sol ei & dies non est, cui sol & dies Christus est? Qui autem in Christo, hoc est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus. Sic Anna uidua sine intermissione rogans semper & uigilans perseuerabat in promerendo deo: sicut in euangelio scriptũ est: Non recedebat, inquit, de templo, ieiunijs & orationibus seruiens nocte Luc. 2.
ac die. Viderint uel gentiles, qui necdum illuminati sunt: uel Iudæi, qui deserto lumine in tenebris remanserunt. Nos, fratres dilectissimi, qui in domini luce semper sumus, qui meminimus & tenemus quid esse accepta gratia cœperimus, computemus noctẽ pro die. Ambulare nos credamus semper in lumine, non impediamur à tenebris quas euasimus, nulla sint horis nocturnis precum damna, nulla orationum pigra & ignaua dispendia. Per dei indulgentiam recreati spiritualiter & renati, imitemur quod futuri sumus, habituri in regno sine interuentu noctis solum diem. Sic nocte quasi in lumine uigilemus oraturi semper, & acturi gratias deo: hic quoque orare & gratias agere non desinamus.

CAECILII CYPRIANI LIBELLVS VNVS AD FORtunatum de exhortatione martyrij, XII. capitibus distinctus, ex quibus plenius summarium noscitur argumentum.

Desideraſti Fortunate chariſſime nobis, ut quoniã preſſurarum & perſecutionum pondus incumbit, & in fine atq; in conſummatione mundi antichriſti tempus infeſtũ appropinquare iam cœpit, ad præparãdas & corroborãdas fratrum mentes de diuinis ſcripturis hortamenta cõponerem, quibus milites Chriſti ad ſpirituale & cœleſte certamen animarẽ. Obtemperandũ fuit deſiderio tuo tam neceſſario, ut quantũ ſufficit noſtra mediocritas auxilio diuinæ inſpirationis inſtructa, quaſi arma ac munimẽta quædã pugnaturis fratribus de præceptis diuinis promerentur. Parũ eſt enim quod dei plebẽ claſſico noſtræ uocis erigimus, niſi credentium fidẽ, ac dicatã deo deuotam cẽp uirtutẽ diuina lectione firmemus. Quid aũt potius ac maius curæ noſtræ ac ſolicitudini congruit, cẽp ut cõmiſſum nobis diuinitus populũ & exercitũ in caſtris cœleſtibus conſtitutũ, aduerſus diaboli tela & iacula exhortatiõibus aſſiduis præparemus? Neq; eñ idoneus poteſt eſſe miles ad bellũ, qui nõ exercitatus in campo prius fuerit. Aut qui agoniſticã coronã quærit adipiſci, in ſtadio coronabitur niſi uſum & peritiam uiriũ ante meditetur? Aduerſarius uetus eſt & hoſtis antiquus,

Miles inexercitatus bello inutilis.

Diabolus longo usu doctus

cum quo prælium gerimus. Sex mille annorũ plene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi & artes atq; insidias deiciẽdi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatũ inuenerit Christi militem, si rudem, si non solicitũ ac toto corde uigilantem, circũuenit nesciũ, fallit incautum, decipit imperitum. Si uero quis dominica præcepta custodiẽs & fortiter Christo adhærens cõtra eũ steterit, uincatur necesse est, quia Christus quem confitetur inuictus est. Ac ne in longũ sermonem meũ extenderem, frater charissime, & audientem uel legentẽ stili latioris copia fatigarẽ, compendium feci, ut propositis titulis quos quis & nosse debeat & tenere, capitula dominica subnecterem, & id quod proposuerã diuinæ lectionis auctoritate solidarem, ut non tam tractatum meũ uidear tibi misisse, cẽq; materiam tractantibus præbuisse, quæ res in usum singulis proficit utilitate multorum. Nam si confectam & paratam iam uestem darem, uestis esset mea, qua alius uteretur, & forsan non pro habitudine staturæ & corporis res alteri facta minus cõgruens haberetur. Nũc uero de agno, per quem redempti ac uiuificati sumus, lanam ipsam & purpurã misi, quam cũ acceperis, tunicã tibi pro uoluntate cõficies, & plus ut in domestica tua atq; in propria ueste lætaberis, & cæteris quoq; ut conficere & ipsi pro arbitrio suo possint, quod misimus exhibebis, ut uetere illa nuditate cõtecta perferant omnes indumẽta Christi, cœlestis gratiæ sanctificatione uestiti. Necnon & illud consilium, frater charissime, utile & salubre prospexi in exhortatione tã necessaria, quæ martyres faciat, amputãdas esse uerborũ nostrorũ moras & tarditates, atq; ambages sermonis humani subtrahendas, ponenda illa sola, quæ deus loquitur, quibus seruos suos ad martyriũ Christus hortatur. Præcepta ipsa diuina uelut arma pugnantibus suggerenda sunt. Illa sint militaris tubæ hortamenta, illa pugnantibus classica. Inde aures erigãtur, inde instruantur mẽtes, inde & animi & corporis uires ad omnem passionis tolerantiam roborentur. Nos enim qui domino permittente primum baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoq; singulos præparemus, insinuantes & docẽtes hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore preciosius, baptisma in quo angeli baptizant, & in quo deus & Christus eius exultãt: baptisma post quod nemo iam peccat, baptisma quod fidei nostræ incrementa consummat, baptisma quod nos de mũdo recedentes statim deo copulat. In aquæ baptismo percipitur peccatorum remissa, in sanguinis corona uirtutum. Amplectenda res est & optanda, & omnium postulationum nostrarum precibus expetenda, ut qui serui dei sumus, simus & amici.

Præcepta dei arma Christianorum.

Christi miles inuictus.

Baptisma.

CAPVT PRIMVM.

In exhortandis itaq; ac præparandis fratribus nostris, & fidei ac uirtutis firmitate ad præconium dominicæ cõfessionis, atq; ad prælium persecutionis, & passionis armandis: primo in loco dicendum est, idola deos non esse, quæ

quæ sibi homo facit. Neq; enim quæ fiunt factore suo & fabricatore maiora sunt, aut protegere & seruare quenquã possunt quæ ipsa de templis suis pereunt, nisi ab homine seruentur. Sed nec elementa colenda esse, quæ homini secundum dispositionem & præceptum dei seruiunt. II.

Destructis idolis & elementorum ratione monstrata, ostendendum dominum solum colendum esse. III.

Tunc addendum quæ comminatio dei sit aduersus eos, qui idolis sacrificant. IIII.

Præterea docendum non facile ignoscere deum idololatris. V.

Et quod sic idololatriæ indignetur deus, ut præceperit etiam eos interfici, qui sacrificare & seruire idolis suaserint. VI.

Subiungendum post hæc quod redempti ac uiuificati Christi sanguine, nihil Christo præponere debeamus, quia nec ille quicquã nobis præposuerit, & ille propter nos mala bonis prætulerit, paupertatem diuitijs, seruitutẽ dominationi, mortem immortalitati. Nos contra in passionibus nostris paupertati seculari, paradisi diuitias & delicias præferamus, dominatum & regnum æternum temporariæ seruituti, immortalitatem morti, deum & Christum diabolo & antichristo. VII.

Insinuandum quoq;, ne erepti de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberati, si in angustijs & pressuris esse cœperint, egredi denuo ad seculum uelint & perdant quod euaserint. VIII.

Insistendũ potius esse & perseuerãdũ in fide & ueritate, & cœlestis ac spiritalis gratiæ cõsummatione, ut ad palmã & coronã possit perueniri. IX.

Ad hoc enim pressuras & persecutiones fieri ut probemur. X.

Nec timendas esse iniurias, & pugnas persecutionum, quia maior est dominus ad protegendum, quàm diabolus ad impugnandum. XI.

Ac ne expaueſcat aliqs & cõturbetur ad pressuras, & persecutiones, quas patimur in isto mũdo, pbandũ ante prædictũ esse, quod nos mũdus odio habiturus esset, & quod persecutiões aduersum nos excitaret, ut ex hoc ipso quod hæc fiãt, manifesta sit fides diuinæ pollicitatiõis in mercedibus & præmijs postmodũ secuturis. Nec nouũ quid accidat Christianis quãdo ab initio mũdi boni laborauerint, & oppressi atq; occisi sint iusti ab iniustis. XII.

In nouissima parte ponẽdũ est, quæ spes & quæ merces maneat iustos & martyres post cõflictationes huius tẽporis & passiõis: & quod plus acceptu ri simus in passionis remuneratione, cẽq; quod hic sustinem⁹ in ipsa passione.

CAPITVLVM PRIMVM.

QVod idola dij non sint, & quod nec elementa uice dei colenda sint, in psalmo cxiij. Idola gentium argentum & aurũ, opus manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent & non uident. Aures habent & non audiunt, neq; enim est spi

ritus in ore ipsorum. Similes illis fiant homines qui faciunt ea. Item in Sapi
Sapien.15. entia Salomonis: Omnia idola nationum æstimauerunt deos, quibus neq; oculorum usus est ad uidendum, neq; aures ad percipiendum spiritum, neq; aures ad audiendum, nec digiti in manibus ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, & qui spiritū mutuatus est finxit illos. Nemo autem sibi similem homo poterit deum fingere, cum sit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis: Melior autem ipse ijs quos colit, quoniam ipse quidem iuxta, illi nunquam. Item in Exo
Exod.20. do: Non facies tibi idolum, nec cuiusquam similitudinem. Item apud Salo
Sapien.13. monem de elementis: Neq; opera attendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatū aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam deos putauerunt. Quorum si propter speciem hoc æstimauerūt, sciant, quanto ijs dominus sit speciosior, aut si uirtutes & opera eorum mirati sunt, intelligant ab ipsis, quoniā qui hic constituit fortia fortior est illis. II.

Deut.32. Quod deus solus colendus sit, in Deuteronomio: Dominum deum tuū
Exod.20. adorabis, & illi soli seruies. Item in Exodo: Non erunt tibi dij alij absq; me.
Deut.6. Item illic: Videte quia ego sum, & nō est deus præter me. Ego interimam & uiuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui eripiat de manibus meis. Item in Apocalypsi: Et uidi alium angelum uolantem in medio cœli, habentem euangelium æternum, ut annunciaret super terram, & super o
Apoc.14. mnes nationes, & tribus, & linguas, & dicētem uoce magna: Metuite potius deum, & date illi claritatem, quoniam uenit hora iudicij eius, & adorate eū qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Sic & dominus in
Deut.6. euangelio commemorationem facit primi & secundi præcepti dicens: Audi
Mat.22. Israel, dominus deus tuus dominus unus est: Et diliges dominū deū tuū de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua. Hoc primū, & secundum simile huic: Diliges proximum tuum tanq; te. In his duobus man
Ioan.17. datis tota lex pendet & prophetæ. Et iterum: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. III.

Exod.22. Quæ comminatio dei sit aduersus eos qui idolis sacrificāt, in Exodo: Sa
Deut.32. crificans dijs eradicabitur, nisi deo soli. Item in Deuteronomio: Sacrificaue
Esa.2. runt dæmonijs & non deo. Item apud Esaiam: Adorauerunt eos quos fecerunt digiti eorum, & curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. Et iterum: Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia. Super hæc
Hiere.7. non indignabor dicit dominus? Itē Hieremias: Nolite ambulare post deos alienos ut seruiatis eis, & ne adoraueritis eos, & ne incitetis me in operi
Apoc.14. bus manuum uestrarum ad disperdendos uos. Item in Apocalypsi: Si quis adorat bestiam & imaginem eius, & accipiet notam in fronte sua aut in manu, bibet & ipse de uino iræ dei mixto in poculo iræ eius, & punietur igne & sul-

& sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet. Nec habebunt requiem die ac nocte, quicunq; adorauerint bestiam & imaginem eius. IIII.

Non facile ignoscere deum idololatris. Moyses in exodo pro populo ro
gat nec impetrat. Precor, ait, domine deliquit hic populus delictū grande: fe Exod.32.
cerunt sibi deos aureos: & nunc si dimittis illis delictum grande, dimitte: sin autem sine me, & dele de libro quē scripsisti. Et dixit dominus ad Moysen: Si quis delinquit ante me deleā eum de libro meo. Item cū Hieremias pro populo deprecaretur, dominus ad eum loquitur dicens: Et tu noli orare pro Hiere.7.
populo hoc, & noli postulare pro ipsis in prece & oratione, quia non exaudiam illum in tempore quo inuocabunt me, in tēpore afflictionis suæ. Ezechiel quoq; hanc eandem denunciat indignationem dei eis qui in deū delinquunt: Et fuit, inquit, uerbum domini ad me dicens: Fili hominis terra quæ- Ezech.14.
cunq; peccauerit mihi, ut delictum delinquat, extendam manum meam super eam, & obteram stabilimentum panis, & immittam in ea famem, & auferam de ea hominē & pecora. Et si fuerint tres uiri in medio eius Noë, Daniel, & Iob, non liberabunt filios neq; filias, ipsi soli salui erunt. Item in Re
gum primo libro: Si delinquendo peccet uir aduersus uirum, orabunt pro 1.Reg.2.
eo dominum. Si autem in deum peccet homo, quis orabit pro eo? V.

Quod sic idololatriæ indignetur deus, ut præceperit etiā eos interfici, qui sacrificare & seruire idolis suaserint: In Deuteronomio: Quod si rogauerit te Deut.13.
frater tuus, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor tua, quæ est in sinu tuo, aut amicus tuus, qui æqualis est animæ tuæ, latenter dicēs: Eamus & seruiamus dijs alienis, dijs gentiū: non cōsenties ei, & non exaudies eū & nō parcet oculus tuus super eū, & non cælabis eum, & annuncians annūciabis de illo. Manus tua erit super eum in primis interficere eū, & manus omnis populi postremo, & lapidabunt eum & morietur, quoniā quæsiuit auertere te à domino deo tuo. Et iterū loquitur dominus & dicit: Nec ciuitati parcendū etiā si uniuersa consenserit ad idololatriā, aut si audieris in una ex ciuitatibus quas dominus deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus & seruiamus dijs alienis quos nō nosti: Interficiens eos necabis omnes qui sunt in ciuitate cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum. Non reædificabitur etiā nunc ut auertatur deus ab indignatione iræ suæ. Et dabit tibi misericordiā & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris uocē domini dei tui, & obseruaueris præcepta eius. Cuius præcepti & uigoris memor Mathathias interfecit eū qui ad aram sacrificaturus accesse- 1. Machab.2.
rat. Quod si ante aduentū Christi circa deum colendum, & idola spernenda hæc præcepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt, cum ille ueniens non uerbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes iniurias & cōtumelias passus quoq; & crucifixus, ut nos pati & mori

exemplo suo doceret,ut nulla sit homini excusatio pro se non patienti,cum passus sit ille pro nobis,& cum ille passus sit pro alienis peccatis,multo magis pro peccatis suis pati unumquenq; debere? Et ideo in euangelio commi
Mat.10. natur & dicit: Quicunq; confessus me fuerit coram hominibus,& ego confitebor eum coram patre meo qui est in cœlis: Qui autem negauerit me corã hominibus,& ego negabo eum coram patre meo qui est in cœlis. Item apo
2. Tim.2. stolus Paulus: Si enim commorimur,inquit,& conuiuemus. Si toleramus
1. Ioan. 2. & conregnabimus. Si negamus,& ipse negabit nos. Item Ioannes: Qui negat filium,nec patrem habet. Qui confitetur filium,& filiũ & patrem habet. Vnde nos ad contemptum mortis hortatur dominus & corroborat dicẽs:
Mat.10. Nolite timere eos qui occidunt corpus,animam autem non possunt occidere. Magis autem metuite eum qui potest animam & corpus occidere in ge
Ioan.12. hennam. Et iterum: Qui amat animam suam perdet eam,& qui odit animã suam in isto seculo,in uitam æternam conseruabit illam. VI.

Quod redempti & uiuificati Christi sanguine nihil Christo præponere
Mat.10. debeamus: In euangelio dominus loquitur & dicit: Qui diligit patrem aut matrem plus quàm me,non est me dignus. Et qui diligit filium aut filiam super me,non est me dignus. Et qui nõ accipit crucem suam & sequitur me,
Deut.33. non est me dignus. Sic & in Deuteronomio scriptum est: Qui dicunt patri aut matri, non noui te,& filios suos non agnouerunt,hi custodierunt præcepta tua,& testamentum tuum seruauerunt. Item apostolus Paulus: Quis
Rom.8. nos,inquit,separabit à charitate Christi,pressura,an angustia, an persecu-
Psal. 43. tio,an fames,an nuditas,an periculum,an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te occidimur tota die,æstimati sumus ut oues uictimæ,sed in his o-
1. Cor.6. mnibus superamus propter eum qui nos dilexit. Et iterum: Nõ estis uestri, empti enim estis precio magno,glorificate & portate deum in corpore ue-
2. Cor.5. stro. Et iterum: Pro omnibus mortuus est,ut & qui uiuunt iam non sibi uiuant,sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. VII.

Ereptos de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberatos non debere de-
nuo ad seculum reuerti,ne perdant quod euaserint: In Exodo Iudaicus populus ad umbram nostri & imaginem præfiguratus,cum deo tutore & uin-
dice euasisset Pharaonis atq; Aegypti,id est,diaboli & seculi,durissimã seruitutem,circa deum perfidus & ingratus,aduersus Moysen mussitat, respiciens solitudinis ac laboris incommoda,& non intelligens libertatis ac salutis beneficia diuina,reuerti quærit ad Aegyptum, hoc est, ad seculi seruitutem,unde fuerat abstractus,cum magis fidere in deum deberet & credere,
Exod.14. quoniam qui à diabolo & seculo liberauit populum suum,proteget liberatum: Quid hoc nobis,inquiunt,fecisti ejciendo nos de Aegypto? Melius erat nobis seruire Aegyptijs,quàm mori in solitudine hac. Et dixit Moyses ad populum: State fidentes & uidete salutem quæ est à domino,quã nobis faciet

faciet hodie. Dominus ipse pugnabit pro uobis & uos tacebitis. Quod nos admonens in euangelio suo dominus & docens ne ad zabulum rursus & ad seculum quibus renunciauimus & unde euasimus,reuertamur dicit: Ne-
Luc.9. mo retro attendens & superponens manum suam in aratrum aptus est re-
Luc.17. gno dei. Et qui in agro est, non reuertatur retro. Memores estote uxoris Loth. Ac ne quis aliqua uel cupiditate rerum uel suorum dulcedine retardetur,quo minus Christum sequatur addidit & dicit: Qui nõ renunciat omnibus quæ sunt eius,non potest meus esse discipulus. VIII.

Insistendum esse & perseuerandũ in fide & uirtute,& cœlestis & spiritalis gratiæ cõsummatione,ut ad palmã & ad coronã possit perueniri. In paralipomenon: Dominus uobiscũ est cũdiu & uos estis cũ ipso. Si aũt dereli-
2. Paral.15. queritis eũ,derelinquet uos. Itẽ apud Ezechielem: Iustitia iusti non liberabit
Ezech. 33. eum in quacunq; die exerrauerit. Itẽ dominus in euãgelio loquitur & dicit: Qui perseuerauerit unq; in finẽ,hic saluus erit. Et iterum: Si mãseritis in ue-
Mat.10. & Ioan.8. bo meo,uere discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatẽ, & ueritas liberabit uos. Præmonẽs quoq; nos semper paratos esse debere,& expeditos in procinctu firmiter stare,adiecit & dicit: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ
Luc.12. ardentes,& uos similes hominibus expectantibus dominũ suũ,quando reuertatur à nuptijs,ut cũ uenerit & pulsauerit aperiãt ei. Felices serui illi,quos adueniens dominus inuenerit uigilantes. Itẽ beatus Apostolus ut fides nostra proficiat & crescat,& ad summa perueniat hortatur dicẽs: Nescitis quo-
1. Cor.9. niam qui in stadio currunt,omnes quidẽ currũt,unus tamen accipit coronã? Sic currite ut apprehendatis. Et illi quidẽ ut corruptibilem coronã accipiãt,
2. Tim.2. nos aũt incorruptam. Et iterũ: Nemo militans deo, implicat se molestijs secularibus,ut possit placere ei cui se probauit. Sed & si certauerit quis non co-
Rom.12. ronabitur,nisi legitime pugnauerit. Et iterũ: Oro aũt uos fratres per miseri-
Rom.8. cordiam dei ut cõstituatis corpora uestra hostiã uiuentẽ,sanctã, deo placentem,& ne cõfiguremini seculo huic,sed transformemini in renouatione spiritus ad probandũ quæ sit uoluntas dei bona,& placens & perfecta. Et iterum: Sumus filij dei: si aũt filij,& hæredes,hæredes quidẽ dei,cohæredes autem Christi. Si quidem cõpatiamur ut & cõmagnificemur. In Apocalypsi
Apoc.3. eadem loquitur diuinæ prædicationis hortatio dicens: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod exemplum perseuerandi & permanendi designatur in Exodo: ubi Moyses ad superandum Amalech,qui figurã portat diaboli,in signo & sacramento crucis alleuat supinas manus. Nec
Amalech figura diaboli. Exod.17. uincere aduersarium potuit,nisi postq; stabilis in signo alleuatis iugiter manibus perseuerauit. Et factum est,inquit,cũ leuabat Moyses manus,præualebat Israel: Vbi aũt submiserat manus, inualescebat Amalech. Et accepto lapide supposuerunt sub eo,& sedebat super eum. Et Aaron & Vr sustentabant manus eius hinc & inde,& factæ sunt manus Moysi stabiles usque in occasum

occasum solis. Et fugauit Iesus Amalech & omnem populum eius. Et dixit dominus ad Moysen: Scribe hoc, ut sit in memoria, in libro, & da in aures Iesu, quoniam deletione delebo memoriam Amalech sub cœlo. IX.

Ad hoc enim pressuras & persecutiones fieri ut probemur, in Deuteronomio: Tentat uos dominus deus uester, ut sciat si diligitis eum ex toto corde uestro, & ex tota anima uestra, & ex tota uirtute uestra. Et iterum apud Salomonem: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Paulus quoque paria testatur, ac loquitur dicens: Gloriamur in spe claritatis dei. Non solum autem sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam pressura tolerantiam operatur, tolerantia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confunditur, quia dilectio dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et Petrus in epistola sua ponit & dicit: Charissimi nolite mirari ardorem accidentem uobis, qui ad tentationem uestram fit, nec excidatis tanquam nouum aliquid uobis contingat. Sed quotiescunque communicatis Christi passionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Christi, beati estis, quia maiestatis & uirtutis domini nomen requiescit in uobis, quod quidem per illos blasphematur, per nos autem honoratur. X.

Timendas non esse iniurias & pœnas persecutionum, & ne expauescat quis ad pressuras & persecutiones quas patitur in hoc mundo, quia maior est dominus ad protegendum, quam zabulus ad impugnandum. Ioannes in epistola sua ponit & dicit: Maior est qui in uobis est quam qui in isto mundo. Item in psalmo: Non metuam quid mihi faciat homo, dominus mihi auxiliator est. Et iterum: Isti in equis, nos autem in nomine domini dei nostri magnificabimus. Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos autem surreximus & erecti sumus. Et adhuc fortius docens & ostendens spiritus sanctus castra zabuli non timenda, & si bellum nobis hostis indixerit, in ipso magis bello spem nostram consistere, & congressione illa iustos ad diuinæ sedis & salutis æternæ præmium peruenire, in psalmo ponit & dicit: Si directa in me fuerint castra, non timebit cor meum. Et si exurrexerit super me bellum, in illud ego sperabo. Vnam petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini per omnes dies uitæ meæ. Item in Exodo declarat scriptura diuina pressuris multiplicari nos potius & augeri dicens: Quanto eos deprimebant, tanto plures fiebant & inualescebant magis. Et in Apocalypsi protectio diuina promittitur in passionibus nostris: Nihil, inquit, horum timeas, quæ passurus es. Nec alius securitatem nobis pollicetur & protectionem quam qui & per Esaiam prophetam loquitur dicens: Noli timere quia ego te redemi, & uocaui te in nomine tuo, meus es tu. Et si pertransieris per aquam, tecum sum, & flumina te non inundabunt. Et si pertransieris per ignem, ignis non comburet te, quoniam ego dominus deus tuus sum, qui te saluum facio.

1. Ioan. 4. Psal. 117. Psal. 19. Psal. 26. Exod. 1. Apoc. 2. Esa. 43.

Qui

Qui & in euangelio promittit auxilium diuinum dei seruis in persecutionibus non defuturum, dicens: Cum autem uos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et iterum: Ponite in cordibus uestris non præmeditari excusare: ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij uestri. Sic & in Exodo ad Moysem contantem & ad populum trepidantem deus loquitur dicens: Quis dedit os homini? & quis fecit mutum? & quis surdum? & quis uidentem & cæcum? nónne ego dominus deus? Et nunc perge & ego aperiam os tuum, & instruam te quid loquaris. Nec difficile est deo aperire os hominis deuoti sibi, & confessori suo inspirare constantiam & fiduciam loquendi, qui in Numeris aduersus Balaam prophetam etiam asinam fecit loqui. Quare in persecutionibus nemo cogitet quod periculum diabolus importet, sed consideret quod auxilium deus præstet, nec mentem labefaciat humana infestatio, sed corroboret fidem diuina protectio, quando unusquisque secundum dominica promissa & fidei suæ merita tantum accipiat de dei opc, quantum se credit accipere, nec sit quod omnipotens præstare non possit, nisi accipientis fides caduca defecerit. XI.

Ante prædictum esse quod nos mundus odio habiturus esset, & quod persecutiones aduersus nos excitaret, & quod nihil nouum Christianis accidat, cum ab initio mundi boni laborauerint, & oppressi atque occisi sint iusti ab iniustis. Dominus in euangelio prænonet & prænunciat dicens: Si mundus uos odit, scitote quoniam me primo odijt. Si de mundo non estis & ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis quem dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Et iterum: Veniet hora ut omnis qui uos occiderit, putet se officium deo facere. Sed hoc facient, quoniam non cognouerunt patrem neque me. Hæc autem locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum memores sitis, quia ego dixi uobis. Et iterum: Amen amen dico uobis: quia plorabitis & plangetis, seculum autem gaudebit: uos tristes eritis, sed tristitia uestra in læticiam ueniet. Et iterum: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in seculo autem pressuram. Sed fidite quoniam ego uici seculum. Et iterum cum à discipulis suis interrogaretur de signo aduentus sui & consummationis mundi, respondit & dixit: Cauete ne quis uos fallat, multi enim uenient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos fallent. Incipietis autem audire bella & auditus bellorum, uidete nolite tumultuari: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Exurget autem gens super gentem, & regnum super regnum, & erunt fames & terræmotus & pestilentiæ per loca. Omnia autem ista initia parturitionum sunt. Tunc tradent uos in tribulationem & interficient uos, & eritis odibiles omnibus

Mat. 10. Mar. 13. Luc. 21. 2. Pet. 2. Numer. 22. Exod. 4. Ioan. 15. Ioan. 16. Luc. 21. Mar. 13. Mat. 24.

gentibus

gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, & se inuicem tradent & odient inuicem. Et multi pseudoprophetæ exurgent & seducent multos, & eo quod facinus abundet, & refrigescet charitas multorum. Qui autē tolerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur euangelium istud regni per totum orbem terræ in testimonium omnibus gētibus, & tunc ueniet finis. Cum aūt uideritis abominationem uastationis, quæ dicta est per Danielē prophetā, stantē in loco sancto, qui legit intelligat, tunc qui in Iudæa sunt fugiant in montes, & qui in tecto est non descendat tollere quicquam de domo: & qui in agro est, non conuertatur retro auferre uestimentum suum. Væh autem prægnātibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem ne fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit autem tunc pressura magna, qualis non fuit ab initio mundi usq; nunc, sed neq; fiet: & nisi breuiati essent dies illi, non esset salua omnis caro, propter electos autē breuiabuntur dies illi. Tunc si quis dixerit uobis: ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia ad errorem faciendū si fieri potest & electis. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Si ergo dixerint uobis: Ecce in solitudine est, nolite exire: ecce in cubiculis, nolite credere. Sicut enim coruscatio quæ exit ab Oriente & paret usq; ad Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbi fuerit corpus, illic colligentur aquilæ. Continuo autem post pressuram dierum illorum sol tenebrascet, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc apparebit signum filij hominis in cœlo, & lamentabuntur se omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus in uirtute magna & claritate. Et mittet angelos suos cum uirtute magna & claritate, & cum tuba magna. Et colligent electos eius à quatuor uentis à summis cœlorum usque ad summitates eorum. Nec noua aut repentina hæc sunt quæ nunc accidunt Christianis, cum boni & iusti semper & dei lege innocentiæ ac ueræ religionis timore deuoti per pressuras & iniurias, & graues ac multiformes infestationum pœnas angusti itineris difficultate gradiantur. Sic in orgine statim mundi Abel iustus à fratre primus occiditur: & Iacob fugatur, & Ioseph uenundatur: & Dauid misericordem, Saul rex persequitur, & Heliam maiestatem dei constanter ac fortiter asserentē rex Achab opprimere conatur. Zacharias sacerdos interficitur in medio tēpli & altaris, ut illic hostia ipse fiat, ubi deo hostias immolabat. Tot deniq; martyria iustorum sæpe celebrata, tot ædita in posterum fidei & uirtutis exempla. Tres pueri Ananias, Azarias, Misael ætate compares, dilectione concordes, fide stabiles, uirtute cōstantes, flammis ac pœnis urgentibus fortiores, soli se deo seruire, solum nosse, solum colere proclamant, dicentes: Nabuchodonosor rex non opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Etenim deus cui nos seruimus, potens est nos

Dani. 9.

Angusta bonorum uia. Gen. 4. 2. Reg. 14. 3. Reg. 19. Mat. 23.

Dani. 3.

nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare nos. Quod si noluerit, notū sit tibi, quia dijs tuis nō seruiemus, & statuam aureā quā statuisti, non adoramus. Et Daniel deo deuotus & sancto spū plenus exclamat & dicit: Nihil colo ego nisi dñm meū qui condidit cælum & terrā. Tobias quoq; sub regali licet ac tyrannica seruitute, sensu tamen ac spiritu liber, confessionē suā deo seruat, & uirtutē, maiestatemq; diuinā sublimiter prædicat dicens: Ego in terra captiuitatis meæ confitebor illi, & ostendā uirtutē eius in natione peccatrice. Quid uero in Machabæis septem fratres nataliū pariter & uirtutū sorte consimiles, septenariū numerū sacramento perfectæ cōsummationis implentes? sic fratres septem in martyrio cohærentes, ut primi in dispositione diuina septē dies annorū septem milia continētes, ut septem spiritus & angeli septem qui assistunt & conuersantur ante faciem dñi, & lucerna septiformis in tabernaculo martyrij, & in Apocalypsi septem candelabra aurea, & apud Salomonē columnæ septē, super quas ædificat domū sapientia, ita & istic septem fratrum numerus, ecclesiarū septem numerū sui quantitate cōplexus, secundū quod in primo Regum libro legimus, sterilem septem peperisse. Et apud Esaiam: Septē mulieres unū hominem apprehendunt, cuius inuocari super se nomen expostū. Et apostolus Paulus: qui huius legitimi numeri & certi meminit ad septem ecclesias scribit. Et in Apocalypsi dñs mandata sua diuina & præcepta cœlestia ad septē ecclesias & earūdem angelos dirigit, qui nūc iste in fratribus numerus inuenitur, ut consummatio legitima impleatur. Cum septem liberis planè copulatur & mater origo & radix, quæ ecclesias septem postmodū peperit, ipsa prima & una super petram dñi uoce fundata. Nec uacat quod in passionibus sola cū liberis mater est. Martyres enim qui se dei filios in passione testantur, iam nō nisi deo patre censentur, sicut in euangelio docet dicens: Ne uocaueritis uobis patrē super terrā, unus est enim pater uester qui in cœlis est. Quæ uero ædiderunt confessionum præconia quàm præclara, quàm magna documēta fidei præbuerunt? Rex Antiochus infestus, imò in Antiocho antichristus expressus, ora martyrū gloriosa & spiritu cōfessionis in uicta contagio suillæ carnis maculare quærebat, & cū flagellis grauiter uberaſſet, ac nihil promouere potuisset, sartagines iussit igniri: quibus ignitis & accensis, eū qui primus locutus fuerat & magis regem uirtutis & fidei cōstantia prouocauerat, admoueri præcepit & frigi, producta & execta prius lingua quæ confessa deum fuerat. Quod martyriū glorioſius contigit? lingua enim confessa nomen dei prior ad deum debuit ipsa proficisci. Post in secūdo excogitatis acrioribus pœnis, antequàm cætera mēbra torqueret, cutem capitis cum capillis detraxit, odio scilicet certo. Nam cū caput uiri Christus sit, & caput Christi deus, qui caput laniabat in martyre, deum & Christum persequebatur in capite. At ille martyrio suo fidens, & resurrectiōis sibi præ

Daniel. 14.

Tob. 13. Machab. 7.

Apocal. 1. Prouer. 9.

Esa. 4.

Apocal. 1.

Matth. 23.

2. Mach. 7.

Ais quia potens es.

mium de dei remuneratione promittens exclamauit & dixit: Tu quidē*im potens ex hac præsenti uita nos perdis, sed mundi rex defunctos pro suis legibus in æternā uitæ surrectionē suscitabit. Tertius linguā postulatus cito protulit: nam pœnā linguæ execandæ iam didicerat à fratre cōtemnere, manus quoq; amputādas cōstanter extēdit multum beatus genere isto supplicij, cui cōtigit extēsis manibus ad pœnā passionis dñicæ instar imitari. Nec nō & quartus pari uirtute tormēta cōtemnens, & ad retundendum regē cœlesti uoce respondēs exclamauit & dixit: Potius est ab hominibus morti datos expectare spem à deo, iterum suscitādos ab eo in uitā æternā: tibi em̄ resurrectio ad uitam nō erit. Quintus præter quod carnificinā regis & duros uariosq; cruciatus fidei uigore calcabat, ad præscientiam quoq; & noticiam futurorum spiritu diuinitatis animatus prophetauit regi, & indignationem dei & ultionē uelociter prosecuturā. Potestatē, inquit, inter hoīes habens, cū sis corruptibilis, facis quod uis. Noli autē putare genus nostrum à deo derelictum esse. Sustine & uide magnam potestatē eius, qualiter te & semen tuū torquebit. Quale illud leuamētum fuit martyrij, quàm magnum quàm grā de solatiū? In cruciatibus suis nō tormēta propria cogitare, sed tortoris sui supplicia prædicare? In sexto uero nō uirtus sola, sed humilitas prædicāda est, nihil sibi martyrem uindicasse, nec cōfessionis suæ honorē superbis uocibus uentilasse, peccatis potius suis ascripsisse, quod persecutionē agere pateretur, deo uero dedisse quod postmodum uindicaretur. Docuit esse martyres uerecundos de ultione fidere, & nihil in passione iactare. Noli, inquit, frustra errare, nos em̄ propter nosmetipsos hic patimur peccātes in deū nostrū. Tu aūt ne te existimes impune futurū aggressus pugnare cū deo. Admirabilis quoq; mater, quæ nec sexus infirmitate fracta, nec multiplici orbitate cōmota moriētes liberos spectauit libēter, nec pœnas illas pignorū, sed & glorias cōputauit, tam grande martyriū deo præbēs uirtute oculorū suorum, quàm præbuerunt filij eius tormētis & passione membrorū. Cum sex punitis & occisis supereſſet unus ex fratribus, cui rex diuitias & potentatus & multa pollicebatur, ut crudelitas eius aut feritas, uel unius subacti solatio foueretur, & peteret ut ad filium deijciendum secum deprecaretur & mater. Deprecata est illa, sed ut decebat martyrū matrē, ut decebat legis & dei memorem, ut decebat filios suos nō delicate sed fortiter diligentē. Deprecata est enim sed ut deum cōfiteret, deprecata est ne à fratribus suis frater in cōsortio laudis & gloriæ separaret, tunc se septē filiorū cōputans matrē, si sibi cōtingeret septē deo peperisse nō seculo. Armans itaq; eum & corroborās, & feliciorem tunc partu filium generans: Fili, inquit, miserere mei, quæ te in utero mensibus nouē portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istam perduxi. Oro fili aspicias cœlum & terrā, & omnibus (quæ in eis sunt) aspectis intelligas, quia ex nihilo fecit illa deus & hominum genus. Itaq; fili ne timeas

timeas carnificē istum, sed dignus fratribus effectus excipias mortē, ut in illa miseratione cū fratribus tuis te recipiam. Magna laus matris in exhortatione uirtutis, sed maior in dei timore & in fidei ueritate, quod nihil sibi aut filio de sex martyrū honore promisit, nec fratrū precem profuturā credidit ad negantis salutem. Persuasit potius participem fieri passionis, ut in iudicij die posset cū fratribus inueniri. Post hæc liberis suis cōmoriē & mater, neq; em̄ aliud iam decebat, quàm ut quæ martyres pepererat & fecerat, in consortio illis gloriæ iungereē: & quos ad deum præmiserat, ipsa quoq; sequereē. Ac ne quis uel libelli, uel alicuius rei oblata sibi occasione qua fallat, amplectatur decipientiū malū munus, nec Eleazarus tacendus est, qui cū sibi à ministris regis offerreē facultas, ut accepta carne qua liceret sibi uesci, ad circūueniendum regē simularet se edere, quæ de sacrificijs atq; illicitis cibis ingerebantur, cōsentire ad hanc fallaciam noluit, dicēs nec ætati suæ, nec nobilitati conuenire id fingere, quo cæteri scandalizarentur, & in errorē inducerentur, existimantes & Eleazarū nonaginta annos natū ad morē alienigenarū relicta & prodita dei lege transisse: nec tanti esse lucrari breuia uitæ momēta, ut offēso deo incurreret æterna supplicia. Atq; illic excruciatus diu & in extremo iam cōstitutus, cum inter uerbera & tormēta morereē, ingemiscens ait: Dñe qui sanctā habes scientiā, manifeste tu scis, quia cum possim à morte liberari, durissimos dolores corporis tolero flagellis uapulans, animo aūt propter tui ipsius metū libenter hoc patior. Syncera prorsus fides & uirtus integra ac satis pura, non regē Antiochum cogitasse, sed deū iudicē, & scisse pro ficere sibi ad salutē nō posse, si hominē derideret ac falleret, cū deus qui conscientiæ, nostræ iudex est, & solus timēdus est nec derideri possit omnino, nec falli. Si igiē & nos dicati deo ac deuoti uiuimus, si supra ipsa iustorum antiqua & sancta uestigia iter facimus, per eadē documēta pœnarū, per eadem passionū martyria pergamus, hoc ampliorē gloriā cōputantes tēporis nostri, quod cum uetera exēpla numerentur, exuberante postmodum uirtutis ac fidei copia, numerari nō possunt martyres Christiani, testante Apocalypsi & dicente: Post hæc uidi turbam magnā, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente, & ex omni tribu & populo, & lingua, stantes in cōspectu throni & agni, & erant amicti stolis albis, & palmæ fuerunt in manibus eorum, & magno clamore dicebant: Salus deo nostro sedenti super thronum & agno. & respondit unus ex senioribus dicens: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt & unde uenerūt? Et dixi ei: Dñe mi scis. & ait mihi: Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni: propter hoc sunt in conspectu throni dei, & seruiūt ei die ac nocte in templo eius. Quod si tantus ostenditur & probatur Christianorum martyrum populus, nemo difficile uel arduum putet esse martyrem fieri, quando uideat martyrum populum non posse numerari.

Eleazarus.

2. Machab. 6.

Ibidem.

Apocal. 7.

Quæ ſpes & merces maneat iuſtos & martyres poſt conflictationes hu-
ius tẽporis & paſſiones, per Salomonẽ ſpiritus ſanctus oſtendit & præcinit
Sap.3. dicens: Et ſi coram hominibus torměta paſſi ſunt, ſpes eorũ immortalitate
plena eſt. Et ſi in paucis uexati, in multis bene diſponẽtur, quoniã deus ten-
tauit illos & inuenit eos dignos ſe. Tãquam aurũ in fornace probauit illos,
& quaſi holocauſta hoſtiæ accepit illos, & in tẽpore erit reſpectus illorũ. Iu-
dicabunt nationes & dominabũtur populis, & regnabit dñs eorũ in perpe
tuum. Itẽ apud eundẽ uindicta noſtra deſcribitur, & perſequentiũ nos atq;
Sapien.5. infeſtantiũ pœnitẽtia prædicat. Tunc ſtabũt iuſti, inquit, in magna cõſtan
tia aduerſus eos, q ſe anguſtiauerũt, & qui abſtulerũt labores corũ, uidẽtes
turbabuntur timore horribili, & mirabũtur in ſubitatiõe inſperatæ ſalutis,
dicentes inter ſe pœnitẽtiam habentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes:
Hi ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum & in ſimilitudinẽ improperij.
Nos inſenſati uitã illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine
honore. Quomodo ergo cõputati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors
illorum eſt? Ergo errauimus à uia ueritatis, & iuſticiæ lumẽ nõ luxit nobis,
& ſol non ortus eſt nobis. Laſſati ſumus in iniquitatis uia & perditionis, &
ambulauimus ſolitudines difficiles, uiam autẽ dñi ignorauimus. Quid no-
bis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarũ iactatio contulit nobis? tranſierunt
omnia illa tanquàm umbra. Itẽ in pſalmo CXV. preciũ & merces paſſionis
oſtẽditur: Preciоſa, inquit, eſt in cõſpectu dñi mors ſanctorũ eius. Item in
pſalmo CXXV. triſtitia cõflictationis & lætitia retributiõis exprimit: Qui
ſeminãt, inquit, in lachrymis in gaudio metent. Ambulantes ambulabãt &
flebant mittẽtes ſemina ſua. Venientes aũt uenient in exultatione, tollẽtes
gremia ſua. Et iterum in pſalmo CXVIII. Beati qui immaculati ſunt in uia,
qui ambulant in lege dñi. Beati qui ſcrutãtur martyria eius, in toto corde ex
Matth.5. quirunt eum. Item dñs in euãgelio, ultor ipſe perſecutionis noſtræ & remu-
nerator paſſionis: Beati eritis, inquit, qui perſecutionẽ paſſi fueritis propter
Ibidem iuſticiã, quia ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Et iterum: Beati eritis cũ odio uos ha-
buerint homines, & ſeparauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomi-
ni ueſtro quaſi nequã propter filiũ hominis. Gaudete in illo die & exultate,
ecce eñ merces ueſtra multa eſt in cœlis. Et iterum: Qui perdet animam ſuã
Ibid.10. propter me, hic ſaluabit. Nec ſolos animaduerſos & interfectos pollicitatio
nis diuinæ manent præmia, ſed etiam ſi ipſa paſſio fidelibus deſit, fides ta-
men integra atq; inuicta pſtiterit, & cõtemptis ac relictis ſuis oñibus Chri
ſtum ſe ſequi Chriſtianus oſtenderit, ipſe quoq; à Chriſto inter martyres
Luc.18. honoratur, pollicente ipſo & dicente: Nemo eſt qui relinquat domum, aut
agrũ, aut parẽtes, aut fratres, aut uxorẽ, aut filios propter regnũ dei, & nõ re
cipiat ſepties tantũ in iſto tẽpore: in ſeculo aũt futuro uitã æternam. Item in
Apocal.20. Apocalypſi hoc idem loquitur: Vidi, inquit, animas occiſorũ propter nomẽ
Ieſu

Ieſu & ſermonem dei, & cum primo loco poſuiſſet occiſos, addidit dicẽs: Et
quicunq; imaginẽ beſtiæ non adorauerunt, nec acceperunt inſcriptionem in
fronte aut in manu ſua, quos uniuerſos à ſe in eodẽ loco ſimul uiſos coniun
git & dicit: & uixerunt & regnauerunt cũ Chriſto. Viuere omnes dicit & re-
gnare cũ Chriſto, non tantũ qui occiſi fuerint, ſed & quicq; in fidei ſuæ firmi
tate & dei timore perſtantes, imaginẽ beſtiæ nõ adorauerunt, neq; ad funeſ-
ta eius & ſacrilega edicta cõſenſerũt. Plus nos accipere in paſſionis merce-
de, cũ quod hic ſuſtinemus in ipſa paſſione, probat beatus apoſtolus Pau-
lus qui dignatione diuina uſq; in tertiũ cœlũ atq; in paradiſum raptus, au- 2.Cor.12.
diſſe ſe inenarrabilia teſtatur, qui occulta fide Ieſum Chriſtum uidiſſe ſe glo
riatur, qui id quod & didicit & uidit maioris cõſcientiæ eſſe ueritate profite-
tur: Non ſunt, inquit, cõdignæ paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam Rom.8.
gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis ergo nõ omnibus uiribus elaboret
ad tantam claritatẽ peruenire, ut amicus dei fiat, & cũ Chriſto ſtatim gau-
deat? ut poſt tormenta & ſupplicia terrena, ad præmia diuina perueniat? Si
militibus ſecularibus glorioſum eſt, ut hoſte deuicto redeant in patriã tri-
umphantes, quanto potior & maior eſt deuicto zabulo, ad paradiſum tri-
umphantes redire, & unde Adam peccator eiectus eſt, illuc proſtrato eo,
qui ante deceperat, trophæa uictricia reportare? offerre deo acceptiſſimum
munus, incorruptam fidẽ & uirtutẽ mentis incolumem, laudẽ deuotionis il-
luſtrem? comitari eũ, cũ uenire cœperit uindictã de inimicis recepturus, late-
ri eius aſſiſtere, cũ ſederit iudicaturus? cohæredẽ Chriſti fieri? angelis coæ-
quari? cũ patriarchis, cum apoſtolis, cũ prophetis cœleſtis regni poſſeſſione
lætari? has cogitationes quæ perſecutio poteſt uincere, quæ poſſunt tormẽ-
ta ſuperare? Durat fortis & ſtabilis religioſis meditatiõibus fundata mens,
& aduerſus omnes diaboli terrores & minas mũdi animus immobilis per-
ſtat, quẽ futurorũ fides certa & ſolida corroborat. Claudũtur oculi in perſe
cutionibus terræ, ſed patet cœlũ: minatur antichriſtus, ſed dñs Chriſtus tue-
tur: mors infertur, ſed immortalitas ſequitur: occiſo mundus eripitur, ſed re
ſtituto paradiſus exhibetur: uita tẽporalis extinguitur, ſed æterna reparat.
Quanta eſt dignitas & quanta ſecuritas, exire hinc lætũ, exire inter preſſu-
ras & anguſtias glorioſum, claudere in momẽto oculos, quibus homines ui
debantur & mũdus, & aperire eoſdẽ ſtatim ut deus uideatur & Chriſtus: tã
uelociter migrandi quãta uelocitas ut terris repẽte ſubtraharis, & in regnis
cœleſtibus reponaris? Hæc oportet mẽte cõtemplari & cogitatione, hæc die
ac nocte meditari. Si talẽ perſecutiõis dies Chriſti militẽ inuenerit, uinci nõ
poterit uirtꝰ ad præmiũ prompta. Vel ſi accerſitio ante præuenerit, ſine præ
mio nõ erit fides quæ erat ad martyriũ parata. Sine damno tẽporis merces
deo iudice redditur, in pſecutione militia, in pace cõſcientia coronat. Amen.

Libelli de exhortatione martyrij finis.

LIBER PRIMVS BEATI CYPRIANI ADVERSVS Iudæos ad Quirinum, cuius argumentum subscripta epistola continet.

CYPRIANVS QVIRINO FILIO SALVTEM.

BTemperandum fili chariſſime deſiderio tuo ſpirituali, impenſiſſima petitione diuina magiſteria poſcenti, quibus nos dominus per ſcripturas ſanctas erudire dignatus eſt & inſtruere, ut à tenebris erroris abducti, & luce eius pura & candida luminati, uiã uitæ per ſacramenta ſalutaria teneamus. Et quidem ſicut petiſti, ita à nobis ſermo compoſitus, & libellus compendioſa breuitate digeſtus eſt, ut quæ ſcribantur non copia latiore diffunderem, ſed quantum mediocritas memoriæ ſuggerebat excerptis capitulis & annexis neceſſaria quæq; colligerem, quibus non tam tractaſſe, quàm tractantibus materiam præbuiſſe uideamur. Sed & legentibus breuitas huiuſmodi plurimum prodeſt, dum non intellectum legentis & ſenſum liber longior ſpargit, ſed ſubtiliore compẽdio, id quod legitur, tenax memoria cuſtodit. Complexus ſum uero libellos duos pari æqualitate* moderatos: Vnum quo oſtendere nixi ſumus Iudæos ſecundũ quæ fuerant ante prædicta, à deo receſſiſſe, & indulgentiam domini, quæ ſibi & prius data, & in poſterum promiſſa fuerat, perdidiſſe, ſucceſſiſſe uero in eorum locum Chriſtianos fide dominum promerentes, & de omnibus gentibus ac de toto orbe uenientes. Item libellus alius cõtinet Chriſti ſacramentum, quod idem uenerit qui ſecundum ſcripturas annunciatus eſt, & geſſerit ac perfecerit uniuerſa, qbus intelligi & cognoſci poſſe prædictus eſt: quæ legenti tibi interim proſunt ad prima fidei liniamenta formãda. Plus roboris tibi dabitur, & magis ac magis intellectus cordis operabitur ſcrutãti ſcripturas ueteres ac nouas plenius, & uniuerſa librorum ſpiritualium uolumina perlegenti. Nam nos nunc de diuinis fontibus impleuimus modicum, quod tibi interim mitteremus. Bibere uberius & ſaturari copioſius poteris, ſi tu quoq; ad eoſdem diuinæ plenitudinis fontes nobiſcum pariter poturus acceſſeris. Opto te fili chariſſime ſemper bene ualere.

*Al's moderatus.

CAPVT I.

Libellus primus Iudæos in offenſam dei grauiter deliquiſſe, quod dominũ dereliquerint & idola ſecuti ſint.

2 Item quod prophetis non crediderint, & eos interfecerint.

3 Ante prædictum quod dominũ neq; cogniturі, neq; intellecturi, neq; recepturi eſſent.

4 Quod ſcripturas ſacras intellecturi Iudæi nõ eſſent, intelligi autem haberent in nouiſſimis temporibus poſteaquàm Chriſtus ueniſſet.

5 Nihil poſſe Iudæos intelligere de ſcripturis, niſi prius crediderint in Chriſtũ.

Chriſtum.

6 Quod Hieruſalem perdituri eſſent, & terrã quam acceperũt relicturi.

7 Item quod eſſent amiſſuri lumen domini.

8 Quod circunciſio prima carnalis euacuata ſit, & ſecunda ſpiritualis repromiſſa ſit.

9 Quod lex prior quæ per Moyſen data eſt, ceſſatura eſſet.

10 Quod lex noua dari deberet.

11 Quod diſpoſitio alia & teſtamentum nouum dari haberet.

12 Quod baptiſma uetus ceſſaret & nouum inciperetur.

13 Quod iugum uetus euacuaretur, & iugum nouum oriretur.

14 Quod paſtores ueteres ceſſaturi eſſent, & noui inciperentur.

15 Quod domus & templum dei Chriſtus futurus eſſet, & ceſſaſſet templum uetus, nouumq; cœpiſſet.

16 Quod ſacerdotium uetus ceſſaret, & nouus ſacerdos ueniret, q̃ in æternum futurus eſſet.

17 Quod propheta alius ſicut Moyſes promiſſus ſit, ſcilicet, qui teſtamentum nouum daret, & qui magis audiri deberet.

18 Quod duo populi prædicti ſint, maior & minor, id eſt, uetus Iudæorum, & nouus qui eſſet ex nobis.

19 Quod eccleſia, quæ prius ſterilis fuerat, plures filios habitura eſſet ex gentibus quàm quot ſynagoga ante habuiſſet.

20 Quod gentes magis in Chriſtum credituræ eſſent.

21 Quod panem & calicem domini & omnem gratiam eius amiſſuri eſſent Iudæi, nos uero accepturi, & quod Chriſtianorum nouum nomen benedicetur in terris.

22 Quod ad regnum cœlorum magis gentes quàm Iudæi peruenіant.

23 Quod ſolo hoc Iudæi accipere ueniam poſſint delictorum ſuorum, ſi ſanguinem Chriſti occiſi baptiſmo eius abluerint, & in eccleſiã trãſeuntes præceptis eius obtemperauerint.

LIBRI PRIMI CAP. I.

IVdæos in offenſam dei grauiter deliquiſſe quod dominũ reliquerint, & idola ſecuti ſint, in Exodo populus ad Aaron: Exurge & fac nobis deos qui nos præcedãt, quia Moyſes uir hic, qui nos eiecit de Aegypto, quid ei acciderit, nõ ſcimus. Itẽ illic Moyſes ad dominũ: Precor te domine, deliquit populus hic delictũ grande: fecerũt ſibi deos aureos & argenteos, & ſi dimittis eis, dimitte: ſin autẽ, dele me de libro quẽ ſcripſiſti. Et dixit dñs ad Moyſen: Si quis deliquerit ante me, delebo illum de libro meo. Item in Deuteronomio: Sacrificauerunt dæmonijs & non deo. Itẽ in libro Iudicum: Et fecerunt filij Iſrael malignum contra dominum deũ patrum ſuorũ, qui eiecit eos de terra Aegypti, & ſecuti ſunt deos gentium, qui circa illos ſunt, & offenderũt

Exod. 32.

Exod. 31. Deut. 32. Iudic. 2.

deum,& ſeruierunt Baal. Item illic: Et adiecerunt filij Iſraël iterũ facere malignum contra dominũ. Et ſeruierunt Baal & diis alienigenarum,& reliquerunt dominũ,& nõ ſeruierunt illi. Derelictus eſt Iuda,& abominatio facta eſt in Iſrael & in Hieruſalem,quoniã prophanauit Iudas ſancta domini,in quibus dilexit & affectauit deos alienos. Exterminabit dñs hominẽ qui facit hæc,& humilis efficietur in tabernaculis Iacob apud Malachiel. II.

Quod prophetis non crediderint & eos interfecerint, apud Hieremiam

Hierc.7. dominus dicit: Miſi ad uos ſeruos meos prophetas, ante lucem mittebam & non audiebatis me,neq; intendebatis auribus ueſtris dicens: Cõuertatur unuſquiſq; à uia ſua mala,& à nequiſſimis affectionibus ueſtris à ſeculo & uſq; in ſecula. Nolite ambulare poſt deos alienos ut ſeruiatis eis, & ne adoraueritis,& ne incitetis me in operibus manuum ueſtrarum ad diſpergẽdos

3. Reg.19. uos, & nõ audiſtis me. Item in Regum libro tertio Helias ad deum: Æmulando æmulatus ſum dominum deum omnipotentem,quia dereliquerunt te,altaria tua demolierunt,& prophetas tuos interfecerunt gladio,& remãſi ego ſolitarius,& quærunt auferre animam meam. Item in Eſdra: Deſciuerunt à te & abiecerũt legem tuam poſt dorſum ſuum,& prophetas tuos interfecerunt,qui obteſtabantur eos,ut reuerterentur ad te. III.

Quod dominum neq; cognituri,neq; intellecturi, neq; recepturi eſſent,

Eſa.1. apud Eſaiam: Audi cœlũ & præbe aurẽ terra,quoniã dominus locutus eſt: Filios generaui & exaltaui,ipſi aũt me ſpreuerũt. Agnouit bos poſſeſſorem ſuũ & aſinus præſepe domini ſui,Iſrael aũt nõ cognouit, & populus me nõ

*Al's *ſemen* intellexit. Væh gẽti peccatrici,populo pleno peccatis,*ſemini nequã, filij ſceleſti reliquiſtis dominũ,& in indignationẽ miſiſtis illum ſanctũ Iſraël. Item apud eundẽ dominus dicit: Vade & dic populo iſti: Aure audietis,& nõ intelligetis,& uidentes uidebitis,& nõ uidebitis. Incraſſaui enim cor populi huius,& auribus grauiter audierunt,& oculos ſuos cõcluſerunt,ne forte uideãt oculis,& auribus audiant,& corde intelligant,& reuertantur,& curẽ illos. Itẽ

Hiere.2. apud Hieremiã dominus dicit: Me dereliquerunt fontẽ aquæ uiuæ,& effoderunt ſibi lacus detritos qui nõ poterunt aquã portare. Itẽ apud eundem: Ecce ſermo domini factus eſt eis in maledictũ,nõ uolunt illũ. Itẽ apud eun-

Hiere.8. dem dominus dicit: Cognouit tempus ſuum turtur & hirundo,ruris paſſeres cuſtodierunt tempora introitus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium domini: Quomodo dicetis,ſapientes ſumus, & lex domini nobiſcum eſt? Incaſſum facta eſt mœchatura falſa,ſcribæ contuſi ſunt,ſapientes trepidauerunt,& capti ſunt,quia uerbũ dei reprobauerũt. Itẽ apud Salomonem: Quærũt me mali & nõ inuenient: odio enim habuerunt ſapientiã, ſer-

Pſal.27. monem aũt domini nõ receperunt. Item in pſalmo: Redde eis retributionẽ

Pſal.13. eorum,quoniã nõ intellexerunt in operibus domini. Item in pſalmo: Non cognouerunt neq; intellexerunt,in umbra deambulabunt. Item in euange-

lio

lio ſecundum Ioannem: In ſua propria uenit, & ſui eum non receperunt. *Ioan.1.* Quotquot autem receperunt eum,dedit eis poteſtatem ut filij dei fierent, qui credunt in nomine eius. IIII.

Quod ſcripturas ſacras Iudæi intellecturi non eſſent,intelligi aũt haberent in nouiſſimis tẽporibus, poſteaquã Chriſtus ueniſſet, apud Eſaiam: *Eſa.29.* Et erunt uobis hi omnes ſermones ſicut ſermones libri,qui ſignatus eſt, quẽ ſi dederis homini ſcienti literas ad legendum,dicet: Non poſſum legere, ſignatus eſt enim. Sed in illa die audient ſurdi ſermones libri, & qui in tenebris,& qui in nebula ſunt,oculi cæcorum uidebunt. Item apud Hieremiam: In nouiſſimis diebus cognoſcetis ea. Item apud Danielem: Muni ſermo- *Hiere.23.* nes,& ſigna librum aduſq; tempus conſummationis,quo addiſcant multi, *Dani.12.* & impleatur agnitio,quoniã cum fiet diſperſio,cognoſcẽt omnia hæc. Paulus ad Corinthios in epiſtola prima: Nolo enim uos ignorare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt. Item in epiſtola ad Corinthios ſecũda: Obtruſi ſunt ſenſus eorum uſq; ad hunc diem, hoc eodem uelamento in lectione ueteris teſtamenti manente,quod non reuelatur,qui in Chriſto euacuatur & uſq; in hodiernum ſi quando legitur Moyſen uelamentũ eſt ſuper cor eorum. Mox autem ut conuerſus eſt ad dominum,aufertur uelamentum. In euangelio dominus poſt reſurrectionem: Iſti ſunt ſermones, *Luc.24.* quos locutus ſum ad uos,cum ad huc eſſem uobiſcum,quia oportet adimpleri omnia ſcripta in lege Moyſi & prophetis,& pſalmis de me. Tunc adaperuit illis ſenſum,ut intelligerent ſcripturas,& dixit illis: Quia ſcriptum eſt Chriſtum pati,& reſurgere à mortuis tertia die,& prædicare in nomine eius pœnitentiam & remiſſam peccatorum uſq; in omnes gentes. V.

Nihil poſſe Iudæos intelligere de ſcripturis,niſi crediderint in Chriſtũ, apud Eſaiam: Et ſi non crediderit is,neq; intelligetis. Vnde dñs in euãgelio: *Eſa.7.* Si eñ non crediderit is,quia ego ſum moriemini in peccatis ueſtris. Fide aũt *Ioan.8.* ſtare iuſticiã,& illic eſſe uitam,prædictũ eſt apud Abacuc: Iuſtus autẽ ex fide mea uiuet,tñ Abrahã pater gentium credidit. In Geneſi: Credidit Abra- *Abac.2.* ham deo,& deputatum eſt ei ad iuſtitiam. Item Paulus ad Galatas: Abra- *Geneſ.15.* ham credidit deo,& deputatum eſt ei ad iuſtitiã. Cognoſcitis ergo quia qui *Galat.3.* ex fide ſunt,hi ſunt filij Abrahæ. Prouidens autẽ ſcriptura qui ex fide iuſtificat gentes deus prænunciat Abrahæ,quia benedicentur in illo omnes gen- *Gal.3.* tes. Igitur qui ex fide ſunt,benedicti ſunt cum fideli Abraham. VI.

Quod Hieruſalem perditurí eſſent, & terram quam acceperãt relicturi apud Eſaiam: Terra ueſtra deſerta, ciuitates ueſtræ igni exuſtæ, regionem *Eſa.1.* ueſtram in conſpectu ueſtro alieni comedent eam,& deſerta & ſubuerſa à populis alienis derelinquetur filia Sion ſicut caſa in uinea,& ſicut cuſtodiarium in cucumerario,quaſi ciuitas quæ expugnatur. Et niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen,quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorræ ſimilaremus

Matth.23. similaremus. Itē in euangelio dñs dicit: Hierusalē, Hierusalē quæ occidis p phetas & lapidas missos ad te, quoties uolui colligere filios tuos sicut gallina pullos sub alas & noluisti? Ecce relinquet uobis domus uestra deserta. VII.

Esa.2. Quod essent amissuri lumē domini: apud Esaiam: Venite ambulemus in lumine domini, dimisit enim populum suum domum Israël. Item in euā

Ioan.1. gelio: Fuit lumen uerum quod illuminat omnem hominem uenientem in

Ioan.3. hunc mundum. In hoc mundo fuit, & mundus per ipsum factus est, & mū dus eum non cognouit. Item illic: Qui non crediderit, iam iudicatus est, quia non crediderit in nomine unici filij dei. Hoc autē est iudicium quoniam lux uenit in seculum, & magis dilexerunt tenebras quàm lumen. VIII.

Quod circūcisio prima carnalis euacuata sit, & secūda spiritualis repro missa sit: apud Hieremiam: Hæc dicit dominus uiris Iuda, & qui habitant Hierusalem. Renouate inter uos nouitatem, & ne seminaueritis in spinis, cir cūcidite deo uestro uos, & circūcidite præputium cordis uestri, ne exeat sicut

Deui.30. ignis ira mea, & exurat & non sit qui extinguat. Item Moyses dicit: In nouis simis diebus circūcidet deus cor tuum & cor seminis tui, ad dominum deū amādum. Item apud Iesum Naue. Et dixit dominus ad Iesum: Fac tibi cul tellos petrinos nimis acutos, & abcide & circūcide secundo filios Israël. Item

Coloss.2. Paulus ad Colossenses: Circūcisi estis circūcisione non manufacta in expo liationē carnis, sed in circūcisione Christi. Item quod Adam primus à deo factus incircūcisus, & Abel iustus & Enoch qui deo placuit, & trāslatus est. Et Noë qui terris omnibus ob delicta pereuntibus solus in quo humanū genus seruaretur electus est, ut Melchisedech sacerdos, secundum cuius or dinem Christus repromissus est, tunc quod illud signaculum seminis non profecit. Signo autem domini omnes signantur. IX.

Quod lex prior quæ per Moysen data est, cessatura esset: apud Esaiam: Tunc manifesti erunt qui signant legem, ne discedāt. Et dices: Expecto deū qui auertit faciem suam à domo Iacob, & fidens ero in illum. Item in euan

Matth.11. gelio: Omnes prophetæ & lex usq; ad Ioannem prophetauerunt. X

Quod lex noua dari haberet: apud Micheam: Quoniam lex de Sion

Michee.4. proficiscetur, & sermo domini ab Hierusalem. Et iudicabit inter plurimos

Esa.2. populos, & reuincet, & deteget ualidas nationes. Item apud Esaiam: De Si on enim procedet lex, & uerbum domini de Hierusalem, & iudicabit inter

Matth.3. gentes. Item in euangelio secundum Matthæum: Ecce uox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus in quo bene sensi, ipsum audite. XI.

Hiere.23. Quod dispositio alia & testamentum nouum haberet dari: apud Hiere miam: Ecce dies ueniunt dicit dñs, & cōsummabo in domū Israël in domū Iuda testamentū nouū. Non secundum testamētum quod disposui patri bus eorum in diē qua apprehēdi manus eorū, ut educerē eos de terra Ægy pti, quia non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos dicit do minus

minus. Quia hoc testamentum quod disponam domui Israël pōst dies il los dicit dominus: Dans leges meas, in sensum illorum scribam illa, & ero illis in deū, & ipsi erunt mihi in plebem, & non docebunt unusquisq; fratrē suum dicentes: Dinosce dominum, quia omnes scient me à minimo usq; ad maximum eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum non ero memor amplius. XII.

Quod baptisma uetus cessaret, & nouū inciperet: apud Esaiam: Nolite Esa.43. priora meminisse, & antiqua nolite reputare. Ecce facio noua quæ nunc oriē tur, & cognoscetis, & faciā in deserto uiā, & flumina in loco inaquoso ada quare genus humanum, electā plebē meā quā acquisiui, ut uirtutes meas ex poneret. Itē apud eundē. Si sitierint per deserta adductis illis findet petra, & fluet aqua & bibet plebs mea. Itē in euangelio secundū Matthæum Ioan Matth.3. nes dicit: Ego uos quidē baptizo in aqua & in pœnitētia, qui uenit post me fortior me est, cuius non sum idoneus calciamenta portare. Ipse uos bapti zabit spiritu sancto & igne. Itē secundum Ioannem: Nisi quis natus fuerit Ioan.3. ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnum dei. Quod eñ natū est de carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. XIII.

Quod iugum uetus euacuaretur, & iugum nouum daretur: in Psalmo: Psal.2. Ad quid tumultuatæ sunt gētes, & populi meditati sunt inania? Astiterūt reges terræ & principes collecti sūt in unū aduersus dñm, & aduersus Chri stū eius. Disrumpamus uincula eorū, & abijciamus à nobis iugum eorū. Itē secundum Matthæum dominus dicit: Venite ad me omnes qui laboratis Matth.11. & onerati estis, & ego uos requiescere faciam. Tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meū bonum est, & sarcina mea leuis. Apud Hieremiam. In illa die contribulabo iugum à ceruice illorum, & uincula il Hiere.30. lorum disrumpam, & non operabuntur alijs, sed operabūtur domino deo, & Dauid regem suscitabo ipsis. XIIII.

Quod pastores ueteres cessaturi essent & noui inciperent: apud Ezechie lem: Propterea hoc dicit dominus: Ecce ego super pastores, & inquirā oues meas de manibus eorum, & auertam eos, ut nō pascant oues meas, & iam non pascent eas, & extraham oues meas de ore eorū, & pascam eas cū iudi Hiere.3. cio. Apud Hieremiam dominus dicit: Et dabo uobis pastores secundū cor Hiere.31. meum, & pascent uos pascentes cum disciplina. Item apud Hieremiam: Au dite uerbum dñi gentes, & nunciate in insulis quæ longe sunt, dicite: Qui di spergit Israël congregabit illum, & custodiet sicut pastor gregem suū. Quia eruit dominus Iacob, & eruit de manu fortioris illius. XV.

Quod domus & templum dei Christus futurus esset, & cessasset tem plum uetus nouumq; cœpisset: Regum secūdo: Et fuit uerbum domini ad Nathan dicens: Vade & dic seruo meo Dauid. Hæc dicit dominus. Tu non

ædificabis mihi domũ ad habitandũ,sed erit cũ impleti fuerint dies tui, & dormieris cũ patribus tuis,suscitabo semẽ tuũ post te,qui erit de utero tuo, & parabo regnũ eius,hic ædificabit domũ nomini meo, & erigam thronũ eius in secula,& ego ero ei in patrẽ, & ipse erit mihi in filiũ, & fidẽ cõsequet̃ domus eius,& regnum eius usq; in secula in cõspectu meo. Itẽ in euangelio
Mar.12. dñs dicit:Non relinquetur in templo lapis super lapidem qui non dissoluatur,& post triduum aliud excitabitur sine manibus. XVI.

Quod sacrificium uetus euacuaretur,& nouum celebraret̃: apud Esaiã:
Esaiæ.1. Quid mihi multitudinem sacrificiorum uestrorum dicit dominus? Plenus sum.Holocausta & pinguamina agnorum,& sanguinem taurorum & hircorum nolo.Quis enim exquisiuit ista de manibus uestris? Item in Psalmo quadragesimo nono.Non edam carnes taurorum,aut sanguinem hircorũ bibam.Sacrifica deo sacrificium laudis,& redde altissimo uota tua. Inuoca me in die pressuræ,& eruam te & clarificabis me.Item in Psalmo eodẽ: Sacrificium laudis clarificabit me, & illic uia est, in qua ostendam illi salutare
Malach.1. dei.Item in Psalmo quarto:Sacrificate sacrificiũ iustitiæ,& sperate in deũ. Item apud Malachiam:Non est uoluntas mihi circa uos,dicit dominus, & sacrificium acceptum non habebo ex manibus uestris.Quoniam à solis ortu & usq; in occasum clarificatum est nomen meum apud gentes,& in oĩi loco odores incensi offerent nomini meo,& sacrificium mundum,quoniam magnum est nomen meum apud gentes,dicit dominus. XVII.

Quod sacerdotiũ uetus cessaret,& nouus sacerdos ueniret,q̃ in æternũ fu
Psal.109. turus esset:in Psalmo:Añ luciferũ genui te.Iurauit dñs & nõ pœnitebit eũ,
1.Reg.2. tu es sacerdos in æternum secundũ ordinẽ melchisedech. Itẽ in Regũ primo deus ad Heli sacerdotẽ:Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem,qui oĩia quæ sunt in corde meo faciet,& ædificabo ei domum fidelem, & transibit in conspectu Christorum meorum omnibus diebus,& erit qui remanserit in domo tua,ueniet adorare in obolo pecuniæ & pane uno. XVIII.

Quod propheta alius sicut Moyses promissus sit,scilicet qui testamen-
Deut.18. tum nouum daret,& qui magis audiri deberet:in Deuteronomio deus ad Moysem.Et dixit dominus ad me Prophetam excitabo eis de fratribus eorum sicut & te.Dabo uerbum meum in ore eius,& loquetur ad eos ea quæ præcepero.Et quisquis non audierit quæ loquetur propheta ille in nomine
Ioan.5. meo,ego uindicabo.De quo & Christus in euangelio secundum Ioannem: Scrutamini scripturas,in quibus putatis uos uitam æternã habere,hæ sunt quæ testimoniũ perhibẽt de me,& nõ uultis uenire ad me,ut uitã habeatis. Nolite putare quia ego uos accuso apud patrẽ,est q uos accuset Moyses,in quẽ uos speratis. Si em̃ credidissetis Moysi,credere tis & mihi,de me em̃ ipe scripsit.Si aũt illius scripturis nõ creditis, quõ uerbis meis credetis? XIX.

Quod duo populi prædicti sint maior & minor,id est uetus Iudæorũ,

& nouus

& nouus qui est ex nobis futurus: in Genesi. Et dixit dominus Rebeccæ: *Gen.25.* Duæ gentes in utero tuo sunt,& duo populi de utero tuo diuidẽtur,& populus populum superabit,& maior seruiet minori.Item apud Osee:Voca- *Osee 2.* bo nõ populum meũ,populum meum,& non dilectũ,dilectum.Erit enim quo loco dicetur nõ populus meus,illo loco uocabũtur filij dei uiui. XX.

Quod ecclesia quæ prius sterilis fuerat,plures filios habitura esset ex gẽtibus,quàm quot synagoga antea habuisset:apud Esaiam: Iocundare ste- *Esa.54.* rilis,quæ non paris, erumpe & exclama quæ non parturis, quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet uirum. Dixit enim dominus: Dilata locum tabernaculi tui,& pelles tabernaculorum tuorum extẽde.Noli parcere,longas fac mensuras tuas,& palos tuos confirma.Adhuc in dexteram tuam & in sinistram extende,& semen tuum possidebit gentes, & ciuitates desertas inhabitabit.Noli timere quia reuinces. Neq; reuerearis,quia maledicta es,quoniam cõfusionem æternam obliuiscaris. Sic & Abrahæ,cum de ancilla natus esset prior filius,Sara sterilis diu mansit, & sero in senecta de pollicitatione peperit filium Isaac,qui fuit typus Christi.Sic & Iacob accepit uxores duas,maiorẽ Liam oculis infirmioribus in typum synagogæ, minorem speciosam Rachel in typum ecclesiæ,quæ & sterilis diu mansit,& postea peperit Ioseph,qui & ipse fuit typus Christi. & in Regum primo legitur Helcana uxores duas habuisse,Fenennam cum filijs, & Annam sterilem,ex qua nascitur Samuel,non secundum ordinem generandi,sed secundum dei miserationem & promissionem cum illa orasset in templo, & natus Samuel typus fuit Christi.Item in Regum primo:Sterilis septem peperit,& quæ plurimos haberet filios infirmata est.Filij autem sunt ecclesiæ sep- *Apoc.1.* tem.Vnde & Paulus septem dona spiritus scripsit.& Apocalypsis ecclesias septem ponit,ut seruetur septenarius numerus.ut dies septẽ,quibus dominus mundum fecit. ut angeli septem qui assistunt & conuersantur ante faciem dei, sicut Raphaël angelus dicit in Tobia. & lucerna septiformis in tabernaculo testimonij,& oculi domini, qui mundum speculantur,& lapis cum oculis septẽ ut Zacharias dicit,& spiritus septẽ & candelabra in Apocalypsi septem, & columnæ septem super quas ædificauit domum sapientia apud Salomonem. XXI.

Quod gẽtes in Christum magis credituræ essent:in Genesi:Et dixit do- *Gen.12.* minus ad Abraham: Exi de terra tua,& de cognatione tua,& de domo patris tui,& uade in illam terram, quam tibi ostẽdero,& faciam te in gentem magnam,& benedicam te,& magnificabo nomẽ tuum,& eris benedictus, & benedicam qui te benedixerit,& maledicam qui te maledixerit,& benedicentur in te omnes tribus terræ.de hoc ipso in Genesi, & benedixit Isaac *Gen.27.* Iacob:Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, quem benedixit dominus. Et det tibi deus de rore cæli,& à fertilitate terræ multitudinem frumenti,ui-

ni & olei,& ſeruient tibi gentes,& adorabunt te principes, & eris dominus fratris tui,& qui maledixerit tibi,ſit maledictus, & qui benedixerit tibi, ſit
Gen.48. benedictus. De hoc ipſo in Geneſi: Vt uidit autẽ Ioſeph quoniam poſuit pater ſuus manum dexteram ſuper caput Effraim,graue illi uiſum, & aprehẽdit Ioſeph manum patris ſui auferre à capite Effraim ad caput Manaſſe.Dixit autem Ioſeph ad patrem ſuũ:Non ſic pater,hic eſt primitiuus meus,ſuperpone dexteram tuam ſuper caput eius. Ipſe autem noluit,& dixit:Scio fili ſcio,& hic erit in populum,& hic exaltabitur,ſed frater eius iunior maior illo erit,& ſemen eius erit in multitudinem gentiũ.Item in Ge-
Gen.49. neſi:Iuda te laudabũt fratres tui,manus tuæ ſuper dorſum inimicorũ tuorum.Adorabũt te filij patris tui,catulus leonis Iuda de frutice fili mi aſcendiſti,recubans obdormiſti uelut leo,& uelut catulus leonis. Quis excitabit illum? Nõ deficiet princeps de Iuda,& dux de femoribus eius,quoaduſq; ueniant depoſita illi,& ipſe erit ſpes gentiũ. Deligãs ad uitem pullũ ſuum, & ad ilicem pullum aſinæ ſuæ.Lauabit in uino ſtolam ſuam,& in ſanguine
Diuerſa lectio, legendũ opinor, formoſi. uuæ amictũ ſuum.* Formidoloſi oculi eius à uino,& candidi dẽtes eius magis q̃ lac.Inde in numero de populo noſtro ſcriptũ eſt:Ecce populus quaſi populus leoninus conſurget.In Deuteronomio:Eritis gẽtes in caput, in-
Deuter.28. credulus autem populus in caudam.Audite uocem tubæ,& dixerũt: Non audiemus.propter hoc audient gentes,& qui paſcent pecora in eis.In pſalmo decimo ſeptimo:Conſtitues me in caput gentium.Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi,in auditu auris obediuit mihi.De hoc ipſo apd Hie-
Hier.1. remiam dominus dicit:Priuſquàm te formarem in utero noui te, & priuſquàm exires de uulua ſanctificaui te, & prophetam in gentibus poſui te.
Eſa.55. Item apud Eſaiam:Ecce poſui illum teſtem nationibus.Manifeſtaui principem & imperatorem gentibus.Item apud eundem: Gentes quæ non nouerunt te,inuocabunt te.& populi qui ignorabant te, ad te cõfugient.Item
Ibidem 11. apud eundem: Et erit in illa die radix Ieſſe,qui ſurgẽs imperabit omnibus gentibus,& in illum gentes ſperabũt,& erit requies eius honor. Item apud
Ibidem 9. eundem:Terra Zabulon & terra Neptalim uia maris,& qui maritima inhabitatis,& trans Iordanem gentium populus ambulans in tenebris, uidete lumen magnum qui habitatis in regione umbræ mortis.Lumen luce-
Eſa.66. bit ſuper uos.Item apud eũdem:Sic dicit dominus deus Chriſto meo domino,cuius tenui dexteram,ut exaudiant eum gentes.Fortitudinem tuam diſrumpet,& in illum gentes ſperabunt, & ciuitates concludentur. Item apud eundem: Venio colligere omnes gentes & linguas,& uenient & uidebunt claritatem meam,& dimittam ſuper eos ſignum,& mittam ex eis conſeruatos in gentes, quæ longe ſunt,quæ nõ audierunt nomen meum, neq; uiderunt gloriam meam,& nunciabunt claritatem meam inter gẽtes.Item apud eundem:Et in omnibus his non ſunt conuerſi, igitur extollet ſignum in gen-

in gentes,quæ ſunt longæ,& attrahet illos à ſummo terræ.Itẽ: Quibus non eſt nunciatum de eo,uidebũt,& qui non audierunt,intelligent.Itẽ:Manife- Eſa.65.
ſtus ſum eis,qui me nõ quærunt,inuentus ſum ab eis, qui me nõ interogabant.Dixi ecce ſum genti,quæ non inuocauit nomen meũ. De hoc ipſo in Actis apoſtolorũ Paulus: Vobis primũ oportuerat indicari uerbũ dei:ſed Actuum 13.
quia expuliſtis illud,nec uos dignos uitæ æternæ iudicaſtis, ecce conuertimus nos ad gentes,ſic enim dixit per ſcripturas dominus:Ecce lucem poſui te inter gentes,ita ut ſis in ſaluationem uſq; ad fines terræ. XXII

Quod panem & calicem Chriſti, & omnẽ gratiam eius amiſſuri eſſent Iudæi,nos uero accepturi,& quod Chriſtianorũ nouum nomen benedice-
retur in terris:apud Eſaiam ſic dicit dominus:Ecce qui ſeruiũt mihi,mandu- Eſa.65.
cabunt,uos aũt eſurietis.Ecce qui ſeruiunt mihi bibent, uos aũt ſitietis.qui mihi ſeruiunt,lætabuntur,uos aũt confundemini, & ſeruos meos uocabo nomine alio,quod benedicetur in terra. Itẽ illic: Igitur extollet ſignũ in gentes,quæ ſunt lõge,& attrahet illas ab extremo terræ. Et ecce cito leuiter aduenient,non eſurient neq; ſitient.Item illic:Ecce itaq; dominator dominus Sabaoth auferet à Iuda,& ab Hieruſalẽ ualentem & ualidũ,ualentiam panis, & ualentiam aquæ. Item in pſalmo triceſimo tertio:Guſtate & uidete quoniam dominus dulcis eſt.Felix eſt uir,qui ſperat in eum.Timete deum omnes ſancti eius,quoniam nõ eſt inopia eis qui eũ metuũt.Diuites egerunt & eſurierunt,qui aũt inquirunt dominum, non egebunt omni bono.
Item in euangelio ſecũdum Ioannem dominus dicit: Ego ſum panis uitæ, Ioan.6.
qui ueniet ad me,non eſuriet,& qui in me crediderit,non ſitiet unq̃. Item il- Ibidem 7.
lic ipſe:Si quis ſitit,ueniat & bibat. Qui credit in me,flumina de uẽtre eius fluent aquæ uiuæ.Item illic ipſe:Niſi ederitis carnem filij hominis,& bibe- Ibidem 6.
ritis eius ſanguinem,non habebitis uitam in uobis. XXIII.

Quod ad regnum cælorum magis gentes quàm Iudæi perueniant: in euangelio dominus dicit: Multi uenient ab Oriente & occidente & recum- Matth.8.
bent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum. Filij autem regni exibũt in tenebras exteriores.Illic erit ploratio & ſtridor dentiũ. XXIIII.

Quod ſolo hoc Iudæi accipere ueniam poſſint delictorum ſuorum, ſi ſanguinem Chriſti occiſi baptiſmo eius abluerint, & in eccleſiam eius tranſeuntes præceptis eius obtemperauerint:apud Eſaiam dominus dicit:Iam Eſa.1.
non relaxabo peccata ueſtra. Cum extenderitis manus, auertam faciem meam à uobis: & ſi multiplicaueritis preces, non exaudiam uos,manus enim ueſtræ ſanguinis plenæ. Lauamini,mundi eſtote,auferte nequitias ab inimicis ueſtris,à conſpectu oculorum meorum,ceſſate à nequitijs ueſtris. Diſcite bonum facere,exquirite iudicium, conſeruate eum qui iniuriam patitur,iudicate pupillo,& iuſtificate uiduam,& uenite diſputemus.Item dominus dicit:Et ſi fuerint peccata ueſtra ut Phœniceum,ut niuem exalbabo.

& ſi fuerint quaſi coccinum,ut lanam inalbabo. & ſi uolueritis,& audieritis me,bona terræ edetis. Si autem nolueritis,& nō audieritis me,gladius uos conſumet.Os enim domini locutum eſt iſta.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBRI SECVNDI CAPVT I.

Chriſtum primogenitum eſſe, & ipſum eſſe ſapientiam dei, per quem omnia facta ſint.

2 Quod ſapientia dei Chriſtus, & de ſacramento incarnationis eius,& paſſionis & calicis & altaris,& apoſtolorū qui miſſi prædicauerunt.

3 Quod idem ſit ſermo dei.

4 Quod Chriſtus idem manus & brachium dei eſt.

5 Quod idem angelus & deus Chriſtus.

6 Quod Chriſtus deus uenturus eſſet illuminator & ſaluator generis humani.

7 Quod cum à principio filius dei fuiſſet,generari denuo haberet ſecūdum carnem.

8 Quod hoc futurum eſſet ſignum natiuitatis eius,ut de uirgine naſceretur homo & deus,hominis & dei filius.

9 Quod & homo & deus & Chriſtus ex utroq; genere concretus ut mediator eſſe inter nos & patrem poſſit.

10 Quod ſemine Dauid ſecundum carnem naſci haberet.

11 Quod in Bethleem.

12 Quod humilis in primo aduentu ſuo ueniret.

13 Quod ipſe ſit Chriſtus,quem Iudæi occiſuri eſſent.

14 Quod ipſe dictus ſit ouis & agnus,qui occidi haberet,& de ſacramento paſſionis.

15 Quod idem & lapis dictus ſit.

16 Quod deinde idem lapis mons fieret,& impleret totum orbem.

17 Quod in nouiſſimis temporibus idem mons manifeſtaretur ſuper quem gentes uenirent,& in quem iuſti quiq; aſcenderent.

18 Quod ipſe ſit ſponſus,eccleſiam ſponſam habens,de qua filij ſpiritualiter naſcerentur.

19 Quod cruci illum fixuri eſſent Iudæi.

20 Quod in paſſione crucis & ſigno uirtus omnis ſit & poteſtas.

21 Quod in hoc ſigno crucis ſalus ſit omnibus qui in frōtibus notantur.

22 Quod medio die in paſſione eius tenebræ futuræ eſſent.

23 Quod à morte non uinceretur,nec apud inferos remanſurus eſſet.

24 Quod ab inferis tertia die reſurgeret.

25 Quod cum reſurrexiſſet,acciperet à patre omnem poteſtatem, & poteſtas eius æterna ſit.

Quod

26 Quod perueniri non poſſit ad deum patrem, niſi per filium eius Ieſum Chriſtum.

27 Quod ipſe iudex uenturus ſit.

28 Quod ipſe ſit rex in æternum regnaturus.

29 Quod ipſe ſit & iudex & rex.

LIBER SECVNDVS ADVERSVS IVDAEOS CAP. I.

CHriſtum primogenitum eſſe,& ipſum eſſe ſapientiam dei, per quem omnia facta ſint,in Prouerbijs:Dominus cōdidit me initium uiarum ſuarū,in opera ſua ante ſecula fundauit me in principio antequàm terram faceret,& antequàm abyſſos conſtitueret,produceret fontes aquarū,antequàm montes collocarētur, ante omnes colles genuit me dominus.Fecit regiones & inhabitabilia,& fines inhabitabiles ſub cœlo.Cum pararet cœlum,aderam illi,& cum ſecerneret ſuam ſedem.Cum ſuper uentos ualidas faceret deſuper nubes,& cum confirmatos ponebat fontes ſub cœlo,quando fortia faciebat fundamenta terræ,crā penes illum diſponens,ego eram cui adgaudebat.Quotidie autē iocundabar ante faciem eius in omni tempore,cum lætaretur orbe perfecto.Item apud eundem in Eccleſiaſtico:Ego ex ore altiſſimi prodij ante omnem creaturā. Ego in cœlis feci,ut operaretur lumen indeficiens & nebula texi omnem terram.Ego in altis habitaui,& thronus meus in columna nubis. Gyrum cœli circuiui,& profundum abyſſi penetraui,& in fluctibus maris ambulaui,& in omni terra ſteti.In omni populo & in omni gente primatum tenui, & omnium excellentium & humilium corda propria uirtute calcaui.Spes oīs in me uitæ & uirtutis.Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me. Item in pſalmo octogeſimooctauo:Et ego primogenitum ponam illum altiſſimū apud reges terræ.In æternum ſeruabo illi miſericordiam meam, & teſtamētum meum fidele ipſi.Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius.Si dereliquerint filij eius legem meam,& in iudicijs meis non ambulauerint, uiſitabo in uirga eorum facinora,& in flagellis delicta eorum. Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis.Item in ſecundum Ioannem dominus dicit: Hæc eſt autem uita æterna,ut cognoſcant te ſolum & uerum dominum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.Ego te clarificaui in terra,opus perfeci quod dediſti mihi ut faciam ea.Nūc tu clarifica me apud teipſum claritate quam habui apud te,prius quàm mundus fieret.Itē Paulus ad Coloſſenſes: Qui eſt ergo imago dei inuiſibilis & primogenitus totius creaturæ.Item illic:primogenitum à mortuis ut fieret in omnibus ille primatum tenens. Item in Apocalypſi:Ego ſum alpha,& o mega,initium ac finis.Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis,quod idem ſit & ſapientia & uirtus dei. Paulus ad Corinthios:Quoniam Iudæi ſigna deſiderant, & Græci prudentiam quæ-

Prouerb. 8.

Eccl.24.

Ioan.17.

Coloſſ.1.

Apoc.21.

1.Cor.1.

runt,nos autem prædicamus Iesum crucifixum, Iudæis quidem scãdalum, gentibus autem stultitiam,ipsis autem uocatis Iudæis & Græcis Christum dei uirtutem & dei sapientiam. II.

Quod sapientia dei Christus,& de sacramento incarnationis eius,& passionis & calicis,& altaris,& apostolorum qui missi prædicauerunt,apud Salomonem in Prouerbijs:Sapientia ædificauit sibi domum & subdidit columnas septem.Mactauit suam hostiam,miscuit in cratera uinum suum,& parauit suã mensam,& misit seruos suos cũ excelsa prædicatione ad craterẽ dicens:Qui est insipiens declinet ad me.Et egẽtibus sensu dixit:uenite edite de meis panibus,& bibite uinũ quod miscui uobis. Derelinquite stulticiam & quærite prudentiam, & corrigite scientiæ intelligentiam. III.

Prouerb. 9.

Quod Christus idem sit sermo dei,in psalmo quadragesimoquarto: Eructauit cor meum sermonem bonum,dico ego opera mea regi.Item in psalmo tricesimosecundo:Sermone dei cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum.Item apud Esaiam: Verbum consummans & breuians in iustitia,quoniam sermonem breuiatum faciet deus in toto orbe terræ.Itẽ in psalmo centesimosexto: Misit sermonem suum & curauit illos. Item in euangelio secundum Ioannem:In principio fuit sermo,& sermo erat apud deum,& deus erat sermo.Hic erat in principio apud deũ,omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil.Quod factum est,in ipso uita erat, & uita erat lux hominum,& lux lucet in tenebris,& tenebræ illam non comprehenderunt.Item in Apocalypsi:Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus,& qui sedebat super eũ , uocabatur fidelis & uerus,æquum iustumq; iudicans,& præliaturus,eratq; coopertus ueste conspersa sanguine, & dicitur nomen eius sermo dei. IIII.

Esa.10. *Ioan.1.* *Apoc.6.*

Quod Christus idem manus & brachium dei sit, apud Esaiam: Nunquid non ualet manus dei,ut saluos faciat? aut generauit aurem ut nõ exaudiat? Si peccata uestra inter uos & deum separant,& propter peccata uestra auertit faciem suam à uobis ne misereatur, manus enim uestræ inquinatæ sunt sanguine,& digiti uestri in peccatis.Labia autem uestra loquuta sunt facinus,& lingua uestra iniusticiam meditatur.Nemo loquitur uera, neque est iudicium uerum.Fundunt in uanis & loquuntur inania, qui parturiunt dolorem,& pariunt facinus.Item apud eundem sic dicit dominus: Cœlum mihi thronus,& terra suppedaneum pedum meorum.Quam mihi domũ ædificabitis? aut quis locus ad requiem mihi? omnia enim ista fecit manus mea.Item:Domine deus altum est brachium tuum,& non sciebant, cũ cognouerint autem confundẽtur.Item:Reuelauit dominus brachium suum sanctum in conspectu omnium gentium,uidebunt omnes gentes & ipsa sunt præma terræ salutem à deo. V.

Esa.50. *Esa.59.* *Esa.52.* *Psal. 97.*

Quod idem angelus & deus Christus,in Genesi ad Abraham:Et uocauit

Gen.22.

uit eum angelus domini de cœlo,& dixit illi:Abraham, Abraham. Ille autem dixit:Ecce ego.Et dixit: Noli imponere manum tuam super puerum, neq; feceris illi quicquàm.Nunc enim cognoui quoniam times deum tuũ, & non pepercisti filio tuo dilectissimo propter me.Item illic ad Iacob. Et dixit mihi angelus in somnis: Ego sum quem uidisti in loco dei, ubi unxisti mihi titulum lapideum,& uouisti mihi uotum. Item in Exodo: Deus autẽ præibat eos,die quidem per columnam nubis,ostendens illis iter,nocte autem in columna ignis.Item illic:Promouit autem angelus dei,qui præcedebat exercitum filiorum Israël.Item:Ecce ego præmitto angelum meum ante faciem tuam ad custodiendum te in itinere,ut te inducat in terram quam tibi præparaui.Obserua enim & obaudi eum,ne fueris inobaudiens, & nõ deerit tibi,nomen enim meum in illo est.Vnde ipse in euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris mei,& non recepistis me.Cum alius uenerit in nomine suo, illum accipietis. Et iterum in psalmo 117. Benedictus est qui uenit in nomine domini.Quod deus Christus,in Genesi:Dixit autem ad Iacob: Exurge & ascende in locum Bethel,& habita illic,& fac illic altare deo,qui tibi apparuit cum fugeres à facie Esau fratris tui.Item apud Esaiam: Sic dicit dominus Sabaoth: Fatigata est Aegyptus, negociatio Aethiopum & Sabaim uiri alti ad te transgredientur,& tui erunt serui,& postea ambulabunt uincti compedibus,& adorabunt uincti compedibus. Et interpretabuntur quoniam in te deus est,& non est alius deus præter te.Tu enim es deus,& non sciebamus:deus Israël saluator. Confundentur & reuerebũtur omnes qui aduersantur tibi, & cadent in confusione. Item apud eundem: Vox clamantis in deserto, parate uiã domino,rectas facite semitas dei nostri.Omnis riuus implebitur,& omnis mons & collis humiliabitur, & erunt omnia tortuosa in directum,& aspera in campum, & uidebit omnis caro salutare dei, quoniam dominus locutus est.Item apud Baruch:Hic deus noster & non deputabitur alius absq; illo:qui inuenit omnem uiam prudentiæ,& dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo.Post hæc in terris uisus est,& cum hominibus cõuersatus est.Item apud Zachariam deus dicit:Et transibunt per mare angustum,& percutient in mari fluctus,& arefacient omnes altitudines fluminũ, & confundentur omnes iniuriæ Assyriorum,& sceptrum Aegypti auferetur,& cõfortabo eos in domino deo ipsorũ,& in nomine eius gloriabuntur,dicit dominus.Item apud*Moysen dicit dominus:Non faciã iuxta irã indignationis meæ,non sinam deleri Effrem,quoniam deus ego sum,& non homo in te sanctus,& nõ introibo in ciuitatem,post deũ ibo.Itẽ in psalmo 44.Thronus deus in secula seculorũ,uirga æquitatis uirga regni tui.Dilexisti iusticiã & odisti iniquitatem,propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis super participes tuos. Item in psalmo 45. Vacate & cognoscite quoniam

Esa.40. *Baruch.3.* *Zach.10.* *al.* *Oseæ.11.*

ego ſum deus.Exaltabor in gentibus,& exaltabor in terra. Item in pſalmo octogeſimoprimo:Non cognouerunt neque intellexerunt,in umbra deam bulabunt.Item in pſalmo ſexageſimoſeptimo:Cantate deo,pſallite nomini eius,uiam facite illi qui aſcendit in occaſu,deus nomen illi.Item in euãgelio ſecundum Ioannem:In principio fuit ſermo, & ſermo erat apud deum, & deus erat ſermo.Item in eodem dominus ad Thomam:Inſce huc digitum tuum,& uide manus meas,& noli eſſe incredulus,ſed fidelis. Reſpõdit Thomas & dixit illi:Dominus meus & deus meus. Dixit illi Ieſus, quoniã uidiſti & crediſti:Beati qui non uiderunt & crediderunt. Item Paulus ad Romanos:Optabã ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus cognatis meis ſecundum carnem,qui ſunt Iſraëlitæ,quorum adoptio & claritas,& teſtamentum,& legis conſtitutio,& famulatus,& promiſſiones, quorũ patres,ex quibus Chriſtus ſecundum carnem,qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula.Itẽ in Apocalypſi:Ego ſum alpha,& o mega,initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis, qui uicerit poſſidebit ea, & eorum hæreditatem,& ero eius deus,& ille erit mihi filius.Item in pſalmo octogeſimoprimo:Deus ſtetit in ſynagoga deorum,in medio autem deos diſcernens.Et iterum illic:Ego dixi dij eſtis,& filij altiſſimi omnes.Vos autẽ ſicut homines moriemini.Quod ſi iuſti qui fuerint & præceptis diuinis obtemperauerint,dij dici poſſunt,quanto magis Chriſtus dei filius? Sicut ipſe in euãgelio dicit ſecundum Ioannem: Nónne eſt ſcriptum in lege, quoniam dij eſtis? Si illos dixit deos,& non poterit ſolui,quem pater ſanctificauit & miſit in ſeculum,uos dicitis:quoniam blaſphemas:quia dixi filius dei ſum? Si non facio facta patris,nolite mihi credere,& ſi nõ uultis mihi credere, factis credite,& cognoſcite quoniam in me eſt pater,& ego in illo.Item in euangelio ſecundum Matthæum:Et uocabis nomen eius Emmanuel,quod eſt interpretatum nobiſcum deus.

Ioan.1. *Ioan.20.* *Rom.9.* *Apoc. 21.* *Mirum eſt in exemplaribus etiã uetuſtiſſimis non addi, deus,quum ſit apud Græcos.* *Ioan.10.* *Mat.1.* *Emmanuel.*

VI.

Quod Chriſtus deus uenturus eſſet illuminator & ſaluator generis humani,apud Eſaiam:Confortamini manus reſolutæ & genua debilia,& hortamini,qui eſtis puſillanimes, nolite metuere. Deus noſter iudicium retribuet,ipſe ueniet & ſaluos nos faciet.Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient.Tunc ſaliet claudus ſicut ceruus, & plana erit lingua mutorum,quia rupta eſt in deſerto aqua,& riuus in terra ſitienti. Item illic: Non ſenior neq; angelus,ſed ipſe dominus liberabit illos, qui diligit eos & parcet,& ipſe redimet eos.Item illic:Ego dominus deus uocaui te in iuſtitia, ut teneam manum tuam & confortabo te, & dedi in teſtamentum generis mei in lumen gentium,aperire oculos cæcorum,producere de uinculis uinctos,& de domo carceris ſedentes in tenebris. Ego dominus deus, hoc nomen mihi eſt,claritatem meam alteri non dabo,neq; uirtutes meas ſculptilibus.Item in pſalmo:Vias tuas domine oſtende mihi,& ſemitas tuas edoce me,

Eſa.35. *Eſa.42.* *Pſal.24.*

ce me,quia tu es deus ſaluator meus. Vnde in euangelio ſecundum Ioannem dominus dicit: Ego ſum lumen mundi,qui me ſecutus fuerit non ambulabit in tenebris,ſed habebit lumen uitæ.Item ſecundũ Matthæum: Gabriel angelus ad Ioſeph:Ioſeph fili Dauid, ne metueris aſſumere Mariam uxorem tuam. Quod enim ex illa natũ fuerit, de ſpiritu ſancto eſt. Pariet autem filium,& uocabis nomen eius Ieſum.Hic enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.Item ſecũdum Lucam,& Zacharias impletus eſt ſpiritu ſancto & prophetauit dicens: Benedictus dominus deus Iſraël, qui proſpexit redemptionẽ populo ſuo, & excitauit nobis cornu ſalutis in domo Dauid pueri ſui.Item illic: Angelus ad paſtores: Ne timueritis:ecce enim annuncio uobis,quoniã natus eſt uobis hodie ſaluator,qui eſt Chriſtus Ieſus in ciuitate Dauid.

Ioan.8. *Matth.1.* *Luc.1.* *Luc.1.*

VII.

Quod cum à principio filius dei fuiſſet, generari denuo haberet ſecundum carnem:In pſalmo ij.Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te.Poſtula à me & dabo tibi gentes,hæreditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ.Item in euangelio : Et factum eſt, ut audiuit ſalutationem Mariæ Heliſabet,exultauit infans in utero eius, & impleta eſt ſpiritu ſancto & exclamauit uoce magna & dixit : Benedicta tu inter mulieres,& benedictus fructus uentris tui.Et unde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? Item Paulus ad Galatas: At ubi aduenit adimpletio temporis, miſit deus filium ſuum factum de muliere. Item in epiſtola Ioannes:Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe, de deo eſt,qui autem negat eum in carne ueniſſe,de deo non eſt,ſed de antichriſti ſpiritu.

Luc.1. *Galat.4.* *1.Ioan.4.*

VIII

Quod hoc futurum eſſet ſignũ natiuitatis eius,ut de uirgine naſceretur homo & deus, hominis & dei filius, apud Eſaiã:Et adiecit dominus loqui ad Achaz:Pete tibi ſignum à domino deo tuo in altitudinem ſurſum,& in altitudinẽ deorſum.Et dixit Achaz:Non petam, & nõ tentabo dominum deum meum.Et dixit:Audi itaq; domus Dauid : nõ puſillum uobis certamen cum hominibus, quoniam deus præſtat agonem.Propter hoc dabit deus ipſe uobis ſignum:Ecce uirgo in utero accipiet,& pariet filiũ, & uocabis nomen Emanuel.Butyrũ & mel mãducabit, ut ſciat reprobare malum & eligere bonum.Hoc ſemen dixerat deus de muliere procedere,quod calcaret caput diaboli in Geneſi.Tunc dixit deus ad ſerpentẽ:Quid tu hoc feciſti? Maledictus tu ab omni pecore,& ab omni genere beſtiarũ terræ. Pectore tuo & uentre repes, & erit tibi terra cibus omnibus diebus uitæ tuæ. Et ponam inimicitiam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen eius,ipſe tuum obſeruabit caput,& tu obſeruabis calcaneum eius.

Eſa.7. *Ibidem.* *Gen.3.*

IX. *Ipſe refertur ad Chriſtũ.*

Quod homo & deus Chriſtus ex utroq; gñe cõcretus,ut mediator eſſe inter nos & patrẽ poſſet,apud Hieremiam:Et homo eſt, & quis cognoſcet eum?

Hier.17.

Num.24. eum? Item in Numeris: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſraël.
Item illic: Procedet homo ex ſemine eius, & dominabitur multarũ gẽtium,
al.gog. & exaltabit᷑ * ipſum regnũ, & augebitur regnũ eius, & deus duxit eũ in Ægyptum, quaſi claritas uniformis ei, & edet carnes inimicorũ ſuorum, & craſſitudines illorũ emedullabit, & baliſtis ſuis configet inimicũ. Recubans re-
Ibidem. quieuit quaſi leo, & quaſi catulus leonis. Quis ſuſcitabit eũ? qui benedicunt
Eſa.61. te, benedicti ſunt, & qui maledicũt te, maledicti ſunt. Itẽ apud Eſaiã: Spiritus domini ſuper me, propter quod unxit me, bene nũciare pauperibus miſit me, curare contribulatos corde, prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis uiſum, uocare annũ domino acceptabilem & diem retributionis. Vnde in
Luc.1. euangelio Gabriel ad Mariam: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit te, quapropter hoc quod naſcetur, ſanctũ uocabitur
1.Cor.15. filius dei. Itẽ in epiſtola Pauli ad Corinthios priore: Primus homo de terræ limo, ſecundus homo de cælo, qualis ille è limo, tales & qui de limo, & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes: quomodo portauimus imaginem eius qui de limo eſt, portemus & imaginẽ eius qui de cælo eſt. X.

Quod ex ſemine Dauid ſecundum carnem naſci haberet, in Regum ſe-
2.Reg.7. cundo: Et fuit uerbum domini ad Nathan dicens: Vade & dic ſeruo meo Dauid: Hæc dicit dominus: Non tu ædificabis mihi domum ad habitandum: ſed erit cũ impleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, qui erit de utero tuo, & parabo regnũ eius. Hic ædificabit domum nomini meo, & erigam thronũ eius uſq; in ſeculum. Et ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, & fidem cõſequetur domus eius, & regnum eius uſq; in ſeculum in conſpectu meo. Item apud Eſaiam:
Eſa.11. Et exibit uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcẽdet, & requieſcet ſuper eũ ſpiritus domini: ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eũ ſpiritus timoris domi-
Pſal.131. ni. Itẽ in pſalmo: Iurauit deus ipſi Dauid in ueritate, & non reprobauit eũ, de fructu uentris tui ponam ſuper thronũ tuum. Itẽ in euangelio ſecũdum
Luc.1. Lucam: Et dixit angelus ad illã: Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud deum: Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & filius altiſſimi uocabitur, & dabit illi dominus deus thronum Dauid patris ſui, & regnũ Iacob in ſecula, & regni eius non
Apocal.5. erit finis. Item in Apocalypſi: Et uidi librũ in dextera dei ſedẽtis ſuper thronum, ſcriptum intus & retro, ſignatum ſignis ſeptem, & uidi angelum fortem prædicantem uoce magna: Quis dignus eſt accipere librum, & aperire ſigna eius? Nec quiſq; poterat, neq; in cœlo, neq; ſuper terram, neq; ſub terra aperire librum, neq; proſpicere eum. Et ego flebam multum quod nemo dignus repertus eſſet qui aperiret librum, aut uideret illum. Et unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris, ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire

aperire librum, & ſoluere ſeptem ſigna eius. XI

Quod in Bethleem naſceretur, apud Micheam: Et tu Bethleem Effrata Mich.5.
non exigua es, ut conſtituaris in milibus Iuda, ex te mihi procedit, qui ſit princeps apud Iſraël, & poſſeſſiões eius à principio à diebus ſeculi. Item in
Matth.2. euangelio: Et cum Ieſus natus eſſet in Bethleem in diebus Herodis regis, ecce magi ab Oriente aduenerunt Hieroſolymam dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & uenimus cum muneribus adorare illum. XII

Quod humilis in primo aduentu ſuo ueniret, apud Eſaiam: Domine Eſa.53.
quis credidit auditui noſtro? & brachium domini cui reuelatũ eſt? Annunciauimus coram ipſo ſicut pueri, ſicut radix in terra ſitienti. Nõ eſt figura ei neq; claritas, & uidimus illũ & non habuit figuram neq; ſpeciem. Sed figura eius ſine honore, & deficiens præter cæteros homines. Homo in plaga poſitus & ſciẽs ferre imbecillitatẽ, quia aduerſa eſt facies eius, inhonoratus eſt, & nõ eſt computatus. Hic peccata noſtra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus eſſe illũ in dolore, & in plaga, & in uexatione: ipſe aũt uulneratus eſt propter facinora noſtra, & infirmatus eſt propter peccata noſtra. Doctrina pacis noſtræ ſuper illũ, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes Ibidem 53.
ſicut oues errauimus, homo uia ſua errauit. Et dñs tradidit illũ pro peccatis noſtris, & ipſe propterea quod uexatus eſt nõ aperuit os ſuũ. Itẽ apud eundem: Nõ ſum contumax neq; cõtradico, dorſum meũ poſui ad flagella, & maxillas meas ad palmas, faciem aũt non auerti à fœditate ſputorũ, & fuit deus auxiliator meus. Itẽ nõ clamabit, neq; audiet quis in plateis uocẽ eius. Eſa.42.
Arundinẽ quaſſatã non cõfringet, & linũ fumigans nõ extinguet, ſed in ueritate proferet iudiciũ. Fulgebit & non quaſſabitur quoadu ſq; ponat iudiciũ in terra, & in nomine eius gẽtes credent. Itẽ in pſal.21. Ego aũt ſum uermis, & nõ homo, maledictũ hominũ & abiectio populi. Omnes qui uidebant me, deſpiciebãt me, & locuti ſunt labijs, & mouerũt caput. Sperauit in
Pſal.21. domino, eripiat eũ, ſaluum faciat eum, qm̃ uult eũ. Item illic: Aruit uelut teſta uirtus mea, & lingua mea adglutinata eſt faucibus meis. Itẽ apud Za-
zach.3. chariam: Et oſtẽdit mihi dñs Ieſum ſacerdotem illũ maximũ ſtãtem ante faciem angeli domini, & diabolus ſtabat ad dexterã eius aduerſari ei. Et Ieſus erat indutus ueſte ſordida, & ſtabat ante faciem ipſius angeli, & reſpondit, & ait ad eos qui ſtabant ante faciẽ eius dicens: Auferte ueſtimenta ſordida ab eo, & induite eum mutatorijs, & imponite cidarim mundam ſuper caput eius, & dixit ad eũ: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Item Paulus ad Phi-
Philipp.2. lippenſes: Qui in figura dei conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens in ſimilitudinem hominũ factus, & habitu inuẽtus ut homo. Humiliauit ſe factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod deus exaltauit illum,

illum,& donauit illi nomen,quod est super omne nomen,ut in nomine Iesu omne genu flectatur cælestiũ,terrestriũ,& infernorum, & omnis lingua confiteatur,quia dominus Iesus Christus in gloria dei patris est. XIII

Quod ipse sit Iesus Christus,quem Iudæi occisuri essent,in sapiẽtia Sa-
Sapien.2 lomonis:Circunueniamus iustum, quoniam insuauis est nobis,& contrarius est operibus nostris,& exprobrat nobis peccata legis. Promittit se sciẽ tiam dei habere, & filium dei se nominat.Factus est nobis in traductione cogitationum,grauis est nobis etiam ad uidẽdum, quoniam dissimilis est alijs uita illius,& mutatæ sunt uiæ illius,tanquam nugaces æstimati sumus ab illo,& continet se à uijs nostris quasi ab immundicijs,& præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere deum. Videamus ergo si sermones illius ueri sint,& tentemus quæ uentura sunt illi.Contumelia & tormento interrogemus illum,ut sciamus reuerẽtiam illius.Morte turpissima condemnemus eum.Hæc cogitauerunt,& errauerunt, excæcauit enim illos
Esa.57. malitia ipsorum,& nescierunt sacramenta dei. Item apud Esaiam: Videte quomodo iustus perit,& nemo intelligit,& uiri iusti tollũtur,& nemo recognoscit.A facie enim iniustitiæ saluatus est iustus, & erit in pace sepultura
Exo.23. eius.De hoc ipso antè prædictum est in Exodo:Innocẽtem & iustum non
Matth.27. occides.Item in euangelio:Iudas pœnitentia ductus,sacerdotibus & senioribus dixit,peccaui tradens sanguinem iustum. XIIII.

Quod ipse dictus sit ouis & agnus,qui occidi haberet,& de sacramento
Esa.53. passionis apud Esaiam:Sicut ouis ad uictimã adductus est, & sicut agnus coram tondentibus eum sine uoce,sic nõ aperuit os suum:in humilitate iudicium eius sublatum est:natiuitatem eius quis enarrabit? Quoniam aufertur à terra uita eius, à facinoribus populi mei adductus est ad mortem, & dabo malos pro sepultura eius,& ipsos diuites pro morte eius,quia facinus non fecit,neq; insidias ore suo,propterea ipse confitetur multos,& fortium diuidet spolia,propterea quod tradita est ad mortem anima eius, & inter facinorosos deputatus est.Et ipse peccata multorum pertulit, & pro-
Hier.11. pter facinora illorum traditus est.Item apud Hieremiam: Domine significasti mihi & cognoscam,tunc uidi meditationes eorum.Ego sicut agnus sine malitia productus sum ad uictimam:in me cogitauerunt cogitatum dicentes: Venite mittamus lignũ in panem eius, & fraudemus à terra uitam eius,& non erit in memoria nomen eius amplius.In Exodo deus ad Moy-
Exo.12. sen: Accipiãt singuli ouem per domũ tribuum,ouem sine uitio,perfectum masculum anniculũ & erit uobis.Ab agnis & hœdis accipietis, & occident illum omne uulgus filiorum Israël ad uesperam, & accipient de sanguine eius,& ponẽt super duos postes,& super limẽ in domibus,in quibus edent eum in ipsis,& edent carnes istas nocte assatas igni,& azyma cum lactucis agrestibus edẽt.Nõ edetis de eis cruda,neq; cocta in aqua, sed assata igni, caput

caput cum pedibus & interaneis, nihil derelinquentes ex his mane, & ossa non confringetis ex eo.Quæ autem relicta fuerint ab eo usq; in mane, igni crementur.Sic autem comedetis eum:Lumbi uestri præcincti, & caligæ uestræ in pedibus uestris,& edetis eum festinãter,quia pascha domini est. Itẽ in Apocalypsi:Et uidi in medio throni,& quatuor animalium, & in medio Apoc.5.
seniorum agnum stantem quasi occisum,habentem cornua septem,& oculos septem,qui sunt septem spiritus dei missi per orbem terræ.Et uenit & accepit librum de dextera sedentis in throno.Et cũ accepisset librum, quatuor animalia,& uigintiquatuor seniores prostrauerunt se ante agnum, habẽtes singuli aureas citharas plenas odoramentis supplicationũ,quæ sunt orationes eorum,& cantauerunt nouum canticũ dicentes:Dignus es domine accipere librũ & aperire signa eius,quoniã occisus es,& emisti nos de sanguine tuo ex omni tribu & lingua,& populo,& natione:& eos regnũ deo nostro, sacerdotes q; fecisti,& regnabunt super terrã.Item in euãgelio:Altera die ui Ioan.1.
dit Ioannes Iesum uenientẽ ad se,& ait:Ecce qui aufert peccata mũdi. XV.

Quod idem lapis dictus sit,apud Esaiam sic dicit dominus:Ecce ego mit Esa.28.
to in fundamenta Sion lapidem preciosum, summum angularem honoratum,& qui crediderit in eum,non cõfundetur.Item in psalmo:Lapis quẽ Psal.117.
reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli.A domino factus est iste,& est mirabilis in oculis nostris.Iste dies quem fecit dominus,exultemus & iocundemur in eo.O domine salua igitur,ò domine dirige igitur,be-
nedictus est qui uenit in nomine domini.Item apud Zachariam:Ecce ego Zach.3.
adduco puerum meum,ortus nomen ei est,quoniam lapis,quem dedi ante faciem Iesu,super ipsum unum septem oculi sunt.Item in Deuteronomio: Et scribes super lapidem omnem legem hanc manifeste nimis.Itẽ apud Ie- Deut.27.
su Naue:Et accepit lapidem magnum & statuit eum illic contra dominũ,& Iosue.24.
ait Iesus ad populum:Ecce lapis iste erit uobis in testimonium,quod audieritis omnia quæ dicta sunt à domino,quanta locutus est ad uos hodie.erit ipse uobis in testimonium in nouissimo dierum,quando recesseritis à deo uestro.Item in Actibus apostolorum Petrus: Principes populi, & seniores Act.4.
Israël ecce nos interrogamur hodie à uobis super benefacto hominis infirmi in quo iste saluatus est.Sit uobis omnibus notũ & omni populo Israël, quia in nomine Iesu Christi Nazareni quem uos crucifixistis, quẽ deus suscitauit à mortuis,in illo ipse in conspectu uestro sanus astitit,in alio autem nullo.Hic est lapis qui contemptus est à uobis ædificantibus, qui factus est Psal.117.
in caput anguli.Non est enim nomen aliud sub cœlo,in quo oportet saluari nos.Hic est lapis in Genesi,quem posuit Iacob ad caput suum,quia caput Gen.28.
uiri Christus,& dormiens uidit scalam ad cœlum pertingentem in qua constitutus erat dominus,& angeli ascendebant,& descendebant, quem lapidẽ consecrauit & unxit,sacramento unctionis Christum significans. Hic est la-

Exod.17. pis in Exodo,ſuper quem ſedit Moyſes in cacumine collis,quando Ieſu Nae ue contra Amalech dimicauit,& ſacramento lapidis, & ſtabilitate ſeſſionis Amalech ſuperatus eſt ab Ieſu,id eſt,diabolus à Chriſto uictus eſt.Hic eſt
II.Reg.4. lapis magnus in Regum primo,ſuper quem poſita eſt arca teſtamenti,quã/do eam ab Allophy remiſſam & redditam in plauſtro boues reportauerũt.
II.Reg.17. Item hic eſt lapis in Regum,quo Dauid frõtem Goliæ percuſſit & occidit, ſignificans diabolum & ſeruos eius inde proſterni, uicta ſcilicet ea capitis parte quam ſignatam non habent.Quo ſigno nos tuti ſemper ſumus & uiuimus.Hic eſt lapis,quem cum alienigenas Iſraël uiciſſet ſtatuit Samuel, & appellauit nomen eius Abennezer,id eſt,auxiliator. XVI.

Quod deinde idem lapis mons fieret,& impleret totam terrã, apud Da
Daniel.3. nielem:Ecce imago nimis magna,& contemplatio eius imaginis metuendæ & elata ſtabat cõtra te,cuius caput fuit ex auro bono,pectus & brachia eius argentea,uenter & fœmur ærea,pedes autem ex parte ferrei,ex parte autem fictiles,quoadu ſq; abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus concidẽtium, & percuſſit imaginem ſuper pedes ferreos & fictiles & comminuit eos minutatim,& factum eſt ſimul ferrum & teſta,& æramentum,& argẽtum,& aurum facta ſunt minuta quaſi palea,aut puluis in area æſtate,& uentilauit illa uentus,ita ut nihil remanſerit ex illis,& lapis qui percuſſit imaginem, factus eſt mons magnus,& impleuit totam terram. XVII.

Quod in nouiſſimis tẽporibus idem mons manifeſtaretur,ſuper quẽ gẽ
Eſa. 2. tes uenirent,& in quẽ iuſti quiq; aſcenderent,apud Eſaiam:Et erit in nouiſſimis temporibus manifeſtus mons domus domini ſuper uerticẽ montiũ, & exaltabitur ſuper colles,& uenient ſuper illũ omnes gentes,& ambulabũt multi & dicent:Venite aſcendamus in montẽ domini,& in domum dei Iacob,& nunciabit nobis uiã eius,& ambulabimus in illa.De Sion enim procedet lex,& uerbũ domini ab Hieruſalem,& iudicabit inter gentes,& redarguet populũ multũ,& condient gladios ſuos in aratra,& lanceas ſuas in fal
Pſal.23. ces,& iam nõ diſcent pugnare.Itẽ in pſalmo:Quis aſcendet in montẽ domini,& quis ſtabit in loco ſancto eius?Innocẽs manibus & mũdus corde, qui non accepit in uano animã ſuã,& non ſubdole iurauit proximo ſibi:iſte accipiet benedictionem à domino,& miſericordiam à deo ſalutari. XVIII.

Quod ipſe ſit ſponſus eccleſiam habens ſponſam,de qua filij ſpiritualiter
Iohel.2. naſcerentur,apud Iohel:Canite tuba in Sion,ſanctificate ieiunium,& indicite curationem,aggregate populum,ſanctificate eccleſiam, excipite maiores natu,colligite paruulos lactentes,procedat ſponſus de cubili ſuo,& ſpõ
Hiere. 16. ſa de thalamo ſuo.Item apud Hieremiam:Et auferam de ciuitatibus Iuda, & de quadriuijs Hieruſalem uocem lætantium,& uocem gaudentium,uocẽ
Pſal. 18. ſponſi,& uocem ſponſæ.Item in pſalmo:Et ipſe uelut ſponſus egrediẽs de thalamo ſuo.Exultauit ut gigas uiam currere,à ſummo cœli egreſſio eius,& decurſio

decurſio eius uſq; ad ſummum eius,& non eſt qui lateat à calore eius.Item in Apocalypſi:Veni oſtendam tibi nouam nuptam uxorem agni, & duxit Apoc. 21.
me in ſpiritu in montem magnum,& oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo,à deo habentem claritatem dei. Itẽ in euan
Ioan.3. gelio:Vos mihi teſtes eſtis,quoniam dixi eis, qui miſſi ſunt ab Hieroſolymis ad me,quia non ſum Chriſtus,ſed quoniam miſſus ſum ante illũ. Qui enim habet ſponſam,ſponſus eſt.Amicus autem ſponſi eſt qui ſtat & audit eum,& gaudio gaudet propter uocem ſponſi.Huius rei myſterium oſtẽ ſum eſt apud Ieſu Naue,quando iuſſus eſt excalciare ſe,quod ſcilicet ſponſus non ipſe eſſet.Erat enim in lege,ut quiſquis nuptias recuſaret, calciamen Mos uetus.
tum deponeret,calciaretur uero ille qui ſponſus futurus eſſet.Et factum eſt
Ioſue.5. cum eſſet Ieſus in agro Iericho,circunſpexit oculis & uidit hominem ſtantẽ ante faciem ſuam,& frameam tenentem in manu eius,& dixit:Noſter es an aduerſariorum?Ille autem dixit:Ego ſum dux uirtutis domini,nunc aduẽni.Et Ieſus cecidit ad terram & ait illi: Domine quid imperas famulo tuo? & ait dux uirtutis domini:Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt.Item in Exodo:Moyſes iubetur calciamentum Exod.3.
deponere,quod nec ipſe ſponſus eſſet.Et apparuit angelus domini in flamma ignis de rubo,& uidit quoniam rubus arderet igni, & non cremabatur. Et dixit Moyſes:Tranſiens uidebo hoc grande uiſum,cur utiq; non cremátur rubus.Vt uidit autem quoniam accedit uidere, uocauit eum dominus deus de rubo dicẽs:Moyſes Moyſes.Qui dixit:Quid eſt? & dixit,ne acceſſeris huc,niſi ſolueris calciamentũ de pedibus tuis,locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt. Et dixit ei, ego ſum deus patris tui, deus Abrahã,deus Iſaac, deus Iacob.Hoc autem manifeſtum eſt in euangelio ſecundum Ioannem. Et reſpondit illis Ioannes:Ego quidem baptizo in aqua,in medio autẽ ue
Ioan.1. ſtri ſtat,quem uos neſcitis,ipſe eſt enim de quo dixi:Poſt me ueniẽs homo ante me factus eſt,cuius non ſum dignus corrigiam calciamenti ſoluere.Itẽ in euangelio ſecundum Lucam:Sint lumbi ueſtri præcincti & lucernæ ardẽ
Luc.12. tes,& uos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuũ,quando ueniat à nuptijs,ut cum uenerit & pulſauerit,aperiant ei.Felices ſerui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilantes.Item in Apocalypſi:Regnauit domi
Apoc.19. nus deus omnipotens, gaudeamus & exultemus, & demus ei gloriæ daritatem,quoniã uenerunt nuptiæ agni,& uxor eius ſe præparauit. XIX.

Quod crucifixuri illum eſſent Iudæi,apud Eſaiam:Expandi manus me
Eſa.65. as tota die ad plebem contradicentem,& contumacem mihi, qui ambulant uias non bonas,ſed poſt peccata ſua.Item apud Hieremiam:Venite & mit
Hiere.11. tamus lignum in panem eius,& eradamus à terra uitam eius.Item in Deu
Deut. 28. teronomio:Et erit pendens uita tua ante oculos tuos,ac timebis die ac nocte,& non credes uitæ tuæ.Item in pſalmo:Et foderunt manus meas,& pe
Pſal.21.

des meos,dinumerauerũt omnia ossa mea.Ipsi autem contemplati sunt,& uiderunt me,diuiserunt sibi uestimenta mea,& super uestem meã sortẽ miserunt. Tu autem domine ne elongaueris auxilium tuũ:in auxilium meum attende.Libera à gladio animam meã,& de manu canis unicam meam.Salua me ex ore leonis,& à cornibus unicornis humilitatem meam. Enarrabo nomen tuum fratribus meis,in medio ecclesiarum laudabo te.Item in psalmo:Confige clauis de metu tuo carnes meas.Item in psalmo:Alleuatio manuum mearũ sacrificium uespertinum. De quo sacrificio Sophonias dicit: Metuite à facie domini dei, quoniã propè est dies eius, quia apparauit dominus sacrificium suum,sanctificauit electos suos. Item apud Zachariam: Et intuebuntur me,in quẽ tranffixerũt.Item in psalmo:Exclamaui ad te tota die,domine extendi ad te manus meas.Itẽ in numeris:Non quasi homo suspenditur,neq; quasi filius hominis patitur.Vnde in euangelio dominus dicit:Sicut Moyses exaltauit serpentẽ in eremo:ita exaltari oportet filiũ hominis,ut omnis qui crediderit in filium,habeat uitam æternam. XX.

Psal.118. Samech. Psal.140. Sopho.1. Zach.12. Psal.76. Nume.23. Ioan.3.

Quod in passione crucis & signo uirtus omnis sit & potestas, apud Abacuc:Texit cœlos uirtus eius, & laudis eius plena est terra, & splendor eius ut lux erit,cornua in manibus eius erunt.Et illic constabilita est uirtus gloriæ eius,& constituet dilectionem ualidam,ante faciem suam ibit uerbũ, & procedet in campos secundum gressus suos.Item apud Esaiam: Ecce natus est nobis puer,datus est nobis filius,cuius imperium super humerũ eius, & uocatum est nomen eius magnæ cogitationis nuncius. Hoc signo crucis & Amalech uictus est ab Iesu p Moysen. In Exodo dixit Moyses ad Iesum: Elige tibi uiros & exi,& constitue cum Amalech in crastinum:Ecce ego stabo in cacumine collis,& uirga dei in manu mea.Et factum est cum leuabat manum Moyses prævalebat manus Israel.Vbi autem submiserat manus, inualescebat manus Amalech:sed manus Moysi erant graues,& accepto lapide suppossuerunt sub eo,& sedebat super eũ,& Aaron & Vr sustentabãt manus eius hinc & inde,& factæ sunt manus Moysi stabiles usq; in occasum solis,& fugauit Iesus Amalech & omnem populum eius.Et dixit dominus ad Moysen,scribe hoc,ut sit memoriale in libro,& da in aures eius,quoniam deletione deleam memoriam Amalech de sub cœlo. XXI.

Abac.3. Esa. 9. Exod.17.

Quod in hoc signo salus sit omnibus,qui in frõtibus notãtur,apud Ezechielem dicit dominus: Transi mediã Hierusalẽ,& notabis signũ super frontes uirorum qui ingemũt & mœrent ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum.Itẽ illic: Vadite & cædite,& nolite parcere oculis uestris,nolite misereri. Seniores,& iuuenes,& uirgines interficite,ut perdeleantur. Omnem autem super quem signum scriptum est, ne tetigeritis, & ab ipsis sanctis meis incipite.Item in Exodo deus ad Moysen:Et erit is sanguis in signo uobis super domos,in quibus ibi eritis,& uidebo sanguinem, & protegam uos, & non erit

Ezech.9. Exod.12.

erit in uobis plaga diminutionis, cum percutiam terram Aegypti. Item in Apocalypsi:Et uidi agnum stantem in montem Sion,& cum eo 144.milia, & habebant nomen eius,& nomen patris eius scriptum in frõtibus suis. Itẽ illic:Ego sum alpha & o mega,primus & nouissimus,initium & finis.Felices eos qui faciunt præcepta eius,ut sint postes eorum super lignum. XXII.

Apoc.14. Apoc. 21.

Quod medio die in passione eius tenebræ futuræ essent,apud Amos:Et erit in illo die,dicit dominus,sol occidet meridie, & obtenebrabitur dies lucis,& conuertam dies festos uestros in luctum,& omnia cantica uestra in lamentationem.Item apud Hieremiam:Et territa est quæ parit,& tæduit anima eius.Subijt sol,cum adhuc medius dies esset,confusa est & maledicta,reliquos eorum in gladio dabo,in conspectu inimicorum suorũ.Item in euãgelio:A sexta autem hora tenebræ factæ sunt per totam terram,usq; ad horam nonam.Item in psalmo uicesimonono:Domine abstraxisti ab inferno animam meam. XXIII.

Amos.8. Hiere. 15. Mat.27.

Quod à morte uindicaretur,nec apud inferos remansurus esset, in psalmo 15.Non derelinques animam meam apud inferos, neq; dabis sanctũ tuum uidere interitum.Item in psalmo tertio:Ego dormiui, & somnum cepi,& resurrexi,quoniã dominus auxiliator mihi.Item secundũ Ioannẽ:Nemo aufert animã meã à me,sed ego pono eam, & potestatem habeo iterũ sumendi eam.Hoc enim mandatum accepi à patre meo. XXIIII.

Quod ab inferis tertio die resurgeret, apud Oseæ:Viuificauit nos post biduum die tertio.Item in Exodo:Et dixit dominus ad Moysen, descende, & testificare populo,& sanctifica illos hodie & cras,& lauent uestem suam, & sint parati in perendinũ diem,die enim tertio descẽdet dominus in montem Sina.Item in euangelio:Progenies nequam adultera signum quærit,& signum non dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ. Quomodo enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ. XXV.

Osee. 6. Exod.19. Luc.11.

Quod cum resurrexisset,acciperet à patre omnem potestatem, & potestas eius æterna sit,apud Danielem: Videbam in uisu noctis,& ecce in nubibus cœli quasi filius hominis ueniens,uenit usq; ad ueterem dierũ, & stetit in conspectu eius,& qui assistebant obtulerunt ei, & data est ei potestas regia,& omnes reges terræ,& genus omnis claritatis seruient ei, & potestas eius æterna,quæ non auferetur,& regnum eius non corrumpetur. Itẽ apud Esaiam:Nunc exurgã,dicit dominus,nunc clarificabor, nunc exaltabor,nũc uidebitis,nunc intelligetis,nunc confundemini,uana erit fortitudo spiritus, uos ignis consumet.Item in psalmo 109.Dixit dominus domino meo, sede ad dexteram meam,quoadusq; ponam inimicos tuos suppedaneum pedũ tuorum.Item in Apocalypsi:Et conuersus respexi, ut uiderem uocem, quæ mecum loquebatur,& uidi septem candelabra aurea, & in medio candela-

Daniel.7. Esa.33. Apoc.1.

brorum ſimilem filio hominis ueſtitũ podere,& erat præcinctus ſupra mamillas zona aurea. Caput aũt & capilli eius erant albi uelut lana aut nix, & oculi eius uelut flamma ignis,& pedes eius aurichalco ſimiles,ſicut de fornace ignis,ut ſonus aquarũ multarũ,& habebat in dextera ſua ſeptẽ ſtellas,& ex ore eius gladius utraq; parte acutus exibat,& facies eius ſplẽdebat ut ſol in uirtute ſua. Et cũ uidiſſem eũ,cecidi ad pedes eius tanq; mortuus, & poſuit ſuper me dexterã ſuã dicens: Noli timere, ego ſum primus, & nouiſſimus,& uiuus qui fueram mortuus,& ecce ſum uiuẽs in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferorũ. Item in euangelio dominus poſt reſurrectionem diſcipulis dicit: Data eſt mihi oẽis poteſtas in cœlo & in terra: ite ergo & docete omnes gẽtes,tingentes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti,docentes eos obſeruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Mat.28. XXVI.

Quod perueniri ad deum patrem nõ poſſit,niſi per filium eius Chriſtũ Ieſum,in euangelio: Ego ſum uia,& ueritas,& uita: nemo uenit ad patrẽ niſi per me. Item illic: Ego ſum hoſtium, per me qui introierit,ſaluabitur. Item illic: Multi prophetæ & iuſti cupierunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis,& non audierunt. Item illic: Qui credit in filiũ, habet uitam æternam. Qui dicto non audiens eſt in filium,non habet uitam, ſed ira dei manebit ſuper eum. Item Paulus ad Epheſios: Et cum ueniſſet annũciauit uobis pacem qui longe,& pacem ijs qui propè,quia per ipſum habemus acceſſum ambo in uno ſpiritu ad patrem. Item ad Romanos: Omnes enim peccauerunt,& egent claritate dei, iuſtificantur autem dono ipſius & gratia per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Itẽ in epiſtola Petri apoſtoli: Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt,iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret deo. Item illic: In hoc enim & mortuis prædicatum eſt, ut ſuſcitentur. Item in epiſtola Ioannis: Qui negat filium, neq; patrem habet: qui confitetur filium,& patrem habet. Ioan.14. Mat.15. Ioan.3. Epheſ.2. Rom.5. 1.Pet.3. 1.Ioan.2. XXVII.

Quod ipſe iudex uenturus ſit,apud Malachiam: Ecce dies uenit ardẽs ue lut clybanus,eruntq; omnes alienigenæ,& omnes iniqui ſtipula, & ſuccendet illos aduenies dies,dicit dominus. Item in pſalmo quadrageſimonono: Deus deorum dominus locutus eſt,& uocauit terram. A ſolis ortu uſq; ad occaſum,ex Sion ſpecies decoris eius. Deus manifeſte ueniet,deus noſter & non ſilebit. Ignis ante eum ardebit,& in circuitu eius procella nimia. Vocauit cœlum ſurſum & terram, ut ſepararet populum ſuum. Colligite illi iuſtos eius,eos qui diſponunt teſtamentum eius in ſacrificijs, & annunciabũt cœli iuſticiam eius,quoniam deus iudex eſt. Item apud Eſaiam: Dominus deus uirtutum prodibit,& comminuet bellum. Excitabit certamen,& clamabit ſuper inimicos eius cum fortitudine. Tacui,nunquid ſemper taceboꝰ Itẽ in pſalmo ſexageſimoſeptimo: Exurgat deus, & diſſipentur inimici eius,& fugiant qui oderunt eũ à facie eius. Quomodo deficit fumus,deficiant: quomodo Malach.4. Eſa.42.

modo tabeſcit cera à facie ignis,ſic pereant peccatores à facie dei. Et iuſti iocundentur,& exultent in conſpectu dei. Pſallite nomini eius,uiam facite illi, qui aſcendit in Occaſum,deus nomen illi. Turbabuntur à facie eius patres orphanorum & iudices uiduarum. Deus in loco ſancto ſuo,deus qui inhabitare facit in domo unanimes,producens uinctos in uirtute, ſimiliter eos qui habitant in monumentis. Deus cum tranſires,prodires in cõſpectu populi tui,in tranſcundo in eremum. Item in pſalmo 81. Exurge deus & iudica terram,quoniam tu exterminabis in omnibus gentibus. Item in euangelio ſecundum Matthæum: Quid nobis & tibi fili Dauid? Quid huc ueniſti ante tempus punire nos? Item ſecundum Ioannem: Nihil pater iudicat,ſed omne iudicium filio dedit,ut omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem: qui non honorificat filium,non honorificat patrem qui eum miſit. Itẽ in epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,ut reportet unuſquiſq; ſui corporis propria, ſecundum quæ egit,ſiue bona ſiue mala. Mat.8. Ioan.5. 2.Cor.5. XXVIII.

Quod ipſe ſit rex in æternum regnaturus,apud Zachariam: Dicite filiæ ſyon: Ecce rex tuus uenit tibi,iuſtus & ſaluans,mitis ſedẽs ſuper aſinum indomitum. Item apud Eſaiam: Quis nunciabit uobis quia ignis ardet? quis nunciabit uobis locum æternum? Ambulans in iuſtitia,& manus abſtinẽs à muneribus,grauans aures ut nõ audiat iudiciũ ſanguinis,& comprimens oculos ſuos,ne uideat iniuſticiã,hic habitabit in alta ſpelunca petræ fortis. Panis illi dabitur & aqua eius fidelis: regem cũ claritate uidebitis. Itẽ apud Malachiam: Rex magnus ſum ego,dicit dominus,& nomẽ meũ illuſtre eſt apud gentes. Itẽ in pſalmo 2. Ego aũt cõſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctũ eius,nuncians præceptũ eius. Itẽ in pſalmo 20. Cõmemorabuntur & cõuertentur ad dominũ omnes termini terræ,& adorabunt in cõſpectu tuo omnes patriæ gentium,quoniam domini eſt regnum,& ipſe dominabitur gentium. Item in pſalmo 23. Auferte portas principes ueſtras, & extollimini portæ æternales,& introibit rex gloriæ & claritatis dominus fortis in prælio. Auferte portas principes ueſtras,& extollimini portæ æternales,& introibit rex claritatis,dominus uirtutum ipſe eſt rex claritatis. Item in pſalmo 43. Eructauit cor meum ſermonem bonum,dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcriptoris acute ſcribentis decoris ſpecie ſuper filios hominum. Effuſa eſt gratia in labijs tuis,propterea benedixit te deus in ſecula. Accingere enſe tuo ad fœmur potentiſſime. Decori & ſpeciei tuæ intende,& dirige, & regna propter ueritatem & manſuetudinem & iuſticiam. Item in pſalmo 4. Rex meus & deus meus,quoniam ad te orabo domine mane,exaudies uocem meam,mane aſſiſtam tibi & contemplabor te. Item in pſalmo 95. Dominus regnauit, exultet terra, iocundentur inſulæ multæ. Item in pſalmo 44. Aſſiſtit regina ad dexteram tuam in ueſte inaurata. Zach.9. Eſa.33. Malach.1.

Audi filia & uide,& inclina aurem tuam,& obliuiſcere populi tui & domus patris tui.Quoniam deſiderauit ſpeciem tuã rex,quia ipſe eſt dominus deus tuus.Item in pſalmo ſeptuageſimoſecundo:Deus autem rex noſter ante ſeculum operatus eſt ſalutem in medio terræ. Item in euangelio ſecundum
Mat.2. Matthæum:Cũ Ieſus natus eſſet in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis:ecce magi ab Oriente uenerunt Hieroſolymam dicentes:Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum?Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & uenimus
Ioan.18. adorare eum.Item ſecundum Ioannem dixit Ieſus:Regnum meum nõ eſt de iſto ſeculo:ſi de hoc ſeculo eſſet regnum meum,miniſtri mei turbarẽtur, ne traderer Iudæis.Nunc autem regnum meum nõ eſt hinc. Dixit Pilatus: Ergo rex es tu?Reſpondit Ieſus:Tu dicis,quoniam rex ſum. Ego in hoc natus ſum,& in hoc ueni in ſeculum,ut teſtimoniũ perhibeam ueritati.Omnis qui eſt de ueritate audit uocem meam. XXIX.

Quod ipſe ſit & iudex & rex,in pſalmo 70.Deus iudicium tuum regi da, & iuſticiam tuam filio regis.Iudicare populum tuum in iuſticia. Itẽ in Apo-
Apoc.6. calypſi:Et uidi cœlum apertum,& ecce equus albus,& qui ſedebat ſuper eũ uocabatur fidelis & uerax,æquum iuſtum qui prædicat & præliatur. Oculi autem eius erant tanquàm flãma ignis,& ſuper caput eius diademata multa,& portabat nomen ſcriptum,nemini alij niſi ipſi ſoli notum. Et erat coopertus ueſte aſperſa ſanguine,& dicitur nomen eius uerbum dei,& exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur eum in equis albis induti byſſino mundo, & de ore eius exibat gladius utraq; parte acutus,ut de eo percuteret nationes, quas ipſe pacturus eſt in uirga ferrea,& ipſe calcabit torcular uini iræ dei omnipotentis,habet etiam in ueſte & in fœmore ſuo nomen ſcriptum, rex re-
Mat.25. gum & dominus dominantium.Item in euangelio:Cum uenerit filius hominis in claritate ſua,& omnes angeli cum eo,tunc ſedebit in throno claritatis ſuæ,& colligentur ante eum omnes gentes,& ſegregabit illos abinuicem, quemadmodum paſtor ſegregat oues ad hœdis,& ſtatuet oues ad dexterã ſuam,hœdos autem ad ſiniſtram.Tunc dicet rex eis, qui ad dexteram eius erunt:Venite benedicti patris mei,percipite regnum quod uobis paratũ eſt ab origine mundi:eſuriui enim,& dediſtis mihi mãducare:ſitiui, & potaſtis me:hoſpes fui,& abduxiſtis me:nudus,& texiſtis: infirmus fui, & uiſitaſtis me:in carcere,& ueniſtis ad me.Tunc reſpondebunt iuſti dicentes: Domine quando te uidimus eſurientem,& pauimus?ſitientem,& potauimus? quando te uidimus hoſpitem,& abduximus?nudum,& ueſtiuimus?quãdo aũt te uidimus infirmari,& in carcere,& uenimus ad te?Et reſpondens rex dicit eis:Amen dico uobis,cẽdiu feciſtis uni horũ ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis.Tunc dicet ijs,qui ad ſiniſtram eius erũt:Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ,quem parauit pater meus diabolo & angelis eius: eſuriui enim,& nõ dediſtis mihi manducare:ſitiui,& nõ potaſtis me: hoſpes fui, & non

non abduxiſtis me:nudus,& non ueſtiſtis me:infirmus & in carcere,& non ueniſtis ad me.Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes:Domine, quando te uidimus eſurientem,aut ſitientem,aut hoſpitem,aut nudum,aut infirmũ,aut in carcere,& non miniſtrauimus tibi?Et reſpõdebit illis: Amen dico uobis, quàm diu non feciſtis uni ex minimis his,neq; mihi feciſtis:& abibũt iſti in ambuſtionem æternam,iuſti autem in uitam æternam.

Libri ſecundi finis.

AD QVIRINVM LIBER TERTIVS.

CYPRIANVS QVIRINO FILIO SALVTEM.

PRo fide ac deuotione tua, quam domino deo exhibes fili chariſſime,petiſti ut ad inſtruendum te excerperem de ſcripturis ſanctis quædã capitula,ad religioſam ſectæ noſtræ diſciplinam pertinentia:lectionis diuinæ ſuccinctam diligẽtiam quærens,ut animus deo deditus,non longis aut multis librorum uoluminibus fatigetur,ſed eruditus breuiario præceptorũ cœleſtium,habeat ad fouendam memoriam ſuam ſalubre & grande compendium.Et quia tibi plenum dilectionis obſequium debeo, feci quod petiſti, ut laborem ſemel,ne tu ſemper laborares. Quantũ potuit ita q; mediocritas noſtra complecti,collecta ſunt à me quædam præcepta dominica & magiſteria diuina,quæ eſſe facilia & utilia legentibus poſſint:dum in breuiarium pauca digeſta,& uelociter perleguntur, & frequenter iterantur. Opto te fili chariſſime ſemper bene ualere.

CAPITVLA TERTII LIBRI.

1 De bono opere & miſericordia.
2 In opere & eleemoſynis,etiam ſi per mediocritatem minus fiat,ipſam uoluntatem ſatis eſſe.
3 Agapen & dilectionem fraternam religioſe & firmiter exercendam.
4 In nullo gloriandum quando noſtrum nihil ſit.
5 Humilitatem,& quietem in omnibus tenendam.
6 Bonos quoque & iuſtos plus laborare,ſed tolerare debere, quia probantur.
7 Non contriſtandum ſpiritum ſanctum,quem accepimus.
8 Iracundiam uincendam eſſe ne cogat delinquere.
9 Inuicem ſe fratres ſuſtinere debere.
10 In deum ſolum fidendum,& in ipſo gloriandum.
11 Eũ qui fidẽ cõſecutus eſt,expoſito priore homine,cœleſtia tãta & ſpiritualia cogitare debere,nec attendere ad ſeculũ cui iã renũciauimus.
12 Non iurandum.
13 Non maledicendum.

Nunc

14 Nunc̄ꝫ muſſitandū,ſed circa omnia quæ accidunt benedicendū deū.
15 Ad hoc tentari homines à deo ut probentur.
16 De bono martyrij.
17 Minora eſſe quæ in ſeculo patimur, quàm ſit præmium quod promiſſum eſt.
18 Dilectione dei & Chriſti nihil præponendum.
19 Voluntati non noſtræ,ſed dei obtemperandum.
20 Fundamentum,& firmamentum ſpei,& fidei eſſe timorem.
21 Non temere de altero iudicandum.
22 Accepta iniuria remittendum, & ignoſcendum.
23 Vicem malis non reddendam.
24 Non poſſe ad patrem peruenire,niſi per Chriſtum.
25 Ad regnū dei niſi baptizatus,& renatus qui fuerit,peruenire nō poſſe.
26 Parū eſſe baptizari,& euchariſtiā accipere,niſi qs factis & opere pficiat
27 Baptizatum quoque gratiam perdere,quam conſecutus ſit, niſi innocentiam ſeruet.
28 Non poſſe in eccleſia remitti ei,qui in domino deliquerit.
29 De odio nominis ante prædictum.
30 Quod quis deo uouerit cito reddendum.
31 Eum qui non crediderit,iam iudicatum eſſe.
32 De bono uirginitatis & continentiæ.
33 Nihil patrem iudicare,ſed filium,& patrem ab eo non honorificari, à quo non honorificetur filius.
34 Fidelem gentiliter uiuere non oportere.
35 Deum ad hoc patientem eſſe,ut nos pœniteat peccati noſtri & reformemur.
36 Mulierem ornari ſeculariter non debere.
37 Fidelem non oportere ob alia delicta,niſi ob nomen ſolum puniri.
38 Seruum dei innocentem eſſe debere,ne incidat in pœnam ſecularem.
39 Datum nobis eſſe exemplum uiuendi in Chriſto.
40 Non iactanter nec tumultuoſe operandum.
41 Inepte & ſcurriliter non loquendum.
42 Fidem tantum prodeſſe,& tantum nos poſſe quantum credimus.
43 Poſſe eum ſtatim conſequi qui uere crediderit.
44 Fideles inter ſe diſceptantes,non debere gentilem iudicem experiri.
45 Spem futurorum eſſe, & ideo fidē circa ea quæ promiſſa ſunt patientem eſſe debere.
46 Mulierem in eccleſia tacere debere.
47 Delicto merito noſtro fieri, ut laboremus,nec dei opem in omnibus ſentiamus.

Non

48 Non fœnerandum.
49 Inimicos quoq; diligendos.
50 Sacramentum fidei non eſſe prophanandum.
51 Quod nemo in opere ſuo extolli debeat.
52 Credendi uel non credendi libertatem in arbitrio poſitam.
53 Dei arcana perſpici nō poſſe,& ideo fidē noſtrā ſimplicē eſſe debere.
54 Neminem ſine ſorde & ſine peccato eſſe.
55 Non hominibus ſed deo placendum.
56 Deum nihil latere ex his quæ gerantur.
57 Fidelem emendari & reſeruari.
58 Neminem contriſtari morte debere,cum ſit in uiuendo labor & periculum,in moriendo pax,& reſurgendi ſecuritas.
59 De idolis quæ gentiles deos putant.
60 Ciborum concupiſcentiam nimiam non appetendam.
61 Poſſidendi concupiſcentiam & pecuniam non appetendam.
62 Matrimonium cum gentilibus non iungendum.
63 Grauius delictum eſt fornicationis.
64 Quæ ſint carnalia,quæ mortem parant,& quæ ſpiritualia quæ ad uitam ducant.
65 Omnia delicta in baptiſmo deponi.
66 Diſciplinam dei in eccleſiaſticis præceptis obſeruandam.
67 Prædictum,quod diſciplinam ſanam aſpernaturi eſſent.
68 Recedendum ab eo qui inordinate,& contra diſciplinam uiuat.
69 Non in ſapientia mundi nec in eloquentia eſſe regnum dei, ſed in fide crucis & uirtute conuerſationis.
70 Parentibus obſequendum.
71 Patres quoq; aſperos eſſe circa filios non oportere.
72 Seruos cum crediderint plus dominis carnalibus ſeruire debere.
73 Item dominos mitiores eſſe debere.
74 Viduas probatas quaſq; honorandas.
75 Suorum & maxime fideliū curam plus unumquenq; habere debere.
76 Maiorem natu non temere accuſandum.
77 Peccantem publice obiurgandum.
78 Cum hæreticis non loquendum.
79 Innocentiam fidenter petere,& impetrare.
80 Nihil licere diabolo in homine,niſi deus permiſerit.
81 Mercedem mercenario cito reddendam.
82 Non augurandum.
83 Cirrum in capite non habendum.
84 Non uellendum.

Surgendū

85 Surgendum cum episcopus aut presbyter ueniat.
86 Schisma non faciendum,etiam summa fide & in eadē traditione permaneat qui recedit.
87 Fideles simplices cum prudentia esse debere.
88 Fratrem non circunueniendum.
89 Subito uenire finem mundi.
90 Vxorem à uiro non recedere,aut si recesserit innuptam manere.
91 Tantum unumquenq; tentari,quantum potest sustinere.
92 Non quicquid licet esse faciendum.
93 Prædictum quod hæreses futuræ essent.
94 Cum timore & honore eucharistiam accipiendam.
95 Bonis conuiuendum,malos autem uitandos.
96 Factis non uerbis operandum.
97 Et ad fidem & ad consecutionem properandum.
98 Catechumenum peccare non debere.
99 Iudicium secundum tempora futurum,uel æquitatis ante legem,uel legis post Moysen.
100 Gratiam dei gratuitam esse debere.
101 Spiritum sanctum in igne frequenter apparuisse.
102 Correptionem quoq; bonos libenter audire debere.
103 A multiloquentia temperandum.
104 Non mentiendum.
105 Frequenter emendandos qui delinquunt in domestico ministerio.
106 Iniuria accepta patientiam tenendam, & ultionē deo relinquendam.
107 Non detrahendum.
108 Non esse proximo insidiandum.
109 Infirmos uisitandos.
110 Susurrones maledictos esse.
111 Sacrificia malorum acceptabilia non esse.
112 Grauius iudicari de his qui in hoc seculo plus habuerint potestatis.
113 Viduam & pupillos protegi oportere.
114 Dum in carne est quis exomologesin facere debere.
115 Adulationem pernicioſam esse.
116 Plus ab eo diligi deum,cui in baptismo plura peccata dimittuntur.
117 Fortem congressionem esse aduersus diabolū,& ideo fortiter nos stare debere,ut possimus uincere.
118 De antichristo quod in homine ueniat.
119 Graue fuisse iugum legis quod à nobis abiectum est, & leue esse iugum domini,quod à nobis susceptum est.
120 Orationibus insistendum.

DIVI CAECILII CYPRIANI AD QVIRINVM, liber tertius. Cap. I.

DE bono operis & misericordiæ apud Esaiam:Exclama,inquit,in fortitudine,& noli parcere, sicut tuba exalta uocē tuam,adnuncia plebi meæ peccata ipsorum,& domui Iacob facinora eorum.Me de die in diem quærūt,& cognoscere uias meas concupiscunt,quasi plebs quæ iustitiā fecerit,& iudicium non deseruerit.Postulant me nunc iudicium iustum,& appropinquare deo concupiscunt dicentes:Quid quia ieiunauimus & non uidisti,humiliauimus animas nostras & non cognouisti? in diebus enim ieiunij inueniuntur uoluntates uestræ, aut enim subiectos nobis subpungitis,aut ad iudicia,& lites ieiunatis,aut proximos cæditis pugnis,ut quid mihi ieiunatis? ut hodie audiatur uox uestra in clamore? Non hoc ieiunium ego elegi,nisi humiliet homo animam suam. Et si contorseris quasi circulum collum tuum,& saccum,& cinerem substraueris,nec sic uocabitur ieiunium acceptum.Non tale ieiunium elegi,dicit dominus:sed solue omnem nodum iniustitiæ,resolue suffocationes impotentium commerciorum.Dimitte quassatos in requiem & omnem consignationem iniustā dissipa.Frange esurienti panem tuum,& egenos sine tecto induc in domū tuam.Si uideris nudum,uesti,& domesticos seminis tui non despicies.Tūc erumpet temporaneum lumen tuū,& uestimenta tua cito orientur.Et præibit ante te iustitia,& claritas dei circundabit te.Tunc exclamabis,& deus exaudiet te.Dum adhuc loqueris dicet:ecce adsum.De hoc ipso apud Iob:Cō seruaui egenum de manu potentis,& pupillo,cui non erat adiutor, auxiliatus sum.Os uiduæ benedixit me,cum essem oculus cæcorū,pes quoq; claudorum ego essem,& inualidorum pater.De hoc ipso apud Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo: Vade & adduc quencunq; pauperem inueneris ex fratribus nostris,qui tamen in mente habet deum ex toto corde suo,hunc adduc & manducabit pariter meum prandium hoc.Sustineo te fili donec uenias.Item illic:Omnibus diebus uitæ tuæ fili deū in mente habe,& noli præterire præcepta eius.Iustitiam fac omnibus diebus uitæ tuæ,& noli ambulare uiam iniquitatis,quoniam agente te ueritate,erit respectus operū tuorum.Ex substantia tua fac eleemosynam,& noli auertere faciem tuā ab ullo paupere,ita fiet ut nec à te auertatur facies dei. Quomodo habueris fili, sic fac.Si tibi fuerit copiosa substātia,plus ex illa fac eleemosynam. Si enim exiguum habueris,ex hoc ipso exiguo communica.Et ne timueris,cum facis eleemosynam:præmium bonum repones,repones tibi in diem necessitatis, quoniam eleemosyna à morte liberat,& non patitur ire in tenebris.Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eā coram summo deo.De hoc ipso apud Salomonem in parœmijs:Qui pauperi miseretur, deo fœnerat.

Esa. 58.

Iob. 29.

Tob. 2.

Prouer. 19.

Item illic:Qui dat pauperi,nunq̄ indigebit.Qui aũt auertit oculum ſuũ, in
Prouerb.15. multa penuria erit.Item illic:Eleemoſynis & fide peccata purgantur.Itẽ illic:
Si eſurierit inimicus tuus ciba eũ,ſi ſitierit potabis eũ:hoc enim faciẽs,carbo
Ecci.3. nes uiuos ſuperfundes in caput eius.Item illic:Sicut aqua extinguit ignem,
Prouer. 3. ſic & eleemoſyna extinguit peccatũ.De hoc ipſo in Parœmijs: Ne dixeris,
abi & reuertere,cras ego dabo,cũ poſſis continuo benefacere:non enim ſcis
Prouer. 21. quid contingat ſequenti die.Item illic:Qui obturat aures ſuas ne audiat im
becillem,& ipſe inuocabit deũ,& non erit qui exaudiat eũ.Item illic: Qui cõ
uerſatur ſine uituperatione in iuſtitia,beatos filios relinquit. Apud eundẽ
Eccĩ.14. in Eccleſiaſtico:Fili ſi habes bene fac tecũ,& deo dignas oblatiões offer, me
morare,quoniam mors nõ tardat.Itẽ illic:Conclude eleemoſynam in corde
pauperis,& hæc pro te orabit ab omni malo. De hoc in pſalmo 31. Miſeri
cordiam & poſtero prodeſſe:Iunior fui,etenim ſenui,& non uidi iuſtũ dere
lictum,nec ſemen eius quærens panẽ.Tota die miſeretur & fœneratur,& ſe
men eius in benedictione eſt.De hoc ipſo in Pſalmo 40. Beatus qui intelli
git ſuper egenũ,& pauperẽ,in die malo liberabit illũ deus.Itẽ in pſalmo 111.
Diſtribuit,dedit pauperibus,iuſticia eius manet in æternum. De hoc ipſo
Oſeæ.6. apud Oſeæ:Miſericordiam uolo q̄ ſacrificium,& agnitionẽ dei pluſq̄ ho
Mat.5. locauſtomata.De hoc ipſo in euangelio ℣ Matthæũ:Beati qui eſuriunt,&
ſitiunt iuſticiã,quia ipſi ſaturabũtur.Itẽ illic:Beati miſericordes, quia ipſi mi
ſericordiã cõſequẽtur.Itẽ illic: Theſaurizate uobis theſauros in cœlo,ubi ne
q̄ tinea,neq̄ comeſtura exterminat,& ubi fures nõ effodiũt,& furãtur. Vbi
Mat. 13. enim fuerit theſaurus tuus,illic erit & cor tuũ.Item illic:Simile eſt regnũ cœ
lorum homini negocianti,quærenti bonam margaritam: ubi aũt inuenerit
precioſam margaritã,abĳt & uendidit omnia quæ habuit & emit eã.Etiam
Mat.10. modicum opus prodeſſe.Item illic:Et qui potauerit unũ ex minimis iſtis ca
licem aquæ frigidæ in nomine diſcipuli,amen dico uobis,nõ peribit merces
Mat.19. eius.Nemini negandã eleemoſynã.Item illic:Omni poſcẽti da,& ab eo qui
uoluerit mutuari,ne auertaris te.Itẽ illic:Si uis ad uitã uenire,ſerua mãdata.
Dicit illi,quæ? & dicit Ieſus:Non occides,non mœchaberis,nõ falſum teſti
monium dices.Honora patrem & matrem & diliges proximum tibi tanq̄
te.Dicit illi iuuenis:Omnia iſta obſeruaui.Quid adhuc mihi deeſt? Dicit il
li Ieſus:Si uis perfectus eſſe,uade & uende omnia tua, & da pauperibus, &
habebis theſaurum in cœlo,& ueni ſequere me.Item illic:Cum uenerit filius
hominis in maieſtate ſua,& omnes angeli cum eo,tũc ſedebit in throno da
ritatis ſuæ,& colligentur ante eum omnes gentes.Et ſegregabit illos ab inui
cẽ,quemadmodũ ſegregat paſtor oues ab hœdis.Et ſtatuet oues ad dexte
ram ſuam,hœdos autem ad ſiniſtrã.Tunc dicet rex eis, qui ad dexterã ſuã
ſunt:Venite benedicti patris mei,percipite regnũ quod uobis paratũ eſt ab
origine mundi.Eſurĳi enim & dediſtis mihi manducare. Sitĳi & potaſtis
me,

me,hoſpes fui,& adduxiſtis me.Infirmatus ſum,& uiſitaſtis me. In carcere
fui,& ueniſtis ad me.Tunc reſpondebunt ei iuſti dicentes:Domine quando
te uidimus eſurientem,& pauimus,ſitientem & potauimus? Quando te ui
dimus hoſpitem & adduximus,nudum & ueſtiuimus? Quando autem te
uidimus infirmũ,& in carcere & uenimus ad te? Reſpondens rex dicit.Amẽ
dico uobis,quàm diu feciſtis uni horum ex fratribus meis minimis, & mihi
feciſtis.Tunc dicet illis,qui à ſiniſtris eius ſunt:Diſcedite à me maledicti in
ignem æternum,quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Eſu
riui enim & non dediſtis mihi manducare. Sitiui & non potaſtis me. Ho
ſpes fui & non adduxiſtis me.Nudus fui & non ueſtiſtis me:Infirmus & in
carcere,& non uiſitaſtis me.Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes: Domine
quando te uidimus eſurientem,aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudũ, aut
infirmũ,aut in carcere,& non miniſtrauimus tibi? Et reſpondebit illis.Amẽ
dico uobis,quàm diu non feciſtis uni ex minimis his, neque mihi feciſtis.Et
ibunt iſti in ambuſtionem æternam:Iuſti autem in uitam æternã. De hoc
ipſo in euangelio ℣ Lucam:Res ueſtras uendite & date eleemoſynam.Itẽ Luc.12.
illic:Qui fecit quod eſt intus,fecit quod & foris eſt. Veruntamen date elee Luc.11.
moſynam,& ecce uobis omnia ſunt munda.Item illic:Ecce dimidiũ ex ſub Luc.19.
ſtantia mea do egenis,& ſi cui quid fraudaui,quadruplum reddo.Dixit au
tem Ieſus,quia ſalus hodie domui huic facta eſt,quoniam & ipſe filius eſt
Abrahæ.De hoc ipſo ad Corinthios ſecunda:Veſtra abundantia illorum 2.Cor. 8.
inopiam ſuppleat,ut & illorum abundantia noſtræ inopiæ ſit ſupplemen
tum,ut ſit æqualitas ſicut ſcriptum eſt: Qui multum habuit non abunda Exod.16.
uit,& qui modicum,non indiguit.Item illic:Qui parce ſeminat,parce & me 2.Cor.9.
tet.Qui ſeminat in benedictionem,de benedictione metet. Vnuſquiſq̄ au
tem ſicut corde propoſuit,non quaſi ex triſtitia, uel ex neceſſitate. Hilarem
enim datorẽ diligit deus.Item illic:Sicut ſcriptum eſt:Diſtribuit,dedit pau Pſal.3.
peribus,iuſtitia eius manet in æternum. Item illic: Qui autem adminiſtrat 2.Cor.9.
ſemen ſeminanti,& panem ad edendum præſtabit. Et multiplicabit ſemen
noſtrum,& augebit incrementa frugum iuſtitiæ noſtræ,ut in omnibus locu
pletemini.Item illic:Adminiſtratio huius officĳ non tantum ſuppleuit ea
quæ ſanctis deſunt, ſed & abundauit per multarum gratiarum actionem
in deum.De hoc ipſo in epiſtola Ioannis:Qui habuerit ſubſtantiam mun 1.Ioan.3.
di,& uiderit fratrem ſuum deſiderantem,& clauſerit uiſcera ſua ab eo, quo
modo charitas dei manet in illo? De hoc ipſo in euangelio ℣ Lucam: Cũ Luc.14.
facis prandium aut cœnam,noli uocare amicos tuos,neq̄ fratres, neq̄ uici
nos,neq̄ diuites,ne forte & illi reuitẽt te,& fiat retributio tibi. Sed cũ facis
epulũ,uoca pauperes,debiles,cæcos & claudos,& beatus eris,quoniã nõ ha
bent retribuere tibi.Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. 11.
In opere & eleemoſynis,etiam ſi per mediocritatem minus fiat,ipſam uo

2. Cor.8. luntatem ſatis eſſe:in epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda: Si uoluntas prompta eſt,ſecundum quodcunq; habuerit,acceptabile eſt, non ſecũdum quod non habuerit,neq; ſit aliꝭ refrigerium,uobis preſſura. III.

Agapen & dilectionem fraternam religioſe & firmiter exercendã:apud Malachiam:Nónne deus unus cõdidit nos? Nónne pater eſt unus omniũ noſtrum? Quid utiq; dereliquiſtis unuſquiſq; fratrem ſuum? de hoc ipſo Ioan.14. ☞ Ioannem:Pacem remitto uobis,pacem meam do uobis. Item illic:Hoc eſt mandatum meum ut diligatis inuicem,quemadmodum dilexi uos.Maiorem hac charitatem nemo habet,quàm ut animam ſuam quis ponat pro Mat.5. amicis ſuis.Item illic:Beati pacifici,quoniam ipſi filij dei uocabuntur. Item illic:Amen dico uobis,quoniam ſi duobus ex uobis conuenerit in terra de omni re,quãcunq; petieritis, continget uobis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo,ego cum eis 1.Cor.3. ſum.De hoc ipſo ad Corinthios prima:Et ego quidem fratres nõ potui uobis loqui quaſi ſpiritualibus,ſed quaſi carnalibus.Quaſi infantibus in Chriſto,lac uobis potum dedi,non eſcam.Dum enim adhuc puſilli eratis,& poteratis,ſed neq; nunc poteſtis.Adhuc enim eſtis carnales.Vbi enim inuocatis æmulationes,& diſſenſiones,nónne carnales eſtis, & ſecundum hominẽ ambulatis? Item illic:Et ſi habuero fidem ita ut montes tranſferam,charitatem autem non habeam nihil proficio.Et ſi diſtribuero omnia mea,& ſi tradidero corpus meum ut ardeam,charitatem autem non habeã,nihil proficio.Charitas magnanima eſt. Charitas benigna eſt.Charitas non æmulatur.Charitas non agit perperam,non inflatur, non iritatur, nõ cogitat malum,non gaudet ſuper iniuſticiam,conlætatur autem in ueritate. Omnia diligit,omnia credit,omnia ſperat,omnia ſuſtinet. Charitas nunquàm excigal.5. det.De hoc ipſo ad Galatas:Diliges proximum tibi tanquàm te.Si autem mordetis,& incuſatis inuicem,uidete ne conſumamini ab inuicem. De hoc 1.Ioan.3. ipſo in epiſtola Ioannis:In hoc apparent filij dei,& filij diaboli.Omnis qui non eſt iuſtus,non eſt de deo,& qui non diligit patrem ſuum & matrẽ ſuã: qui enim fratrem ſuum odit homicida eſt,& ſcitis quia omnis homicida nõ habet in ſe uitam æternam.Item illic:Si quis dixerit quoniam diligit deum, & fratrem ſuum odit,mendax eſt.Qui enim non diligit fratrem ſuum quẽ uidet,deũ quem non uidet,quomodo poteſt diligere? De hoc ipſo in Acti-
Act.4. bus apoſtolorum:Turba autem eorum qui crediderãt,anima ac mẽte una agebant,nec fuit inter illos diſcrimen ullum,nec quicq; ſuum iudicabant ex bonis quæ eis erant,ſed fuerunt illis omnia communia.De hoc ipſo in euã-
Mat.5. gelio ☞ Matthæũ:Si obtuleris munus tuũ ad altare,& illic recordatus fueris,quia frater tuus habet aliquid aduerſum te,relinque illic munus tuũ ante altare,& uade prius reconciliari fratri tuo,& tunc ueniens offeres munus tu-
1.Ioan.4. um ad altare.Itẽ in epiſtola Ioannis:Deus charitas eſt,& qui manet in charitate,

ritate,in deo manet,& deus in eo.Item illic:Qui dicit ſe in luce eſſe & fratrẽ ſuum odit mendax eſt,& in tenebris ambulat uſq; adhuc. IIII.

In nullo gloriandum quando noſtrum nihil ſit:in euangelio ☞ Ioannẽ: Ioan.19. Nemo poteſt quicquàm accipere,niſi datum illi fuerit de cœlo.Item in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: Quid enim habes quod non acceperis? 1.Cor.5. Si autem accepiſti quid gloriaris,quaſi non acceperis? Item in βασιλέων lib. primo.Nolite gloriari neq; loquamini elata,non procedat magniloquen- 1.Reg.2. tia ex ore ueſtro,quia deus ſcientiarũ dominus. Item illic: Inualidus factus eſt arcus potentum,& infirmi accincti ſunt uirtute.De hoc ipſo in Machabæis:Iuſtum eſt ſubditum deo eſſe,& mortalem non paria deo ſentire. Itẽ 2.Machab.9. illic:Et uerba uiri peccatoris ne timueris,quia gloria eius in ſtercore erit & in uermes.Hodie extolletur,& cras non inuenietur quoniam conuerſus eſt in terram ſuam & cogitatio eius peribit. V.

Humilitatem & quietem in omnibus tenendã,apud Eſaiam ſic dicit do- Eſa.66. minus deus:Cœlum mihi thronus & terra ſcabellum pedũ meorũ. Quam mihi ſedem ædificabitis,aut quis locus ad requiem mihi? Omnia enim iſta fecit manus mea,& ſunt omnia mea.Et ſuper quem aſpiciam alium niſi ſuper humilem & quietum,& timentem ſermones meos? De hoc ipſo in euã- gelio ☞ Matthæum:Beati mites:quoniã ipſi hæreditabũt terram. De hoc Mat.5. ipſo κατὰ Lucã:Qui minimus fuerit in omnibus uobis,hic erit magnus.Itẽ Luc.9. illic:Qui ſe extollit humiliabitur,& qui ſe humiliauerit exaltabitur. De hoc ipſo ad Romanos:Noli altum ſapere, ſed time. Si enim deus naturalibus Rom.11. ramis non pepercit,ne forte nec tibi parcat.De hoc ipſo in pſalmo triceſimo tertio:Et humiles ſpiritu ſaluabit.Itẽ ad Romanos: Reddite omnibus quæ Rom.13. debentur:cui tributum,tributum,cui uectigal,uectigal:cui timorem, timorem:cui honorem,honorem.Nemini quicq; debeatis,niſi ut inuicem diligatis.Item in euangelio κατὰ Matthæum:Deligunt primũ recumbendi locũ Mat.23. in cœnis,& primam ſeſſionem in ſynagogis,& ſalutationes in foro,& uocari ab hominibus rabbi. Vos aũt ne uocaueritis rabbi. Vnus eſt enim uobis magiſter.Itẽ in euangelio κατὰ Ioannem:Nõ eſt ſeruus maior domino ſuo, Ioan.13. neq; apoſtolus maior eo qui ſe miſit.Hæc ſcientes beati eritis,ſi feceritis ea. Item in pſalmo octogeſimoprimo:Humilem & pauperẽ iuſtificate. VI.

Bonos quoſq; & iuſtos plus laborare,& tolerare debere, quia probãtur, apud Salomonem: Vas figuli probat fornax,& homines iuſtos tẽtatio tri- Eccĩ.27. bulationis.Item in pſalmo quinquageſimo:Sacrificium deo ſpiritus contribulatus,cor contritum,& humiliatum deus non ſpernet.Item in Pſalmo triageſimotertio:Proximus eſt dominus contribulato corde,& humiles ſpiritu ſaluabit.Item illic:Multa flagella iuſtorum,& ex omnibus illis liberauit illos dominus.De hoc ipſo apud Iob:Nudus exiui de utero matris meæ, nu Iob.1. dus ego ibo ſub terram:dominus dedit,dominus abſtulit:ſicut domino pla-

cuit ita factum est,sit nomen domini benedictum. In his omnibus quæ contigerunt ei,nihil peccauit Iob labijs suis in conspectu domini. De hoc ipso
Mat.5. in euangelio ☞ Matthæum:Beati plangentes,quoniam ipsi consolabũtur.
Ioan.16. Item ☞ Ioannem:Hæc locutus sum uobis ut in me pacem habeatis,in seculo autem pressuram habebitis,sed fidite,quoniam ego uici mundũ. De hoc
2.Cor.12. ipso ad Corinthios secunda:Datus est mihi stimulus carnis meæ,angelus satanæ,qui me collaphizet,ne me extollat. Propter quod ter dominum rogaui,ut discederet à me. Et dixit mihi:sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in
Rom.5. infirmitatem perficitur. De hoc ipso ad Romanos:Gloriamur in spe claritatis dei:Non solum autem,sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam pressura tolerantiam operatur, tolerantia probationem, probatio autem spem. Spes autem nõ confundit,quia dilectio dei infusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. De hoc ipso κατὰ Mat-
Mat.7. thæum:Quàm lata & spaciosa uia est quæ ducit ad interitum,& multi sunt qui intrant per eam. Quàm arta & angusta uia est,quæ ducit ad uitã,& pau-
Tob.2. ci sunt qui eam inueniunt. De hoc ipso in Tobiam:Vbi sunt iustitiæ tuæ? ec-
Ecclias.3. ce quæ pateris. Item in Sapientia Salomonis:In locis impiorum gemunt iusti,in illorum autem perditionem abundabunt iusti. VII.

Non contristandum spiritum sanctum,quem accepimus:apud Ephe-
Ephes.4. sios: Nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis, in die redemptionis. Amaritudo,& ira,& indignatio,& clamor,& blasphemiæ auferantur à uobis. VIII.

Iracundiam uincendam esse,ne cogat delinquere,apud Salomonem in
Prouerb.16. parœmijs:Melior est uir patiens forti. Qui enim iracundiam contemnit melior est,quàm qui urbem capit. Item illic:Imprudens in eadem die nunciat iram suam,abscondit autem inhonorationem suam astutus. De hoc ipso
Ephes.4. ad Ephesios:Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam
Mat.5. uestram. Item in euangelio κατὰ Matthæum:Audistis quia dictum est antiquis,non occides:qui autem occiderit,reus erit iudicio. Ego autem dico uobis,quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa,reus erit iudicio. IX.

Gal.6. Inuicem se fratres sustinere debere,ad Galatas:In contemplationem habentes unusquisq;,ne & uos contentemini. Alterutrum onera sustinete,& sic adimplebitis legem Christi. X.

In deum solum fidendum esse & in ipso gloriandum,apud Hieremiam:
Hiere.9. Non glorietur sapiens in sapientia sua,nec glorietur dives in diuitijs suis,& fortis in fortitudine sua,sed in hoc glorietur qui gloriatur intelligere,& nosse quoniam ego sum deus,qui facio misericordiam,& iudicium,& iustitiam super terram,quoniã in his est uoluntas mea,dicit dominus. De hoc in psalmo,quinquagesimoquarto:In domino speraui,non timebo quid faciat mihi homo. Item illic:Non nisi deo soli subdita est anima mea. Itẽ in psalmo centesimodecimoseptimo:Non metuam quid faciat mihi homo, dominus mihi auxiliator est. Item illic:Bonum est confidere in dominũ,quàm fidere in hominem. Bonum est sperare in dominũ,quàm sperare in principibus.

De hoc ipso apud Danielem. Respõderunt autem Sidrac,Misac, & Abde-
Daniel.3. nago Nabuchodonosor regi:Rex non opus est nobis de hoc sermone respondere tibi. Est enim deus cui nos seruimus,potẽs eripere nos de camino ignis ardentis,& de manibus tuis liberabit nos. Et si non:notum tibi sit rex, quia dijs tuis non seruimus,& imaginem auream quam statuisti,non adoramus. Item apud Hieremiam:Maledictus homo qui spem habet in homi-
Hiere.17. ne,& benedictus homo,qui fidet in domino,& erit in deũ spes eius. De hoc ipso in Deuteronomio:Dominum deum tuum adorabis,& illi soli seruies.
Deut.6. De hoc ipso ad Romanos:Et coluerunt & seruierũt creaturæ relicto creato-
Rom.1. re,propter quod & tradidit illos deus in passiones ignominiæ: de hoc ipso apud Ioannem:Maior est qui in uobis est,quàm qui in hoc mundo. XI.

Eum qui fidem assecutus est exposito priore homine,cœlestia tantum & spiritualia cogitare debere,nec attendere ad seculũ,cui iam renunciauimus,
Esa.55. apud Esaiam:Quærite dominum & cum inueneritis inuocate eum. Cũ autem appropinquauerit uobis,relinquat impius uias suas,& uir facinorosus cogitationes suas,& conuertatur ad dominum & misericordiã consequetur, quia in multũ remittet peccata uestra. De hoc ipso apud Salomonem: Vidi
Eccliastes.2. uniuersa opera quæ facta sunt sub sole,& ecce omnia uanitas. De hoc ipso in Exodo:Sic autem comedetis illum. Lumbi uestri præcincti, & calciamenta
Exod.12. uestra in pedibus uestris,& baculi uestri in manibus uestris,& edetis eum festinanter,pascha domini est. De hoc ipso in euangelio κατὰ Matthæum:
Mat.6. Nolite cogitare dicẽtes,quid edemus,aut bibemus,aut quid uestiemur? hæc enim nationes inquirunt. Scit autem pater uester,quia horum omnium indigetis. Quærite primum regnum dei,& iustitiam eius,& omnia ista apponentur uobis. Item illic:Nolite cogitare in crastinum. Crastinus enim dies ipse cogitabit sibi. Sufficit diei malicia sua. Item illic:Nemo retro attendens & superponens manum suam super aratrum,aptus est regno dei. Item illic: Aspicite uolatilia cœli,quoniam non seminant,neq; metunt, neq; colligunt in horrea,& pater uester cœlestis pascit illa. Nõ uos pluris estis illis? de hoc
Luc.12. ipso κατὰ Lucam:Sint lumbi uestri accincti,& lucernæ ardentes. Et uos similes hominibus expectantibus dominum suum, quãdo ueniat à nuptijs, & cum uenerit,& pulsauerit,aperiant illi. Felices serui illi,quos adueniens dominus inuenerit uigilantes. De hoc ipso apud Matthæum: Vulpes foueas
Mat.8. habent,& uolucres cœli diuersoria,filius autem hominis non habet ubi caput suum inclinet. Item illic:Qui non renunciat omnibus,quæ sunt eius, nõ potest meus discipulus esse. De hoc ipso ad Corinthios prima: Non estis
1.Cor.6. uestri,empti enim estis precio magno,clarificate, & portate deũ in corpore

uestro.Item illic:Tempus collectũ:supereſt ergo ut qui habẽt uxores quaſi non habentes ſint,& qui plangunt quaſi non plangentes, & qui gaudent quaſi non gaudentes,& qui emunt quaſi non ementes,& qui poſſidẽt quaſi non poſſidentes,& qui hoc mundo utuntur quaſi non utantur. Præteribit
1.Cor.15. enim figura huius mundi.Item illic:Primus homo de terræ limo, ſecundus homo de cœlo.Qualis ille è limo,tales & qui è limo:& qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo eſt, porte-
Philip.2. mus & imaginem eius qui de cœlo eſt.De hoc ipſo ad Philippenſes:Oẽs ſua quærunt,& non quæ ſunt Chriſti,quorum finis eſt interitus, quorũ deus eſt uenter,& gloria in confuſionem eorum qui terrena ſapiũt.Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt,unde & ſaluatorem expectamus dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,qui tranſformauit corpus humilitatis noſtræ,con-
Gal. 6. formatum corpori claritatis ſuæ.De hoc ipſo ad Galatas:Mihi autem abſit gloriari,niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti,per quem mihi mundus cru-
2.Tim.2. cifixus eſt,& ego mundo.De hoc ipſo ad Timotheum:Nemo militãs deo obliget ſe moleſtijs ſecularibus,ut poſſit placere ei cui ſe probauit. Sed & ſi certauerit quis,nõ coronabitur,niſi legitime pugnauerit.De hoc ipſo ad Co-
Coloſſ.2. loſſenſes:Si mortui eſtis cũ Chriſto ab elementis mũdi, quid tanq̃ uiuẽtes in mundo uana ſectamini? Item de hoc ipſo: Si nõ reſurrexiſtis in Chriſto: quæ ſurſum ſunt quærite,ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedẽs: quæ ſurſum ſunt ſapite,non quæ terrena ſunt.Mortui enim eſtis,& uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo.Cũ autem Chriſtus apparuerit uita ueſtra, tunc
Epheſ.4. & uos cũ eo apparebitis in gloria.De hoc ipſo ad Epheſios:Exponite prioris conuerſationis ueterem hominem qui corrumpitur,ſecundum concupiſcentias deceptionis.Innouamini autem ſpiritu ſenſus ueſtri,& induite nouum hominem,qui ſecundum deum conſtitutus eſt in iuſticia,& ſanctitate
1.Pet.2. & ueritate.De hoc ipſo in epiſtola Petri:Quaſi hoſpites & aduenæ, & peregrini abſtinete uos à carnalibus deſideriſs,quæ militant aduerſus animam: conuerſationem autem habentes inter gentes bonam, ut dum uniuerſi detrectant de uobis,quaſi de malignis,bona opera ueſtra aſpicientes magnifi-
1.Ioan.2. cent deum.De hoc ipſo in epiſtola Ioannis:Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit,& ille ambulare.Itẽ illic:Nolite diligere mũdum,neq; ea quæ in mundo ſunt.Si quis dilexerit mundũ,non eſt charitas patris in illo.Quoniã omne quod in mundo eſt,cõcupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorũ,& ambitio ſeculi quæ non eſt à patre,ſed ex cõcupiſcentia ſeculi,& mundus tranſibit & concupiſcentia eius.Qui autẽ fecerit uoluntatem dei patris manet in æternũ,quomodo & deus manet in æternũ.
1.Cor.5. Item in epiſtola Pauli ad Corinthios prima:Expurgate uetus fermentũ, ut ſitis noua conſperſio,ſicut eſtis azymi.Nam & paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus:Itaq; feſta celebremus non in fermento ueteri, neq; in fermẽto

malicię

malicię & nequitię,ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. XII.

Non iurandum,apud Salomonem:Multum iurans replebitur iniquita- Eccl.23.
te,& non diſcedet à domo eius plaga,& ſi uane iurauerit non iuſtificabitur. De hoc ipſo ✠ Matthæum:Dico uobis non iurare in toto. Sit autem ſer- Mat.5.
mo ueſter,eſt eſt,non non.De hoc ipſo in Exodo:Non accipies nomen do- Exod.20.
mini dei tui in uanum. XIII.

Non maledicendum,in Exodo:Non maledices, neque principi populi Exod. 22.
tui detraxeris.Item in pſalmo triceſimoſecundo:Quis eſt homo qui uult uitam,& cupit uidere dies bonos? Cõtine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.De hoc ipſo in Leuitico: Et locutus eſt dominus ad Leuit.24.
Moyſen dicens:Produc eum foras, qui maledixerit,extra caſtra, & imponent omnes qui audierint manus ſuas ſuper caput eius,& lapidabit eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.De hoc ipſo in epiſtola Pauli ad Epheſios: Epheſ. 4.
Omnis ſermo malus de ore ueſtro non procedat,ſed bonus ad ædificationem fidei,ut det gratiam audientibus.De hoc ipſo ad Romanos:Benedicẽ Roma. 12.
tes,non maledicentes.De hoc ipſo in euangelio ✠ Matthæum: Qui dixe- Mat.5.
rit fratri ſuo fatue,reus erit in gehennam ignis.De hoc ipſo ✠ Matthæum: Mat.12.
Dico autem uobis quia omne uerbum ocioſum quod locuti fuerint homines,reddent pro eo rationem in die iudicij.De ſermonibus enim tuis iuſtificeris,& de ſermonibus tuis condemnaberis. XIIII.

Nunq̃ muſſitandum,ſed circa omnia quæ accidũt, benedicendum deũ, apud Iob:Dic uerbum aliquod in deũ & morere. At ille intuitus eam dixit: Iob, 2.
Tanquã una ex ineptis mulieribus locuta es:Si bona accipiamus de manu domini,mala cur nõ tolerabimus? In his omnibus quæ acciderũt, nihil peccauit Iob labijs ſuis in conſpectu domini.Item illic:Animaduertiſti in puerum meũ Iob? non enim ſimilis eſt illi quiſquam in terris,homo ſine querela,uerus dei cultor,abſtinens ſe ab omni malo.De hoc ipſo in pſalmo triceſi motertio:Benedicam dominum in omni tempore,ſemper laus eius in ore meo.Item in Numeris:Deſinat murmuratio eorum à me, & nõ moriẽtur. Nume. 11.
Item in Actibus apoſtolorũ:Circa autem mediam noctẽ Paulus & Silas Act.16.
orantes gratias agebant deo,audiebant aũt eos uincti. Itẽ in epiſtola Pauli ad Philippẽſes:Omnia aũt pro delectatione facite,ſine murmurationibus Philip.2.
& reputationibus,ut ſitis ſine querela,& immaculati filij dei. XV.

Ad hoc tentari homines à deo ut probentur,in Geneſi:Et tentauit deus Gen.22.
Abraham,& dixit ad illum:Accipe filium tuum unicum quem diligis Iſaac, & uade in terram,impones illum ibi in holocauſtum hoſtiam, in unum ex montibus,de quo dixero tibi.De hoc ipſo in Deuteronomio: Tẽtat dominus deus ueſter uos,ut ſciat,ſi diligitis dominũ deum ueſtrum ex toto corde ueſtro,& ex tota anima ueſtra.De hoc ipſo in Sapientia Salomonis: Et Deut.13.
ſi coram hominibus tormẽta paſſi ſunt,ſpes eorũ immortalitate plena eſt, Sapien. 3.

& in

& in paucis uexati,in multis bene diſponentur,quoniam deus tẽtauit illos, & inuenit eos dignos ſe. Tanquam aurum in fornace probauit illos,& quaſi hoſtiæ holocauſta accepit illos,& in tempore erit reſpectus illorum. Iudicabunt nationes,& dominabuntur populis, & regnabit dominus eorum in
2. Machab.2. perpetuum. De hoc ipſo in Machabæis: Abraham nónne & in tentatione inuentus eſt fidelis,& deputatum ei ad iuſtitiam? XVI.

Prouerb.14. De bono martyrij,in Sapiẽtia Salomonis: Liberat de malis animã mar
Sapien. 5. tyr fidelis. Item illic: Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt,& qui labores eorũ diripuerunt. Videntes turbabuntur timore horribili & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes inter ſe pœnitentiam habentes,& per anguſtiam ſpiritus gemẽtes. Hi ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum & in ſimilitudinẽ improperij. Nos inſenſati uitam illorum æſtimabamus inſaniam,& finem illorum ſine honore. Quomodo computati ſunt inter filios dei,& inter ſanctos ſors illorũ eſt? Ergo errauimus à uia ueritatis,& iuſticiæ lumen non luxit nobis, & ſol non eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in uia iniquitatis & perditionis,& ambulauimus ſolitudines difficiles,uiam autẽ domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia,aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? tranſierunt omnia iſta ſicut umbra. De hoc ipſo in pſalmo 115. Precioſa in conſpectu domini
Pſal.115. mors ſanctorum eius. Item illic: Qui ſeminant in lachrymis,in gaudio metent. Et ambulantes ambulabant,& plorabant mittentes ſemina ſua. Venientes autem uenient,in exultatione colligentes gramina ſua. De hoc ipſo in
Ioan.12. euangelio κατὰ Ioannẽ: Qui amat animã ſuam perdet illã, & qui odit animã
Mat.10. ſuam in iſto ſeculo,in uitã æternam inueniet illam. Item illic: Cum autẽ tradiderint uos,nolite cogitare quid loquamini,non enim uos eſtis qui loqui-
Ioan.16. mini,ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis. Item illic: Veniet hora, ut omnis qui interficit uos,arbitretur obſequium ſe deo facere. Sed & hoc facient,quoniã non cognouerunt patrem neq; me. De hoc ipſo apud Mat-
Mat.5. thæum: Beati qui perſecutionẽ paſſi fuerint propter iuſticiam,quoniã ipſorum eſt regnum cœlorum. Item illic: Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Magis autem metuite eũ qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Item illic: Quicunq; me confeſſus fuerit coram hominibus,& ego confitebor illũ coram patre meo qui in cœlis eſt. Qui autem me negauerit coram hominibus,& ego negabo eum corã patre meo qui in cœlis eſt. Qui autem ſuſtinuerit uſq; in finẽ,hic ſaluus erit.
Luc.6. De hoc ipſo κατὰ Lucam: Beati eritis cum oderint uos homines,& ſeparauerint uos,& expulerint & maledixerint nomini ueſtro quaſi nequam propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate,ecce enim merces ueſtræ
Luc.18. multa eſt in cœlis. Item illic: Amen dico uobis, nemo eſt qui relinquat domum aut parentes,aut fratres,aut uxorem,aut filios propter regnum dei,& non

non recipiat ſepties tantum in iſto tempore,in ſeculo autem futuro, uitam æternam. De hoc ipſo in Apocalypſi: Et cum aperuiſſem quintum ſignum, Apoc.6.
uidi ſub ara dei animas occiſorum propter uerbũ dei, & martyrium ſuum, & clamauerunt magna uoce dicentes: Quouſq; domine uerus & ſanctus, non iudicas & uindicas ſanguinem noſtrum de his qui in terris inhabitãt? Et datæ ſunt eis ſingulis ſtolæ albæ,& dictũ eſt eis ut quieſcerent adhuc breui tempore,donec impleatur numerus conſeruatorum, & fratrum eorum, quiq; poſtea occidentur exemplo ipſorum. Item illic: Poſt hæc uidi turbam Apoc.7.
multam quam dinumerare ex his nemo poterat,ex omni gente,& ex omni tribu,& ex omni populo & lingua,ſtantes in conſpectu throni,& in conſpectu agni,& erant amicti ſtolis albis,& palmæ fuerunt in manibus eorum,& magno clamore dicebant: Laus deo noſtro ſedenti ſuper thronum,& agno. Et reſpondit unus de ſenioribus dicens mihi: Qui amicti ſunt ſtolas albas, qui ſunt & unde uenerunt? Et dixi ei: Domine mi tu ſcis. Et ait mihi: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna,& lauerũt ſtolas ſuas,& candidas eas fecerunt in ſanguine agni,ideo ſunt in cõſpectu throni dei, & ſeruiũt ei diebus & noctibus in tẽplo eius. Et is qui ſedet in throno habitabit ſuper eos, neq; eſurient,neq; ſitient unquam,ſed neq; ſol ſuper eos cadet, neq; ullum æſtum patientur. Quoniam agnus qui in medio throni eſt,reget eos, & deducet eos ad fontem aquæ uiuæ,& abſterget deus omnem lachrymam ex oculis eorum. Item illic: Qui uincet dabo illi edere ex omni ligno uitæ,quod Apoc.2.
eſt in paradiſo dei mei. Item illic: Eſto fidelis uſque ad mortem,& dabo tibi coronam uitæ. Beati erunt, qui uigilabunt & ſeruabunt ueſtimenta ſua ne nudi ambulent & uideant turpitudinem ſuam. De hoc ipſo ad Timotheũ
2. Tim.4. in ſecunda: Ego iam delibor,& tempus inſtat aſſumptionis, bonum* certa- Al's *agonem
men certaui,curſum perfeci,fidẽ ſeruaui,iam ſupereſt mihi corona iuſticiæ, quam mihi reddet dominus in illo die iudex iuſtus: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui dilexerunt aduentum eius. De hoc ipſo ad Romanos: Sumus filij dei,ſi autem filij & hæredes dei,cohæredes autẽ Chriſti. Si quidem compatiamur & commagnificemur. De hoc ipſo in pſalmo centeſimo
Rom.8. decimooctauo: Beati qui immaculati ſunt in uia,& qui ambulant in uijs domini. Beati qui perſcrutantur martyria eius. XVII.

Minora eſſe quæ in ſeculo patimur,quàm ſit præmiũ quod promiſſum eſt,in epiſtola Pauli ad Romanos: Non ſunt condignæ paſſiones huius tẽ-
Rom.8. poris,ad ſuperuenturam claritatem quæ reuelabitur in nobis. XVIII.

Dilectione dei & Chriſti nihil præponendũ, in Deuteronomio: Diliges
Deut.6. dominum deum tuum de toto corde tuo,& de tota uirtute tua. In euãgelio κατὰ Matthæum: Qui amat patrem aut matrẽ ſuper me,non eſt me dignus,
Mat.10. & qui amat filium aut filiam ſuper me,non eſt me dignus, & qui nõ accipit crucem ſuã & ſequitur me,nõ eſt meus diſcipulus. Item in epiſtola Pauli ad Roma-

Roma.8. Romanos: Quis nos separabit à charitate Christi, pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum
Psal.43. est: Quoniã causa tui occidimur tota die, deputati sumus ut oues uictimæ, sed in his omnibus superuincimus, pro quod dilexit nos. XIX.

Voluntati non nostræ, sed dei obtemperandum, in euangelio ☞ Ioan-
Ioan.6. nem: Non descendi de cœlo ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem
Mat.26. eius qui me misit. De hoc ipso ☞ Matthæum: Pater, si fieri potest transeat à me calix iste, ueruntamen non quod ego uolo, sed quod tu. Item in prece quotidiana: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra. Item ☞ Matthæum:
Mat.7. Non omnis qui dicit mihi domine domine, introibit in regnum cœlorum, sed is qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse introibit in re-
Luc.12. gnum cœlorum. Item ☞ Lucam: Ille autem seruus qui cognouit uoluntatẽ domini sui, & non paruerit uoluntati eius, uapulabit multis. Item in epistola
1.Ioan.2. Ioannis: Qui autem fecerit uoluntatem dei, manet in æternum, quomodo & ipse manet in æternum. XX.

Fundamentum, & firmamentum spei & fidei esse timorem, in psalmo cẽtesimo decimo: Initium sapientiæ timor domini. De hoc ipso in Sapientia
Eccl.1. Salomonis: Initium sapientiæ, metuere dominum. In parœmijs eiusdem:
Prouerb.28. Beatus est homo qui ueretur omnia per metum. De hoc ipso apud Esaiã:
Esa.66. Et super quem alium respiciam, nisi super humilem & quietum, & trementẽ
Gen.22. sermones meos? De hoc ipso in Genesi: Et uocauit eum angelus domini de cœlo, & dixit illi: Abraham. Ille autem dixit: Ecce ego. Et dixit: Noli iniícere manum tuam in puerum, neq; feceris illi quicquam. Nunc enim cognoui, quoniam times deum tuum, & non pepercisti filio tuo dilectissimo propter me. Item in psalmo secundo: Seruite domino in timore, & exultate cum tremore. Item in psalmo tricesimotertio: Timete dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia eis qui eum metuunt. Item in psalmo decimooctauo: Timor domini castus perseuerans in secula seculorum. XXI.

Luc.6. Non temere de altero iudicandum, in euangelio ☞ Lucam: Nolite iudicare, ne iudicemini: nolite condemnare, ne condemnemini. De hoc ipso ad
Roma.14. Romanos: Tu quis es qui iudicas alienũ seruũ? domino suo stat, aut cadit,
Aliàs*inexcusabilis. stabit autem, potẽs enim deus statuere eum. Et iterum: Quare* excusatione es ò homo? in quo enim iudicas alium, te ipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Speras autem tu qui iudicas eos qui mala agunt & eadem facis, quia ipse es fugiens iudicium dei? Item in epistola ad Corinthios pri-
1.Cor.10. ma: Et qui se sperat stare uideat ne cadat. Et iterum: Si quis se putat scire aliquid dum non scit quemadmodum oporteat. XXII.

Accepta iniuria remittendum & ignoscendum, in euãgelio in prece quo-
Mat.6. tidiana: Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus
Mar.11. nostris. Itẽ ☞ Marcũ: Et cũ steteritis ad orationẽ, remittite si quid habetis aduer-

sus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est remittat uobis peccata uestra. Itẽ illic: In qua mẽsura mẽsi fueritis, in ea remetietur uobis. XXIII. Ibid.4.

Vicem malis non reddendam, in epistola Pauli ad Romanos: Nemini Ro.12.
malum pro malo reddentes. Item illic: Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. De hoc ipso in Apocalypsi: Et dixit mihi, ne signaueris uerba Apo.22.
prophetiæ libri huius, quia iam tempus in proximo est, & hi qui perseuerãt nocere, noceant, & qui in sordibus est, sordescat: iustus autem adhuc iustiora faciat, similiter & sanctus sanctiora. Ecce uenio cito, & merces mea mecũ est reddere unicuiq; secundum facta sua. XXIIII.

Non posse ad patrẽ peruenire, nisi per filiũ eius Iesum Christũ, in euangelio κατὰ Ioannem: Ego sum uia ueritas & uita, nemo uenit ad patrem nisi Ioan.14.
per me. Itẽ illic: Ego sum ianua, per me si quis introierit, saluabitẽ. XXV. Ioan.10.

Ad regnum dei, nisi baptizatus & renatus quis fuerit, peruenire nõ posse, in euangelio κατὰ Ioãnem: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu san-
Ioan.3. cto, non potest introire in regnum dei. Quod enim natum est de carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Item illic: Nisi ederitis carnem fi-
Ibid.6. lij hominis & biberitis sanguinẽ eius, non habebitis uitã in uobis. XXVI.

Parum esse baptizari, & eucharistiã accipere, nisi quis factis, & opere perficiat, in epistola Pauli ad Corinthios: Nescitis quia qui in stadio currunt,
1.Cor.9. omnes quidem currunt, unus tamen accipit palmam? Sic currite, ut occupetis, & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos uero incorruptã. In euangelio κατὰ Matthæum: Omnis arbor non faciens fructum bonum,
Matth.3. excidetur, & in ignem mittetur. Item illic: Multi mihi dicent in illa die: Do-
Ibid.7. mine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eximus, & in tuo nomine uirtutes magnas fecimus? Et tunc dicã illis: Nequaquam uos uidi, recedite à me qui operamini iniquitatem. Item
illic: Luceat lumẽ uestrum coram hominibus, ut uideant bona opera uestra,
Matth.5. & clarificent patrem uestrum qui in cœlis est. Item Paulus ad Philippenses: Lucete sicut luminaria in mundo. XXVII.
Philip.2.

Baptizatum quoque gratiam perdere quam consecutus sit, nisi innocentiam seruet, in euangelio κατὰ Ioannem: Ecce sanus factus es, iam noli pec-
Ioan.5. care, ne quid tibi deterius fiat. Itẽ in epistola Pauli ad Corinthios: Nescitis
quia templũ dei esti, & spiritus dei habitat in uobis? si quis templum dei uio-
1.Cor.3. lauerit, disperdet illũ deus. De hoc ipso in Paralipomenon: Dominus uobiscũ est dũ estis uos cũ ipso, si dereliqueritis eũ, derelinquet uos. XXVIII.
2.Paralip.15

Non posse in ecclesia remitti ei qui in deum dereliquerit, in euangelio κατὰ Matthæum: qui dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur il-
Matt.12. li, qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur illi, neque in isto seculo, neque in futuro. Item κατὰ Marcum: Omnia peccata remit-
Marci.3. tentur filijs hominum & blasphemiæ: qui autem blasphemauerit in spiri-

tum ſanctum, non remittetur illi, ſed reus erit æterni peccati. De hoc ipſo in βασιλέων primo: Si derelinquendo peccetur aduerſus uirum, orabunt pro eo dominum, ſi autem in deū peccet homo, quis exorabit pro eo? XXIX.

Luc. 21. De odio nominis ante prædictum, in euangelio κατὰ Lucā: Et eritis odi-
Ioan. 15. biles omnibus hominibus propter nomen meum. Item κατὰ Ioannem: Si ſeculū uos odit, ſcitote quoniam me primo odit, ſi de ſeculo eſſetis, ſeculum qđ ſuū eſt amaret: ſed quia de ſeculo nō eſtis, & elegi uos de ſeculo, propte rea odit uos ſeculū. Mementote ſermonē quē dixi uobis: Nō eſt maior do-
mino ſuo ſeruus, ſi me perſecuti ſunt, & uos perſequentur. XXX.

Quod quis deo uouerit cito reddendum, apud Salomonem: Prout uo-
Deut. 23. ueris uotū domino, ne moram feceris reddere illud. De hoc ipſo in Deute-
ronomio: ſi autem uoueris uotum domino deo tuo, nō tardabis reddere il-
lud, quia inquirens quæret illud deus tuus à te, & erit in peccatum: ea quæ egredientur per labia tua, obſeruabis, & facies donum quod locutus es ex ore tuo. De hoc ipſo in pſalmo quadrageſimonono: Sacrifica deo ſacrifici-
um laudis, & redde altiſſimo uota tua. Inuoca me in die preſſuræ, & exi-
Actuum. 5. mam te, & clarificabis me. De hoc ipſo in Actibus apoſtolorum: Cur im-
pleuit ſatanas cor tuum mētiri te ſpiritui ſancto, cum eſſet fundus in tua po-
Hiere. 48. teſtate? Non hominibus mentitus es, ſed deo. Item apud Hieremiam: Ma-
ledictus qui facit opera domini negligenter. XXXI.

Eum qui non crediderit, iam iudicatum eſſe, in euangelio κατὰ Ioannem:
Ioan. 3. Qui non crediderit, iam iudicatus eſt, quia non credidit in nomine unici filij dei. Hoc aūt eſt iudicium, quoniam lux uenit in ſeculum, & magis dilexerūt homines tenebras q̄ lucem. De hoc ipſo in pſalmo primo: Propterea non reſurgent impij in iudicio, neq; peccatores in conſilio iuſtorū. XXXII.

Geneſ. 3. De bono uirginitatis & continentiæ, in Geneſi: Multiplicans multiplica
bo triſtitias tuas, & gemitus tuos, & in triſtitia paries filios, & erit conuerſio tua ad uirum tuum, & ipſe tui dominabitur. De hoc ipſo in euangelio κατὰ
Matth. 16. Matthæum: Non omnes capiunt uerbum, ſed illi quibus datum eſt: Sunt enim ſpadones, qui ex utero matris nati ſunt, & ſunt ſpadones, qui coacti ſunt ab hominibus, & ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerūt propter re-
Luc. 20. gnum cœlorum. Qui poteſt capere, capiat. Item κατὰ Lucam: Filij ſeculi hu ius generant & generantur, qui autem habuerint dignationem ſeculi illius, & reſurrectionem à mortuis non nubunt, neque nubuntur. Neq; enim in-cipient mori, æquales enim ſunt angelis dei, cum ſint filij reſurrectionis. Reſurgere autem mortuos Moyſes ſignificat, quomodo dicit in rubo: Do-
minus deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob, non eſt deus mortuo-
rum, ſed uiuorum, omnes enim illi uiuunt. De hoc ipſo in epiſtola Pau-
1. Corin. 7. li ad Corinthios prima: Bonum eſt hominem mulierem non contingere, propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem habeat ſuam, & una-

quæque

quæq; uirū ſuū habeat. Vxori uir debitū reddat. Similiter & uxor uiro. Vxor corporis ſui poteſtatem non habet, ſimiliter & uir corporis ſui po-
teſtatem non habet, ſed uxor. Nolite fraudare inuicem, niſi ex conuen-
tione ad tempus ut uacetis orationi. Et iterum: Reuertamini in idipſum, ne tentet uos ſatanas propter incontinentiam. Hoc dico ſecundū conſiliū, non ſecundum imperium: uolo autē omnes homines eſſe, ſicut & me: ſed unuſ-
quiſq; proprium habet chariſma à deo, alius ſic, alius autē ſic. Item illic: Cœ- Ibidem
lebs cogitat quæ ſunt domini, quomodo placeat deo. Qui autem matrimo
nium contraxit, cogitat ea quæ ſunt mundi huius, quomodo placeat uxo-
ri: ſic & mulier, & uirgo innupta cogitat ea quæ ſunt dñi, ut ſit ſancta corpo
re & ſpiritu: quæ autem nubit, cogitat ea quæ ſunt mundi huius, quomodo placeat uiro. De hoc ipſo in Exodo: Cum præcepiſſet deus Moyſi, ut ſan- Exo. 19.
ctificaret populū in diem tertium, ſanctificauit ille, & adiecit: Eſtote parati tribus diebus, nō accedentes ad mulieres. De hoc ipſo in βασιλεῶν primo: Et reſpondit ſacerdos ad Dauid, & dixit: Non ſunt panes prophani in manu mea, niſi panis ſanctus unus: ſi obſeruati ſunt pueri à muliere, māducabūt. Itē in Apocalypſi: Hi ſunt qui cū mulieribus nō coinquinauerunt, uirgines Apoca. 14.
enim permanſerunt: hi ſunt qui ſequunt agnū quocūq; uadit. XXXIII.

Nihil patrem iudicare, ſed filium: & patrem ab eo nō honorificari, à quo non honorificetur & filius: in euangelio κατὰ Ioannem: Nihil pater iudicat, Ioan. 9
ſed iudicium omne dedit filio, ut omnes honorificent filium, ſicut honorifi
cant patrem. Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui eum miſit. Item in Geneſi: Et pluit dominus à domino ſuper Sodomam & Go- Geoe. 19.
morram ſulphur & ignem de cœlo. Item in pſalmo ſeptuageſimo: Deus iu
dicium tuum regi da, & iuſticiam tuam filio regis. Iudicare populum in tu-
am iuſticiam. XXXIIII.

Fidelem gentiliter uiuere non oportere, apud Hieremiam: Hæc dicit do- Hiere. 7
minus: Secundum uiam gentilium non ambulaueritis. De hoc ipſo quod ſegregare ſe quis debeat à gētilibus, ne ſit ſocius culpæ, & fiat particeps pla
gæ, in Apocalypſi: Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem: Exi de ea po- Apoca. 18.
pulus meus, ne particeps ſis delictorū eius, & ne præſtringaris plagis eius: quoniā delicta eius uſq; ad cœlum peruenerunt, & meminit dominus de-
us iniquitatum eius. Ideo reddet ei dupla, & in quo poculo miſcuit, duplū remixtum eſt ei: ſed inquantum ſe clarificauit, & deliciarum habuit, intan-
tum datur ei & cruciatus & luctus: quoniā in corde ſuo dicit: Regina ſum, & uidua eſſe nō poſſum, nec luctus uidebo ſum: propterea una hora plagæ eius aduenient mors, luctus & fames, & igni cremabitur: quia fortis eſt do
minus deus, qui eam iudicabit. Et flebunt & plangebunt ſe in ea reges ter-
ræ, quia cum ea fornicati ſunt, & in delictis conuerſati ſunt. Itē apud Eſaiā: Eſa. 52
Exite de medio eorum, qui fertis uaſa domini. XXXV.

Deum ad hoc patientē esse,ut nos pœniteat peccati nostri, ut reformemur,apud Salomonem in Ecclesiastico:Ne dixeris,peccaui.Et quid accidit mihi triste?est enim altissimus patiens redditor.Itē ad Romanos:An nūquid opulentiā bonitatis eius,& sustinentiā,& patientiā cōtemnis,ignoras quia bonitas dei in pœnitentiam te adducit?Tu autem secundum duritiā tuam & cor impatiens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei:qui reddet unicuiq; secundum opera sua. XXXVI.

Ecci.5. Roma.2.

Mulierē ornari seculariter nō debere,in Apocalypsi: Et uenit unus ex septem angelis habentibus phialas,& aggressus est me,dicens: Veni ostendam tibi damnationē meretricis magnæ,sedētis super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ. Et uidi mulierem sedentem super bestiam, & mulier illa amicta erat pallium purpureum,& coccineū,& adornata erat auro,& lapidibus preciosis,& margaritis,tenēs poculum aureum in manu sua plenum execrationum,& immundiciæ,& fornicationis totius terræ.Itē ad Timotheum:Sint mulieres uestræ cum uerecundia,& pudicitia componentes se:non tortis crinibus,neq; auro,neq; margaritis,aut uestē preciosa, sed ut decet mulieres promittentes castitatem per bonam cōuersationem. De hoc ipso in epistola Petri ad Ponticos:Sit in muliere nō exterior ornamenti,aut auri,aut uestis cultus,sed cultus cordis. Item in Genesi:Thamar cooperuit se pallio,& adornauit:& cum aspexisset eam Iudas,uisum est ei meretricem esse. XXXVII.

Apoca.17. 1.Tim.2 1.pet.3 Gene.38

Fidelem non oportere ob alia delicta,nisi ob nomē solum puniri,in epistola Petri ad Ponticos:Ne quisquam uestrum tanquam fur aut homicida patiatur,aut tanquam maledicus,aut curas alienas agens,sed tanquam Christianus. XXXVIII.

1.Pet.4

Seruum dei innocentem esse debere,ne incidat in pœnam secularē, in epistola Pauli ad Romanos: Vis non timere potestatem?bonum fac, & habebis laudem ab ea. XXXIX.

Rom.13

Datū nobis esse exemplū uiuendi in Christo: Christus enim passus est pro nobis,relinquens exemplū uobis,ut sequamini uestigia eius,qui peccatum nō fecit,nec inuentus est dolus in ore eius.Qui cū malediceret,nō maledixit:cum pateret,nō minabat:tradebat autē se iudicāti iniuste. Itē Paulus ad Philippenses:Qui in figura dei cōstitutus,non rapinā arbitratus est esse se æqualem deo:sed se inaniuit,formā serui accipiens,in similitudinem hominis factus,in habitu inuentus est homo.Humiliauit se,factus obediens usq; ad mortem,mortē autē crucis.Propter quod deus exaltauit illū,& donauit illi nomē,ut sit super omne nomen:ut in nomine Iesu omne genu curuet,cœlestiū,& terrestriū,& infernorum:& omnis lingua cōfiteat,quia dñs Iesus in gloria est dei patris.De hoc ipso in euāgelio ꝓ Ioannem: Si ego laui pedes uestros dominus & magister,& uos debetis aliorum pedes lauare

1.Pet.2 Philip.2

Ioan.13.

lauare.Exemplū enim dedi uobis,ut sicut ego feci,& uos alijs faciatis. XL.

Non iactanter,nec tumultuose operandū,in euangelio ꝓ Matthæum: Nesciat sinistra quid faciat dextera tua,ut sit eleemosyna tua in abscōdito: & pater tuus qui uidet in abscōso reddet tibi.Itē illic:Cū facis eleemosynā, noli tumultuare quomodo hypocritæ faciūt,in uicis & in synagogis,ut clarificent ab hominibus.Amē dico uobis,cōpleuerunt mercedē suā. XLI.

Matt.6 Ibidem

Inepte & scurriliter non loquendum,in epistola Pauli ad Ephesios:Stultiloquium & scurrilitas,quæ ad rem nō pertinent,nec nominentur quidem in uobis. XLII.

Ephes.5

Fidem tantū prodesse,& tantum nos posse,quantū credimus:in Genesi:Et credidit Abraham deo,& deputatum est ei ad iusticiā.Itē apud Esaiam:Et si non crederitis,neq; intelligetis.Item in euangelio ꝓ Matthæū: Modicæ fidei quare dubitasti?Et iterum:Si habueritis fidem quasi granū sinapis,diceretis monti huic,transi hinc illuc,& transibit:& nihil impossibile erit uobis.Item κατὰ Marcum:Omnia quæcūq; oratis & petitis, credite, quia accipietis,& erunt uobis.Et iterum:Omnia possibilia credenti.Item in Abacuc:Iustus autem ex fide mea uiuet.Item in Daniele:Ananias,Azarias,Misahel credentes deo liberati sunt de flamma. XLIII.

Gene.15 Esa.7. Matt.14. Mar.11. Abac.2 Dan.3

Posse eum statim consequi qui crediderit uere,in Actibus apostolorū: Ecce aqua,quid est quod me impedit baptizari?Tūc dixit Philippus:si credis ex toto corde tuo,licet. XLIIII.

Actu.8

Fideles inter se disceptantes,nō debere gentilem iudicem experiri:in epistola Pauli ad Corinthios prima:Audet quisq; uestrum aduersus alterū negocium habens disceptare apud iniustos,& non apud sanctos?Nescitis quia sancti hunc mundū iudicabūt?Et iterū: Iam quidem in totū delictū in uobis est,quia iudicia habetis cum inuicē.Quare nō magis iniuriā patimini,& quare nō magis fraudamini?* & uos iniuriā facitis ,& fraudatis, & hoc fratribus:aut nescitis,quoniā iniusti regnū nō consequent?

1.Cor.6 Aliâs d*se

XLV.

Spem futurorum esse,& ideo fidem circa ea quæ promissa sunt patientē esse debere,in epistola Pauli ad Romanos:Spe saluati sumus. Spes aūt quæ uidetur,nō est spes.Quod enim uidet quis,quid sperat?Si autē quod non uidemus speramus,per spectationem speramus. XLVI.

Rom. 8.

Mulierem in ecclesia tacere debere,in epistola Pauli ad Corinthios prima:Mulieres uestræ in ecclesia taceant.Si quæ autem discere uolunt, domi uiros suos interrogent.Item ad Timotheum:Mulier cum silentio discat in omni subiectione,Docere autem mulierem non permitto, neq; præpositā esse uiro.Adam enim primus formatus est,deinde Eua: & Adam non est seductus,mulier autem seducta est. XLVII.

1.Cor.14. 1.Tim.2.

Delicto & merito nostro fieri ut laboremus,nec dei opē in omnibus sentiamus:apud Osee:Audite sermonē domini filij Israēl,quia iudiciū est domino aduersus incolas terræ:qđ neq; misericordia,neq; ueritas,neq; agnitio dei

Osee.4.

tio dei ſit ſuper terram. Execratio,& mendacium,& cædes,& furtũ,& adul-
terium diffuſum eſt ſuper terram. Sanguinem ſanguini ſupermiſcẽt: & id-
circo terra lugebit cum uniuerſis incolis ſuis, cum beſtijs agri, & cũ ſerpenti
bus terræ, cũ uolucribus cœli: & deficiẽt piſces maris, ut nemo iudicet, nemo
Eſa.59 reuincat. De hoc ipſo apud Eſaiam: Nunquid non ualet manus domini, ut
ſaluos faciat: aut grauauit aurem, ut non exaudiat? Sed peccata ueſtra in-
ter uos & deum ſeparãt: & propter peccata ueſtra auertit faciem à uobis ne
miſereatur. Manus enim ueſtræ plenæ ſunt ſanguine, & digiti ueſtri in pec
catis: labia autem ueſtra loquuta ſunt facinus, & lingua ueſtra iniuſticiam
meditatur: nemo loquitur uera, neq; eſt iudicium uerum: fidũt in uanis, &
loquuntur inania: qui parturiunt dolorem, & parient facinus. Itẽ apud So-
Sopho.1 phoniam: Defectione deficiat à facie terræ, dicit dominus. Deficiat homo,
& pecudes deficiant, uolucres cœli, & piſces maris: & auferam iniquos à fa-
cie terræ. XLVIII.

Non fœnerandũ, in pſalmo XIII. Qui pecuniã ſuã nõ dedit in fœnore, &
munera ſuper innocentes non accepit: qui iſta fecerit, non cõmouebitur in
Ezech.18. æternũ. De hoc ipſo in Ezechiele: Homo autem qui erit iuſtus hominẽ nõ
opprimet, & pignus debitoris reddet, & rapinam non rapiet: panẽ ſuũ eſu-
rienti dabit, & nudum opperiet, & pecuniam ſuam in uſuras non dabit. Itẽ
Deut.23 in Deutero. Nõ fœnerabis fratri tuo uſurã pecuniæ, & uſurã ciborũ. XLIX.
Lu.6 Inimicos quoq; diligendos: in euangelio κατὰ Lucam: Si diligitis qui uos
diligunt, quæ uobis gratia eſt? & peccatores enim diligunt eos qui ſe dili-
Matt.5 gũt. De hoc ipſo κατὰ Matthæũ: Diligite inimicos ueſtros, & orate pro his
qui uos perſequunt, ut ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt: qui ſolẽ ſuũ ori
ri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. L.

Sacramentum fidei non eſſe prophanandum, apud Salomonem in Pa
Prouer.23 rœmijs: In aures imprudentis noli quicq; dicere: ne quãdo audierit, irride-
Matth.7. at ſenſatos ſermones tuos. De hoc ipſo in euangelio κατὰ Matthæum: Ne
Aliàs *ſanctũ dederitis *ſemen canibus, neq; miſeritis margaritas ueſtras ante porcos, ne
forte conculcent ea pedibus ſuis, & conuerſi elidant uos. LI.

Quod nemo in opere ſuo extolli debeat, apud Salomonem in Eccleſia-
Eccl.10. ſtico: Noli te extollere in faciendo opere tuo. Item in euangelio κατὰ Lucã:
Lu.17. Quis ueſtrum habens ſeruum arantem, aut paſtorem, & uenienti de agro
dicit, continuo tranſi recumbe? Sed dicit illi, para aliquid quod cœnẽ: & ac-
cingere & miniſtra mihi, donec manducem & bibam: & poſtea tu mandu-
cabis & bibes. Nunquid habet gratiam ſeruo illi, quia fecit quæ imperata
ſunt? Et ſic ita q; & uos cũ feceritis quæ uobis imperata ſunt, dicite: Serui ſu
peruacui ſumus: quod habuimus facere, fecimus. LII.

Credendi uel nõ credendi libertatem in arbitrio poſitam, in Deutero-
Deut.30 mio: Ecce dedi ante faciem tuam uitam & mortem, bonum & malum: elẽ-

gẽ uitam, & uiues. Item apud Eſaiam: Et ſi uolueritis & audieritis me, bona Eſa.1.
terræ edetis. Si autem nolueritis, & non audieritis me, gladius uos cõſumet:
os enim domini loquutum eſt iſta. Item in euãgelio κατὰ Lucam: Regnum Lu.17.
dei intra uos eſt. LIII.

Dei arcana perſpici nõ poſſe, & ideo fidem noſtram ſimplicem eſſe de-
bere, in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: Videmus nunc per ſpeculũ in 1.Cor.13
ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc ſcio ex parte, tunc autẽ cogno
ſcam ſicuti ego cognitus ſum. Item in Salomonis Sapientia: Et in ſimplici- Sap.1.
tate cordis quærite deum. Item apud eundẽ: Qui ambulat ſimpliciter, am-
bulat fidenter. Item apud eundem: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne Eccl.3.
ſcrutatus ſis. Item in Salomone: Noli eſſe multum iuſtus, & noli argumen- Ecclíaſtes 7
tari plus quàm oportet. Itẽ apud eundẽ: Væ qui arguti ſunt in ſemetipſis.
Item in Machabæis: Daniel in ſimplicitate ſua liberatus eſt de ore leonum. 1.Mach.2
Item in epiſtola Pauli ad Romanos: O altitudo diuitiarum & ſapientiæ et Rom.11.
ſcientiæ dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & q; inueſtigabiles
uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fu-
it: uel quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipſo, & per ipſum,
& in ipſo ſunt oĩa: ipſi claritas in ſecula ſeculorum. Item ad Timotheum:
Stultas & ineruditas quæſtiones deuita, ſciens quia lites generant. Seruum 2.Tim.2
autem dei non oportet litigare, ſed mitem eſſe ad omnes. LIIII.

Neminem ſine ſorde & ſine peccato eſſe: apud Iob: Quis enim mundus Iob 25
à ſorde? nec unus, etiam ſi ſit uita eius unius diei in terra. Item in pſalmo L.
Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea.
Item in epiſtola Ioannis: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſ- 1.Ioan.1
ipſos decipimus, & ueritas in nobis non eſt. LV.

Non hominibus, ſed deo placendũ: in pſalmo LII. Qui hominibus pla-
cent, confuſi ſunt: quoniã deus nihil fecit illos. Item in epiſtola Pauli ad Ga
latas: Si hominibus placere uellem, Chriſti ſeruus non eſſem. LVI. Gal.1.

Deum nihil latere ex his quæ gerant: in Sapientia Salomonis: In omni Prouer.15
loco ſpeculantur oculi dei, bonos & malos. De hoc ipſo apud Hieremiam:
Ego deus approximans, & non eſt deus de longinquo. Si abſconditus fue Hiere.23
rit homo in abſcõditis, ego nõ uidebo eum? Nonne cœlum & terram ego
impleo, dicit dominus? Item in βασιλεῶν primo: Homo uidet in facie, deus 1.Reg.16
autem in corde. Item in Apocalypſi: Et ſcient omnes eccleſiæ quia ego ſum Apoca.2
ſcrutator renis & cordis: & dabo unicuiq; ſecundum opera ſua. Item in pſal
mo XVIII. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine. Itẽ
in epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda: Omnes nos manifeſtari oportet 2.Cor.5
ante tribunal Chriſti, ut reportet unuſquiſq; propria corporis ſui ſecũdum
quæ egit, ſiue bona ſiue mala. LVII.

Fidelem emendari & reſeruari: in pſalmo CXVI. Emendans emendauit

me dominus,& morti me non tradidit.Itē in psalmo LXXXVIII. Visitabo in uirga facinora eorum,& in flagellis delicta eorum. Misericordiam autē meam non auferam ab eis.Item apud Malachiā:Et sedit cōflans & expurgans sicut aurum & argentum,& emundauit filios Leui.Item in euāgelio: Non exibis inde,donec soluas nouissimum quadrantem. LVIII.

Malach.3
Matt.5

Neminē cōtristari morte debere,cū sit in uiuendo labor & periculum,in moriendo pax & resurgendi securitas:in Genesi:Tunc dixit ad Adā:Quia exaudisti uocē uxoris tuæ,& māducasti ex illa arbore,de qua sola præcepe rā tibi ne manducares,maledicta terra erit in omnibus operibus tuis.In tristicia & gemitu edes ex ea omnibus diebus uitæ tuæ.Spinas & tribulos eij ciet tibi,& edes pabulū agri tui in sudore uultus tui. Edes panē tuū donec reuertaris in terrā,de qua sumptus es:quoniā terra es,& in terrā ibis. Itē illic:Et cōplacuit Enoch deo,& nō est inuentus postmodū: quia deus illum trāstulit.Apud Esaiā:Omnis caro fœnū,& omnis claritas eius sicut flos fœni.Aruit fœnū,& flos decidit.Sermo aūt dei manebit in æternū. Itē apud Ezechielē:Ipsi dicunt arida facta sunt ossa nostra:periit spes nostra interiuimus: propterea propheta,& dic:Hæc dicit dñs:Ecce ego aperio monumēta uestra,& educā uos de monumētis uestris,& inducam uos in terram Israēl.Et dabo spiritū meū in uos,& uiuetis.Et ponā uos in terrā uestram, & cognoscetis quoniā ego dominus loquutus sum & faciam,dicit dñs. Itē in Sapientia Salomonis:Raptus est ne malicia mutaret intellectum illius: placita enim erat deo anima illius.Item in psalmo LXXXIII. Quàm amabilia sunt habitationes tuæ deus uirtutū:desiderat & properat anima mea ad atria dei.Item in epistola Pauli ad Thessalonicenses:Nolumus autem ignorare uos fratres de dormiētibus,ne cōtristemini,sicut & cæteri q spem non habent.Si enim credimus quia Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui dormierunt in Iesu adducet cū eo.Item ad Corinthios in prima:Stulte,tu quod seminas nō uiuificatur,nisi prius mortuum fuerit.Et iterum:Stella à stella differt in claritate,sic & resurrectio mortuorū. Seminat corpus in corruptione,surgit in incorruptela.Seminat in ignominia, resurgit in gloria.Seminatur in infirmitate,resurgit in uirtute.Seminat corpus animale,resurgit spirituale.Et iterum:Oportet enim corruptiuū istud induere incorruptionem,& mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptiuum hoc induerit incorruptionē,& mortale hoc induerit immortalitatem,tunc fiet uerbum quod scriptum est:Absorpta est mors in cōtentionem.Vbi est mors aculeus tuus?Vbi est mors intentio tua?Itē in euangelio ✠ Ioannē:Pater,quos dedisti mihi uolo ut ubi ego fuero, & ipsi sint mecum,& uideant claritatem meam quam mihi dedisti ante constitutionem mundi.Item ✠ Lucā:Nūc dimittis domine seruū tuū in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum.Item κατὰ Ioannem: Si me dilexissetis, gauderetis

Gene.3.
Ibidem 5.
Esa.40.
Ezech.37.
Sap.4.
1.Thessal.4.
1.Cor.15
Ibidem.
Ibidem
Iona.17
Lu.2.
Ioan.14

gauderetis,quoniā uado ad patrem:quia pater maior me est LIX.

De idolis quæ gentiles deos putāt:in Sapiētia Salomonis:Omnia idola nationū æstimauerunt deos,quibus neq; oculorū usus est ad uidēdum, neq; nares ad percipiendū spiritū,neq; aures ad audiendū,neq; digiti manuū ad tractandū:sed & pedes eorū pigri ad ambulandū. Homo enim fecit illos,& qui spiritū mutuatus est finxit illos.Nemo aūt sibi similē homo poterit deum fingere.Cum sit em̄ mortalis,mortuum finget manibus iniquis.Melior est autē ipse is qui colit:quoniā ipse quidē uixit,illi nunq; . De hoc ipso:Neq; opera attendētes agnouerūt quis esset artifex, sed aut ignē, aut spiritum,aut citatum aërem,aut gyrum stellarū,aut nimiā aquā,aut solem & lunā rectores orbis terræ deos putauerunt:Quorum si propter speciē æstimauerunt,sciant quanto his dñs sit preciosior:aut si uirtutes eorum aut opera mirati sunt,intelligant ab ipsis: quoniā qui hæc instituit fortia, fortior est illis.Itē in psalmo CXXXIIII.Idola gentiū argentū & aurū,opus manuū hominū. Os habent & nō loquent̄,oculos habent & nō uidebūt, aures habent & nō audient,neq; em̄ est spiritus in cor eorū.Similes fiant illis qui faciunt ea,& omnes qui cōfidūt in illis.Itē in psalmo XXVI. Omnes dij gentium dæmonia,dominus autem cœlos fecit.De hoc ipso in Exodo: Non facietis uobis deos aureos,neq; argenteos.Et iterum:Non facies tibi idolum,nec cuiusquam similitudinem. LX.

Sap.13.
Exo.20.
Deut.5

Ciborū nimiā cōcupiscentiā nō appetendā:apud Esaiā: Edamus & bibamus,cras em̄ moriemur.Nō remittet̄ uobis peccatū istud,quoadusq; moriamini.Itē in Exodo:Cōsedit populus manducare & bibere,& surrexit ludere.In epistola Pauli ad Corinthios prima:Cibus nos nō cōmendat deo: neq; si māducauerimus,abundabimus:neq; si nō ederimus, egebimus. Et iterū:Cū cōueneritis ad māducandū,inuicē expectate.Si quis esurit, domi manducet,ut nō in iudiciū cōueniatis.Itē ad Romanos:Non est regnū dei esca & potus,sed iustitia & pax & gaudiū in spiritu sancto. Itē in euāgelio κατὰ Ioannem:Ego panem habeo quem non nostis.Meus cibus est,ut faciam uoluntatem eius qui me misit,ut perficiam opus eius. LXI.

Esa.22
Exo.32
1.Cor.8
Ibidem 11.
Rom.14
Ioan.4.

Possidendi concupiscentiam,& pecuniam non appetendam: apud Salomonem in Ecclesiastico:Qui diligit argentum,non satiabitur argēto. Item in Parœmijs:Captans annonam maledictus in plebe est,benedictio autē in capite eius est,qui communicat.Item apud Esaiam:Væ qui coniungunt domum ad domum,& agrum agro continuant,ut auferant proximo suo aliquid.Nunquid habitabitis soli super terram? Item apud Sophoniam: Ædificabunt domos & non habitabunt,& instituent uineas, & non bibēt uinum earum,quia propè est dies domini.Item in euangelio κατὰ Lucam: Quid enim prodest homini lucrifacere totum mundū,se autē ipsum perdere?Et iterum:Dixit autem illi deus:Stulte,hac nocte expostulat̄ anima tua,

Eccl.14.
Prouer.11.
Esa.5
Soph.3
Lu.9
Lu.12.

Lu.16. tua:quæ ergo paraſti,cuius erunt?Et iterum: Cõmemorare quoniã perce-
piſti bona in uita tua,& Lazarus ſimiliter mala.Nunc uero hic rogatur, tu
Actu.3. autem doles.Item in Actibus apoſtolorũ:Dixit autem Petrus ad eum:Ar-
gentum quidem & aurum nõ eſt mihi:quod autem habeo, hoc tibi do. In
nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Et apprehẽſa manu eius
.Tim 16. dextera,excitauit eum.Item ad Timotheum in prima: Nihil intulimus in
hunc mundum,uerum nec auferre quid poſſumus.Habentes itaq; habiti-
onem & tegumentum,his contenti ſimus.Qui autem diuites uolunt fieri,
incidunt in tentationem,& in muſcipulam,& deſideria multa, & nocentia
quæ mergunt hominem in perditionem,& in interitũ.Radix enim omniũ
malorum eſt cupiditas:quam quidem appetentes, naufragauerunt à fide
& inſeruerunt ſe doloribus multis. LXII.

Tob.6 Matrimonium cum gentilibus non iungendum:apud Tobiam: Vxo-
rem accipe ex ſemine parentum tuorum,& noli ſumere uxorem alienam,
Gen.24. quæ non eſt ex tribu parentum tuorum.Item in Geneſi: Mittit puerũ ſuũ
Abrahã,ut de ſemine ſuo accipiat Rebeccam filio eius Iſaac.Itẽ in Eſdra:
1.Eſdræ.10. Satis non fit deo cum uaſtarentur Iudæi,niſi alienigenas uxores cum filiis
quoq; quos ex illis procreauerant,reliquiſſent. Itẽ in epiſtola Pauli ad Co
1.Cor.7. rinthios prima:Mulier uincta eſt quàm diu uiuit uir eius: ſi autẽ dormie-
rit,liberata eſt:ut cui uult nubat,tantum in domino:felicior autem erit ſi ſic
Ibidem 6. permanſerit.Item de hoc ipſo ad Corinthios prima: Neſcitis quia corpo-
ra ueſtra membra Chriſti ſunt? Auferens membra Chriſti, faciens mem-
bra fornicare? abſit.Aut neſcitis quia qui conglutinantur fornicariæ,unum
corpus ſunt? Erunt enim duo in carne una.Qui autem ſe cõiunxerit domi-
2.Cor.6 no,unus ſpiritus eſt.Item ad Corinthios ſecunda:Nolite coniungi cũ infi-
delibus.Quæ autem participatio eſt iuſticiæ & iniquitati? Aut quæ cõmu-
3.Reg.11. nio eſt lumini ad tenebras? Item in Salomonem βασιλεῶν 3.Et auerterunt
uxores alienigenæ cor eius poſt deos ſuos. LXIII.

1.Cor.6. Grauius delictum eſſe fornicationis:Item ad Corinthios prima: Omne
delictum quodcũq; fecerit homo,extra corpus eſt. Qui autem fornicatur,
in carne ſua peccat.Non eſtis ueſtri:empti enim eſtis precio magno. Clari
ficate & portate dominum in corpore ueſtro. LXIIII.

Quæ ſint carnalia quæ mortem pariant,& quæ ſpiritualia,quæ ad uitam
Gal.5. ducant:In epiſtola Pauli ad Galatas:Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,
& ſpiritus aduerſus carnẽ.Hæc enim inuicẽ aduerſant ſibi,ut non quæ uul
tis,ipſa faciatis.Manifeſta ſunt aũt facta carnis: quæ ſunt? fornicationes,
adulteria,immundiciæ,ſpurcitiæ,idololatriæ,ueneficia,homicidia,inimicitiæ,
cõtentiones,æmulationes,animoſitates,prouocatiões,ſimultates,diſſenſio
nes, hæreſes,inuidiæ,ebrietates,cõmeſatiões,& his ſimilia:quia qui talia a-
gũt,regnũ dei nõ poſſidebũt.Fructus aũt ſpiritꝰ eſt gaudiũ,charitas, pax,
magnanimitas,

magnanimitas,bonitas,fides,manſuetudo,cõtinentia,caſtitas. Qui em̃ ſunt
Chriſti carnem ſuam crucifixerunt cum uitiis & concupiſcẽtiis LXV.

Omnia delicta in baptiſmo deponi:In epiſtola Pauli ad Corinthios pri 1.Cor.6.
ma.Neq; fornicarij,neq; idolis ſeruiẽtes,neq; adulteri,neq; molles,neq; ma
ſculorũ appetitores,neq; fraudulẽti,neq; fures,neq; ebrioſi,neque maledici,
neq; raptores regnũ dei cõſequent̃.Et hæc quidẽ fuiſtis,ſed abluti eſtis, ſed
ſanctificati eſtis in noie dñi noſtri Ieſu Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri.LXVI.

Diſciplinã dei & in Eccleſiaſticis præceptis obſeruandã:apud Hieremiã. Hiere.3.
Et dabo uobis pãſtores ſecundũ cor meũ,& paſcent uos,paſcẽtes cum diſci- Prouer.3.
plina.Itẽ apud Salomonẽ in Parœmijs:Fili ne neglexeris diſciplinã dei,ne-
que defeceris ab eo correptus. Quẽ em̃ diligit dñs corripit. Itẽ in pſalmo 2.
Cõtinete diſciplinã ne forte iraſcatur dñs,& pereatis à uia recta. Cũ exarſe-
rit cito ira eius ſuper uos:beati oẽs qui confidũt in eo.Itẽ in Pſalmo 49. Pec
catori aũt dicit deus:Ad qd appones iuſtificationes meas & aſſumes teſta-
mentũ meũ per os tuũ:tu autẽ odiſti diſciplinã, & abieciſti ſermones meos Sapien.3.
poſt te? Itẽ in Sapientia Salomonis:Diſciplinã q abijcit infelix eſt. LXVII.

Prædictum,quod diſciplinam ſanam aſpernaturi eſſent:Paulus ad Ti-
motheum 2.Erit tempus quando ſanam doctrinam non ſuſtinebũt,ſed ſe- 2.Timoth.4.
cundum ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes, in audien-
do ſcalpentes aures. Et à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas au
tem conuertentur. LXVIII.

Recedendum ab eo qui inordinate,& cõtra diſciplinã uiuit: In epiſtola
Pauli ad Theſſalonicenſes.Præcipimus aũt uobis in nomine Ieſu Chriſti, 2.Theſſ.3.
ut diſcedatis ab omnibus fratribus ambulãtibus inordinate, & nõ ſecundũ
traditionem quã acceperũt à nobis.Itẽ in Pſalmo 49. Si uidebas furẽ ſimul
currebas cum eo,& cũ adulteris portionem tuã ponebas. LXIX.

Non in ſapientia mundi, nec eloquentia eſſe regnum dei,ſed in fide cru-
cis, & in uirtute conuerſationis: In epiſtola pauli ad Corinth .2. Miſit me 2.Corin.1.
Chriſtus annunciare non in ſermonis ſapientia, ne inanis fiat crux Chriſti.
Verbum enim crucis ſtultitia eſt his qui pereunt,his autem qui ſaluãtur,uir-
tus dei eſt. Scriptum eſt enim:Perdam ſapientiam ſapientium,& prudenti-
am prudentium reprobabo. Vbi ſapiens,ubi ſcriba: ubi conquiſitor ſeculi
huius? nónne infatuauit deus ſapientiam huius mundi? Quoniamquidem
in ſapientia nõ cognouit mundus per ſapientiã deũ, cõplacuit deo per ſtul-
titiã prædicationis ſaluare credentes. Quoniam Iudæi ſigna deſiderant, &
Græci prudentiam quærunt.Nos aũt prædicamus Chriſtum crucifixũ, Iu-
dæis quidẽ ſcandalum, gẽtibus autẽ ſtultitiam: ipſis autẽ uocatis Iudæis &
Græcis Chriſtum dei uirtutem,& dei ſapientiã.& iterũ: Nemo ſe decipiat.
Si quis putat ſe ſapientem eſſe in uobis,ſeculo huic ſtultus fiat, ut fiat ſapi- 1.Corin.3.
ens.Sapientia em̃ huius mundi ſtultitia eſt apud deum. Scriptũ eſt enim:

Repre-

Iob. 5. Reprehẽdes ſapientes in aſtutia ipſorum.& iterum: Dominus cognouit cogitationes ſapientium,quia ſunt ſtultæ. LXX.

Eph.6. Parentibus obſequendum: In epiſtola Pauli ad Epheſios.Filij obſequẽtes eſtote parentibus ueſtris,hoc enim eſt iuſtũ. Honora patrem tuũ,& matrẽ tuam,quod eſt mãdatum primũ in promiſſione,ut bene ſit tibi,& lõgæuus ſis ſuper terram. LXXI.

Patres quoque aſperos circa filios eſſe non oportere. Et parentes nolite in iracundiam mittere filios ueſtros, ſed nutrite eos in diſciplina,& in correptione domini. LXXII.

Seruos cum crediderint,plus dominis carnalibus ſeruire debere: In epiſtola Pauli ad Epheſios: Serui obedite dominis ueſtris carnalibus cũ metu & tremore,& in ſimplicitate cordis ueſtri ſicut Chriſto,non ad oculum ſeruientes,quaſi hominibus placẽtes,ſed quaſi ſerui Chriſti. LXXIII.

Item dominos mitiores eſſe debere. Et uos eadem domini facite ad eos laxantes iracundiam,ſcientes quia & ueſtrum ipſorum dominus eſt in cœlis,& exceptio perſonarum non eſt in illo. LXXIIII.

1.Timoth.5. Viduas probatas quaſq; honorandas: In epiſtola Pauli ad Timotheũ 1. Viduas honora,quæ uere uiduæ ſunt. Quæ autẽ delicata eſt,uiuens mortua eſt.& iterũ:Iuniores autem uiduas præteri. Cũ enim indelicatæ fuerint in Chriſto,nubere uolunt.Habentes iudicium quoniam primam fidem exprobrauerunt. LXXV.

Eſa.58. Suorum & maxime fidelium curam plus unumquẽq; habere debere:Itẽ ad Timotheum 1.Si quis autem ſuorũ,& maxime domeſticorum non agit curã,fidem denegat & eſt deterior infideli.De hoc ipſo apud Eſaiam .Si uideris nudum ueſti,& domeſticos ſeminis tui ne deſpicias.De quibus domeMatth.10. ſticis in euangelio dictum eſt:Si patrem familiæ dixerunt Beelzebub, quanto magis domeſticos eius? LXXVI.

1.Timoth.5. Maiorem natu nõ temere accuſandum : ad Timotheum prima: Aduerſum maiorem natu accuſationem ne receperis. LXXVII.

Peccantem publice obiurgandum:In epiſtola Pauli ad Timotheũ prima:Peccantes corã omnibus corripe,ut & cæteri metũ habeãt. LXXVIII.

Titum.3. Cum hæreticis non loquendum:ad Titum : Hæreticum hominem poſt unam correptionem deuita,ſciens quoniam peruerſus eſt huiuſmodi & peccat,& eſt à ſemetipſo damnatus.De hoc ipſo in epiſtola Ioannis:Ex nobis

1.Ioan.2. exierunt ſed non fuerunt ex nobis:ſi enim fuiſſent ex nobis, nobiſcum utiq; manſiſſent. Item ad Timotheum ſecunda : Sermo eorum ut cancer ſerpit.

2.Timoth.2. Innocentiam fidenter petere & impetrare:In epiſtola Ioãnis. LXXIX.

1.Ioan.3. Si cor noſtrum non nos reprehendit,fiduciam habemus ad deũ, & quodcunq; petierimus accipiemus ab eo.Item in euangelio κατὰ Matthæũ :Beati mundo corde,quoniam ipſi deum uidebunt .In pſal.23 : Quis aſcendet in

Matth.5. montem

montem domini,aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus,& mundo corde. LXXX.

Nihil licere diabolo in hominem niſi deus permiſerit: In euangelio κατὰ Ioannem:Dixit Ieſus:Nullam haberes poteſtatem aduerſum me,niſi data eſſet tibi deſuper.Item in βασιλέων 3.Et excitauit deus ſatanam ipſi Salomoni.Item in Iob prius deus permiſit,& tunc diabolo licuit.Et in euangelio ante permiſit dominus dicendo Iudæ:Quod facis fac celerius.Item apud Salomonem in Parœmijs : Cor regis in manu dei. LXXXI.

Ioan.19. 3.Reg.5. Iob. 2. Ioan.13. Prouer.21.

Mercedem mercenario cito reddendam:In Leuitico.Nõ dormiet merces mercenarij tui apud te uſq; in mane. LXXXII.

Leui. 19.

Item nõ augurandũ:In Deuteronomio.Non auguremini. LXXXIII.

Deut.18.

Item cirrum in capite non habendum:Non facietis cirrum ex coma capitis ueſtri. LXXXIIII.

Item nõ uellendũ.Non corrumpetis effigiem barbæ ueſtræ. LXXXV.

Leui. 19.

Surgendũ cum epiſcopus aut presbyter ueniat:In Leuitico: A facie ſenioris exurges,& honorabis perſonam presbyteri. LXXXVI.

Ibidem.

Schiſma nõ faciendum,etiam ſumma fide & in eadem traditione permaneat qui recedit:apud Salomonem in Eccleſiaſte:Scindens ligna periclitabitur in eis ſi exciderit ferrum.Item in Exodo:In domo una comedetur, non

Eccliaſtes.10. Exod.12. eijcietis de domo carnem foras. Item in Pſalmo 132. Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in unum. In euangelio κατὰ Mattheum:

Matth. 12. Qui non eſt mecum aduerſum me eſt. Et qui mecum non colligit,ſpargit.

1.Corin. 10 Item in epiſtola Pauli ad Corinthios.1. Obſecro autem uos fratres per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti,ut idipſum dicatis omnes,& non ſint in uobis ſchiſmata.Sitis autem cõpoſiti in eodem ſenſu,& in eadẽ ſententia.Item in Pſal.67.Dominus q inhabitare facit unanimes in domo. LXXXVII.

Fideles ſimplices cum prudentia eſſe debere:κατὰ Matthæum:Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ.& iterum: Vos eſtis ſal terræ.Si autem ſal infatuatũ fuerit,in quo ſalietur? ad nihil ualet,niſi ut projciatur foras & conculcetur ab hominibus. LXXXVIII.

Matth. 10.

Fratrem non circunueniendum : In epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes: Non circunuenire in negocio fratrem ſuum, quia ultor eſt deus de his omnibus. LXXXIX.

1.Theſſal.4.

Subito uenire finem mundi,inquit Apoſtolus : Dies domini,ſicut fur in nocte,ita adueniet.Cum dixerint pax & firmitas,tunc illis repentinus adueniet interitus.Item in Actibus apoſtolorum:Nemo poteſt cognoſcere tempus aut tempora,quæ pater poſuit in ſua poteſtate. XC.

1.Theſſal.5.

Vxorem à uiro non recedere, aut ſi receſſerit innuptam manere:ad Corinthios: His autem quæ nupſerunt præcipio, non ego ſed dominus,uxorem à uiro non ſeparari:ſi autem receſſerit,manere innuptam,aut reconcilia

1.Corin.7.

ri uiro,& uirum uxorem non dimittere. XCI.

Ibidem,10. Tantum unumquenq; tentari, quantum poteſt ſuſtinere:ad Corinthios 1. Tentatio uos non occupauit, niſi humana. Fidelis autem deus qui non patietur uos tentari ſuper quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam euadendi facultatem, ut poſſitis tolerare. XCII.

Ibidem. 6. Item non quicquid licet eſſe faciendum. Item illic: Omnia licent,ſed non omnia expediunt. Omnia licent,ſed non omnia ædificant. XCIII.

Item prædictũ quod hæreſes futuræ eſſent: In epiſtola Pauli ad Corinthi

Ibidem.11. os 1. Oportet & hæreſes eſſe,ut probati manifeſtati ſint in uobis. XCIIII.

Leui.7. Cum timore & honore euchariſtiam accipiendam: In Leuitico: Anima autem quæcunq; manducauerit ex carne ſacrificij ſalutaris,quod eſt domini,& immunditia eius ſuper ipſum eſt,peribit anima illa de populo ſuo. Item in

1.Corin.11. epiſtola ad Corinthios 1. Quicunq; ederit panem,aut biberit calicem domini indigne,reus erit corporis & ſanguinis domini. XCV.

Bonis conuiuendum,malos autem uitandos:apud Salomonem in Parœ

Prouer.3. mijs: Ne adduxeris impium in habitaculum iuſtorum. Item apud eundem

Ecci.9. in Eccleſiaſtico: Viri iuſti ſint tibi conuiuæ. & iterum: Amicus fidelis medica-

Ibidem. 6. mentum uitæ,& immortalitatis. Item illic: Longe abeſto ab homine pote-

Ibidem.9. ſtatem habente occidendi, & non ſuſpicaberis timorem. Item illic: Beatus

Ibidem.25. qui inuenit uerum amicum,& qui enarrat iuſtitiam audienti. Item illic: Se-

Ibidem.28. pi aures tuas ſpinis,& noli audire linguam nequam. Item in Pſal. 17. Cum iuſto iuſtificaberis,& cum uiro innocente innocens eris, & cũ peruerſo per-

1.Corin.15. uerſus eris. Item in epiſtola Pauli ad Corinthios.1. Corrumpũt ingenia bona confabulationes peſſimæ. XCVI.

Eccĩ. 4. Factis nõ uerbis operandũ:apud Salomonẽ in Eccleſiaſtico: Noli citatus eſſe in lingua tua,& inutilis & remiſſus in operibus tuis. Itẽ in epiſtola Pau-

1.Corin.4. li ad Corinthios 1. Non in ſermone eſt regnũ dei,ſed in uirtute. Item ad Ro-

Rom.2. manos: Non auditores legis iuſti ſunt apud deum,ſed factores legis iuſtifi-

Matth. 5. cabũtur. Item in euangelio κατὰ Matthæum: Qui fecerit & ſic docuerit,ma-

Matth.7. ximus uocabitur in regno cœlorum. Item illic κατὰ Matthæum: Omnis qui audit uerba mea & facit ea, ſimilabo eũ uiro ſapienti, qui ædificauit domũ ſuam ſuper petram. Deſcendit pluuia,aduenerunt flumina, flauerunt uenti,et impegerunt in domum illam,et non cecidit: fundata fuit ſuper petram. Et omnis qui audit uerba mea,et non facit ea,ſimilabo eum uiro inſipienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper harenam. Deſcendit pluuia, aduenerũt flumina,flauerunt uenti,et impegerunt in domum illam,et cecidit, et facta eſt ruina eius magna. XCVII.

Et ad fidem,et ad conſecutionẽ properandũ ,apud Salomonẽ in Eccleſiaſtico: Ne tardes conuerti ad deũ,et ne differas dedie in diem. Subito enim uenit

uenit ira illius. XCVIII.

Catechumenum peccare non debere: In epiſtola Pauli ad Romanos: Faciamus mala dum ueniũt bona,quorũ cõdemnatio iuſta eſt. XCIX.

Iudicium ſecundum tempora futurum uel æquitatis ante legem, uel legis poſt Moyſen: Paulus ad Romanos: quod quidem ſine lege peccaue- *Ro. 2.*
runt,ſine lege & peribunt. Et quod quidem in lege peccauerunt, per legem & iudicabuntur. C.

Gratiam dei gratuitam eſſe debere, in Actibus apoſtolorum: Pecunia *Actuũ. 8.*
tua tecum eſt in perditione,quia exiſtimaſti gratiam dei per pecuniam poſſideri. Item in euangelio: Gratis accepiſtis,gratis date. Item in euangelio: *Matth.10.*
Domum patris mei,domum facitis negociationis. Item apud Eſaiam: Qui *Ioan.2.*
ſititis,ite ad aquam,& quotquot nõ habetis pecuniam,euntes emite,& edite ſine pecunia. Item in Apocalypſi. Ego α & ω, initium & finis. Ego ſitienti *Eſa. 55.*
dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit,poſſidebit ea,& eorum hæreditatem,& ero eius dominus,& ille erit mihi filius. CI. *Apo.21.*

Spiritum ſanctum in igne frequenter apparuiſſe: In Exodo: Et mons Sy- *Exod.19.*
na fumabat totus,quoniam deſcenderat deus in eum in igne. Item in Actibus apoſtolorũ: Et factus eſt ſubito de cœlo ſonus quaſi ferretur flatus ue- *Actuũ. 2.*
hemens,& impleuit totum locum illum in quo erant ſedentes. Et uiſæ ſunt illis linguæ diuiſæ,quaſi ignis, qui & inſedit unumquenq; illorum:& impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Item in ſacrificijs quæcunque accepto habebat deus,deſcendebat ignis de cœlo,qui ſacrificata conſumeret. Item in Exodo. *Exod.3.*
In flamma ignis apparuit angelus domini de rubo. CII.

Correptiones quoq; bonas libenter audire debere: apd' Salomonẽ in Pa-
rœmijs:q corripit impiũ odiet' ab eo. Corripe ſapientẽ & diliget te. CIII. *Prouer. 9.*

A multiloquentia temperandum. Ex multiloquentia non effugies pec- *Prouer.10.*
catum,parcens autem labijs ſenſatus eris. CIIII.

Non mentiendũ. Abominatio eſt domino labia mendacia. CV. *Prouer.12.*

Frequenter emendandos qui delinquunt in domeſtico miniſterio: In *Prouer. 13.*
Prouerbijs Salomonis. Qui parcit baculo odit filium ſuum. & iterum: Ne *Ibidem.19.*
deſtiteris paruulum emendando. CVI.

Iniuria accepta patientiam tenendam, & ultionem deo relinquendam: Ne dixeris: ulciſcar me de inimico meo,ſed ſuſtine dominum ut tibi auxilio ſit. Item illic: Mihi uindictam,ego retribuam: dicit dominus. Item apud So- *Deut. 32.*
phoniam. Expecta me,dicit dominus,in die reſurrectionis meæ in teſtimo- *Rom. 12.*
nium,quoniam iudicium meum ad congregationem gentium,ut excipiam *Soph. 3.*
reges,& effundam ſuper eos iram meam. CVII.

Non detrahendum apud Salomonẽ in Parœmijs: Noli diligere detra- *Prouer.13.*
here,ne eradiceris. Item in Pſalmo 49. Sedens aduerſus fratrẽ tuũ detrahebas,& aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalũ. Item in epiſtola Pau-

Coloss. 4. li ad Coloss. De nullo male loqui nec litigiosos esse. CVIII.

Prouer. 26. Non esse proximo insidiandum: apud Salomonem in Parœmijs: Qui fodit foueam proximo suo, incidet in eam ipse. CIX.

Eccl. 7. Infirmos uisitandos: apud Salomonem in Ecclesiastico: Ne pigriteris uisitare infirmum.

Matth. 25. Ex his enim in dilectione firmaberis. Item in Euangelio: Infirmus fui & uisitastis me, in carcere fui & uenistis ad me. CX.

Eccl. 28. Susurrones maledictos esse. In Ecclesiastico: Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes. CXI.

Eccl. 34. Sacrificia malorum accepta non esse. In Ecclesiastico: Dona iniquorum non probat altissimus. CXII.

Grauius iudicari de his qui in seculo plus habuerunt potestatis. Iudicium durissimum in his qui præsunt fiet: Exiguo enim concedetur misericordia.

Sapien. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. Item in Psalmo 2. Et nunc reges intelligite, emendamini, qui iudicatis terram. CXIII.

Eccl. 4. Viduam & pupillos protegi oportere: apud Salomonem in Ecclesiastico: Esto pupillis misericors ut pater, & pro uiro matri eorũ, & eris uelut filius

Exod. 22. altissimi si obedieris. De hoc ipso in Exodo: Omnem uiduam & orphanũ nõ uexabitis. Si autem uexaueris eos & uociferantes exclamauerint ad me, audiam exclamationes eorũ, & irascar animo in uobis, & perimam uos gladio, & erunt coniuges uestræ uiduæ, & filij uestri orphani. Item apud Esai-

Esa. 1. am: Iudicate pupillos & iustificate uiduam, & uenite disputemus: dicit dominus. Item apud Iob: Conseruaui egenũ de manu potentis, & pupillo cui

Iob. 29. non erat adiutor auxiliatus sum. Item: Os uiduæ benedixit me. Item in Psalmo 67. Patres orphanorum, & iudices uiduarum. CXIIII.

Dum in carne est quis exomologesin facere debere. In Psalmo 6. Apud inferos autẽ quis confitebitur tibi? Item in Psalmo 29. Nunquid exomolo-

Ezech. 33. gesin faciet tibi puluis? Item alibi exomologesin faciendam: Malo pœni-

Hierem. 8. tentiam peccatoris magis q̃ mortẽ. Item apud Hieremiã. Hæc dicit dominus: Nunquid qui cadit, nõ surget, aut qui auertitur, nõ cõuertetur? CXV.

Esa. 3. Adulationem pernicioſam esse: apud Esaiam: Qui uos felices dicunt, in errorem uos mittunt, & semitam pedum uestrorum conturbant. CXVI.

Plus ab eo diligi deum, cui in baptismo plura peccata dimittuntur. In E-

Luc. 7. uangelio κατὰ Lucam: Cui plus dimittitur, plus diligit, & cui minus dimittitur, modicum diligit. CXVII.

Fortem congressionem esse aduersus diabolũ, & ideo fortiter nos stare debere ut possimus uincere. In epistola Pauli ad Ephesios. Non est nobis col-

Eph. 6. luctatio aduersus carnẽ & sanguinem, sed aduersus potestates & principes huius mundi, & harũ tenebrarũ, ad spũalia nequitiæ in cœlestibus. Propter hoc induite arma dei, ut possitis resistere in die nequissimo, ut cũ omnia perfeceritis induentes loricam iustitiæ, & calciati pedes in præparatiõe euãgelij pacis,

pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia ignea iacula nequissimi extinguere, & galeam salutis assumere, & gladium spiritus qui est uerbum dei. CXVIII.

Item de antichristo qd̃ in homine ueniat: apud Esaiam: Hic homo qui cõcitat terram, & cõmouet reges, qui ponit orbẽ terræ totũ desertũ. CXIX.

Graue fuisse iugum legis, quod à nobis abiectũ est, & leue esse iugũ domini quod à nobis susceptum est: In Psalmo 2. Ad quid tumultuatæ sunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes congregati sunt in unũ aduersus dominũ & aduersus Christũ eius. Dirumpamus uincula eorũ, & proijciamus à nobis iugũ eorũ. Item in Euãgelio κατὰ Matthæũ: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego uos re- Matth. 11.
quiescere faciam. Tollite iugum meũ super uos, & discite quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum bonũ est, & onus meum leue est. Item in Actibus apostolorum: Visum est Actuũ. 15.
sancto spiritui & nobis nullam imponere sarcinam, quàm istam quæ necessitate est, abstinere uos ab idololatrijs, & sanguinis effusione & fornicatione. Et quæcunq; uobis fieri non uultis, alijs ne feceritis. CXX. Tob. 4

Orationibus insistendum: in epistola Pauli ad Colossenses: Instate orationi, uigilantes in ea. In Psalmo primo: Sed in lege domini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Coloss. 4.

Ad Quirinum libri tertij finis.

AD IVBAIANVM DE HAERETICIS baptizandis.

CYPRIANVS IVBAIANO FRATRI SALVTEM.

Scripsisti mihi frater, significans desiderare te motum animæ nostræ, quid nobis uideatur de hæreticorũ baptismo, qui foris positi & extra ecclesiam constituti uindicant sibi rem nec iuris sui nec potestatis. Quod nos nec ratum possumus, nec legitimum iudicare, quando hoc apud eos esse cõstet illicitum. Et quoniam super hac re quid sentiremus literis nostris expressimus, ut compendium facerem, exemplum earundem literarum tibi misi, quid in concilio cum complures adessemus decreuimus, quid deinde post ad quendam collegam nostrum de eadem re requirentẽ rescripserim. Et nunc quoq; cum in unum conuenissemus tam prouinciæ Africæ quàm Numidiæ episcopi numero unus & septuaginta, hoc idem denuo sententia nostra firmauimus, statuentes unum baptisma esse, quod sit in ecclesia catholica constitutum, ac per hoc non rebaptizari à nobis, sed baptizari. Quicunq; ergo ab adultera & prophana aqua ueniunt abluendi sunt, & sanctificandi salutaris aquæ ueritate. Nec nos mouet frater quod in literis tuis complexus es, Nouationos rebaptizare eos quos à nobis solici-

tant,quando ad nos omnino nō pertineat quid hoſtes eccleſiæ faciūt,dum-
modo teneamus ipſi poteſtatis noſtræ honorem & rationis ac ueritatis fir-
mitatem.Nam Nouatianus ſimiarum more,quæ cum homines nō ſint ho
mines imitantur,uult eccleſiæ catholicæ autoritatem uindicare,quando ipſe
in eccleſia nō ſit: imò adhuc inſuper contra eccleſiam rebellis extiterit.Sci ens
enim unum eſſe baptiſma,hoc unum ſibi uindicat, ut apud ſe eſſe eccleſiam
dicat,& nos hæreticos faciat.Nos autem qui eccleſiæ unius caput & radicem
tenemus,pro certo ſcimus & fidimus nihil illic extra eccleſiam licere,& bapti
ſmatis quod eſt unum caput nos eſſe, ubi & ipſe baptiſatus prius fuerat,
quando diuinæ unitatis & rationem & ueritatem tenebat. Quod ſi in eccle-
ſia baptiſatos rebaptizandos foris extra eccleſiam Nouatianus exiſtimat,à
ſe incipere debuerat, ut prior extraneo & hæretico baptiſmo rebaptizare-
tur,qui poſt eccleſiam, immo contra eccleſiam baptizandos foris opinatur.
Quale eſt autem quia hoc Nouatianus facere audet, ut nos putemus nō eſ
ſe faciendum? Ergo quia & honorem cathedræ ſacerdotalis Nouatianus u-
ſurpat,nunquid idcirco nos cathedræ renunciare debemus? Aut quia No-
uatianus altare collocare,& ſacrificia offerre contra fas nititur,ab altari & ſa
crificijs ceſſare nos oportet,ne paria & ſimilia cum illo celebrare uideamur?
Vanum prorſus & ſtultum,ut quia Nouatianus extra eccleſiam uindicat ſi
bi ueritatis imaginem,relinquamus eccleſiæ ueritatem. Apud nos autem nō
noua aut repentina res eſt, ut baptizandos cenſeamus eos qui ab hæreticis
ad eccleſiam perueniunt,cum multi iam anni ſint, & longa ætas ex quo ſub
Agrippino bonæ memoriæ uiro conuenientes in unū,epiſcopi plurimi hoc
ſtatuerunt,atq; exinde in hodiernum tot milia hæreticorū in prouincijs no
ſtris ad eccleſiā conuerſi,nō aſpernati ſint,neq; cunctati, imò rationabiliter
cōplexi ſint,ut lauacri uitalis, & ſalutaris baptiſmi gratiam conſequerentur.
Neque enim difficile eſt doctori uera & legitima inſinuare eis qui hæretica
prauitate damnata, & eccleſiaſtica ueritate comperta ad hoc ueniunt ut di-
ſcant,ad hoc diſcunt,ut uiuant. Nos non debemus ſtuporem hæreticis pa-
trocinij & cōſenſus noſtri & libenter & prompte obtemperant ueritate. Pla
nè quoniam inueni in epiſtola cuius exemplum ad me tranſmiſiſti ſcriptū
eſſe,quod quærendum non ſit quis baptizauerit,quando is qui baptizatus
ſit accipere remiſſam peccatorum potuerit ſecundum quæ credidit,prætere-
undum locum non putaui, maxime cum in eadem epiſtola animaduerte-
rim etiam Martiani fieri mentionem,ut nec ab ipſo uenientes dicat baptiza
ri oportere,quod iam in nomine Ieſu Chriſti baptizati eſſe uideantur. Con
ſiderare itaq; debemus fidem eorum, qui foris credunt, an ſecundum ean-
dem fidem poſſit aliquid gratiæ conſequi. Nam ſi fides eſt una nobis & hæ
reticis,eſſe poteſt & gratia una. Si eundem patrem,eundem filium,eundem
ſpiritum ſanctum, eandem eccleſiam confitentur nobiſcum Patripaſſiani,

Locus depra-uatus.

Appella-

Appellanionitæ,Marcionitæ, & cæteræ hæreticorum peſtes & gladijs ac ue
nenis ſubuertentes ueritatem,poteſt illic & baptiſma unum eſſe, ſi eſt & fi-
des una. Ac ne longum ſit per hæreticos uniuerſos decurrere,& ſingulorum
uel ineptias uel inſanias recenſere, quia nec delectatio eſt dicere, quod aut
oſtendere pudet aut noſſe, de Marcione interim ſolo cuius mentio in epi-
ſtola à te ad nos miſſa facta eſt, examinemus an poſſit baptiſmatis eius ra
tio conſtare. Dominus enim poſt reſurrectionem diſcipulos ſuos mittens,
quemadmodum baptizare deberent inſtituit & docuit dicens: Data eſt mi
hi omnis poteſtas in cœlo & in terra, Ite ergo docete omnes gentes ba- *Matth.28.*
ptizantes eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Inſinuat trinitatem
cuius ſacramento gentes baptizarentur. Nunquid hanc trinitatem Mar-
cion tenet? Nunquid eundem aſſerit quem & nos deum patrem creato-
rem? Nunquid eundem unum filium Chriſtum de Maria uirgine natum,
qui ſermo caro factus eſt, qui peccata noſtra portauerit? qui mortem mo-
riendo uicerit? qui reſurrectionem per ſemetipſum initiauerit, & diſcipulis
ſuis in eadem carne reſurrectionem oſtenderit? Longe alia eſt apud Mar-
cionem ſed & apud cæteros fides, immo nihil eſt apud illos niſi perfidia &
blaſphemia, & contentio ſanctitatis & ueritatis inimica. Quomodo ergo
poteſt uideri apud illos baptizatos conſecutos eſſe peccatorum remiſſam,
& domini indulgentiam per ſuam fidem qui ipſius fidei non habuerint ue-
ritatem? Si enim ſicut quibuſdam uidetur, ſecundum fidem ſuam quis acci
pere aliquid foris extra eccleſiam potuit: itaq; id accipere non potuit,quod
nec credidit, ſed potius adultera & profana ſecundum quod credebat acce-
pit. Quem locum profani & adulteri baptiſmi,ſubtiliter Hieremias prophe
ta perſtringit dicens: Vt quid qui contriſtant me prævalent? Plaga mea ſo- *Hiere.15.*
lida eſt. Vnde ſanabor? Facta eſt mihi quaſi aqua mendax,non habens fi-
dem. Mentionem facit per prophetam ſpiritus ſanctus aquæ mendacis, &
perfidiæ,utiq; eius quæ baptiſmi imaginem mentitur, & gratiam fidei ad-
umbrata ſimulatione fruſtratur. Quod ſi ſecundū prauam fidem baptizari
aliquis foris & remiſſam peccatorū conſequi potuit, ſecundum eandem fi-
dem conſequi & ſpiritū ſanctum potuit. Aut utrunq; enim fides foris potu
it,aut neutrū eorum qui foris fuerat,accepit. Manifeſtū eſt autem ubi & per
quos remiſſa peccatorum dari poſſit,quæ in baptiſmo ſcilicet datur. Nam
Petro primū dominus ſuper quem ædificauit eccleſiam & unde humanita
tis originem inſtituit & oſtendit,poteſtatem iſtam dedit,ut id ſolueretur in
terris,quod ille ſoluiſſet. Et poſt reſurrectionem quoq; ad apoſtolos loqui-
tur dicens: Sicut miſit me pater,& ego mitto uos: Hoc cum dixiſſet,inſpira-
uit,& ait illis: Accipite ſpiritū ſanctum. Si cuius remiſeritis peccata remittun *Ioan.20.*
tur illi,ſi cuius tenueritis tenebuntur. Vnde intelligimus non niſi in eccleſia
præpoſitos & in euangelica lege ac dominica ordinatione fundatos licere

baptizare, & remiſſam peccatorum dare,foris autem nec ligari aliquid nec ſolui,ubi non ſit,qui aut ligare poſſit aliquid aut ſoluere. Nec hoc frater ſine ſcripturæ diuinæ autoritate proponimus, ut dicamus certa lege, ac propria ordinatione cuncta eſſe diſpoſita, nec poſſe quenquam contra epiſcopos & ſacerdotes uſurpare aliquid,quod nō ſit ſui iuris ac poteſtatis. Nam
Nume.16. & Chore & Dathan & Abiron contra Moyſen & Aaron ſacrificandi ſibi licentiam uindicare conati ſunt,nec tamen quod illicite auſi ſunt,impune fece
Leui. 10. runt.Et filij Aaron qui alienum ignem altari impoſuerunt,in conſpectu domini indignantis extincti ſunt. Quod ſupplicium manet eos, qui alienam aquā baptiſmo ingerunt falſo,ut diuina cenſura ulciſcatur,& uindicet id hæreticos contra eccleſiam gerere,quod nō niſi ſoli liceat eccleſiæ.Quod autem
Actuū.8. dicunt quidam de eis qui in Samaria baptizati fuerant,aduenientibus apoſtolis Petro & Ioanne,tantum ſuper eos manum impoſitam eſſe,ut acciperent ſpiritum ſanctum,rebaptizatos tamen eos nō eſſe,locum iſtum frater ad præſentem cauſam uidemus omnino non pertinere.Illi enim qui in Samaria crediderant, fide uera crediderant, & intus in eccleſia,quæ una eſt, & cui ſoli gratiam baptiſmi dare,& peccata ſoluere permiſſum eſt, à Philippo diacono quem ijdem apoſtoli miſerāt, baptizati erant. Et idcirco quoniam legitimū & eccleſiaſticum baptiſmum conſecuti fuerant, baptizari eos ultra non oportebat:ſed tantummodo quod deerat,id à Petro & Ioanne factū eſt,ut oratione pro eis habita,& manu impoſita, inuocaretur & infunderetur ſuper eos ſpiritus ſanctus.Quod nunc quoq; apud nos geritur, ut qui in eccleſia baptizantur,per præpoſitos eccleſiæ offerantur, & per noſtrā orationem ac manus impoſitionem ſpiritum ſanctum conſequantur,& ſignaculo dominico conſummentur. Non eſt ergo frater quod hæreticis cedendum exiſtimemus,ut baptiſma quod non niſi eccleſiæ datum ſit,prodendū putemus.Boni militis eſt,aduerſus rebelles & hoſtes imperatoris ſui caſtra
Deute.4. defendere.Glorioſi ducis eſt ſibi commiſſa ſigna ſeruare.Scriptum eſt:Dominus deus tuus deus zelans eſt:qui ſpiritum dei accepimus,zelum diuinæ
Nume.25. fidei habere debemus.Quo zelo Phinees placauit,& pro meritis indignantis iram populo pereunte leniuit. Quid adulteram & alienigenam diuinæ unitatis inimicam in acceptum referimus,qui non niſi Chriſtum & unicam eccleſiam nouimus? Eccleſia paradiſi inſtar exprimens, arbores fructiferas
Matth.3. intra muros ſuos intus incluſit,ex quibus qui non facit fructum bonum,excidetur & in ignem mittetur.Has arbores rigat quatuor fluminibus, id eſt, euangelijs quatuor,quibus baptiſmi gratiam ſalutari,& cœleſti inundatione largitur. Nunquid de eccleſiæ fontibus rigari poteſt,qui intus,in eccleſia non eſt? Nunquid paradiſi potus ſalubres & ſalutares impartiri cuiquam poteſt,qui peruerſus & à ſemetipſo damnatus,& extra paradiſi fontes rele-
Ioan.7. gatus aruit,& æternæ ſitis ſiccitate defecit? Clamat dominus,ut qui ſitit ueniat

niat & bibat de fluminibus aquæ uiuæ, quæ eius uenis refluxerunt. Quò uenturus eſt,qui ſitit,utrum ne ad hæreticos,ubi fons & fluuius aquæ uitalis omnino nō eſt? an ad eccleſiam quæ una eſt, & ſuper unū qui claues eius accepit uoce domini fundata eſt? Hæc eſt una quæ tenet & poſſidet omnē ſponſi ſui gratiam,in hac præſidemus, pro honore eius atq; unitate pugnamus,huius & gratiam pariter & gloriam fidei uirtute defendimus.Nos diuino permiſſu rigamus ſitientem dei populum, nos cuſtodimus terminos uitalium fontium.Si poſſeſſionis noſtræ ius tenemus,ſi ſacramentum unitatis agnoſcimus,cur præuaricatores ueritatis,cur proditores unitatis exiſtimamur? Aqua eccleſiæ fidelis & ſalutaris & ſancta corrumpi aut adulterari non poteſt,ſicut & ipſa eccleſia incorrupta, & caſta, & pudica eſt.Et ſi eccleſiæ deuoti, & in eccleſia conſtituti ſunt hæretici,poſſunt baptiſmo eius & cæteris ſalutaribus bonis uti,ſi autem in eccleſia non ſunt, imò & contra eccleſiam faciūt,quomodo baptizare baptiſmo eccleſiæ poſſunt? Neq; enim parua res hæreticis & modica conceditur,quando à nobis baptiſma eorum in acceptum refertur: cum inde incipiat omnis fidei origo, & ad ſpem uitæ æternæ ſalutaris ingreſſio,& purificandis ac uiuificandis dei ſeruis diuina dignatio. Nam ſi baptizare quis apud hæreticos potuit, utiq; & remiſſam peccatorum conſequi potuit. Si peccatorum remiſſam conſequutus eſt, ſi ſanctificatus eſt,ſi templum dei factus eſt,quæro cuius dei? ſi creatoris, nō potuit,quia in eum non credidit: ſi Chriſti, nec eius fieri potuit templum, qui negat dominum Chriſtum: ſi ſpiritus ſancti,quomodo placatus ei eſſe potuit, qui aut patris, aut filij inimicus? Proinde fruſtra quidam,qui ratione uincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo maior ſit ueritate, aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi melius fuerit à ſancto ſpiritu reuelatum. Ignoſci enim potuit ſimpliciter erranti, ſicut de
1.Timoth.1. ſeipſo dicit apoſtolus Paulus: Qui primo, inquit, fui blaſphemus, & perſequutor, & iniurioſus, ſed miſericordiam merui, qui ignorans feci. Poſt inſpirationem uero & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat, perſeuerat, prudens & ſciens ſine uenia ignorantiæ peccat, præſumptione enim atque obſtinatione ſuperatur. Nec quiſquam dicat quod accepimus ab apoſtolis,qui non niſi unam eccleſiam tradiderunt,& baptiſma unum, quod non niſi in eccleſia ſit conſtitutum, & neminem inueniamus ab apoſtolis, cum apud hæreticos baptizatus eſſet, in eodem baptiſmo admiſſum eſſe, & communicaſſe, ut uideantur apoſtoli baptiſma hæreticorum probaſſe.Quod enim quidam dicunt, quaſi ad hæreticorum ſuffragium pertineat, quod dixerat Apoſtolus Paulus: Veruntamen omnimodo
Philip.1. ſiue per occaſionem, ſiue per ueritatem Chriſtus annuncietur: inuenimus hoc quoque ad eorum patrocinium, qui hæreticis ſuffragantur & plaudunt,nihil poſſe proficere. Neque enim de hæreticis, aut eorum baptiſmo

loquebar,

loquebatur in epistola sua Paulus,ut aliquid quod ad banc rem pertineat
posuisse ostendatur.Loquebatur de fratribus siue inordinate & cõtra eccle
siasticam disciplinam ambulantibus,siue euangelicam ueritatẽ de dei timo
re seruantibus.Et quosdam ex eis posuit uerbũ dei constanter atq; intrepi
de loquutos,quosdam uero in inuidia & dissensione uerbi uersatos,quos
dam seruare circa se beneuolam charitatẽ,alios uero habuisse beneuolam
dissensionem,tamen patienter omnia se sustinere,dummodo siue in uerita
te,siue per occasionem nomen Christi, quod Paulus prædicabat, ad pluri
morum noticiam perueniret,& noua adhuc ac rudis sermonis seminatio lo
quentium prædicatione crebresceret.Porrò aliud est eos qui intus in eccle sia
sunt,de nomine Christi loqui:aliud eos qui foris sunt,et contra ecclesiam fa
ciunt,in nomine Christi baptizare. Quare qui hæreticis patrocinantur, nõ
id proferant,quod Paulus de fratribus posuit,sed ostendant si hæretico ali
quid concedendũ putauit, aut si fidem et baptisma eorum probauit, aut si
perfidos et blasphemos remissionem peccatorum accipere extra ecclesiam
posse cõstituit.Si autem quid apostoli de hæreticis senserint, cõsideremus,
inueniemus eos in omnibus epistolis suis execrari et detestari hæreticorum
2. Timoth. 2. sacrilegam prauitatẽ. Nam cum dicant, sermones eorum ut cancer serpere,
quomodo potest is sermo dare remissam peccatorũ, qui ut cancer serpit ad
aures audientiũ?Et cum dicant nullam participationem esse iusticiæ et ini
quitati, nullam cõmunionem lumini et tenebris,quomodo possunt aut te
nebræ illuminare,aut iniquitas iustificare? Et cum dicant de deo eos nõ es
se,sed esse de antichristi spiritu,quomodo spiritualia et diuina tractant,qui
sunt hostes dei,et quorũ pectora obsederit spiritus antichristi? Quare si reie
ctis humanæ cõtentionis erroribus ad euangelicam autoritatem atq; apo
stolicam traditionem syncera et religiosa fide reuertamur, intelligemus ni
hil eis ad gratiam ecclesiasticam et salutarem licere, qui spargentes atq; im
pugnantes oues Christi,à Christo ipso aduersarij,et apostolis eius antichri
sti nominantur.Non est autem quod aliquis ad circumueniendam Christi
anam ueritatem Christi nomen opponat,ut dicat:In nomine Iesu Christi
ubicunq; et quomodocunq; baptizati,gratiam baptismi sunt consequuti,
Matth. 7. cum ipse Christus loquatur & dicat:Non omnis qui dicit mihi:domine do
mine,intrabit in regnum cœlorũ.& iterum præmoneat & instruat, ne quis
à pseudoprophetis,& pseudochristis in nomine suo facile fallatur. Multi,
Marci. 13. inquit,uenient in nomine meo dicentes:ego sum Christus,& multos fallẽt:
& postea addidit dicens: Vos aũt cauete,ecce prædixi uobis: unde apparet,
nõ ea statim suscipienda & assumenda quæ iactantẽ in nomine Christi,sed
quæ gerunt in Christi ueritate. Quod enim in euangelijs & apostolorum
epistolis Iesu Christi nomen insinuatur ad remissionem peccatorum, non
ita est quasi aut sine patre,aut contra patrem prodesse cuiquam solus filius
possit,

possit,sed ut Iudæis qui iactabant se patrem habere,ostenderetur, quod ni
hil eis pater profuturus esset,nisi in filium crederent quem ille misisset.Nam
qui deum creatorem patrem sciebant,filium quoq; Christũ scire debebant,
ne sibi blandirentur & plauderent de solo patre sine filij eius agnitione, qui
& dicebat:Nemo uenit ad patrem,nisi per me.Duorum autem cognitionẽ Ioan.14.
esse in se,quæ saluet,idem ipse manifestat dicens:Hæc est uita æterna,ut co Ibidem.17.
gnoscant te solum & uerum deum,& quem misisti Iesum Christum. Cum
ergo & ipsius Christi prædicatione & contestatione pater ante cognoscen
dus sit qui misit:tunc deinde Christus qui missus sit:nec possit esse spes salu
tis,nisi duobus simul cognitis:quomodo non cognito, imò & blasphema
to deo patre,qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur, pecca
torum remissam consecuti iudicantur? Alia enim fuit Iudæorum sub apo
stolis ratio,alia est gentilium conditio. Illi qui iam legis & Moysi antiquis
simum baptisma fuerant adepti,in nomine quoq; Iesu Christi erant bapti
zandi, secundum quod in Actibus apostolorum Petrus loquitur & dicit:
Pœnitemini, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine domini Iesu Actuum.2.
Christi in remissionem peccatorum,& accipietis donum spiritus sancti. Vo
bis enim est promissio & filijs uestris,& omnibus deinceps quoscunque ad
uocauerit dominus deus noster. Iesu Christi mentionem facit Petrus,non
quasi pater omitteretur, sed ut patri quoq; filius adiungeretur. Deniq; ubi
post resurrectionem domini,apostoli ad gentes mittuntur, in nomine pa
tris & filij & spiritus sancti baptizari gentiles iubentur. Quomodo ergo
quidam dicunt foris extra ecclesiam modo in nomine Iesu Christi ubicun
que & quomodocunque gentilem baptizatum remissionem peccatorum
consequi posse,cum ipse Christus gentes baptizare iubeat in plena & adu
nata trinitate? nisi sequi Christum neget negatus à Christo,qui patrem
eius negat,quem ipse Christus confessus sit,non negauit,& qui in eum blas
phemat, quem Christus dominum & deum suum dixerit:remuneratus à
Christo remissionem peccatorum, & baptismi sanctificationem consequi
tur. Qui autem potestate consequi in baptismo remissionem peccatorum
potest,negans deum creatorem patrem Christi,quando ipsam potestatem
qua baptizamur & sanctificationẽ ab eodem patre Christus acceperit quẽ
maiorem dixerit,à quo clarificari petierit,cuius uoluntatem usq; ad obsequi
um bibendi calicis & subeundæ mortis impleuerit? Quid est igitur quàm
participẽ hæreticis blasphemantibus fieri, defendere uelle & asserere, quod
remissam peccatorũ accipere in Christi nomine possit,blasphemans grauis
ter & peccans in patrem & dominũ deũ Christi? Quid deinde illud, quale
est,cum qui filiũ negat,ne patrem habeat,ut qui negat patrem, filiũ habere
uideatur,cum filius ipse contestetur & dicat:Nemo potest uenire ad me,ni Ioan.6.
si fuerit illi datum à patre:uti manifestum sit,nullam remissionem peccato
rum in

rum in baptiſmo accipi à filio poſſe,quam conſtet patrem nō dediſſe,maxi
Matth.15. me cum adhuc repetat & dicat: Omnis plantatio quā nō plantauerit pater
meus cœleſtis, eradicabitur. Quod ſi Chriſtiani diſcere à Chriſto nolunt,
quantū uenerationis & honoris paterno nomini debeatur,uel de exemplis
terrenis & ſecularibus diſcant,& ſciant Chriſtū non ſine maxima exprobra
Lucæ.16. tione poſuiſſe:Filij ſeculi huius prudentiores ſunt filijs lucis in ſeculo iſto.Si
cuius patri aliquis conuiciū fecerit, ſi cōtumelioſus & procax pudorem eius
& honorem maledico ore lacerauerit,indignatur filius & iraſcitur, & læſi pa
tris iniuriam quibuſlibet modis uindicare conatur.Tu Chriſtum putas im
pijs & ſacrilegis, & in patrem ſuum blaſphemis impunitatem dare? & eis
in baptiſmo peccata dimittere? Quod cum conderet baptizatus eadem ad
huc in perſona patris maledicta cōgereret, & inceſſabili blaſphemantis lin
guæ ſcelere peccaret,hoc Chriſtianus,hoc dei ſeruus poteſt,aut mente con
cipere,aut fide cōcipere,aut ſermone proferre:& ubi erunt legis præcepta di
Exod.20. uinæ,quæ dicunt:Honora patrem & matrem,niſi uocabulū patris quod in
homine honorari præcipitur, in deo impune uiolatur? Vbi erit quod ipſe
Matth.15. Chriſtus in euangelio ponit & dicit? Qui maledixerit patri aut matri,mor
te moriatur:niſi is qui maledicentes parentibus carnalibus puniri & interfi
ci mandat,in cœleſtem & ſpiritualem patrem maledicos, atq; eccleſiæ ma
tris inimicos ipſe uiuificat.Execranda ac deteſtanda res à quibuſdam aſſeri
tur,ut is qui blaſphemantem in ſpiritū ſanctum reum futurū peccati æterni
cōminetur,idem in patrem blaſphemos ſalutari baptiſmo ſanctificare di
gnetur.Et nunc qui talibus ad eccleſiam uenientibus ſine baptiſmo cōmuni
candum exiſtimant,nō putant ſe alienis, imò æternis peccatis cōmunicare,
admittentes ſine baptiſmo eos qui non niſi in baptiſmo blaſphemiarū ſua
rum peccata deponere poſſunt.Quàm uanū eſt porrò & peruerſum, ut cū
ipſi hæretici repudiato & relicto uel errore, uel ſcelere in quo prius fuerant,
agnoſcant eccleſiæ ueritatem, nos eiuſdem ueritatis iura & ſacramentū mu
tilemus,& uenientibus & pœnitentibus dicamus eos remiſſionem peccato
rum conſecutos eſſe,cum illi ſe peccaſſe, & propter hoc ad eccleſiæ indulgen
tiam uenire fateantur? Quare eccleſiæ catholicæ fidem ac ueritatem frater &
tenere debemus firmiter & docere, & per omnia euangelica & apoſtolica
præcepta rationem diuinæ diſpenſationis atque unitatis oſtendere. Nun
quid poteſt uis baptiſmi maior eſſe,aut potior quàm confeſſio? ut qui co
ram hominibus Chriſtum confiteatur,& ſanguine ſuo baptizetur: & tamē
hoc baptiſma hæreticis non prodeſt, quamuis Chriſtum confeſſi, & extra
eccleſiam fuerint occiſi,niſi hæreticorum patroni & aduocati hæreticos in fal
ſa cōfeſſione Chriſti interfectos martyres prædicant,& contra apoſtolicam
teſtationem, qui nihil eos quamuis exuſtos & occiſos dicit poſſe proficere
gloriam eis & coronam paſſionis aſſignant. Quod ſi hæreticis nec ba
ptiſma

ptiſma publicæ confeſſionis & ſanguinis proficere ad ſalutem poteſt, quia
ſalus extra eccleſiam non eſt,quanto magis ei nihil proderit: ſi in latebra &
in latronum ſpelunca adulteræ aquæ contagione tinctus,non tantum pec
cata antiqua non expoſuerit,ſed adhuc potius noua & maiora cumulauer
rit.Quare baptiſma nobis & hæreticis non poteſt eſſe,cum quibus nec pa
ter deus,nec Chriſtus filius,& ſpiritus ſanctus,nec fides ipſa in eccleſia com
munis eſt:& ideo baptizari eos oportet,qui de hæreſi ad eccleſiam ueniunt,
ut qui legitimo & uero atq; unico ſanctæ eccleſiæ baptiſmo ad regnum dei
regeneratione diuina præparantur,ſacramento utroq; naſcantur, quia ſcri
ptum eſt:Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt in Ioan.3.
trare in regnum cœlorum.Quo in loco quidam quaſi euacuare poſſint hu
mana argumentatione prædicationis euangelicæ ueritatem,catechumenos
nobis opponunt,ſi quis ex eis antequam baptizetur in confeſſione nomi
nis apprehenſus fuerit & occiſus,an ſpem ſalutis & præmium confeſſionis
amittat,eo quod ex aqua prius non ſit renatus.Sciant igitur eiuſmodi ho
mines ſuffragatores & fautores hæreticorum,catechumenos illos primo in
tegram fidem & eccleſiæ ueritatem tenere,& ad debellandum diabolum de
diuinis caſtris,cum plena & ſyncera dei patris & Chriſti & ſpiritus ſancti co
gnitione procedere, deinde nec priuari baptiſmatis ſacramento, utpote qui
baptizentur glorioſiſſimo & maximo ſanguinis baptiſmo, de quo domi Luc.11.
nus dicebat habere ſe aliud baptiſma baptizari, & paſſione ſanctificatum
conſummari,& diuinæ pollicitationis gratiā conſequi.Declarat hoc in euan
gelio idem dominus,quando ad latronem in ipſa paſſione credentem & cō Luc.13.
fitentem locutus,quoad ſecum futurus ſit in paradiſo pollicetur. Quapro
pter qui fide & ueritate præſumimus,eos qui ad fidem & ueritatem ueniūt,
& agentes pœnitentiam remitti ſibi peccata depoſcunt, decipere non debe
mus & fallere,ſed correptos à nobis & reformatos ad regnum cœlorum di
ſciplinis cœleſtibus erudire.Sed dicit aliquis: Quid ergo fiet de his q in præ
teritum,de hæreſi ad eccleſiam uenientes,ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Po
tens eſt dominus miſericordia ſua indulgentiam dare,& eos qui ſimpliciter
admiſſi,in eccleſia dormierunt,ab eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.Nō
tamen quia aliquando erratum eſt,ideo ſemper errandum eſt, cum magis
ſapientibus,& deum timentibus congruat,patefacta & perſpecta ueritate
libenter atq; incunctanter obſequi,quàm pertinaciter atq; obſtinate cōtra
fratres & cōſacerdotes pro hæreticis reluctari.Nec quiſquam exiſtimet hæ
reticos,eo quod illis baptiſma opponitur quaſi ſecundi baptiſmi uocabulo
ſcandalizatos,ut ad eccleſiam ueniant retardatione moueri,cū hoc ipſo ma
gis ad neceſſitatē ueniendi teſtimonio oſtenſæ ſibi & probatæ ueritatis adi
gantur.Nam ſi uiderint iudicio & ſententia noſtra id decerni,& ſtatui ut ba
ptiſma iuſtum & legitimum computetur,quo illic baptizantur,putabant ec

deſiam ſe quoque & cætera eccleſiæ munera iuſte ac legitime poſſidere, nec erit cauſa ueniendi ad nos, cum habentes baptiſma, habere uideantur & cætera. Porrò autem cum cognoſcunt baptiſma nullum foris eſſe, nec remiſſam peccatorum extra eccleſiam dari poſſe, audacius ad nos & promptius properant, & munera & dona matris eccleſiæ implorant, certi peruenire ſe omnino non poſſe ad ueram diuinæ gratiæ pollicitationem, niſi prius uenerint ad eccleſiæ unitatem. Nec recuſabunt baptizari apud nos hæretici legitimo & uero eccleſiæ baptiſmo, cum ex nobis didicerint baptizatos quoque à Paulo eos qui iam baptiſmo Ioannis baptizati fuiſſent, ſicut legimus in
Act. 19. Actibus apoſtolorum. Et nunc apud quoſdam de noſtris hæreticorum baptiſma occupatum aſſeritur & inuidia quadam, quaſi rebaptizandi baptizare poſt hoſtes dei nefas ducitur, cum baptizatos inueniamus quos Ioannes baptizauerat. Ille Ioannes maior inter prophetas habitus, ille diuina gratia adhuc in utero matris impletus, ille Heliæ ſpiritu & uirtute ſubnixus, qui non aduerſarius domini, ſed præcurſor prædicando fuit, qui dominum non tantũ uerbis prænunciauit, ſed & oculis oſtendit, qui ipſum Chriſtum per quem baptizantur cæteri, baptizauit. Quod ſi idcirco hæreticus ius baptiſmi obtinere potuit, quia prior baptizauit, nõ poſſidentis erit iam baptiſma, ſed occupantis, & cum ſeparari & diuidi omnino non poſſint baptiſma & eccleſia, ſi præoccupare prior baptiſma potuit, & eccleſiam pariter occupauit. Et inde cœpiſti illi hæretico uideri, quia præuentus poſterior eſſe cœpiſti, qui cedendo ac manus dando ius quod acceperas, reliquiſti. Quàm periculoſum autem ſit in diuinis rebus, ut quis cedat iure ſuo & po-
Gen. 25. teſtate, ſcriptura ſancta declarat in Geneſi, quod Eſau primatus ſuos inde perdiderit, nec recipere poſtmodum potuerit. Hæc tibi breuiter pro noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſſime, nemini præſcribentes aut præiudicantes, quominus unuſquiſque epiſcoporum quod putauerit, faciat, habens arbitrij ſui liberam facultatem. Nos quantum in nobis eſt, propter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus di-
1. Cor. 11. uinam & dominicam pacem tenemus, maxime cum & Apoſtolus dicat: Si quis autem putatur contentioſus, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia dei. Seruatur à nobis patienter & firmiter charitas animi, collegij honor, dilectionis uinculum, concordia ſacerdotij. Propter hoc etiam nunc libellum de bono patientiæ, quantum ualuit noſtra mediocritas, permittente domino & inſpirante conſcripſimus, quem ad te pro mutua dilectione tranſmiſimus.

FINIS.

Ad Pom-

AD POMPEIVM CONTRA EPISTOLAM STEPHANI.

CYPRIANVS POMPEIO FRATRI SALVTEM.

Vanquàm plene ea quæ de hæreticis baptizandis dicẽda ſunt, complexi ſumus in epiſtolis, quarum ad te exempla tranſmiſimus frater chariſſime, tamen quia deſideraſti in noticiam tuam perferri quæ mihi ad literas noſtras Stephanus frater noſter reſcripſerit, miſi tibi reſcripti eius exẽplum, quo lecto magis ac magis eius errorem denotabis, qui hæreticorũ cauſam contra Chriſtianos & contra eccleſiã dei aſſerere conatur. Nam inter cætera uel ſuperuacua, uel ad rem non pertinentia, uel ſibi ipſi contraria, quæ imperite atq; improuide ſcripſit, etiam illud adiunxit ut diceret: Si quis ergo à quacunq; hæreſi uenerit ad nos, nihil innouetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam, cum ipſi hæretici prope alterutrum ad ſe uenientes non baptizent, ſed communicent tantum. A quacunq; hæreſi uenientem baptizari in eccleſia uetuit, id eſt, omniũ hæreticorum baptiſmata iuſta eſſe, & legitima iudicauit. Et cum ſingulæ hæreſes ſingula baptiſmata habeant, hic cum omnium baptiſmo communicãs uniuerſorum delicta in ſinum ſuum coaceruata congeſſit. Et præcipit nihil aliud innouari, niſi quod traditum eſt, quaſi is innouet, qui unitatem tenẽs, unum baptiſma uni eccleſiæ uindicat, & non ille utique qui unitatis oblitus mendacia & contagia prophana & motiones uſurpat. Nihil innouetur, inquit, niſi quod traditum eſt, unde eſt iſta traditio, utrum ne de dominica & euangelica autoritate deſcendens, an de apoſtolorum mandatis atq; epiſtolis ueniens? Ea enim facienda eſſe quæ ſcripta ſunt, deus teſtatur, & propo-
Ioſue. 1. nit, ad Ieſum Naue dicens: Nõ recedet liber legis huius ex ore tuo, ſed meditaberis in eo die ac nocte, ut obſerues facere omnia quæ ſcripta ſunt. Item
Mat. 28. dominus apoſtolos ſuos mittens, mandat baptizari gentes & doceri, ut obſeruent omnia quæcunq; ille præcepit. Si ergo aut in euangelio præcipitur, aut in apoſtolorum epiſtolis, aut Actibus continetur, ut à quacunq; hæreſi uenientes non baptizentur, ſed tantum manus illis imponantur in pœnitẽtiam, obſeruetur etiam & hæc ſancta traditio. Si uero ubique hæretici nihil aliud quàm aduerſarij & antichriſti nominantur, ſi uitandi, & peruerſi, & à ſemetipſis damnandi pronunciantur, quale eſt ut uideãtur damnandi à nobis non eſſe, quos conſtat apoſtolica conteſtatione à ſemetipſis damnatos eſſe, ut nemo apoſtolos infamare debeat, quaſi illi hæreticorum baptiſma probauerint, aut eis ſine eccleſiæ baptiſmo communicauerint, quando talia de hæreticis apoſtoli ſcripſerunt, & cum non adhuc hæreticæ peſtes acriores prorupiſſent, nec dum quoq; Marcion Ponticus emerſiſſet, & cuius mercedem ſub Hygino epiſcopo, qui in urbe nonus fuit Romam uenit, quẽ Mar-

cion ſequutus addidit ad criminis augmentum, impudentius cæteris & abruptius in deum patrem creatorem blaſphemare inſtituit, & hæreticum furorem ſacrilegis armis contra eccleſiam rebellantem, ſceleratius & grauius armauit. Quod ſi hæreſes conſtat poſtmodum plures, & peiores extitiſſe, & ſi retro nuſquam præceptum eſt, neq; conſcriptum, ut hæretico tãtum manus in pœnitentiam imponatur, & ſic ei communicetur, & ſi baptiſma non niſi unum eſt, & intus eſt, & ſoli eccleſiæ diuina dignatione conceſſum eſt, quæ iſta obſtinatio, quæue præſumptio, humanam traditionem diuinæ diſpoſitioni anteponere, nec animaduertere, indignari & iraſci deum quoties diuina præcepta ſoluit & præterit humana traditio? ſicut per Eſaiam prophetã
Eſa. 29. clamat & dicit: Populus iſte labijs honorificat me, cor uero eorum longe ſeparatum eſt à me. Sine cauſa autem colunt me, mãdata & doctrinas homi-
num docentes. Item dominus in euangelio increpans ſimiliter & obiurgãs,
Mat. 15. ponit & dicit: Reieciſtis mandatum dei, ut traditionem ueſtrã ſtatuatis. Cu-
2. Timo. 6. ius præcepti memor beatus Paulus, monet ipſe quoq; & inſtruit dicens: Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis uerbis domini noſtri Ieſu Chriſti & doctrinæ eius, ſtupore elatus eſt, nihil ſciens, diſcedendum ab huiuſmodi. Prædara ſanè ac legitima traditio Stephano fratre noſtro proponitur, ut autoritatem nobis idoneam præbeat. Nam in eodem loco epiſtolæ ſuæ addidit & adiecit, cum ipſi hæretici proprie ad ſe uenientes alterutrum non baptizent, ſed communicent tantum. Ad hoc enim malorum deuoluta eſt eccleſia dei & ſponſa Chriſti, ut hæreticorum exempla ſectetur, ut ad celebranda ſacramẽta cœleſtis diſciplinæ lux de tenebris mutuetur, & id faciãt Chriſtiani, quod antichriſti faciunt. Quæ uero eſt animi cæcitas, quæ prauitas fidei unitatem de deo patre Ieſu Chriſti domini & dei noſtri traditione uenientem nolle cognoſcere? Nam ſi idcirco apud hæreticos eccleſia non eſt, quia una eſt, & diuidi non poteſt: ſi ideo illic ſpiritus ſanctus non eſt, quia unus eſt, & eſſe apud prophanos & extraneos non poteſt, utique & baptiſma, quod in eadem unitate conſiſtit, eſſe apud hæreticos nõ poteſt, quia ſeparari neq; ab eccleſia, neq; à ſpiritu ſancto poteſt, aut ſi effectũ baptiſmi maieſtati nominis tribuunt, ut qui in nomine Chriſti Ieſu ubicũq; & quomodocunq; baptizantur, innouati & ſanctificati iudicentur, cur in eiuſdem Chriſti nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum ſpiritũ ſanctum? Cur eiuſdem maieſtas nominis non prævalet in manus impoſitione, quam ualuiſſe cõtendunt in baptiſmi ſanctificatione? Nam ſi poteſt quis extra eccleſiam natus templum dei fieri, cur non poſſit ſuper templũ & ſpiritus ſanctus infundi? Qui eñ peccatis in baptiſmo expoſitis ſanctificatus eſt, & in nouum hominem ſpiritualiter reformatus, ad accipiendum ſpi-
Gal. 3. ritum ſanctũ idoneus factus non eſt? cum Apoſtolus dicat: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Si poteſt Apoſtolus hæreticos Chriſtũ

Chriſtum induere, multo magis poteſt ſpiritum ſanctum, quem Chriſtus miſit accipere. Cæterum maior erit mittente qui miſſus eſt, ut incipiat foris baptizatus Chriſtum quidem induere, ſed ſpiritum ſanctum non potuiſſe percipere, quaſi poſſit aut ſine ſpiritu Chriſtus indui, aut ſpiritu ſancto ſeparari. Illud quoq; cum natiuitas ſpiritualis ſit, qua in Chriſto per lauacrũ regenerationis naſcimur, dicant quod poſſit quis apud hæreticos ſpiritualiter naſci, ubi ſpiritum negant eſſe. Peccata enim purgare, & hominem ſanctificare aqua ſola non poteſt, niſi habeat & ſpiritum. Neceſſe eſt concedãt illic eſſe ſpiritum ſanctum, ubi baptiſma eſſe dicunt, aut nec baptiſma eſt, ubi ſpiritus non eſt, quia baptiſma eſſe ſine ſpiritu non poteſt. Quale eſt autem aſſerere & contendere, quod eſſe poſſint filij dei, qui non ſint in eccleſia nati? Baptiſma eſt enim in quo homo uetus moritur, & nouus naſcitur. Ma-
nifeſtat & probat beatus Apoſtolus dicens: Seruauit nos per lauacrum re- Titum. 3.
generationis: ſi autem in lauacro, id eſt, in baptiſmo eſt regeneratio, quomodo generare filios deo hæreſis per Chriſtum poteſt, quæ Chriſti ſponſa nõ eſt? Eccleſia eſt enim ſola, quæ Chriſto coniuncta & adunata ſpiritualiter filios generat, eodem Apoſtolo rurſus dicente: Chriſtus dilexit eccleſiam, & Epheſ. 5.
ſeipſum tradidit pro ea, ut eam ſanctificaret, purgãs eam lauacro aquæ. Igitur ſi hæc eſt dilecta & ſponſa quæ ſola à Chriſto ſanctificatur, & lauacro eius ſola purgatur, manifeſtum eſt hæreſim (quæ ſponſa Chriſti nõ ſit, nec purgari & ſanctificari lauacro eius poſſit) filios deo generare nõ poſſe. Porrò autem non per manus impoſitionem, qui naſcitur accipit ſpiritum ſanctum, ſed in baptiſmo ſpiritum ſanctum renatus accipit, ſicut in primo ho-
mine Adam factum eſt. Ante enim eum plaſmauit, & tunc inſufflauit in fa- Gen. 2.
ciem eius flatũ uitæ. Nec enim poteſt accipi ſpiritus, niſi prius fuerit qui accipiat. Cum autem natiuitas Chriſtianorum in baptiſmo ſit, baptiſma autẽ generatio, & ſanctificatio apud ſolam ſponſam Chriſti ſit, quæ parere ſpiritualiter, & generare filios deo poſſit, ubi & ex qua, & cui natus eſt, qui filius eccleſiæ non eſt, ut habere quis poſſit deum patrem, ante eccleſiam matrem? Cum uero nulla omnino hæreſis, ſed neq; aliquod ſchiſma habere ſalutaris baptiſmi ſanctificationem foris poſſit, cur in tantum Stephani fratris noſtri obſtinatio dura prorupit, ut etiam de Marcionis baptiſmo, item Valentini & Apellis, & cæterorum blaſphemantium in deum patrem, contendat filios naſci? & illic in nomine Ieſu Chriſti dicat remiſſionem peccatorum dari, ubi blaſphematur in patrem, & in dominum deum Chriſtum? Quo in loco conſiderandum eſt frater chariſſime, pro fide & religione ſacerdotalis loci quo fungimur, an conſtare ſacerdotis dei ratio in die iudicij poſſit, aſſerentis & probantis in acceptum referentis blaſphemantiũ baptiſma-
ta, cum dominus comminetur & dicat: Et nunc præceptum hoc ad uos eſt Malach. 2.
ò ſacerdotes, ſi non audieritis, & ſi nõ poſueritis in corde ueſtro, ut detis ho-

norem nomini meo,dicit dominus omnipotens,immittam in uos maledi-
ctionem,& maledicam benedictionem uestram.Dat honorē deo,qui Mar-
cionis baptismo communicat? Dat honorem deo,qui unitatem & ueritatē
de diuina lege uenientem non tenens, hæresim contra ecclesiam uindicat?
Dat honorem deo,qui apud eos qui in dominum blasphemant, remissio-
nem peccatorum dari iudicat? Dat honorem deo, qui hæreticorum amicos
& inimicos Christianorum,ueritatem Christi,& ecclesiæ unitatem contine-
re putat? Si sic honor deo datur,si sic à cultoribus & sacerdotibus eius dei ti
mor & disciplina seruatur:abijciamus arma,manus demus, in captiuitatem
diaboli tradamus ordinationem euangelij,dispositionem Christi, maiesta
tem dei,diuinæ militiæ sacramenta soluantur,sacrorum cœlestiū signa pro-
dantur,cedat ecclesia hæreticis,lux tenebris,perfidiæ fides, spes desperatio-
ni,ratio errori,immortalitas morti,charitas odio, ueritas mendacio, Chri-
stus antichristo:& sic in dies singulos schismata & hæreses surgant, crebrius
atq; liberius excrescant,& serpentinis criminibus pullulantes aduersus eccle
siam dei maioribus uiribus,uenenorum suorum uirus exprimant: dum illis
aduocatione quorundam,& autoritas præstatur,& firmitas,dum baptisma
eorum defenditur,dum fides,dum ueritas proditur,dum id quod contra ec
clesiam foris geritur,intus in ipsa ecclesia uindicatur. Quod si est apud nos
frater charissime dei timor,si tenor prævalet fidei,si custodimus Christi præ
cepta,si incorruptam atq; inuiolatam sponsæ eius sanctitatē tuemur, si hæ-
Luc. 18. rent nostris sensibus & cordibus uerba domini dicentis: Putas cum uenerit
filius hominis,inueniet fidem in terra? quia fideles dei milites, quia deo fide
& religione syncera militamus:commissa nobis diuinitus castra fideli uirtu
te seruemus:nec consuetudo,quæ apud quosdam obrepserat,impedire de-
bet,quo minus ueritas prævaleat & uincat. Nam consuetudo sine ueritate,
uetustas erroris est:propter quod relicto errore sequamur ueritatem, scien-
3.Esdræ.3. tes quia & apud Ezram ueritas uicit,sicut scriptum est: Veritas ualet & inua
lescit in æternum,& uiuit & obtinet in secula seculorum. Hoc est apud eam
non accipere personam,nec differentiam,sed quæ sunt iusta facit, nec est in
iudicio eius iniquum,sed fortitudo,& regnum,& maiestas omnium seculo-
rum.Benedictus deus ueritatis,quam ueritatem nobis Christus ostendens
Ioan.14. in euangelio suo dicit:Ego sum ueritas.Propter quod si in Christo sumus,
& Christum in nobis habemus,si manemus in ueritate, & ueritas in nobis
manet,ea quæ sunt uera teneamus.Fit autem studio præsumptionis & con
tumaciæ,ut quis magis sua praua & falsa defendat,quàm ad alterius facta
& uerba consentiat. Cui rei prospiciens beatus Paulus apostolus ad Timo-
1.Timo.3. theum scribit,& monet episcopum non litigiosum,sed mitem & docibilem
esse debere.Docibilis autem ille est,qui est ad discendi patientiā lenis & mi-
tis,oportet enim episcopum non tantū docere,sed & discere,quia & ille me-
lius

lius docet,qui quotidie crescit,& proficit discēdo meliora.Quod ipsum quo-
q; idem apostolus Paulus docet,prænonens,ut si alio sedenti melius reuel 1.Cor.14.
atum fuerit,prior taceat.In compendio est autem apud religiosas mentes
& simplices,& errorem deponere,& inuenire atq; eruere ueritatem. Nam si
ad diuinæ traditionis caput & originem reuertamur,cessat error humanus,
& sacramentorum cœlestium ratione perspecta,quicquid sub caligine ac nu
be tenebrarum obscurū latebat,luce ueritatis aperitur. Si canalis aquæ qui
copiose prius & largiter profluebat,subito deficiat,nōnne ad fontem pergi-
tur,ut illic defectionis ratio noscatur,utrumne crescentibus uenis, in capite
siccauerit,an uero integra inde & plena procurrens in medio itinere destite-
rit? At si uitio interrupti aut bibuli canalis effectum est, quo minus aqua
perseuerāter cōtinua ac iugiter flueret,refecto & confirmato canali ad usum
atq; potum ciuitatis aqua collecta eadem ubertate atq; integritate repræ-
sentatur qua de fonte proficiscitur.Quod & nunc facere oportet dei sacerdo
tes præcepta diuina seruātes,ut in aliquo si nutauerit,& uacillauerit ueritas,
ad originem dominicam & euangelicam & apostolicam traditionem reuer
tamur,& inde surgat actus nostri ratio,unde & ordo & origo surrexit.Tra- Ephes.4.
ditum est nobis quod sit unus deus,& Christus unus, & una spes, & fides
una,& una ecclesia,& baptisma unum non nisi in una ecclesia constitutum,
à qua unitate quisquis discesserit,cum hæreticis necesse est inueniatur,quos
dum contra ecclesiam uindicat,sacramentum diuinæ traditionis impugnat.
Cuius unitatis sacramentum expressum uidemus etiam in Cantico cantico
rum,ex persona Christi dicentis:Hortus conclusus,soror mea, sponsa mea, Canti.4.
fons signatus,puteus aquæ uiuæ,paradisus cum fructu pomorum. Si autē
ecclesia eius hortus conclusus est,& fons signatus: quomodo in eundē hor-
tum introire,aut bibere de fonte eius potest,qui in ecclesia non est? Item Pe
trus ipse quoq; demonstrans,& uindicans unitatem mandauit & monuit
per unum baptismū solum unius ecclesiæ saluari non posse.In arca, inquit, 1.Pet.3.
Noë pauci,id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam,quod & nos simi
liter saluos faciet baptisma.Quàm breui & spirituali compendio, unitatis
sacramentum manifestauit.Nam ut in illo mundi baptismo, quo iniquitas
antiqua purgata est,qui in arca Noë non fuit,non potuit per aquam saluus
fieri,ita nec nunc potest per baptismum saluus uideri, qui baptizatus in ec-
clesia non est,quæ ad arcæ unius sacramentū dominica unitate fundata est.
Obseruatur itaq; à nobis & tenetur frater charissime, explorata & perspe-
cta ueritate,ut omnes,qui ex quacunq; hæresi ad ecclesiam cōuertuntur,uni
co & legitimo baptismate baptizentur,exceptis his qui baptizati prius fue-
rant,& sic ad hæreticos transierunt.Hos enim oportet cū redeunt acta pœ-
nitentia per manus impositionem solam recipi,& in ouile unde errauerant,
à pastore restitui.Opto te frater charissime semper bene ualere.

CYPRIANVS QVIRINO FRATRI SALVTEM.

RElatum est à me, frater charissime, Lucianus compresbyter noster, te desiderasse, ut significaremus tibi, quid sentiamus de his qui apud hæreticos, & schismaticos baptizati uidentur. De qua re quid nuper in concilio plurimi coëpiscopi cum presbyteris qui aderant censuerimus, ut scires, eiusdem epistolæ exemplum tibi misi. Nescio etenim qua præsumptione ducuntur quidam de collegis nostris, ut putẽt eos qui apud hæreticos tincti sunt, quãdo ad nos uenerint baptizari non oportere, eo quod dicant unũ baptisma esse, quod unum scilicet in ecclesia catholica est. Quæ ecclesia si est, una esse extra ecclesiam baptisma non potest. Nam cum duo baptismata esse nõ possint, si hæretici uere baptizant, ipsi habẽt baptisma. Et qui illis hoc patrocinium præstat de autoritate sua, cedit illis & consentit, ut hostes & aduersarij Christi habere uideantur abluendi & purificandi & sanctificandi hominis potestatem. Nos autem dicimus eos qui inde uenerunt non baptizari. Neq; eñ accipiunt illic aliquid ubi nihil est, sed ueniunt ad nos ut hic accipiant, ubi & gratia, & ueritas una est. Porrò autem quidã de collegis nostris malunt hæreticis honorem dare, quàm nobis consentire. Et dum unius baptismi asseueratione baptizari uenientes nolunt, sic aut duo, aut multa baptismata esse dicunt, aut certe quod est grauius hæreticorum sordidam & prophanam tinctionem, uero & unico & legitimo ecclesiæ catholicæ baptismo præponere & præferre contendunt, non considerantes scriptum esse: Qui baptizatur
Eccl. 34. à mortuo quid proficit lauatio eius? Manifestum est autem eos qui nõ sunt in ecclesia Christi, inter mortuos computari, nec posse ab eo uiuificari alterũ qui ipse uiuit in æternum, & uiuificat dei populum. Et dicunt se in hoc ueterem consuetudinem sequi, qui quãdo apud ueteres hæreses, & schismaticos prima adhuc fuerant initia, ut illic essent qui de ecclesia recedebant, & hic baptizati prius fuerant: quos tunc ad ecclesiam reuertentes, & pœnitentiã agẽtes necesse non fuerat baptizare. Quod nos quoque hodie obseruamus, ut quos constat hic baptizatos esse à nobis, & ad hæreticos transisse, si postmo
* dum peccato suo cognito, & errore digesto, ad ueritatem & matricem redeant statum, satis sit in pœnitentiam manũ imponere, ut quia ouis iam fuerat, hanc ouem abalienatam & errabundam in ouile suum pastor recipiat. Si autem qui ab hæreticis uenit, baptizatus in ecclesia prius nõ fuit, sed alienus in totum & prophanus uenit, baptizandus est, ut ouis fiat, quia una est aqua in ecclesia sancta quæ oues facit. Et idcirco quia nihil potest esse commune mendacio & ueritati, tenebris & luci, morti & immortalitati, antichri-
2. Cor. 14. sto & Christo, per omnia debemus ecclesiæ catholicæ unitatem tenere, nec in aliquo fidei, & ueritatis hostibus cedere. Non est autem de consuetudine præscri-

præscribendum, sed ratione uincendum. Nam nec Petrus quem primũ dominus elegit, & super quem ædificauit ecclesiam suam, cum Paulus de circũcisione postmodum disceptaret se uindicauit, seu aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, ut diceret se primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulũ quod ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed consilium ueritatis administrationi legitimæ, quam Paulus uindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis & cõcordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando à fratribus, & collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur, si sint uera & legitima ipsa potius amplectamur. Paulus quoq; prospiciens, concordiæ & paci fideliter consulens, in epistola sua posuit dicens: Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & cæteri examinent. Si autem alij reuelatum fuerit sedẽti, ille prior taceat. Qua parte docuit & ostendit, multa singulis in melius reuelari, & debere unumquemq; pro eo quod semel imbiberat, & tenebat pertinaciter congredi, sed si quid melius & utilius extiterit libẽter amplecti. Nõ enim uincimur quando offeruntur nobis meliora, sed instruimur, maxime in his, quæ ad ecclesiæ unitatem pertinent & spei ac fidei nostræ ueritatem. Et nos sacerdotes dei, & ecclesiæ eius de ipsius dignatione præpositi sciamus remissam peccatorum in ecclesia dari posse, nec posse aduersarios Christi quicquam sibi pro eius ecclesia uindicare. Quod quidem Agrippinus bonæ memoriæ uir cum cæteris coëpiscopis suis qui illo tẽpore in prouincia Africa, & Numidia ecclesiam domini gubernabant, statuit, & librata consilij cõmunis examinatione firmauit. Quorum sententiam & religiosam, & legitimam & salutarem, fidei & ecclesiæ catholicæ congruentem, nos etiam secuti sumus. Et quales super hac re literas fecerimus ut scires, exemplum earum tam ad noticiam tuam quàm coëpiscoporum nostrorum, qui illic sunt, pro communi dilectione transmisimus.

SENTENTIAE EPISCOPORVM DE HAERETICIS baptizandis.

CVm in unum Carthagini conuenissent Calend. Septembris episcopi plurimi ex prouincia Aphrica, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconis, præsente etiam plebis maxima parte, & lectæ essent literæ Iubaiani ad Cyprianum factæ, item Cypriani ad Iubaianum rescriptæ: de hæreticis baptizandis: quidq; postmodum Cypriano Iubaianus idem rescripserit:

Cyprianus dixit.

Audistis collegæ dilectissimi, quid mihi Iubaianus coëpiscopus noster scripserit, consulens mediocritatem nostram de illicito, & prophano hæreticorum baptismo, & quid ego ei rescripserim, censens scilicet, quod semel

atq;

atq; iterum & ſæpe cenſuimus,hæreticos ad eccleſiam uenientes,eccleſiæ baptiſmo babtizari & ſanctificari oportere.Item lectæ ſunt uobis & aliæ Iubaiani literæ,quibus pro ſua ſyncera,& religioſa deuotione ad epiſtolã noſtram reſcribens,non tantum conſenſit,ſed & inſtructũ ſe eſſe gratias egit. Supereſt ut de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus proferamus,neminem iudicantes aut à iure communionis aliquem,ſi diuerſum ſenſerit, amouentes. Neq; enim quiſquam noſtrum epiſcopum ſe eſſe epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatẽ collegas ſuos adegit:quando habeat omnis epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitriũ proprium,tanquàm iudicari ab alio non poſſit,cum nec ipſe poſſit alterum iudicare.Sed expectemus uniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in eccleſiæ ſuæ gubernatione,& de actu noſtro iudicandi.

Cæcilius à Bilta dixit.

Ego unũ baptiſma in eccleſia ſola ſcio,& extra eccleſiam nullũ. Hoc erit
Epheſ.4. unum ubi ſpes uera eſt,& fides certa, ſic enim ſcriptum eſt:Vna fides, una ſpes,unum baptiſma,non apud hæreticos,ubi ſpes nulla eſt, & fides falſa, ubi omnia per mendacium aguntur, ubi exorcizat dæmoniacus ſacramentum,interrogat,cuius os & uerba cancer emittunt. Fidem dat infidelis, ueniam delictorum tribuit ſceleratus,& in nomine Chriſti tingit antichriſtus. Benedicit à deo maledictus,uitam pollicetur mortuus,pacem dat impacificus,deum inuocat blaſphemus,ſacerdotium adminiſtrat prophanus,ponit altare ſacrilegus.Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut antiſtes diaboli audeat euchariſtiam facere,aut qui illis aſſiſtunt dicant,hæc omnia falſa eſſe de hæreticis.Ecce ad qualia eccleſia conſentire cogitur,& ſine baptiſmo ac uenia delictorum communicare compellitur. Quam rem fratres fugere ac uitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare, & unum baptiſma tenere quod ſoli eccleſiæ à deo conceſſum eſt.

Primus Felix à Migirpa dixit.

Cenſeo omnem hominẽ ab hæreſi uenientẽ baptizandũ. Fruſtra em̃ illic putat ſe eſſe baptizatũ,cũ non ſit baptiſmum,niſi in eccleſia unum,& uerũ,quia & dominus unus,& fides una eſt,in qua ſtat unũ baptiſma & ſanctitas & cætera.Nam quæ foris exercentur,nullum habẽt ſalutis effectum.

Polycarpus ab Adrumeto dixit.

Alĩ *noſtrum euacuant. Qui hæreticorum baptiſma probant*hæreticis communicant.

Nouatus à Thamugade dixit.

Licet ſciamus omnem ſcripturã teſtimonium reddere de ſalutari baptiſmo,debemus tamen fidem noſtram exprimere.Hæreticos & ſchiſmaticos ad eccleſiam uenientes qui pſeudobaptizati uidentur,debere eos in fonte perenni baptizare.Et ideo ſecundũ teſtimonium ſcripturarum, & ſecũdum decretũ

decretum collegarum noſtrorum ſanctiſſimorum uirorum,omnes ſchiſmaticos & hæreticos qui ad eccleſiam conuerſi ſunt baptizari, ſed & quicunque ordinati uidebantur inter laicos recipi.

Nemeſianus à Tubunis dixit.

Baptiſma quod dant hæretici & ſchiſmatici non eſſe uerum,ubiq; in ſcripturis ſanctis declaratum eſt.Quoniã ipſi præpoſiti eorũ falſi Chriſti ſunt, & falſi prophetæ dicente domino per Salomonem:Qui fidens eſt in falſis, hic paſcit uentos,idem aũt ipſe ſequitur aues uolantes.Derelinquit aũt uias uineæ ſuæ & à ſemitis agri ſui errauit.Ingreditur aũt per auia loca atq; arida,& terram deſtinat à meſſe,colligit aũt manibus ſterilitatem.Et iterũ: Ab aqua aliena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis,ut longum uiuas tempus,adiiciantur etiã tibi anni uitæ.Et in euãgelio ſua uoce dominus noſter Ieſus Chriſtus locutus eſt dicens:Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu Ioan.3. ſancto,non poteſt introire in regnum dei.Hic eſt ſpiritus qui ab initio ferebatur ſuper aquã.Neq; enim ſpiritus ſine aqua operari poteſt, neq; aqua ſine ſpiritu.Male ergo ſibi quidam interpretantur,ut dicant, quod per manus impoſitionẽ ſpiritum ſanctũ accipiant, & ſic recipiantur, cũ manifeſtũ ſit utroq; ſacramento debere eos renaſci in eccleſia catholica. Tũc quippe poterunt filij dei eſſe,dicente Apoſtolo:Curantes ſeruare unitatẽ ſpiritus in cõ- Epheſ.4. iunctione pacis,unũ corpus & unus ſpiritus,ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ,unus dominus,una fides,unũ baptiſma,unus deus. Et hæc omnia eccleſia catholica loquitur.Et iterum in euangelio dicit:Quod natum Ioan.3. eſt de carne caro eſt,& quod natum eſt de ſpiritu,ſpiritus eſt,quoniam ſpiritus deus eſt,& de deo natus eſt.Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici omnia quæcunq; faciunt carnalia ſunt dicẽte Apoſtolo:Manifeſta enim ſunt ope Gal.5. ra carnis,quæ ſunt,fornicationes,immunditiæ,inceſtum,idololatriæ,ueneficia,inimicitiæ,certamina,zelus,ira,diuiſiones,hæreſes,& his ſimilia, de quibus prædixi uobis ſicut prædico. Quoniam quicunq; hæc faciunt, regnum dei non hæreditabunt.Condemnat æque apoſtolus cum omnibus malis & eos qui diuiſionem faciunt,hoc eſt ſchiſmaticos & hæreticos.Niſi ergo acceperint baptiſma ſalutare in eccleſia catholica quæ una eſt,ſalui eſſe non poſſunt,ſed cum carnalibus in iudicio domini Chriſti damnabuntur.

Ianuarius à Lambeſe dixit.

Secundum ſcripturarum ſanctarum autoritatem decerno hæreticos omnes baptizandos & ſic in eccleſiam ſanctam admittendos.

Lucius à Caſtragalba dixit.

Cum dominus in euangelio ſuo dixerit:Vos eſtis ſal terræ.Si aũt ſal in- Mat.5. fatuatum fuerit,id quod ſalietur ex eo ad nihilum ualebit,niſi ut proijciatur foras,& conculcetur ab hominibus:& iterum poſt reſurrectionem ſuã mittens apoſtolos ſuos mandauerit dicens: Data eſt mihi omnis poteſtãs in

cœlo

Mat.28. cœlo & in terra:Ite ergo & docete omnes gentes baptizantes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cũ ergo manifestum sit hæreticos, id est hostes,non integram sacramenti confessionem habere:Item schismaticos non posse condire sapientia spirituali,cum ipsi ab ecclesia quæ una est, recedẽdo infatuati contrarij facti sint,fiat sicut scriptum est:Domus contrariorum legis debent emundationem,& consequens sit eos qui à contrarijs baptizati inquinati sunt primo purgari,& tum demum baptizari.

Crescens à Cirta dixit.

In tanto cœtu sanctissimorum consacerdotum lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Iubaianum, itemque ad Stephanum, quæ tantum in se testimoniorum descendentium ex scripturis deificis continent, ut merito omnes per dei gratiam adunati consentire debeamus:Censeo omnes hæreticos siue schismaticos,qui ad catholicam ecclesiam uoluerint uenire, nõ ante ingredi,nisi exorcizati & baptizati fuerint,exceptis his sanè qui in ecclesiæ catholica fuerint ante baptizati:ita tamen ut per manus impositionem in pœnitentiam ecclesiæ reconcilientur.

Nicomedes à Segermis dixit.

Mea sententia hæc est,ut hæretici ad ecclesiam uenientes baptizentur,eo quod nullam foris apud peccatores remissionem peccatorũ consequantur.

Monnullus à Girpa dixit.

Ecclesiæ catholicæ matris nostræ ueritas semper apud nos fratres,& mãsit & manet,& uel maxime in baptismatis trinitate,domino nostro dicente:
Mat.28. Ite baptizate gẽtes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum ergo manifeste sciamus hæreticos non habere nec patrem,nec filium,nec spiritũ sanctum,debent uenientes ad ecclesiam matrem nostram uere renasci & baptizari,ut cancer quod habebant & damnationis ira,& erroris offensa per sanctum & cœleste lauacrum sanctificetur.

Secundinus à Chezas dixit.

Mat.12. Cum dominus noster Christus dicat:Qui nõ est mecum,aduersus me
1.Ioan.2. est:Et Ioannes apostolus hos qui ab ecclesia exeunt antichristos dicat:indubitanter hostes Christi quicq; antichristi nominati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare non possunt.Et ideo censeo eos qui de insidijs hæreticorum confugiunt ad ecclesiam,baptizandos esse à nobis,qui amici appellati sumus dei,eius dignatione.

Felix à Bigai dixit.

Mat.15. Sicut cæcus cæcum ducens ambo in foueam cadunt,ita hæreticus hæreticum baptizans simul in mortem cadunt. Et ideo baptizandus, & uiuificandus est,ne nos uiui mortuis communicemus.

Pollianus à Mileo dixit.

Censeo hæreticum baptizari in ecclesia sancta.

Theogenes

Theogenes ab Hippone regio dixit.

Secundum sacramentum gratiæ cœlestis,quod accepimus,unum baptisma quod est in ecclesia sancta credimus.

Datiuus à Badis dixit.

Nos quantum in nobis est,hæreticis non communicamus,nisi baptizati in ecclesia fuerint & remissionem peccatorum acceperint.

Successus à Birgermaniciana dixit.

Hæreticis aut nihil licet,aut totum licet.Si baptizare possunt,& spiritum sanctum dare possunt.Si autem spiritum sanctum dare non possunt, quia non habent spiritum sanctum datum,nec baptizare spiritualiter possunt, propterea censuimus hæreticos baptizandos esse.

Fortunatus à Thuccabori dixit.

Iesus Christus dominus & deus natus dei patris & creatoris filius, super Mat.7.
petram ædificauit ecclesiam suam,non super hæresim:& potestatem baptizandi apostolis habere dedit non hæreticis.Quare qui extra ecclesiam sunt, & contra Christum stantes oues eius & greges spargunt,baptizare foris nõ possunt.

Sedatus à Tuborbo dixit.

In quantum aqua sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit delicta, in tantum hæreticus sermone uelut cancer infecta cumulat peccata. Quare omnibus quidem pacificis uiris nitendum est,ne quis hæretico errore infectus & tinctus,singulare,& uerum ecclesiæ baptismũ detractet accipere,quo quisquis non fuerit baptizatus,à regno cœlorum sit alienus.

Priuatianus à Sufícula dixit.

Qui hæreticos potestatem baptizandi habere dicit,dicat prius quis hæresim condiderit. Si enim hæresis à deo est, habere & indulgentiam diuinam potest.Si uero à deo non est, quomodo gratiam dei aut habere aut conferre alicui potest?

Priuatus à Sufibus dixit.

Qui hæreticorum baptisma probat,quid aliud cũq; hæreticis cõmunicat?

Hortensianus à Laribus dixit.

Quot sint baptismi uiderint præsumptores, aut fautores hæreticorum, nos unum baptisma quod non nisi in ecclesia nouimus, ecclesiæ uendicamus.Aut quomodo possunt in nomine Christi aliquem baptizare, quos ipse Christus dicit aduersarios suos esse?

Cassius à Macomadibus dixit.

Cum baptismata duo esse non possint,qui hæreticis baptisma concedit, sibi tollit.Censeo itaq; flebiles & tabidos hæreticos baptizandos esse cum ad ecclesiam uenire cœperint, & sacra & diuina lauatione lotos, & lumine uitæ illuminatos,non hostes sed pacificos,nõ alienos sed fidei domesticos, non adulteros sed dei filios non erroris sed salutis effectos,in ecclesiam re-

cipi abſq; eis qui de eccleſia fideles ſupplantati ad hæreſis tenebras tranſierunt,ſed eos per manus impoſitionem reſtituendos.

Alius Ianuarius à Vico Cæſaris dixit.

Si non obtemperat error ueritati,multomagis ueritas non conſentit errori.Et ideo nos eccleſiæ aſſiſtimus in qua præſidemus, ut baptiſmum eius ipſi ſoli uendicantes eos quos eccleſia non baptizauit,baptizemus.

Alius Secundinus à Carpis dixit.

Hæretici Chriſtiani ſunt,an non? Si Chriſtiani ſunt,cur in eccleſia dei nō ſunt? Si Chriſtiani non ſunt,quomodo Chriſtianos faciunt? Aut quo pertinebit ſermo domini dicentis,qui non eſt mecū aduerſus me eſt,& qui mecum non colligit ſpargit. Vnde conſtat ſuper filios alienos & ſoboles antichriſti ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem tantummodo nō poſſe deſcendere,cum manifeſtum ſit hæreticos baptiſma non habere. Mat.12.

Victoricus à Thabraca dixit.

Si licet hæreticis baptizare & remiſſam peccatorum dare,quid illos infamamus,& hæreticos appellamus?

Alius Felix ab Vtina dixit.

Nemini dubium eſt ſanctiſſimi conſacerdotes non tantum poſſe humanam præſumptionem,quantum domini noſtri Ieſu Chriſti adorandam & uenerabilem maieſtatem. Memores ergo periculi hoc quoq; non tantū obſeruare,uerumetiam ab omnibus nobis confirmare debemus,ut omnes qui ad ſinum matris eccleſiæ accurrūt baptizētur,ut mens hæretica,quæ diuturna tabe polluta eſt,ſanctificatione lauacri purgata in melius reformetur.

Quietus à Baruc dixit.

Qui fide uiuimus,obſequijs quæ inſtruendis nobis ante prædicta ſunt ſedula obſeruatione debemus. Nam ſcriptū eſt apud Salomonem: Qui baptizatur à mortuo,& iterū tangit mortuū,quid proficit lauatio eius? Quod utiq; de his qui ab hæreticis tinguntur,& de tingentibus loquitur. Si enim qui apud illos baptizātur per remiſſionē peccatorum uitā æternā cōſequuntur,cur ad eccleſiam ueniunt? Si uero à mortuis nihil ſalutis accipitur,ac propterea agnito errore priſtino ad ueritatem cum pœnitentia reuertūtur, uno uitali baptiſmate,quod eſt in eccleſia catholica,ſanctificari debebunt. Eccl.34.

Caſtus à Sicca dixit.

Qui contempta ueritate præſumit conſuetudinem ſequi,aut circa fratres inuidus eſt,& malignus,quibus ueritas reuelatur, aut circa deum ingratus eſt, cuius inſpiratione eccleſiæ eius inſtruuntur.

Eucratius à Thenis dixit.

Fidem noſtram,& baptiſmatis gratiam & legis eccleſiaſtici regulam dominus & deus noſter Ieſus Chriſtus ſuo ore apoſtolos docens,impleuit dicens: Ite & docete omnes gentes,baptizantes eas in nomine patris,& filij, & ſpiritus

ſpiritus ſancti. Falſum ergo hæreticorum baptiſma & iniquum,à nobis pellendum eſt & omni deteſtatione refutandum,de quorum baptiſmate, non uita nec gratia cœleſtis,ſed blaſphemia trinitatis exprimitur. Et ideo uenientes ad eccleſiam hæreticos,integro & catholico baptiſmate baptizare debere manifeſtū eſt,ut à blaſphemiæ ſuæ præſumptione purificati poſſint ſpiritus ſancti gratia reformari.

Liboſus ab Agra dixit.

In euangelio dominus: Ego ſum,inquit,ueritas: non dixit ego ſum conſuetudo. Itaq; ueritate manifeſtata cedat conſuetudo ueritati,ut & ſi in præteritum quis hæreticus in eccleſia non baptizauit,nec nūc baptizare incipiat. Ioan.14.

Leucius à Thabeſte dixit.

Hæreticos blaſphemos atq; iniquos uerbis uarijs decerpentes ſancta & adorabilia ſcripturarum uerba execrandos cenſeo, & ideo exorcizandos & baptizandos eſſe.

Eugenius ab Ammeclera dixit.

Et ego hoc idem cenſeo,hæreticos baptizandos eſſe.

Item alius Felix ab Accura dixit.

Et ipſe ſecutus diuinarum ſcripturarum autoritatem baptizandos eſſe hæreticos cenſeo,ſed & eos qui apud ſchiſmaticos baptizatos ſe eſſe contendunt. Si autem ſecundum cautum Chriſti priuatus fons noſter eſt, intelligant cuncti eccleſiæ noſtræ aduerſarij,qui alieni ſunt,nobiſcum eſſe nō poſſunt. Nec duobus populis ſalutarem aquam tribuere poteſt ille qui unius gregis paſtor eſt. Et ideo manifeſtum eſt,nec hæreticos,nec ſchiſmaticos aliquid cœleſte poſſe ſuſcipere,qui à peccatoribus hominibus,& ab eccleſia extraneis audeāt accipere. Quādo dāti locus nō eſt,utiq; nec accipiēti prodeſt.

Item alius Ianuarius Muzulenſis dixit.

Miror quod cum omnes confiteantur unum eſſe baptiſma, non omnes intelligant eiuſdem baptiſmatis unitatem: eccleſia enim & hæreſis, duæ & diuerſæ res ſunt. Si hæretici habent baptiſma,nos non habemus. Si autem nos habemus,hæretici habere non poſſunt. Dubium autem non eſt, eccleſiam ſolam baptiſmum Chriſti poſſidere, quæ ſola poſſideat & gratiam Chriſti & ueritatem.

Adelphus à Thaſbalte dixit.

Sine cauſa quidā falſo & inuidioſo uerbo impugnant ueritatē,ut rebaptizare nos dicāt,quādo ab eccleſia hæreticus nō rebaptizetur, ſed baptizetur.

Demetrius Aleptuninus dixit.

Vnum baptiſmum nos cuſtodimus,quia eccleſiæ catholicæ ſoli rem ſuā uendicamus. Qui autem dicunt quia hæretici uere & legitime baptizare poſſunt, ipſi ſunt qui non unum,ſed multa baptiſmata faciunt. Nam cum hæreſes multæ ſint,pro earum numero & baptiſmata computabuntur.

Vincentius à Thibari dixit.

Hæreticos ſcimus eſſe peiores quàm ethnicos, ſi ergo conuerſi ad deum uenire uoluerint, habemus utiq; regulam ueritatis quam dominus præce-
Mar.16. pto diuino mandauit apoſtolis dicens: Ite, in nomine meo manum impo-
Mat.28. nite, dæmonia expellite. Et alio loco: Ite & docete gentes, baptizantes eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ergo primo per manus impoſitionē ad Chriſti pollicitationem uenire, aliâs autem fieri ſecundo per baptiſmi regenerationem cenſeo non debere.

Marcus à Mactari dixit.

Mirandum nō eſt ſi hæretici, hoſtes atq; impugnatores ueritatis, rem ſibi uendicent poteſtatis & dignationis alienæ, ſed illud mirandum eſt, quod quidam noſtri præuaricatores ueritatis hæreticis ſuffragantur, & Chriſtianis aduerſantur. Propterea decernimus hæreticos baptizandos.

Satius à Sicilippa dixit.

Si hæreticis in baptiſmo ſua peccata donātur, ſine cauſa ad eccleſiam ueniunt. Nā cū in die iudicij peccata ſunt quæ puniātur, nihil eſt quod timere poſſint hæretici de iudicio Chriſti, ſi ſunt remiſſionem peccatorū conſecuti.

Victor à Gor dixit.

Cum peccata non niſi in eccleſiæ baptiſmo remittantur, qui hæreticū ad communicationem ſine baptiſmo admittit, utrunq; contra rationem facit, nec hæreticos purgat & Chriſtianos inquinat.

Aurelius ab Vtica dixit.

1.Timo.5. Cum dicat Apoſtolus non communicādum peccatis alienis, quid aliud quàm peccatis alienis communicat, qui hæreticis ſine eccleſiæ baptiſmo communicat? Et ideo cenſeo baptizandos eſſe hæreticos, ut accipiant remiſſam peccatorum, & ſic illis communicetur.

Confeſſor Iambus à Germaniciana dixit.

Qui hæreticorum baptiſma probant, noſtrum improbant, ut extra eccleſiam non dicam lotos, ſed ſordidatos negant in eccleſia baptizari oportere.

Lucianus à Rucumma dixit.

Gen.1. Scriptum eſt: Et uidit deus lucem quia bona eſt, & diuiſit inter lucem & tenebras. Si poteſt luci & tenebris conuenire, poteſt nobis & hæreticis aliquid eſſe commune. Propterea cenſeo hæreticos baptizandos eſſe.

Pelagianus à Lupertiana dixit.

3.Reg.18. Scriptum eſt: Aut enim deus deus eſt, aut Baal deus eſt, ita & nunc aut eccleſia eccleſia eſt, aut hæreſis eccleſia eſt. Porrò ſi hæreſis eccleſia nō eſt, quomodo eſſe apud hæreticos baptiſma eccleſiæ poteſt?

Confeſſor & martyr Iader à Midila dixit.

Scimus non eſſe niſi unum baptiſma in eccleſia catholica, & ideo nō debemus admittere hæreticū niſi baptizatus apud nos fuerit, ne ſe putet extra eccleſiā

eccleſiam catholicam baptizatum eſſe.

Item alius Felix à Mazrazana dixit.

Vna fides, unum baptiſma, ſed eccleſiæ catholicæ, cui ſoli licet baptizare. Epheſ.4.

Confeſſor Paulus ab Obba dixit.

Me non mouet ſi aliquis eccleſiæ fidem, & ueritatem non uendicat, quando Apoſtolus dicat: Quid enim ſi exciderunt à fide quidam illorum? Nun Rom.3.
quid infidelitas eorum fidem dei euacuauit? abſit. Eſt enim deus uerax, eſt autem omnis homo mēdax. Si autem deus uerax eſt, quomodo eſſe apud hæreticos baptiſmi ueritas poteſt, apud quos deus non eſt?

Confeſſor Pomponius à Ioſiniana dixit.

Manifeſtū eſt hæreticos non poſſe baptizare, & remiſſionē peccatorū dare, qui poteſtatē nō habent, ut aut ſoluere aut ligare aliquid in terris poſſint. Mat.18.

Confeſſor Venantius à Tiniſa dixit.

Si maritus peregre proficiſcens amico ſuo commendet uxorem ſuam cuſtodiendam, commendatam ſibi ille quanta poſſet diligentia cōſeruaret, nè ab aliquo ſanctitas, & caſtitas adulteraretur, Chriſtus dominus & deus noſter ad patrem proficiſcens, ſponſam ſuam nobis commendauit, utrumne eam incorruptam & inuiolatam cuſtodiemus, an integritatem eius & caſtitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptiſma eccleſiæ cō mune cum hæreticis facit, ſponſam Chriſti adulteris prodit.

Aymnius ab Auſuagiga dixit.

Nos unum baptiſma accepimus, & ipſum tenemus & exercemus. Qui autem dicit quia & hæreticis licet baptizare, ipſe duo baptiſmata facit.

Saturninus à Victoriana dixit.

Si licet hæreticis baptizare, excuſati ſunt, & defenſi illicita faciētes. Nec uideo quare eos aut Chriſtus aduerſarios ſuos, aut Apoſtolus antichriſtos eos appellauerit.

Confeſſor Saturninus à Tucca dixit.

Gentiles q̄uis idola colant, tamen ſummū deū patrē creatorē cognoſcūt & cōfitentur. In hunc Marcionitæ blaſphemant, & quidā nō erubeſcūt Marcionis baptiſmum probare: quomodo tales ſacerdotes ſacerdotium dei aut ſeruant aut uendicāt, qui hoſtes dei nō baptizant, & ſic illis communicant?

Marcellus à Zama dixit.

Cum peccata non niſi in eccleſiæ baptiſmo remittantur, qui hæreticum non baptizat peccatori communicat.

Confeſſor Hireneus ab Vlulis dixit.

Si ideo eccleſia hæreticū nō baptizat quod dicatur iam baptizatus eſſe, hæreſis maior eſt.

Donatus à Cibaliana dixit.

Ego unam eccleſiā & unū baptiſma eius noui. Si eſt qui dicat apud hæreticos eſſe baptiſmi gratiā, ante eſt ut oſtendat & probet eſſe illic eccleſiam.

Zosimus à Tharassa dixit.

Reuelatione facta ueritatis,cedat error ueritati,quia & Petrus qui prius
Gal.2. circuncidebat,cessit Paulo ueritatem prædicanti.

Iulianus à Telepte dixit.

Ioan.3. Scriptum est:Nemo potest aliquid accipere,nisi datum illi fuerit de cœlo.Si hæresis de cœlo est,potest & baptisma dare.

Confessor Faustus à Timida regia dixit.

Non sibi blandiantur,qui hæreticis patrocinantur.Qui pro hæreticis ecclesiastico baptismati intercedit,illos Christianos & nos hæreticos facit.

Geminus à Furnis dixit.

Quidã de collegis hæreticos præponere sibi possunt,nobis nõ possunt,& ideo quod semel decreuim⁹ tenemus,ut ab hæreticis ueniẽtes baptizemus.

Rogatianus à Noua dixit.

Ecclesiam Christus instituit,hæresim diabolus,quomodo potest habere baptismum Christi synagoga satanæ?

Confessor Terapius à Bulla dixit.

Qui hæreticis ecclesiæ baptisma concedit & prodit, quid aliud sponsæ Christi quàm Iudas existit?

Confessor item alius Lucius à Membressa dixit.

Ioan.9. Scriptum est:Deus peccatorem non audit. Hæreticus qui peccator est, quomodo audiri in baptisma potest?

Item alius Felix à Bussaccenis dixit.

In hæreticis sine ecclesiæ baptismo admittẽdis nemo cõsuetudinẽ rationi & ueritati præponat,quoniã consuetudinẽ ratio & ueritas semper excludit.

Alius Saturninus ab Itinis dixit.

Si potest antichristus dare alicui gratiam Christi,possunt & hæretici baptizare,qui appellati sunt antichristi.

Quintus ab Aggiua dixit.

Ille potest dare aliquid, qui aliquid habuerit, hæretici autem quid possunt dare quos constat nihil habere?

Alius Iulianus à Marcellina dixit.

Mat.6. Si potest homo duobus dominis seruire deo & mammonæ,potest & baptisma duobus seruire Christiano & hæretico.

Tenax ab Horreis Cæliæ dixit.

Baptisma unũ est,sed ecclesiæ. Vbi ecclesia nõ est,baptisma illic esse nõ potest. Confessor alius Victor ab Assuris dixit.

Ephes.4. Scriptũ est,quia deus unus est,& spiritus unus est,& ecclesia una,& baptisma unũ.Quomodo ergo illic baptizari aliqs potest ubi deus & Christus, & ecclesia una nõ est? Donatulus à Capse dixit.

Et ego semper hoc sensi,ut hæretici qui nihil foris consequi possunt,quãdo ad

do ad ecclesiam conuertuntur,baptizentur.

Martyr de schismaticis Verulus à Rusiccade dixit.

Homo hæreticus dare non potest quod nõ habet,multo magis schismaticus,quicquid habuit amisit.

Pudentianus à Cuiculi dixit.

Nouitas episcopatus effecit fratres charissimi ut sustinerem quid maiores iudicarent.Nam hæreses nihil habere, nec posse manifestum est, atque ita si qui ex ijs uenerint baptizari,æquissime est statutum.

Martyr Petrus ab Hipponezarito dixit.

Cum baptisma unum sit in ecclesia catholica,manifestum est,non posse extra ecclesiam baptizari.Et ideo in hæresi tinctos siue in schismate uenientes ad ecclesiam,censeo baptizari oportere.

Item alius Lucius ab Auasasa dixit.

Secundum autem motum animi mei,& spiritus sancti,cum sit unus deus pater domini nostri Iesu Christi & spiritus sanctus & una spes,& una ecclesia,unum debet & esse baptisma.Et ideo dico si quid ab hæreticis motum aut factum fuerit rescindi debere,& eos qui inde ueniunt baptizandos esse.

Item alius Felix à Gurgitibus dixit.

Ego censeo ut secundum sanctarum scripturarum præcepta baptizatus ab hæreticis extra ecclesiam illicite,cum confugere uoluerit ad ecclesiam,gratiam baptismi ubi licet ei dari consequatur.

Pusillus à Lamasba dixit.

Ego credo baptisma salutare non esse nisi in ecclesia catholica. Quicquid absq; catholica fuerit simulatio est.

Martyr Saluianus à Gazaufala dixit.

Hæreticos nihil habere cõstat,& ideo ad nos ueniunt ut possint accipere, quod non habent. Honoratus à Tucca dixit.

Cum Christus ueritas sit,magis ueritatem quàm consuetudinem sequi debemus,ut hæreticos qui ideo ad nos ueniunt,quia foris nihil accipere potuerunt,ecclesiæ baptismo sanctificemus.

Victor ab Octauo dixit.

Quod & ipsi scitis non olim sum episcopus constitutus,& ideo expectabam prædecessorum consilium.Hoc itaq; existimo, ut quicunque ex hæresi uenerint sine dubio baptizentur.

Confessor Clarus à Mascula dixit.

Manifesta est sententia domini nostri Iesu Christi,apostolos suos mittentis & ipsis solis potestatem à patre sibi datam permittentis, quibus nos successimus,eadem potestate ecclesiam domini gubernantes,& credentium fidem baptizantes.Et ideo hæretici,qui nec potestatem foris, nec ecclesiam Christi habent,neminem baptizare baptismo eius possunt.

Martyr Secundianus à Tabeis dixit.

Nõ debemus hæreticos noſtra præſumptione decipere, ut in eccleſia domini noſtri Ieſu Chriſti non baptizati ac per hoc remiſſionem peccatorum non conſequuti, cum iudicij uenerit dies nobis imputent, quod per nos non ſint baptizati, & indulgentiam diuinæ gratiæ conſecuti. Propter quod cum ſit una eccleſia, & unum baptiſma, quando ad nos conuertuntur, ſimul cum eccleſia & eccleſiæ baptiſmum conſequantur.

Item alius Aurelius à Cillani dixit.

2. Ioan. 1. Ioannes apoſtolus in epiſtola ſua poſuit dicens: Si quis ad uos uenit & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum admittere in domum ueſtram, & aue illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi, aue, communicat factis eius malis. Quomodo admitti tales in domũ dei poſſunt, qui in domũ noſtrã priuatã admitti phibent? Aut quomodo cũ eis ſine eccleſiæ baptiſmo cõmunicare poſſumus, qbus ſi aue tãtũ dixerimus factis eorũ malis cõmunicauimus?

Confeſſor Licteus à Gemellis dixit.

Mat. 15. Cæcus cæcũ ſi ducat, ambo in foueam cadunt. Cũ ergo hæreticos cõſtet non poſſe illuminare quenq̃, ut pote cæcos, baptiſma eorum non ualet.

Natalis à Boëa dixit.

Tam ego præſens quàm Pompeius Sabratenſis, quàm etiã Dioga Leptimagnenſis, qui mihi mandauerunt corpore quidem abſentes, ſpiritu præſentes, cenſemus quod & collegæ noſtri, quod hæretici communicationem habere nobiſcum non poſſunt, niſi eccleſiaſtico baptiſmo baptizati fuerint.

Iunius à Neapoli dixit.

Ab eo quod ſemel cenſuimus non recedo, ut hæreticos uenientes ad eccleſiam baptizemus.

Confeſſor & martyr Cyprianus à Carthagine dixit.

Meam ſententiã pleniſſime expreſſit epiſtola quæ ad Iubaianũ collegam noſtrũ ſcripta eſt, hæreticos ſecundũ euangelicã & apoſtolicã cõteſtationẽ
8. Ioan. 2. aduerſarios Chriſti & antichriſtos appellatos, quando ad eccleſiã uenerint unico eccleſiæ baptiſmo baptizandos eſſe, ut poſſint fieri de aduerſarijs amici & de antichriſtis Chriſtiani. FINIS.

OPERA QVAE VIDENTVR FALSO ASSCRIpta Cypriano.

DE MONTIBVS SINA ET SION, ADVERSVS Iudæos tractatus.

PRobatio capitulorum, quæ in ſcripturis deificis continẽtur, quæ in ueteri teſtamento figuraliter ſcripta ſunt, per nouũ teſtamentum ſpiritualiter intelligenda ſunt, quæ per Chriſtum in ueritate adimpleta ſunt. Nobis enim per Ieſum Chriſtum ſpiritualis intellectus datus eſt, ipſo Ieſu dicẽte Vobis

Vobis quidem datum eſt intelligere ſacramenta dei, alijs autem in ſimilitudinibus. Inuenimus in euangelio ſecũdum Ioannem ſcriptum eſſe: Lex per Moyſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, quæ lex Moyſi in monte Sina data eſt. Verum iterũ inuenimus ſcriptum: De Sion enim exibit lex, & uerbum domini ab Hieruſalem. Quatenus hoc intelligere debemus, utrum Sina mons, ubi à deo Moyſi lex data eſt, & Sion mons unde lex exijt, an unũ ſint, an uero alter ſit Sina mõs, & alter ſit Sion mons. Inuenimus hæc nomina duorum montium eſſe Hebraica: uerum Latina interpretatio nominum differentium ab inuicem oſtendit aliud eſſe Sina montem, & aliud montem Sion. Hæc eſt interpretatio de Hebraica lingua in Latinam. Sina mons interpretatur tentatio æterna & odium: æque & Sion interpretatur tentatio exacerbationis & ſpeculatio. Vides ergo in Hebraica interpretatione non ſibi ſimilare, ſed neq̃ eſſe unũ montem, ſed potius duos inuicem à ſe differentes gratia & honore. Præterea cum dicat David propheta in pſalmo primo: Ego autem cõſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, annuncians imperiũ eius. Ecce quatenus montem Sion ſanctum deſignat. Vnde manifeſtum eſt montem Sion cœleſtẽ eſſe & ſpiritualem, & Sina eſſe terrenum. Nihil enim poteſt quod in terra eſt eſſe ſanctum, cum totus mundus propter facta mala à diabolo ſit maculatus, dicente Ieſu: Odit me ſeculum, quia & ego illud, quia mala ſunt facta illius. Ex qua re quicquid eſt in hoc ſeculo terreno, ſanctum eſſe non poteſt. Sion autem montem ex prophetico dicto conſtat eſſe ſanctum & ſpirituale. In quo monte à ſpiritu ſancto filius dei rex cõſtitutus eſt, annuncians uoluntatem & imperiũ dei patris ſui: & Sina montem terrenũ eſſe in arida terra cõſtitutum, qui eſt in Syria Palæſtina, ubi eſt terra Iudæa, ubi eſt & ciuitas illa interfectrix prophetarũ, ante cuius portam Chriſtus à Iudæis crucifixus eſt in horto, quæ ciuitas dicitur Hieruſalem per Eſaiam prophetam, ſpiritualiter uero execrata & derelicta. Nec immerito & deus ex eodẽ monte Sina terreno per Moyſen adhuc in carne terrena primi hominis poſitum populo Iudæorum terreno, & carnali, legem à deo recepit illis tradendam, digitis ſacris ſcriptam in duas tabulas lapideas, licet digitis ſacris, tamen digitis in figura carnis, quaſi populo carnali & duriſſimo, ſicut fuerunt tabulæ lapideæ duriſſimæ, in quibus tabulis legem acceperunt. Ideo in duabus ſignificans unitatem populi diuidi in duas partes, partẽ quæ ſaluatur, & partem incredulam quæ perit, dicente angelo ad Rebeccam uxorem Iſaac, duæ gentes in utero tuo ſunt, & duo populi de uẽtre tuo diuidentur, & populus populum ſuperabit, & maior ſeuiet minori. Rebecca uero figurã portat eccleſiæ, ſicut Iſaac uir eius typũ in ſe portabat Chriſti. Ergo cum dicit, duæ gẽtes in utero tuo ſunt, quia & de gẽtibus duas partes futuras deſignabat, partem idololatriæ deditã, & partem credulam uiuentẽ per fidem, hanc unam

Mar. 4. Luc. 8. Ioan. 1. Eſa. 2.

Sion & Sina montes diſtincti.

Pſal. 2.

Ioan. 7.

Gen. 25.

partẽ

partem gentium designat in utero ecclesiæ permanere generationẽ in æternum in figura Rebeccæ,& partẽ populi infideliũ Iudæorum à uentre tunc Rebeccæ diuidi & separari à natiuitate ecclesiæ.Hæc fuit præfiguratio in Genesi per angelũ spiritualiter annunciata,hæc uero nomina eorũ montiũ talem habent interpretationẽ in lingua Latina,demonstrantem ueritatẽ, qui sint hi duo montes Sina,uel nunc Sion:quod quidem post paululũ dicturi sumus.Ita enim hanc ueritatis interpretationem probauimus, de principio generis humani uenientem.Ita enim omnipotens deus ab initio mundi, & deinceps omni homini nascendi dedit tempus,& nati nomina à parẽtibus suis accipiebant,nõ quidẽ ex se,sed à deo mente impellebantur.Qui anteq̃ fiant,præscius futurorum,quales post crementum ætatis suæ futuri essent, posteriori tempore uegeti in nominibus Hebraicis designabãtur. Quid sint gulis futurum esset interpretatio nominum designabat ueritatem,sicuti tũc temporis in patriarchis completum est,secundum primi hominis carnẽ ex terra & limo esse, ex ipso protoplasto probamus ueritatẽ. Nomen accepit à deo. Hebraice Adã interpretatur terra caro facta,eo quod ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit,sicut scriptum est:Palmo mẽsus est cœlum,& pugno comprehendit terram,& finxit hominem ex omni limo terræ.Ad imaginem dei fecit illum.Oportuit illum ut ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portaret Adam. Inuenimus in scripturis per singulos cardines orbis terræ esse à conditore mundi quatuor stellas cõstitutas in singulis cardinibus.Prima stella orientalis dicitur ἀνατολή, secũda occidentalis δύσις,tertia stella Aquilonis ἄρκτος.Quarta stella meridiana dicitur μεσημβρία.Ex nominibus stellarũ numero quatuor,de singulis stellarum nominibus tolle singulas literas principales,de stella Anatole a,de stella Dysis d,de stella arctos a,de stella Mesembria m. In his quatuor literis cardinalibus habes nomen Adã.Nam & in numero certo per quatuor literas Græcas designatur ἀδὰμ hoc modo,α μία,id est unũ.δ τέσσαρα,id est,quatuor.α, id est unũ. μ τεσσάρακοντα,id est quadraginta.Ex quibus resultat numerus quadragenarius senarius,passionẽ carnis Adæ designans, quã carnẽ in se figuralem Christus portauit,& eã in ligno suspendit.Quæ caro dominica à deo patre Iesus uocata est.Spiritus sanctus qui de cœlo descẽdit,Christus dei uiui deo uocatus est,spiritus carni mixtus est Iesus Christus.Hic ergo numerus xlvj.passionem declarat,eo quod sexto millesimo anno horæ sexta passus à mortuis resurgens, quadragesimo die in cœlis ascendit.Vel quia Salomon quadraginta sex annis templum deo fabricauerit. In cuius templi similitudinem Iesus carnẽ suam esse dixit,dicens pharisæis:Destruite fanũ istud,& ego in tribus diebus excitabo illud.Et pharisæi dicebant:quadraginta sex annis ædificatum est fanum istud,& hic in tribus diebus suscitabit illud?Dicebat autem Iesus fanum de corpore suo.Deinde Abel filius Adæ

Nomina natiuitatibus cõsona dabantur.

Adã terra interpretatur.

Esa.40.
Gen.2.

Stellæ quatuor cardinibus mundi constitutæ Adã cõponunt.

Augustinus tractatu 9.& 10. in expositione euange. Ioan.2.

Mat.26.
Mar.14.
Mat.27.
Mar.15.

Adæ nomen accepit Hebraicum,signans fratris interfectionem,& parentũ luctum.Item Enoch,qui ante diluuiũ deo iustus complacuit,& ideo de isto mundo in carnis suæ natiuitatẽ uiuus translatus est in loco,ubi deus scit, ex quo loco cõsummationem mundi innouare habet in hoc mundo,unde etiã translatus est ad confundendum & reuincendum antichristum.Quo interfecto martyria sua complebunt uiuentes in æternum in secula seculorum. Et ideo Enoch interpretatur innouatus.Deinde Iob iustus,qui ante diem iudicij meruit uoce iudicis laudari,& ideo diabolo deuicto & superato, Iob interpretatur charissimus dei.Aeque & Abraham in sinu à natiuitate à parentibus suis Abram uocatus est,tẽtatus uero à deo fidelis inuẽtus est, & à deo benedictus pater multarũ gentium constitutus est,& ideo immutato nomine à deo Abrahã uocatus est, interpretatur pater multorũ populorũ. Ecce interim de multis probationibus pauca diximus,ut ad duorum montium nominum prouenientes interpretationes,quorũ montium nomina probemus,qualiter designata sint ad nostram instructionẽ,ut ex hac interpretatione nominũ intelligamus montem Sina esse terrenũ,& montem Sion esse cœlestem.Spiritualiter interpretatur Sina tentatio æterna,& odiũ,& mons Sion tentatio exacerbationis æternæ & speculatio.Ita intelligitur cum dicitur mons Sina tentatio æterna & odium,eo quod ex eo monte Moyses legem acceperit populo durissimo & cõtumaci.Per quam legem tentati à deo æterno,& inuenti sunt nõ posse eandẽ legem sustinere in perpetuũ, exinde deo in odium conuersi sunt.Ideo in nomine montis Sina,unde legem acceperant,interpretatio nominis designauit populum tentatũ à deo,& in æternum odium esse conuersos,ideo dicitur Sina tentatio æterna & odiũ.Inuenimus in scripturis eos esse à deo tentatos ita positum,dicente domino ad Moysen.Exeat populus iste,& colligant diurnum in diem,& tẽtabo eos an possint legem meam sustinere an non,& tentati à deo per legẽ inuenti sunt ab ea lege alieni.Exinde deo in odium æternum conuersi sunt, & completa est interpretatio Sina.Manifesta uero & Moysen, per quem eos deus per legem tentauit,in Latino interpretatur similiter Moyses tẽtatio dei, & inuẽtio,per quem tentati à deo inuenti sunt alieni à legis obseruatione, ideo in æternum deo in odium conuersi sunt.Hoc odium in ipso genere Iudæorũ scriptum inuenimus dicẽte Isaac de duobus suis filijs Esau maiore, & Iacob minore dicens.Iacob dilexi,Esau aũt odio habui. Esau uero maior pilosus fuit totus,inquit,quasi coriũ pilosum,in figuram populi maioris impietate delictorum suorum constitutus.Et Iacob fuit lenis & minor in figura populi nouellioris,qui ex dicto audientiam per credulitatis fidem ex aspredine seculi in lenitatem conuersus est ad Christum dominum, & dei filium. Ecce probauimus per scripturam fidem populum maiorem & uetustiorem esse deo in odium conuersum,secundum interpretationẽ montis Sina dicentis.

Enoch interpretatio.

Iob interpretatio.

Abrahã interpretatio.

Sina quid mystice.

Sion.

Exod.16.

Gen.27.

tentatio

tentatio æterna & odium. Atq; etiam Sion mons ita interpretatur tentatio exacerbationis & ſpeculatio. Hæc uero interpretatio Latina ligni ſacri paſſionem deſignat, dicente Salomone de ipſa paſſione dominica: Contumeliæ & tormento interrogemus illũ, ut ſciamus reuerentiam illius, & probemus patientiam ipſius, & tentemus quæ uentura ſunt illi. Si enim uere filius dei eſt, ſuſcipiet illũ, & liberabit eũ de manibus cõtrariorum, morte turpiſſima condemnemus illum. Hæc cogitauerunt & errauerunt, excæcauit illos malicia ipſorum, & nõ intellexerunt ſacramenta dei. Ecce tentatores Iudæos. Itẽ ſcriptum eſt: Et tentauerunt deũ in loco inaquoſo. Speculum uero altitudinem ligni declarat dicente Salomone: Poſuerunt me uelut cuſtodiã pomarij, eo quod in horto in ligno confixus inter duos latrones pependit, & de altitudine ligni ambos ſpeculatur in figura duorum populorum malefactorum. Gentes in ſeculi mala facta iacentes, & Iudæos interfectores prophetarum. Hi ſunt duo populi malefactores, quorum figuram in ſe portabant duo latrones, inter quos pependit innocens. Vnus blaſphemabat, alius uero confeſſus eſt, quia innocens iniuriam patitur. Ieſus aũt ambos ſpeculabatur de ligno ſpeculatorio blaſphemũ & cõfeſſorem: confeſſorem ſaluauit, & blaſphemum perdidit, ſicuti de duobus populis fecit. Perſecutores derelicti, qui in æternæ mortis ſententia ſibi nõ crediderint, ſi ſic de ſeculo exierint perient. Gentes uero ad ſe conuerſæ fidem ſibi habentes, quia filius dei eſt, ſaluati uidebunt in æterna ſecula ſeculorum imperatorem & regem ſuum. Verum ipſam paſſionem pendens in ligno, duas partes populi proſpiciẽs ſpeculabatur, de alto ligno partem populi, qui uiderat uirtutes eius mirabiles & deificas, patientem illũ. Alij iniuriam dolentes plorabant, alij uero Iudæi irridentes de arundine caput ei quaſſabant blaſphemantes & dicentes: Aue rex Iudæorum: Vbi eſt pater tuus? ueniat & liberet te de cruce. Exinde exacerbatus pater fecit cœlum patefieri & tonitrua facta ſunt inſuſtinibilia, terra commota, patefacta ſunt ſepulchra & corpora, à ſemetipſo uelum tẽpli ſciſſum eſt in duabus partibus, & à tanto fragore cœli & terræmotus oẽs qui ſtabant ante lignũ, alij dolentes, alij uero blaſphemãtes illudentes proſtrati in faciem iacuerunt trementes tanq; mortui. Tunc Iudæi intellexerũt ſe offendiſſe dominum, & in luctum cõuerſi ſunt, & fuit exacerbatio. Eo eñ tempore quo in ligno confixus pependit dies fuerunt azymorum, qui ſunt dies feſti Iudæorum. Eo die metuentes factum eſſe terræmotum & cœli fragorem proſtrati facie in terra plangentes in luctum conuerſi ſunt, & in ipſa paſſione compleuit propheticũ dictum: Et conuertam dies feſtos eorum in luctum, & cantica eorũ in lamentationẽ. Ante eñ cũ captiui detenti eſſent à Babyloniſs, dicebant illis Babylones: Cantate nobis cãtica de canticis Sion, & Iudæi lamentantes captiuitatem ſuam dicebãt ad Babylonios, ut diximus lamẽtantes ſe: Quomodo cãtabimus canticũ domini in terra alienã?

Sap. 2.
Pſal. 105.
Canti. 1.
Latro blaſphemus.
Latro confeſſor.
Mat. 27.
Ioan. 19.
Amos. 8.
Tob. 2.
1. Mach. 1.
Pſal. 136.

Ecce

Ecce quatenus impleta eſt interpretatio montis Sion, tentatio exacerbationis & ſpeculatio, unde manifeſtum eſt montem Sion ligni ſacri regnum in ſanctitate iuſtificatum dicente Dauid: Annunciate regnũ dei in gentibus, quia dominus regnauit de ligno, & tranſiuit in gentibus. De quo regno ligni regalis idem propheta dicit. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, annuncians imperium eius. Quod dictũ propheticum per Pontium Pilatum in ſua paſſione pendens in ligno complebuit. Pontius Pilatus infuſa mente à deo accepit tabulam & titulum, & ſcripſit tribus linguis, Hebraice, Græce & Latine, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, & in capite ligni clauis tabulam cum nomine regis Iudæorũ confixit. Tunc manifeſtauit propheticum dictum, eo quod ſpiritualiter mons Sion crux eſt, quæ eſt uirtus dei, apoſtolo Paulo dicente: Crux Chriſti nõ credentibus ſtulticia eſt, credentibus autem uirtus dei eſt. & iterum dicit: Nos autem annunciamus uobis Chriſtum & hunc crucifixũ. Iudæis quidem ſcandalum, ſtulticiam autem gentibus, ipſis autem uocatis Iudæis & Græcis dei uirtutem & dei ſapientiam. Sic uero & alius propheta declarat lignum paſſionis dominicæ eſſe montem Sion ſanctũ, in ſpiritu ita dicens: Quis aſcendit in montem domini, & quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, dextera læuaq; extenſis manibus clauis fixis, innocentiã demonſtrãs. Ideo dicit innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in uano animam ſuam, & non iurauit ſubdole proximo ſuo, hic accipiet benedictionẽ à domino, & miſericordiam à deo ſalutari ſuo. Omnis paſſio hominum in terram cadet, hæc ſola paſſio crucis ſtantem demonſtrat. Vnde uere dicimus montem ſanctum lignum eſſe paſſionis. Inde innocens manibus & mundo corde, hoc dicto prophetico Iudæos redarguebat, qui Moyſen præponentes Chriſto domino illius, eo quod Moyſes cum in montem Sina aſcendiſſet, ut legem Iudæis acciperet, innocens manibus & mundo corde non fuit. Neq; enim mundo corde, eo quod Ægyptum calce percuſſit in Ægypto, & mortiferauit eum, cum manibus ſuis in arena obruerit. Chriſtus autem in montem ſanctum aſcendit lignum regni ſui, ut moreretur à Iudæis, quanquam ipſe aliquem hominum non mortiferaret, niſi ſolum diabolum inimicum generis humani. Exinde in montem aſcendens innocens & mundo corde, & ideo propheta dicit: Quis aſcendet in montem domini, & quis ſtabit in loco eius? Innocens manibus & mundo corde. Et declarauit montem Sion ſanctũ eſſe ſanctam crucem, dicente æque propheta: De Sion exiet lex, & uerbum domini ab Hieruſalem: Lex Chriſtianorum crux eſt ſancta Chriſti filij dei uiui, dicente æque propheta. Lex tua in medio uentris mei. Percuſſus in lateris uentre de lancea, ſanguis & aqua mixtus perfuſus affluebat, unde ſibi eccleſiam ſanctam fabricauit, in qua legem paſſionis ſuæ conſecrabat dicente ipſo: Qui ſitit, ueniat & bibat. Qui credit in

Ibidem. 95.
Ibidem. 2.
Chriſti titulus
1. Corin. 1.
Pſal. 23.
Eſa. 2.
Pſal. 25.
Ioan. 7.

I me

Ibidem. me,ſicut ſcriptum eſt,flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ.Item in pſal
Pſal. 1. mis.Et erit uelut lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarũ, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Ecce uerbum propheticum fructũ reſurrectionis die tertio ſpiritualiter intelligendum dicens:De Sion enim exiet lex,hoc eſt de ligno regali,& uerbum domini ab Hieruſalem,quæ eſt eccleſia.Caro ligno confixa emiſit uerbum dominicum dicens,heli,heli.Et adimpletum eſt per propheticum ſpirituale ante dictũ: De Sion exiet lex &
Apocal. 21. uerbum domini ab Hieruſalem.De qua dicitur in Apocalypſi:Vidi Hieruſalem de cœlo deſcendentem nouam ciuitatem quadratam per quatuor euangelia,habens duodecim fundamenta duodecim prophetarum,duodecim portas duodecim apoſtolorum,per quorum annunciationem Chriſtiani in hanc ciuitatẽ ſanctam & nouam introierunt,quæ ſpiritualis eſt eccleſia. Ecce probauimus per omniũ ſcripturarũ deificarũ fidem duos montes Sina in terra,& Sion in cœlo,duorũ teſtamentorum portare figuram,ueteris Sina,& noui Sion.Ex quibus Sion duobus montibus uide & duo teſtamenta, his poſteriori tempore demonſtratos & declaratos duos populos, ueterem & priorem Iudæorum, & nouum & poſteriorem populum Chriſtianorum,Iudæos terrenos,qui terram promiſſam à deo acceperunt carnales, & Chriſtianos cœleſtes, qui regna cœlorum à deo promiſſa accepturi ſunt in futuro ſeculo. Caro enim Chriſtianorum ſpiritualis, & immortalis erit. Aliam probationẽ ueritatis ſcripturis poſitam ex ea ueritate cœleſtem & ſpiritualem facimus figuratam comparationem de huiuſmodi conuerſis.Diximus enim montis ſancti Sion,quod lignum regale & ſacrum haberet interpretationem de Hebraico,Græco uel Latino,tentatio exacerbationis uel ſpeculatio, eo quod de ligno ſpeculabatur ante ſe ſtantes bonos & malos.Ita inuenimus ipſum ſaluatorem per Salomonem ſpeculum immaculatum patris eſſe dictum,eo quod ſanctus ſpiritus dei filius geminatum
Chriſtus patris ſpeculũ
Sap. 7. ſe uideat pater in filio, & filius in patre,utricꝫ ſe in ſe uident, ideo ſpeculum immaculatum. Nam & nos qui illi credimus,Chriſtũ in nobis tanquam in ſpeculo uidemus, ipſo nos inſtruente & monente in epiſtola Ioannis diſcipuli ſui ad populum.Ita me in uobis uidere,quomodo quis ueſtrũ ſic uidet
Sap. 7. in aqua aut in ſpeculo,& confirmat Salomonicum de ſe dictũ dicente: Qui eſt ſpeculum immaculatum patris. Verum etiam & uitem ſe eſſe dixit, pa-
Ioan. 15. trem ſuum agricolam.Si ergo Chriſtus uitis uera, utiq; conſtat quia & nos qui in illo credimus,& ipſum induimus,ſumus uitis uera,quæ eſt uinea dominica:Et Chriſtus cuſtos uineæ ſuæ dicente Salomone: Poſuerunt me cu-
Canti. 1. ſtodem in uineam. Inuenimus ergo in conuerſos huiuſmodi in ſimilitudinem ſpiritualem figuraliter eſſe uineam habentem dominum & poſſeſſorem ſuũ.Verum tempore maturo propè dies uindemiarũ ponunt in uineam cuſtodem puerum in alto ligno media uinea confixo,& in eo ligno faciunt ſpe-

culum quadratũ de arũdinibus quaſſatis,& per ſingula latera quaduraturæ ſpeculi faciunt cauernas ternas,quæ faciũt cauernas duodecim. Per quam quadraturam cauernarum cuſtos puer omnem uineam perſpiciens cuſtodiat cãtans,ne uiator ingrediens uineam dominicam ſibi aſſignatam uexet,uel fures uuam uineæ conculcent. Quod ſi importunus fur egens in uineam uoluerit introire & uuam demere,illic puer ſolicitus de uinea ſua deinitus de ſpecula dat uocem maledicens & comminans, ne in uineã uiator fur audeat accedere dicens,rectus ambula. Fur autem timens uocem pueri ſibi comminantis refugit de uinea,ſpeculum uidet,uocem audit, puerum intus in ſpeculo ſibi comminantem non uidet,timens poſt uiam ſuam uadit. Hic conuerſus ſecularis ſimulat gratiæ ſpirituali.Ita eſt enim & in populo deifico ſicut in uinea terrena.Vinea dominica & ſpiritualis plebs eſt Chriſtianorum,qui cuſtoditur iuſſu dei patris à puero Chriſto in ligni ſpeculo exaltato.Quod ſi uiator diabolus perambulans uiam ſecularem,ſi auſus fuerit de uinea ſpirituali hominem de plebe dominica ſeparare & uexare, ſtatim à puero cœleſti correptus,& ſpiritualibus flagris emendatus,exulans ad cenſimum effugit in locis aridis & deſertis.Hic eſt cuſtos puer filius dominicus,qui uineam ſuam ſibi à patre commendatam ſaluandam & reſeruandam cuſtodit,pro quo per Eſaiam prophetam canit dicens:Ecce puer meus *Eſa. 42.* filius meus dilectiſſimus,ſuper eum ponam ſpiritum meum,& iudiciũ gen- *Mat. 11.* tibus nunciabit,non clamabit neq; contendet.Arundinem quaſſatam non confringet,& linum fumigans non collocabit,quoaduſq; expellat in contentione iudicium,& in nomine eius gentes credant.

TRACTATVS DE REVELATIONE CAPITIS BEAti Ioannis Baptiſtæ.

Arrat Ioſephus uinctum fuiſſe Ioannem Baptiſtam in caſtello Macheronta,ibiq; caput eius truncatũ fuiſſe, ac de- *Macheronta.*
nuo ſepultum in Sebaſte ciuitate regionis Palæſtinæ,quæ quondam Samaria eſt appellata.Poſt longum uero tempus monumentum eius pagani inuaſerũt,& oſſa per campi planiciem diſſipauerunt,rurſumq; collecta,igne concremauerunt,& poſtea per agros cremata proiecerũt.Poſtea uero aduenerũt quidam monachi religioſi uiri de Hieroſolymis ad locũ eiuſdem monumẽ- *oſſa Ioannis collecta.*
ti,audientes ea quæ Ioanni acciderant,& quicquid potuerunt ex oſſibus illius colligentes ad patrem ſuum Ioſephum detulerunt Hieroſolymam,& ille tranſmiſit ea cum aliis uiris religioſis Athanaſio Alexandriæ pontifici fideliſſimo.Ibiq; miro modo fuerũt ſeruata uſq; ad tempus Theophili eiuſdem urbis epiſcopi. Qui Theophilus iubente Theodoſio principe omnia idolorum phana in illa regione Chriſto fauẽte deſtruxit, & eccleſiam miræ magnitudinis conſtruxit,& in honorem eiuſdem ſancti Ioannis Baptiſtæ

consecrauit,& illius ossa quæ sibi direxerat suprascriptus Athanasius in eadem ecclesia congregatis sibi uicinis pontificibus ex omni parte cateruatim omnibusq; ordinibus clericorum & populorum honorifice constituit. Igitur accedente paschali festiuitate decollatus est Ioannes Baptista imperante nequissimo Herode,qui dari saltāti puellæ caput eius iussit,& multo post decollationem eius,accedente illo anno quo constructa est ecclesia in nomine eius,& ossa eius ibidem collata à Theophilo pontifice,iubente Theodosio principe,in honore eius consecrata est quarto calendas Septembris.Solennitas nanq; eius mirifice est consecrata in dedicando.Caput autem illius tunc temporis repositum adhuc erat in loco quo illud in absconso uxor Herodis deposuerat,nemine sciente postquàm à filia in disco susceptum. Si quis omnia plenius uoluerit scire,chronicam Marcelli principis legat,& ibi reperiet duos monachos ab Oriente in Hierusalem uenisse causa orationis,in tempore Marciani Imperatoris.Quibus monachis in uisione angelica dictum est:Ite ad palatium Herodis,qui quondam hic fuit perfidus princeps,intro euntes perspicite diligenter,& ubi fumum è terra ascendentem uideritis, fodientes ibi caput Ioannis Baptistæ incunctanter inuenietis.Et ita fecerūt, & cum magno honore clanculum secum Hierosolymā deportauerunt.Et non multo post à latronibus raptum est:mittentes in quodam specu ibidem dimiserunt,donec idem Ioannes Christo auxiliante cuidā uiro religioso nomine Marcello sacerdoti,qui in eodem specu morabatur ut eremita,reuelauit dicens:Accipe caput meum,quod in hoc specu depositum est à latronibus,& defer illud Iuranno episcopo, qui nunc præest Alexandriæ ciuitati post Theophilum deo charum,ubi reliquiæ corporis mei requiescunt.Et sic fecit Marcellus Christo annuente. In eadem igitur solennitate collectionis reliquiarum illius & translationis & ecclesiæ consecrationis allatum est caput Ioannis Baptistæ ad ciuitatem Alexandriæ à Marcello presbytero, & datum Iuranno episcopo,quarto calendas Septembris.Et Iurannus suscepit illud collocans mirabiliter in eodem loco perpetim custodiendū.Et ideo hodierna festiuitas collectio beati Ioannis Baptistæ non decollatio nominanda Christo annuente,sed inuentio ac reuelatio capitis eius.Iamq; idem uir domini Iurannus episcopus & Marcellus sacerdos feliciter ad dominū ex hoc mundo in pace migrauerant.Annis euoluentibus non plurimis cuidam uiro religioso sacerdoti ac monacho Felici nomine, qui orationis gratia ab Occidentali parte in illis diebus Hierosolymam adierat,angelica uisione dictum est:Felix surge concitus & pergens ad ciuitatem Alexandriæ inuenies ibi ecclesiam in honorem sancti Ioannis Baptistæ consecratam, ubi caput eius cum tribus paruulis innocentibus reconditum est.Quod accipiēs transfer in partibus Galliarum in regione Aquitaniæ,in loco quē tibi ostēdero.De qua uisione certus expergefactus reuerendus senex gaudio amplissimo

Ioannes truncatus.

Decollationis Ioannis instituta solēnitas.

Ioannis caput inuentum.

plissimo repletus,pergens illico ubi iussus fuerat,sicuti ei dictum fuerat,cuncta reperiens,rectori sui itineris grates innumeras repēdit. Properansq; ad locum,thesaurum sibi à deo destinatum in unius sportellæ conclusit sinu. Statimq; retro iter arripiens iunctis sibi socijs septem fratribus suis, qui cū eo ibi erant,uallansq; omnem regionem illam, peruenies ad littora maris, inuenit nauem cum remigibus ac gubernaculis à deo paratam: Quam ingressus est cū thesauro & magni precij margaritis.Igitur fratres & socij eius descendentes cum eo in naui gratias agentes in hymnis & laudibus deū benedicentes,alta petūt æquora.Cumq; in mare iter agere cœpissent,Felix elevatis oculis ad cœlum palmas tetendit dicens:Domine Iesu Christe,qui fecisti cœlum & terram,mare & omnia quæ in eis sunt, & profundum abyssi intueris,qui super undas maris siccis pedibus ambulasti,& Petrum mergentem manu erexisti, & Paulum ter de naufragio liberasti: libera nos de magnis fluctibus huius pelagi,ut uiuentes benedicamus nomen tuum in secula.Mittere etiam domine dignare sanctum angelum tuum de cœlis, ut sit dux itineris nostri,sicut fuit quondam patribus nostris,quādo eduxisti eos de terra Aegypti in fortitudine magna,& in manu tua ualida,& perduc nos recto itinere ad locum optatum,ad sanctas & pretiosas margaritas collocādas.Hæc & his similia orante beato Felice,ecce nubes lucida descendit super nauem,& de medio nubis egressa est columba adinstar niuis,& super puppim nauis immobilis perstitit, tā in die quàm in nocte, usq; dum in partibus Aquitaniæ ad littus maris Oceani pertingerent.Cumq; non lōge à terra se esse cognouissent,diuerterunt ad portum qui appellatur Angolismensis,qui est situs in pago Alnensi.Ibiq; exeūtes de naui ad terram paulisper requieuerunt.Mouentes autem ex eodem loco quasi miliaria duo, inuenerunt eminus corpora mortuorum,regem uidelicet Vuandalorum cū omni exercitu suo iacentem super faciem terræ,ut opinor quasi uiginti milia uirorum.Quoniam egressus fuerat isdem populus crassa ceruice de uagina sua per mare cum classe magna,& uentus uehemens irruit in eos, & transuexit in partes occidentis in supradictum portum Angolismensem. Nunciatūq; est Pipino regi Aquitanorum,quod gens Vuandala regnum eius inuaderet.Misitq; in omnes terminos Aquitanorum ac Xanctonicæ,necnon Angolismæ,siue in omnes terminos eorum,ut contra eos pergerent ac dimicarent,quia isdē rex Pipinus tunc morabatur in territorio Alnense super fluuium Vultonna,in palatio qui uocatur Engeriacus,inter medios fines Pictauorum ac Xanctonicæ.Deniq; cum isdem rex Pipinus cum omni multitudine armatorum occurreret hostibus suis, fecit dominus salutē magnā omni exercitui suo,ita ut nullus euaderet ex hac multitudine, qui non cæderetur.Supra dictus aūt rex uidens sibi à domino auxilium de cœlo fuisse præstitum,& ultorem de inimicis,ita ut non minuerētur de exercitu suo

Felicis oratio.

Columba Felici apparuit.

Vuandali in Aquitaniam deiecti.

Pipinus Vuādalis occurrit.

Pipinus victor.

niſi uiginti uiri quos præ cæteris ualde diligebat. Quos accipiēs ſingulis deposuit feretris. Lætus pro uictoria, mœſtus pro amiſſorum funeribus exercitum reuocat, pergere cupiens ad propria. Cumq; ab hac cæde quaſi quatuor miliaribus diſiūcti eſſent, figere tētoria imperat, preſſusq; ſomno ſtratum ſuum parari in papilionibus iubet. Tunc pro laſſitudine ſomno ingruente uox diuina oblata eſt dicens ad eum: Cur te piger ſomnus ita preſſit? *Vox ad Pipinum.* Noueris magni uiri Ioannis Baptiſtæ caput ex tranſmarinis partibus ab Oriente cum tribus paruulis innocentibus ad hunc pagum deferri, & propter eius meritum in hoc prælio diuinitus uictoriam tibi à domino eſſe collatam. Reſpondit ei rex Pipinus in uiſione dicens: Si tāta beneficia propter eius meritum in me uigent, indica mihi quid agam: aut quemadmodū inueſtigare uel inuenire potero eū? Reſpondit ei uox diuina dicens: Ecce poſt tergum tuum ſequuntur te ſeptem fratres in habitu peregrinorum, & unus qui cæteris præeſſe uidetur Felix uocatur. Vade in occurſum eorum cū paucis, & in humilitate cordis benigne ſuſcipe. Adornatisq; precioſiſſimis margaritis pacifice tecum ducere coneris, & uidebis magnalia dei. Vir aūt domini Felix uiſa tanta multitudine cæſorum corporum pauore perterritus, tamen de adiutorio dei confiſus confortat ſocios, & ut pauliſper iter agerent, admonet. Diuertentesq; ex aduerſo paruulum ſibi ſtatuerunt habitaculū, ut eadem nocte uſq; mane in eodem permanere potuiſſent. Prædictus autem rex Pipinus à ſomno euigilans intra ſemetipſum cogitare tacitus cœpit ex uiſione quam uiderat, quid agere deberet, recogitans quia in antiquis *Senes prudentes.* eſt ſapientia, & multorum præteritorum prudentia. Mittensq; concitus accerſiri iubet uirum prudentem, ac in omnibus operibus pollentem nomine Felicem, ut de tanta manifeſta uiſione dominum pulſarent, ut eis ſalubre cō*Cerēmoniæ in ſuſcipiēdo capite Ioannis.* filium ſuggerere dignaretur. Igitur conſilio inuentum eſt, ut exutis ueſtibus & calciamentis ſuis in cinere & cilicio nudis plantis incedentes, ſicuti oraculo diuino admonitus fuerat, obuiam famulis dei procederēt. Cumq; ſe mutuo conſpexiſſent iacentes, tam ipſe quàm omnes qui aderant, proni in terram tam diu adorauerunt, quoaduſq; famuli dei ad locū ubi iacebant pertingerent. Cumq; dominum benedixiſſent, & ſeinuicem ſalutaſſent, oſculū pacis ſibimet dederunt. Leuantesq; ſe à terra lachrymabiliter interrogabāt ſeinuicem, qua cauſa hæc quæ uiderant & audierant accidiſſent. Vir autem domini Felix cuncta intelligens à deo eſſe manifeſta, retexit hiſtorias quē admodum Hieroſolymis iuerit orationis gratia, & theſaurum ſuum abſcōditum diuina miſericordia ei reuelauerit, & facta oratione cū omnes reſpōdiſſent: amen. eleuatis Felix precioſiſſimis margaritis, capite ſcilicet Ioannis Baptiſtæ & reliquijs ſociorum eius beatorum martyrum innocentium cum hymnis & laudibus pſallentium dirigit chorum. Quo audito cunctus exercitus qui in caſtris erat, quaſi unus uir ei obuiam proceſſit numero triginta milia

milia uirorum. Exequias uero mortuorum qui in prælio corruerant, ſecum deferentes petebant auxilium à domino per præcurſorem ſuum Ioannem, ut cuius reliquiæ deportarentur diuina gratia manifeſtare dignaretur, promittentes ſe tantā fidem habere ut quicquid peteretur ſanctus Ioannes domino annuente, tribuere poſſet. Apprehendenteſq; ſportellam, in qua beati Ioannis Baptiſtæ caput continebatur, ſingulis feretris impoſuerunt mortuos tangentes. Miro atq; inæſtimabili modo mox ut tetigit oſſa iacētium, uita per mortuum mortuis reddita eſt. Surrexerunt autem eadem hora ab officio funeris uiginti uiri tam celeriter ac ſi à ſomno eſſent excitati, & qui à flentibus amicis portabantur ad tumulandum, ijſdem gaudentibus ad uitam redirent. Videns autem rex Pipinus & cunctus exercitus magnalia quæ circa eos dominus geſſerat per præcurſorem ſuum Ioannem Baptiſtā, plaudentes manibus benedicebant dominū, qui fecit mirabilia in cœlo & in terra. Vir aūt domini Felix & ſocij eius gaudio repleti, unà cum rege Pipino & exercitu eius leuātes caput beati ac præcellentiſſimi præcurſoris Chriſti Ioānis Baptiſtæ & beatorum innocentium, cum gaudio & lætitia iter agere cœperunt. Cumq; nulla mora fieret in eundo peruenerunt ad quandā uillam, quæ appellatur Vultronia. Cumq; ibidem pauliſper quieuiſſent, obuius eis quidā cæcus factus, eſt, qui ſtatim ſanus effectus eſt per beatiſſimi præcurſoris merita. Cumq; de eodem loco eis moueri placuiſſet, arripiunt iter per uiam quæ ducit ad paludem cognomen Matheuallis. Cumq; eis aliquantulum ibi requieſcere placuiſſet, ecce quidā debilis pedibus qui ſe erigere omnino nequibat, rependo ſe trahens obuiā eis proceſſit. Iamq; propinquantes ad locum quò tendebant, ſuper fluuiū Vultonna ad palatium nomine Engeriacum peruenerunt. Audiens autem omnis populus à maximo uſq; ad minimum, à uiro uſq; ad mulierem, omnes ſimul in unū cōglobati obuiam eis proceſſerūt. Cumq; ibidē ante palatium regis Pipini ueniſſent, in baſilica beatiſſimæ & glorioſiſſimæ ſemper uirginis Mariæ cū magno feruore & ſtudio, illico ad cuſtodiendum depoſuerunt. Lætatusq; eſt uniuerſus populus lætitia magna, & celebrauerunt ſolēnitatem huius diei quarto calendas Septembris & reuerſi ſunt unuſquiſq; ad habitacula ſua. Igitur beatus Felix & ſocij eius cū uenerando rege inter cætera dominū deprecabātur, ut eis ſalubre cōſilium ſuggereret, quonam in loco ſancta membra locarent. Aedificanteſq; baſilicam, & in ea ciborium cum ſex columnis marmoreis mirifici operis bene compoſitis non longe à Vultonnæ littore, ſed ut arbitror centū ſtadijs. In quo cum aromatibus & plurimis bonis odoribus condientes caput beati Ioannis Baptiſtæ almi præcurſoris Chriſti, & beatorum trium innocentium corpora ſimul in hoc ciborio concluſerunt. Domino autem auxiliante hoc ædificium completum eſt feliciter. Fecit etiam idem rex fontem ductoriū, qui à duobus ferè miliarijs per profundiſſimos terræ meatus ad

Mortuis per mortuū reddita uita.

Cæcus illuminatur.

palatium eius ductus decurreret, & ut in ipſam baſilicã per ferrum & æs introduceretur, ac ſubitus ciborium per concauam marmoreã columnã ebulliret. Ibiq; ſacri baptiſmatis ablutio fieret: ſicq; iterum ad primos aditus reflecteretur. Conuocans igitur rex Pipinus & beatus Felix pontifices & ſacerdotes, omnesq; patriæ nobiles, benedicentes eccleſiã, atq; in honore eiuſdem Ioannis Baptiſtæ dedicando mirifice conſecrantes, & prædijs ac poſſeſſionibus ſuis à progenitoribus ſibi dimiſſis eam nobiliter dotauerũt. Ordinatisq; omnibus neceſſarijs, monachos ibidem deo in perpetuum ſeruituros ſtatuerunt. Poſtmodum multa domino mirabilia operãte per famulum ſuum Ioannem Baptiſtam. Tandem uero metam narrationi ponẽtes, oremus immenſitatem bonitatis Chriſti, ut ſua potenti dextera ſuffultos nos ad æternæ quietis ſtationem perducat: qui uiuit & regnat cum patre & ſpiritu ſancto per omnia ſecula. Finis.

EXPOSITIO IN SYMBOLVM APOSTOLORVM.

AMbi quidem fideliſſime papa Laurenti ad ſcribendum animus tam non eſt cupidus quàm nec idoneus, ſcienti nõ eſſe abſq; periculo multorum iudicijs ingenium tenue & exile committere. Sed quoniam, ut conueniatis quæ dixerim, temere in epiſtola per Chriſti me ſacramẽta quæ à nobis maxima cum reuerentia ſuſcipiuntur, aſtringis, ut aliquid tibi de fide, ſecũdum ſymboli traditionem rationemq; componamus, quamuis ſupra uires noſtras ſit pondus præcepti. Non enim latet ſententia illa ſapiẽtium quæ probe admodum dicit, quia de deo dicere etiam uera, periculoſum eſt. Tamen ſi expoſitionis à te impoſitæ neceſſitatem orationibus iuues, dicere aliqua obedientiæ magis reuerentia quàm ingenij præſumptione tẽtabimus, quæ quidem non tam perfectorum exercitijs digna uideantur, quàm ad paruulorum in Chriſto & incipientium librentur auditum. Et quidem cõperi nõnullos illuſtrium tractatorum aliqua de his pie & breuiter ædidiſſe. Fotinũ uero hæreticum ſcio eatenus conſcripſiſſe, non ut traditionem dictorũ audientibus explanaret, ſed ut ſimpliciter & fideliter dicta ad argumentũ ſui dogmatis traheret, cum in his uerbis ſanctus ſpiritus prouiderit, nihil ambiguum, nihil obſcurum, nihil à reliquis diſſonans poni, quia in his uere com-
Eſa.10. pletur prophetia qua dicitur: Verbũ enim cõſummans & breuians in æquitate, quia uerbum breuiatum faciet dominus ſuper terrã. Nos ergo uel ſimplicitatem ſuam uerbis apoſtolicis reddere & aſſignare tẽtabimus, uel quæ omiſſa uidentur à prioribus adimplere, ſed ut manifeſtius fiat argumẽtum uerbi huius, ut diximus, breuiati, cauſam qua hæc traditio eccleſijs data eſt ab origine repetemus. Tradunt maiores noſtri quod poſt aſcenſionem domini cum per aduentum ſancti ſpiritus ſuper ſingulos quoſque apoſtolos igneæ

igneæ linguæ ſediſſent, ut loquelis diuerſis uarijſq; loquerentur, per quod eis nulla gẽs extera, nullæ linguæ barbaræ inacceſſæ uiderẽtur, & in uia præceptum eis à domino datum ob prædicãdum dei uerbũ ad ſingulas quaſq; proficiſci nationes. Diſceſſuri itaq; ab inuicem normam prædicationis in cõmune conſtituunt: ne forte alius ab alio abducti diuerſum aliquid his qui ad fidem Chriſti mutabantur exponerẽt. Omnes ergo in uno poſiti, & ſpiritu ſancto repleti, breue iſtud futuræ ſibi, ut diximus, prædicationis indiciũ, conferendo in unum quod ſentiebat unuſquiſq; componunt, atq; hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis ex cauſis appellare uoluerunt. Symbolum enim Græce, indicium dici poteſt & collatio, hoc eſt quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt apoſtoli in his ſermonibus, in unum conferendo unuſquiſq; quod ſentit. Indicium autem uel ſignum idcirco dicitur, quia illo tempore ſicut & Paulus apoſtolus dicit, & in Actibus apoſtolorum refertur: multi ex circunciſis 2.Cor.11. Iudæis ſimulabant ſe eſſe apoſtolos Chriſti, & lucri alicuius uel uentris gra Act.15. tia ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is qui Chriſtum uere ſecundum apoſtolicas regulas prædicaret. Deniq; & in bellis ciuilibus hoc obſeruari ferunt, quoniam & armorum habitus par, & ſonus uocis idem, & mos unus eſt, atq; eadẽ inſtituta bellandi, ne qua doli ſubreptio fiat, ſymbola diſcreta unuſquiſq; dux ſuis militibus tradit, quæ Latine uel ſigna, uel indicia nominantur, ut ſi forte occurreret quis de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat ſi ſit hoſtis an ſocius. Idcirco denique hæc non ſcribi cartulis atq; membranis, ſed retineri cordibus tradiderunt, ut certum eſſet neminem hac ex lectione quæ interdum peruenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex apoſtolorum traditione didiciſſe ſufficeret. Diſceſſuri ergo, ut diximus, ad prædicandum iſtud unanimitatis & fidei ſuæ indicium apoſtoli poſuere, non ſicut filij Noë diſceſſu Gen.11. ri ab alterutrum turrem ex latere cocto & bitumine conſtruentes, cuius cacumen pertingeret uſque ad cœlum, ſed munimenta fidei quæ ſtarent aduerſum faciem inimici ex lapidibus uiuis, & margaritis dominicis ædificantes, quæ neq; uenti impellerent, neq; flumina ſubuerterent, neq; tempeſtatum ac procellarum turbines permouerent. Merito ergo illi abinuicem ſeparãdi turrem ſuperbiæ ædificantes linguarũ cõfuſione damnati ſunt, uti ne unuſquiſq; poſſet aduertere proximi ſui loquelam. Iſti uero qui turrem fidei cõſtruebant, omniũ linguarum ſcientia & agnitione donati ſunt, ut illud peccati, hoc fidei probaretur indicium. Sed iam nobis etiam de ipſis aliquid cõtrectandum eſt margaritis, in quibus primo in loco fons & origo omnium bonorum ponitur cum dicitur, omnipotentem. Verũ priuſq; incipiam de ipſis ſermonum uirtutibus diſputare, illud nõ importune cõmendandum puto, quod

quod in diuerſis eccleſijs aliqua in his uerbis inueniũtur adiecta. In eccleſia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum, pro eo arbitror quod neq; hæreſis ulla illic ſumpſit exordium, & mos ibi ſeruatur antiquus apud eos, qui gratiam baptiſmi ſuſcepturi ſunt, publico, id eſt, fideliũ populo audiente ſymbolum reddere, & utiq; adiectionis unius ſaltim ſermonis eorũ qui præceſſerunt in fide non admittit auditus. In cæteris autem locis quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quædã uidẽtur, per quæ nouellæ doctrinæ ſenſus uideatur excludi. Nos tamen illum ordinem ſequimur, quem in Aquilegienſi eccleſia per lauacri gratiã ſuſcepimus. Credo ergo primo omniũ ponitur, ſicut & Paulus apoſtolus ad Hebræos ſcri-
Heb. 11. bens dicit: Credere enim primo accedentem oportet ad dominum, quia &
Eſa. 7. credentibus in ſe remunerator ſit. Sed & propheta dicit: Niſi crediderit is nõ intelligetis. Vt ergo intelligentiæ tibi aditus pateſcat, recte primo omniũ te credere profiteris, quia nec nauẽ quis ingreditur, & liquido ac profundo uitam committit elemento, niſi ſe prius credat poſſe ſaluari. Nec agricola ſemina ſulcis obruit & pro frugibus ſpargit in terram, niſi crediderit uenturos hymbres, affuturum quoq; ſolis teporem, quibus terra confota, ſegete multiplicata, frugẽ producat, ac uentis ſpirãtibus nutriat. Nihil deniq; eſt quod in uita geri poſſit, ſi nõ credulitas ante præceſſerit. Quid ergo mirũ ſi accedẽtes ad deũ credere nos primo omnium profitemur, cũ ſine hoc nec ipſa exigi poſſit uita communis? Hæc aũt idcirco in principijs præmiſimus, quia pagani nobis obijcere ſolent quod religio noſtra quæ quaſi rationibus deficit, in ſola credendi perſuaſione cõſiſtat. Et ideo oſtẽdimus nec agi, nec ſtare aliquid poſſe, niſi præceſſerit uis credendi. Deniq; ideo & matrimonia contrahuntur, quia creditur ſucceſſura poſteritas: & pueri diſcẽdis artibus traduntur, quia magiſtrorũ in diſcipulos trãſfundenda creditur diſciplina. Imperij quoq; inſignia unus ſuſcipit, dũ credit ſibi urbes & populos armatum etiã exercitum parituros. Quod ſi hæc ſingula niſi prius crediderit futura, nullus aggreditur, quomodo non multo magis ad agnitionem dei credendo ueniatur? Sed uideamus quid iam breuialis hic ſymboli ſermo proponat.

CRedo, inquit, in deo patre omnipotente. Orientales eccleſiæ omnes iſta tradunt: Credo in uno deo patre omnipotente. Et rurſum in ſequenti ſermone ubi nos dicimus: Et in Chriſto Ieſu unico filio eius: unum ſcilicet deum, & unum dominum ſecundum autoritatem Pauli apoſtoli profitentes. Sed de hoc in ſequentibus repetamus. Nunc interim quod ait: In deo patre omnipotẽte uideamus. Deus enim quod inopinari poteſt humana mens, naturæ ipſius uel ſubſtãtiæ, quæ eſt ſuper omnia, eſt appellatio. Pater uero arcani & ineffabilis ſacramẽti uocabulum eſt. Deum cum audis, ſubſtantiam intellige, ſine initio, ſine fine, ſimplicem, ſine ulla admixtione, inuiſibilem, incorpoream, ineffabilem, inæſti-

inæſtimabilem, in qua nihil adiunctum, nihil creatum ſit. Sine autore eſt enim ille, qui autor eſt omnium. Patrem cum audis, filium intellige & patrẽ, qui filius ſupradictus imago, ſubſtantia. Sicut enim nemo dicitur dominus niſi habeat uel poſſeſſionem, uel ſeruum cui dominetur, & ſicut nemo magiſter dicitur niſi diſcipulum habeat, ita & pater nullo pacto quis dici poteſt, niſi filium habens. Hoc ergo ipſo nomine quo deus pater appellatur, cum patre pariter ſubſiſtere etiam filius demonſtratur. Quomodo ſanè deus pater genuerit filium, nolo diſcutias, nec te curioſius inferas in profundi huius arcanum, ne forte dum inacceſſæ lucis fulgorem pertinacius perſcrutaris, exiguum ipſum qui mortalibus diuino munere conceſſus eſt, perdas aſpectũ. Aut ſi putas in hoc omni genere nitendum, prius tibi propone quæ noſtra ſunt: quæ ſi conſequenter uolueris expedire, tunc à terreſtribus ad cœleſtia, & à uiſibilibus ad inuiſibilia præpara te. Expedi primo ſi potes & explana quomodo mens quæ intra te eſt generet uerbum, & quis ſit in ea memoriæ ſpiritus, quomodo hoc cum diuerſa ſint rebus & actibus, unum tamen ſint ſubſtantia uel natura: & cum è mente procedant, nunquam tamen ab ipſa ſeparantur. Sed hæc quamuis in nobis & in animæ noſtræ ſubſtantia habeantur, tamen tanto nobis occulta uidentur, quanto & aſpectu corporeo inuiſibilia de apertioribus requiramus. Fons quomodo ex ſe generat fluuium? quo autem ſpiritu rapidum fertur fluentum? quod quidem cum unum & inſeparabile ſit, & fluuius & fons, tamen nec fons fluuius, nec fluuius fons intelligi aut appellari poteſt, & tamen qui uiderit fluuium, uidet & fontem. Exerce te prius in horum explanatione, & diſcute ſi potes quæ habentur in manibus, & tunc ad horum ſublimiora ueniemus. Nec putes quia te ſtatim de terra ſuadeam aſcendere ſuper cœlos, ſed prius te ſi placet ad iſtud firmamentũ quod oculis patet educam, & ibi ſi potes naturam huius uiſibilis luminis diſcute. Quomodo ignis iſte cœleſtis generat ex ſemetipſo ſplendorẽ lucis? Quomodo etiam producit uaporem? Et cum ſint tria in rebus, unum tamen ſunt in ſubſtantia. Quod et ſi hæc ſingula inueſtigare potueris, ſcito adhuc diuinæ generationis myſterium tanto eſſe differentius et eminentius, quanto creator creaturis potentior, quanto artifex operis ſui præſtantior, quanto ille qui ſemper eſt eo qui ex nihilo cœpit eſſe, nobilior. Credendus eſt ergo deus pater eſſe unici filij ſui domini noſtri, non diſcutiendus. Neq; enim fas eſt ſeruo de natalibus domini diſputare. Conteſtatus eſt pa- Matth. 17.
ter de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene cõplacui, ipſum audite. Pater ipſum dicit eſſe filium ſuum, et ipſum audiri iubet. Filius dicit: Ioan. 14.
Qui me uidet, uidet et patrem: Et ego et pater unũ ſumus. Et ergo à deo exiui, et ueni in hunc mundũ. Quis eſt qui inter has patris et filij uoces mediũ ſe diſcurſorẽ interſerat, et deitatẽ diuidat, affectũ ſeparet, et ſubſtantiã rumpat, ſpiritũ ſecet, neget eſſe uerũ qd̃ ueritas dicit. Eſt ergo deus pater, uerus

ueritatis

ueritatis pater, nō extrinſecus creans, ſed ex eo quod ipſe eſt filiū generans, id eſt, quaſi ſapiens ſapientiā, quaſi iuſtus iuſticiam, quaſi ſempiternus ſempiternum, quaſi immortalis immortalem, quaſi inuiſibilis inuiſibilem, quaſi lux ſplendorem, quaſi mens uerbum. Quod autem diximus, Orientis eccleſias tradere patrem omnipotentem & unū dominū, hoc modo intelligendum eſt, unum non numero dici, ſed uniuerſitate. Verbi gratia: Si quis dicit unum hominem, aut unum equum, hic unum pro numero poſuit. Poteſt enim & alius homo eſſe & tertius, uel equus. Vbi autem ſecundus uel tertius non poteſt iungi, unus ſi dicatur, non numeri, ſed uniuerſitatis eſt nomē. Vt ſi exempli cauſa dicamus unum ſolem, hic unus ita dicitur, ut alius uel tertius addi non poſſit, unus eſt ſol. Multo magis deus cum unus dicitur, unus non numeri, ſed uniuerſitatis uocabulo nuncupatur, id eſt, qui propterea unus dicatur quod alius non ſit. Similiter & de domino accipiendū eſt, quod unus ſit dominus Ieſus Chriſtus, per quem deus pater dominatum omniū tenet. Vnde & ſequens ſermo omnipotentem pronunciat dominū.

Omnipotens autem ab eo dicitur quod omniū teneat potentatum. Tenet
Coloſſ.1. autem omnia pater per filium, ſicut & Apoſtolus dicit: Quia per ipſum creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominatiōes, ſiue prin-
Hebr.1. cipatus, ſiue poteſtates. & iterū ad Hebræos ſcribens dicit: Quia per ipſum ſecula inſtituit, & ipſum conſtituit uniuerſorum hæredem. Conſtituit autē, quod ait, genuit intelligitur: quod ſi per ipſum ſecula inſtituit pater, & per ipſum creata ſunt omnia, & ipſe eſt hæres omniū per ipſum, ergo & potentatum omnium tenet. Quia ſicut lux de luce, & ueritas de ueritate, ita & de
Apoc.4. omnipotente omnipotēs natus eſt. Vt in Apocalypſi Ioannis de ſeraphim ſcriptum eſt: Et requiem non habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus, & qui eſt, & qui uenturus eſt omnipotens. Omnipotens ergo dicitur qui uenturus eſt. Et quis eſt alius qui uenturus eſt niſi Ieſus Chriſtus filius dei? His additur inuiſibile & impaſſibile. Sciendū quod duo iſti ſermones in eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habentur: conſtat apud nos additos hæreſeos cauſa Sabellij, illius profecto quæ à noſtris
Patripaſſiana hæreſis. Patripaſſiana appellatur, id eſt, quæ patrem ipſum uel ex uirgine natum dicit, & uiſibilem factum uel paſſum affirmat in carne. Vt ego excluderetur talis impietas de patre, uidentur hic addidiſſe maiores & inuiſibilem, atq; impaſſibilem dixiſſe. Conſtat enim filium nō patrem in carne natum, & ex natiuitate carnis filium uiſibilem & paſſibilem factum. Quantum autem ſpectat ad illam deitatis immortalem ſubſtantiam, quæ una ei eademq; cum patre eſt, ibi neq; pater neq; filius, neq; ſpiritus ſanctus uiſibilis aut paſſibilis creditur. Secundum uero dignationem carnis aſſumptæ filius & uiſus &
Baruc.3. paſſus in carne eſt. Quod & propheta prædixerat ubi ait: Hic deus noſter, & non reputabitur alter ad eum. Inuenit omnem uiam diſciplinæ, & dedit eam

eam Iacob puero ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Poſt hæc in terris uiſus eſt, & cū hominibus conuerſatus eſt. Sequitur poſt hæc, & in Chriſto Ieſu. Ieſus Hebræi uocabuli nomen eſt, quod apud nos ſaluator dicitur. Chriſtus à chriſmate, id eſt, ab unctione appellatur. Legimus in libris Moyſi quod Auſes Naue filius cum electus eſſet dux populi, commutato nomine Auſe, Ieſus cognominatus ſit. Quo ſcilicet oſtenderetur hoc eſſe nomen quod principibus & ducibus conueniret ijs duntaxat qui ſalutem ſe populis darent. Itaq; & ille Ieſus appellatus eſt qui eductum de terra Aegypti populum & de erroribus eremi liberatum in terram repromiſſionis induxit. Et hic Ieſus dicitur, qui populum de ignorantiæ tenebris eductum, & de mundi erroribus euocatum introduxit ad regna cœlorū. Chriſtus quoq; uel pontificale, uel regium nomen eſt. Nam prius & pontifices unguento chriſmatis conſecrabantur & reges, ſed illi uelut mortales & corruptibiles unguēto materiæ corruptibilis ungebantur: hic uero ſancto ſpiritu perunctus, Chriſtus efficitur, ſicut ſcriptura de eo dicit: Quem unxit pater ſpiritu ſancto miſſo de cœlis. Et Eſaias præſignauerat dicens ex perſona filij: Spiritus domini ſuper me, Eſa.61.
propter quod unxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Quia ergo oſtēdimus quid ſit Ieſus qui populum ſaluet, & quid ſit Chriſtus qui pōtifex factus ſit in æternum: nunc ex conſequentibus de quo dicātur iſta uideamus. Et in unico filio eius domino noſtro. Per hoc docet nos, quia Ieſus iſte de quo diximus, & Chriſtus de quo expoſuimus, quod unicus filius ſit dei & noſter dominus. Ne forte putes quod humana iſta uocabula terrenum te aliquid doceant, ideo ſubiungit unicum hunc eſſe filium dei dominum noſtrum. Vnus enim de uno naſcitur, quia & ſplendor unus eſt lucis, & unum eſt uerbum cordis. Nec in numerum pluralē defluit incorporea generatio, nec in diuiſionem cadit, ubi qui naſcitur, nequaquam à generāte ſeparatur. Vnicus eſt, ut menti ſenſus, ut ſapientia ſapienti, ut cordi uerbū, ut forti uirtus. Nam ſicut ſolus ſapiens pater ab Apoſtolo dicitur, ita & ſolus filius ſapientia nominatur. Vnicus ergo filius eſt, & cum ſit gloria ſempiternitate, uirtute, regno, poteſtate, hoc quod pater eſt, omnia tamen hæc non ſine autore ſicut pater, ſed ex patre tāquam filius, ſine initio, & æqualis habet, & cū ipſe ſit omnium caput, ipſius tamen autor eſt pater generando, ſine initio. Quia nec pater præcedit filium, nec filius ſequitur patrem in faciendo quaſi adoptiuum, ſicut nos. Filium ſanè cum audis, nolo cogitationem carnalis natiuitatis aſſumas, ſed memento hæc de incorporeæ dici ſubſtantiæ natura ſimplici. Si enim, ut ſupra iam diximus, uel in eo quod cor generat uerbum, uel mens ſenſum, uel lux ex ſe parit ſplendorem, nihil horum requiritur, nec ulla in tali generatione fragilitas cogitatur. Quāto purius & ſacratius de horum omnium creatore cenſendum eſt? Sed fortaſſe dicas, iſta quam memoras inſubſtantiua eſt generatio. Neq; enim lux ſubſtantiuum præfert ſplen

Chriſtus à chriſmate, id eſt, unctione appellatur.

Chriſtus regiū nomē eſt.

dorem,aut cor ſubſtantiuum generat uerbum.Filius autem dei ſubſtantia/
liter aſſeritur generatus.Ad hæc primo omnium illud dicemus,quod etiam
in cæteris rebus.Cum proferuntur exempla,non per omnia ſimilitudinem
ſeruare poſſunt rei illius cui præbere putantur exemplum,ſed unius alicuius
partis,pro qua uidentur aſſumpta,ſimilitudinem tenent.Verbi gratia,ut cũ
Mat.13. in euangelio dicitur:Simile eſt regnum cœlorum fermento,quod abſcondit
mulier in farinæ menſuris tribus.Nunquid putamus regnum cœlorum ſic
per omnia ſimile eſſe fermento,ut & ſubſtantia illa palpabilis ſit ac fragilis,
ut acida fieri poſſit & corrupta? An ad hoc ſolum exemplum iſtud uidetur
aſſumptum,ut oſtenderetur ex parua prædicatione uerbi dei humanas mẽ
Ibidem. tes fidei fermento poſſe coaleſcere? Similiter & cum dicitur: Simile eſt re/
gnum cœlorum reti miſſo in mare,quod ex omni genere piſcium attrahit,
& in hoc nunquid putandum eſt,quod naturæ lini quo rete aptatur,ac no/
dis quibus maculæ nectuntur regni cœlorum ſubſtantia per omnia confera
tur? An ad hoc ſolum uidetur aſſumpta comparatio,ut oſtenderet,quia ſi/
cut rete de profundo maris piſces adducit ad littus, ita de profundo huius
ſeculi errore humanæ animæ regni cœlorum prædicatione liberantur? Ex
quibus conſtat exempla non in omnibus his quorum exempla ſunt eſſe ſi/
milia.Alioquin ſi eadem eſſent omnia,iam non exempla dicerẽtur,ſed ipſæ
potius res de quibus agitur,uiderẽtur.Deinde etiam illud dicendũ eſt,quod
nulla creatura talis eſſe poteſt qualis creator eius.Et ideo ſicut ſine exemplo
eſt diuina ſubſtantia,ita & ſine exemplo eſt diuina maieſtas.Tunc etiam il
lud addemus,quia creatura ex nihilo eſt.Si ergo ex ſubſtãtia ſit illa quæ gi/
gnitur ex ſeſe creatura quæ ex nihilo facta eſt,cõditionem in hoc ſeruat ori/
ginis ſuæ:illius autem æternæ lucis ſubſtantia,quæ ſemper fuit, quia inſub/
ſtantiuum in ſe nihil habuit,inſubſtantiuum ex ſe ſplendorem proferre nõ
potuit.Et ideo recte unicus dicitur.Vnicus enim eo ſolus eſt,quia natus ſit.
Nec comparationem aliquam poteſt habere quod unicum eſt.Nec ſimilitu
dinem ſubſtantiæ in facturis ſuis habere poteſt ille qui factor eſt omnium.
Hic ergo Ieſus Chriſtus filius unicus dei,qui eſt & dominus noſter unicus,
& ad filium referri,& ad dominum poteſt.Vnus eſt filius,uere filius,& unus
uere dominus Ieſus Chriſtus.Cæteri quippe licet dicantur filij, adoptionis
tantum gratia dicuntur,non ueritate naturæ.Et ſi dicuntur alij domini, con
ceſſa non ingenita poteſtate dicuntur,hic uero ſolus eſt unicus filius,& ſolus
Epheſ. 4. unicus dominus,ſicut & Apoſtolus dicit: Vnus pater deus, & unus domi/
nus Ieſus Chriſtus,per quem omnia. Igitur poſteaquàm propoſitus ordo
fidei ineffabile ſacramentum filij de patre natiuitatis expoſuit, nunc ad hu
manæ ſalutis dignationem,diſpenſationemq; deſcendit. Et hunc quem ſu/
pra dixit unicum filium dei & dominũ nunc dicit (Quia natus eſt de ſpiritu
ſancto ex Maria uirgine)Hæc iam inter homines diſpenſationis natiuitas
eſt,illa

eſt,illa diuinæ ſubſtãtiæ,hæc dignationis eſt,illa naturæ. De ſpiritu ſancto
ex uirgine naſcitur.Et iam hoc loco mũdior auditus requiritur,& purior ſen
ſus.Huic enim quæ dudum de patre natum ineffabiliter didiciſti,nũc à ſan
cto ſpiritu templum fabricatum intra ſecreta uteri uirginalis intellige. Et ſi/
cut in ſancti ſpiritus ſanctificatione nulla ſentiẽda eſt fragilitas,ita & in par
tu uirginis nulla eſt intelligenda corruptio.Nouus enim huic ſeculo datus
eſt partus,nec immerito,qui enim in cœlis unicus filius eſt, conſequenter &
in terra unicus eſt,quia & unice naſcitur.Nota ſunt omnibus & in euãgeliis
decantata de hoc & ſcripta prophetarum quæ dicunt,quod uirgo concipiet Eſa. 7.
& pariet filium. Sed & partus ipſius mirabilem modũ Ezechiel propheta
ante formauerat,Mariam figuraliter portam domini nominans,per quam
ſcilicet dominus ingreſſus eſt mundum.Dicit ergo hoc modo:Porta autem Ezech.44.
quæ reſpicit ad Orientem clauſa erit,& non aperietur, & nemo tranſibit, &
clauſa erit.Quid tam euidens dici de conſecratione uirginis potuit? Clauſa
fuit in ea uirginitatis porta,per ipſam introiuit dominus deus Iſraël, & per
ipſam proceſſit,& in æternum porta uirginis clauſa,ſeruata uirginitate,per/
manſit.Igitur ſpiritus ſanctus refertur dominicæ carnis,& templi eius crea/
tor.Incipe hinc iam intelligere etiam ſancti ſpiritus maieſtatem. Conteſta/
tur enim euangelicus ſermo de ipſo,quod cum loquenti angelo ad uirginẽ
& dicenti:Quia paries filium,& uocabis nomen eius Ieſum,hic enim ſaluũ Luc.1.
faciet populum ſuum à peccatis ſuis:Illa reſpondiſſet:Quomodo fiet iſtud,
quoniam uirum non cognoſco? Dixit ei angelus dei: Spiritus ſanctus ue/
niet ſuper te,& uirtus altiſſimi obumbrabit tibi.Et ideo quod naſcetur ex te
ſanctum,uocabitur filius dei. Vide ergo cooperantem ſimplicem trinitatẽ.
Spiritus ſanctus uenire dicitur,& uirtus altiſſimi obumbrare ei. Quæ eſt au/
tem uirtus altiſſimi,niſi ipſe Chriſtus,qui eſt dei uirtus,& dei ſapientia? Cu/
ius hæc uirtus eſt? Inquit, altiſſimi.Adeſt ergo altiſſimus,adeſt uirtus altiſſi
mi,adeſt ſpiritus ſanctus.Hæc eſt trinitas ubiq; latens,ubiq; apparens, uo/
cabulis perſonisq; diſcreta inſeparabilis ſubſtantia deitatis.Quamuis ſolus
filius naſcatur ex uirgine,adeſt & altiſſimus, adeſt & ſpiritus ſanctus, ut &
conceptus uirginis ſanctificetur & partus.Verũ hæc quia ex ſcripturis pro/
pheticis aſſeruntur,poſſunt forte Iudæos quamuis ſint infideles & incredu/
li confutare.Sed pagani ſolent ridere nos, cum audiunt prædicari à nobis
uirginis partum,propter quod paucis & eorum obtrectationibus reſpon/
dendum eſt.Omnis partus,ut opinor,ex tribus conſtat.Si adultæ ætatis ſit
fœmina,ſi uirum adeat,ſi non ſit uitio ſterilitatis obclauſa. Ex his tribus in
hoc partu quem prædicamus unum defuit,uir,& hoc patet,quia qui naſce/
batur non erat terrenus homo,ſed cœleſtis.Per cœleſtem ſpiritum dicimus,
ſalua uirginis incorruptione,completa.Et tamen quid mirum uidetur ſi uir/
go cõceperit,cum Orientis auem quam Phœnicem uocant, in tantum ſine Phœnix.

coniuge naſci uel renaſci conſtet,ut ſemper & una ſit,& ſemper ſibi ipſa na/
Apes. ſcendo uel renaſcendo ſuccedat? Apes certe neſcire coniugia,nec fœtus ſexi/
bus ædere,omnibus palàm eſt.Sed & alia nonnulla deprehenduntur in hu
iuſcemodi ſorte naſcendi.Hoc ergo incredibile uidebitur diuina uirtute ad
totius mundi redintegrationem factum,cuius exempla etiam in animaliũ
natiuitate cernuntur? Et tamen mirandum cur hoc gentilibus impoſſibile
uideatur,qui credunt Mineruam ſuam de cerebro Iouis natam:quid ad cre
dendum difficilius? aut quid magis contra naturam? hic fœmina eſt,hic na
turæ ordo ſeruatur,hic conceptus & partus temporibus ſuis æditus. Ibi nu
ſquam fœmineus ſexus,ſed uir ſolus & partus.Qui illa credit,cur iſta mire/
tur? Sed & Liberum de fœmore eius aſſerunt natum.Ecce illud portenti ge/
nus eſt,& creditur.Venerem quoq;,quam Aphroditem uocant, deſpuma
maris(ſicut etiam nominis ipſius compoſitio oſtendit) credunt eſſe proge/
nitam:de ouo natos Caſtorem Pollucemq; confirmant: ex formica Myr/
midones,& alia mille ſunt,quæ contra rerum naturam uenientia,ipſis tamẽ
uiſa ſunt credibilia,ut Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos,& hominum
ex his ſegetem natam.Et cum hæc tot & talia figmenta crediderint, unũ eis
uerbum impoſſibile uidetur,quod adoleſcens fœmina diuinum germen,nõ
hominis uitio,ſed deo inſpirante,conceperit.Qui utiq; ad credendum diffi/
ciles ſunt illis,tot & tam turpibus monſtris fidem nequaquam commoda/
re debuerant.Si uero faciles ſunt ad credendum,multo promptius hæc no/
ſtra tam honeſta & tam ſancta recipere,quàm illa tam indigna & tam fœ/
da credere debuiſſent.Sed dicent fortaſſis,quia poſſibile quidem fuerit deo
ut uirgo conciperet,poſſibile etiam fuerit deo ut pareret: ſed indignum ui/
deri ut tãta illa maieſtas per genitales fœminæ trãſiret exceſſus:ubi quam/
uis nulla fuerit ex uirili admixtione commixtio, fuit tamen ipſius puerperij
obſcœnæ attrectationis iniuria:pro quo pauliſper eis ſecundum ſenſum ſu/
um reſpondeamus: Si quis uideat paruulum in profundo cœni necari, &
ipſe cum ſit uir magnus & potens, extremis (ut ita dixerim) plantis ingre/
diatur cœnum,& paruulum morientem liberet,pollutus ne à te accuſabitur
hic uir quod paululum luti calcauerit? an ut miſericors laudabitur,quod ui/
tam contulerit morituro? Sed hæc etiam de communi homine dicta ſint.
Redeamus nunc ad naturam eius qui natus eſt.Quantum putas natura ſo
lis eo inferior eſt? quantum creatura ſine dubio creatore. Intuere nunc ſolis
radios,ſi in cœni alicuius uoraginem dimittantur,nunquid iam aliquid in/
de pollutionis acquirũt? aut obſcœnorum illuſtratio ſolis ducetur iniurijs?
Ignis quoq; natura quãto eſt inferior his de quibus ſermo eſt? Et nulla ma
teria uel obſcœna,uel turpis adhibita ei ignem polluiſſe creditur. Cum ergo
hæc ita eſſe in rebus materialibus conſtet, tu in illa ſupereminenti & incor/
porea natura quæ ſuper omnem ignem & ſupra omne lumen eſt,pollutio/
nis ali/

nis aliquid putas aut obſcœnitatis incidere? Tum deinde etiam illud aduer
te:Nos hominem à deo creatum de terræ limo dicimus, quod ſi obſcœni/
tas deo reputatur,opus ſuum multo magis requirenti ei reputabitur opus
illud ab initio fabricanti,& ſuperfluum eſt dicere cur per obſcœna tranſie/
rit,cur obſcœna condiderit.Et ideo obſcœna hæc eſſe non natura,ſed obſer/
uantia docuit. Cæterum omnia quæ ſunt in corpore ex uno eodemq; luto
formata uſibus tantum & officijs naturalibus diſtinguuntur. Sed nec illud
quidem ab abſolutione uacare huius quæſtionis omittam, quod ſubſtãtia
dei quæ per omnia incorporea eſt,inſeri corporibus,uel capi ab eis principa/
liter non poteſt,niſi aliqua media ſit ſubſtãtia ſpiritualis,quæ capax eſſe di/
uini ſpiritus poſſit. Verbi gratia,ut ſi dicamus: Lux omnia quidẽ membra
corporis illuſtrare poteſt,nullo tamen hoc niſi à ſolo oculo capi poteſt, ſo/
lus enim oculus eſt qui capax ſit lucis.Et filius ergo dei naſcitur ex uirgine,
non principaliter ſoli carni ſociatus,ſed anima inter carnem deumq; media
generatus.Anima ergo media,& in ſecreta rationabilis ſpiritus arce uerbũ
dei capiente,abſq; ulla quam ſuſpicaris iniuria deus natus eſt ex uirgine. Et
ideo nihil ibi turpe putandum eſt,ubi ſanctificatio ſpiritus inerat,& anima
quæ erat dei capax,particeps fiebat etiam carnis.Nihil ibi ducas impoſſibi
le,ubi aderat uirtus altiſſimi.Nihil de humana fragilitate cogites,ubi pleni/
tudo inerat deitatis(Crucifixus ſub Pontio Pilato,deſcendit in inferna) Do
cet apoſtolus Paulus illuminatos debere eſſe oculos cordis noſtri ad intelli/ Epheſ.3.
gendum quæ ſit altitudo,latitudo,& profundum.Crucis eam partem quæ
in terram defixa eſt profundum appellauit.Altitudinem uero illam quæ in
aërem porrecta ſublimis erigitur.Latitudinem quoq; illam quæ diſtenta in
dexteram leuamq; protẽditur.Cum ergo tot ſpecies mortis ſint, quibus de
hac uita exitus dari hominibus ſolet,uult nos Apoſtolus illuminatos corde
ſcire rationem,cur ex his omnibus crucis potius ſpecies ad mortem delecta
ſit ſaluatoris.Vnde ſciendum eſt,quod crux iſta triumphus erat, triumphi
enim inſigne eſt trophæum,trophæum autem deuicti hoſtis indicium eſt.
Quia ergo aduenies Chriſtus,ſicut Apoſtolus dicit,tria pariter regna ſub/
iecit,hoc enim dicit ubi ait: Quia in nomine Ieſu omne genu flectatur cœle/ Philip.2.
ſtium,terreſtrium,& infernorum,& hæc omnia ſua morte uincebat, conue/
niens myſterio mors quæſita eſt,ut in aërem ſublimatus, & aërias ſubiugãs
poteſtates,uictoriam de his ſupernis & cœleſtibus traderet: expanſas autẽ
manus tota die,ſicut propheta dicit: Tendit manus ad populum incredibi/ Eſa.65.
lem,qui eſt in terra,ut incredulos conteſtaretur & inuitaret credentes: eam
uero partem quæ ſub terram demergitur,quod inferna ſibi regna ſubijce/
ret.Etenim ut breuiter aliqua etiam de ſecretioribus perſtringamus, ab ini/
tio deus cum feciſſet mundum,præfecit ei & præpoſuit quaſdam uirtutum
cœleſtium poteſtates,quibus regeretur & diſpenſaretur mortalium genus.

Deute.32. Quod ita factum Moyſes indicat in Deuteronomij cantico ubi dicit: Cum diuideret excelſus gentes, ſtatuit terminos gentium ſecundum numerū angelorum dei, ſed horū nonnulli ſicut & ipſe qui princeps appellatus eſt mundi datam ſibi à deo poteſtatem niſi his quibus acceperant legibus temperarunt, nec humanū genus diuinis obedire præceptis, ſed ſuis parere præuaricationibus docuerūt. Et hinc aduerſum nos peccatorū chirographa ſcripta ſunt, quia ut propheta dicit, peccatis noſtris uenundati ſumus. Preciū nanq; animæ ſuæ unuſquiſq; conſequitur cum concupiſcentiæ ſatiffecerint. Iſtud ergo uniuſcuiuſq; chirographū ab illis rectoribus peſſimis tenebatur, quod Chriſtus detraxit aduenies, & hac eos poteſtate nudauit, idq; ſub ingenti
Coloſſ.2. myſterio Paulus indicat, cū dicit de eo: Delēs quod aduerſum nos erat chirographum, & affigens illud cruci ſuæ, traduxit principatus & poteſtates, triumphans eos in ſemetipſo. Rectores ergo illi quos humano generi præfecerat in tyrannidis contumaciam uerſi impugnare commiſſos ſibi homines aggreſſi ſunt, & peccati prælijs debellare. Sicut Ezechiel propheta myſticis
Ezech.30. deſignat eloquijs cum dicit: In illa die procedent angeli feſtinantes exterminare Aethiopiam, eritq; inter eos perturbatio in die Aegypti, quoniam uenit. Recte ergo eos omnipotentia nudatos Chriſtus dicitur triumphaſſe, ablatamq; ab eis poteſtatem hominibus tradidiſſe. Sicut ad diſcipulos ſuLuc.10. os dicit ipſe in euangelio: Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutē inimici. Illos itaq; qui accepta poteſtate male abuſi ſunt ſubiectis, quoſdā ſuis ſubijcit crux Chriſti. Nos uero hoc eſt humanum genus edocet primo omnium uſq; ad mortem reſiſtere aduerſum peccatum, & libenter interitum pro pietate ſuſcipere. Tum deinde & obedientiæ nobis in hac eadem cruce proponit exemplum, ſicut illis qui aliquando rectores noſtri fuerant poſuit cōtumeliæ pœnas. Audi ergo
Philip.2. quomodo Apoſtolus uult per crucem Chriſti obediētiam nos docere: Hoc, inquit, ſentite in uobis quod & in Ieſu Chriſto, qui cum in forma dei eſſet non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualē deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo, factus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quia ergo ille magnus magiſter eſt qui fecerit & docuerit, ideo obedientiā quæ pijs morte etiam ſuſcepta ſeruanda eſt docuit ipſe prius pro hac moriēdo ſeruari. Sed fortaſſe terreatur aliqs in huiuſcemodi doctrina, quod quē paulo ante cum deo patre diximus ſempiternum, ac de eius ſubſtantia eſſe progenitum, quemq; regno, æternitate & maieſtate unum cū patre eſſe docuimus, nunc de eius morte tractemus. Sed nolo terrearis fidelis auditor, paulo poſt iſtum quem audis mortuum, rurſum uidebis immortalē, mors enim ab eo mortem ſpoliatura ſuſcipitur. Nam ſacramētum illud ſuſceptæ carnis, quod ſupra expoſuimus, hāc habet cauſam, ut diuina filij dei uirtus uelut

uelut hamus quidam erat habitu humanæ carnis obtectus. Et ſicut ante Apoſtolus dixit, habitu repertus ut homo, principem ergo mundi ut inui- Philip.2.
tare poſſet ad agonem, cui ipſe carnem ſuam uelut eſcam tradidit, ut hamo eum diuinitatis intrinſecus teneret inſertum, & effuſionem immaculati ſanguinis, qui peccati maculam neſcit, omnium peccata deleret, eorū duntaxat qui cruore eius poſtes fidei ſignaſſent. Sicuti ergo hamum eſca cōſeptum ſi piſcis rapiat, non ſolum eſcam cum hamo non remouet, ſed & ipſe de profundo eſca alijs futurus educitur: ita & is qui habebat mortis imperium rapuit quidem in mortem corpus Ieſu, nō ſentiens in eo hamū diuinitatis incluſum, ſed ubi deuorauit, hæſit ipſe cōtinuo, & diſruptis inferni clauſtris, uelut de profundo tractus traditē, ut eſca cæteris fiat. Quod ita futurū ſub hac eadem figura & Ezechiel dudum ſignauerat dicēs: Et extraham te in hamo Ezech.32.
meo, & extendam te ſuper terram, campi implebuntur de te, & conſtituā ſuper te omnes uolucres cœli, & ſaturabo ex te omēs beſtias terræ. Sed & Dauid dicit: Tu cōfregiſti capita draconis magni, dediſti eum in eſcam populi Pſal.73.
Aethiopum. Et Iob de eodē myſterio ſimiliter proteſtatur, ait enim ex perſona dei loquentis ad ſe: Aut adduces draconem in hamo, aut pones capiIob.40.
ſtrum circa nares eius. Non ergo damno aliquo aut iniuria diuinitatis Chriſtus in carne paſſus eſt, ſed ut per infirmitatem carnis operaretur ſalutem in medio terræ. Diuina natura in mortem per carnem deſcendit, non ut lege mortalium detineretur à morte, ſed ut per ſe reſurrecturus ianuas mortis aperiret: uelut ſi quis rex pergat ad gentem, in qua proprios habeat captiuitatis uinculo alligatos, deuictaq;, carcerem intret, in qua uincti detinebantur, ſoluat cathenis uincula, & clauſtra comminuat, & uinctos in remiſſionem educat, & eos qui ſedent in tenebris & in umbra mortis luci ac uitæ reſtituat. Ergo dicitur rex fuiſſe quidem in carcere, non tamen ea conditione qua cæteri qui tenebantur incluſi, ſed illi quidem ut pœnas ſoluerent, hic uero ut abſolueret pœnas. Cautiſſime autem qui ſymbolum tradiderunt, etiā tempus quo hæc ſub Pontio Pilato geſta ſunt, deſignauerunt, ne ex aliqua parte uelut uaga & incerta geſtorum traditio uacillaret. Sciendum ſanè eſt quod in eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habetur additum, deſcendit ad inferna, ſed neq; in Orientis eccleſijs habetur hic ſermo, uis tamen uerbi eadē uidetur eſſe in eo quod ſepultus dicitur. Sed quoniam tibi erga ſcripturas diuinas amor & ſtudium ſubiacet, ſine dubio dicis mihi oportere hæc magis euidentibus ſcripturæ diuinæ teſtimonijs approbari. Quanto enim magna ſunt quæ credenda ſunt, tanto idoneis & indubitatis teſtibus indigere uera eſt & cōſequens propoſitio. Sed nos tanquam ſcientibus legem loquentes, teſtimoniorum ſyluam breuitatis cauſa derelinquimus, pauca tamē ex multis, ſi etiam hoc requiritur, adhibemus, ſcientes ſtudioſis quibuſq; in ſcripturis diuinis latiſſimum teſtimoniorum pelagus patēre. Primo ergo omnium

ſciendum eſt,quod ipſa ratio crucis non omnibus una eadẽq; eſt,ſed aliud
1.Cor.1. gentibus,aliud Iudæis,aliud credẽtibus ſapit,ſicut & Apoſtolus dicit: Nos
autem prædicamus Chriſtum crucifixum,Iudæis quidem ſcandalum,gen-
tibus autem ſtulticiam,ipſis uero uocatis Iudæis & Græcis Chriſtũ dei uir-
Ibidem. tutem & dei ſapientiam.Et alibi: Verbum enim crucis pereuntibus quidem
ſtultitia eſt,his uero qui ſalui fiunt uirtus dei eſt.Iudæi ergo quibus ex lege
traditum fuerat,Chriſtum in æternum manſurum,ſcandalum patiebantur
de cruce eius,quia reſurrectionem eius recipere noluerunt.Gentibus autem
ſtultitia uidebatur deum mortem ſuſcepiſſe,quia ignorabant myſteriũ car-
nis aſſumptæ.Fideles uero qui & natum & paſſum in carne receperant, & à
mortuis reſurrexiſſe,merito uirtutem dei credebant eſſe,quæ uicerat mor-
tem.Primo ergo hoc ipſum quod Iudæi quibus prophetæ hæc prædixerãt,
non eſſent crediturí,ſed illi qui non à prophetis audierant: audi quomodo
prophetico ſermone ſignantur.Quibus non eſt,inquit,annunciatum de eo,
uidebunt,& qui non audierunt,intelligent.Quod autem his qui meditabã
tur legem dei à pueritia uſque ad ſenectutem non credentibus,ad gentes eſ-
ſet omne myſterium tranſlaturum,Eſaias hoc modo prædicit:Et faciet, in-
quit,dominus ſabaoth omnibus gentibus in monte iſto inueniri læticiam,
bibent uinum,unguentur unguento.Trade hæc omnia gentibus.Hoc em̃
conſilium dei omnipotentis ſuper omnes gentes.Sed dicent fortaſſe nobis
illi qui ſe iactant in ſcientia legis:Blaſphematis qui ſic dicitis dominum cor-
ruptioni mortis ſubiectum, & paſſioni crucis fuiſſe. Legite ergo quod ſcri-
Thren.4. ptum habetis in lamẽtationibus Hieremiæ ubi dicit:Spiritus uultus noſtri
Chriſtus dominus comprehenſus eſt in corruptionibus noſtris:in quo dixi
mus ſub umbra eius uiuemus in gẽtibus.Audis quomodo propheta Chri-
ſtum dominum comprehenſum eſſe, & pro nobis, id eſt, pro peccatis no-
ſtris corruptioni traditum. In cuius umbra quoniam populus ille qui per-
manſit incredulus,abiectus eſt,dicit,quia uiuemus non in Iſraël, ſed in gen-
tibus.Quod ſi operoſum nõ uidetur quàm poſſumus breuiter ſingula quæ
in euangelijs referuntur,qualiter in prophetis prædicta ſunt deſignemus,ut
hi qui prima fidei elementa ſuſcipiunt,teſtimonia hæc habeant in corde ſcri
pta,ut nulla eis unq; de his quæ credũt ambiguitas inimica ſurripiat. Edo-
cemus per euangelium quod Iudas unus de amicis & conuiuis Chriſti tra-
Pſal.40. diderit eum,audi quomodo prænuncietur in pſalmis: Qui mãducat,inquit,
Pſal.37. panes meos,ampliabit aduerſum me ſupplantationem.Et alibi:Amici mei
Pſal.54. & ꝓximi mei aduerſum me appropinquauerũt & ſteterũt.Et iterũ:Molliti
ſunt ſermones eius ſuper oleũ & ipſi ſunt iacula.Vis uidere quomodo mol
Mat.26. liti ſunt? Venit,inquit,Iudas ad Ieſum & dixit ei:Aue rabbi & oſculatus eſt
eum.Per molle ergo oſculi blandimentum execrabile iaculum proditionis
Luc.22. infixit.Vnde & dominus ad eum dixit:Iuda oſculo filium hominis tradis?

Triginta

Triginta argenteis audis eum appreciatum eſſe cupiditate proditoris. Au- Luc.22.
di & de hoc propheticam uocem.Et dixi,inquit,ad eos:Si bonum eſt in cõ- Zach.11.
ſpectu ueſtro date mercedem meam & abite.Et poſt hæc,inquit:Accepit tri
ginta argenteos,& miſit eos in domum domini in conflatorium. Nónne
hoc eſt quod in euangelijs ſcribitur,quia Iudas pœnitentia ductus reporta- Mat.27.
uit pecuniam & proiecit eam in templo & diſceſſit. Bene autem mercedem
ſuam dicit,uelut impugnantis & exprobrantis affectum.Etenim tam mul-
ta opera bona apud eos egerat.Cæcos eorum illuminauerat,claudis pedes,
paralyticis greſſum,mortuis quoq; reddiderat uitam.Pro ijs ergo omnibus
bonis mercedem reſtituunt ei mortem triginta argenteorum exiſtimatio-
ne penſatam.Refertur item in euangelijs quod uinctus ſit.Prædixit hoc ſer
mo propheticus per Eſaiam dicens: Væ animæ ipſorum quia cogitauerunt Eſa.3.
cogitationem peſſimam aduerſum ſeipſos dicentes: Alligemus iuſtũ, quia
inutilis eſt nobis.Sed dicet aliquis: Nunquid hæc de domino intelligenda
ſunt? nunquid dominus ab hominibus teneri poterat,& in iudicium protra
hi? Et de hoc te idem propheta conuincet,dicit enim his uerbis: Ipſe domi- Ibidem.
nus in iudicium ueni,& cũ ſenioribus & principibus populi. Iudicatur ergo
ipſe dominus ſecundum prophetæ teſtimonium,& nõ ſolum iudicatur,ſed
& flagellis cæditur,& palmis in faciem uerberatur & conſpuitur, & omnem
pro nobis perfert indignitatis iniuriam.Et quod hæc ſtupenda erant omni-
bus cum prædicarentur ab apoſtolis,idcirco etiam ex perſona ipſorum pro
pheta exclamat & dicit:Domine quis credidit auditui noſtro? Incredibile Eſa.53.
enim eſt ut deus dei filius iſta pertuliſſe dicatur.Et ideo prædicũtur per pro-
phetas,ne qua crediturís dubitatio naſceret.Ipſe ergo ex ſua perſona Chri-
ſtus dominus dicit:Dorſum meum dedi flagellis,& maxillas meas ad pal- Thren.3.
mas,& faciem meam non auerti à confuſione ſputorum.Scribitur etiã illud
inter cæteras paſſiones eius,quod alligantes eum duxerunt ad Pilatũ:præſi
gnauit etiam hoc propheta ubi dicit:Et alligantes adduxerunt eum ad xe-
nium regis Iarim:niſi ſi obijciat aliquis & dicat,ſed Pilatus non erat rex.Au
di ergo quid in ſequentibus euangelium refert:Audiens, inquit, Pilatus eũ
eſſe de Galilæa,miſit eum ad Herodem,qui erat tunc rex in Iſraël. Et bene
addidit nomen Iarim,quod eſt ſylueſter.Nõ enim erat Herodes de domo
Iſraël,nec de illa uinea Iſraëlitica quam eduxit dominus de Aegypto,& plã
tauerat in cornu in loco uberi,ſed erat ſylueſter,id eſt,ex ſylua alienigenarũ.
Et ideo ſylueſter appellatur,quaſi qui de Iſraëliticæ uitis nequaquam palmi
tibus pullulaſſet.Sed & quod ait propheta,xenium conuenienter aptauit.
Tunc enim Herodes & Pilatus(ut euangeliũ teſtatur) ex inimicis in concor- Luc.23.
diam reuocati ſunt.Et uelut reconciliationis ſuæ xeniũ uinctũ ſibijnuicẽ mit
tebant Ieſum.Quid intereſt dummodo Ieſus ubiq; diſſidentes reconciliet,
pacem reparet,cõcordiam reddat? Vnde etiam de hoc ſcriptum eſt in Iob:

Domi

Dominus reconciliat corda principum terræ. Refertur item quod cum Pila-
Luc. 23. tus uellet eum dimittere, omnis populus damauerit: Crucifige, crucifige eũ.
Hiere. 12. Prænunciat hoc Hieremias propheta dicens ex persona domini ipsius: Fa-
cta est, inquit, hæreditas mea mihi sicut leo in sylua. Dedit super me uocem
suam, propterea exosus sum eam. Et propter hoc, inquit, dereliqui domum
meam. Et iterum alibi dicit: Super quem aperuistis os uestrum, & aduersus
quem relaxastis linguas uestras. Cum iudicaretur scribitur tacuisse. Multæ
Psal. 37. de hoc scripturæ testantur, in psalmis dicitur: Factus sum sicut homo non
Ibidem. audiens, & non habens in ore suo increpationes. Et iterum: Ego autem sicut
surdus non audiebam, & sicut agnus coram tondente se, sic non aperuit os
suum. In humilitate iudicium eius sublatum est. Imposita scribitur corona
spinea. Audite de hoc in Canticis canticorum super iniquitates Hierusalem
Canti. 3. mirantis de iniuria filij patris uocem, & dicentis: Exite & uidete filiæ Hieru-
salem coronam qua coronauit eum mater sua. Sed & de spinis ita alius pro-
Esa. 5. pheta commemorat: Et expectaui ut faceret uuam, fecit autem spinas, &
non iusticiam, sed clamorem. Veruntamen ut mysterij secreta cognoscas,
oportebat eum, inquit, qui peccata mundi uenit auferre, etiam terræ maledi-
cta purgare, quæ protoplasto peccante, sententiam præuaricationis acce-
Gen. 3. perat, dicente domino: Maledicta terra in operibus tuis, spinas & tribulos
producat tibi. Propterea ergo spinis coronatur Iesus, ut prima illa condem-
nationis sententia solueretur. Ad crucem ducitur, & in ligno totius mundi
uita suspenditur. Vis & de hoc propheticis testimonijs confirmari? audi
Hiere. 11. Hieremiam dicentem: Venite & iniciamus lignum in pane eius, & contera-
Deut. 28. mus eum de terra uiuentium. Et iterum Moyses uelut deflens eos dicit: Et
erit uita tua suspensa ante oculos tuos, & timebis per diem & noctem, &
non credes uitæ tuæ. Sed transcurrendum nobis est, iam enim propositæ
breuitatis excedimus modum & breuiatum sermonem longa dissertione di-
stendimus, pauca tamen addemus, ne penitus quod cœpimus præteriisse
Ioan. 7. uideamur. Scribitur Iesus in latere percussus, aquam simul & sanguinem
Mat. 27. profudisse. Hoc quidem mysticum est, ipse enim dixerat, quia flumina de
uentre eius procedent aquæ uiuæ. Sed produxit & sanguinem, quem petie-
rant Iudæi uenire super se & filios suos. Produxit ergo aquam ut credentes
diluat, produxit & sanguinem, qui condemnat incredulos. Potest tamen
etiam intelligi quod duplicem gratiam baptismi figurauerit, unam quæ da-
tur per aquæ baptismum: aliam quæ per martyrium profusione sangui-
nis quæritur, utrunq; enim baptismum nominatur. Quod si & hoc quæris
cur non ex alio membro, sed ex latere produxisse dicatur aquam & sangui-
nem. Videtur mihi in latere per costam mulier indicari, quia fons peccati &
mortis de muliere prima, quæ fuit primi Adam costa, producitur. Scriptum
est quod in passione eius ab hora sexta usque ad horam nonam tenebræ

factæ sunt. Accipe de hoc prophetæ testimonium dicentis: Occidet tibi sol Amos. 8.
meridie. Et iterum Zacharias propheta: In illa, inquit, die nõ erit lux, sed fri Zach. 14.
gus & pruina erit uno die, & dies ille notus deo, & neq; dies neq; nox, & ad
uesperam erit lux. Quid tam euidentius à propheta dici potuit, ut iam hæc
non tam futura prædici, quàm narrari præterita uideantur, etiam pruinam
& frigus prædixit? Propterea enim Petrus calefaciebat se ad ignem, quia fri Mar. 14.
gus erat, & frigus patiebatur, non solum temporis, sed & fidei. Addidit etiã:
Et dies illa nota domino, neq; dies neq; nox. Quid est, neq; dies neq; nox?
nõnne aperte de infertis diei tenebris, & reuocata rursum luce disseruit? Nõ
fuit illa dies, neq; enim cœpit ab ortu solis, neque integra nox fuit: non enim
peracto diei cursu, spacia debita uel ab initio suscepit, uel ad ultimum termi
nata produxit, sed fugata per impiorum facinus lux reparatur ad uesperã.
Post horam enim nonam depulsis tenebris sol redditur mundo. Et iterum
aliud de hoc ipso testimonium dicit: Obscurabitur super terram in die lux. Mat. 27.
Docet euangelij prædicatio quod etiam milites diuiserunt sibi uestimenta
Iesu, & supra tunicam eius miserunt sortem. Hoc etiam curæ fuit spiritui
sancto prophetarum uocibus protestari cum dicit: Diuiserunt sibi uestimẽ- Psal. 21.
ta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Sed nec de illa quidem ue-
ste quam dicuntur milites illudentes induisse eum, id est, de ueste coccinea
prophetæ siluerunt. Audi enim quid dicit Esaias: Quis est iste qui uenit de Esa. 63.
Edom, rubor uestimentorũ eius ex Bosor? Quare rubicunda sunt uestimen
ta tua, & indumentum tuum tanquàm à torculari calcato? Vnde & ipse re-
spondit: Torcular calcaui solus filiæ Sion. Solus est enim qui peccatum non Ibidem.
fecit, & abstulit peccata mundi. Si enim per unum hominem mors introire,
quãto magis per unum hominem qui & deus erat potuit uita restitui? Re-
fertur etiam quod aceto potus sit, uel uino myrrato, quod est amarius felle.
Audi quid de hoc propheta prædixerit: Et dederunt, inquit, in esca mea fel, Psal. 68.
& in siti mea potauerunt me aceto. Atq; respondens iam tunc Moyses dice-
bat de populo illo: Ex uineis Sodomorum uitis eorum, & palmes eorum Deut. 32.
Gomorra. Vua eorum uua fellis, botrus amaritudinis ipsis. Et iterum ex-
probrans eos dicit: Populus stultus & nõ sapiens, hæc domino retribuisti? Ibidem.
Sed & in Canticis canticorum eadem prænunciantur, ubi etiam hortus in Canti. 5.
quo crucifixus est designatur, dicit ergo: Intraui in hortũ meum, soror mea
sponsa, & uindemiã myrram meã. Vbi euidenter uinum myrratum quo po
tatus est declarauit. Spiritũ post hæc scribitur reddidisse, prænũciatũ fuerat
& hoc per prophetã dicentem ex persona filij ad patrem: In manus tuas cõ
mendo spiritum meum. Sepultus quoq; perhibetur, & lapis magnus posi-
tus ad ostium monumẽti. Accipe etiam de hoc quod propheticus per Hie-
remiã sermo prædixerit: Mortificauerũt, inquit, in lacu uitã meam, & posue- Thren. 3.
runt lapidem super me. Euidẽtissima hæc sepulturæ eius indicia propheticis

uocibus designata sunt,accipe tamen & alia:A conspectu,inquit,iniquitatis ablatus est iustus,& erit in pace locus eius.Et alibi:Et dabo malignos in se/pultura eius.Item aliâs:Recubans dormiuit ut leo,& ut catulus leonis,quis susciṫabit eum?Sed & quod in infernum descendit, euidenter prænũciatur
Psal. 21. in psalmis ubi dicit:Et in puluerẽ mortis deduxisti me.Et iterum:Quæ uti/
Psal.29. litas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?Et iterũ: Descẽdisti
Psal.68. in limum profundi & non est substantia.Sed & Matthæus dicit: Tu es qui
Mat.11. uẽturus es,an aliũ expectamus?Vnde & Petrus dixit:Quia Christus mor/
1.Pet.3. tificatus carne,uiuificatus aũt spiritu.In ipso ait: Et eis qui in carcere inclusi erãt in diebus Noë,in quo etiã qd operis egerit in inferno, declaratur. Sed
Psal. 15. & ipse dominus per prophetã dicit,tanquàm de futuro: Quia non derelin/ques animam meam in inferno,nec dabis sanctum tuum uidere corruptio/nem:quod rursus prophetice nihilominus ostendit impletum cũ dicit: Do/mine eduxisti ab inferno animam meam,saluasti me à descendẽtibus in la/cum.Sequitur post hæc(Tertia die resurrexit)Resurrectionis gloria in Chri sto omne quod infirmũ & fragile uidebatur,absoluit. Si tibi pauloante nõ uidebatur esse possibile usq; ad mortem uenisse immortalem, aspice nunc quia qui deuicta morte resurrexisse dicitur,non potest esse mortalis,sed bo/nitatem in hoc intellige creatoris,quia eousq; ille miserando descendit, us/quequo tu peccando deiectus es.Nec creatorem omnium de hoc impossibi litatis accuses,ut ibi putes opus eius caduco lapsu potuisse concludi, quo ille id reparaturus peruenire non posset inferna & superna nobis dicuntur, qui certe corporis circunscriptione conclusi,intra præscriptæ nobis legis termi/nos continemur.Deo autem qui ubiq; est,& nusquam deest,quod inferum est,aut quod supernum patet.Veruntamen in assumptione corporis etiam ista complentur.Resuscitatur caro quæ deposita erat in sepulchro, ut adim/pleretur quod dictum est per prophetam:Quia non dabis sanctum tuum uidere corruptionem.Redit ergo uictor à mortuis,inferni secum spolia tra/hens,eduxit enim eos qui tenebantur à morte,sicut ipse prædixerat, ubi ait:
Ioan.12. Cum exaltatus fuero à terra,omnia ad me traham.Attestatur autem euan
Mat. 27. gelium de hoc cum dicit:Quia monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum dormientiũ resurrexerunt & apparuerunt multis,& ingressi sunt
Gal.4. sanctam ciuitatem illam de qua Apostolus dicit: Quæ autem sursum est Hierusalem libera est quæ est mater omnium nostrum.Sicut ad Hebræos
Heb.2. dicit:Decebat enim propter quem omnia,& per quem omnia,multos filios in gloriam adducentem,autorem salutis eorum per passionem consumma/ri.Igitur consummatam passionibus carnem atque in eam protoplasti la/psum resurrectionis uirtute reparatum,in dextera sedis dei altissimi collo/
Ephe.1 cauit.Vnde & Apostolus dicit:Qui simul consuscitauit nos, simulq; sedere fecit in cœlestibus,hic enim erat figulus qui, ut Hieremias docet propheta:

Vas

Vas de manu sua collapsum & confractum,rursum eleuauit manibus su/is,& reformauit sicut placuit in cõspectu eius.Placuit autem ut corpus qd' Hierc.18.
mortale & corruptibile susceperat,de sepulchri petra leuatum,& immorta/le atq; incorruptibile effectum:iam nõ in terrenis,sed in cœlestibus & in pa tris dextera collocaret.Plenæ sunt de his sacramentis scripturæ ueteris testa menti.Nullus super his propheta,nullus legislator aut psalmographus si/luit,sed omnis penè sacra de his loquitur pagina:& ideo superfluũ uideṫ, immorari nos ad congreganda testimonia:pauca tamen & admodũ pau/ca ponemus,ad ipsos fontes diuinorum uoluminũ remittentes eos qui po tare abundantius cupiunt:dicit ergo statim in psalmis: Ego dormiui & so/ Psal.3
mnũ cepi,& resurrexi:quoniam dominus suscepit me.Et iterum in alio lo/ Ibidẽ 11.
co:Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit dominus.Et alibi sicut iam superius diximus:Domine,eduxisti de inferno Ibidẽ 29
animam meam:saluasti me à descendentibus in lacum.Et in alio: Quoniã Ibidẽ 84.
conuersus uiuificasti me,& de abysso terræ iterum reduxisti me.Euidentis/sime autem in octogesimo & septimo psalmo de eo dicitur:Et factus sum sicut homo sine adiutorio,inter mortuos liber.Non dixit homo, sed sicut homo.Sicut homo enim erat,quia etiam descenderat in infernum: sed in/ter mortuos liber erat,quia à morte teneri non poterat. Et ideo in uno na/tura humanæ fragilitatis,in alio diuinæ maiestatis ostendiṫ:Osee aũt pro Osee.6
pheta etiam de tertia die manifeste prænũciat hoc modo:Sanabit nos,in/quit,post biduum:in die autem tertia resurgemus & uiuemus in conspectu eius.Hæc autem ex persona eorum dicit,qui cũ ipso die tertia resurgentes, de morte reuocãtur ad uitam:& ipsi sunt qui dicunt,die tertia resurgemus & uiuemus in cõspectu eius.Esaias uero aperte dicit:Qui educit de terra pa Esa.40
storem magnum ouiũ.Sed & mulieres quod uisuræ essent resurrectionẽ eius,scribis & pharisæis & populo nõ credentibus,etiam hoc prædixit Esa/ias his uerbis:Mulieres quæ uenitis ab spectaculo uenite: non enim est po Esa.12
pulus habens intellectum.Sed & de illis quæ post resurrectionẽ perrexisse dicuntur & quæsisse eum,& non inuenisse:sicut Maria refertur uenisse ante Ioan.20
lucem:& non inuento eo,flens dixisse ad angelos qui aderant: Quia tule/runt dominũ,& nescio ubi posuerunt eum:etiam hoc diciṫ in Canticis can Cant.3
ticorum:In cubili meo quæsiui,& nõ inueni eum.De illis quoq; quæ inue/nerunt eũ,& tenuerunt pedes eius,prædicitur in Canticis canticorũ:Tene/bo eum & nõ dimittã eum quem dilexerit anima mea.Hæc interim pauca de multis breuitati studentes posuimus,plura & relinquentes.(Ascendit in cœlos,sedet ad dexterã patris:indè uẽturus est iudicare uiuos & mortuos.) Consequentia breuitatis in fine sermonis hæc continent,in quibus qd' di/citur quidẽ palàm est,sed requiriṫ quo sensu intelligi debeant quæ dicunṫ. Nam ascendisse & sedisse,& uenturũ esse,si secundum dignitatẽ diuinitatis

intelligas,aliquid per hoc humanæ fragilitatis uidebitur indicari. Consum
matis etenim his,quæ in terra gerebantur, & animabus de inferni captiui
tate reuocatis,ascendere memoratur ad cœlos: sicut propheta prædixerat:
Ephe.4 Ascendens in altum,captiuam duxit captiuitatẽ:dedit dona hominibus. Il
la scilicet dona,quæ Petrus in Actibus apostolorum de spiritu sancto di
Actu.2. cebat:Exaltatus ergo dextera dei,effudit hoc donum quod uos auditis &
uidetis. Donum ergo spiritus sancti hominibus dedit: quia captiuitatem,
quam prius diabolus per peccatum deduxerat in infernum, Christus per
mortis suæ resurrectionem reuocauit ad cœlum. Ascendit ergo ad cœlos,
non ubi uerbum deus ante non fuerat:quippe qui erat semper in cœlis, &
manebat in patre:sed ubi uerbum caro factum ante non sedebat. Denicq;
quia nouus iste ingressus portarũ cœli ædituis & principibus uidebat, ui
dentes naturam carnis cœlorum secreta penetrantem,dicunt adinuicem,si
Psal.23. cut Dauid plenus spiritu enunciat: Tollite portas principes uestri,& eleua
mini portæ æternales,& introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? domi
nus fortis & potens,dominus potens in prælio. Quæ uox utiq; nõ propter
diuini atis potentiã,sed propter nouitatẽ carnis ascendentis ad dexteram
Psal.46. dei ferebatur. Dicit & alibi idem Dauid:Ascendit deus in iubilatione, dñs
in uoce tubæ. In uoce enim tubæ moris uictorum est redire de prælio. De
Psal.17. ipso quoq; & aliâs dicit:Qui ædificat in cœlo ascensum suũ. Etiã alibi:Qui
ascendit super cherubim & uolauit,uolauit super pennas uentorum. Sede
re quoq; ad dexteram patris,carnis assumptæ mysteriũ est:neq; eñ incor
poreæ illi naturæ conuenienter ista absq; assumptiõe carnis addunt: neq;
sedis cœlestis perfectum diuina natura,sed humana conquirit. Vnde & di
Psal.92 citur de eo:Parata sedes tua domine ex tunc,à seculo tu es. Parata ergo à se
culo sedes est,in qua sessurus erat is,in cuius nomine omne genu flectitur,
cœlestium,terrestrium & infernorum. Et omnis lingua confitebitur ei,quia
dominus Iesus Christus in gloria dei patris est:de quo & Dauid ita refert:
Psal.109. Dixit dñs dño meo,sede à dextris meis,donec ponã inimicos tuos scabel
lum pedũ tuorum. Quæ tamẽ dicta dominus in euangelio differens dice
Matt.22 bat ad pharisæos:Si ergo Dauid in spiritu dominũ uocat, quomodo fili
us eius est? Per quod ostendit secundũ spiritũ dominũ,secundũ carnẽ filiũ
Matt.26. esse Dauid. Vnde & ipse dominus iterũ dicit: Verũtamẽ dico uobis, amo
do uidebitis filium hominis sedentẽ à dextris filij dei. Et Petrus apostolus
1.Pet.3. dicit de Christo:Qui est in dextera dei, sedens in cœlis. Sed & Paulus ad
Ephe.3 Ephesios scribens:Secundum operationem,inquit,potentiæ uirtutis eius,
quam operatus est in Christo,suscitans eum à mortuis,& sedere faciẽs in
dextera sua. Quod autem ueniat iudicaturus uiuos & mortuos,multis qui
dem diuinarum scripturarum testimonijs edocetur:sed priusq; propheti
cis hæc eloquijs prædicta doceamus,illud necessario arbitror admonendũ
quod

quod ista fidei traditio quotidie nos uult de aduentu iudicis esse solicitos,
ut actus nostros ita præparemus,uelut reddituri imminenti iudici ratio
nẽ. Hoc enim erat quod & propheta dicebat de uiro beato: quia disponet Psal.111.
sermones suos in iudicio. Quid autẽ dicitur iudicare uiuos & mortuos, nisi
quod alij uiui,alij mortui ad iudicium ueniant? sed animæ simul iudicabũ
tur & corpora,in quibus uiuos animas,corpora mortuos nominauit. Sicut
& ipse dominus in euãgelio dicit:Nolite timere eos qui corpus possunt oc Matt.10
cidere,animæ autẽ nihil facere possunt:sed timete potius eũ qui potest ani
mam & corpus perdere in gehenna. Nunc iam paucis si uidetur etiam per
prophetas hæc prædicta esse doceamus. Plura autem testimonia cum uo
lueris,ipse tibi de scripturarum latitudine cõgregabis:dicit ergo Malachias Malach.
propheta:Ecce uenit dominus omnipotens,& quis sustinebit diem aduen cap.3. 4.
tus eius,aut quis sustinebit aspectũ eius? quia ipse ingreditur sicut ignis cõ
flatoris,& sicut spuma lauantium:& sedebit conflans eos, & purgans sicut
argentum & sicut aurum. Vt autem euidentius agnoscas quis sit dominus
de quo hæc dicuntur,audi quid & Daniel propheta prænunciat: Videbã,
inquit,in uisu,& ecce in nubibus cœli quasi filius hominis ueniens,& usque
ad uetustum dierum perueniet,& in conspectu eius oblatus est:& ipsi da
tus est principatus, & honor,& regnũ:& omnis populus, tribus & linguæ
ipsi seruiunt:& potestas eius potestas æterna,quæ nõ peribit: & regnũ eius
non corrumpetur. Ex his ergo edocemur,nõ solũ de aduẽtu & iudicio, sed
de potestate eius & regno:quia potestas eius æterna sit, & sine corruptiõis
fine sit regnũ:sicut in euangelio dicit:Regni eius non erit finis. Vnde ual Lu.1.
de alienus à fide est,qui regnũ Christi dicit aliquãdo finiendũ. Scire tamẽ
debemus,quod salutarem hunc Christi aduentum conabitur inimicus ad
decipiendũ fideles quosq; callida fraude simulare,& pro filio hominis qui
expectatur uenturus in maiestate patris sui filiũ perditionis in prodigijs &
signis mẽdacibus præparare,ut pro Christo mundo huic introducat anti
christum. De quo & ipse dominus in euãgelijs prædixit Iudæis:Quia ego
ueni in nomine patris mei,& non recepistis me:alius ueniet in nomine suo
& ipsum recipietis. Et iterũ dicit:Cũ uidebitis abominationẽ desolationis
in loco sancto,sicut dicit Daniel ꝓpheta:Qui legit,intelligat. Daniel ergo Dan.9
de aduentu erroris istius plenius & latius in suis uisionibus edocet: ex qui
bus ualde operosum est exempla nunc ponere:quia satis amplis narratio
nibus dilatant. Et ideo scire de his plenius delectantẽ ad ipsas magnas re
censendas remittimus uisiones. Sed & Apostolus de eo dicit: Ne quis uos Coloss.2
seducat ullo modo:quoniã nisi discessio uenerit primũ, & reuelatus fuerit Ephe.5
homo peccati,filius perditionis,qui aduersat & extollit se super omne qđ 2.Ioan.3
dicitur deus,aut quod colit:ita ut in templo dei sedeat,ostendẽs se tanq; sit
deus. Et paulo post:Et tunc reuelabitur,inquit,inimicus quem dominus Ie

ſus interficiet ſpiritu oris ſui,& euacuabit illuminatione aduentus ſui eum, cuius eſt aduentus ſecundum opera ſatanæ in omni uirtute,ſignis & prodi gijs mẽdacibus.Et iterum paulo poſt:Et ideo mittet illis deus operationẽ erroris ut credant mẽdacio,ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueri/ tati.Propterea ergo propheticis & euangelicis atq; apoſtolicis uocibus no bis prænunciatur hic error,ne quis pro aduentu Chriſti aduentum credat
Matt.13 antichriſti.Sed & ipſe dominus dixit:Cũ dixerint uobis,ecce hic Chriſtus, aut ecce illic,nolite credere:uenient enim multi pſeudochriſti & pſeudopro phetæ,& ſeducent multos.Sed quomodo demõſtrabitur iudiciũ ueri Chri
Lu.17 ſti uideamus:Sicut fulgur,inquit,de Oriente reſplendet uſq; ad Occiden/ tem:ita erit aduẽtus filij hominis.Cum enim aduenerit uerus dominus Ie/
Matt.25 ſus Chriſtus,ſedebit,& iudicium ſtatuet:ſicut euangelium dicit:Et ſegrega/
Rom.14 bit oues ab hœdis,& iuſtos ab iniuſtis.Sicut & Apoſtolus ſcribit:Quia o/ mnes nos ſtare oportet ante tribunal Chriſti:ut recipiat unuſquiſq; ꝓpria operis ſui prout geſſit,ſiue bona,ſiue mala:iudicabimur autem non ſolum
2.Cor.5 pro geſtis,ſed & pro cogitatis:ſecundum quod & ipſe Apoſtolus dicit: Inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus,aut etiam defendentibus in die quo iudicabit deus occulta hominum:ſed de his iſta ſufficiãt.Poſt hoc po/ nitur in ordine fidei:Et in ſpiritu ſancto.Ea quæ in ſuperioribus paulo la/ tius de Chriſto ſunt tradita ad incarnationis uel paſſionis eius myſterium pertinent.Quæ dum media intercedunt perſonæ ipſius coaptata ſancti ſpi ritus cõmemorationem paulo longius reddiderunt.Cæterum ſi ſolius diui nitatis ratio habeatur eo modo quo in principio dicitur:Credo in deo pa/ tre omnipotente.Et poſt hæc:in Ieſu Chriſto filio eius unico, domino no/ ſtro:ita iungitur,& in ſpiritu ſancto.Illa uero omnia quæ de Chriſto me/ morantur ad diſpenſationem carnis(ut diximus)ſpectant:igitur ſancti ſpi ritus memoratione adimpletur myſterium trinitatis.Sicut enim dicitur pa ter,& alius non eſt pater:unus dicitur & unigenitus filius,& alius unigeni/ tus non eſt:ita & ſpiritus ſanctus unus eſt,& alius non poteſt eſſe ſpiritus ſanctus.Vt ergo fiat diſtinctio perſonarum,affectionis uocabula ſecernũ/ tur,quibus ille pater intelligatur,ex quo omnia,& ipſe nõ habeat patrem: filius uero tanq; qui ex patre natus ſit,& ſpiritus ſanctus tanq; de dei ore ꝓ cedens & cuncta ſanctificans.Vt aũt una eadẽq; in trinitate diuinitas do ceat,ſicut dictũ eſt,in deo patre credi adiecta præpoſitione: ita & in Chri/ ſto filio eius,ita et in ſpiritu ſancto memorat.Sed ut manifeſtius fiat quod dicimus ,ex conſequentibus approbabitur.Sequitur nãq; poſt hunc ſermo nem(Sanctam eccleſiam,remiſſionem peccatorum,huius carnis reſurrecti/ onem)Non dixit,in ſanctam eccleſiam,nec in remiſſionem peccatorũ, nec in carnis reſurrectionem.Si enim addidiſſet in præpoſitionem,una eadẽq; uis fuiſſet cum ſuperioribus.Ne autem in illis quidem uocabulis,ubi de di/

uinitate

uinitate fides ordinatur,in deo patre dicitur & in Ieſu Chriſto filio eius,& in ſpiritu ſancto:in cæteris uero ubi nõ de diuinitate,ſed de creaturis ac my ſterijs ſermo eſt,in præpoſitio nõ addit,ut dicat,in ſanctam eccleſiam,ſed ſanctam eccleſiam credendam eſſe:nõ ut in deũ,ſed ut eccleſiã deo congre/ gatam:& remiſſionem peccatorum credendam eſſe,nõ in remiſſionẽ pec/ catorum:& reſurrectionẽ carnis,non in reſurrectionẽ carnis.Hac itaq; præ poſitionis ſyllaba creator à creaturis ſecernit,& diuina ſeparant ab huma/ nis.Is ergo ſpiritus ſanctus eſt,qui in ueteri teſtamento legem & prophe/ tas,in nouo uero euangelia & apoſtolos inſpirauit.Vnde & Apoſtolus di cit:Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata,utilis eſt ad docendũ. Et ideo quæ 2.Tim.3 ſunt noui ac ueteris inſtrumenti uolumina,quæ ſecundũ maiorũ traditio/ nẽ,per ipſum ſpiritũ ſanctũ inſpirata credunt, & eccleſijs Chriſti tradita, cõpetens uidetur in hoc loco euidenti numero,ſicut ex patrum monumen tis accepimus,deſignare:itaq; ueteris inſtrumenti primo omnium Moyſi quinq; libri ſunt traditi,Geneſis,Exodus,Leuiticus,Numeri, Deuterono/ miũ:poſt hoc Ieſu Naue,Iudicũ ſimul cũ Ruth: quatuor poſt hæc Regũ libri,quos Hebræi duos numerant, Paralipomenon,qui dierũ dicit liber: & Eſdræ libri duo,qui apud illos ſinguli cõputantur,& Heſter:prophetarũ uero Eſaias,Hieremias,Ezechiel,Daniel:præterea duodecim prophetarũ liber unus:Iob quoq;,& pſalmi Dauid ſinguli ſunt libri: Salomonis uero tres eccleſijs traditi,Prouerbia,Eccleſiaſtes,Cantica canticorũ. In his cõclu/ ſerunt librorũ numerũ ueteris teſtamenti. Noui uero, quatuor euangelia, Matthæi,Marci,Lucæ,Ioannis:Actus apoſtolorũ,quos deſcripſit Lucas: Pauli apoſtoli epiſtolas quatuordecim:Petri apoſtoli epiſtolas duas:Iaco bi fratris domini & apoſtoli unã: Iudæ unam:Ioannis tres: Apocalypſim Ioannis.Hæc ſunt quæ patres intra canonẽ cõcluſerunt,ex quibus fidei no ſtræ aſſertiones conſtare uoluerunt.Sciendum tamen eſt,quod & alij libri ſunt qui non canonici,ſed eccleſiaſtici à maioribus appellati ſunt: ut eſt Sa pientia Salomonis,& alia Sapientia quæ dicit filij Syrach:qui liber apud Latinos hoc ipſo generali uocabulo Eccleſiaſticus appellat:quo uocabulo non autor libelli,ſed ſcripturæ qualitas cognominata eſt. Eiuſdem ordinis eſt libellus Tobiæ & Iudith & Machabæorũ libri.In nouo uero teſtamen to libellus,qui dicit Paſtoris ſiue Hermatis,qui appellatur duæ uiæ,uel iu/ dicium ſecundũ Petrum:quæ omnia legi quidem in eccleſijs uoluerunt,nõ tamen proferri ad autoritatẽ ex his fidei cõfirmandã.Cæteras uero ſcriptu ras apocryphas nominarũt,quas in eccleſijs legi noluerũt.Hæc nobis à pa tribus(ut dixi) tradita opportunum uiſum eſt hoc in loco deſignare ad in/ ſtructionẽ eorũ qui prima fidei elemẽta ſuſcipiunt:ut ſciant ex quibus ſibi fontibus uerbi dei hauriẽda ſint pocula. Tenet deinde traditio fidei ſanctã eccleſiã. Cauſam iam ſuperius diximus,cur nõ dixerit etiã in ſanctam eccle/

ſiam,ſed ſanctã eccleſiam.Hi ergo qui ſupra in uno deo credere docti ſunt ſub myſterio trinitatis,credere etiã hoc debent,unã eſſe eccleſiã ſanctam,in qua una eſt fides:& unũ baptiſma,in quo unus deus creditᵉ pater, & unus dominus Ieſus Chriſtus filius eius, & unus ſpiritus ſanctus. Iſta eſt ergo ſancta eccleſia non habens maculam ac rugam.Multi enim & alij eccleſias cõgregarũt:ut Marcion & Valẽtinus,ut Hebion,ut Manichæus,ut Arius, & cæteri omnes hæretici.Sed illæ eccleſiæ nõ ſunt ſine macula aut ruga per/
Pſal.25. fidiæ.Et ideo dicebat de illis propheta:Odiui eccleſiam malignantiũ,& cũ impijs non ſedebo.De hac autem eccleſia quæ fidem Chriſti integram ſer
Cant.6 uat,audi quid dicit ſpiritus ſanctus in Canticis canticorum:Vna eſt colum ba mea,una eſt perfecta genitricis ſuæ.Qui ergo hanc fidem in eccleſia ſuſceperit, non declinet in concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introeat.Conciliũ nãq; uanitatis eſt,quod ait Marcion, qui negat patrem Chriſti deum eſſe creatorem,qui per filium ſuũ fecerit mundum.Cõcilium uanitatis quod Hebion docet:ita Chriſto credi debere, ut & circũciſio car/nis,& obſeruatio ſabbati,& ſacrificiorũ ſolẽnitas,cæteraq; omnes obſerua tiones ſecundũ literã legis teneantᵉ.Conciliũ eſt uanitatis quod Manichæ us docet.Primũ,quod ſe paracletũ nominauit:tum deinde quod mũdum à malo factum dicit:deum creatorẽ negat:teſtamentũ uetus repudiat: unã bonam,aliam malã naturam ſibi inuicẽ aduerſantes aſſerit:coæternas deo animas hominũ ſecundum Pythagoricos in pecudes & animalia & beſti/as redire per diuerſos naſcẽdi circulos adſtruit:reſurrectionẽ carnis noſtræ negat:paſſionẽ domini & natiuitatẽ nõ in ueritate carnis, ſed in phãtaſijs fuiſſe confirmat.Conciliũ uanitatis eſt quod Paulus Samoſatenus,& poſt eius ſucceſſor Fotinus,qui aſſeruit Chriſtum non fuiſſe ante ſecula natum ex patre,ſed ex Maria cœpiſſe:& non eũ deũ hominẽ natũ,ſed ex homine deũ exiſtimat factũ.Conciliũ uanitatis eſt & quod Arius atq; Eunomius docuit,qui filiũ dei nõ ex ipſa patris ſubſtãtia natũ,ſed ex nihilo creatũ uo lunt,& filiũ dei habere initiũ,& minorẽ eſſe patre:ſed & ſpiritum ſanctum nõ ſolum minorẽ eſſe,ſed & mittendariũ aſſerunt.Conciliũ uanitatis eſt & quod illi aiunt, qui filiũ quidẽ de ſubſtãtia patris fatentᵉ,ſanctũ uero ſpiri/tũ ſeparant & ſecernunt,cũ utiq; unã eandẽq; uirtutẽ & diuinitatẽ oſtẽde/
Matt.28 rit trinitatis ſaluator in euãgelio cũ dicit:Baptizate gẽtes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.Et eſt aperte impiũ ſeparari ab homine quod diui nitus iungitᵉ.Conciliũ uanitatis eſt & hoc,quod olim cõgregauit pertinax & praua cõtentio,aſſerens quidẽ Chriſtum carnẽ humanã ſuſcepiſſe,nõ ta men animã rationalẽ:cũ utiq; & carni & animæ & ſenſui,& menti una ea/demq; ſalus à Chriſto collata ſit.Sed & illud concilium uanitatis eſt,quod Donatus per Aphricã traditionis eccleſiam criminando contraxit:& quod Nouatus ſolicitauit, lapſis pœnitentiã denegãdo,& ſecundas nuptias non iniri

miri:eas etiam,ſi neceſſitas exigit,cõdemnando.Has omnes ergo uelut cõ/gregationes malignantium fuge:ſed & eos ſi qui illi ſunt,qui dicuntur aſſe rere,quod filius dei nõ ita uideat,uel nouerit patrem ſicut ipſe noſcitᵉ,& ui/detur à patre:uel regnum Chriſti eſſe finiẽdum:uel carnis reſurrectionem non integra naturæ ſuæ ſubſtantia reparandam:futurum dei iuſtum erga omnes negare iudicium:diabolum debita abſoluere damnatiõe pœnarũ. Ab his,inquam,omnibus fidelis declinet auditus:ſanctam uero eccleſiã te/neat,quæ deum patrem omnipotentem,& unigenitum filium eius Ieſum Chriſtum dominum noſtrum,& ſpiritum ſanctũ concordi & conſona ſub ſtantiæ ratione profitetur,filiumq; dei natum ex uirgine,& paſſum pro ſa lute humana,& reſurrexiſſe à mortuis in eadem carne qua natus eſt: credit eundemq; uenturum iudicem omnium ſperat,in qua & remiſſio peccato/rum,& carnis reſurrectio prædicatur.Verum de remiſſione peccatorũ ſuſ ficere deberet ſola credulitas. Quis emꝫ cauſas aut rationẽ requirat,ubi in/dulgentia principalis eſt?Et tamen cum terreni regis liberalitas diſcuſſioni non ſit obnoxia,ab humana temeritate diſcutitur diuina largitio. Solent enim cum irriſione dicere aduerſum nos pagani quod ipſi nos decipiamus qui putamus crimina quæ opere cõmiſſa ſunt,uerbis poſſe purgari:& aiũt: Nunquid poteſt qui homicidium commiſit,homicida non eſſe: aut adul/ter non uideri,qui adulterium perpetrauit?Quomodo huiuſcemodi crimi num reus,ſanctus uobis effici uidetur & purus?Sed ad hæc (ut dixi) meli/us fide quàm ratione reſpondeo.Rex enim eſt omnium qui promiſit, ter/ræ cœliq; dominus eſt qui hæc pollicetur.Vis ut ei,qui me hominem ex ter ra fecit,credam quod ex criminoſo me faciat innocentem:& qui me cum eſ/ſem cæcus fecit uidere,uel cum eſſem ſurdus audire me fecit: qui mihi clau/do reddidit greſſum,innocentiam mihi perditam non poterit reparare?Et tamẽ ueniamus ad ipſius naturæ teſtimonium.Occidere hominẽ nõ ſem/per criminoſum eſt,ſed malicia non legibus occidere criminoſum eſt.Non ergo factum me in talibus,quia interdum & recte fit,ſed animus male con ſulẽs damnat.Si ergo animus in me,qui criminoſus effectus eſt,& in quo origo fuit uitij corrigatur,cur tibi non uidear poſſe innocens effici,qui pri/us fuerã criminoſus?Si enim(ut ſupra oſtendimus)conſtat quod nõ in fa/cto,ſed in uoluntate ſit crimẽ:ſicut mala uolũtas autore malo dæmone pec cato me & morti fecit obnoxium:ita bona uoluntas mutata autore bono deo,innocẽtiæ me reddit & uitæ.Similis cauſa in cæteris criminibus.Et hoc modo fides noſtra non inuenitur naturalibus rationibus aduerſari,dũ re/miſſio peccatorum non geſtis quæ mutari non poſſunt,ſed animo quẽ de malo in bonum uerti poſſe certũ deputatur.Sed ultimus iſte ſermo,qui re/ſurrectionem prænunciat,ſummam totius perfectionis ſuccincta breuita/te concludit.Quamuis etiã de hoc nõ ſolum à gentilibus,ſed etiam ab hæ/

reticis fides impugnetur eccleſiæ. Nam Valentinus reſurrectionem carnis omnimodo negat, & Manichæus, ſicut ſuperius oſtẽdimus. Sed & iſti, qui Eſaiam prophetam dicentem quidem: Reſurgent mortui, & ſuſcitabuntur qui in monumentis ſunt: audire noluerunt, nec Danielem ſapiẽtiſſimum omnium prophetantem: Quia tunc reſurgent qui ſunt in terræ puluere, hi quidem in uitam æternam, hi autem in opprobrium & confuſionem æternam. Inde uel in euangelijs quæ recipere uidentur, diſcere debuerunt à domino ſaluatore noſtro Saducæos docente dictũ. Quod aũt reſurgãt mor/
Exo. 3. tui non legiſtis quomodo dicit Moyſes in rubo: Deus Abrahã, deus Iſaac & deus Iacob: deus autem non eſt mortuorũ. In quo etiam quæ ſit & quã/
Matt. 22. ta reſurrectionis gloria, in ſuperioribus memorauit, cũ dixit: In reſurrectio/
Luc. 20. ne autem mortuorum neq; nubẽt, neq; nubent, ſed erunt ſicut angeli dei. Reſurrectionis ergo uirtus, angelicum hominibus cõfert ſtatum: ut qui de terra reſurrexerunt, non iterum in terra cum pedibus, ſed in cœlo cũ angelis uiuant: quos tamen ad hoc ratio uitæ prioris admiſerit: illos ſcilicet qui iam non carni ſeruiũt, ſed animæ ſuæ, carnem caſtis pudicitiæ frenis in obedientia ſancti ſpiritus ſubiugauerunt, & omni eam uitiorum labe tenuatam, & ad ſpiritualem gloriam ſanctificationis uirtute mutatam, angelorũ quoq; meruerint conſortijs miſceri. Sed infideles reclamant & dicũt: Quomodo poteſt caro quæ putrefacta diſſoluitur, aut in puluerem uertit, maris etiam quæ interdum profundo ſoluitur, fluctibusq; diſpergitur, recolligi rurſum & reintegrari in unũ, & corpus ex ea hominis reparari? Ad quos primam interim reſponſionem ſermonibus Pauli faciamus, dicẽtes eis: Inſipiens tu quod ſeminas non uiuificabitur niſi prius moriatur. Et quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum tritici, aut alicuius cæterorum ſeminũ: deus autẽ dat illi corpus pro ut uult. Quod ergo in ſeminibus quæ tu in terra iacis, per annos ſingulos fieri uides, hoc in tua carne, quæ dei lege ſeminat in terra, futurũ eſſe non credis? Cur quæſo te nunc anguſtus & inualidus diuinæ potentiæ exiſtimator es, ut diſperſum uniuſcuiuſq; carnis puluerem in ſuam rationem colligi & reparari poſſe nõ cenſeas, cum uideas quod etiam mortale ingenium demerſas in profundum terræ metallorum uenas rimat: & artificis oculus aurum uidet, in quo imperitus terram putet? Nec tantum quidem concedimus ei qui fecit hominem, quantũ homo qui ab ipſo factus eſt, aſſequi poteſt? Et cũ auri eſſe propriam uenam, & argenti aliã, æris quoq; longe diſparẽ, ferri quoq; & plumbi diuerſas in terra ſpecies terræ latere, mortale deprehendat ingenium, diuina uirtus inuenire poſſe ac diſcernere non putabit uniuſcuiuſq; carnis proprium ſenſum, etiam ſi uideat eſſe diſperſum? Sed adhuc tentemus animas quæ deficiũt in fide naturalibus rationibus adiuuare. Si quis diuerſa ſemina in unum permiſceat, & hæc indiſcreta ſeminet, uel paſſim ſpargat

ſpargat in terram, nónne uniuſcuiuſq; ſeminis quocũq; loco fuerit ſatio, cõ petenti tempore ſecundum naturæ ſuæ ſpeciẽ germen producit, & culmum ſuæ formæ ſuiq; corporis reparat? Ita ergo & uniuſcuiuſq; carnis ſubſtãtiæ q̃uis uarie & diuerſe diſperſa ſit: ratio tamen ipſa quæ ineſt unicuiq; carni, immortalis eſt. Tẽpore quo ſeminatis in terram corporibus primũ uerbũ dei uoluntate, cum arriſerit collectum de terra, & attractum ſubſtãtiæ ſuæ ſenſum reddit a creparat in illa ſpecie quam mors aliquando diſſoluerat. Et ita fit ut unicuiq; animæ nõ confuſum, aut extraneum corpus, ſed ſuum quod habuerat reparetur: ut cõſequenter poſſit pro agonibus præſentis uitæ cum anima ſua caro uel pudica coronari, uel impudica puniri. Et ideo ſatis cauta & prouida adiectione eccleſia noſtra ſymboli docet, quæ in eo qđ à cæteris traditur, carnis reſurrectionẽ, uno addito pronomine tradit, huius carnis reſurrectionem. Huius ſine dubio quãis qui profitetur ſignaculo crucis fronti impoſito contegit, quo ſciat unuſquiſq; fideliũ carnẽ ſuam ſi mundam ſeruauerit à peccato, futurã uas eſſe honoris utile domino ad omne opus bonũ paratum: ſi uero cõtaminata fuerit in peccatis, futurã eſſe uas iræ ad interitũ. Iam uero de ipſa reſurrectionis gloria, & de repromiſſionum magnitudine, ſi quis plenius ſcire deſiderat, omnibus penè diuinis uoluminibus inueniet indicari, ex quibus nos cõmonitionis tantummodo gratia pauca in præſenti loco memorantes, finem iniuncti à te opuſculi faciemus. Igitur apoſtolus Paulus quod reſurgant mortui, talibus aſſerit argumentis, dicens: Quod ſi reſurrectio mortuorũ nõ eſt, ergo nec Chriſtus 1. Cor. 15
reſurrexit. Si aũt Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra: uacua eſt & fides noſtra. Et paulo poſt: Nunc aũt Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientiũ. Quoniam quidem per hominẽ mors, & per hominem reſurrectio mortuorũ. Sicut enim in Adam omnes moriunt, ita in Chriſto omnes uiuificant: unuſquiſq; aũt in ſuo ordine, initium Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti in aduentu eius, deinde finis. Et in cõſequẽtibus addit etiam hæc: Ecce myſterium uobis dico: Omnes quidem reſurgemus, Ibidem
ſed nõ omnes immutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet emm tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Sed & ad Theſſalonicenſes nihilominus ſcribens dicit: Nolo aũt uos ignorare 1. Theſ. 4.
fratres de dormiẽtibus, ut nõ cõtriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habẽt. Nã & ſi credimus qa Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita deus eos q̃ dormierũt, per Ieſum adducet cũ illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini: quia nos qui uiuimus, qui relicti ſumus in aduentu domini, non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniã ipſe dominus in iuſſu, in uoce archangeli, in tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos qui uiuimus, qui relicti ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ita ſemper cum domino erimus.

Verũ

Verum ne existimes hæc Pauli solius prædicatione nouella signari: audi
Ezech.37. quid etiam Ezechiel propheta olim per spiritum præloquutus sit: Ecce,in/
quit,ego aperiam sepulchra uestra,& educã uos de sepulchris uestris. Iob
quoq; mysticis redundans totus eloquijs,audi quàm euidenter resurrecti/
onẽ prædicet mortuorum.Est,inquit,arboris spes:si enim abscissa fuerit,ite
rum pullulabit,& uirgultum eius nũq; deficit:quod si senuerit,in terra erit
radix eius.Si autẽ in petra mortuus fuerit truncus eius,odore aquæ reflo/
rebit,& faciet fruticẽ quasi nouella.Vir uero si mortuus fuerit,abijt:& mor
talis si ceciderit,ultra iam non erit.Non tibi uidetur in his cum quodã pu/
dore arguere homines & dicere:Ità ne est stultum hominum genus,ut cũ
Als*redire. uideant abscissæ arbori uitam * recipere,ipsi nec lignis simile aliquid de se/
metipsis,nec arboribus opinentur?Vt autem scias quod uelut interrogan
tis,quomodo legendum sit quod dixit:Mortalis autem cum ceciderit,non
resurget:de consequentibus probat.Subiungit nãq; statim: Si autem mor
tuus fuerit homo,uiuet.Et paulo post dicit:Expectabo usq;quo nunc hau/
rit. Hæc quidẽ dicta sunt ad cõprobationem professionis nostræ, qua con
fitemur in symbolo huius carnis resurrectionem.Quod enim adiunctum
est,huius,uide quàm consonum sit omnibus his,quæ de exemplis diuino/
rum uoluminũ memorabamus.Quid enim aliud indicatur in dictis Iob,
quæ superius exposuimus,cum dicit:quia suscitauit pellem meam quæ hæc
nunc haurit,id est,quæ ista tormenta perpetitur.Nónne aperte huius car/
nis dicit resurrectionem futuram?Huius,inquam,quæ tribulationũ & ten
1.Cor.15. tationum cruciamenta nunc sustinet.Sed & Apostolus cum dicit:Oportet
enim corruptibile hoc induere incorruptionem,& mortale hoc induere im
mortalitatem:nunquid non corpus suum quodammodo contingentis,&
digito palpantis est uox?Hoc ergo quod nunc corruptibile corpus est,re/
surrectionis gratia incorruptibile erit.Et nunc quod mortale est,immorta/
1.Thessal.4 litatis uirtutibus induetur:ut sicut Christus resurrexit à mortuis,iã nõ mo/
ritur,neq; mors ei ultra dominabit:ita qui & in Christo resurgunt,nec cor/
ruptionem sentiant ultra,nec mortem:non natura carnis abiecta,sed de cõ
ditione eius & qualitate mutata.Erit ergo corpus quod resurget à mortuis
incorruptibile & immortale:non solum iustorum, sed etiam peccatorum.
Iustorum quidem,ut semper possint permanere cum Christo:peccatorum
uero,ut absq; internicione sui debitas luant pœnas.Quod autem iusti sem
per cum domino Christo permaneant, iam & in superioribus edocui/
mus,ubi ostendimus quia Apostolus dicit: Deinde nos qui uiuimus, qui
relicti sumus,simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aẽ-
ra:& ita semper cũ domino erimus.Nec mora sacrosancta sanctorum cor
pora in tantam gloriam resurrectionis mutabuntur,ut in occursum domi/
ni suspensa nubibus & aẽre uectata rapiantur:cum ipse Apostolus expo/
nens

nens quantum conferat deus his qui diligunt eum,dicat:Qui transforma/ Philip.3
bit corpus humilitatis nostræ,conforme corporis filij claritatis suæ. Nihil
ergo absurdum est,si sanctorum corpora dicantur nubibus in aëra sustol/
li;cũ ad formã corporis Christi quod in dextera dei sedet,dicant esse refor
manda.Sed hoc sanctus Apostolus uel de se,uel de cæteris sui loci,uel me/
riti addit & dicit:Quia coëxcitauit nos cum Christo,simulq; fecit sedere in
cœlestibus.Vnde cum hæc & horum similia quàm plurima in repromissio
nibus habeat resurrectio iustorum,non erit iam difficile credere etiam illa
quæ prophetæ prædixerunt:quod iusti fulgebũt sicut sol,& sicut splendor Sap.3
firmamenti in regno dei.Quid enim difficile uidebitur eos fulgorem solis Matt.13
habituros & syderum ac firmamenti huius splendore decorandos:quibus
uel uita & conuersatio angelorum dei paratur in cœlis:uel confirmandi di/
cuntur ad gloriam corporis Christi:ad quam gloriam saluatoris ore pro/
missam,respiciens sanctus Apostolus dicit:Quia seminatur corpus anima 1.Co.15
le,surget corpus spirituale.Si enim uerum est(sicut certe uerũ est)quod iu/
stos quosq; & sanctos angelorum consortijs sociabit diuina dignatio, cer/
tum est quod & corpora sanctarum in spiritualis corporis gloriam uertat.
Nec hoc cõtra naturalem corporis rationem uideatur esse promissum. Si
enim secundum ea quæ scripta sunt,quod accipiẽs deus limũ terræ plasma Gen.2
uit hominem,credimus:& hoc est natura corporis nostri,ut uoluntate dei
terra uerteretur in carnem,quid tibi aut absurdum aut contrariũ uidetur,si
eisdem rationibus quibus lutum profecisse dicit in corpus animale,in cor/
pus proficere spirituale credatur?hæc quidẽ atq; his similia multa inuenies
in scripturis diuinis de resurrectione iustorum.Dabitur & peccatoribus,ut
supra diximus,incorruptiõis & immortalitatis de resurrectione cõditio: ut
sicut iustis ministrat ad perpetuitatem gloriæ,ita peccatoribus ad prolixita
tem confusionis & pœnæ.Sic enim propheticum definit eloquium:cuius &
paulo ante meminimus,ubi dicit:Et multi resurgẽt de terræ puluere:hi qui
dem in uitam æternam,hi autem in confusionem & opprobrium æternũ.
Si ergo intelleximus qua ueneratione deus omnipotens pater dicatur,quõ
ue sacramento dominus noster Iesus Christus unicus filius eius habeat,
& qua perfectiõe sanctus spiritus eius nominetur,atq; sancta trinitas unũ
sit per substantiam,sed affecta personisq; discreta:quid etiam partus uir/
ginis,quid uerbi in carne natiuitas,quid sacramentum crucis, quid utilitas
diuini ad inferna descensus: quid resurrrectionis gloria,& animarum de in/
fernis reuocata captiuitas: quid etiam ascensus ad cœlum,& uenturi iudi/
cis expectatio:sed & sanctæ ecclesiæ aduersum congregationes uanitatis,
qualis haberi debeat agnitio,qui sacrorum uoluminũ numerus:quæue hæ
reticorum uitanda conuenticula:atque in peccatorum remissione qui ad di
uinam libertatem in ea quæ ratio naturalis obsistat: & ut carnis nostræ re/
surrectionẽ

ſurrectionē nō ſolū diuinæ uocis,ſed ipſius domini & ſaluatoris exemplū & cōſequentia naturalis rationis aſſignet,ſi inquam hæc ſecundū traditiōis ſupra expoſitæ regulam cōſequenter aduertimus, deprecemur ut nobis & omnibus qui hæc audiunt,cōcedat dñs fide qua ſuſcepimus cuſtodita curſu cōſummato expectare repoſitam coronam iuſticiæ,& inueniri inter eos qui reſurgunt in uitam æternā,liberari uero à confuſione & opprobrio ſempiterno:per Chriſtum dominū noſtrū,per quem eſt deo patri omnipotenti cum ſancto ſpiritu gloria & imperium in ſecula ſeculorum.Amen.

LIBELLVS DE SINGVLARITATE CLERICORVM: in quo docetur,à domino fuiſſe reuelatū,ne ſacerdotes cū fœminis cōmune haberēt contuberniū.Sed ne uelut ſomnia torē irrideat quiſquam,quod per reuelationē dominū iuſſiſſe acceperat,per ſcripturarū ſacra teſtimonia ante iuſſum fuiſſe,oſtendit. Caput unicū.

PRomiſeram quidem uobis ante tempus epiſtolā filij chariſſimi,quæ omniū morum inſtituta de lege cōmendans, ſummatim omnia etiā contineret,quæcunq; uniuerſis clericis generaliter ad dirigendam regulam competunt diſciplinæ.Sed quia nunc de fœminarum cōmoratione uulgariter inter uos quidam ignominioſe deuoluti ſunt,etiam de hac re ſpecialiter uobis domini correptionē ſcribere compulſus ſum:qui miſerum me pro ueſtra negligentia cum ſeueritate conueniens,mandare præcepit,ne clerici cū fœminis cōmorentur.Et licet hæc admonitio ſola literarum mearum auto-
Gen. 17. ritate ſufficeret,tamen ne me ſomniatorem irrideat quiſquam,ſicut Ioſeph fratres irriſerunt:ſcripturarum addimus firmitatē,ut omnes ſciant hoc etiā modo per reuelationē dominū iubere,quod literis cognoſcit ante iuſſiſſe: nec nos eſſe adulterantes uerbū domini,aut uolentes iactanter de reuelationibus gloriari,ſed ſic ante conſpectum domini referendo nō mētiri quod loquimur:ſicut à domino cōfidimus nos nō audiſſe mendaciū, præſumen-
2.Cor.4 tes uocem apoſtoli Pauli proteſtantis:Non enim ſumus,inquit, ſicut plurimi adulterantes uerbū dei,ſed ex ſynceritate ſicut ex deo corā ipſo in Chriſto loquimur.In dolore itaq; maximo cōſtituti de quibuſdam putrefactis membris corporis noſtri,& in gemitu iacturam lamentantis eccleſiæ, quæ per ſegnitiem noſtram redigitur per dies ſingulos ad nimiam paucitatem, credimus nos ex parte aliqua ſubleuari,quod diligentiæ noſtræ negligentia quorundā obeſſe non poſſit,quibus nunq; noſtræ literæ defuerūt, quæ per abſentiam noſtram frequentiam omnibus penſauerunt diſſimulatiōis ſuæ:ut unuſquiſq; cōtemptor reum ſemetipſum conſcribat,nos aūt libera fronte contemptoribus exclamemus,quod Salomon confidenter exprobrat.Quo-

brat:Quoniam quidem uocabam,inquit,& non obaudiebatis:& extendebam uerba mea,& non intendebatis:ſed irrita faciebatis mea conſilia,meis autem increpationibus non intendebatis.Itaq; & ego ueſtræ perditioni ſuperridebo.Gratulabor ergo aduerſum uos,cum aduenerit uobis interitus,cum aduenerit uobis ſubito tumultus:euerſio aūt ſimul & procellæ, & cum aduenerit uobis preſſura & expugnatio.Erit enim cum me inuocaueritis,ego autem non exaudiam uos.Quærent me mali,& nō inueniēt:oderunt enim ſapientiam.Verbum aūt domini nō aſſumpſerunt,neq; uoluerunt meis conſilijs intendere.Spreuerunt enim meas correptiones. Ideoq; edent uiæ ſuæ fructus,& ſua impietate ſatiabuntur.Ad uos nunc mea exhortatio conuertitur,quos nolumus experiri talia præcipitia ruinarū.Metuite quantum poteſtis eiuſmodi caſus exitia.Et in iſta ſubuerſione labentium uos experimenta perterreant.Nimiū præceps eſt qui tranſire contendit,ubi alium conſpexerit cecidiſſe:& uehementer infrenis eſt,cui non incutitur timor alio pereunte.Amator uero eſt ſalutis ſuæ,q euitat alienæ mortis incurſum.Et ipſe eſt prouidus,qui ſolicitus fit cladibus cæterorum: ſicut Salomon approbat,dicens:Aſtutus uidens malum puniri,uehemēter erudietur.Et iterum:Cadentibus impijs iuſti uehementer terrebuntur.Aduerſa eſt confidentia,quæ periculis uitam ſuam pro certo cōmendat. Et lubrica ſpes eſt,quæ inter fomenta peccati ſaluari ſe ſperat. Incerta uictoria eſt, inter hoſtilia arma pugnare.Et impoſſibilis liberatio eſt,flammis circūdari,nec ardere:quod Salomon nō negat, dicens: Quis alligabit in ſinu ſuo Prouer.6. ignem,ueſtimenta autem ſua nō comburet? Aut quis ambulabit ſuper carbones ignis,pedes uero non comburet? Sic qui introierit ad uxorem proximi ſui,nō erit immunis:neq; omnis qui tangit eā. Credite quæſo uos creditе diuinæ fidei,quinimò plus quàm noſtræ:quia omne quicquid pollicetur nō poteſt fallere,dicente dño:Facilius eſt,inquit,cœlū & terrā præterire, q̄ Lu.16 de lege unū apicem cadere.Et iterū:Cœlum & terra tranſibunt,uerba aūt Matt.24 mea nō præteribūt.Ipſi ergo nos fallimus,quotiēs inordinaliter credimus, æſtimantes per fidē noſtrā legis præcepta mutari:ut inter maſculos & fœminas ſperemus paſſim caſtitatē immobilem cuſtodiri.Difficile quis uenenū bibet,& uiuet. Verendū eſt dormienti in ripa ne cadat,cum dicat Apoſtolus:Qui ſe putat ſtare,uideat ne cadat.In hac parte expedit plus bene ti- 1.Cor.10 mere,quàm male fidere.Et utilius eſt infirmū ſe homo cognoſcat, ut fortis exiſtat: q̄ fortis uideri uelit,& infirmus emergat.De qua re præſumptores obiurgat Apoſtolus,dicēs:Si quis putat ſe aliquid eſſe, cū nihil ſit, ſeipſum Gal.6. implanat.Pro certo implanator proprius ſuam animā decipit,qui non cauendo contraria noxijs rebus ſemet ipſe cōmiſerit.Ille aūtē tutius ſibi cōſulit,qui circa malos ſemper infidus ſpecies quaſcūq; noxias extimeſcit:quorum diſtantiā Salomon diſſeruit,dicens: Sapiens timendo declinabit ab Prouer.14

omni malo:Insipiens aũt confidens sui miscetur iniquo.Magnum sapien/
tiæ diuinæ consilium inuentum est,ubi timoris auxilio liberemur.Magna
cõpendia prouidentiæ,ut aliquando fiat uirtus & uictoria per timorẽ.Ma
gna remedia dominus contulit ad salutẽ,ut habeat & timidus laudẽ: sicut
Eccĩ.25 Salomon repetit,dicens:Beatus uir qui ueretur omnia per metũ.Inæstima
bilis dñi misericordia,quæ undiq; homini suo contulit gloriã: & incompre
hensibilis pietas,quæ scilicet pugnas dedit & palmas:ut confitendo mascu
lorum sæuitiam superemus,& timendo fœminarum blandimenta uinca/
mus,dummodo & de uirtute & de infirmitate super nos dominus glorias
operetur:ut in omnibus & per omnia omnipotentẽ semet ipse testetur: di/
uidens differentias triumphorũ,ut tam cõsilijs q̃ uiribus à nobis bella uin
cantur,ne si uicerimus solius fidei fortitudine cõtra Salomonẽ uacua essent
Sapientiæ ar ma sumenda. opera sapientiæ.Nunc igitur sapientiæ arma gestanda,ubi fœminei & ui/
rilis sexus certamẽ indicit.Vnde Salomon sic instruit,dicens: Prudẽtiam,
Prouer.2. inquit,fac notam tibi,ut te seruet à muliere aliena & pessima.Videte nunc
prudentiam in isto bello non fidem nobis datam esse uictricem,quæ nos
timiditatis remedio liberasset:& cõtemplamini quæ sunt modo arma su/
mẽda,si uultis habere legis auxilia.Estote timidi,ut fitis intrepidi:& licet ti
mor in certamine infirmitas esse uideatur,tamen secundum uerbũ Apo/
2.Cor.12. stoli:uirtus in infirmitate perficitur.Separamini deprecor separamini à cõ
tagione pestifera.Quantumcũq; fuerit unusquisq; longius ab aduersis,tã/
tum nõ sentit aduersa.Minus uoluptatibus stimulat,qui non est ubi fre/
quentia est uoluptatum.Et minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias
1.Tim.6. non uidet.Si admittimus Apostolum dicentem:Qui uolunt,inquit, diui/
tes fieri,incidunt in tentationẽ & in muscipulas diaboli,& desideria multa
& inutilia & noxia,quæ mergunt hominẽ in perditionẽ & in interitũ. Nõ
aliter tentationibus subiacet,qui iunctus est fœminæ:in qua nihil est aliud
Aculeus pec/ cati forma mulieris. nisi quod feriat proximantẽ.Aculeus peccati facta est forma fœminea: &
mortis conditio non aliunde surrexit,nisi de muliebri substãtia.Quod Sa-
Eccĩ 25. lomon ad nostram solicitudinem memorat,dicens: A muliere factũ est ini
tiũ peccati,& propter hãc omnes morimur.Inde mortales tenemur,nec te/
neri timemus.Quid si iam immortales essemus? Per mulierẽ liberauit nos
equidẽ Christus.Sed unde adhuc morimur,formidare debemus .Tunc li/
Gen.3. beratio ipsa constabit in fœmina,si à nobis mors reuincatur,quæ per fœmi
nam uenerat.Cæterum si adhuc per mulierem circa nos scandala domina/
tur,liberationis Christi fecimus pro certo dispendium.Siquidem in futu/
rum spes ista libertatis manet,quam fidei nostræ Christum credimus con/
tulisse:ut tunc nobis omnino mulier non noceat,cũ & ipsa mors fuerit eua/
cuata. Nam si modo putamus nos intentabiles esse muliebribus iaculis,
1.Cor.4 quid ergo restat cœlestibus regnis? Nõ immerito tales sensus Apostolus
increpat

increpat,dicens:Iam satiati estis,iam diuites facti estis:sine nobis regnatis,
& utinã regnetis.Tempus ergo luctaminis adhuc geritꝰ,& mors per fœmi-
nam adhuc usq; grassatur.Mentior si non uidemus exinde interitus pluri/
morum.Quanti & quales episcopi & clerici simul & laici post cõfessionum
uictoriarumq; calcata certamina,post magnalia & signa uel mirabilia usq;
quaq; mõstrata,noscunt cũ his omnibus naufragasse, cum uolunt in naui
fragili nauigare? Quãtos leones domuit una infirmitas delicata,quæ cũ sit
uilis & misera,de magnis efficit prædã? Quod Salomon loquit,dicẽs:Pre/ Prouer.6.
cium meretricis tãtum est unius panis, mulier autẽ preciosas animas capit.
Ante nos ista tractant,& nullis terroribus cohercemur.Quid faceremus si
opinionibus tantũmodo gestas historias audiremus? Sed hæc est semper
incredulitas humanæ duritiæ,ut nõ solum audiendo,sed etiã uidendo non
credat alteros interisse,nisi & seipsam uiderit interire: nec sociorũ mortibus
quatitur,dum illos emeritos aut inualidos opinat. Se autẽ multũ mereri,
aut multũ ualere fiducialiter putat,nesciens præberi cunctis exempla,cũ fu
erint quibusdã irrogata supplicia:sicut dñs in euangelio proponit, & dicit:
Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis fuerint peccatores, qui ta- Lu.13.
lia passi sunt? Nõ,dico uobis:nisi pœnitentiã habueritis, similiter perietis:
sicut illi supra quos cecidit turris in Syloë,& occidit eos. Putatis quoniã &
ipsi debitores fuerunt præ omnibus hominibus habitantibus in Hierusa/
lẽ? Nõ,dico uobis:si nõ pœnituerit is,similiter perietis . Miramur si Adam Adam sedu/ ctus ab Eua.
per Euam seductus est,quẽ nulla morientiũ exempla præcesserant, nisi iuf
sio una constrinxerat,cũ modo nos nec innumerabiles mortes,nec infinita
iussa cõpescant? Quibus cõuenienter dicitur secundum increpationem do
mini.Si Adam uidisset mortes,quæ factæ sunt in uobis,olim in cilicio & ci Matt.11.
nere pœnitentiã egisset.Dico aũt uobis,quoniam Adæ tolerabilius erit in Mar.10
die iudicij,q̃ uobis.Longe sit pestis ista & lues & clãdestina pernicies. Q q̃
inordinabilis fœminæ propinquitas iaculat,cuius uicinia est delictorũ la/
trociniũ.Non est in hac societate syncerita approbabilis, quæ collisiones
habet uelut quibusdam fluctibus turbulentas.In hac familiaritate non ha
bitat amica concordia:quoniã non nisi discordantes inimicitias creat. Fecit Mulier uiri adiutoriũ.
equidem uiro dominus mulierem adiutricem,sed serpentis inuidia perso/
nam sumpsit hostilem.Quod si illa de uiro suo nata usq; hodie ipsum cui
iungitur tentat:quanto magis illa quæ copulatur nulla lege coniuncta? Et
si illi qui duo sunt in carne una concreti tentationibus mutuis inuicem pun
guntur,quid faciẽt hi qui in una carne nec nati,nec iuncti sunt? Præsertim
quia nec deum iam inuocare permittitur,qui charitate alterius auocat: nec
sinitur cogitare diuina qui sibi quæsiuit,cui exhiberet domesticam curam.
Propter quod sic Apostolus cõsulit,dicens:Volo uos sine solicitudine esse. 1.Cor.7
Qui sine uxore est,solicitus est quomodo placeat deo:qui autẽ habet uxo/

rem,cogitat quæ sunt huius mũdi,quomodo placeat uxori. Quid est nũc quod in hac coniunctione delectet,in qua sunt solæ pugnæ? Aut quæ utilitas fauet,ubi non sunt officia coniugalia,quando nec ipsa possunt esse secura? Casuale est omne quod fœminæ est,& copulatio eius semp infesta est. Fœdere suo magnas molestias præstat,& cui adhæserit contra fas,insanabilẽ ingerit plagam. De carbonibus scintillæ dissiliunt,de ferro rubigo nutritur:morbos aspides sibilant,& mulier fundit concupiscentiæ pestilentiã: quam Salomon sic comparat,dicens: De uestimẽtis procedit tinea,& à mu liere iniquitas uiri. Volo scire quæ sit affectio ista cõmunis,quæ morbi dissensio semper ambigua,quæ propositum suum nutantibus consilijs impugnando conturbat. Vt quid sibi adhibuit mulierem, qui ducere cõtempsit uxorem? Omnis qui nõ manducauerit carnem,ut quid habitationẽ suam carnis apparatibus replet? Et qui non biberit uinum,quid uini oblectatione perfruitur? Quasi non aliquoties habendo nec gustando copia esculentis animus pascitur,& uini odoriferi sola fragrãtia suscitat sæpius animus, quid per hypocrisim uult ab hominibus abstinens dici, & in secreto carnibus & ebrietate distendi? Habẽt multi diuitias quas suis usibus negãt,sed pro cupiditate cõseruãt: quibus si nulla cupiditas inhæsisset, nec cupiditatis insignia possiderẽt. At uero quia cupiditate possessi sunt,perfruũt animo quod usu nõ tangunt. Ita his qui despexit uinculũ nuptiarũ,& aliter uinculis fœmineis obligat,cuius nullo cõcubitu misceat,desiderio tamẽ,uisu,colloquio,cõiunctione semper oblectat. Nam si desideriũ fœminæ non haberet,nunc fœminã suis oblectamẽtis assumeret. Imò uero insuper mihi suspectum placitum dedit,qui nõ legitimã duxit,& legitimã recusauit,nisi fallor in publico argumentatus est hominibus promittere sanctitatem, & in occulto sine uxore non esse. Duo argumenta sanctitatis & libidinis hinc & inde miranda sunt,quæ utraq; inuicem tegunt,& utraq; inuicem produnt. Ingeniosus eunuchus & mœchus inuidet sibi dum consulit, & dum quærit utrũq; neutrum facit,ut sanctus minime deputetur, qui non uera coniunctione perfruatur:cũ Paulus apostolus dicat: Alligatus es uxori? ne quæsieris solutionem. Solutus es ab uxore? ne quæsieris uxorẽ. Sed cõsentio non esse castitatis huius pudicitiam uiolatam. Suspicioſis tamen malam porrigit famam,& pudicitiæ bonum frustra intrinsecus laborioso agone custodit,quod forinsecus efficit infamari,destruens magisterium Pauli prouidẽtis pariter & monentis: Vt quid,inquit,libertas mea iudicat ab infideli cõsciẽtia? Si ergo gratiæ particípo,ut quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Peius est quàm mœchari cõtinentiam ducere criminosam, & infamẽ ferre sanctimoniam. Blasphemiam ingerit religioni,quam contulit: qui qđ confitetur,non ante omnes impleuerit,ne Christianitas credatur esse fallacia,& mœchatio uideatur esse sanctitatis uelamento uestita. Propter quod dominus

Ecci.42

1.Cor.7

Ibidem 10.

dominus in euangelio sic præmonet,dicens: Sic luceat lumẽ uestrũ coram hominibus,ut uidentes opera uestra bona magnificent patrẽ uestrũ qui in cœlis est. Hoc sequit & Paulus apostolus,dicens: Non ergo blasphemetur bonum uestrum. Et iterum: Prouidentes bona nõ tantũ corã deo, sed etiã corã hominibus. Et alio loco: Siue ergo manducatis,siue bibitis, siue aliud quid facitis,omnia in gloriã dei facite. Et estote sine scãdalo Iudæis & Græcis & ecclesiæ dei,sicut & ego per omnia omnibus placeo. Sed opponit forsitan,quid est quod ipse iterũ dixerit? Si hominibus placere uellem, Christi seruus nõ essem. Nunc̃ se quæcũq; dicta legis excludũt, sed certis locis responsa uniuersa defixa sunt. Illic placere hominibus nõ licet,ubi uolũtas hominũ nõ capit dñi uoluntatem. Vbi uero acceptant homines, quod ad gloriam proficit dei,innotescere omnibus ipse Paulus apostolus præcepit: Vnusquisq;,inquit,nostrum proximo suo placeat ad bonã ædificationẽ. Quale ergo præmiũ sanctitatis expectat,qui nõ solum blasphemiã sanctitatis ab infidelibus prouocat,sed etiã fidelibus pernicioſum præbet exemplar: ut infirmi sub prætextu dilectionis subtiliter fornicent,& pudicus impudicissime castitatis præbeat magisteriũ,destruens quod Paulus apostolus cõminat: Perijt,inquit,frater infirmus in tua conscientia,propter quem Christus passus est? Sic aũt peccantes in fratres & percutiẽtes cõscientiã eorũ infirmã in Christũ peccatis: & quidẽ nõ hoc iuuenibus tantũ,sed & senibus cõgruit,fratrũ imbecillitati cõsulere,ne senectus perire prouocet iuuentutẽ,ex qua debent omnia salutaria documenta procedere: sicut Eleazarus in libro Machabæorũ profitetur,& dicit: Præmitti malo in infernũ quàm patrias leges deserere: nõ em ætatẽ nostrã dignũ est fingere,ut multi adolescentiũ arbitrati Eleazarũ nonaginta annorũ transisse ad uitã alienigenarum: & ipsi propter meã simulationẽ,& propter modicũ & corruptibile tẽpus uitæ per me seducant: & odium ac maculã senectuti meæ acquirã. Ille maluit uitam suã tormentis obijcere,quàm cuic̃ magister perditionis existere: & nos ubi nulla tormenta sunt,fluxibus solis nolumus saluandos fratres anteponere: nec contenti sumus ullis cruciatibus tam nobis prodesse, quàm cæteris,cũ ille noluit uiuere moriturus: sicut inferius prosequutus est dicens: Quamobrẽ fortiter uita excedens,senectute dignus apparebo,adolescentibus aũt exemplũ forte relinquã,ut prompto animo ac fortiter pro grauibus & sanctis legibus honestæ morti succedant. Cum hoc etiã laicos deceat,ne aut extraneis occasionẽ blasphemandi,aut fraternitati opportunitatẽ fornicationis opponant,tum maxime clericos uehemẽter necessitas ista cõstringat,quibus aut religio blasphemata,aut fraternitas perdita pœnas duplices irrogabit. Nec inuenient in iudicio domini ullũ omnino solatium,qui alienigenis & fratribus peccandi fomitem ministrarunt. Propter quod sic Paulus apostolus Titum instruit,dicens: Teipsum bonorum factorum

Matt.5

Rom.14

1.Cor.10

Obiectio Gal.1

Rom.8

1.Cor.8

2.Mach.6

Eleazari cõstantia.

ctorum præbens exemplum in doctrina,in integritate,in grauitate,in uer/
bo ſano atq; irreprehenſibili:ut aduerſarius reuereatur nihil habẽs de no/
Ibidem bis dicere mali.Et iterum:Omnibus,inquit,fidem bonam oſtende,ut bo/
nam doctrinam ſaluatoris domini noſtri præferant in omnibus. Sic & ad
1.Tim.4 Timotheum ſcribit,dicens:Forma eſto fidelibus in ſermone, in conuerſa/
tione,in charitate,in fide,in caſtitate.Quod & Petrus apoſtolus hortatur,
1.Pet.2 dicens:Couerſatio,inquit,ueſtra in gentibus bona ſit,ut in eo quod detra/
hunt de uobis tanquam de malefactoribus,de bonis operibus ueſtris glo/
Ibidem. rificent deum.Et iterum:Quoniam ſic eſt,inquit,uoluntas dei,ut benefaciẽ
tes obmuteſcere faciatis ſtultorum hominum ignorãtiam. Nec quiſquam
*Als * uiuere.* ſibi proponat & dicat * habere uolo quod uincam:hoc eſt enim dicere, ui/
uere deſidero ſub ruina.Quis tam ſtultus,qui arctari cupiat ad laborẽ, cui
offertur delicatus triumphus? neq; enim duplex triumphus eſt ſub fœmi/
næ præſentia probari uictorem,cẽ eſt in ſingularitate ſeruare integrã ſpon
ſionem ſanctimoniæ.Et cum ſit unus titulus gloriarum,hoc loco unus for/
tis eſt,qui ſatis laborat:& cum illo qui parum laborãdo uicerit,pariter mu/
neratur.Quid quod ille qui minimo conſummatus aſſcribitur,qui ſe omni
Matt.19 tempore fœmineis affectibus oſtentat abſciſſum? Quia eum dominus in
euangelio perfectum uocat, qui totum ſuis uſibus amputauerit patrimo/
nium.Certe etiam cuicunq; quotidiani triumphi pro caſtitate non deſunt,
quia nunc̃q; deſiderijs carnalibus ſpiritũ ceſſat infeſtare corpus humanũ:
Gal.5. quod Apoſtolus affirmat,dicens:Caro,inquit,concupiſcit aduerſus ſpiri/
tum,ſpiritus autẽ aduerſus carnem:hæc enim inuicem aduerſantur ſibi: ut
non quæcunq; uultis,illa faciatis.Habes nunc carnem tuam,quam ſuperes
Hemitritæus febris tertia/ na una & di/ midia. ſemper.Quid tibi uis alteram uelle conducere? Nemo ſuper unam febrem
cupit adhibere peiorem,ne incipiat hemitritæo inſanabili laborare,cui nul
lus ualeat medicus ſubuenire.Neq; aliquis ſuper onus proprium tollit in/
ſuper alienum,ne oneribus duobus oppreſſus uſq; ad inferos demergat.
Vnde ſic Hieremias propheta docet ſanctitatis pondus ſingulariter ſuſti/
Thren.3 nendum.Bonum eſt,inquit,uiro cum portauerit iugum graue in iuuentu/
te ſua,ſedebit ſingulariter & ſilebit,quoniã tulit ſuper ſe iugum graue. Sed
ſi quiſquam malignus obſecutor ad dictum apoſtoli Pauli confugiet dicẽ/
Gal.6. tis:Onera ueſtra ſuſtinete inuicẽ,& ſic implebitis legem Chriſti. Non hæc
ſunt onera,quæ Paulus apoſtolus imperat ſubuehenda, ſed ut tolerantes
noſmetipſos diſcordia nulla diſcernat,& in tentationibus conſtitutis fratri
bus mutua præbeamus auxilia,non ut ipſi nobis tentamẽta per fœminas
procuremus,ſed ut tentamentorum magis pondera ſubleuemus,cum ſci/
at quale ſit ſanctitatis iugum,quod uix ſingulare portetur.De quo non ſo
Matt. 19. Ibidem. lum ipſe,ſed & dominus uoluit certum definire præceptum, dicens:Non
omnes capiunt uerbum iſtud,ſed quibus datum eſt.Et iterum:Qui poteſt
capere

capere,capiat.Si ergo difficile ſingulariter magnitudo iſtius ponderis tole/
ratur,quomodo tolerabit̃ ſi geminatis ponderibus prægrauetur? Et ſi ſin/
gulares penè omnes uix durant carnales inſidias ſuſtinere,quid faciunt illi
qui ex utroq; latere gladijs impendentibus nõ contantur incumbere? Plus
dico:Si mariti & uxores deſideria cõiugalia quotidie gerentes ſibi nõ ſuffi/
ciunt,quid agunt illi qui ad augendas impugnationes fœminis ſociantur?
Ex improuiſo uel tranſeunter ad horam fœmineus aſpectus occurrens ue/ *Mulierũ inſi/ diæ et laqueꝰ.*
lut ſagittas alienis oculis iactat.Quando libera non eſt ſimplex reuerentia,
quid illic geritur,ubi libertatis ſumit mulier in contubernalitate cõſtantiã?
quando in domeſticis negocijs nunc lacertos ac fœmora lanificis operibus
nudat:nunc æſtuans detegit membra,nunc fatigata iactatur, aut in riſum
aliquãdo diſſoluit̃:nũc blanditias exhibet,& quod eſt uenenoſius ſup cun
cta,pſallere delectatur,aut canere? Cuius cantu tolerabilius eſt audire baſi
liſcum ſibilantem.Contra quam Salomon ſic nos cautos efficit,dicens:Cũ *Eccl.9*
ſaltatrice noli aſſiduus eſſe,nec audias illã,ne forte diſpereas in efficacia ei9.
Taceo reliqua,quæ magis pudenda ſunt quàm dicẽda:ſolum hoc dico, in
dolore uel in ira mulierem * angi conſpicere, iam non eſt ſine mulcedine. *Als*frangi*
Quid dicimus ſi uideas iocundantem,aut quod eſt deterius blandientem?
Semel dixerim,omnis inconueniens ſodalitas mulierum gluten eſt delicto *Eccl.9*
rum,& uiſcus toxicatum,quo diabolus aucupatur.Incongrua eſt ſodalitas
fœminarum:quarum ſodalitatem ita nos rurſum Salomon docet in oñi/
bus præcauere:Cum aliena,inquit,muliere ne ſedeas omnino,& ne alter/ *Ibidẽ*
ceris cũ illa in uino,ne forte declinet cor tuum in illã,& ſanguine tuo laba/
ris in perditionem.Poſtremo ſi animum noſtrum confidimus in hac com/
munitate durare ſemper,uel illud apud nos debet eſſe ſuſpectum, ne ipſæ
quæ nobiſcum conueniunt in noſipſos forſitan moueantur: aut in alteros
amores præ rapida ætate incitamentis furialibus ſtimulentur:& erit nobis
cauſa qd̃ peius eſt ſine cauſa,ut fornicatio nos maculet aliena, apud quos
ſuggeritur cæteris occaſio lupanaris,& crimine alieni reatus abſorbebimur,
cui noſipſi ſubornamus immundiciæ lenocinium.Propter quod apoſtolus
Paulus de ſimilibus ita nos inſtruit,dicens: Si propter eſcã frater tuus ſcan *Ro.14.*
dalizatur,iam non in charitate ambulas.Noli eſca tua illum perdere, pro/
pter quem Chriſtus mortuus eſt.Et iterum:Bonum eſt nõ manducare car *Ibidem*
nem,neq; bibere uinũ,neq; oſtendere in quo frater tuus offendit,aut ſcan
dalizatur,aut infirmatur.Et alio loco:Hoc,inquit,iudicate magis,ne pona/ *Ibidem*
tis offendiculum aut ſcandalũ fratri.Et de ſemetipſo ſic ait: Propter quod *1.Cor.8*
ſi cibus ſcãdalizat fratrẽ meũ,iam nõ manducabo carnẽ in æternum,ne fra
trem ſcandalizem.Cum ergo nos pulſat coniunctionis huius moleſtia de/
teſtabilis,& ſi adulteros non poteſt facere,facit tamen peiores adulteris &
incœſtis.Quis enim cordis alterius ſcrutator qualitatem uniuſcuiuſq; per/

pendat,& pro altera perſona contra ſatanã repugnator,circa deũ uero ido/
neus fideiuſſor eſſe præſumat? De ſemetipſo demens eſt,qui aliquid polli
ceat̃,ne dicã ſi etiã pro fœmina ſponſionẽ ponere uideat̃,cũ Paulus apoſto
Philip.3. lus ſic de ſe pronunciet,dicens:Nõ quia iam accepi,aut iã iuſtificatus ſum,
aut iam perfectus ſum:ſequor aũt ſi quo modo comprehendã,in quo & cõ
prehenſus ſum à Chriſto,fratres ego me nõ arbitror cõprehendiſſe:unum
tamẽ,poſteriora quidẽ obliuiſcens ad ea quæ ſunt ante pedes,ad regulam
ſequor,ad palmã ſupernæ uocationis domini noſtri Ieſu Chriſti. Quicũq;
ergo perfecti ſumus,hoc ſentiamus:Mihi,inquit,pro minimo eſt, ut à uo/
1.Cor.4 bis iudicer,aut ab humano die,ſed neq; meipſum iudico, qui autẽ iudicat
me,dñs eſt. Et alio loco:Beatus,inquit,qui nõ iudicat ſemetipſum: in quo
Rom.14 probat alium. Quamuis ergo nos nec de noſtra ſtabilitate certum aliquid
habeamus,qui ſine ceſſatiõe concutimur inter fluctus ſeculi ſuſtinentes ꝓ/
celloſos incurſus:tamẽ ſi alicui tanta fiducia eſt de immobilitate ꝓpriæ fir/
mitatis,ſaltẽ ſolicitus reformidet,ne ipſe ſit ſcandalũ uiſibus alienis:ſed ter/
Matt.18 reatur uoce domini cõminantis: Væ,inquit,huic mundo ab ſcandalis: ue/
runtamẽ uæ homini illi per quẽ ſcandalum uenit. Si has domini cõmina/
tiones religioſo corde metuimus & reueremur,plus de alijs quàm de nobis
extimeſcamus periculum noſtrum,qui mutuis(teſtãte apoſtolo Paulo)uti
Philip.2 litatibus obligamur:Non quæ ſua ſunt,inquit,ſinguli cogitantes,ſed quæ
1.Co.10. aliorum. Et iterũ:Nemo quod ſuũ eſt quærat,ſed quod alterius. Sed aliqs
arripiens de ipſo Paulo quod opponat: Vnuſquiſq;,inquit,ueſtrũ ꝓ ſe ra/
Rom.14 tionẽ reddet deo:& unuſquiſq; ſuã ſarcinã portabit. Qui nõ uult ergo pro
altero reddere rationẽ,nec cauſis eius,nec negocijs debet particeps illicitus
intereſſe:& qui liber uel immunis circa ſarcinas alienas conatur exiſtere,ni/
hil alienũ cõtraria conditione teneat infra ſe. Nã neceſſe eſt ut rationi alte
rius ſubijciat̃,qui negociũ tractauerit alienũ. Oportet eũ damno perſtrin/
gi,uel diſpendio ſarcinarũ:apud quẽ ſub intuta cuſtodia fratris ſarcinæ pe
rierunt:quia quicquid in domo noſtra ſub minus idonea tutela perditum
fuerit,aut latrones effregerint,noſtrũ eſt:& à nobis exigetur quicquid per
inertiã noſtrã male cõmiſſum cuſtodiẽt. Tũc uero ab inuicẽ liberi ſumus, ſi
nihil apud nos de re alterius reſeruetur. Forſitan aliquis dicat:Ergo nec ad
Obiectio. domũ orationis debemus pariter cõuenire,ne aliquis aliquem ſcandalizet.
Hæreticæ profeſſionis eſt iſta cõtradictio calumnioſa,quæ de bonis præ/
ſcribit,ut aſſerat mala:& de ſanctitate præiudicat,ut immũdiciã ſubtiliter
introducat. De licito calumnias facit,ut obtinere illicitum poſſit. Propter
1.Cor.11. quod apoſtolus Paulus hæreſi huic ante præſcribit,dicẽs: Verũtamẽ neq;
mulier ſine uiro,neq; uir ſine muliere in dño. Abſit, abſit ut ubiq; fœminæ
præſcribantur,aut ubiq; permiſſio tribuatur. Habẽt loca ſua circa maritũ,
circa filios,circa fratres,circa parentes,circa ſeruos,& in domo orationis tan
tummodo

tummodo iuxta cunctos clericos. In manſione autem una ſine cognatione
competenter non habent ſocios. Hæc eſt libra quæ ſtat. Stare uero nõ po/
teſt quicquid inclinauerit libra,dicente ſcriptura: Non declinabis in dexte/ Prouer.4.
ram,neq; in ſiniſtrã. Et dñs in euangelio:Quod amplius eſt,à malo eſt. Di Matt.5
ſce nunc temperantiæ modum,qui per licentiã quæris exceſſum. Ama fœ/
minas inter ſacra ſolennia,& odio habe in cõmunione priuata,ſi uis Salo/
monis tenere doctrinam: Tempus,inquit,amandi,& tempus odiendi. Tũc Eccliaſtes 3.
ergo cauenda ſunt fœminæ participia,quando geritur carnalium curarum
continua unanimiter frequentia:quoniam inter curas ſuas caro ſemper in/
citamenta cupidinis prouocat:& illic parit fomenta peccandi, ubi pertra/
ctans cõmoda ſuæ tẽporalis uitæ cogitationibus ſenſerit paululum relaxa
ri:ſicut Salomon aſſerit,dicens:Deprimit terrena cogitatio ſenſum multa Sapien.9
cogitantẽ. In conuentu uero ſacrorum,ubi ſpiritus dominat̃,ancilla ſemet
ipſam cognoſcens,perdit ſuæ uoluptatis uſum,perdit & luxum dũ tractan
tur cœleſtia,dum celebrantur ſancta myſteria,tota humanitas occupatur,
ubi nõ humana,ſed diuina ſunt omnia:ubi ueneratio uel tremor & terror
incutitur,animis uniuerſis ſepulta eſt perfecte ſubſtãtia carnalis. Inter ipſa
ferè carnis mercimonia multi uoluptatẽ corporis negligunt,ſcilicet quando
à legionibus exercitia meditantur armorum,aut crepat litibus forum, aut
reſonant literis auditoria,aut negociatores cõmercijs inſtanter incumbũt:
aut artifices in artificia ipſa ꝓpenſi ſunt:quanto magis ubi nõ carnale opus
hominũ,ſed ſpirituale geritur angelorum? Nihil illic impugnationes poſ/
ſunt,ubi & ipſi dæmones cedunt,& nulla ſexus alicuius permittitur cõſide/
rari diſtantia,ubi nec ætas nec dignitas,ſed ſola æqualitas regnat: atque ut
plenius dicam, omnes illic tales ſenſus accipiunt, & ut ipſa coniugali/
tas ignoretur,ubi Chriſtus loquitur, auditur, attenditur, & per omnia, &
in omnibus ſolus eſt totum: teſtante Apoſtolo & dicente: Vbi non eſt,in/ Coloſ.3.
quit,Iudæus & Græcus,circũciſio & præputium,Barbarus & Scytha, ma/
ſculus & fœmina,ſeruus & liber,ſed omnia & in omnibus Chriſtus. Hunc
planè cõuentũ gloria eſt celebrare cum fœminis, in quo nulla eſt diſcretio
qualitatis,ubi tantum licet omnes æquare ſine aliqua differentia: ut nec in
ipſo baptiſmate cuiuſquã nuditas erubeſcat. Vbi Adæ & Euæ renouat̃ in/
fãtia,nec exponit,ſed potius accipit tunicã. Quod ſi & illic ſit aliquis diabo
lo peior,qui fœminarũ aſpectibus feriat̃,de nullo tamẽ cõgregatio ueſtra
culpat̃,quæ propter cœleſtia,nõ propter terrena colligit̃. Verũtamẽ ſi quis
illic luxurioſis obtutibus fuerit,nullo modo alterum lædit, qui nõ ad homi
nem,ſed ad Chriſtum pro ſalute proceſſit. Quinetiam de ſuis contradicti/
onibus contradictores excludam,ut nõ meis, ſed ſuis propoſitionibus ce/
dant. Si inter feſta ſancta poteſt cõmunis conuentio ſcandalizari, ubi ten/
tator ipſe diabolus tremit,quis illic ſtabilem ſe eſſe promittit,ubi tentator
audẽter

dēter occurrit? & ſi illic periclitamur, ubi dei præcepta nos cōgregant, quid agimus ubi dei iuſſa nos ſeparant? & ſi turbamur illic, ubi dei uolūtate mu nimur: quanto magis ubi non ſolum diabolum, ſed etiam dñm habemus aduerſum? Cū ſacroſanctis em̄ & iuſtis nobis protectio miniſtratur, ſicut

Lex in adiutorium lata.

Eſaias ait: Legē, inquit, in adiutoriū dedit, ſine iuſſiōibus uero diuinis nullum poteſt eſſe præſidiū. Aliud eſt quod deus imperat facere, & aliud uolū tati eius obſiſtere. Cuius ita ſunt mandata ſeruāda, ut ſi aliquid iuſſerit qđ ſecundū homines iniuſtū eſſe uideat, iuſtum credat & fiat: & ſi iuſtū iuſſe

Voluntas dei iuſticia.

rit, iuſtum reputet & fiat: cū ſine iuſticia nō poteſt eſſe quod mandat, qui potens eſt iniuſticiā iuſtificando uocare iuſticiā, & iuſticiā reprobando in/ iuſticiā probare tranſuerſam, cuius uoluntas eſt ſola & uera iuſticia. Si em̄ totum quod gerimus, ad hoc tantūmodo gerimus, ut dño placeamus, pfecto hoc ſolum erit iuſtum quicquid uoluerit, & iuſſerit, & probauerit deus, cui placere geſtimus. Nam cum ſerui nō poſſint à ſemetipſis ſcire quid ſuis dominis placeat, niſi dominorū ſequant imperia: & utiq; homines homi/ num ſimilium ſibi non ualeant utilitates agnoſcere, niſi acceperint qđ ob/ ſeruent: multo magis mortales neſciunt immortalis dei iuſticiā comprehē dere, niſi ipſe iuſticiarum ſuarum dignetur iudicia demonſtrare: ſicut Salo

ſap.9.

mon approbat, dicens: Quis enim hominū poterit ſcire conſilium dei? aut quis poterit cogitare quid uelit deus? Cogitationes immortaliū timidæ & incertæ prouidētiæ noſtræ. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat ani mā, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. Difficile æſti/ mamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum labore: quæ in cœlis autē ſunt, quis inueſtigabit? Senſum autē tuū quis ſcit, niſi tu dederis ei ſapientiā, & miſeris ſpiritū ſanctū de altiſſimis? Et ſi correctæ ſūt ſemitæ eorū qui in terra ſunt: & quæ tibi placent, didicerint homines, & per ſapientiam ſanati ſunt, ambulantes in tenebris ſibimetipſis lumē non poſ ſunt oſtendere, niſi ultroncū ſeipſum nō uidentibus offerat lumen. Ita hu/ mana cæcitas ad deum nō dirigit uiā, niſi ipſe lucernā legis oſtendat. Vnde

Pſal.118. Dauid ſic loquitur, dicēs: Lucerna eſt, inquit, pedibus meis uerbum tuū, &

Ibidē 18. lux ſemitis meis. Et iterum: Præceptū dñi lucidum illuminans oculos. Hoc eſt ergo luciferum quodcū q; fuerit à deo intimatum: & hoc deo dignum, quod ipſe deus uoluntati ſuæ fatetur acceptum, ut exerceat per omnia do/ minatū. Alioquin nec nos ſerui aſcriberemur, nec ipſe dñs haberet, ſi ſecū/ dum uoluntatē noſtram permitteremus impendere ſeruitutem, & arbitrio noſtro non dei eligeremus exercitamenta iuſticiæ. Tales Paulus apoſtolus

Ro.10. uanificat, dicēs: Ignorantes, inquit, dei iuſticiā, & ſuā uolentes ſtatuere, iuſti ciæ dei nō ſunt ſubiecti. Tollant nūc è medio ambages iſtæ tā uanæ, & q̄ri moniæ inaniter calumnioſæ. Ad ſpirituales actus cū fœminis, deo iuuāte, nō metuimus adunari, q p dei iuſſionē iuſticiā nos credimus opari, ex qua nobis

nobis ſcimus munimēta ſupponi. Priuatim uero cōtinētib9 q̄ꝑ plurimū cle ricis & uirginibus hoſpitia ſeparanda ſunt: quia quod deus iniquū iudicat, iuſtum eſſe nō poteſt. Contuberniū tamē (& ſi nulla in ipſo cōtubernio tur pis cōſuetudo naſcat) accendit: quia impoſſibile eſt integritatē ad uictoriā peruenire, quæ cōtendit cōtra dei iuſſa pugnare. Quantū enim lex obediē tibus ſuggerit adiutoriū, tantum inobedientibus incitat peccatum, dicente Apoſtolo: Virtus, inquit, peccati lex. Qui nos ergo iuſſit, ut in ſacris ſuis cū fœminis triumphemus, ipſe iubet ut priuatim pugnas fœmineas cauea/ mus. Sunt equidem neceſſitates aliæ, quæ nos quoq; priuatim fœminas ui dere compellant, ſed etiam ipſæ diuini operis uel præcepti imperant effica/ ciam, ut uiſitemus, ut ſolatia præbeamus, ut hortamenta uitalia ſalubriter intimemus: nec tamē & in his officijs minor cura agenda eſt pro moribus noſtris, ut clareſcant in noſtra operatione indicia puritatis. Seueritas non deſit, quæ ſub clerico fœminā poſſit aſtringere, ut ipſam conſolationē no/ ſtram ſuſcipiat cum tremore, & ita ſentiat uiſitatiōis affectum, ut clericum ueneretur. Ac ne tardius ſit euagari per ſingula, totū quicquid agimus: ho/ neſtum eſſe poteſt, ſi ſemper in nobis ſigna honeſtatis eluceant: ſicut Pau/ lus apoſtolus uniuerſa complexus eſt, dicens: Omnia ueſtra honeſte fiant. *1.Cor.14.*

Et iterū: Sic præcipimus, inquit, uobis, ut honeſte ambuletis. Non bene ſuc/ cedit quicquid agitur paſſim, & ſanctum nō eſt, quod geritur ſanctum, ni/ ſi ſancte quod ſanctum eſt peragatur: ſicut Salomon aſſerit, dicēs: Qui em̄ *1.Teſſ.4.* *Sap.6*

cuſtodierint iuſte iuſta, iuſtificabuntur. Synceriter ergo ſynceritas ipſa ſer/ uanda eſt, & omne quod uoti eſt etiam in actu ſignandum eſt, ne aliud uo ta cōmendent, & aliud actus inſinuent. Vndiq; probanda eſt inſtitutio uo luntatis, & undiq; cōſummandus eſt curſus uniuſcuiuſq; certaminis, ne mi nus ſit aliquid ad triumphū, ſi nō plenius dimicetur. Hinc Paulus apoſto/ lus introducit documenta certaminū. Sed & qui in agone, inquit, certat, nō *2.Tim.2.*

coronabit, niſi qui legitime certauerit. Et iterū: Neſcitis, inquit, quoniā qui *1.Co.9.*

in ſtadio currunt, oēs quidē currunt, ſed unus accipit brauium: ſic currite, ut cōprehendatis. Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſti/ net: & illi quidē ut corruptibilē coronā accipiant, nos aūt incorruptā. Pleni/ tudo eſt ergo ſanctitatis & palma perfecta, ut ex omni parte ſecum nō ha/ beat quod recuſet, ne quod profitet odiſſe, tenendo uideat amare. Quod ſi aliquis dicit, captiuum teneo aduerſariū meū, cui ſemper inſultem, uideat ne forte aduerſus eum captiuus incipiat prævalere. Nunq; ſecurus cū the/ *Similitudines*

ſauro latro tenet incluſus, nec intra unā caueā habitans cum lupo tutus eſt agnus. Ipſe ſe uoluit ſuperari, qui hoſtē ꝓpriū in ſuas portas induxit: & in/ teſtinū gladiū ſibi ipſe ſuppoſuit, q locū habitatiōis ſuæ aduerſarij ingreſſi bus reſerauit: & q fretus eſt cōuerſari cū ſcādalo, ſine cauſa dicit: pacatus uo lo eſſe cū diabolo, cōtra Apoſtolū dicētē: Nolite locū dare diabolo. Omni *Ephe.4.*

ergo

ergo modo muniendus est locus,ubi fuerit thesaurus absconditus, ne per unam cauernã totũ parietẽ latro suffodiat. Nam si de foris expugnans uix muris expellit̃,quantũ ualebit si infra muros acceperit habitaculũ? & si illi qui cõtra eum claudunt,aliquotiens ab eodẽ capiuntur, quanto magis ille qui ultroneus illi patefecerit ingressum decipit̃? cum dicat Salomon:Si iustus uix saluus fit,iniustus ubi parebit? Omnes ergo rimæ ne dicam portæ claudendæ sunt,ne per unũ foramen castra omnia penetrent̃, & uniuersa cõponenda sunt munimẽta,ne per modicum nõ munitũ tota ciuitas ruat: sicut Salomon repetit,dicens: Qui spernit modica,paulatim cadit. Sic stupeo aũt huius peruersitatis arbitriũ,ut à clericis ad cõmunitatẽ fœmina magis quàm masculus eligatur. Nunquid tantũ mulier utilior est cõmodis clerici,quantum prodest masculus continens,uel puer masculo cõtinenti? aut ipsa erit decens utilitas,quam indecens communitas facit? & ubi erit quod Salomon ait:Omne animal diligit simile sibi? Et iterũ: Volatilia ad sibi similia cõueniunt. Sed & si fœmina utilior existimatur,nõ oportebat carnalia emolumenta præponere utilitatibus spiritualiũ cõmodorũ: & expediebat qualemcũq; uirum inutilem sustinere pro existimatione munienda,q̃ bonos affectus mulieris cũ existimatione turpissima. Quod Salomon cõparat,dicens: Melior est,inquit, iniquitas uiri, quàm benefaciens mulier. Artificialia sunt itaq; semper diaboli ueneficia,quibus ingenium suæ calliditatis exercens sanctimoniæ deditos dolosis cõmoditatibus iuuat ut p̃dat:& inter cõtinentes quasi necessaria emolumenta mutuis adiuuamini bus subministrãs, adiicit prius masculum & fœminã pariter:ut postquàm inseparabiles fecerit p̃ alterutra solatia,possit occidere:dantes simplices animos ad castitatis uota seruanda:& impugnationis suæ arma subducẽs interim quasi placidus fautor suggerit sanctitatis argumenta,donec diutius inter ambos inimicam nutriat concordiã. Facit affabiles sibi inuicẽ & deseruire,& assentator infestus impedimenta remouens uniuersa,cõmodis eorum gaudet efficaciã cõmodare:ut tota eos sibimetipsis necessitate cõmendans,exhibere eos possit in alterutrũ solita consolatione pendere. Nõ uult eos in aliquo impedire,ne separet tam spiritualiter quàm carnaliter. Incon cussos efficit uiuere,ne ipsa societatis initia immaturo tempore fœdera cœpta conturbent. Vsq; adeo illos uidentibus cunctis ad perfectũ sanctitatis inuitat,fouet,subleuat:ut dei esse cõputent beneficia ipsa contraria,quibus inducunt̃ ut pereant,nescientes nunquàm deum iuuare quod uetat. Quibus intantũ diabolus blandiens securitatẽ præparat sanctimoniæ,ut coniunctos se magis æstiment quàm disiunctos,immobiles circa libidinẽ perdurare:quos cũ omni tranquillitate deducens nullis procellis aut fluctibus inq̃etat,& uelut in medio mari minus cautos inducit laxare uela:nec quærere gubernacula,ut subita tempestate concitatos naufragos ex insperata cõmotione

Prouer.11.
Eccl.19.
Ibidem 13.
Ibidem 27
Ibidem 42.

commotione submergat. Hanc primo exhibet lenitatẽ,ut duas naues oblectet adinuicem conuenire,quas cum fecerit iunctas & repentinis turbinibus in semetipsas elidere possit & frangere,& his utitur blandimentis, ut subtractis omnibus iaculis compescens aduersa,suggerens prospera, tam diu sopitum ignem sine ullis flammis occultat,donec duas faculas iungẽs simul ambas accendat,& tam diu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus uenator quos occisurus est,laquei sui uinculis alliget. At ubi insolubili cathena deuinctos astrinxerit,uelut lanista protinus duos gladiatores aduersus inuicem compellit armari,& subinde stimulans membra statim gladios aptat,statim succendit insaniam,& uulnificos amplexus impingens utrũq; simul uno ictu mortificat. Sic explicat quod ante præstare uidetur,sic de simplici charitate amorem conflat illicitum,sic per sanctitatem sibi inducit interitum,dum contentus est cedere,sic ualet fortius occupare,& summissus patitur semetipsum præbere deuictum,sic plenius deuincere gloriatur. Cuius uersutias Paulus apostolus sic intelligit dicens: Non enim ignoramus, inquit,astutias eius. Male itaq; in hac participatione pacati sunt, qui ad bella pacificante diabolo perducuntur,& non bene in sanctitate proficiũt,quibus ad detrimentum prouectus ipse inimici artificio subornatur,nec recto cursu moliuntur continentiæ scalas ascendere,quos ut de alto præcipitet,elaborat ad culmen aduersarius protelare. Sed necesse est caducis lapsibus elidantur, qui uiam lubricam tenuerunt,de qua Salomon sic prædicat dicens: Est uia quæ uidetur apud homines recta esse,nouissima autem eius ueniunt in profundum inferorum. Sed aiunt:Si de hac coniunctione clerici denotãtur,notandi sunt etiam sancti pleriq; nobiscum,sicut Helias, qui mansit apud uiduam:siue apostoli qui mulieres secum comites circunducebant,ut Ioannes qui matrem domini assumpsit,eodem domino delegãte, aut ipse dominus cui de suis facultatibus alimenta præstabant aliquæ mulieres religiosæ, cui etiam Martha ministrabat ad mẽsam,& qui singulariter locutus est ad puteum sedens cum alienigena muliere Samaritana,uel cui recumbenti fœmina lachrymis pedes lauit,& capillis extersit. Callidi argumentatores & iurisperiti fallaces,qui dum cupiunt præuaricari,controuersas actiones,quæ causarum etiam ipsa iura transuertunt,& cum nolunt competentibus coërceri iussionibus,legum ad illudendos iudices inconuenientibus exemplis uelut similes coniecturas iuris obiiciunt,qui per Salomonem ipsius legis sagacitate produntur: Peccator,inquit,homo euitat correptionem,& ad uoluntatem suam inuenit comparationem. Tales ergo non per orationem, sed per correptionem potius reuincendi sunt,ut non ante interpretatis orationibus instruantur quàm admiserint,quod ad defensionis solatium repererunt, sicut nos aduersus huiusmodi homines Salomon edocet dicẽs: Noli, inquit, respondere insipienti ad ipsius insipientiã, ne similis fias illi,sed respõde insipienti

2.Cor.2.
Prouer.14.
3.Reg.17.
Ioan.19.
Ioan.12.
Ibidem.
Luc.7.
Eccl.32.
Prouer.26.

pienti contra ipſius inſipientiam,ut nō uideatur ſibi ſapiēs eſſe. Reuera magni homines,qui ſe comparant ſanctis, & eximia conuerſatio noſtra, quæ prophetis uel apoſtolis uideatur æqualis,ad occaſionem luxuriæ noſtræ in peruerſum ſanctos uolumus imitari,& inter cæteros actus ueſtigia iuſtorū nolumus ſequi. In quibuſdam infirmos nos excuſamus ad imitanda facta maiorum,& in alijs nos æquales maioribus proteſtamur, cū Helias ipſe in
3.Reg.19. anguſtia conſtitutus,imparem ſe patribus ſuis ante deū fateatur: Nūquid, inquit,melior ſum patribus meis? hoc Helias de anteceſſoribus ſuis in infirmitate ſua cogitur exclamare, & nos Heliæ uel prophetis, & apoſtolis,& domino uirtutem noſtram non dubitamus æquare? Video planè non ſic apud uos calcari auaritiam,ſicut apoſtoli propria cuncta dimiſerūt. Video crapulam & ebrietatem ſic ueſtris conuiuijs non abeſſe, ſicut apoſtoli nihil habentes frequenter coacti ſunt eſurire. Cognoſco taliter in nobis ieiunia,ſitim,famem,nuditatem propter inſtantiam doctrinæ ſolius ubiq; pollere, ſicut in apoſtolis legimus triumphaſſe,& approbātur apud nos eadē exercitia feruere uirtutum,quibus apoſtoli omnia uitia tremuerunt. Planè quadraginta dierum ieiuniū domini meditamur,& orationes excubiasq;, quibus ille per ſolitudines etiā nocturna ſilētia rumpebat. Nūquid ſimiles agones frequentamus cōtra luctamina uitiorū,& ſic agimus rigore, autoritate, uigilijs,paſſionibus,labore,neceſſitate,afflictione,abſtinentia,quibus peccata calcātur,ut nemo de nobis mali aliquid ſuſpicetur? per quæ Paulus apo-
2.Cor.6. ſtolus cōſcientiam ſuā innotuiſſe omnibus gloriatur: In omnibus,inquit,cōmendantes noſmetipſos quaſi dei miniſtros,in ſuſtentatione multa,in preſſuris,in tentationibus,in tribulationibus,in anguſtijs,in plagis,in cuſtodijs, in carceribus,in ſeditionibus,in inuocationibus,in laboribus,in uigilijs,in ieiunijs,in caſtitate,in ſcientia,in longanimitate,in bonitate,in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta,in uerbo ueritatis,in uirtute dei per arma iuſticiæ à dextris & à ſiniſtris. Ad has imitationes infirmi ſumus,& ad mulieres circūducendas poſſib ilitatē nobis comparandæ imitationes aſciſſimus,quod ſi etiā cuncta illorum quiſq; ſe implere iactaſſet,me tamen nullius ſuadela poterat indinare,ut alios nunc apoſtolos crederē,contra apoſtoli Pauli profeſſi-
1.Cor.12. onē: Nunquid,inquit,omnes apoſtoli,nunquid omnes prophetæ? Si Chri-
Ioan.14. ſtus ſeipſum comparare non auſus eſt deo,qui ait: Pater maior me eſt: aut ſi apoſtoli coæquare ſemetipſos nō auſi ſunt Chriſto,& nos hodie apoſtolis æquales faciet cōſimilis fortitudo? Miſera humanitas in hac æqualitate non times fulminari,quæ de filio dei,aut de filijs tonitrui non contaris peccatis tuis exempla uelut ſimilia mutuare? cū ſuperbiæ ſit elata iactantia etiā minimis eccleſiæ quenquàm comparabilem uelle cōſcribi: cum Paulus mo-
Philip.2. neat & dicat: Alter alterum ſuperiorem ſibi exiſtimātes. Et inferius addidit
Ibidem. dicens: Hoc ſentite de uobis quod & in Chriſto Ieſu,qui cum in forma dei eſſet

eſſet conſtitutus,nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiēs. Minus itaq; de noſtris uiribus ſentiendum eſt,nec fortitudini ſanctorum noſtra infirmitas comparanda eſt, ſicut nobis apoſtolus Paulus de ſemetipſo magiſterium proponit & dicit: Non enim audemus,inquit,comparare nos aut conferre quibuſdam qui ſe- 2.Cor.10.
ipſos commendant,ſed ipſi in nobiſipſis noſmetipſos nobis cōmendantes: non ſupra menſuram gloriantes,ſed ad menſuram gratiæ,quam nobis mē ſus eſt deus. Etenim contemplamur quod ipſe iterum dixit: Plus ab illis o- 1.Cor.15.
mnibus laboraui,nihil melius,nihil aptius mihi proponitur unde uincā,niſi ut de ipſo de quo mihi præſcribitur,ego ipſe præſcribam. Certe plus omnibus ipſe laborauit,& tamen ad mulieres circunducendas collegas ſuos imitāri contremuit,ne ſe ad interitum ſubijceret tētationi carnali. Vnde ipſe rationem ſic reddidit dicens: Ego,inquit,ſic curro,non quaſi in incertum: ſic pu- 1.Cor.9.
gno,non quaſi aërem cædens,ſed affligo corpus meum & in ſeruitutē redigo,ne forte alijs prædicans,ipſe reprobus inueniar. Huic ergo te cōpara, qui te apoſtolū iactas,& ex ipſo diſce quid metuas,qui clamat & dicit: Oro uos 1.Cor.4.
imitatores mei eſtote. Noluit itaq; de mulieribus circunducendis habere fiduciam,qui non ignorabat quantum aliæ uirtutes ab alijs uirtutibus diffe- 1.Cor.15.
rant,& aliam claritatem ſolis,& aliam lunæ,aliam uero ſtellarum,de chariſmatibus eccleſiaſticis ſimilitudinem comparans intimauerat. Sed nos cōtra de apoſtolica nobis coæquatione blandimur,nō intendentes penitus, quid apoſtoli & ſancti omnes inuicta uirtute geſſerūt,& difficilē rumpere quærimus uiam,cum per facilia planior ſit nobis appoſita,contra Salomonem dicentem: Nō te credas,inquit,uiæ laborioſæ,ne ponas animæ tuæ ſcandalū. Eccl.32.
Nec ullus conſiderat,quoniam unus ſecurus in lubrico graditur,& alius qui impar eſt,labitur,unus per ripas curſu montes aſcendit,alius ſi ſe coarctauerit,cadit. Vni contingit per tempeſtates nauigia feliciter explicare,& alteri talis felicitas nō poteſt euenire,quod Paulus apoſtolus decernit: Vnuſquiſq; 1.Cor.7.
inquit,proprium donum habet ex deo,unus quidem ſic, alius uero ſic. Sed qui mihi de ſanctorum exemplo præiudicant,quid aliud exemplum uolūt contemplari quod metuant: & qui apoſtolis coæquari contendit,quare non magis preſbyteros adulteros apud Danielem ad formidinem ſibimet ipſe Dani.13.
proponit? Hæc autem nō ideo propono, ut quaſi apoſtolorum imitatoribus contradicam,ſed ut illos confundam,qui ſe ſanctis exæquēt. Nec nego ipſos eſſe ſectandos,quos doctores accepimus cuncti,ſed aduerſus eos contendo,qui cupientes ad mala ſua bonorum hiſtorias deprauare,legem*ſibi Al's*dei.
æſtimant ſuffragari,ſicut omnes qui perire feſtināt, & ſub obtentu ſanctorum dedecora ſua uolunt eſſe cælata,ut ſub imitatione maiorum contraria quæq; committant,quos apoſtolus Paulus prodit & publicat dicēs: Quod 2.Cor.11.
autem facio,& facturus ſum: ut amputem occaſionem eorū qui uolunt occa-

sionem, ut in eo in quo gloriantur, tales inueniantur, quales & nos sumus. Nam & huiusmodi pseudapostoli sunt operarij dolosi, transfigurãtes se in apostolos Christi, hoc addunt ad cumulum perditionis cumulandũ, ut bonos infament, quorum exemplo utuntur ad malum, quibus utile esset satis & salubre, si cuiuscunq; historiæ seipsos magis crederent non intellexisse rationem, quàm aliquid inhonestũ arbitrarentur in lege: quos apostolus Paulus corripit & confundit dicens: Nõ intelligentes neq; de quibus dicũt, neq; de quibus affirmant. Et iterum: Si quis putat se scire aliquid: nõdum cognouit quemadmodum eum oporteat scire. Vacãt itaq; præiudicia petulantiũ, quos ingenia suæ peruersitatis errabunda transducunt, & quærunt competentes suis sensibus historias quas exponant, qui male agentes mutuant legalia patrocinia. Bene agentibus bona sunt omnia quæcunq; scripta sunt, qui bene dicta bene suscipiũt, sicut Paulus apostolus pollicetur: Scimus quoniam bona est lex, si quis ea legitime utatur. Obtinuimus confundendo cõtradictores. Cõuertamur subinde eosdem quos uicimus insuper erudire, ne aut, ut sanctos remanere patiamur in crimine, aut ignari deputemur in reddendo rationem, ut publice uicti pœnitentiam gerant: aut si noluerint nos expunximus, quod ad nostram pertinet diligentiam, ut quomodo satisfecimus supradictæ sentẽtiæ Salomonis, ita satisfaciamus Paulo apostolo cõcionanti: Seruum, inquit, domini non oportet litigare, sed mitem esse, ad omnes docibilem, patientem, cum omni modestia, corripientem eos qui resistunt ueritati, ne forte det illis deus pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur secũdum eius uoluntatem. Omne quicquid ab autoribus nostris gestũ est, rationabiliter gerebatur, ut posteris nobis aduersus præuaricatores munita undiq; autoritas traderetur, propter hæresim amputandam quam superius taxauimus, de assumendis fœminis, quam siue per semetipsum, siue per seruos suos dominus paululum relaxauit, ne nimio rigore in totum domini fabrica dãnaretur. Præuidebantur à domino hæretici, qui nuptias auferunt, & quod dominus iunxit, contra naturæ principium & contra euangelium separare contendunt. Quibus interdicens iam tũc autoritas parabatur, ne maritatæ mulieres accedere uetarentur ad Christum cui in præsentia seruierunt. Sed non sine moderamine fuit etiam ipsa promissio procurata quæ nõ sibi operabatur quod gerebat, sed cæteris. Nam sic alloquutus dominus Samaritanã ad horam docuit & recessit, nec defensionem continuandis excessibus fecit. Ad horam quoq; Martham passus est ministrantẽ. Sed quid erat aliud domino, nisi regni cœlestis prandia ministrare? Nũquid sub domino nõ fuere cõuiuia? aut sub maiestate eius erat alius cibus aut potus, cũ disciplina tantũmodo quæ pascebat? testãte ipso domino ac dicẽte: Meus cibus est, ut faciã uoluntatem eius qui misit me. Sic apostolos mulierũ comitatus decebat ut non

1. Tim. 1.
2. Cor. 8.
1. Tim. 1.
2. Tim. 2.
Ioan. 4.
Luc. 10.
Ioan. 4.

non perderent, sed ut discerent reuerentiam, & propter humanitatis exhibẽdum ministerium sequebantur, sicut in euangelio de domino & de ipsis pariter memoratur: Et factum est, inquit, post hæc & ipse iter faciebat per ciui- Luc. 8.
tates & castella, euangelizans regnum dei, & duodecim cum illo, & mulieres quæ erant curatæ à spiritibus immundis & infirmitatibus, Maria quæ uocatur Magdalene, de qua dæmonia septem exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ & ministrabant ei de facultatibus suis. Nunquid adhærebant singularibus singulæ, aut indiscipli natæ commorantes, perseuerabant illecebroso consortio cõuersantes, ubi tota ecclesia propemodum uidebitur, ut non ad cõuiuationes improbas, sed ad discenda bonæ cõuersationis studia sequerentur? ad ea nõ bene describitur quod nostris cõuiuationibus coæquetur, nõ risus, non iocus dicitur affuisse. Nec sicut apud quosdam nũc usq; assolet fieri, chorus psallentium uirginum aures uenenosis cantibus asseritur demulsisse. Et ut de apostolis breuiter probem, quantum illis fluxa familiaritas potuit displicere, qui compulsi sunt & de ipso domino loquente cum fœmina dubitare, nisi eos maiestatis noticia probata compesceret, sicut euãgelista refert dicens: Inter hæc, inquit, Ioan. 4.
uenerunt discipuli eius, & mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit illi: quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Quid autem loquar Luc. 7.
accessum fœminæ ad pedes domini prouolutæ, cuius luctus & planctus ad defensionem lasciuiæ suæ nõ erubescunt improbi flagitare? Vsq; adeo illos propria cæcitas rapit, ut nec de similibus causis audeant reluctari, de quibus Salomon: Excæcauit, inquit, eos malicia eorum, & nescierunt sacramẽta dei. Sapien. 2.
Ioannes autem matrem domini suscepisse uidetur, sed matrẽ cuius mores maternum indicat nomen. Tamen nõ possunt & alias Christi matres admittere, nec æquanda est mulieribus cũctis, quæ genuit maiestatem. Helias 1. Reg. 17.
quoq; iussus est à domino relinquere solitudinem & ingredi tabernaculum uiduæ. Pro imperio domini laborauit, ut in domo manssisset, cui solitudo solatium præstabat & requiem. Occasionem illi dominus obtulit ad magnalia facienda, ut famis tempore magis ipsi tam uiduæ quàm pupillis eius sufficientia tribueret alimenta, qui ieiunijs usq; quaq; afflictus tolerauerat indigentiam, & qui iussus uenerat pasci, pastus quinimmo cõferens miseris miserias ægestatis fecit excludi. Et hoc non potest cuiusquam fauere luxuriæ, cũ nulla fuerit opportunitas scandali, ubi transeunter quod peius est egestuosam habuerit mansionem, quã quicũq; hospes effugeret. At hic apud quos hospitatus est impleuit & redijt, qui etiam si moraretur suspectus esse non potuit. Qualis illic fuit communitatis effectus, ubi non erat uictus? Et qualem ad uiduam habuit Helias introitum, cui fames dedit hospitium? Quisquis es qui te uis Heliæ de cõmoratione uiduæ uocari discipulum, prius solitudinis afflictiones & quadraginta dierum tolera ieiunij exitium, & aut nõ

quæres fœminam,aut non erit qui cum fœmina commoretur, & tamen ſi
ualueris tibi ſerua. Nobis autem in ſpiritu & uirtute Heliæ nō alium quàm
Ioannem ſolum angelus & dominus Chriſtus inſinuat.Proh dolor dolere
cogimur quod docemur,qui uſq; ad hoc uenimus,ut in comparatione flu/
xorum de ſanctorum tremendis uirtutibus diſputemus. Parce iam parce
proteruitas,nunquam tibi ſancti conſentiunt,qui religioſa, modeſta, uene/
randa,pudica,pudorata cum fœminis negocia peregerūt.Aut ſi adhuc per
ſanctos cauillationis anfractus contendis exquirere, nos tamen amicos dei
non nouimus,niſi ad ueneration̄em tantummodo memorari,quod Dauid
Pſal. 138. docuit dicens:Mihi autem uehemēter honorificati ſunt amici tui deus. Eāt
nunc prædones pudoris & plagiarij caſtitatis mulierculis ſuis exponere mo
leſtias querelarum.Apud ſanctos noſtros non habent omnino ſuffugium
2. Tim.2. quibus miſceri eccleſia,autoritate Pauli apoſtoli prohibetur:Et hos, inquit,
deuita,ex his enim ſunt qui repunt in domos,& captiuas ducunt muliercu/
las oneratas peccatis,quæ ducuntur uarijs deſiderijs.Poſt hoc edictum uti/
nam confidant ſibi angelorum exempla conducere.Nos iam nō ualent fle/
ctere,qui nouimus & angelos cum fœminis cecidiſſe.Ab ipſis equidem be/
ne patrocinia mutuantur,ſed nos nullum angelum audimus contra Paulū
Gal.1. apoſtolum:Et ſi,inquit,ego aut angelus dei aliter euāgelizauerit uobis, præ
ter quàm quod euangelizauimus uobis,anathema ſit. Inſaniunt prorſus,
ardent deſiderio fœminarum,quotquot huic interdictioni nō cedunt,& ob/
ſcœnitatibus inhiantes malunt mori,quàm contenti ſint à lateribus mulie/
rum aliqua diſiunctione diuelli,ut ad explendam ſuæ auiditatis ingluuiem
etiam puncto temporis non ſint ſine fœminæ uoluptate, & hunc habent in
mulieribus fructum,ut in illis ſemper defixa intētione,deſideria ſatient ocu
lorum,ne uel momentum aliquod tranſeat,cum indigeant quod affectant.
Sic inter eos integritas emoritur,ubi omnis commoratio ſiue conuiuendo,
ſiue commanendo corruptis affectionibus inquinatur. Quos ſanctus Pe/
2. Pet.2. trus apoſtolus deſignauit dicens:In conuiuijs ſuis luxuriantes, oculos ha/
bentes plenos mœchationibus, & inceſſabilibus delictis capientes animas
Eccl.14. infirmas.Hos etiam ita Salomon denotat: Abominatio eſt, inquit, coram
domino deſigens oculum.Planè purum contra oculum teſtatur ſe habere
Iob.31. Iob,qui ait:Et ſi oculis conſenſit cor meum.Verum enimuero ille poteſt ſu/
is oculis obnoxius non teneri,cui nolenti repentinus occurſus mulieris,ſcan
dalum mouerit,quod protinus mens quod nolebat,expellit. Ille autem cō/
motionem ſui uiſus non meretur euadere,qui apud ſe ſcādali materiam te/
net,qui uult intentionis ſuæ affectibus frui,qui affectat habere quod ocu/
lis offenſionem ingerat,quorum auiditas inexplebilis inter offendicula con
tinua nullo modo poteſt omnino compeſci, quod Salomon approbat di/
Prouerb. 27. cens:Infernus & interitus non ſatiantur,ſimiliter oculi hominum inſatiabi/
les ſunt.

les ſunt.Et in alio loco:Non ſatiatur oculus uidendo.Et iterū: Nequius ocu *Eccliaſtes.1.*
lo quid creatum eſt? Hac caſtigatione non compuncti,diuina interdicta ne/ *Eccl.31.*
fandæ familiaritatis obſtinatione contemnunt,& adhuc inſuper de charita
te cauſantur,qui ſecūdum uerbum Eſaiæ amaritudinem pro dulcedine de/ *Eſa.5.*
uorantes,nudam fœditatem uelamento boni nominis tegunt, dum apud
eos ſub falſa dilectione,uera dilectio uiolatur.Sed exclamat charitas & ap/ *Charitatis*
pellat,tales ego non iunxi,falſa altera eſt quæ me ſimulando confingit.Nū/ *querimonia.*
quàm dei præceptis obſiſto,nunquàm fluxis faueo,per me ſanctitatem nō
opto culpari.Calumnias mihi aduerſa germanitas facit,pericula & ego in/
ter falſos fratres incurri.Succurre meus præco,ſuccurre Paule apoſtole,dic te
ſtimonium meum,ne quod de me annuncias peruertatur.Finis autem præ *1. Tim.1.*
cepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona,& fide non ficta. Dile/
ctio deputabitur,per quam ſanctitatis iniuria criminationibus appetitur?
Aut illorum erit ſyncera fraternitas æſtimanda,de quibus filiæ matris eccle
ſiæ perducuntur in culpam? Si talis Chriſtiana charitas aduocatur, indubi/
tanter odia meliora ſunt,quæ dum ſeparant,neminem maculant.Hæc autē
parricidalis dilectio fratres perſecutores adunare conſueuit,qui libenter pa/
tiuntur de ſuo conſortio filias eccleſiæ fornicarias diffamari contra charitatē
quam Paulus apoſtolus docuit dicens:Dilectio proximi malum nō opera/ *Rom.13.*
tur.Egregia probatio charitatis quæ non tantum noxia germanitate officit
proximo,ſed etiam ſubiecta nō uult eſſe præſcriptionibus apoſtolicæ iuſſi/
onis.Confundantur aſſertores dilectionis huiuſcemodi,quos iudicant illi q
pro cōmunibus commodis etiam conſanguineam deſerunt charitatem. In
omni mundo penè totum iunctum eſt genus humanum,& ubiq; cognatio
naturalis alterna peregrinatione diſcernitur.Poſſunt parentes,poſſunt filij,
poſſunt fratres,poſſunt & ipſi(quod plus eſt)coniuges à deo cōceſſa ſibi na
turæ uincula diſrumpere,& clerici deo non concedente inſuper prohibente,
mulierum nexibus ancillatā non ualent recuſare charitatem? Optāda ſem/
per cognatis abſentatur affinitas proximorum,& peregrinari ab extraneis
fœminis clerici reluctātur? quibus faciendū fuerat etiam ſī peculiare aliquid
uel inconſuetum dominus imperaſſet,qui ad explicanda impoſſibilia habēt
ſpiritum ſanctum,quem mundani homines nō habent. Vnde Ioānes apo
ſtolus ſic admonet dicens:Filioli uincite illos,quoniam maior eſt qui in uo/ *1.Ioan.4.*
bis eſt,quàm qui in hoc mundo.Nunc uero poſſibile etiam gentibus,nō di/
cam Chriſtianis,& leue proſpicitur,& apud clericos ſine ullis effectibus eua/
cuatur,ut parum ſit eis dei mandata deſpicere, niſi aliud dedecus habeant,
quod nec ſectantur,non dicam uincunt omnium gentium conſuetudinem:
quibus dominus per Ezechielem exprobrat & dicit: In legalibus meis non *Ezech.20.*
ambulaſtis,& iuſtificationes meas nō feciſtis.Sed neq; ſecundū iuſtificati/
ones gentiū,qnæ ſunt in circuitu ueſtro feciſtis.Pudendū neſcio qd dilectio

ista significat,quæ extorqueri contra naturam putatur.Adhuc habeo quod mirari non ualeo.Cum uideam de Christianis plerosq; maritos pariter & uxores cõtinentiam destinantes domicilia singularia magis eligere,ut cõsen sus communium uotorum sine irritatione præsentiæ & concordante secessu
Eunuchi. ualeant obtinere,& eunuchi nostri nõ dubitant sine fœminæ sodalitate dor mire?apud illos amor coniugalis continentiæ amore pensatur,& apud spa
Spadones. dones cohabitatio fœminæ nunq̃ potest habere fastidiũ?Dicat eunucho rum charitas,dicat,ne forte in hac secessione magis coniugalis charitas pec
1.Cor.7. cet,ut apostoli Pauli cõsilium uideatur cõiugibus insinuasse diuortiũ:Tem pus,inquit,quod restat,breue est.Reliquum est ut & qui habent uxores sic sint quasi non habentes,& qui non habent quasi habentes esse glorientur.
Philip.3. De his ipse Apostolus ait:Gloria in turpitudine ipsorum.Dilectio est,in quiunt.O dilectio quæ inuidet sibi.O charitas quæ cupit se in uituperatio ne laudari.Grande miraculũ,ut uirginum charitas uirgines faciat uelut con iuges credi & coniugum charitas coniuges faciat uelut uirgines æstimari.Ec ce uera dilectio, quæ in cõiugalitate diuidit,ut in castitate cõiungat.Ecce sanc cta dilectio,quæ coniugalibus ad communem laudem inducit absentiam, Hi pro certo sese inseparabiliter diligunt,qui ut triumphos sibi inferant à se ipsis discedũt,quibus nec crimen,nec natura,nec lex,nec dominus,nec Apo stolus potestatem unius cõuersationis interdixit aut tulit,sed pro tuẽdis pa ribus uotis semota unanimitate absentari charitas persuasit.Illi uero uide rint quid sit charitas quam nouerũt,qui nec crimini,nec naturæ,nec legi, nec domino,nec apostolo,nec ipsi coniugalitati succumbunt, quos tantum uir ginitas probrosa condemnat,quãtum illos coniugalitas castrata glorificat, quibus sufficiat ad supplicium dedecorosum,quod spadones à coniugibus iudicantur.Ad quorum increpationem non tacendi sunt etiam filij Israël,q
1.Esdr.10. apud Esdram uxores & filios contra diuina iura susceptos non contati sunt pellere,nec contra domini charitatem conati sunt excusare.Verum fateor si permittar.Qui nũc pro dimittendis fœminis alienis adhærent, quid facerẽt si liberos & uxores proijcere iubeantur?Aut quando ualebunt pro Christo renunciare cognatis,qui mulierculas nõ suas præponunt Christi præceptis? Dico eos facile pro ijsdem mulierculis parentes proprios abnegare,q̃ pro pter Christum ipsas mulierculas relinquere posse,despicientes quod in euã
Luc.14. gelio ipse dominus dixit:Si quis uenit ad me & nõ odit patrem suũ,aut ma trem,aut uxorem,aut filios,& fratres,& sorores,& animam suã,non potest meus esse discipulus.Si de abijciẽdis parẽtibus dubitãtes indigni sunt Chri sto,quid sibi promittũt,quos cõtemptores exhibet Christo nõ parẽtalis af fectio? Ac per hoc illorũ meritis euacuãtur,quos uidẽt cõtemplatione Chri sti nullas personas accipere cognatorum. Nec minis eos, sed pœnis etiam illi confundunt, qui metuentes non tantum cum aliena,sed etiam cum sua carne

carne luctari amputatis genitalibus abscedunt.De quibus modo examina tionis suspendo sententiam,relinquens alia disputatione promendam.Sed in confusione spadonum non dubito meliores asserere,qui nec sibi parcunt quidem,non dicam fœminis audent tentamenta porrigere.Respõdeant spi *Eunuchorũ petulantia.* rituales eunuchi,quis furor sit in dilectione mulierum,uel quod sit in contu bernalitate fœminæ mysterium,ut in perniciem suã alienis membris indul geant,cum illi sua quoq; incunctanter abscindant?Hi confirmatos in se ar tus abijciunt,& illi aduersarijs artubus glutinantur.Hi pro integritate spiri tuali cum tormento nõ integri corporis dimicare nõ dubitant,& illi sine tor mento integri esse sine fœminarum dimidietate detrectant.Sed aduersus il los comparatio nulla est faciẽda de nostris,ne cõsolentur addicti quibuscũ q; iudicijs Christianis.Peiores sunt & aliqui memorandi,ut maior pœna sit à damnato damnari.Iudæos cõsiderent usq; hodie pro legis imperio carnis suæ partem circũcisione truncare,& sciant quid mereantur,qui euangelio iu bente dissimulant circũcisi mulierum præsentia peragere domini uoluntatẽ, non intelligentes quod ipse dominus dixerit:Nisi abũdauerit iustitia uestra *Mat.5.* plus q̃ scribarum & pharisæorum,non intratis in regnum cœlorum. Puto etiam de Gallis suis nobis idololatræ exprobranter insultent,qui abscindẽ *Galli sacerdo* tes semetipsos libenter excruciant,dummodo cum damno status sui simula *tes Cybeles à* crorum dissimulationibus pareant.Clerici aũt nostri ad lucrũ magis corpo *Gallo flumi* ris proprij damnum uolunt mulierum secum cõmorantium sustinere,quas *ne Phrygiæ.* etiam de substantia propria euellere oportebat,si cum illis nasci cõtingeret, ne comparati idololatris & sacrilegis erubescerẽt.De quibus & dominus cõ temptores arguit dicens:Prudentiores sunt filij seculi huius filijs lucis. Ergo nostris clericis talium profana deuotio est præponenda, quibus cum tantis *Luc.16.* exercitijs amabilia sunt turpia sacerdotia.Clerici uero pro dignitate sacerdo tij cœlestis nõ sanguinem fundunt,nõ tolerant ferrum,non est aliquod uul nus,nõ est aliquis cruciatus,sed solus contra dominum fœminæ terret aspe ctus.Sic in fœminas ruunt,sic fœminas amant,ut nõ sperent manifestari di lectionis suæ quandoq; posse pura mysteria,sicut per cõsimiles eorum tur piter publicata sunt & detecta,quos Paulus apostolus præuiderat iam tũc *1.Tim.5.* dicens:Quorũdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudi cium,quosdam aũt & subsequuntur.Similiter autem & facta bona manife sta sunt,& quæcũq; aliter se habent,abscõdi nõ possunt.At contra & ipsi di cunt,nõnulli de contemptoribus nostris similiter fœminas habentes in do mibus martyrium secuti sunt,ut illorum innocẽs cõscientia probaretur. No lo mihi de martyrio quisq̃ moueat actionem,quia sæpius & mœchi,& san guinarij,& ebriosi,& omnium scelerum rei reperta pugnæ occasione,cõuersi *Martyriũ iam* meruerunt ad martyrij palmam peruenire.Ideo enim martyriũ appellatur *corona quàm* tam corona,quàm baptisma, quia baptizat pariter & coronat. Age nunc si *baptisma.* licuerit

licuerit quibuſdam inuiolatæ fœminarum ſocietate martyriũ promereri ſi/
ne indulgentia quoq; illis martyrium ipſum non fuit,quos reatus prohibi/
tæ contubernalitatis non abſoluit? Nec innocentes in ipſa innocẽtia potuit
approbare,quibus contemptum legis & conuerſationis illicitæ fœditatem,
& quod eſt grauius ſuper omnia,crimen eccleſiæ cernitur ignouiſſe. Etenim
Innocentia noxia. noxia eſt innocẽtia,quæ ſponſæ Chriſti officit famæ. Et cũ Chriſtus agnus
innocens imò ipſe cœleſtis innocentia,quod eſt uerius,totum ſe contempſe
rit pro eccleſia,ut eam ſine macula ulla uel ruga redderet illibatã, qualis eſt
clericus cui ad hoc ſponſa Chriſti cõmittitur, ut pro unius fœminæ amore
culpari totam eccleſiam patiatur? Auſim dicere,à deo patre miſſus eſt filius
de ſinu patris,& regno abſens eſſe durauit,ut eccleſiam faceret innocentem,
& clericus mulieris latus deſerere non poteſt,ne Chriſti eccleſiam reddat in/
Obiectio. famem? Sed aiunt: In martyrio ignoſcitur nobis,ſicut indultum eſt parenti
bus,hoc ergo & nos omnes de peccatis noſtris confidamus,ut qui agere be/
ne laboramus,inter luxurias euagemur,& diſcurramus per ſemitas peccato
rum,retinacula dimittamus,& frena laxemus. Eamus nos quocunq; mun/
dus abſtulerit,& ubicunq; nos diabolus inuitauerit,libere fornicemur, inui/
deamus,rapiamus,fraudemus,omnia mala ſecuri cõmittamus, martyrium
Rom.3. ſubueniet,& euademus. Sic eñ Paulus apoſtolus pollicetur: Faciamus ma/
la ut ueniant bona. Quorũ damnatio iuſta eſt. Huic martyrio ſpem tradãt,
quos mathematici docuerũt habere de craſtino præſcientiã, & has coronas
expectent,qui ſuper angelos & Chriſtum per aſtrologos didicerunt ſcire tẽ
Act. 1. pora,quæ pater in ſua poſuit poteſtate,ut uel tunc recordẽtur ante martyriũ
tempus bene agere debuiſſe,cũ diem domini ſenſerint ſicut furem. Sed cre/
damus ſuper illos martyriũ iam iamq; pendere. Interim priusq; martyres
fiant,legibus ſubiacent,ut iudicio ſubiiciantur niſi armis exarmentur. Auda
ciæ nephas eſt illis aduerſus autoritatem domini parentum perſonas obii/
Ezech.20. cere,quibus ipſe dominus contradictionis huius abſtulit uocẽ. In legalibus,
inquit,patrum ueſtrorũ nolite ambulare,& iuſtificationes eorũ nolite cuſto
dire,& ſtudiis eorum nolite cõmiſceri,& nolite inquinari. Ego dominus de/
us ueſter. In præceptis meis ambulate,& iuſtificationes meas cuſtodite. Sci/
ant nunc adempta ſibi eſſe parentalia patrocinia,qui huc atq; illuc recurren/
tes contradictionum latebras quærunt,ne unq; fœminis careant: & quia un
diq; defenſionis ſuffragio deſeruntur nouiſſimis cunctis argumentis exhau
Rom.14. ſtis,ſententiam Pauli apoſtoli opitulari ſibi opinantur,& dicunt: Tu qui es,
qui de ſeruo alieno iudices? Agnoſcit equidẽ Paulus apoſtolus conſtitutio/
nis ſuæ uerba prolata,ſed cõſtitutionarios & prolatores ipſos ignorat. Illis
enim contulit defenſionẽ,qui nullã partem legis impugnant,& ipſis tribuit
patrociniũ,qui ex uoto ſuo aliquid faciunt,nec quicq; eccleſiaſtici iuris impe
diunt. Ius tractat uiuendi,& nõ edendi,arbitrium uniuſcuiuſq; confirmans.

De ſi/

De ſimilibus neminem iuſſit iudicari,quæ uoluntati ſingulorum autoritas
diuina concedens in utraq; parte faciendi & non faciendi clementer indul/
ſit. Illos autem eccleſiaſticis tribunalibus ſubdidit,quos tranſgreſſores ordi/
nariæ tranſgreſſionis nulla impunitas excuſauit,ut qui paſſim (Tu quis es,
qui de ſeruo alieno iudices?) aduerſus nos ueluti libellum contradictorium
proferunt,rationabile ſimul & certum recognoſcãt quod accepimus ab eo/
dem Paulo apoſtolo repulſorium: Præcipimus,inquit,uobis fratres in no/ *2.Theſſ.3.*
mine domini noſtri Ieſu Chriſti,ut ſeparetis uos à fratribus ambulantibus
inordinate,& non ſecundum traditionem quã accepiſtis à nobis. Euaſimus
ut opinor tanta ligamina quæſtionum,quibus amatores eunuchos ample/
xus fœminei ligauerunt: qui peruerſis interpretationibus decreta legalia de/
mutare coguntur,& malunt audiri proponentes uana & fabuloſa commẽ/
ta,quàm ipſi quæ uera ſunt audiant: quos Paulus apoſtolus annũciat dicẽs:
A ueritate quidem auditum auertent,ad fabulas autem cõuertentur. Quic/ *2.Tim.4.*
quid uolunt adhuc exquirant,ut obſiſtãt pro mulieribus ueritati. Victoriã
non habent apud quos contra Eſdram mulier potius quàm ueritas uicit:
Vos autem filij chariſſimi non tantum perſuaſione,ſed poteſtate cõuenio. *3.Eſdr. 4.*
Tale deliramentum deſpicite,quorum quæſtiones Paulum apoſtolũ ſcitis
ubiq; damnaſſe,ſicut ad Romanos ſcripſit dicẽs: Rogo uos fratres diligen *Rom.16.*
ter obſeruare eos,qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam quã uos
didiciſtis,aut dicunt,aut faciunt,& declinate ab ipſis. Sic & Timotheo dele/
gat: Noli,inquit,uerbis contendere,nihil enim utile eſt,niſi in ſubuerſionem *2.Tim.2.*
audientium. Solicite cura teipſum probabilem exhibere deo operarium irre
prehenſibilem,recte tractantem uerbum ueritatis. Stulta autẽ & inania elo
quia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatem & ſermo eorum ſicut
cancer ſerpit. Atq; ut oſtenderet clericis diſponendis ad euacuandas quæſti/
ones,quæ ſit doctrina conueniens,etiam Tito ſic inſinuat dicens: Tu autẽ *Titum.2.*
loquere quæ conueniunt ſanæ doctrinæ: maiores natu ſobrios eſſe, pruden
tes,ſanos in fide,in charitate,in patiẽtia ſyncera. Ergo auditiones ſimplices
obedientia ueſtra ſuſcipiat,& uerſipellem contradictionum uitate fallaciã:
Purum iter ueſtris greſſibus mundate,& ſuper ſpinas & tribulos nolite ſe/
minare uel calcare,ne bonum ſemen non poſſit uobis propter ſpinæ frutí/
ces ſanctitatis fructus afferre. Vnde propheta Hieremias ſeminãtes ſic hor/
tatur & docet dicens: Nolite,inquit,ſerere in ſpinis. Circuncidite uos deo ue *Hiere.4.*
ſtro,circuncidite præputium cordis ueſtri. Abſcindenda ſunt ergo de agro
noſtro cuncta quæ pungere & lacerare conſueuerunt,ne animus agri culto/
ris in poſſeſſione ſua malignis ſentibus inſeratur. Et amputanda ſunt omnia
nobis quæcunq; igniferi fomitis ſulphurantibus flãmis cãdens fornax ebul
lientis carnis exæſtuat,ne uel tenuis quidẽ ſcintilla ſeruata maiora cõflet in/
cendia. Quod Salomon manifeſtat dicens: Ab ſcintilla una augetur ignis. *Eccl.11.*

Auertite

Auertite occasiones impuras,quibus interiora pectoris penetrãtur,ut liquida in uobis perspicuitas honoretur.Cõtenti estote singularitatem laboriosam pro pudore seruando potius sustinere, quàm sine labore ad dedecus peruenire.Contemplamini quid sit populo sancto præesse, & considerate quale sit diuinis sacramentis insistere.Altaribus placere debent,qui de altaribus uiuunt,& talis cõuenit cura syncerítatis sacratis,qualia sunt sacra ipsa, quibus exhibent officia seruitutis, ne circa dominum offendant ipsi quod tractant,aut circa populum incipiant impedire quod prædicant. Propter
1. Cor.9. quod Paulus apostolus sic testificatur:Et oñia,inquit,sustinemus,ne quod
2.Cor.6. impedimentum demus euangelio Christi. Et iterum: Nemini dantes ullã offensionem,ut non uituperetur ministerium uestrum.Hac igitur instituti/
*Parilitatis incommoda. al's.*pluralitas Al's.*plurali/tatis.* one uobis quàm plurimum laborandum est,de ijs quibus ad manifestandam grauitatem singularitas magis quàm*parilitas testis uera est.Respicite quanta mala conuersatio*parilitatis huius acquirat, quæ non nisi corruptionem seminat,pullulat uitia,cupiditatem concipit:ignominiam parit, rabiem concitat,porrigit furiam,lasciuiam pascit,petulantiam nutrit,casas exaltat,ruinas ædificat, rapinas exigit, præcipitia instruit , periculis nauigat, naufragijs uelificat,perditione gaudet,interitum fouet,confusionem mercatur,thesaurizat opprobrium,criminationes exaggerat,accusationes inflammat,& cateruatim semel in fascem glomerans numerosas indagines captionum per infinita dedecorum simplices mortes inuehit in perniciem perdito
Castitatis cõmendatio. rum. Tot itaq; & tantas strages calamitatis,& strages pessimæ cõuersationis nemo prosternit,nemo calcat,nemo funestat,nisi singularis castitas sola,quæ munimem inuictũ est sanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ. Fortitudinis firmitas,& lasciuiæ petulantis infirmitas, probitatis præsidiũ, & improbitatis excidium,animæ uictoria,& corporis præda:ubertas gloriarum,& captiuitas criminum,pronuba sanctitatis, & repudium turpitudinis,syncerítatis indicium,& abolitio scandalorum, exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ,pax secura uirtutum,& debellatio inquieta bellorum, puritatis culmen , & libidinis carcer , honestatis portus,& ignominiæ naufragalis locus,uirginitatis mater,& hostis immundiciæ: lorica pudoris, & spolium probrositatis,corruptionis exitium,murus rigoris,& destructio uulgaritatis, seueritas gladius triumphator,& dissolutionis occisor,armatura uirium,& exarmatura fluxarũ,integritatis dignitas,& fornicationis abdicatio,claritatis fastigium,& dedecoris præcipitium:uoluntas bonorum operum,& afflictio uitiorum,refrigerium pudicitiæ, pœna petulantiæ, acquisitio triumphorum,& facinorum detrimentum,requies salutis,& perditionis exilium,uita spiritus,& carnis interitus,status qualitatis angelicæ , summus humanæ substantiæ.Huius retinaculis omnis obscœnitas frenatur, & compedibus eius calces furentis libidinis statuũtur.In hac uelut in scopulo franguntur

gunt impetus qualescunq; sanguinis inundantis:& in illa scdatur spumas tumoris insania corporalis.Quæ dũ sibi subtrahit adminicula cõcupiscentiæ,mortua membra sua cognoscitur baiulare:de quibus apostolus Paulus præmonet,dicens:Mortificate ergo membra,quæ sunt super terrã, for *Coloſ.3* nicationẽ,immundiciã,libidinem,cõcupiscentiã malam,& auaritiam , quæ est idolorum seruitus,propter quæ uenit ira dei.Ab his omnibus non nisi splẽdido singularitatis cultro castratur humana natura,ut illibatos spadones ad conuiuiũ sanctitatis dispensante circũcisione introducat.Cui sancti/ *Virginitatis præconium.* tas ita promisit, anuli sui nuptiale signaculum,ut sine ipsa uirginitas resignetur:quæ se sola contenta Cupidinem domat,mentemq; rectificat,concupiscentiam subigit,desideria ardoris extinguit,artus debilitat,corpus ancillat,& ita carnalia crucifigit:ut tam masculus quàm fœmina uideat in cõuersatione mentiri,dum illos utriusq; sexus operatione abscindit: aut neutrum faciens de duobus,tertiam formam conferre gloriatur ambobus: ut ante resurrectionem resurrectionis imaginẽ ad instar angelorum meditari noscatur.Quod promittens dominus futurum:qui digni,inquit,habentur seculi illius,& resurrectionis à mortuis:non nubent,neq; nubent, neq; eñ *Lu.20* morientur.Nam sunt similes angelis dei:quia resurrectionis filij sunt. Hoc exigit sancta singularitas * meritorum,ut anteq; transfiguretur iam trans/ *al's*clericorũ* figurata cernatur in angelicæ claritatis aspectum.Quæ omnia sibi amputans concupiscẽtiæ certamina deprædatur.Cuius laudes Salomon exequitur , dicens: Melius est esse sine filijs cum claritate.Immortalis est eñ me/ *Eccl.16* moria illius:quia & apud deum nota est,& apud homines. Cum præsens est,imitantur illam,& desiderant eam cum se subduxerit,& in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorũ certaminũ prælium uincens.Nõ est sine filijs cum claritate,nisi singularitas sola,quam nõ solum cõscientia sua nullis sordibus maculat,sed etiam nullæ opiniones suspectæ*parilitatis in/ *al's* pluralitatis.* famant.Nam si castitas(quod est difficile)masculum & fœminã pariter in uirginitate conseruet:non habet claritatem,quam cõmunitas ipsa non potest,nisi quibusdam probrositatum tenebris obscurare. Singularitas uero ita clara est omnibus & exerta,ut cunctis splendore sui candoris pura manifestet & lucida. Vnde sic nos Apostolus edocet,dicẽs:Sicut filij lucis am *Ephe.5* bulate:fructus enim luminis est in omni bonitate,& iusticia,& ueritate,p/ bantes quod beneplacitũ sit deo.Et iterum:Omnia,inquit,facite sine mur/ *Philip.2* muratione & hæsitatione,ut sitis irreprehensibiles & simplices,sicut filij dei immaculati in medio nationis prauæ & peruersæ,inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.Sic ubiq; singularitas splendet,ut omnes pro illa spondere nõ dubitẽt: & ita sãctitatẽ in semetipsa clarificat, ut laudẽ sibi ab ipsis quoq; inimicis extorqueat.Quod maxime de præposito quocũq; Paulus apostolus mandat,dicens:Oportet aũt eũ & testimoniũ habere bonũ ab *1.Tim.3*

his,qui foris sunt,ut non in opprobrium incidat & laqueũ diaboli.Hãc igi
tur amate,hanc tenete,quæ sola potest fœminas debellare:cum adhuc con
cupiscentia nulla pectus impulsat,& dũ adhuc simplicitas incorrupta per/
manet uel quieta.Ad secretæ singularitatis tutelam cito concurrite,ne post
modum non ualeatis effugere.Præoccupandus est aditus cunctis insidijs,
ne hostilitas prior obrepens occurrat improuidis. Salutare remedium est
præuenire potius quàm præueniri,& anticipare potius quàm anticipari ui
Prouidentia. ribus fortibus congruit.Vbicunq; fuerit prouidentia, frustrantur uniuersa
contraria.Vbi autẽ prouidentia negligitur,omnia contraria dominantur.
Ante famẽ certamus,ante inopiam laborando satagimus.Sic per oĩa ca
lamitatibus cunctis tollimus locum,dum gerimus prouidentiã tẽporũ fu/
turorũ.Quanto magis ante præueniẽda est omni præuisione calamitas fœ
minarũ,cuius cupido si admittit incipere,nũq; prorsus accipit finẽ. Cuius
Prouer.30. cõparationẽ Salomon explicat,dicens:Infernus,& amor mulieris,& terra
q̃ nõ satiat aqua,& ignis non dicit sufficit.Vnusquisq; itaq; qui securus est
quia necdũ tentat,timeat:quia nihil de illo dicit,prospiciat ne dicat:homi
nes sumus,fragilitatẽ nostrã carne portamus.Sic eã undiq; nos circunspe/
cta uiuacitate circũdare debemus & cingere,ut nõ sit pars aliqua quæ ua/
cillet.Accipimus quidẽ fortitudinẽ spiritualẽ,per quã substãtiæ nostræ fra/
gilitas roboret.Sed ita nobis spiritualis fortitudo collata est,ut prouidos
nõ nos præcipites tueat:ut illos muniat,qui renunciant importunitatibus
delictorũ,nõ eos qui se magis importunis delictis immergunt.Custos no/
bis datus est spiritus,sed ut cõtraria declinantibus assistẽdo subueniat,nõ
ut cõtraria eligentibus faueat,nec ut uoluntarios & pronos in aduersa con
fortet,sed ut ab aduersis nitentes separari cõfirmet.Nã quicũq; pernicios/is
conatibus audet exercere uirtutẽ,iuuamẽ non habet spiritus sancti,qui ne/
minẽ nult ultroneũ uirũ fortẽ ad fraudulentas uictorias coartari nec prote
git eum quinimò,sed deserit quẽ periculis irruentẽ per illicitos euentus ex/
quirere triumphos agnouerit:sicut ipse iam tunc per Salomonẽ loquutus
Eccĩ.5. est,dicens:Amans periculũ,in ipso periet.Ordine suo igit nõ nostro arbi/
trio uirtus sancti spiritus ministrat,& secundũ institutũ eius prælia ꝓspe/
rant,nunquã nisi præcipitatus exercitus cecidit,qui auidus facere,ducis uel
imperatoris sui dispositiones irrupit,multo magis per peritura erogat for/
titudinem,qui sine armis doctrinæ magistri spiritus præsumpserit trium/
phare,cũ dicat:uæ qui per præsumptionẽ suã aliquid faciũt,nõ per deũ. Si
qua igit in uobis est fiducia uiriũ spiritualiũ, quid spirituales deceat recor
demur:& si creditis uos spiritualiter militare,agnoscite quod docemus nõ
esse carnale:sicut Paulus apostolus loquit,dicẽs:Si quis putat se ꝓphetam
esse aut spiritualẽ,cognoscat quæ scribo uobis. Nõ est quod uobis in hac
persuasiõe deceptoria blandiamini:ut quia spirituales estis,uelitis inter fla

gitiosorũ

gitiosorũ armamẽta uersari:nec uos inhabiles esse ꝓ clericatus dignitate:
quia maiores maioribus cõsueuerũt cõflictiones occurrere.Acrius diuitib9
q̃ paupibus inuidet,& nõ inopes,sed locupletes inquietat infestatio sæua
latronũ.Plus duces & principes q̃ milites ab hostibus appetunt in pugna,
& uiolẽtius ꝓpulsant uentis & turbinibus culmina quæcunq; sunt altiora.
Ideo magis magisq; quo plus cæteris unusquisq; põt,sciat esse sibi metuẽ/
dũ,ne in aliquo minoret:ꝓpter quod Salomon sic admonet, dicens: Qui *Prouer.11.*
gloriat,inquit,in diuitijs,pauptatẽ uereat.Rogo uos quantũ ualeo,& ul/
tra quàm ualeo,hæc sint studia oĩa clericorũ,ut singularitatis inaccusabi
lis successiõe fungant:ne aut ipsi ꝓ fœminas,aut fœminæ ꝓ illos ad igno/
minios a ludibria prouocent.Si quis habet matrẽ,uel filiã,uel sororẽ,uel cõ
iugẽ,uel cognatã,sic habeat,ut nulla ancilla intersit,neq; aliqua ingrediat
extranea:ne ad hoc uideat tenere proximas suas,ut ipsarũ causa libere sibi
adhibeat alienas,quod si nõ possint ipsæ quæ sũt proximæ sine famularũ
ministerio,uel sine amicarũ esse solatio,expedit ut migrẽt ad aliud domici/
liũ,q̃ propter illas ꝑsonæ cõtrariæ teneant:humanũ est em̃ ut nec clericus
illas necessarijs fœminis fraudet,nec ipsæ clericũ per importunas fœminas
sordidẽt.Assignari possunt sanctis mulieribus,cũ q̃bus uiuãt,dũmodo cũ
clerico fœmina nulla cõmaneat:nõ despecta,nõ uetula sine affinitate pecu
liariter susc ipiẽda ad domesticũ obsequiũ:qa magis illic cito delinquit,ubi
sine suspicione securũ põt esse delictũ:maxime qa Cupidini nulla deformi
tas,nulla despectio fastidij uel uilis existit,sed diabolus pingẽs speciosũ ef-
ficit quicqd fœdũ uel horridũ fuerit.Si quis aũt uiæ pfectiõe cogente apud
fratres uel apud extraneos hospitat,ubi mulieres intersunt,omnino se ar/
ctet,ne passibilitate aliqua uitiet.Semotus ac secretus deo uacet & sibi,ne
int9 capiat à diabolo:& qui foris capi nõ potuit,apud suos cadat.Qui ho/
stes effugit ad tẽpus pro salutaribus causis procedat ad faciẽ,& iterum cito
discedere de cõspectu festinet.Vbiq; gustãda est cũ mulieribus nõ cõtinu/
anda p̃sentia,sed quasi trãseunter fœminis exhibẽda est accessio quodãmo
do fugitiua.Proteruitas em̃ iã cœpta sinit rep̃sentari semper in mediũ,& ꝓ
ditiõis meditatio est frequẽtatiuũ inter mulieres celebrare ꝓcessũ. De qua
re nobis Salomon moderamẽ imposuit,dicẽs:In medio mulierũ noli assi/
duus esse.Sic igit ambulate,sic agite,ut semper in clericis ecclesiæ senat9 cã/ *Eccĩ.42.*
didus cõstet.Seueritas in uobis circa fœminas uigeat,autoritas polleat,ui/
gor teneat,grauitas uenereť.Vt semel oĩa colligamus ad clausulã,breuia/
riũ relegimus uobis,quod ad cõpendiosã plenitudinẽ redigẽs Paulus apo
stolus insinuat:De cætero fratres quæcũq; sũt uera,quæcũq; pudica, quæ/ *Philip.4.*
cũq; iusta,quæcũq; sancta,quæcũq; amabilia,quæcũq; bonæ famæ:si qua
uirtus,si qua laus disciplinæ,hæc cogitate,q̃ accepistis,& didicistis,& audi/
stis,& uidistis in me.Hæc agite,& de9 pacis & dilectiõis erit uobiscũ. Amẽ.

AD DIVVM CORNELIVM PAPAM DE CARdinalibus operibus Christi usq; ad eius ascensum ad Patrem. Præfatio.

SOlent matres infantulis nup editis in ipso uitæ introitu aptare uocabula,& ex aliquibus præcedentibus uel circunstantibus causis,uel ex genere,uel ex euentibus imponere nomina: ut in ipsis primordialibus initijs quædam præfigerentur cõmonitoria ingredientibus uitam,ne nomen eis esset ad ignominiam, si originalis naturæ traductio à consueto limite deuiaret: & à uirtute patrum degenerans indigna successio monstri non hominis faciem exhiberet. Respicerẽt potius ad nomina uel officia sua,quorum inspectio honestæ conuersationis formam eis infunderet & doctrinam,ut honorificarent naturales causas & rationales disciplinas:nec in aliquo elementarias amaricarãt dulcedines,uel primarias offenderent dignitates. Nam olim tumultuarie uel incõsiderate nomina rebus imponebantur,sed ex quo ad Adam adducta sunt singula,ut uocaret ea & propria imponeret nomina,prouisum est in populo antiquo & institutum ut aliqua esset in uocabulis ratio, & interpretarentur nomina uitam,& exprimerent aliquam personæ proprietatem, secundum quam uel differret à cæteris,uel etiam cõmunicaret. Sic in nominibus patriarcharum Abraham, Isaac & Iacob magnarum rerum extitere indicia,& præloquebantur uentura:nec deerat impositorum nominum secundum sensum suum effectuum certitudo. Apud gentiles etiam non in nominibus,sed in agnominibus postea à uiris illustribus obseruatum est, ut nobilitas generis uel uirtutis gloria posteros illustraret, Augusti uel Cæsaris titulo succedentem honorare progeniem,& imperatoriæ dignitatis hæredes primæ originis irradiare fulgoribꝰ. Sic & philosophi & doctores antiqui tractatibus suis nomina prætexere,breui titulo grandis materiæ latitudinem prælibantes,& propriæ gloriæ præposito nomine suo prouidentes,ut integritatem operis & laborẽ autoris tam stili quàm personæ in posterum autoritas cõseruaret,& facile scripturæ subtilitas indicaret, si aliqua manus inuida elegantiæ tractatuum elimatorum pannum rudem insueret:uel nugis suis quasi sua essent quæ alius laudabiliter dictasset furtiua translatione insereret. Sic in capite libri sui quisq; autorum se posuit,ut & stilus autori,& stilo autor famularetur,& autoritate altrinseca communis gloria muniretur,hoc uirorum illustrium prædara meruerunt ingenia: & per hæc uiuax eorum fama & gloria indelebilis perseuerat. Nos uero qui nix intelligimus quæ ab eis dicta sunt sensu & eloq̃ntia oino eis impares, si quid aliquando scribimus indignum titulo iudicamus, ne forte nobilis materia,cuius explanationi studium adhibemus,decoloratam se potius q̃ ornatam

De titulis & nominibus.

Gen. 2.

Nomina rebus cõsona.

ornatam nostra præsumptione queratur. Verum quia solent aliquãdo patres nugis infantilibus arridere,& linguis balbutientibus delectari,indulgẽtiam mereretur humilitas,quæ quo potest accessu sublimitatis uestræ manibus se porrigit attrectandam,non gloriam mendicans,sed gratiam. Ego quidem nec à meipso neq; ab alio quæro nomẽ,neq; enim aliquid me existimo esse cum nihil sum,qui hoc à uobis maxima supplicatione quæsiui, ut non essem quod sum,& humiliter supplicaui ut ab hac flamma in qua crucior me uestra clemẽtia liberaret. Tentaui si possem manu uestra me sustinente,honeste descendere:quod quia non potui urgentibus flãmis non attendi quò prosilirem dum me uorax incendium non cremaret.

PROLOGVS OPERIS SEQVENTIS.

SVblimes materiæ subtilium ingeniorum exigunt tractatores: nec facile de artibus recte iudicat,qui artes ignorat. Exercitati in liberalibus disciplinis simul ingenio conueniente & studio philosophari possunt,& secure aggredi res abditas,eorũq; conatibus se peruiam penetrata exhibet difficultas, & ænigmatibus enodatis rerum secretarum facies patet, cuius serenitatem uelabat nubes opposita, & ueritati superfusa caligo. Ideoq; tã in diuinis,quàm in philosophorũ doctrinis nec tutum est,nec honestum ineruditos & ignaros sensuum ad literas illas pertinentium prosilire ad discussionem eorum quæ nesciunt,& de his sibi usurpare magisterium quæ ignorant. Huius rei forma seraphim faciem dei & pedes uelat,& patentibus quæ in medio sunt principiũ finẽq; maiestatis diuinæ alarum extensio infra supráq; operiens,aditum ad se temerarijs tractatoribus uel scriptoribus interdicit,nec patitur ad liquidũ se uideri diuinitas,quã utiq; inuestigatio fidelis aliquo modo odorat uel sentit,sed puram eius essentiã nec conspicit nec cõprehendit. Affirmatio quippe de dei essentia in promptu haberi nõ potest:neq; enim definibilis est diuinitas,sed uerius synceriusq; remotio indicat negando quid nõ sit,q̃ asserendo quid sit:quoniã quicquid sensui subiacet,illud esse non potest,quod omnẽ superat intellectũ. Quicquid audiri uel uideri uel sciri potest, nõ conuenit maiestati,hebes est in hac consideratione omnis acies sensuum,& caligat aspectus:hanc inuisibilem lucem,& inaccessibilẽ naturam sex alis hinc & inde seraphim statu & uolatu circumeunt & abscondunt,statu æternitatis immobilitatem monstrantes,uolatu uero altitudinem eius,sic in superioribus eleuatam,ut quantumlibet ad cor altum homo ascendat, exaltetur deus,& comprehensionis importunitatem euadat. Nec tamẽ alæ illæ, quæ dei uelant substantiam nostros conspectus diffugiũt,sed illæ puris mentibus se uisibiles exhibent,& operum dei ratio,siue eorũ quæ ex nihilo sunt, siue eorum quæ ex materia uel factæ sunt uel fiunt,se intelligibilem expo-

Ab altioribus abstinẽdũ imperitis est.

Diuinitas dei finiri nequit.

nit:& quæ circa deũ & quæ ſub deo ſunt,mundi poteſt cordis quoquo modo ſyncerítas contemplari.Prima rerum conditio ſex inſtituta diebus fatetur artificem,& profitetur opus autorem.Neq; enim ſuĩpſius artifex eſſe aut potuit quis nouam creare materiam,nec potuerunt multa & diuerſa rerum eſſe principia:quia niſi ad unum cuncta reſpicerent,diſcordia & infinitate cuncta turbata uoluerentur in chaos,& repugnarent & colliderent in ſe diſcordes materiæ,niſi oĩbus factoris autoritas imparet:& uniꝰ monarchia poteſtatis,uniuerſitatis cauſas & efficiẽtias ordinaret.Homo itaq; p̃poſiturã in inferiora accepit,ſciens quis hunc honorẽ contulerit:nec tamen ea ſcientiæ perfectione illuſtratus eſt,ut eo modo cognoſceret cõditorem, quo eius cognitioni reliquæ creaturæ ſubiectæ ſunt,ſed diſtantiam maximam experiretur inter ſumma & infima:& ex hoc ipſo eſſet deo accliuis & humilis,quo autori ſuo ſe in nullo poſſet conferre, cuius effugere dominiũ nec penetrare conſilium,nec poterat uitare iudicium.Itaq; qui circa ipſum ſunt angelici ſpiritus,licet inuiſibilis naturæ ſint in legationibus, tamẽ ſuis ſe auditu manifeſtant & uiſu,& ſalutis noſtræ miniſteriales ſæpiſſimæ experimur,quorum officia & nomina in ſcripturis ſanctis habentur.Illa quidem ſuperiora agmina nobis prædicant,non indicant deum: & nunciant quæ iubẽtur ſpiritualitatẽ iniuncti negocij peragentes,nõ uniuerſitatis explicantes ſcientiam:quia ad nos numerus & mẽſura & pondus referẽ. Deus uero his omnibus non arctatur,ſed excedens omnia & æternaliter antecedens poteſtas & uirtus nil habet coëuum:nec immenſitatis eius profundum ulla creatura uel cœleſtis uel terrena metitur.Quæ uero ſub ipſo ſunt, implent templum,& præſens eccleſia cognitionem earum rerum aſſequiẽ, quæ ad cultum iuſticiæ,quæ ad ordinem uitæ,quæ ad gradus aſcenſionũ, quæ ad conuenientiam morum,quæ ad honeſtatem huius conuerſationis & gratiam pertinent contemplationis:hæc aguntur & exercẽtur in templo præſenti,& per hæc deus quæritur,nec tamen quæſitus illico inueniẽ. Guſtamus,delibamus,odoramus,& propè eſt:cũq; acceſſeris,longius abit. Et quomodo fulgur nubes diſrumpit,& repentina coruſcatio non tam illuminat quàm hebetat oculum:ita aliquando neſcio quo motu tangeris, & tangi te ſentis:eum tamen qui te tangit,non intueris. Dicuntur tibi quædam uerba arcana intrinſecus quæ effari non ſufficis:ut dubitare nõ poſſis,quia iuxta te eſt,imò intra te qui te ſolicitat:nec tamen ſicuti eſt ſe tibi uidẽdum concedat.Rachel ad odorem,non ad eſum Liæ mandragoras concupiſcit, tu ſponſo fide non complexu coniungeris,tu ſpe concipis,donec Chriſtus in te formetur,& depoſito pondere huius cadaueris eiuſdem ſint puritatis caro & ſpiritus,& renouata natura ſobolem immaculatam parturiat. Rachel quippe uiſum principium ſonat.Quod uerbum in principio apud deum in ſuo proprio eſſe,mihi non patet,ſed quibuſdam nominibus deũ in-

Vnũ neceſſario eſt principium.

Homo nõ põt deo cõferri.

Gen.30

uoco

uoco & dico:iuſticia,ueritas,ſactificatio,charitas:& q̃rò aliquas ſpecies uel formas per quas quid ſentio quoquo modo intimem. Nam quod uerbũ caro factum eſt,facilius uideo:& hoc ſenſui meo quaſi eſu incorporeo,principium autem illud uix remotiſſimo odoratu quaſi pertranſiens ſentio.Illæ quidem intellectualia per uiſibiles creaturas quantum fas eſt animæ uidere uel præuidere diuina mẽte à longe proſpicimus in multis per opinionũ & coniecturarum pelagus circumducti,in multis ueritati hærentes,in multis magnitudine rerum oppreſſi,exclamamus cum Apoſtolo: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciẽtiæ dei.Cordi igitur noſtro ſe offert deus, & aliquid ſui luminis infundit inuitans & prouocans. Niſi enim aliquo modo ſentiretur,nec appetendi,nec inquirendi ſpes eſſet aliqua uel facultas. Sed quia ex parte ſentitur admirationi eſt odor ille & ſapor,nullam habens cũ carnalibus dulcedinibus ſimilitudinem,& per omnia ſuauitate differens, eóq; deſideratur copioſius quo cætera delectamenta excedit. Deſiderium autem inquirentes purificat, & purificatio excluſis enormitatibus ad formam dei prouehit aſcendentes: atq; ita in opere ſuo imago & ſimilitudo dei multis laborioſiſq; prouectibus propriam ſibi demum indicat dignitatem.Ad hanc rerum adeo profundarum indaginem niſi incarnati uerbi magiſterium acceſſiſſet,humana defeciſſent ingenia, & neſcio ſi & aliqui auderent ad hæc tentanda conatus aſſurgere, ſed aſſociata carni diuinitas aſſumptam naturam ex parte ſuæ uoluit eſſe claritatis conſortem,& apertis cœlis ſuper doctorem & dominum noſtrum ad ſuperiora noſtrum introduxere aſpectum:& uidimus gloriam eius quaſi unigeniti à patre: & de plenitudine gratiæ & ueritatis quæ in ipſo eſt,inſtillata eſt nobis aliqua portio.Et cum Philippo audiuimus:Qui uidet me, uidet & patrem. Nec tamen in hac uiſione plena poteſt eſſe ſufficientia donec in ſplendoribus ſanctorum in die uirtutis ſuæ agnoſcatur ratio gignentis & geniti & procedentis:quam oculus non uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis adliquidum hucuſque aſcendit.In his omnibus quæ dicta ſunt omnino ſenſum noſtrum materiæ excedit ſublimitas,& ſtilum repellit moles nimiꝝ põderis & aſcenſionis arduæ difficultas:ſed præcepti ueſtri pater excellentiſſime me coëgit neceſſitas,ut tentarẽ ſi forte importunitate ſtudiꝝ aliqua poſſem de ſanctuariꝝ ſupellectile uellicare,& reducto in partem uelamine arcto ſubtiliq; aditu propiciatoriũ intueri, præſumpſit meditatio aſpicere à longe,& annos æternos inquirere:& quid ante tẽpora ſecularia eſſet indagare,ſi tamẽ ſeculum uel tempus dici poteſt ante lucem & diem & ſolẽ,& quomodo ante cauſas elementarias & materiales origines illa æternitatis infinitas ſe haberet,ſi illa omnipotẽtia apud ſe ſolitaria eſſet,& miniſterialeſ ei deeſſent ſpiritus,& maneret apud ſe illocaliter ſempiterna diuinitas, & in quo eſſet ſapientiæ regnum,cum non eſſet quod regeretur:& uſu,ſpecieq;

Rom.11.a

Ioan.1.a

Ioan.14.

Eſa.64

1.Cor.2

Homo animã suã nõ cognoscens patiẽter deũ non intelligit.

Nitimur in uetitum.

Vir bonus est animal rarũ.

Homo in malum pronus.

Spiritus carptiuus.

Arbitriũ cuiq; datum.

Corpus est animæ officina

Caro nõ relucẽtatur ꝓprie spiritui, sed spiritus sibi.

ciecq; careret illa inanis antiquitas. Ab his oĩbus repulsus, ad feculatia uisibilia compulsus sum redire, & utinam meipsum cognoscã & sciam. Quod si animæ meæ quæ corporis mei obtinet principatum, nec originẽ scio, nec metior quãtitatẽ, nec qualis sit intueri sufficio, si ignota est mihi ratio quare ipsa delectetur in corpore persecutore suo: si nescio quis hanc legẽ membris insculpserit, ut tam uiolenta dominatione spiritum opprimat, & melior dignioreq; natura deteriori succumbat, patiẽter me ferre oportet, si operatorem uniuersitatis non intelligo, qui in minimis operationum suarũ particulis meam profiteor cæcitatem. Insolubilis uidetur hæc quæstio, quare homo rationabilis in negata nitatur & uetita, & semper illicitis delectetur. Omnino rarum est & difficile fieri bonum, facile & pronum est esse malũ, & hac sine magistro, sine exemplo doctrina statim à pubescentibus annis imbuimur & docemur. Vide in ipsis qui sanctimoniam profitentur, quæ religio manum claudat porrectis muneribus, quæ solitudo aures obserat oblatis fauoribus: quæ gula cõmunibus est contenta saporibus. Quis non se habeat uilem, si uideat humilem? Quis non putet opprobrium, si se sentit inglorium? Quis enumeret uoluptatum potius monstra quàm species? quæ per concupiscentiæ carnis uitam animam trahunt, clàm palamq; de conclaui ad forum, de lupanari ad theatrum? In primis abrasa uerecũdia, pudoreq; cõuulso, nõ abscõditur scelus, nec nutat ratio, nec discretio reluctatur carnis affectibus, captiuus spiritus consentaneã exhibet clientelã. Hoc ipsũ quod dico, carnis affectus, improprie dico: quia hæc uitia proprie animæ sunt, quæ sentit & mouet & uiuit, cui imputatur peccatũ: quia ipsi datũ est arbitriũ, & iudiciũ, & scientia, & potentia, per quæ possit improbare malũ, & eligere bonũ. Corpore aũt sic utitur anima, sicut faber malleo uel incude in qua format omnium turpitudinum idola, & fabricantur quælibet quarumcunq; uoluptatũ simulachra. Non est caro dictatrix peccati, nec inuentrix maliciæ, nec cogitatus format, nec disponit agenda, sed officina est spiritus, qui in ea, & per eã, quæcũq; affectauerit, peragit & cõsummat. Quod autem ipsa insensibilis sit spiritu recedente, dinoscitur: post cuius discessum nulli apta usui supereſt putredinis massa, et paludis aceruus. Quicquid eñ sentit à natura corporis, alienum probatur. Quod uero caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ contendere dicitur, & repugnare, improprie arbitror dictum, quia solius animæ lis ista est, quæ secum rixatur, & cũ proprio arbitrio litigat, certior in huiusmodi quæstionibus quid bonũ sit, quid malum, & in aliarum rerum inquisitiõibus quid uerũ sit, quid falsum. Nã in abditarum causarum inspectionibus & secretis naturæ potest homo errare uel decipi: quia nõ per omnia à fine usq; ad finẽ intellectus humanus attingit, sed in his quæ oculis & manibus subiacent, nulla subtilitas iudiciũ impedit: quia fœtentia à non fœtentibus, decora à turpibus, amara à dulcibus,

bus, dura à suauibus, & à dissonis consonantia facile discernuntur. Sed desiderij sui ueneno mens ebria, corpus contumelijs applicat, & iunctis complexibus ambo in mortiferas suauitates elapsi, obdormiunt. Cumq; euigilauerint, fero pœnitentiam adducit confusio, & inquinamentorum horror fœdatæ mẽti occurrit. Et in cæteris omnibus quæ maligne patrata sunt, hu iusmodi ultio peccatorem persequitur, & ipse libidinum labe crapulatus se conuomit. Sed auaritiæ solius & quæstus ardor nec satiat cupidum, nec pœnitet eum cumulasse, quod crescere optat, non minui: & discola obstinatus semper quid idolo suo immolet sedulus coaceruat. Vnde hæc sitis diuitiarum miseris pectoribus assidet, & ambitiõis salsugo bibulam animam occupat, ut per fas & nefas ad loca superiora etiam de latebris eremi nonnulli se ingerant: & de omni gradu ubi aliquis aditus patet, anheli prodeant, discurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent: ut sedeãt cum principibus eo quæstu: ut maledicat deus quod ipsi benedixerint, & benedicat quod maledixerint. Hæc lex peccati quare in his & similibus legem iusticiæ opprimat, & quare eneruata ratio cum stare possit, tam miserabiliter ruat, difficile est assequi, maxime cum defectus iste à damnationis sententia pendeat, & hanc ineuitabilem pœnam antiqua transgressio sit sortita. Ego si meipsum nescio, si animæ meæ substantiam & naturam ignoro, si eorum quæ intra me sunt rationem non intelligo, qua audacia supra me erigam oculos ut uideam principium sine principio, & finem sine fine attingam? A talibus ausibus desistendum excellentia maiestatis imperat, & ipsa impossibilitas omnes ingenij nostri conatus repellit. Ea igitur quæ licita sunt & concessa tangamus, & circa cunabula saluatoris prima infantiæ eius fercula deguſtemus, & circũcisi & loti uicto diabolo, sanctificatis affectibus in cœna cum domino recumbamus, ubi pane angelorum refecti, post illius cibi delicias surgamus ad transitum: ut de hoc mundo uehiculo crucis euehamur ad cœlum, spiritu sancto nos replente: qui deinceps nos doceat, & patefaciat quicquid in exilij huius peregrinatione moles corporis & imperfectionis lippitudo fecit obscurum. Libellum igitur quem de cardinalibus Christi domini nostri operibus scripsi, paternitati uestræ (suppresso nomine nostro) misi, in quo fons sacramentorum & disciplinæ huius in qua stamus origo, formam & exemplar recte uiuendi nobis proponens, ab humili aduentu usq; ad gloriosum eius reditum ad patrem gradatim conscendens, quẽ potius in mente nostra quàm in pagina scribi desidero, & utinã in sanctitatis uestræ conspectu memoriam & recordationem nostri supplex mereatur affectus.

Auaritiæ malum

Ambitio.

Argumenta libri huius.

Titulus opis.

Sermo

Gaudia natalis dominici.

Adest Christi multum desiderata & diu expectata natiuitas, adest solennitas inclyta, & in præsentia saluatoris grates & laudes uisitatori suo per orbẽ terrarũ sancta reddit ecclesia. Gaudia nobis cœlitus nunciãt, lætitia imperatur. Nox ista sacri partus conscia, nouis fulgoribus illustratur. Gloriant in cœlestibus superi, pax in terra bonæ uoluntatis hominibus cõfirmatur. Assunt angeli, loquunt pastoribus: nõ dedignãtur loqui personis humilibus, & cũ ipsi sublimes sint, infimos nõ aspernantur. Nec luce insolita, nec angelorũ terrent pastores præsentia, sanæ & puræ fidei homines delectantur in eo quod audiunt consonas laudantiũ uoces cœlestes, gloriæ & gratiæ diuinæ præconia modulãtes. Nec satis fuit superis arcana referare cœlestia, etiam hominibus pax reddita nunciat, & bonæ uoluntatis noui muneris largitate cõsecratur affectus. Oportuit bonũ dominũ certificare & lætificare in aduentu suo bonas expectantiũ uoluntates: & multiplicatis testibus certa præsentiæ suæ dare indicia, ut iam non expectaret quasi uenturus: sed qui uenerat, uideret: & essent angeli quẽ sibi noua Christi infantia consecrarat, sancti ortus & loci indices. Vnus Gabriel uirgini obumbrationẽ uirtutis altissimi nunciat, multitudo cœlestis exercitus gratulabunda saluatorẽ mundi prædicat adueniſſe, & reconcilia ta terrestria superis canit, & consilium antiquũ prodijt palàm: nec iã secretũ est, sed innotuit publice in cõspectu gentiũ reuelata Christi benignitas, & oblata mundo in nullo à nobis differens excepto, quod peccati expers fuit saluatoris humanitas. A supernis legationibus incipit euangeliũ, cuius primi dictatores angeli extiterunt. Nec iam in manibus prophetarũ similitudines & ænigmata inuoluunt, sed angelorũ iubilo, & hominũ stilo, & euidenti rerum iudicio constat & consonant simul promissa & data, umbrisq; remotis, lex & euangelia sunt unita. Multiplicantur testes, militia cœlestis conclamat, credit pastorum cuneus & exultat. A sapientibus & prudentibus nõ quærit testimoniũ, qui paruulis se reuelat. In huius doctrinæ initio statim fastus & ambitio condemnat. Non colores rhetorum, nõ inductiones persuasoriæ adducunt, ratio & miracula harum rerum ordinem cõplectuntur. In primis signa se fidei miscuerunt, & maxima in hoc efficacia dogmatum fuit, cũ simul uerbis & rebus actum est, ut nullum infideliũ repugnãtia inueniret diffugiũ. Nox illa omni luce clarior, sermones angelici pacem hominibus nunciantes, designato loco Bethlehem, ad quærendũ puerum cohortant: pastores illi amplius mente quàm oculis carnalibus illuminati, ad cõspiciendũ Emmanuel festinãt, & edocti intus inuisibili magisterio spiritus sancti, quẽ paruulum uident, confitentur immensum: & piæ ei deuotionis affectũ præsentant. Electa adest humiliũ personarum simplicitas, ut poneretur regula & indissolubilis daretur forma: quod nõ nisi pauperibus

peribus spiritu, Christi pateret humilitas: nec superbos ad intuitũ sui posset admittere ueritas. Veniunt in Bethleem, quem prædixit Gabriel: inuenitur Emanuel, ciuitas parua, domus paupercula, supellex exigua. Nulla domus ambitio, nisi reclinatoriũ in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio, tale elegit fabricator mũdi hospitiũ, huiusmodi habuit delicias sacræ uirginis puerperiũ. Panniculi pro purpura, pro byſſo in ornatu regio lacunæ congeruntur: genitrix est obstetrix, & deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam: attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammã, totũ negocium plenũ gaudio, nullus dolus, nulla naturæ cõtumelia in puerperio. Pediſſequas substantia familiaris non patit, mancipiorum obsequia sumptus tenuis & inops mensa excludit. Nullum domus arcta diuersoriũ occultabat: nec secreti recessus erant illius casulæ, *incastraturã tectũ, & soli parietes per circuitum uestiebant. Nec locus ibi erat lauacris, quæ solent puerperis præparari, quippe nec aliqua naturæ iniuria matrẽ domini læserat: quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit uoluptate, & tamen cõsuetudinẽ sequens, ut legi satisfaceret, quasi cum alijs mulieribus esset ei in hoc opere ratio similis, diebus designatis recubuit, & depositi oneris lassitudinẽ professa oblatæ quieti paruit: & in diebus separationis non se à thoro Ioseph, qui eã nunq; tetigit, sed ab ingressu tẽpli & cæteris quæ lex prohibebat, cõtinuit. Vltro maturus ab arbore baiula fructus elapsus est: nec oportuit uellicari, quod spõte prodibat. Nihil in hac re petijt ultro, nec præcedens delectatio aliquã expetijt pœnarum usuram, spiritu sancto obumbrante, incendium originale extinctum est, ideoq; innoxiam affligi non decuit, nec sustinebat iustitia ut illud uas electionis cõmunibus lassare tur iniurijs: quoniã plurimum à cæteris differens natura cõmunicabat, non culpa. Eratq; ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec ante, nec deinceps meruit obtinere, qd erat simul mater & uirgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & uirgini abundantior gloria, quæ carnis & mẽtis integritate insignis, spirituali & corporali intus & extra Christi præsentia fruebatur. Ornamenta quæ deerant, etiam si adessent, non haberent oculos inspectores, quia præsentia paruuli sic eorum quæ aderãt Ioseph, & si quis forte alius ibi erat, oculos occuparat, sic illumi nauerat animos, sic corda illexerat: ut in hoc summo bono omniũ bonorũ unita collectio uideretur: nec opus esset euagari & mẽdicari per partes, qd simul in se uno fidelibus omnipotens infantia præsentabat. Angelica sanè non est credendum ibi mysteria defuisse, nec recesserat à uenerabili pectore matris spiritus sanctus ad uerbum Gabrielis elapsus. Possidebat domũ suam & templum quod sibi cõsecrauerat, adornabat. Seruabat sacrarium suum & sanctimoniæ thalamũ honorabat, lætificabant consolationes huiusmodi animã benedictã, & tanti habitatoris reuerentia cõcupiscentiarũ ludibria

Casa dominica.

Alibi incrustaturam.

Laus Mariæ.

Mariæ priuilegium.

ludibria abigebat:legem mentis lex carnis nõ infestabat:rebellio nulla quietem spiritus affligebat. Paruulus sugens ubera pura alimonia utebatur, & fons sacri pectoris defecatum edulium ori mundissimo infundebat. Sed & cor matris quædam dulcedines quæ humanum superant intellectũ imbuebant:eratq; utrinq; mira iocunditas,quum pia sanctæ matris & deuota humilitas,& sancti sanctorum immensa benignitas confœderatis affectibus mergerentur. Extrinsecus nuda erant & egena quæ uidebantur, nihil in illa paupertate uidebatur diuinũ:non his quibus reuelatum est desuper:quorum primi fuere supra memorati pastores:quorum innocentia & simplicitas electa est,ut laus Christi perficeretur:qui piscatores & pastores sequentibus temporibus cõfunderent oratores,& à pauperibus & humilibus prædicatio paupertatis habet initium. Execrari solẽt Aegyptij hoc hominũ genus,& abominabiles eis sunt oues & pecora. Sed huiusmodi officium ab initio autoritatem obtinuit,& Abel pastor munera de gregibus ouium obtulit,quæ in eo quod cœlitus inflammari uisa sunt, quod grata essent deo cunctis innotuit. Pastor Abraham,Isaac & Iacob uiri deo familiares,pastores patriarchæ duodecim. Pastor ipse Moyses,qui in eremi recessu,dum sequitur pecudes,in rubo conspicit deum:& potestate signorum collata populi recipit principatum. Helisæus de aratro propheta constituitur. Dauid de postfœtantes accipitur,& in regni solio collocatur. Agnum quem abominatur Aegyptius,sacrificari sibi præcipit deus, eiusq; sanguis Israelitarum postibus illitus,exterminatorem angelũ repellit & abigit:nec timetur mortis periculum,ubi tantæ reuerentiæ conspicitur signũ. Ad umbram Petri languentes consurgunt,apostolis subijciuntur dæmonia: cedit idiotis reproborum eloquentia,prædicante Paulo captiuas complicãt manus gentes & regna. Pauperes electi,superbi neglecti:nec fastus, nec altus circa Christi discipulatum aliquem obtinent locum,Christus pauper discipulos diuites asternatur. Pauper mater,pauper filius,inops hospitiũ his q in forma huius scholæ in ecclesia militant,præbent efficax documẽtũ. Hũc in cunabulis adorauere pastores,& paruulum cõfitentes deum simpliciter argumentosi in spiritu & ueritate,quẽ adorauerunt,nouerunt. Fuerat quidem miraculũ, quod apertis cœlis lux fulgoris insoliti nocte super eos fulserat,quod auditi angeli & conspecti,quod ab ipsis fuerãt edocti & instructi pastores. Sed licet hæc præcessissent,tamen circa infantiam pueri diuinitatis intimatæ nulla humana ratio præbebat experimẽtum: nec circa illius præsepij angustias,uagiente inter alligaturas infantulo, aliquod maiestatis erat indicium,sed auditui fides obtemperans,nullum apud deũ impossibile uerbum credidit:& per spiritum sanctum ad sacramentũ hoc intelligendum subtilissimis est intelligentiarũ accessibus introducta. Idemq; spiritus qui longe ante prophetas docuerat,etiam nunc humilium mẽtibus se infundens

Prædicatio à paupibus habet initium.

Pastores Aegyptijs abominabiles.

Pastorum cõmendatio.

infundens,dilatabat humani intellectus angustias, & aperiebat interiores oculos ut uiderentur inuisibilia,& intelligerentur ea ad quæ humanus non attingit sensus,nec rationis penetrat intellectus. Hinc est quod prædixerat Esaias:Paruulus natus est nobis,filius datus est nobis. Hoc potuit uideri, *Esa.9.* hic nullum fides meritum quærit. Quod autem sequitur,uocabitur nomen eius Emmanuel,admirabilis,consiliarius,deus fortis,pater futuri seculi,princeps pacis,si clausi sint oculi mentis,exterioribus oculis nescio quid mereris. Qui necdum loquitur,quomodo consiliarius erit? Paruulus quomodo credetur omnipotens deus? omnino infirmus,in quo uidebitur fortis? nihil omnino possidens,ad apicem regni & principatus fastigium,quibus ascẽsionibus attinget? Sed si fidei mysterium prosequaris,in his omnibus subtilissimas & purissimas rationes inuenies,& quod omnino necesse fuit immensum fieri paruulum & filium dei hominis filium euidenter agnosces. Mirabitur etiam & dilatabitur cor tuum quando intelliges profundissimum sacramentum in eo quod contemptibilis factus est admirabilis, & qui literas non didicit nec legibus instructus est,sufficiens sit diuinarum humanarũq; rerum consiliarius,quomodo diuinitas & humanitas in unam personã conuenerunt,& ubi æstimata est infirmitas,fortitudo inuenta est,& corpus humilitatis nostræ diuinæ claritati configuratum,non in hoc mũdo,sed in cœlesti gloria perpetuum habeat principatum. Ad paruulos uenit Christus, *Luc.4.* & cum paruulis conuersatur,pauperes instruit,& creat,& facit. Ipse in synagoga Iudæorum in Esaiæ uolumine cum legisset in sabbato, complicato libro,prophetiam hanc in se completam edocuit,quod à spiritu sancto unctus sit,& ad euangelizandum pauperibus pater eum miserit. Idem in euãgelio gloriatur,& confitetur domino cœli & terræ,gratias agens quod reue- *Mat.10.* lata sunt diuina mysteria paruulis, à quorum intellectu sublimitas huius mundi repulsa est,quæ deo subijci non potest,dum secundum carnẽ & sanguinem inuisibile ipsius suis regulis inuestigat. Hic est primus religionis introitus,sicut in mundum primus Christi ingressus ut quicunq; pie uult uiuere,humiliter de se sentiat,neq; supra se in mirabilibus ambulare præsumat. *Hũilitas sanctitatis fundamentum.* Fundamẽtum sanctitatis semper fuit humilitas,nec in cœlo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit,& à cunabulis nos sibi conformes fieri uolẽs teneri uoluit in uita,quod exhibuit in persona. Quia uero filij dei sumus,humanitatis participatione frater noster fieri uoluit,ut essemus secum beatitudinis cohæredes, *Humanæ naturæ per Christũ perfectio.* & haberet tota compositio hominis perfectam plenamq; lætiçiam,cum spiritus diuinam repræsentaret imaginem,& caro nostra Christi corporis similitudinem,consummatæ societatis beneficium obtineremus,cum nominis Christi & hæreditatis consortes,& diuinæ naturæ communicamus per spiritum,& humanæ per corpus. Iurauit dominus & nõ pœnitebit eum,& promissio-

missionum suarum non immemor,sicut se daturum nobis iurauerat,sic cõ-
Heb.1. pleuit:Filius datus est nobis,qui cum in forma dei esset,splendor gloriæ & fi-
gura substantiæ eius,non est confusus se ad formam serui exinanire, ut qui
de fraternitate eius gloriantur & uolunt ascendere,non erubescant descẽde-
Scalæ Iacob innitendum. re,sed eidem scalæ cum Iacob innitantur,& cantantes canticum graduũ ab
imis ad superiora conscendant.O domine quàm admirabile est nomen tu-
um,uere tu es deus qui facis mirabilia.Non modo mundi huius staturã ad-
miror,non stabilitatem terræ,cum eam complectatur uolubile firmamen-
tum,non singulos dies,non lunæ defectum & incrementum,nõ solem sem-
per integrum & laborem eius perpetuum,non temporum uicissitudines in
quibus quædam arent,quædam uirent,& quæ mortua modo uidẽtur, de-
inceps reuiuiscunt.Miror deum in utero uirginis, miror omnipotentem in
cunabulis:miror quomodo uerbo dei caro adhæserit,quomodo incorpore-
us deus corporis nostri tegumentum induerit. Miror in hac dispensatione
tanti dispendia temporis,& tam lentos processus ad obedientiam saluato-
ris.In breui poterat patrari negocium,& poterat tãtus labor abbreuiari ad
solum Christi uerbum,sicut factus mundus,& dispositа cuncta ad eius im-
Omnia homi nis gratia fa cta. perium.Sed elementario mũdo dignior est rationabilis homo,quod ex eo
quod in eius seruitium facta sunt omnia facile creditur. In cæteris quocunq;
modo aliquæ satisfaciunt rationes,hic solus me complectitur stupor. Et cũ
Abac.1. Abacuc cano:Consideraui opera tua & expaui.Miror ieiunium,miror ten-
tationes,miror omnipotentem in sepulchro iacentem, miror occisum & re-
Esa.28 surgentem,hæc sunt noua mira quæ prædixerat Esaias:Nouum faciet do-
Hiere.31. minus super terram.Mulier circũdabit uirum.Opus suum faciet, & peregri
num opus eius ab eo Iesus Christus heri & hodie ante luciferũ genitus. ini-
tium carnis sumpsit ex uirgine,& quem cœli cœlorum non capiunt, qui im-
plens omnia cum sit in omnibus,ab his tamen non capitur nec tenetur.No
uum est & inauditum quod in materni angustias uteri,circundedit intra se
fragilis caro uirtutem altissimi & ordinem rerum,cursumq; naturæ mutauit
sapientia dei,& ubiq; diuinitas dilatata,plenitudinem sui uasi infundẽs exi-
guo,sic est circundata muliebri utero,ut cum uniuersa ambiret, implens o-
mnia,excedens cuncta,intra se omnia cõtinens,extra uniuersa complectẽs.
Infans Chri stus uir dici tur. Quem nos paruulum,propheta nuncupat uirum, insinuans ei nunquàm
defuisse uirtutem,sed semper uirilis ætatis affuisse fortitudinem,quẽ infan-
tilis infirmitas occultabat.Opus suum igitur fecit quod creauerat,saluansq;
quod perierat,ad uitam reuocãs quod mortuum erat.Sed peregrinũ opus
fuit in deo,quod uerbum factum est caro,quod factus est uisibilis & com-
prehensibilis,passibilis & mortalis,& peregrinum à maiestate puer sugens
ubera,panniculis inuolutus & sustinens conuicia,filius dei in patibulo con-
stitutus.Consiliarius quoq; dictus est paruulus iste, qui & alibi dictus ma-
gni

gni consilij angelus,eo quod secreta dei quæ ab hominibus erãt absc̃dita,
publice reuelauit,& cum nemo nosset patrem,nisi filius ipse arcana dei rese-
Esa.9. rans,indaginẽ trinitatis explicuit,loquens patri,& à patre respõsum accipi-
ens,& spiritum sanctum infundens discipulis, generationis & processionis
intimans rationes,subtiliter astruens personarum proprietates, & indissolu
bilis essentiæ unitatem. Alia quoq; inferiora, sed tamen necessaria consilia
edocẽs,ut beneficia collata homo intelligat,ut in eo quod stat,gratias agat,
& quod possibile est ex dei gratia cum ceciderit,resurgat.De uirginibus, ait
Apostolus;præceptum domini non habeo,consilium autem do,tanquàm 2.Cor.8.
misericordiam consecutus. Vult & laudat ex imperio domini ut quæ nupse
rint,sic permaneant,quæ uero uirgines sunt dei cumulatione castitatis inte-
gritatem exhibeant Christo:& in hunc modum quæcunq; autoritate diui-
na immobilia constant sic maneant,quæ uero in alterutrum potest libertas
arbitrij flectere,locum eligant priorem,quia & si bona sunt,& à deo institu
ta coniugia,melior tamen est continentia,& uirginitas excellentior,quã non
cogit necessitas aut mandatum,sed perfectionis suadet consilium. Quod si
diuinis consilijs obuiauerint tentamenta,& liberas mentes ad carnales reuo
cauerint appetitus,adest deus fortis,nec spem ponat homo in homine, nec
in brachio carnis suæ confidat,quia qui mundum uicit,uictoriam suis pro-
mittit militibus,& qui uictores sunt sui,cœlo uim inferũt, quoniam sicut scri
ptum est:Regnum cœlorum uim patitur,& uiolenti rapiunt illud. In paruu Mat.11.
li huius nomine cum hoste antiquo congredimur,& fortis armatus super-
ueniente fortiore de atrio antiquitus possesso,potẽter expellitur,& præsum
ptæ infestationis audaciæ silentium imperatur.Defectui carnis nostræ quæ
à primitiuis fecibus originalis mali infecta languerat,ex Christi carne reddi
tur fortitudo & sacramẽtorum communicatio,per quam illius corporis syn
ceritati unimur,nos in tantum corroborat,ut de mũdo & de diabolo, & de
nobisipsis uictoria potiamur,& sacramentali gustu uiuificis mysterijs inhæ-
rentes,una caro,& unus spiritus simus,dicente Apostolo: Qui adhæret do- 1.Cor.6.
mino,unus spiritus est.Sic hi ad quos sermo fit dicũtur dij,& filij excelsi, no
minis,& hæreditatis,& æternitatis participes,fortitudine societatis Christi
subigentes tentamina,& cum homines sint ex indigniori materia in captiui
tatem redigunt,& conspuunt,ligantq; dæmonia.Et quidem in hoc tempo-
re in stadio uitæ huius se exercet militia Christiana,& præeunte Christi ue-
xillo,quem & paruulum uidimus & cognouimus deum,& quos spiritus cõ
silij & fortitudinis munit,nec uinci,nec decipi possumus,quos eruditio,diui-
na scientia & potestate fecit insignes. Videtur autem in præsenti disciplina
huiusce modi non esse gaudij,sed mœroris, eo quod non sine periculo cer-
tamina peraguntur.Bonum uero certamen certantibus pacatissimum fru-
ctum in futuro exercitatis in iustitia dabit princeps pacis æternæ,consignãs

ſibi in beatitudine quorum communicauit naturæ. Ipſi gloria & imperium amodo & uſq; in ſempiternum. Amen.

SERMO DE RATIONE CIRCVNCISIONIS.

INter omnia teſtamenti ueteris ſacramenta nihil circunciſione ſolennius antiqua celebrauit religio, nec tantum in Hebræos, ſed etiã in Phœnices & Arabes hæc traditio inoleuit. Reliquæ gentes tam mãdatum quàm factum irrident, & deo minime aſſerunt conuenire, ut ſaluatoris benignitas plagis infantium delectetur, & immeritos in ipſo uitæ initio periculo mortis addicta. Hoc de bono domino ſentire, qui neminem uult perire abſurdum, & irrationabile iudicãt. Nec tamen eis omnia reliqua ſacrificia ſunt horrori, ſed in multis naturalem legem ſequentes expiationum retinent inſtrumenta, & immolant uictimas, & incendunt adipes, & cum odoramentis & libaminibus fundunt corã deo uota & preces. Legimus Iob dei teſtimonio approbatum, iugibus ſacrificijs occupatum, nec legimus circunciſum. Et poterant eſſe eo temporum diuerſis in locis multi uiri inſignes, qui iuſticiæ dei ſubiecti, hoc ſigno carebant, licet filios Eſau & Hiſmaël putandum ſit huius traditionis non fuiſſe expertes: uerum cum opus iſtud & antiquitas commendet, & iubentis autoritas, inquirenda eſt tanti myſterij ratio, quæ Abrahæ ſpecialiter & ſemini eius tanto pondere mandata eſt, ut quiſquis in illa gẽte huius ſigni carere & differentia Ethnicus non Iudæus reputaretur, & à titulo filiorum Iſraël abraderetur proſcriptus. Hoc cum octaua die iuſſum ſit celebrari & nomẽ circunciſio aptari, intimatum eſt his qui digni ſanctorum conſortio cenſebantur quod eorum nomina ſcriberentur in cœlis, & æternæ beatitudinis quã poſt uitæ huius ſeptimanam octaua conſequitur, hæredes fierẽt, & cõſortes quicunq; uitæ innocentia & cœlibatus ſanctimonia ſeſe domino cõſecraſſent. Tenera itaq; infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina, & ante concupiſcibiles motus, quos peccatum meruerat, miſerabili pœnæ, & ineuitabili uindictæ etiam in paruulis adhibenda erat ſeueritas, & antequam ebulliret ſartago libidinum, prouiſum eſt uẽtilabrum, quo refrigerari poſſet, & extingui depopulatricis flammæ uagus ardor, & uniuerſa perluſtrãs incendiũ. Ideó q; dolor uoluptati & ſanguini delectationis ſanguis tormenti opponebatur, ut in primis elemẽtis diſcerent paruuli ſemper propriæ memores ſectionis contraria curare contrarijs, & ad cohibendos, refrenandoſq; turpitudinum appetitus neceſſarium eſſe ſale corroſorio carnis perfricare pruritus, & ſemper recrudeſcentes deſiccare putredines. Ad hoc corpus ſuum mortificabat Apoſtolus, non tamen circũcidens illud ſeminarium membrum, ſed totum ſe crucifigens, & omnibus extraordinarijs motibus opponens cauterium, uſq; adeo corpus ſuum redigens in ſeruitutem ut diceret: Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Cuius facti æmulatores erubeſcimus

mus in pudendis, & detecto ſectoq; confuſionis operculo, quamuis cõſcientia teſtis ſemper nobis exponat ſcaturientes intus peccati inſidias, nec internum uitare poſſimus iudicium, uiriliter tamen ſtandum eſt, & rationis autoritate increpandi ſunt titillatorij ſenſus, & ſummopere uigilandum eſt, ne ſequatur aſſenſus. Intra nos pudor iſte aboleri omnino non poteſt, quia nec totum hoc membrum, ſed anterior eius portio iuſſa eſt circuncidi. Res ſanè maxima eſt, ſi non egrediatur foras huius contagio corruptelæ, & inſaniens beſtia corrupti anhelitus cathenis ferreis in ultimis animæ receſſibus alligetur, intusq; fractis dentibus ſeipſam concupiſcentia captiua maſticet & corrodat. Manet itaq; erubeſcentia propter ſenſum, ut qui in agone contendit, ſciens circunciſionis myſterium, ab omnibus ſe abſtineat quæ poſſunt huic flammæ miniſtrare fomentũ. Nec tamen peremptoria eſt contendentibus, ſed probatoria huius ſenſualitatis colluctatio tam ueterna, ſed inſtitutũ eſt certamen inter ſpiritum & carnem, ut uictor homo peccati & pœnæ, poſt triumphos ſolennes coronetur in gloria ſine infeſtationibus deinceps liber à peccato & pœna. Hanc uerecundiam poſt præuaricationem uanitati ſubiecta, non uolens anima pertulit, & uim ſubſtinet inquietudine perurgente, & inuoluntarijs motibus fatigata infelicitatis ſuæ deplorat miſeriã liberari de corpore mortis huius deſiderans, & pacifici tranquilliq; ſtatus à deo poſtulat libertatem. Quotidiano ſanè conflictu ſpiritus & caro luctantur, & cauſatur ratio aduerſus domeſticum malum, quod ita intra ſe exerceat regnũ quaſi natura ſit uitium, & ſecum traxerit creatio prima peccatum. Hoc uticq; prima non ſentit conditio, ſed ſecutum eſt tranſgreſſorem ſuppliciũ, & adhæſit indiuidua pœna peccato, de quo erubeſcent quicunq; mundo corde regem in decore ſuo uidere deſiderant. Quis in tam aſſiduis illuſionibus non confundatur? quis non in tantis contumelijs erubeſcat? Fomes quippe huius mali intus in tenebroſis receſſibus latitans, ut uiderit animam aliâs occupatam, & in imis ad ſui circunſpectionem ſolicitam irruptionibus uchementibus erumpit, & blanditijs uenena ſupponẽs pudicitiæ puritatem inopinatis inuadit aſſultibus. Ideoq; pudibundus homo nuditatem ſuam operit, & fœditatem confuſus occultat. His rediuiuis uulneribus ſemper hac ſanie illitis neceſſaria eſt per omnem huius uitæ ſeptimanam iugis reſecatio putredinum, & continua circunciſio cicatricum, & in cæteris quidem membra omnia imperio rationis obediunt, & arbitrij retinent libertatem. Hic uero ubi Babyloniæ fornax exarſerit, & quaſi pice & naphtha conſperſi libidinũ ebullierint appetitus, inflãmata caro libertatis priuatur honore, intantũ ut rebellia membra uelit nolit in motus nefarios audacter exurgant. Præcedebant olim integumenta rerum ſignificantia abolitionem peccati, & ad perfectionem inchoata tendebant. Nec hoc ſacramentum cõſuetudini antiquæ ſubtrahere uoluit Chriſtus, & licet non eſſet in hoc tempore neceſſarium, ta-

men ne antiqua religio prorſus reproba uideretur,in ſe uoluit circunciſionis aptari ſignaculum.Sanè originale peccatū quod à primis patribus in totā generis huius ſucceſſionem defluxit,omni tēpore aliquibus remedijs oportuit expiari, licet uim plenam ſignificantia nō habuerint,donec ad rē ipſam uentum eſt,quæ figuratum operiebantur uelamine.Et licet ſacramentorum arcana omnibus non paterent,uirtus tamen & effectus eorum ignorari nō poterat,quia ab Adam uſq; ad Noë ſacrificia deo cōſtat fuiſſe accepta,quæ uſq; ad illud tempus ſine legis diſtinctione diuinitus inſpirata inſtitutione primi hominis celebrarent.Illa uero ſacrificia aut in animaliū ſanguine, aut aliarum oblationum incenſionibus agebantur,non quod fumo aut mortibus pecudum delectaretur deus,ſed ut intelligeretur immutabile iudiciū, & prolata ab initio ſententia in peccatum.Immutabile decretum ab æterna lege exierat concupiſcentia affligi,& morte peccatorē puniri,nec poterat plagis exterioribus remedium aliquod ſubuenire,quin ſtimulus carnis ſine ulla exceptione colaphizaret infirmum,& uſq; ad diſſolutionem mors importuna perſequeretur captiuum.Et mors quidem carnis cōcupiſcentiarū interſecabat ludibria,nec poterat ultra peccare illud quod erat putredini ac diſſolutioni prædeſtinatum & datum,ſed ſupererat poſt mortem carnis animæ labor,& afflictio ſpiritus,nec poterat ulla ratione illa abſolui damnatio,niſi morti omnium uita omniū ſubueniret,& pro generali morbo gratia dei ſingulare propinaret antidotum.Hoc antiquum redemptionis noſtræ conſilium ſanctis patribus reuelauit deus,uoluitq; ut paulatim aſſueſcerent homines paſſioni,& morti neceſſariæ uolūtariæ mortis opponerēt libamentū & pœnam in medelā,& ſupplicium in remediū cōmutarēt. Huius oblationis doctrinam ſacrificia cōtinebant antiqua & incenſiones,& mortes huius conſummationis gratiam præſignabant.Propter hoc cum iam fidei tēpora propinquarent,imperata eſt circunciſio,& pars illa corporis in qua eſt uoluptatum ſeminarium & libidinis officina iuſſa etiam in paruulis amputari, ut proprij primitias ſanguinis ei qui totum ſanguinem ſuū oblaturus erat, offerrent,& cōmunia ſingulorum ſacrificia ſingulare præcederent holocauſtum. Vbi uero Chriſtus dominus uenit,de quo in capite libri ſcriptū erat, ut in morte ſua patris uolūtatem impleret,ceſſarunt ſacrificia,nec iam trun cationem præputij euangelium imperauit,ſed circunciſionē cordis, & omnē tam membrorum quàm affectionum petulantiam gladio ſpiritus reſecari, immutabili decreto mandauit.Et tantæ dignitatis illa una redemptoris noſtri fuit oblatio,ut una ad tollenda mundi peccata ſufficeret,qui tanta autoritate in ſancta introiuit in ſanguine proprio, ut deinceps nulla ſupplicantiū poſtulatio ſanguine indigeret alieno.A diebus igitur uiſitationis noſtræ regnum cœlorum uim patitur,nec iam in expoliatione carnis circūciſio agitur,ſed ſpiritus ſancti uirtute uetuſtatis antiquæ ſanies expurgatur.

Ioan.5.

De

DE STELLA ET MAGIS ET INNOCENtium nece.

NAto in Bethleem ſaluatore,audita eſt in Effrata eius in terris præſentia, & uſq; ad ſyluas, camposq; gentium nouæ huius natiuitatis eſt fama porrecta,in Iudæa à paſtoribus & angelis primo ſūt hæc gaudia celebrata,nec multo poſt Arabum fines huius rei noticia penetrauit,& incolis Sabba præclari ſtella luminis cœleſtis numinis nouis ſplendoribus indicauit.Erāt in illis regionibus uiri ſiderum inſpectionibus aſſueti, qui arte mathematica uim diſcurſumq; nouerant planetarum,qui ex elemē torum natura rationem temporum metientes aſtrorum miniſteria certis experimentis proprijs didicerant effectibus aſſignata. Hi ex uaticinijs Balaā olim audierant ſtellam oriri in Iacob,& hominem in Iſraël cuius fortitudo quaſi rhinocerontis,ad quem in trieribus de Italia uenirent qui ſuperarent Aſſyrios.& uaſtarēt Hebræos,quo temporum nec in Iacob idolum, nec in Iſraël ſimulachrum eſſet.Diu homines illi huius prophetiæ prouentum exſpectauerant,& ubi uenit plenitudo temporis,orto repente nouo ſidere, ad antiqua recurrentes uolumina tam teſtimonio muniti,quàm ſigno dromedis inuecti,in Iudæam, ſtella duce,perueniunt.Nec potuere Palæſtinæ incolas latere tanti nominis perſonæ,ſed ubi auditum eſt quod ſtellam indicem nati in Bethleem paruuli ſequerētur,Herodi noui regis inquiſitio nūciatur. Euocatis itaq; Magis rei huius ordinem cum omni diligentia ſciſcitatur.Audit natum in Bethleem eſſe paruulum,quem profitentes rēgem & deū qui de Sabba uenerant adorare & uenerari feſtinant,intimatum eſt ei quod ab antiquis temporibus Moabites propheta,licet gentilis,prædixerat,& cōtulit cum literis gentium ſanctorum uaticinia prophetarum,quorū ſcripta per omne ſabbatum legebantur,de quibus nulla in populo Iudæorū ambiguitas erat quin rata eſſent,quæ illi uel aſſeruiſſent præterita, uel prædixiſſent futura:à fortitudine eius qui quaſi unicornis obuios penetraret,in cuius obſequium ultrices de Italia trieres in Iudææ terminos aduentarent,& uſq; ad finem mundi dilatarent imperium,anxius expauit & timuit. Conturbabat quoq; aliud quod in Michæa ſcriptū eſt teſtimonium: Quoniā de Bethleē quæ eſt Effrata,egrederetur paruulus, qui dominator eſſet in Iſraël, cuius egreſſus eſſet ab initio à diebus æternitatis. Cūq; ea quæ domeſtici codices continebant,cū his qui ab alienigenis dicebantur,intelligeret conuenire,diuinis tētans reluctari cōſilijs ſimulat perfidus religionis aſſenſum,promittens Magis ſeſe ad adorandū paruulum cum omni deuotione illico affuturū,cū per reuertētes certitudinē de puero accepiſſet.Turbat cū rege maligno Hieroſolyma,nō lætatur,expaueſcit & tabeſcit,& negare erubeſcit quod ſcriptura teſtatur. Nec minus horrendum ſcribarum ſacrilegium quàm Herodis

impietas,quia proprio Iudæi abutẽtes priuilegio cum uisitationi diuinæ in-
uenirentur ingrati,causam sibi cum Herode fecere communem,cum hinc &
inde impietas & infidelitas aduersus dominum & Christum eius fremerẽt,
& pariter in eius odio cõsentirent.Ecce alienigenæ à fluminibus Aethiopiæ
ad paruulum Christum supplices ueniunt,& filij dispersorum deferũt mu-
nera,accedunt qui longe erant,& qui prope recedunt,in loco humili & supel
lectile uili rex regum & dominus dominãtium inuenitur,cognoscitur, & ab
Exod.23. alijs adoratur.Quia uero neminem in conspectu dei apparere uacuum an-
tiqua lex edocet,præuaricatoribus legis abeuntibus uacuis, primitiæ gentiũ
sacramentalia munera proferunt de thesauris,& domino aurum & odora-
menta præsentant,profitentes ex ratione munerum de eo quem adorabãt
quid crederent,quid sentirent.In auro regem,in thure sacerdotem, in myr-
rha incorruptibilem quamuis passibilem profitentur.Oblatio ista incarna-
ti uerbi & exponit mysteria,& breui subtilicꝫ indicio utriusqꝫ naturæ huma
næ diuinæcꝫ exprimit unitatem,quid & proprium est unicuiqꝫ singulatim
distinguens.Nam deo patri cuius regnum & imperium suis mundũ replet
splendoribus,in odorem suauitatis summus sacerdos & pontifex Christus
se obtulit,cuius caro passionis cremata carbonibus,incensionis suæ flagran-
tiam transmisit ad cœlos,& usqꝫ hodie odor ille suauissimus in terrestri cœ-
lesticꝫ ecclesia indeficiens perseuerat.Quod autem passibilitas quam obedi
ens deo uoluntarie suscepit incorruptione firmata sit uirtus myrrhæ obuiãs
corruptelæ suo probat effectu,& uisibilium ratione munerum immortalita
tis solidæ constat euidens argumẽtum.Adorato domino magi hilares alio
tramite in suam patriam reuertuntur,quia necesse est ut qui credunt ad iusti
ciam,ore etiam confessi sunt ad salutem: deinde uias eligant arctiores & se
districtioribus mandatis obligent,quoniam per uias latas descensusqꝫ præ
cipites itur ad inferos, per arctas uero & difficiles reditur ad superos.Pro-
pter uerba labiorũ dei religiosus quisqꝫ uias duras ingreditur, & iugulator
uoluptatum stantem ex diuerso hostẽ securus aggreditur.Arcta uia est ca-
stitas,trames strictus humilitas:ieiunio affligi,& carnem in seruitutem redi
Via ad cœlũ difficilis. gere.Scopulosæ sunt semitæ,sed ad patriã superiorem non nisi per meatus
difficiles armati milites reuertũtur.Nõ est tutus ad Herodem egressus,nec
expedit cũ his qui oderunt deũ fœdera iungere:nec de religione cũ maligna
tibus inire cõsilia,quorum familiaritas infantiam Christi studiose persequi-
tur,& antecꝫ formetur Christus in nobis in ipso piæ conuersationis initio
Herodes delu sus conqueri- tur. ut extinguatur spiritus & suffocet uita iustitiæ penitus elaborat. Delusum
se Herodes cõqueritur cum magos aliàs comperit diuertisse,quia molestis-
simum est principi tenebrarum cum excogitatis laqueis tentatos quoslibet
Herodis tru culentia. nouerit euasisse,& actiori inflammatus rabie, in neces innocentium debac-
chatur.Sic sanctorum persecutionibus tyrannus crudelis illuditur,qui dum
putat

putat perdere quos occidit,melioris uitæ statum eis procurãt,& quod ille in
perditionem molitur,hi utuntur pro beneficio,quibus lucra uitæ perpetuæ
per hæc momentanea damna celeri cõpendio acquiruntur.Ecce paruuli isti,
quos hostis naturæ pietatis inimicus,bestialis sæuitiæ inauditæ, crudelitatis
monstrum Herodes occidit,subito fiunt martyres,& dũ uice Christi, & pro
Christo auulsi à matrum uberibus detruncantur, testimonium quod non-
dum poterant sermone,perhibẽt passione,& sufficit causa testimonio, licet
nondum eloquio distinguatur.Illico spiritus infantilis uasculi receptaculum
deserens,iam non tenelli corporis ætatisꝫ nouitiæ tempore tenetur, sed ab
illis infantilibus coagulis anima expedita adepta rationis & intellectus ple
nitudinem in occursum Christi festinat,à quo militiæ suæ quærens stipen-
dium,ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia,& Epiphaniæ solennia in
cœlestibus celebrat,nec in stellæ alicuius lumine sed in ipsa claritate diuinæ
præsentiæ gloriatur.Acta est natiuitatis solennitas sursum iubilantibus an-
gelis,deorsum ex ore infantium & lactentium laus est perfecta,resonãtibus *Ex ore infan- tiũ perfeciſti laudem.*
usqꝫ ad cœlos uictoriæ tubis,& uersus est paruulorum uagitus in gaudiũ,
& luctus in iubilum,sequente non stellam sed agnum exercitu innocentiũ,
& baiulante glorioſissimi triumphi solenne uexillum. Nec potuit mundus
inficere nuper agonem ingressum infantilem exercitum, & pedes qui non-
dum lutum calcauerant,urgens citatusqꝫ transitus non est passus ullis sordi
bus inquinari,sed in ipso uitæ initio tota illa innocua phalanx sine ullo inte
gritatis detrimento ad solidioris uitæ translata est gloriam.Et quæ expecta
ri poterat annorum elapsu rationis discretio repente nullis iam ætate illa tẽ-
poribus subiecta omnis consummationis reperit finem,& casuum acciden-
tium mutabilitates euasit.Euigilauerunt sensus quos sopor infantiæ oppri-
mebat,diſplosiscꝫ palpebris intuiti lucem in momẽto assecuti sunt,quæ pa-
cificis & mundo corde debetur,beatitudinem,& ascendentes per omniũ uir-
tutum gradus sine doctrinæ humanæ exercitio cumulatam inuenere men-
suram,ita ut in ordine sanctorum protomartyres primum habeant locum,
& secretorum conscij diuinorum propinquitate familiarissima clementiam
dei pro nostris exorent laboribus,quos usqꝫ hodie funestus Herodes perse
quitur,quorum sanguine & morte diabolus delectatur.Hi itaqꝫ à cunabu-
lis in cœlũ translati,facti sunt superni Capitolij senatores & iudices,nonnul
lis ueniam obtinẽtes immeritis:assistuntcꝫ miserationibus & ultionibus di-
uinis,sed sæpius agni,quẽ quocuncꝫ ierit prosequuntur, mansuetudine, cꝫ
ira uel furore utuntur.Hi nuper cruore lacteo loti primitias baptismi marty
rio consecrarunt,tradentes posteris formam ubi necessitatis articulis exclusę
rit moram,nõ minus ad lauacrũ animæ sanguinẽ efficacem cꝫ sanctificatas
uerbis solennibus aquas,maxime cum nec sanguis hoc elemento careat,sed
aquarum motu per totum corporis alueum fluat. Spiritus uero sanctus
& aquis

& aquis & sanguini superfertur,qui subiectos sibi fouet & abluit,quo baptizante idem occisio quod mersio operatur,qua extinctam peccati uitam uirtutemq; emortuam utriusq; rei continet sacramẽtum. Ipse enim est qui uel hoc uel alio modo quicunq; est ille modus,baptizat,& ad idẽ refertur quod pura fide agitur per Christum dominum nostrum.

DE BAPTISMO CHRISTI ET MANIFESTATIONE trinitatis sermo.

NOn satis est quod angeli locuti sunt pastoribus, quod apparuit stella regibus,quod natiuitati & personæ & loco cõsona prophetarum oracula,perfidæ gentis indicio Christo perhibentia testimonium,in unam conuenere sententiam,sublimius & perfectius testimonium profertur diuinitus,& ipse pater inuisibilis auditur,& aures humanas omnipotentis dei præclara uox penetrat,& inaudita à seculo fidei species declaratur. Veniebat Christus ad baptismum,non egens lauacro, in quo peccatum non erat,sed ut sacramento perennis daretur autoritas,& tanti uirtutem operis nulla personarum acceptio cõmendaret,quoniam remissio peccatorũ siue per baptismũ,siue per alia sacramenta donetur,proprie spiritus sancti est,& ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum solẽnitas & sacri inuocatio nominis & signa institutionibus apostolicis sacerdotũ ministerijs attributa,uisibile celebrant sacramentum, rem uero ipsam spiritus sanctus format & efficit,& consecrationibus uisibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis autor apponit, & plenitudinem gratiæ unctionis diuinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit,& rem sacramẽti cõsummat & perficit. Si in Petri uel Pauli nomine baptismi gratia donaretur,posset alius alio uideri sublimior:& secundum ministrorum merita hæc singularis gratia æstimari,ut melior esset baptismus eius qui sanctior uideretur,& indignior esset qui ab eo acciperetur,quem non amplior æstimatio commendaret. Hæc & in alia sacramenta transferretur iniuria ut non in eis unitas,sed diuersitas haberetur si cẽferentur à melioribus fieri meliora,& minus haberent utilitatis & ponderis quæ fierent ab indignis. Sic eucharistia una alia melior,& baptismus pro ministerio uel melior, uel deterior crederetur. Absit hoc à fide catholica,absit à religione Christiana tãtæ corruptionis fermẽtum. Vna nobis fides,unus dominus,unum baptisma, quod si ab indigno forte fuerit consecratum,nõ audet iustus iterare uel corrigere quod semel est factum,quia per quencunq; fiat idem est,nec hoc priuilegium meritis est datum sed gratiæ,& proprie sibi omnipotentia dei retinet hunc effectum. Neq; eñ Paulus pro nobis crucifixus est,aut nos gloriamur in Paulo,sed in cruce domini gloriamur,cuius uirtus omnia peragit sacramenta,sine quo signo nihil est sanctum,neq; aliqua consecratio meretur effectum.

Christus baptismo daturus autoritatẽ baptizatur.

Remittere est spiritus sancti.

Fides omnibus una.

Hinc

Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas & profundum,& longe lateq; plenitudo diffunditur gratiarum. Quod ne ulla præsumptio sibi domini huius in posterum gloriam uendicaret,in hoc sicut & in alijs,domini nostri ecclesiæ suæ prouidit benignitas,ut ipse baptizaretur à seruo, nec conseruorum ministerium detractarent, uel aliquis cuiquã in hoc opere præferretur,quoniam siue Iudas siue Paulus baptizet,Christus peccatũ lauat,absoluit,& delet. Sic Rachel & Lia,Balam & Zelpham maritis accommodant & liberos accipiunt ex uteris ancillarũ. Scribæ & pharisæi in cathedra Moysi sedentes,dum agunt quæ ad cathedram pertinẽt,per omnia plenitudine potestatis utuntur,& officium non uita tantis effectibus honoratur. Obediunt dæmones exorcistis,Christum inquiunt,scimus,& Paulũ nouimus,& in nomine Christi quẽ Paulus prædicat adiurati egredimur, uos autem penitus ignoramus. Ecce in nomine suo nihil quæstuarij peragũt exorcistæ,nec se eis deferre ipsi dæmones profitentur, sed nomen Christi etiã per lucrorum sectatores suæ gloriæ retinet potestatem,& fiũt in talibus causis ministri mercenarij sicut naues onerariæ quæ per pelagus euehunt institores,quarum rectores potius eorum quos ducunt,pecunijs inhiant quàm saluti. Et tamen mare seculi huius necessarios habet huiusmodi trãsuectores: alioqui cessabunt commercia, nec ex transmarinorum copia aliorũ inopia habebit subsidium,nec occurrent sibi solatia regionum si uehicula tollãtur de inuio,& pelagus immeabile relinquatur. Bonis quippe sæpe malorũ ministeria suffragantur. Supponit itaq; ceruicem sanctam manibus hominis humilitas redemptoris,& licet plenam non habeat uirtutem, suscipit tamen Christus baptisma Ioannis. Præparabat uiam domino Ioannes lauãdo exterius corpora,ut præcederet exterius lauacrum secuturum baptisma, in quo cõferretur animarum ablutio,& peccatorũ remissio. Præcessit quod erat ex parte ut consummatio sequeretur. Horret tamen Ioannes, & accliue sibi esse sacrum Christi caput non patitur,quia maiorem à minore benedici antiquis regulis refragatur,& criminalis ei uisa est usurpatio potestatis. De plenitudine Christi omnes accepisse & seipsum,cum cæteris prædicarat baptista,ideoq; deo & hominem manus imponere iudicabat temerarium,lauare eum in quo non erat peccatum æstimabat superfluum. Sed ad soluendam calciamenti huius corrigiam,confessus indignum formidabat exhibere prælatum,si ipse in magistro sine causa tentaret hoc agere quod ab ipso susciperе necessarium dinoscebat. Ideoq; tremebundus humili satisfactione postulanti ministerium,negat assensum,non quod obedientiam detrahat imperanti,sed quod iudicio suo seruo subdi, non competat maiestati: Tu,inqt,uenis ad me,& à te debeo baptizari. Cui dominus:sine modo. Sic enim decet nos omnem complere iustitiã. Ioannis humilitas non arguitur, nec uituperabile uisum est Christo simplicitatis diffugium quod reuerentia

Baptismus se late extendit.

Similitudo.

Mat. 3.

non

non importunitas ſuggerebat. In hoc igitur omnem impleri iuſtitiam aſſeuerat, ſi doctrinam præcedat exemplum, & honore ſe inuicem præueniant, qui maiorem & qui minorem obtinent locum, & qui maior eſt fiat minor, & præceſſor ſicut miniſtrator: ſi in unitate ſacramentorum omnes ſimul cõueniant, ſi pacis eccleſiaſticæ fœdera nõ diſrumpant. Baptizatur Chriſtus, nec ultra Iordanis retrorſum conuertitur, aruerunt unctiones Iudaicæ, ceremoniæ putruerunt, perpetuo lapſu baptiſmi gratia emanat ad poſteros, nec ulla uetuſtate ſiccatur. Adeſſe ſe tantis myſterijs & præſentiam ſuam dinoſci dignata eſt ſempiterna diuinitas, cœliſq; apertis in ſpecie columbæ ſpiritus ſanctus ibi ſeipſum oſtendens, & intelligi uoluit & uideri, & quietiſſimo elapſu aduenies ſuper Chriſtum quieuit & manſit. Acceperat quippe familiare ſuper hoc ab eodem ſpiritu Ioannes reſponſum, quia ſuper quem ſpiritum ſanctum ſub hac ſpecie uideret, ipſe eſſet apud quem baptiſmi maneret autoritas, qui mũdi peccata tolleret, qui ſolus à nullo ſanctificatus, & cuncta ſanctificans non tam intereſſet ſanctificationibus & ſacramentis omnibus quàm patraret. Sed & uox patris audita eſt cœlitus: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Hucuſq; domine ſancte pater non audiuimus te loquẽtem, qui multifarie olim patribus locutus es in prophetis, & per angelos ſanctos quibus ad diuerſa ſæpe myſteria à te legatio eſt iniuncta. Teipſum non ita ante hoc tempus locutum audiuimus, ut perſonaliter tibi aſſignetur locutio quam proferres. Hanc uocẽ à paternitate tua delatam, nemo eſt qui ambigat, non eſt qui ſibi hoc uerbũ audeat arrogare, non eſt in cœleſtibus agminibus qui dominum Ieſum, ſuũ audeat filium nominare. Certe ſibi ſoli nota eſt trinitas, & ſolus pater ſcit filium, patremq; nouit filius, nec à quoquàm niſi eo reuelante eſt cognitus. In hac diuini magiſterij ſchola pater eſt qui docet & inſtruit, filius qui arcana dei nobis reuelat & aperit, ſpiritus ſanctus qui nos replet & imbuit. A patre potentiam, à filio ſapientiam, à ſpiritu ſancto accipimus innocentiam. Pater eligit, filius diligit, ſpiritus ſanctus coniungit & unit. A patre nobis datur æternitas, à filio imaginis eius conformitas, à ſpiritu ſancto integritas & libertas. In patre ſumus, in filio uiuimus, in ſpiritu ſancto mouemur & proficimus. Conuenerunt ſimul ſempiterna diuinitas & temporalis humanitas, & eo tenore utriuſq; naturæ facta eſt unitas, ut impoſſibile ſit quod iunctũ eſt ab inuicem ſeparari, ſed uerbum & caro ſic ſunt una eſſentia, ut perfectã & integram ſyncera coniunctio faciat unitatẽ. Nec iniuria eſt ſed gratia dei ſi quod minus uidetur digniori iungatur, cum inferior natura cõtumeliam probrumq; peccati non contrahat, nec eſt minoratio maieſtatis prouectio paupertatis, nec altitudinem dei in aliquo humilitas diſpenſatoria dehoneſtat, hoc teſtimonium auditum eſt, quia filius dei eſt, quem Ioannes tenet in manibus uerus homo, uerus deus, unicus patris, in ſua natura inuiſibilis, in noſtra

Mat. 17. Mar. 9.

Trinitatis unio.

noſtra uiſibilis, ut fide & experimento fulciatur doctrina dum & uiſu & intellectu incarnati uerbi noticiam aſſequaẽ. Dilectus à patre immerito nos dilexit, ultro uiſitationis ſuæ nobis beneficium largitus eſt, ultro ſanauit, ultro curauit, ultro libertate donauit. Etiam ingratos proſequitur hic amor & reuocat: neq; tunc odit, cũ corripit & flagellat: uſq; ad mortẽ Chriſtũ duxit dilectio, & reſurgens à mortuis charos habet, quibus tãtæ charitatis affectum oſtendit. Duo grata uocabula filius & dilectus ipſo deo dictante noſtris ſenſibus imprimuntur, ut cõmunio nominum nos aſſociet collegio munerum, & tantæ dulcedinis nomina noſtrum emolliant animum accendantq; deuotionis affectum, per omnia ſibi pater in filio cõplacuit: nec ulla in eo ſerpentis ſunt reperta ueſtigia, nec ſacerdotij eius pœnituit deũ, quoniam ſacrificium quod in cruce obtulit, ſic in beneplacito dei cõſtat acceptabile & perpetua uirtute cõſiſtit, ut nõ minus hodie in conſpectu patris oblatio illa ſit efficax, quàm ea die qua de ſaucio latere ſanguis & aqua exiuit & ſemper reſeruatæ in corpore plagæ ſalutis humanæ exigant precium, & obedientiæ donatiuum requirant.

Dilectio dei in mortales

SERMO DE BAPTISMO CHRISTI.

VIc dilecto filio tuo tu domine nos præcipis obedire. Loquere igitur dñe, quia audit ſeruus tuus. Auditui meo dabis gaudiũ & lætitiã, doctrinã tuam amplector: ſuaue eſt mihi eloquium tuũ, uiuus & efficax ſermo tuus ancipiti gladio penetrabilior uſq; ad diuiſionẽ ſpiritus & animæ meæ attingens, carnales & ſpirituales intra me ſeparat & ſequeſtrat affectus, & à uilib⁹ precioſa diſtinguẽs quaſi flagello de funiculis cõtexto de meo interiori templo, quod tu inhabitas, omnẽ nundinationẽ expellit, nec patiẽ in atrijs tuis mercimonia columbarum, ſed à ſanctuario gratiæ tuæ omnẽ uenalitatẽ excludit. Audio te cũ iraſceris, audio cũ miſereris, ſiue parcis, ſiue flagellas iuſtũ, & bonum te prædico, in ira ſupplico, in clemẽtia gratias ago, nec ſanctis ſermonib⁹ cõtradico. Loquere magiſter bone, libenter te audio, & cũ aduerſarijs mihi etiã in plagis & doloribus intelligo diſciplinã: nec latet me te docẽte, ad ſiccãdas corruptionum mearũ putredines prodeſſe cauteriũ, & mundare cicatrices ueteres ſal diſciplinæ tuæ, euangelio tuo medente infuſum. Præcipis ut infundam corrupto pulmoni hyſopũ, & ſpiritus tui ſuauitate epota, totius mali gnitatis inflatio detumeſcat. A te deus bone humilitatẽ diſcentes quaſi mã ſueta animalia quieto greſſu te baiulamus ſeſſorem, nequaq; ſub hoc onere laſſitudinẽ, ſed quietẽ inuenturi: quia iugum tuũ non eſt graue, ſed leue: & lex tua & teſtimonia iuſticiæ & præcepta, timor & iudicia delectabilium in ſe rerum continent ſacramenta. Lex tua docet uitare peccatũ, & corripit tranſgreſſores: & ut lotis mundiſq; pedibus in uia immaculata incedant, omnia præmonſtrat offendicula, & inſinuat diuerticula quibus periculoſi

transitus euitentur,nihil impossibile,nihil iubet austerũ.In quibusdam per legem tuam promissa præmia nos inuitant:in multis pœnæ propositæ & supplicia uel damna territos animos à scelerũ retrahunt appetitu: neq; lex tua scripta à lege naturali in aliquo dissonat,sed reprobatio mali & electio boni sic animæ rationali infixa sunt diuinitus,ut de hoc nemo recte causetur:quia nulli ad harum rerum prosecutionem deest scientia siue potentia: quia & quod agendũ est,scimus:& quod scimus,facere possumus.Quod si impossibilia essent præcepta tua,uel tantis difficultatibus onerata, uel uoluntas tua sic abdita,ut non posset intelligi quid à nobis tua expeteret altitudo,licet inuitus nemo peccet,posset tamẽ ex multis excusare delictũ, nisi nobis & moderatio mandati,& ueritatis cognitio,& agendorũ distinctio autoritate cognoscibili prouidissent:& simul se complecterent̃ possibilitas & facilitas,& scientia & potestas.Præcipis mihi dñe deus,ut diligam te hic, & possum & debeo:& totum me & interius & exterius tibi esse iubes obnoxium:& de proximo iubes,ut ad meam eum mensuram complectar.Gratias ago tibi clemẽtissime deus,quia quod quæris à me,prius ipse donasti: & quomodo tu me dilexeris,si linguis hominum & angelorum loquar:nec digne possum eloqui,nec uniuersa complecti quæ mihi gratiæ tuæ cõtulit amplitudo.Iustum est domine ut diligamus te,quia & ipse nos diligis:& iniquum omnino est,ut te in aliquo dilecti tui offendant. Vere hoc mandatum legem complectitur & prophetas,& in hoc uerbo omniũ scripturarum uolumina coartantur.Hoc natura,hoc ratio,hoc domine uerbi tui clamat autoritas:hoc ex ore tuo audiuimus,hic inuenit cõsummationẽ omnis religio:primũ est hoc mandatum & ultimum,hoc in libro uitæ cõscriptum indeficiẽtem & hominibus & angelis exhibet lectionem. Legat hic unum uerbum,& in hoc mandato meditet̃ Christiana religio:& inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas emanasse,& hinc nasci & huc reuerti quicquid ecclesiastica continet disciplina,& in omnibus irritum esse & friuolum quicquid dilectio nõ cõfirmat.Nõ pertinet dñe ad te, nec de tuis est qui te nõ diligit:nec diligit te,qui sciẽter offendit.Dilectioni tuæ detrahit,qui terminos à te positos transit,& euangelij tui decreta transgredit̃ & cõtemnit.Nõ amat te qui pecuniã diligit,tibi & mãmonæ nemo simul deseruit.Nõ pertinẽt ad te speciẽ pietatis habẽtes & negãtes uirtutẽ:nec militant tibi negociorũ huius seculi traiectores:nõ audiũt te,sed sicut aspis, aures suas obturant,ne eorũ corda uerbũ tuũ penetret quotquot peccato seruiunt uoluptati carnaliũ amatores.Lex tua deus apostolorũ & martyrum testimonio confirmata,paruulis tuis pauperibus spiritu quibus tibi regnũ tuũ dare cõplacuit,sapientiã præstitit,& lætificauerũt animas eorũ iusticiæ tuæ,in quibus per eandẽ legẽ edocti uixerunt:& hoc dilectionis præceptũ ita fideliũ mentes illuminauit,ut in pace & sanctimonia uiuentes pacificis & mundis

Diligere deũ primũ & ultimũ præceptũ

mũdis cordibus te uiderent,& simul amor sanctus & timor castus perseuerantibus tibi studijs obedirent,usq; adeo tibi ascensionibus huiusmodi ꝓpinquantes,ut fierent iudiciorum tuorum conscij:& per ipsos tua & nũc & postmodum iudicia exerceres.Præcepisti domine ut audiamus dilectũ filium tuum:gratias tibi agimus,quia nos eius magisterio cõmendasti.Nos uero ex præcepto tuo eius doctrinæ nos tradimus informandos,& inhærentes ei libenter,eum duce spiritu sancto omni tempore audiemus.

DE IEIVNIO ET TENTATIONIBVS CHRISTI.

ANno tricesimo carnis assumptæ baptizato dño in Iordane, postq̃ reuelante patre,quod filius dei esset,innotuit,non iam cõueniebat eũ putari filiũ Ioseph,uel esse subditũ illi. Nec tamen repente ad signa & miracula & doctrinã usus est potestate,sed interim autoritatẽ continuit:& anteq̃ notum se faceret mundo, exposuit se tentandum diabolo,non ut diuinitatis integritas probaretur,sed ut tentatoris cõfunderetur præsumptio,dum fame & lassitudine post ieiunium ueritas humanitatis pateret,quæ diuinitati associata omnino peccati sensu & cõsensu careret.Hac ætate tempus doctrinæ insinuatũ est rationabile,nec ante has metas perperã inuadi magisteriũ data est forma: quia non cõpetit annis impubibus sedere in cathedra,& in primogenitis boum lege aratio est interdicta.Iam uero cũ ætatis & temporis ratio conueniret, & ad obediendũ uerbo Christi mandatũ cœlitus aduenissetꝫ:uoluit tamen sapientia dei primo eruditendos informare exẽplo,& cõtra tentamenta ꝓponere documenta ut audiret & uideret & sentiret humana rationabilitas quàm insupabilis sit uictrixq; peccati,si libertas arbitrij libero moderamine dirigatur.Igitur desertũ Christus ingredit̃,ibi suo,id est, spiritu sancto duce & comite cõuersatur.Locus secretus eligitur,quia solius dei iudicio ieiunia sunt agenda,& singulariter inspectorẽ adiutoremq; deũ uolunt hæc habere certamina,neq; in agonibus aliquibus periculosius militatur.Nulli religionis exercitio fraudulentius inanis gloria adulatur ,nulli uirtuti fauor ita blanditur.Ieiuniorum sudoribus laus importuna se ingerit,& subtilissimis aculeis penetrans animã:dum extollit,emollit: & pungit,cũ ungit. Virtutẽ in hypocrisim uertit,& simpliciter inchoata peruertit. Quasi tinea quod integrũ erat,rodit & occupat,& sanctitatis fundamenta euellit & dissipat.Subtilissimũ malũ proprio laqueo hypocritã iugulat,& proprijs armis sanctitatem impugnat.Castigatio carnis spiritum inflat,& macies corporis extenuatũ arrogantẽ impinguat.Cõtemptus uenerationẽ uenat̃,fames & calamitas laudibus saturatur.Mens hoc ueneno imbuta in miserijs deliciat̃,& occupata hac scabie in hulcerib9 gloriat̃. Religio fit superstitio, & succedit ei ambitio subornata.Extincto spiritu quatriduano cadaueri solæ supersunt exuuiæ uirtutis speeies exanimis & simulacrũ sanctitatis.Tan

Cathedra ueritatis quibus competit.

Christus in deserto.

Hypocritarũ dementia.

ta eſt hypocritarum dementia,ut fœtoribus pro odoribus abutant̃,& pre-
cioſa uilia,& aſpera ſuauia arbitrẽtur:& fauorum ſapor omniũ dulcedinũ
ſuperet condimenta,omniſq; delira ſenſualitas cõtrarijs delectet̃.Propter
hoc ſolitudo carens arbitris & eremus aſſentatorum ſatellitio uacua à ieiu-
nante Chriſto eligit̃,ut nõ cum carne & ſanguine,ſed cum ſpiritualibus ne
quitijs dimicet̃,& amotis minarum occaſionibus homo cũ diabolo collu-
ctetur,& ſoli ſint in palæſtra Chriſtus & antichriſtus, ſpiritus & antiſpiri-

Solitudinis palæſtra diffi cilis.

tus.Neq; putet homo ſe euaſiſſe pericula,cum in eremũ uenerit:quia quan
to ſubtilius,tanto difficilius à tentatore inuaditur,qui cogitationũ foribus
aſſidens omnia uirtutũ genimina in ipſo ortu ſtrangulare molit̃.Imaginẽ
Chriſti delere cupiens,adulterinos colores naturali pulchritudini ſuperdu-
cit,claritatem ſpiritus interpolat & obnubit.Verũ liberius anima expedita
obuiat impugnanti,ubi cõpedes impedimentorũ defuerint,& aſpectus iri-
tamenta nõ nouerint:ſecurioríq; eſt cõgreſſus,ubi ſingula non uellicant di-

Lucta ſpiri tus honeſtior quàm carnis.

micantẽ,nec inebriant animũ lenocinia uoluptatũ. Honeſtius cum ſpiritu
quàm carne luctamur:quia carnis cõplexus fœdus exhalans nebulas,eum
qui ſibi adhæſerit aliqua ex parte cõtaminat,nec libidinũ morſus quiſquã
euaſit illæſus.Flatus ille peſtilens etiã longe poſitos inficit, & hoc certami-
nis genus fugam potius q; aſſultum requirit.Et quia ſolẽt oratione & ieiu
nio dæmones edomari, munitio eremi cũ huiuſmodi armatura exemplo
magiſtri recipit Chriſtianos:quos & ſi omnes diuerſoriũ non excipiat loci,
animi tamẽ omnino neceſſaria eſt ſolitudo,ubi erecta ſpecula mẽs ſibi in-
ſopita prouideat,& deterſa rubigine coruſcantibus armis importunũ ho-

Ieiuniorũ uir tus.

ſtem terreat & repellat.Ieiunijs uitiorum ſentina ſiccat̃,petulantia marcet,
concupiſcentiæ languent,fugitiuæ abeunt uoluptates. Extinguit̃ ardentis
Ethnæ incendiũ,& flãmiuomi fornax Vulcani extincta intrinſecus mõtes
cõterminos nõ adurit.Ieiuniũ ſi diſcretione regat̃,omnẽ carnis rebellionẽ
edomat,& tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Ieiuniũ extra ordinarios
motus in cippo claudit & artat,& appetitus uagos diſtringit & ligat. Ieiu-
nium ſi humilitate ornet̃,ſeruos dei,mundi efficit cõtemptores.Ieiuniũ car
nes azymas mundat & ſolidat:& putredines quæ ex adipe prodeunt, cõſu
mit & ſiccat.Ieiunium ſcripturarum delicijs paſcitur,cõtemplatione reficit̃,
gratia ſtabilit̃,cœleſti pane nutritur.Danieli interpretatio ſomniorũ reue-
latur ieiunio,& tres pueri de Babylonio illæſi egrediunt̃ incendio.Moyſes
in monte quadraginta diebus cum domino perſeuerãs,& dei familiare col
loquium,& legis miniſteriũ ieiunio promeretur.Helias quoq; eodẽ dierũ
numero abſtinens in eremo conuerſatur.Vtilitas ieiuniorum temporibus
Chriſtianis darius patuit, & à multis frequentata in plurimos ſe effudit.
Quotquot uiros uirtutum uidimus,ſine ieiunio nõ legimus aſcendiſſe:nec
aliquid magnum moliti ſunt,niſi prius abſtinentia præceſſiſſet. Quoties

aliquid

aliquid à deo obtinere conati ſunt,ieiunijs incubuere & lachrymis: & per-
noctantes in orationibus,cilicijs carni hærentibus ſupplices beneficia po-
ſtularunt.Nec defuit prouentus,ubi ad pedes dei ſacrificium contriti cor-
dis offerens ſe proſtrauit humilitas:ſed propè fuit inuocantibus ſe deus,&
porrexit manũ naufragis,& ſubuenit afflictis. Si Moyſen & Aaron & Sa
muelem hodie haberet eccleſia,cum inuocarent,exaudirentur:& orantibus
Iob,& Noë,& Daniele populo parceretur.Rarus hodie Phinees,qui per-

Raritas bonorũ

fodiat impudicos:rarus Moyſes,qui occidat ſacrilegos: rarus Samuel,qui
inobedientes lugeat:rarus Iob,qui pro filiorum negligentia ſacrificium of
ferat:rarus Aaron,qui coram Pharaone cõminationes diuinas edicat: ra-
rus Noë,qui his,quibus ſubmerſio imminet,arcam bitumine litam proui-
deat.Flens cũ Apoſtolo dico,inimicos crucis qui terrena ſapiunt magiſtra-

Philip.3

tus,quorũ deus uenter eſt,qui in his quæ dicere nefas eſt impudentes lætã-
tur & gloriantur.Venerunt periculoſa tempora,quæ prædixit Apoſtolus,
in quibus uoluptatum amatores magis quàm dei,ſpeciem pietatis haben
tes,uirtutem uero abnegantes,inueniuntur præpoſiti innumerabiles:qui ie
iunia & orationes nec digito mouent:in quorum manibus iniquitates ſũt,
& muneribus eorum dextera oneratur:fruſtra ab his quærantur miracu-
la,fruſtra auxilia implorentur,non ſunt idonei interceſſores, domini con-
temptores,nec conuenienter ad placandum eum accedunt, nec conciliant
quem offendunt.Efficax eſt oratio præcedente ieiunio,& ſacris ſtudijs an-

Oratio efficax præcedẽte ieiunio.

tecedentibus non patitur poſtulatio deuota repulſam.Eligitur ſolitudo,ut
ſoli deo uacans anima cum in ſe per continentiam mactauerit uoluptates
purgatis affectibus ad cœleſtia euolet,& uidẽs deum oret & adoret,& dul
cedinis ſupernæ ſuauitatem præguſtet.Forma igitur ieiuniorum propoſi-
ta fixoq; exemplo,poſtquàm quadraginta dierum abſtinẽtiam dominus
conſummauit,ſatan cum eſurientem uideret,acceſſit.Retroactum tempus
obtinuerat quies,& ſecum ſilentij ſera opus illud eximium ſaluator exege
rat,modo oblata famis occaſione tumultuator de latebris prodiens foras
egreditur:& ſubdola profeſſione quaſi compatiens ei ſubuenire periclitan-
ti naturæ hortatur:Si filius dei es,dic ut lapides iſti panes fiãt.Nec uult fa-

Lu.4

teri,nec præſumit diabolus diffiteri Chriſtum filium dei,ſed dubie diſpen-
ſeq; conſulens tendiculas blandis innectit ſermonibus,ut obaudientem ſi
bi reddat obnoxium,& ſe de compaſſionis ſpecie reddat acceptum. Caro
& laſſitudo & cætera huiuſmodi hominẽ teſtabantur,uirtutis integritas &
uita carens omni peccato perfectius ei priuilegium aſſcribebant,& diuini-
tas potentiſſima ex ipſis effectibus negari nõ poterat.Fuerãt & ante Chri-
ſtum uiri inſignes,prophetæ & ſacerdotes,ſed in peccatis concepti & nati,
nec originali nec perſonali caruere delicto: & inuenta eſt in omnibus uel
ignorantia,uel inſufficientia,in quibus erronei peccauerunt,& eguerũt mi-

ſericordia dei,per quam edocti & reſtituti gratias egerunt deo,& ad pleni-
tudinem iuſticiæ multum ſibi deeſſe confeſſi ſunt,& ſperantes in deo nul-
lam ſibi ſoliditatem attribuere præſumpſerunt. Non ita Chriſtus in quo
uerbi carniſcp ſic conuenit natura,ut nulla alteri ex altero iniuria deueni-
ret:quia in carne ſocia nullam diuinitas maculam reperit, nec ſequuta eſt,
nec præceſſit.Hæc naturarum coniunctio diabolũ excæcabat:quia impoſ-
ſibile ei uidebat, uel quod eſurire poſſet diuinitas,uel quod tantæ toleran-
tiæ poſſet eſſe, tantæcp poteſtatis corporalis humilitas. Duplicem itaque
inquiſitionem ſinuoſa calliditate orditur,ut de Chriſto utrum naturalis fi-
lius dei ſit,ipſo reſpondente,certitudinem habeat: ut cum deum confeſſus
ſe fuerit,abſurdum uideatur quod deus eſuriat, & in quamcuncp partem
ſe reſponſio uerterit,neceſſitas concluſionis occurrat:Si filius dei es,tibi nõ
Tentatio prima. competit eſurire.Quod ſi eſuris,manifeſtum eſt filium dei non eſſe, quẽ ui
olentia neceſſitatis communibus indigentijs intercludit. Succurre, inquit,
neceſſitati ſi potes,alioqui deficies,& præſentes lapides in panis muta ſub-
ſtantiam:ſic enim fiet ut euadas periculum:& ſi hoc potueris,probes te de-
Techna,id eſt,ars. um.Non erat digna reſponſione quæſtio malignantis:neq enim technas
diaboli dominus ignorabat,ſed diuino cauillatori ſatiffecit eloquio, ſubti-
liſſimo dogmate edocens corporis & animæ uitæ proprijs alimonijs debe
ri ſubſidia & cibum animæ,id eſt,uerbum dei edulijs corporalibus præpo
nendum,& citius attẽtiuscp menti prouidendum quàm uentri. Nec opus
erat ut hoc facto inſidiatori innoteſceret:quia nullo ſigno eius poterat in-
uidia commutari,cuius incorrigibilem iniquitatẽ deſperatio fugillauit.Su-
perfluum igitur erat ad ſuggeſtionẽ eius ibi nulla profutura miracula ope
rari,cum ſatis eſſet diligenter conſideranti,quod eſurientem cibi non ſupe-
rabat appetitus,& deſiderij motus defectio non eſſet,ſed uirtus. In nullo
Chriſtum aliqua coëgit aut dominata eſt ei neceſſitas,qui propriæ mode-
ramine uoluntatis diſpoſuit & perſoluit quod exegit humanitas. Sicut in
ipſius uoluntate fuit conſecrare ieiunium:ita & in poteſtate fuit tẽpore op
portuno ſumere cibum,quod utiq nec miniſterio,nec conſilio diaboli fue-
rat ordinandum:quia & abſtinentiæ & refectionis penes ipſum erat & ar-
bitrium & facultas.Itaq nihil certitudinis ſeductor extorſit,ſed dubius,in-
certuscp dimiſſus eſt,nec obtinuit ut ſe proderet Chriſtus miraculo uel in-
temperanter ad cibum properans obediret ſeductoris conſilio, quaſi tunc
primum quid fieri oporteret data doctrina,acceptáque ſententia. Repul-
ſus igitur autoritate ſcripturæ & propoſiti firmitate defecit ſcrutinio, nec ta
men alia aggredi uia deſtitit,& falſatis argumentis prioribus alia ſubijci-
ens quibus ab eo conſentaneas ſibi reſponſiones aliquas extorqueret, adie
Tentatio ſecunda. cit:Eo igitur ſupra templi pinnaculum conſtituto,quem gula nõ potuit,ua
nã gloria ſubuertere nititur.A multis ambigitur utrum fuerit hic trãſlatio
corporalis

corporalis:& ſi de loco ad locum ſe Chriſtus transferri permiſerit, eo mo- *Dan.14. Actu.8*
do quo Abacuc de Iudæa in Chaldæã delatus eſt,& Philippus de Azoto
in occurſum eunuchi,qui reuertẽs de Hieruſalẽ non intelligens Eſaiã,codi-
cem reuoluebat.Sed quod corporaliter eum diabolus tulerit,uidetur incõ- *Ductus à ſpiritu qualiter intelligitur.*
ueniens,quod humeris eius ſaluator inſederit,& pro uehiculo uſus ſit quẽ
præcipitatorem ſciebat,uel ei ferendum ſe cõmiſerit,cuius inſidias agnoſce
bat.Suo itaq ſpiritu eum credendũ eſt ductum,& in deſerto,& ſuper tem
plum,ut utrobicp eum diabolus aſſumeret ad tentandũ. Et localiter quidẽ
in deſerto prima fuit tentatio,ſed cæteras eo modo circumduxit tentatoris
aſtutia,uel circũduci paſſa eſt patiẽtia ſaluatoris,quomodo Ezechiel cũ ſu-
per fluuium Chobar ſederet,Hieroſolymã raptus in ſpiritu ciuitatẽ ædifi- *Ezech.43.*
cat & metitur,& muros & templum inſtaurat.Hoc modo ſuper culmen tẽ
pli Chriſtus erat in ſpiritu,ſciens quid ante ſpiritus affectaret,& hoſti ſe de
uana gloria pulſaturo,opportunitatẽ parabat.Hac igit occaſione loci hor
tatur & conſulit,ut in urbe ſancta & frequentia populorũ quaſi nouus fu-
nãbulus in excelſo pendulus,ſe deorſum ad ſpectaculũ uulgi iactet intrepi
dus,addẽs ex teſtimonio ſcripturæ angelorum affutura ſuffragia,quæ ruẽ *Pſal.90*
tem exciperent & cõſeruarent illæſum.O execrabilis diaboli malicia,ò ſtul
ta nequitia, ò inſenſata uerſutia: ò præſumptio excæcata. Putabat mali-
gnus quem gula non uicerat,uana gloria ſuperari. Experientia quippe re- *Adulatio.*
rũ didicerat,& in multis probauerat uitiorum uictores ſæpe nugis laudati-
onũ corruptos,& cognatũ propinquũcp eſſe uirtutibus malũ,adulationẽ:
nec facile quencp poſſe euadere,quin libenter aſſentatorum canticis porri-
gat aures,& laudatorum modulationibus delectetur.Et ſicut rarus eſt, aut
nullus qui de ſe mala dici æquanimiter ferat:ita rarus eſt,qui nõ bene de ſe
uelit ſentiri,& ſe ſi recte uiuit ſtantẽ in uitæ rectitudine non diligat æſtima
ri.Quod ſi opera uirtutum foras exierint,rarus eſt qui hominũ iudicia con
ſpuat,& laudes humanas contemnat.Hoc generale malum in humano ge
nere ſatan putabat ex præcedentis occaſione uictoriæ ſuggerere ſaluatori:
ut popularibus laudibus uellet attolli,& facere ſibi nomẽ iuxta nomẽ ma-
gnorum qui ſunt in terra,ſi geminato miraculo ieiuniorum conſtantia in-
noteſceret populo,& uectoribus angelis ſine offendiculo ſuſtentatus,ſe fi-
lium dei tam potenti abſtinentia,cp angelorum obedientia comprobaret.
Huiuſmodi conſilijs filios hominum ſatan corrumpere conſueuerat,& ro-
buſtis uitilibuscp animis etiam huiuſmodi cogitatus immittit: & ſi ab in-
greſſu mentis arceatur,renitente conſenſu,aliquid tamẽ de ſpurcitia ſua ibi
euomens abominationũ horrore nauſeare compellit.Sic ut aliquid poẽti-
cum inferã,temulentus Cyclops illiciti cõiugij appetitor,licet à Pallade re- *Ouid.2.Met.*
pellatur,in gremio tamen eius Erichthoniũ fundit,& incorrupta Minerua,
ſupereſt tamẽ deforme monſtrum,nec omnino affectata ſcelera in memo

Lu.4. ria moriuntur. Non tentabis, inquit, dominū deum tuum. Hoc in Deute-
Deut.6 ronomio ſcriptū eſt: Ecce lex legi obijcit, & ſatan autoritate ſcripturæ abu-
tens, malus legis interpres præcipitium quaſi ex ratione mandati hortatur,
ſed intellectus fallax & falſus ueritate ſyncera confunditur, & generali edi-
cto interdictum oſtēditur, ne dum patet in quibuſlibet anguſtijs quilibet
Tentatio tertia. exitus, deus ulla præſumptione tentet. Alia explorator malignus argumē
ta conatur adducere, & ad ſummā cumulumq; nequitiæ ſuæ, continentem
& humilem oblata aggreditur poteſtate, & oſtenſa mūdi huius ſublimita-
te & gloria, quaſi indignum ſit tantæ autoritatis doctorem, & inſigniū ope
rum patratorem, ignobili & contēptibili ſchemate obumbrari, & domina-
tione uniuerſorum uſuq; animum dignum honore ſolicitat, & daturum ſe
omnia pollicet, ſi ei pro tanto munere gratias agat, & procidēs adoret tan-
ti culminis largitorem. Solent uiris uirtutum huiuſmodi præſtigia ſe offer
re, & teſtimonium religionis, conſcientia prohibēte, cum ab alijs digni ho-
noribus iudicentur, facile acquieſcunt: & tam proprio q̄ alieno faſcinati iu
dicio à rectitudine corruunt, euerſaq; cathedra mentis, humo fractis cerui-
cibus colliduntur. Repentéq; & ſubito quod multis erat partū ſudoribus,
ambitione irruente, obliteratum eſt, & turbinis huius impetu auulſum eſt,
Adā cauſa mali. quicquid antiquæ religionis labor meruerat. Malum hoc Adam in paradi
ſo pulſauit & ſtrauit, cum ſubiectionem quam deo debebat, faſtidiens ap
petijt dominatum: & cum uellet eſſe ſicut deus, ſine deo ſe uidit & nouit: &
conſpectam carnis Euæ abhorruit fœditatem, quā licet operiret, manēs ta
men perpes ibi contumelia ſtetit & hæſit. Ad ſuaſionem diaboli animam
uanitati ſubiectam deiecit ambitio, poterátq; ex termino eius poſteritas di
diciſſe, quàm miſera mutatio fuit de delicijs ad ſpinas & tribulos emigraſ
ſe, & raſtris ligonibusq; auaritiam cōdemnatā. Hoc malo reſtitit, & reſiſte-
re nos ſaluator edocuit, ut ſoli deo ſubiectus ſit homo quantumcūq; pro-
fecerit, ut in ipſo imò ipſe ſit ſubſtantia noſtra, & pateat nobis quod ſicut
peremptoria eſt altitudo quæſita, ita & periculoſiſſima eſt oblata: nō quod
poteſtas quæ ex deo eſt ſit damnabilis, aut ordinatio diuina peccatorū ſit
obſtetrix: ſed quod excellentiā, cuius ſpiritus ſanctus autor eſt, ita debet cō
plecti humilitas, ut qui uocatus eſt ſuperius, neſciat ſe ſublimē: & per oīa
agnoſcat conditio conditorem, & gratia largitorem. Gloriabant aliquan-
do discipuli, & complacebāt ſibi in miraculis, gratulabundi quod eis etiam
dæmonia obedirent: ſed repreſſa eſt, increpante domino, ſimplicitatis eorū
Lu.10. præſumptio: Videbam, inquit, ſatanam tanquam fulgur deſcendētem de
cœlo. His uerbis eorum animis intimans, quia ante hoc temporale initiū
ipſe in principio, imò ipſe principium exiſtens apud deum, ante hominis
conditionem ſuperbientis diaboli ruinam uidit, & affectatæ dominatiōis
ambitionem deiectionis eius fuiſſe cauſam: nec in hoc gaudendum eſſe, ſi
quis

quis prærogatiua celſitudinis donaretur, ſed hanc eſſe certam ſtabilēq; ue-
ri gaudij metam, ſi uocatio noſtra iuſtificatione muniret: & tunc demū ra
tum conſtare beatificationis prouentū, ſi huius ordinis ſcriptura in conſpe
ctu dei indelebilis ſeruaret. Hoc igit attendentes, quod nō in nobis quaſi
ex nobis ſufficientes ſumus, ſed ex dño ſufficiētia noſtra eſt, & cōtentos ſo
lo deo, neceſſe eſt ei eſſe omnes accliues, cui totū debemus quod uiuimus,
quod mouemur, quod ſumus. Qui de plenitudine ſua nobis interim pro-
ut cuiq; opus eſt, donationes partit, donec ad cumulū perueniat copia cō
ſummata, uſq; adeo conferta coagitatáq; menſura, ut nihil uel accedat am-
plius, uel recedat, ſed in cognitione dei certum finē ſtabilēq; metā omnes
& animæ & corporis obtineant appetitus. Fruſtra itaq; regna huius mūdi
tranſitoria & mutabilia immutabili & æterno regi oſtēdit uel promittit di-
abolus, cum ipſe dicat regnū ſuū de hoc mundo nō eſſe: nō quod creationē *Ioan.*
ſuā remouēs dæmonū ſubiecerit poteſtati, ſed quia in his amorē mūdi, dei
amori præponunt, nō digneť diuinitas ſibi facere manſionē: & impoſſibi-
le ſit eos à deo regi, qui ſe diabolo tradidere: quia Chriſti & Belial nulla eſt
participatio, nec aliqua iuſticiæ cum iniquitate poteſt eſſe cōmunio. Regnū
hoc eſt naturæ, ſed maliciæ perſecutio eſt, nō defenſio: & tota huius poteſta
tis uirtus in mortē damnationēq; eorum qui ſub hoc principe militant, ela *Regnū diabo-*
borat. Regnum hoc munitur uitijs, ambigitur flagitijs, turres eius ſunt cri- *li uitijs muni-*
mina, arma quarumcūq; turpitudinum molimina. Huius regis teloneārij *tur.*
ſunt pauperum oppreſſores, tribuni ſeductores, præfecti iudiciorum per-
uerſores. Cubicularij eius ſunt quæſtuū aduncatores, mercimonij traiecto-
res, ærarij ſacerdotes, nummularij doctores, conducticij defenſores, linguæ
ſubdolæ uel conſilij locatores, uenales auxiliarij, bilingues cauſidici, concin-
natores mēdacij, fabricatores peccati, ueſtiti mollibus: amicti diſcoloribus.
In domo huius regis ſunt, qui paludamentis talaribus pauimenta uerren-
tes, capillis muliebribus ſe in fœminas tranſfigurant, & dignitatem uirilem
non ſine naturæ iniuria dehoneſtant. In hoc regno ſunt quicunq; uerita- *Regni diaboli*
tem dei cōmutant in mendacium, quicunq; quaſi in taberna uitiorum præ *ci ſequaces.*
cones uenales animas impuriſſimis dæmonibus corrumpendas exponūt.
Hic auaras manus cupidi muneribus complicant: hic genu flexo concupi-
ſcentiæ ſuæ quiſque idolum colit, & propriæ libidinis adorat ſimulacrum.
Non hæc te domine Ieſu gloria mouet: non huius mundi tu tenes imperi-
um: non horum cupidine tu cadis, aut proſterneris: non adoras maliciam:
non peccato ſubijceris, qui ſeruis tuis dæmonia ſubdis, & omnē huius mun
di gloriationem deſtruis & cōfundis. Inſaniſſime ſatan qua fronte, qua lin- *Apoſtrophe*
gua auſus es dicere ſaluatori, ut ante te, qui ſtat inflexibilis & immobilis, ca *in ſatanam.*
deret, ut te damnatū ipſe qui te damnauerat, adoraret? Quis auſus, quàm
impudens hæc fuit præſumptio? Quid deſperate ſperaſti? An filiū dei pu-
tabas

tabas posse tecum apostatã fieri? Si de mũdo uisibili, id est, cœlo & terra, & de his quæ in eo agũtur, te iactas habere dominiũ, nec cœli, nec terræ tu cõditor: nec solem moues, nec cursum das syderibus, nec per te uoluit firmamentum, nec uides aut intelligis deum, nec ullum tibi est cum cœlesti militia consortium, uel aliquem habes ad superioris mũdi claritatem accessum. Huius inferioris mũdi tua est scabies, tua languentis sunt hulcera, hæc scalpis, hæc impurus ablingis. Si quid uitij est, si quid corruptelæ, tu cadaueribus assides, tu contrectas putredines, tu distemperas feces, tu uersas fœtores, tu spiritus nequam, tu in pristino seculi huius fermentator immũdus, tu sanctitatis corruptor, & simplicium perturbator, tu incendiator libidinum, & omnium turpitudinum adinuentor: in his regnas, quos inquinas: & in his quos polluis, dominaris. Fornicatores & adulteri te habent suggestorem, te habebunt tortorem, te quoq; cum illis ultricia incendia concremabunt. Stultis uanisq; promissionibus nullus à corde Christiano dari debet accessus, sed primis titillationibus obuiare debet abigens manu: nec foueri debet coluber donec in draconem formetur. Mendax est diabolus, & his qui sibi obtemperant, multa se daturum promittit. Malum hoc in uniuersa ecclesia uagatur, & communis pestilentia innumerabiles occupat, ut pro gloria huius mundi qui liberi erant, se uendãt in seruos, & per uitia ad seruitia deputentur, & obligati pacto chirographum subiectionis conscribant diabolo. Per omne nephas uoluptates emuntur, & per omne scelus copiosæ libidines exquiruntur. Iudas ille proditor uenditurus magistrum,
Matt.26 prætaxatum precium à principibus exegit sacerdotum: Quid mihi, inquit, uultis dare, & ego eum uobis tradam? Vsque ad mortem domini amor lu-
Ambitio. cri se ingerit, nec uitæ saluatoris quæstus desideriũ parcit. Etiam in sinu sa-
Actu.8. cerdotũ ambitio dormit, ibi sub umbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat. Simon apostolorum temporibus uenalem putans spiritum sanctum, Petrum donis aggreditur, & tentat emere potestatem, per quam plura lucretur. Hæc sacrilegij forma per omnia officia gradusq; discurrit, & nihil intentatum ambitio prætermittit. Nec dubitet quisquam diaboli hæc esse negocia, & nundinatores eius quicunq; hæc exercent cõmercia: nec quicquam huiusmodi ab eo, nisi præmissa apostasia, donari. Inuerecunde tentator ambitiosos aggreditur, & conditione pernicioſa præmissa talia pollicetur, ultra quæ extendi non possit cupiditas, regnorum scilicet omnium monarchiam, & uniuersitatis dominatum: ut in omnibus mundanis unus homo quasi deus habeat potestatem, & uni omnia subiecta
Apostrophe in cupidos. sint, & generale uectigal excellentiæ principali cuncta persoluant. Quid ultra cupide quæris? quid amplius auare desideras? nunquid & sic potest impleri ambitio tua, aut satiari potest fames tua, offa huius mundi iniecta dentibus tuis, & faucibus tuis uniuersa rerum massa intrusa? Mundum

dũ habes, deũ nõ habes: mundus transibit, tu cũ eo qui nõ stat, cades. trãsibis & rues. Peremptoria sunt hæc cõsilia, quæ tibi talia pollicent, in quibus te necesse est aut uomitu, aut ruptis interire uisceribus. Sed & preciũ quod petitur, ut diabolũ adores prostratus: & eum tibi deum cõstituas, quẽ non dubitas seductorem, si consenseris ut concedas casus tui te nõ potes excusare improuidũ, cum ipse tibi casum & ruinam prænominet, & præcipitium exigat, qui tanti se facit nundinatorem culminis, & tantæ tibi promittit fastigia potestatis. Regnum Christi non est de hoc mundo: regnũ cœlorum tibi deus promittit, ipsum solum adora, ipsi soli memento ut seruias, qui repulso tentatore, te quoq; gloria & honore post uictoriã coronabit, si in iusticiæ rectitudine steteris, nec falsis promissionibus obtemperans, ad uenerationem diaboli damnationis eius factus particeps, incurueris.

SERMO DE COENA DOMINI ET PRIMA INSTITUTIONE CONSUMMANTIS OMNIA SACRAMENTA.

VScitati Lazari Hierosolymis increbuerat rumor, & tã solenne miraculũ ad ueneratiõnẽ Christi excitauerat populum: unde & ei ciuitatẽ ingrediẽti, cum ramis palmarũ obuiam processerunt, sedentemq; super asinũ resonantibus laudibus gratulabundi introduxerunt in urbẽ, regẽ Israël confitentes, & acclamantes, filiũ Dauid in nomine domini aduenisse: cuius æternũ imperium prophetarũ uaticinia antiquitus conclamarant. Nec latebat dominũ, qui sciebat omnia, quod in uiæ illius cõfinio de torrente passionis erat bibiturus: & ex ea ueneratione quæ impendebat ei à plebe inflã mandã amplius inuidiam magistratuũ & animos exacerbatos uehementiori insania perturbandos, & conspirationis malignæ nõ ultra posse occultari consilia: nec differri amplius quæ de eius interitu cogitarant. Sed uolebat pius magister cum iã damnationis suæ dictaret sententia, & ppè esset ut figeret in cruce, suæ dare indicia potestatis: & qui animã Lazari reuocauerat ab inferis, & quatriduano mortuo reddiderat uitã, dinoscere uirtute diuina, nõ humana tantũ opus patrasse: & impossibile esse suam animã ab inferno teneri, qui alienam potestatiue extraxerat: nec se necessitate, sed obedientia urgeri ad mortem: & uitam quã alijs reddebat, ad se quoq; ubi iuberet illico redituram. Finem igitur legalibus ceremonijs imposituru, pa-
Cœnæ dominicæ apparatus. rari sibi uoluit pascha, & ex consuetudine legis ea quæri quæ solẽnitas exigebat: agnum assum, panes azymos, & lactucas agrestes. Nõ oportet esse fermentarios noui testamenti ministros, puras syncerasq; mẽtes sanctum quærit conuiuium, in ueru crucis boni odoris assatio omnem excoquat carnalium sensuum cruditatem, & induret solidetq; mentis affectus: nec in ecclesiæ sanctæ sacrificio ulla sit macula, sed pura simplicitas & innocentia uitæ in

tæ in una eccleſiæ catholicæ domo à fidelibus de Aegypto egredientibus trāſito mari rubro lotis Chriſti ſanguine affectibus offeratur. Cœna itaq; diſpoſita inter ſacramentales epulas obuiarunt ſibi inſtituta antiqua & noua,& conſumpto agno,quem antiqua traditio proponebat,inconſumptibilem cibum magiſter apponit diſcipulis:nec iam ad elaborata impenſis, & arte conuiuia populi inuitantur:ſed immortalitatis alimonia datur à cōmunibus cibis differens,corporalis ſubſtantiæ retinens ſpeciem, ſed uirtutis diuinæ inuiſibili efficientia probās adeſſe præſentiam. Significata olim à tempore Melchiſedech prodeunt ſacramenta,& filijs Abrahæ faciētibus opera eius ſummus ſacerdos panē profert & uinū: Hoc eſt,inquit, corpus meū.Manducauerant & biberant de eodē pane ſecundū formā uiſibilem, ſed ante uerba illa cibus ille cōmunis tantum nutriendo corpori cōmodus erat,& uitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat.Sed ex quo à dño dictū eſt: Hoc facite in meā cōmemorationē,hæc eſt caro mea,& hic eſt ſanguis meus,quotieſcunq; his uerbis & hac fide actū eſt,panis iſte ſubſtantialis & calix benedictione ſolēni ſacratus,ad totius hominis uitam ſalutēmq; proficit ſimul medicamentū & holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtens.Manifeſtata eſt etiā ſpiritualis & corporalis cibi diſtantia aliud fuiſſe quod prius eſt appoſitū & conſumptū,aliud quod à magiſtro datum eſt & diſtributū.Quādiu cibi illi qui ad diē feſtum erāt parati à cōueſcentibus apoſtolis ſumebantur,ueteris paſchæ agebatur memoria:nec dum Iudas ad ueterem uitā pertinens,diabolo inuadente & occupante animū eius egredi cogebatur,ſed ubi ſacrum cibum mens perfida tetigit,& ſceleratū os panis ſanctificatus intrauit,parricidalis animus uim tanti ſacramenti nō ſuſtinens,quaſi palea de area exufflatus eſt,& præceps cucurrit ad proditionē & precium,ad deſperationē & laqueum. Orta fuerat aliquando,ſicut in euangelio Ioannis legitur, de nouitate uerbi huius quæſtio:& ad doctrinā myſterij huius obſtupuerant auditores, cū diceret dñs:Niſi manducaueritis carnē filij hominis,& biberitis eius ſanguinē,nō habebitis uitam in uobis.Quod quidā quia nō credebant,nec poterant intelligere,abierunt retro:quia horrendū eis & nephariū uidebat ueſci carne humana,exiſtimantes hoc eo modo dici,ut carnē eius uel elixā, uel aſſam, ſectāmq; membratim edere docerent,cum illius perſonæ caro ſi in fruſta partiret,nō omni humano generi poſſet ſufficere:qua ſemel cōſumpta,uideret interiſſe religio,cui nequaq; ulterius uictima ſupereſſet.Sed in cogitationibus huiuſmodi caro & ſanguis nō ꝓdeſt quicq;:quia (ſicut ipſe magiſter expoſuit)uerba hæc ſpiritus & uita ſunt:nec carnalis ſenſus ad intellectum tantæ profunditatis penetrat,niſi fides accedat. Panis eſt eſca, ſanguis uita,caro ſubſtātia,corpus eccleſia:corpus propter membrorū in unū cōuenientiā:panis propter nutrimenti congruentiā:ſanguis propter uiuificationis

Matt.26
Mar.14.
Luc.22
Ioan.6
Manducare carnē & bibere ſanguinem quomodo intelligatur.

rationis efficientiam:caro propter aſſumptæ humanitatis proprietatē.Hoc ſacramentum aliquando corpus ſuum,aliquando carnem & ſanguinē, aliquando panem Chriſtus appellat,portionem uitæ æternæ, cuius ſecūdum hæc uiſibilia corporali communicauit naturæ. Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus,procurat uitam & incrementum corporibus, ideoq; ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas,ſenſibili argumento edocta eſt uiſibilibus ſacramentis ineſſe uitæ æternæ effectum, & non tam corporali quàm ſpirituali tranſitione Chriſto nos uniri.Ipſe enim & panis,& caro,& ſanguis idem cibus & ſubſtantia,& uita factus eſt eccleſiæ ſuæ quam corpus ſuum appellat,dans ei participationem. Et nos quidē cum caro eſſemus & ſanguis,corrupta & infirma corporis,animæq; natura reformari non poteramus,neq; ad ſimilitudinē dei reuerti,niſi morbo inueterato imponeretur malagma conueniens,& in curatione deſperatæ infirmitatis contraria remouerentur contrarijs,& ſimilia ſimilibus conuenirent.Panis iſte quem dominus diſcipulis porrigebat non effigie,ſed natura mutatus omnipotentia uerbi factus eſt caro,& ſicut in perſona Chriſti humanitas uidebatur & latebat diuinitas:ita ſacramento uiſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia,ut eſſet religioni circa ſacramēta deuotio, & ad ueritatem cuius corpus ſacramenta ſunt,ſyncerior pateret acceſſus uſq; ad participationem ſpiritus,non quod uſq; ad conſubſtantialitatem Chriſti, ſed uſq; ad ſocietatem germaniſſimam eius hæc unitas perueniſſet.Solus quippe filius patri conſubſtantialis eſt,nec diuiſibilis eſt,nec partiabilis ſubſtantia trinitatis,noſtra uero & ipſius coniunctio nec miſcet perſonas,nec unit ſubſtātias, ſed affectus conſociat,& confœderat uoluntates.Ita eccleſia corpus Chriſti effecta obſequitur capiti ſuo,& ſuperius lumen in inferiora diffuſum claritatis ſuæ plenitudine à fine uſq; ad finem attingēs totum apud ſe manens, totum ſe omnibus commodat,& caloris illius identitas ita corpori aſſidet, ut à capite non recedat. Panis itaq; hic azymus cibus uerus & ſyncerus per ſpeciem & ſacramentum nos tactu ſanctificat,fide illuminat,ueritate Chriſto conformat.Et ſicut panis communis quem quotidie edimus uita eſt corporis,ita panis iſte ſuperſubſtantialis uita eſt animæ & ſanitas mentis. Panem angelorum ſub ſacramento manducamus in terris,eundem ſine ſacramento manifeſtius edemus in cœlis,non miniſterio corporali,ſæpe repetitis actionibus ad eadem reuertentes,ſed cōſummato ſacerdotio noſtro, erit & permanebit perpetua & ſtabilis implēs & reficiens nos ſufficientia,qua proferet palàm abſq; ullis integumentis omnibus,conſpicabilis ſummi præſentia ſacerdotis.Sacramenta quidem quantum in ſe eſt ſine propria eſſe uirtute non poſſunt,nec ullo modo diuina ſe abſentat maieſtas myſterijs, ſed quamuis ab indignis ſe ſumi uel contingi ſacramenta permittant,non poſſunt tamen ſpiritus eſſe participes,quorum infidelitas uel indignitas tantæ

Transſubſtantiatio.

ὑποστάσεως.

ſanctitudini contradicit. Ideoq; aliis ſunt hæc munera odor uitæ in uitam, aliis odor mortis in mortem, quia omnino iuſtum eſt ut tanto priuẽtur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas ſibi faciat manſionem. Noua eſt huius ſacramenti doctrina, & ſcholæ euangelicæ hoc primum magiſterium protulerunt, & doctore Chriſto primum hæc mũdo innotuit diſciplina ut biberent ſanguinem Chriſtiani, cuius eſum legis antiquæ autoritas diſtrictiſſime interdicit. Lex quippe eſum ſanguinis ꝓhibet, euangelium præcipit ut bibatur, in quibus mandatis hoc maxime diſcernere debet Chriſtiana religio, quod ſanguis animaliũ à ſanguine Chriſti per omnia differens, temporalis tantum habeat uiuificationis effectum, & uita eorum finem habeat, & ſine ulla reuocatione terminum cõſtitutum. Ideoq; ad obtinendam æternitatem non poteſt perficere quod ſemel obrutum nõ ſurgit ulterius, nec aliqua ei ſupereſt uirtus, quod ſine ulla ſpe præciſis radicibus mors penitus exiccauit. Vita uero hominis licet aliquam habeat affinitatem cum ſanguine, non tamen ſolo ſanguine regitur, ſed anima ſanguini dat caloris & nutrimenti effectum, ſicut & cæteris quæ in corpore ſunt propria diſtribuit officia, & diuidit motus, & quaſi talenta partitur. Nec oportuit ut ſanguini humano ſanguis pecudũ miſceretur, quia uita rationalis hominis uitæ beſtiali cõſociari non habet, ſed omnino à fidelium animis quaſi ſanguis impurus detergẽda eſt hæc carnalis opinio, ne putetur uita hominis eo modo tranſitoria quo uita pecudum inaneſcit, uel quod ſanguis conſubſtantialis ſit animæ, & neceſſe ſit utrunq; ſuperueniente ſuffocatione diſſolui. Carne quidem animalibus ſimiles ſumus, ſed uita diſſimiles, ideóque quod cõmune cum eis habemus nobis incorporare licenter poſſumus, quod uero dignitati noſtræ non conuenit, & ab æternitate alienum uidetur à nobis ſubtiliſſimo legis indicio ſeparamus. Bibimus autem de ſanguine Chriſti ipſo iubente, uitæ æternæ cum ipſo & per ipſum participes, animalis uitæ peccata, quaſi ſanguinem impurum horrentes & fatentes nos per peccati guſtum à beatitudine priuatos & damnatos, niſi nos Chriſti clementia ad ſocietatem uitæ æternæ ſuo ſanguine reduxiſſet. Nobis itaq; pro quibus ſanguis Chriſti oblatus eſt in cruce, & quos reconciliauit deo omnes excedẽs uictimas hoc ſacrificium ſingulare, ipſe Chriſtus pincerna porrexit hoc poculum, & docuit, ut non tantum exterius hoc ſanguine liniremur, ſed & interius aſperſione omnipotenti anima muniremur, & penetrans omnia tãti medicamenti uirtus quicquid eſſet intus ibi durum effugaret, & renouaret, ſanaretq; quicquid morbi carni uel ſpiritui ueteris uitæ adlinierat corruptela. Dixerat ſanè huius traditionis magiſter, quod niſi manducaremus & biberemus eius ſanguinem, non haberemus uitam in nobis: ſpirituali nos inſtruens documento, & aperiens ad rem adeo abditam intellectum, ut ſciremus quod manſio noſtra in ipſo ſit manducatio, & potus quaſi quædã incorporatio,

Vita hominis non ſolo ſanguine regitur.

ratio, ſubiectis obſequijs, uolũtatibus iunctis, affectibus unitis. Eſus igitur carnis huius quædam auiditas eſt, & quoddam deſideriũ manendi in ipſo, per quod ſic imprimimus & eliquamus in nobis dulcedinẽ charitatis, ut hæreat palato noſtro & uiſceribus ſapor dilectionis infuſus, penetrans & imbuens omnes animæ corporisq; receſſus. Potus & eſus ad eandẽ pertinent rationem, quibus ſicut corporea nutritur ſubſtãtia & uiuit, & incolumis perſeuerat, ita uita ſpiritus hoc proprio alimento nutritur, & quod eſt eſca carni, hoc animæ eſt fides: quod cibus corpori, hoc uerbum ſpiritui, excellentiori uirtute peragens æternaliter, quod agunt alimenta carnalia temporaliter & finaliter. Celebrantes ſacramenta commonemur, quaſi ungulam findens & ruminãs pecus reuocare ad fauces, & minutatim cõmolere dominicæ inſtitutionis exemplum, ut ſemper paſſio ſit in memoria, nec terreant crucifixi hæredes mortis ſupplicia, ſed paſcant & reficiãt maturatæ reſurrectionis lætabunda ſolẽnia. Quàm præclarus eſt calix iſte, quàm religioſa eſt huius potus ebrietas, per quam excedimus deo, & quæ retro ſunt obliti ad anteriora extendimur, non habentes ſenſum huius mundi, ſed diuitis præparati delicias contemnentes, cruci hæremus, ſanguinem fugimus, & intra ipſa redemptoris noſtri uulnera figimus linguã, quo interius exteriusq; rubricati, à ſapientibus huius ſeculi iudicamur amentes, qui religionis huius abhorrẽtes mandatum uſq; hodie retro abeunt, & à ſecretis diuinis omniũ intra ſe myſteriorum continentibus ſummam diffugiunt & recedunt. Qui manducat ex hoc pane, ultra non eſurit: qui bibit, ultra non ſitit, quoniam myſterij huius ſic ſufficit gratia, ſic reficit intelligentia, ut cuicunq; tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis conſummationis fine inuẽto Chriſti baiulus ipſum ferat in pectore, ipſum gerat in mente, & omni tempore habitatori ſuo dicta & facta iubilatione conſona laudes reſonent, & gratiarum actiones decãtent. Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum, in hoc uino nõ eſt luxuria, nec mouetur ad ludum poſt hunc potum laſciuia. Cum ſopiuit obliuio cũcta carnis ludibria, mira ſunt quæ ſentit, magna quæ uidet, inaudita quæ loquitur, quin agnus iſte paſchalis inhabitat, cuius animam meri huius fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat. Inter dominicæ menſæ cõuiuas animalis homo non admittitur, quicquid caro & ſanguis dictat, ab hoc cœtu excluditur, nihil ſapit, nihil prodeſt quicquid humani ſenſus molitur ſubtilitas, omne quicquid à ſuis rationibus, ſapientes huius ſeculi, deuiũ uidetur, ad dementiam referunt, & à ueritate reputant alienum. Sed ueritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit, & cum in ſole uellet figere oculos, uim luminis nõ ferens, cæcata eſt non illuminata humana præſumptio, & aſpectui eius lippitudo inhæſit. Vident hæc ſacramẽta pauperes ſpiritu, & hoc uno cõtenti ferculo, omnes mundi huius delicias aſpernantur, & poſſidentes Chriſtum, aliquam huius mundi poſſidere ſupellectilem dedignãtur.

Eſus carnis Chriſti.

Veritas ab erroneis non cõprehenditur.

gnantur. Esurientes & sitiētes iusticiam, cum saturati fuerint uide quid agāt, intellige quæ loquantur, quàm sancti odoris sit quicquid illa eructuat pleni tudo, uerbum bonū, mores compositos, affectus pudicos, sensus pacificos, illa interior synceritas ubiq; diffundit, ita ut post odoramēta ista gratiæ hu ius comparticipes discurrāt, & mutuis se adinuicem affectibus complectan tur, & quibus unus est panis, unum est corpus, & omniū unum cor & ani ma una, uni Christo adhærens, cætera omnia quasi fermentata respuens, in unius azymi synceritate lætatur. Perpes est hoc sacrificiū & semper perma nens holocaustum, nulla panem hunc multitudo consumit, nulla antiquita te ueterascit. Vna est domus ecclesiæ, in qua agnus editur, nullus ei commu nicat, quem Israëlitici nominis generositas nō commendat. Huius panis fi gura fuit māna quod in deserto pluit, sic ubi ad uerum panem in terra pro missionis uentum est, cibus ille defecit. Per singula sabbata propositionis iā frigidi & duri mutari cōsueuerant, & calidi panes eiusdem numeri in mensa proponi. Iam nulla fit panis mutatio, unus est panis caloris continui, status integri, qui semel oblatus deo in sapore dulcissimo, & cādore purissimo per seuerat. Nec solos sacerdotes ad panes huius dignitatis leuiticæ prærogati ua admittit, uniuersa ecclesia ad has epulas inuitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, distributus nō demembratur, incorporatur nō iniu riatur, recipitur nō induditur, cū infirmis habitans, nō infirmatur, nec paupe rum ministerio indignatur, fides pura, mens syncera, hunc habitatorē dele ctat, neq; immensi & omnipotētis dei magnitudinem pauperculæ domus nostræ angustia offendit uel artat. Panis iste angelorum omne delectamē tum habens uirtute mirifica, omnibus qui digne & deuote sumunt, secundū suum desiderium sapit, & amplius quàm māna illud eremi implet & satiat edentium appetitus, & omnia carnalium saporum iritamenta, & omnium exuperat dulcedinum uoluptates. Vide quomodo his qui Christi comme morant passionem, intra sacra officia quasi per quosdam canales de interio ribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lachrymis ne ctareis anima delectetur, quantam suauitatem animæ inquirenti ubi sit de us suus, suspiria contemplationis eliciant. Non illos imbres procellosæ tem pestates deponunt, ros matutinus est de cœlestibus stillans, & quasi unctio spiritus mentem deliniens. Gemitus illos pietas excitat, & inter diem & no ctem retro & ante se affectio intuens, inter data & cōdonata se diuidēs, gra tias agit tam uberis beneficij largitori, & se sanatam & sanctificatam agno scens, fletibus se abluit, & lachrymis se baptizat. Verum his qui uerbotenus corde sicci & mente aridi sacris interfunt, uel etiā participant donis, lambunt quidem petram, sed inde nec mel sugunt, nec oleum, qui nec aliqua charita tis dulcedine, nec spiritus sancti pinguedine uegetantur, nec se iudicant, nec sacramenta dijudicāt, sed sicut cibis communibus irreuerenter sacris utūtur mune

Manna panis mystici typus

ribus, & dominicæ mensæ in uestc lutulenta se ingerunt impudenter, quibus melius erat mola asinaria collo alligata, mergi in pelagus, quàm illo ta cōscientia de manu domini buccellā accipere, qui usq; hodie hoc ueracissi mum & sanctissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit. In huius præsentia non superuacuæ mendicant lachry mæ ueniam, nec unquā patitur cōtriti cordis holocaustum repulsam. Quo ties te in conspectu domini uideo suspirantem, spiritum sanctum non dubi to aspirantem, cum intueor flentem, sentio ignoscentem. Tu si templū spiri tus sancti uiolas, si intra te sacrarium dei deturbas & fœdas, si cū calice Chri sti de calice dæmoniorum communicas, cōtumelia est, non religio: iniuria, nō deuotio. Idolorum seruitus & horrenda abominatio, uelle simul Baal famu lari & Christo. Abi retro cum saccellis tuis, qui lucris inhias, & mercedes se ctaris, qui opulentus in Sion quotidie crapularis, qui in lectis eburneis recu bas, & in stratis segmentatis lasciuis, qui uestiris mollibus, & in terra suaui ter uiuentium cōuersaris, cuius manus plenæ sunt sanguine, cuius lumbi dis cincti sunt, & sine baltei discurris ligamine. Nō est tibi pars in sermone isto, quia quod dei est, aufers deo, & imaginē dei consecras idolo. Pauperes qui dem spiritu ad hoc mysterium eligit, & diligit spiritus sanctus, & eorum qui pompatice & glorioſe sacris se altaribus ingerūt, obsequia detestatur. Ozi as licet rex ob præsumptionē lepra percussus, à sanctuarij ingressu repellit, & eius oblatio quasi sordida refutatur. Incensi odor de immundorū manī bus reputatus est pro fœtore, & iram nō gratiam præsumptio meruit, quia contra fas rem usurpans illicitā, temerarie in sancta conscendit. Sed & pro pter malignātium insolentiam altare suū deus repellit, & sanctificationibus maledicit, odit sabbata, abominatur solennia, odoramenta fœtent, displicēt holocausta. In his omnibus laborare se dicit deus, nec esse uolūtatem suam in ministris impuris, indignatiōe districta testatur. Sed hierarcha pius quē spiritus sanctus compungit, excitat, inhabitat, & sanctificat, eleuatione ma nuum crucis mysteriū repræsentans, cōfidenter orat pro sua & populi igno rantia, recolens pudibundi & contriti animi cōfessione, quod aliquādo præ ualente aduersum se peccato, fuerit derelictus, iuxta illud quod Dauid plo rans ait: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum cōturbatus. Et dominus per Esaiam: Ad tempus in modico derelinquam te, uerecū datur fateri, & ta men fatetur iuuentutis delicta. Sed accusatrici conscientiæ necesse est coram iudice respondere, nec potest ibi esse ullum diffugiū, ubi ipsa testis est quæ accusat, & nihil ei potest esse occultum qui iudicat. Sed ubi cū iudice agit qui iudicatur, & ipse in partem accusatoris transiens, etiam in sua proscriptione sententiam approbat condemnantis, experitur clementiā saluatoris, & læta bundus canit: Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Et iterum per Esaiam audit: In miserationibus magnis cōgregabo te. Sed & in

2. Parali. 26.
Psal. 29.
Esa. 54.
Psal. 29.
Esa. 54.

eodem articulo temporis cum iam anima festinet ad exitū, & egrediens ad labia expirantis emerserit, pœnitentiā demētissimi dei benignitas nō aspernatur, nec serū est quod uerū, nec irremissibile quod uoluntariū, & quæcūq; necessitas cogat ad pœnitudinē, nec quantitas criminis, nec breuitas tēporis, nec horæ extremitas, nec uitæ enormitas, si uera contritio, si pura fuerit uoluptatū mutatio, excludit à uenia, sed in amplitudine sinus sui mater charitas prodigos suscipit reuertētes, & uelit nolit Nouatus hæreticus, omni tēpore dei gratia recipit pœnitentes. Ipse dominus noster derelictorū personā gerens in cruce, se queritur derelictū, & ne desperarent etiā in ultimis constituti, festinans in adiutoriū illico adest, & re in arcto posita non differt beneficium, sed repente indulgentiæ celeris documentū eiusdē statuit & exemplū, latroni inquiens: Hodie mecū eris in paradiso. Latrocinīū damnationē meruerat & supplicīū, sed cor contritum pœnā mutauit in martyrīū, & sanguinem in baptismum. In momento impietas religionē, crudelitas induit pietatem, & statim cōsummatus ciuis sanctorū & domesticus dei permissus est in regnum recōciliationis humanæ, priuilegiū secū ferens ad superos, quod deo patri tantæ legationis fungens honore, in seipso scripturæ huius experimentū continens, libero & securo aditu penetrans, præsentauit. Quid tu domine amplius Stephano contulisti? quid amplius ille obtinuit dilectus tuus, qui supra pectus tuum in cœna recubuit? quid amplius Pauli meruere sudores? quid labores sanctorum? quid tot annorum tormenta? quid martyrum plagæ? Vna hora huic collatum est præmium, ad quod illi per tot discrimina peruenerunt. Sic tu domine armentarios statim facis prophetas, opiliones reges, telonearios apostolos, piscatores doctores. Neque ab his quos sanas lente languor abscedit, sed illico quē restituis ex integro, cōualescit, quia consummatum est quod facis, & perfectū quod largiris. Hanc dei gratiam recolens, qui de sacro calice bibit amplius sitit, & ad deū uiuum erigens desideriū, ita singulari fame illo uno appetitu tenetur, ut deinceps fellea peccatorum horreat pocula, & omnis sapor delectamentorū carnalium sit ei quasi rancidum, radensq; palatū acutæ mordacitatis acetū. Ad hæc inter sacra mysteria ad gratiarū actiones conuertitur, & inclinato capite, munditia cordis adepta, se intelligens consummatum, restitutus peccator sanctificatam deo animā quasi depositum custoditum fideliter reddit, & deinceps cum Paulo gloriatur & lætatur dicens: Viuo iam non ego, uiuit uero in me Christus. Hæc in Christi commemoratione retractantur à fidelibus, & defecatis animis carnis eius edulium nō est horrori, sed honori, potuq; sancti & sanctificantis sanguinis spiritus delectatur. Hæc quoties agimus, non dētes ad mordendum acuimus, sed fide syncera panem sanctū frangimus & partimur, dum quod diuinum, & quod humanum est, distinguimus & separamus, itemq; simul separata iungentes unum deum & hominem fatemur.

Dei gratia & charitas oēs recipit.

Luc. 23.

Gal. 2.

Sed

Sed & nosipsi corpus eius effecti sacramento & re sacramenti capiti nostro connectimur & unimur, singuli alter alterius membra, ministeriū dilectionis pro inuicē exhibētes, cōmunicamus charitate, participamur solicitudine, eundem cibum māducantes, & eundē potū bibentes qui de petra spirituali profluit & emanat, qui cibus & potus est dominus noster Iesus Christus.

SERMO DE ABLVTIONE PEDVM.

IAm sacramenta corporis sui apostolis dominus distribuerat, iam exierat Iudas, cum repente de mensa surgens, linteo se præcinxit, & ad genua Petri lauaturus pedes eius, ipse genibus flexis dominus seruo consummatæ humilitatis obtulit famulatū. Et ne quid consummationi doctrinæ deesset, inter fixa & immobilia præcepta, & ea quæ moueri possunt & repeti, distinctionē posuit, ut cæteris immutabiliter semel statutis, ultima lauacri species, quotidianis expiationibus cōmodata cōmendaretur fidelibus. Et sicut lex per singulas offensiones propria sacrificia requirebat, unū figeretur fidei Christianæ remediū, ad quod curreret, quoties se cognosceret offendisse. Quod quidē Petro nondum fuerat reuelatum, quippe qui huius traditionis nondū audierat disciplinā. Docetur ergo quæ sit baptismi & aliorum sacramentorum stabilitas, & quantū ad expiationem proficiat humilis pietas & pia humilitas, & quomodo omi tempore prosequenda & repetenda sit ablutio pedum, per quā recte cognitam & intellectam adhærentes animæ sordes, quotidiana satiffactione luantur. Nam baptismum repeti, ecclesiasticæ prohibent regulæ, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans præsumit accedere. Nemo sacros ordines semel datos iterum renouat, nemo sacro oleo lita iterum linit aut consecrat, nemo impositioni manuum uel ministerijs derogat sacerdotum, quia contumelia esset spiritus sancti si euacuari posset quod ille sanctificat, uel aliena sanctificatio emendaret quod ille semel statuit & confirmat. Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor & autor, in cæteris homines spiritum sanctū habuere doctorem, & sicut par est spiritui sancto & Christo diuinitas, ita in suis institutis æqua est autoritas & potestas, nec minus ratum est quod dictante spiritu sancto apostoli tradiderunt, quàm quod ipse tradidit, & in sui cōmemorationem fieri præcepit. Manet singulis propria dignitas, & uniformis in suo genere stat actio omniū, nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi uel mutari. Ornata & honorata erat ecclesia quasi paradisus in amplitudinis suæ umbilico fontē continens gratiæ singularis, flumina treans in uitam æternam salientia, uiuam habens originē & decursum perennem. Hinc egredientia quatuor euangelij flumina per uniuersum mūdum secum regenerationis euehunt lauacrum, & de abdito & secretissimo spiritus sancti munere huius gratiæ liquor emanat, sic lauās quos parentalis labes infecerat, ut nec actualis, nec originalis macula aliqua

Christi humilitas.

Sacramenta quæ non iterantur.

Subindicat baptismi sacramentū à Christo institutum & alia quædā ab apostolicis uiris.

Origialis macula baptismo abluitur.

sui post ablutionem illã uestigia derelinquat. Præteritis lotis uita deinceps arbitrio est proprio deducenda, ita tamen ut actualibus aliquãdo recrudescentibus iam nõ imputentur originalia, nec propter illa damnationi obnoxius sit cui semel illa sunt in baptismo indulta. In originalibus ẽm corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat, sed quia non erat uoluntas in culpa, prouidit deus generali damnationi remedium, & suæ sententiã iustitiæ temperauit hæreditarium onus à sobole remouens, & misericorditer ablutione & unctione medicinali corruptionis primitiuæ fermentũ expurgans. Sed in eos qui post indulgentiæ huius gratiã uoluntarij per peccata euagati sunt, q̃ proprio abutuntur arbitrio, & uoluntate nõ necessitate ducũtur, indignatio & ira nõ immerito redit, nec in morte Christi aliquis eis supersit quæstus, sed iustissime eos beneficia cõtempta cõdemnant. Nunc cõtemptum suũ nõ statim ulciscitur deus, nec per singulas offensas iudicantis ira discurrit, nec obstruxit fonti misericordiæ suæ ostia meatusq̃ multiplices, sed obuiat fugientibus & cogit regredi desperatos, ostendens eis pœnitentiæ uiã qua nulla latior inuenitur, & reuersis dat ut iterũ eis possint sacramẽta iniuriata prodesse, quorum si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectũ. Propter hoc benignissime domine pedes lauas discipulis, quia post baptismum, & eucharistiam quæ sui reuerentia nõ patitur iterari, aliud lauacrum procurasti quod nunq̃ debeat intermitti, tamẽ ipse quod doces facis, ut quanti quæstus hoc opus sit ex tua bonitate discamus, & inclinata ad pedes nostros altitudine tua stans aduersus proximos & erigens se contra deum, confundatur superbia hominum, & ad humilitatem dei nouerit de se humilia sapere lutum. Pauent discipuli, nec audẽt obloqui, & quasi ec-

Extasis siue ecstasis dicitur stupor seu mentis excessus.

stasis teneat eos, uel mens aliâs rapta peregrinet, nec magistro resistere, neq̃ quid hoc sit, uel cur fiat inquirũt. Solus Petrus sciens quia perhibuerat ei testimoniũ quod filius dei uiui esset, & quia uerba uitæ æternæ haberet, iu-

Ioan.6.

dicans apud se indignum & incõueniens sanctum sanctorũ flectere genua ad pedes peccatorum, neutiq̃, inquit, tu mihi pedes abluis, & huius humilitatis sustinere obsequium nõ est nostrum, qui adorare debemus in loco ubi stant pedes tui, & satis est nobis quod sicut catuli de mẽsæ tuæ reliquijs mãducamus, hoc in muliere peccatrice aliquãdo passus es, nec dedignatus es in mensa solenni multis conuescentibus infamis personæ suscipere famulatũ, cuius deuotio usa est ibi capillis pro linteo, oculis pro catino, lachrymis pro baptismo, tetigit, lauit, & unxit unguento. Mactata intrinsecus anima proprium in sancta sanguinẽ intulit, singula suum præbuere ministeriũ, cor cõtritũ erupit in lachrymas, fides lauit, charitas unxit. Hæc multa in conspectu tuo cõgerens holocausta, de fõte cordis fletus hausit quos protulit: de pœnitẽtiæ pixide unguẽta quæ obtulit, caputq̃ pro suppedaneo strauit, crinibus circũfusis pedes sacros inuoluit & terσit. Nihil sibi de se retinẽs, totã se tibi deuouit,

uouit, & tu affectũ potius q̃ factum attendens, ungebas ungentem, abluebas lauantem, tergebas intrinsecus pœnitentem. Superbo oculo Symon le prosus hanc clemẽtiæ tuæ diligentiã nõ poterat intueri, sed moleste ferebat quod tangi se ab huiusmodi persona dominus sustinebat. Qui si lepræ suæ te attenderet mũdatorem, nõ dedignaretur si de plenitudine gratiæ tuæ alij accipiunt, si lauas immundos, si iustificas impios, si reuocas exules & abiectos. Honor tuus deus iudiciũ diligit, & æquũ est ut omnis terra adoret te, & in nomine tuo omne genu flectatur, uerũ quod tu ante figmentum tuũ curuaris, quod seruis pedes abluis, nõ competit maiestati. Habebat in excusatione sua zelum dei Petrus, sed nõ secũdum scientiam, & tolerabile aliquo modo uideretur quod humilitas suggerebat si nõ obstinatio resistere præceptori niteretur. Non lauabis, inquit, mihi pedes in æternum. Ego si oportuerit me mori tecum, paratus sum. Hoc enim debeo, hoc amplector. Pro te li- *Ioan.13. Mat.24.*
benter ceruicem porrigo percussori, sed deum meum & dominum meũ ad pedes meos prostratum nõ patior, nõ audeo sustinere. Simili modo & Ioãnes uenienti domino ad baptismum tentauit resistere, sed mansuetius increpatus illico obediuit, & quia super hoc etiam responsum acceperat, licet territus acquieuit. Sed differentiam causæ huius Petrus intelligens, lauare magistrum & obsequi ei tolerabile iudicabat. Lauari aũt ab eo & tantã humilitatis eius pati deiectionem, ita uidebatur indignũ ut omnino cogi nõ posset, nisi interminatio periculosissima coarctaret. Ait ei dominus: Nisi lauero te, *Ioan.13.*
nõ habebis partem mecum. Paulatim mysterij huius declaratur necessitas, quam conditio proposita ineuitabilem reddit, & si cum Christo aliter partẽ habere non possumus, nisi ipse pedes nostros abluat, quandoquidem sic arctatur consensus, lauet, & tergat, & sacramenti huius nobis uirtutem exponat. Supra diximus semel lotos baptismate eodem lauacro ulterius nõ egere, sed hoc lauacrum quotidianis est excessibus institutum, & iugis retractatio usq̃ ad nouissima uenies, omnia debet opera & cogitatus singulos perscrutari, & affectus per uitia discurrentes, uagam instabilemq̃ animam per inania euehentes corrigere & lauare, nec quicq̃ in uita prætermittere indiscussum, quod gemitibus & suspirijs nõ fuerit expiatum. Hoc cũm dominus suos usq̃ in finem discipulos dilexisset, in fine statuit, & dixit neminẽ posse habere perfectam ablutionem, nisi hac solicitudine muniatur. Mandatũ igitur simul & exemplũ complexus est, ut hoc exemplo instructi, nõ dedignarentur in alterutrum agere, quod actum est à magistro, & mãdato posteris religionis autoritas firmaretur. Vnde & subiũgit: Si ego dominus & magister laui uestros pedes, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Nõ erubescat seruus, si facere iubetur quod prius fecit dominus, nec difficile nobis esse debet, si sicut ille nobis donauit, & nos inuicẽ cõdonamus, quia alter alterius onera cõportantes sic legem Christi implemus. Quoties igitur cohortamur

pusilla-

pusillanimes,& his qui Pharaoni in luto & latere famulati sunt persuademus,ut exeant de Aegypto:quoties cum infirmis infirmamur, & cũ his qui scandalum ferunt urimur:quoties cum afflictis gemimus,toties inhærẽs lutum peccatorum qua possumus solicitudine lauamus,nõ quod nostra ablutio ex nobis sufficiat, nisi ad lauãdum omni tempore nos pius magister accedat. In hoc se periculo fluctuantem laborans anima in Canticis canticorũ
Canti.5. cõqueritur:Laui,inquit,pedes meos quomodo inquinabo illos? Quod ablutum est,timet iterum inquinare,sed in uia lutulenta uix aliquid solidũ ubi pedem figat inuenit,& in quibus sæpe prouoluta est,paludum inquinamẽta formidat. Clementissime magister quoties ego doctrinæ tuæ trãsgressus sum regulas,quoties edicta tua domine sancte contempsi: & cũ diceres mihi,reuertere,non sum reuersus:cum minareris,nõ timui:cum bonus esses & lenis,exasperans fui,ultra septuagies septies in cœlũ & coram te peccaui, qs tot sordes abluet? quis abradet stercora cõglobata? Quicquid dicat Petrus, necesse est ut ipse nos abluas,neq; enim lauare nos possumus, sed in omnibus quæ agimus indulgentiæ tuæ lauacro indigemus. Ad mensæ tuæ participationem Iudas proditor est admissus,sed ab hoc lauacro salutari exclusus,lauari in fine non potuit,quia apostolatus sui honorem detestabili cupiditate fœdauit. Quia uero apud te fons uitæ est & miserationũ quæ à seculo sunt profunditas infinita,quos abluisti baptismo, quos lauasti sanguine tuo,quos semper lauas quotidiana peccata donando,transfer à paludibus seculi huius,& luto uitæ præsentis ad purgatissimũ gloriæ tuæ regnum, ubi nec scabies ulla,nec lippitudo,ubi nemo fluxũ sanguinis patiens,nemo immundus,ubi nullo amplius opus est lauacro,configurato corpori claritatis tuæ,corpore nostro,secundũ promissa tua,necesse est ut impleas,& qui incepisti in nobis opus bonũ perficias solidesq; per Christũ dñm nostrũ.

DE VNCTIONE CHRISMATIS ET ALIIS SACRAMENTIS.

DIes ista multiplicibus mysterijs honoratur. Hac die primum cõmendata est nobis fractio panis,& mensa ecclesiæ panem angelorum hominibus proposuit ad manducandũ. Hodie Christus pedes lauit apostolis,& hoc solenni deuotione omni tempore agẽdum instituit. Hodie in ecclesia cum cæteris unctionibus ad populum acquisitionis sanctificãdum,in participationẽ dignitatis & nominis, sacrum chrisma cõficitur,in quo mixtum oleo balsamum regiæ & sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem,quibus dignitatibus initiandis, diuinitus est unctio instituta. Hodie reconciliãtur ecclesiæ peccatores,& eiecti foras ad matris ubera reducũtur,& excluſi à cœtu sanctorũ ad cõmunionem qua caruerant reuertuntur. Hodie patẽt carceres,& damnati libertate donãtur. Seueritate deposita hodie iudices mãsuescunt,& undiq; coniugata pietatis negocia,quasi abortiuas traditiones antiquas sepeliunt;& Christianæ religionis partu-

riunt nouitatem. Mortuus quippe est Moyses,& ueteris literæ putruerunt ænigmata,à facie noui olei desiccatæ sunt unctiones antiquæ,tota ueteris instrumenti incompacta est strues,tabernaculum demolitum, arca ab Allophylis capta,totus templi decor ad Assyrios est translatus. Neq; enim decebat ut Christiana religio ornamentis uisibilibus occupata in manu factis delectaretur,sed ipsa tabernaculi consumptio & templi ruina,& sancta in rapinam exposita,excellentioris gloriæ intimarent stabilitatem,& manẽtia in perpetuum sacramenta,cultores suos ad intuitum inuisibiliũ informarent,& abstractum à corporalibus desiderium nostrum,cœlestis templi concupisceret & ambiret decorẽ:cuius nec antiquatur,nec senescit religio,in quo lucerna inextinguibilis sine fine coruscat,ubi sanguis animalium non infertur in sancta,nec sunt hæreditariæ successiones pontificum, uel uni Leuiticæ tribui ministeria assignata,sed de omni tribu & gẽte,& lingua,quos dignos & idoneos diuina probat electio secundum uitæ non generis meritum statuit sacesdotes, quibus calicem sanguinis sui inexhaustæ plenitudinis abũdantia semper refertum,cõseruandum tradidit & erogandũ,cuius aspersione & communione intus & extra corda & corpora mundarentur. Hodie ut diximus unguentum ad sanctificationẽ paratur,cuius fragrantia adolescentulæ & nouellæ animæ accedentes ad fidem illectæ delectantur, & exinanitionis eius suauitate delibutæ diligunt,& sequũtur aromatum largitorẽ, & usq; ad regis accubitum spiramine illo trahuntur,& post odorem illũ ubiq; desiderio sancto perurgente sitibundæ discurrunt. Nihil hoc oleum cõmune habet cum liquoribus qui ex quorũdam fructuum pinguedine exprimũtur,nec uis eius est crassitudine penetratiua,quæ secundum quasdam naturales rationes emollit & temperat spissamenta humorum quos solet intrin secus astringere siccitas aliqua,uel corruptio conglobare. Non hæc medẽdis corporibus est unctio instituta,quia sanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum,sed uirtus diuina potẽtius operatur, sed adest ueritas signo,& spiritus sacramento,ut & ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat,& interiori homini quanta ex his detur autoritas deiformi cõuersatione & cœlestibus moribus innotescat. Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur & reges,& ipsi altarium lapides delibuti, spiritualem intelligi uolebant sacris mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum* fluentis & humidis quibuslibet superfertur,ita excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis secundum formam dei & Christi sub se omnia continens, regimen & munimen,tam actiuæ,quàm contemplatiuæ uitæ obtinet, & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas spiritus sanctus prout uult,singulis distribuit & largitur. Ex huius unctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur,consilium & fortitudo cœlitus illabitur,scientia,& pietas,& timor inspirationibus supernis infunditur.

Fluitat opẽ nor.

Chrismatis beneficia.

Hoc

Hoc oleo uncti cum ſpiritualibus nequitijs colluctamur,nec fœtoribus ſpu
4.Reg.4. rijs imbui poſſumus,qui balſami ſpiritualis odore fragramus.Hoc oleum à
3.Reg.17. creditorum uſuris ſub Heliſæo propheta mulierem pauperculam liberauit.
Geneſ.31. Hoc Heliæ tempore Sareptanam pauit,nec lecythus trina effuſione defe
cit.Hoc oleo Iacob lapidem quem ſuppoſuerat capiti unxit,& familiari mã
dato eruditus inter ſacramenta aſcenſionum & deſcenſionũ,& diſcurſus an
gelicos innixum ſcalæ ſublimi uidens deum,quid uirtutis hæc haberet un
Exod.29. ctio,intellexit.Moyſes hoc oleo tabernaculum & ſacra uaſa perunxit, & ſu
per caput Aaron tanta abundantia fudit ut uſq; in barbam eius deſcende
1.Reg.10. ret,& ſuper oram ueſtimenti manaret.Samuel quoq; ad reges initiandos ſi
ne oleo non accedit,& uſq; ad defectum & reprobationem carnalium cere
moniarum in populo illo huiuſmodi perſeuerauit traditio,ſed uaſis Iudai
cis deficientibus defecit gratia & ſtetit oleum.Impletis uaſis propheticis &
ſanctis regibus ad patres appoſitis,in apoſtaſiam & diſcolatum uerſum in
ſtabile uulgus,in ſe non retinuit locum quem poſſet ſpiritus ſanctus inhabi
tare,& uaſa amurca plena nõ ſuſcepere liquorem,ſteteruntq; in ſummo fe
ces,quæ longo ſitu induruere,& ubi domicilium religionis fuerat ſterquili
nium peccati computruit.Nec tamen ceſſantibus his quæ ritu antiquo ino
leuerãt,cum iam in populo Chriſtiano circunciſio uideretur damnabilis,&
ſacrificia idololatriæ imputarẽtur, unctionis myſterium religio Chriſtianæ
contempſit,ſed cæteris generali ſanctorum conſenſu damnatis non ſolũ in
regibus & ſacerdotibus unctionis honor permanſit, ſed in omnẽ populum
Chriſtus à chriſmate dictus. catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo.Et ſicut Chriſtus à chriſmate
dictus eſt,eo quod ſingularis excellentiæ oleo unxerit eum deus,ita & parti
cipes eius quotquot ſunt,conſortes ſint tam unctionis quàm nominis, & di
cantur à Chriſto Chriſtiani,ut ſint ſui Chriſto duce rectores & duces,& of
ferant deo quotidianum ſacrificium,ordinati à deo ſanctimoniæ ſacerdo
tes.Nec immerito huic diei aſſignata eſt tãti operis cauſa,& ex hoc ſacramẽ
ta hæc obtinuere initium,quo hodie in ſacramento calicis Chriſti & eccleſiæ
unitas,in lauacro pedum concors ſocietas,& donãs inuicem charitas & ſub
iecta humilitas,in unctione Chriſtiani nominis dignitas & excellentiæ ſpi
ritualis proprie data eſt & confirmata filijs adoptionis perpes autoritas &
dignitas perſeuerans.Dedit itaq; dominus noſter in menſa, in qua ultimũ
cum apoſtolis participauit conuiuium,propriis manibus panem & uinũ,in
cruce uero manibus militum corpus tradidit uulnerandum, ut in apoſtolis
ſecretius impreſſa ſyncera ueritas,& uera ſynceritas exponeret gẽtibus,quo
modo uinum & panis caro eſſet & ſanguis,& quibus rationibus cauſæ effe
ctibus conuenirent, & diuerſa nomina uel ſpecies ad unam reducerentur
eſſentiam,& ſignificantia & ſignificata eiſdem uocabulis cenſerẽtur.His gra
tiæ ſupernæ priuilegijs eſu ſanctificati panis refecti,loti, & uncti, non eam
quam

quã amiſerant,ſed ampliorẽ & digniorẽ recuperant libertatem:& eiecti de
paradiſo nudi,ad lignũ uitæ hodie reuertunt ueſtiti,reddita ſtola & anu
lo prolato in mediũ,& reconciliant matri eccleſiæ,quos inobedientiæ ma
lũ foras expulerat,& cherubim flãmeũ gladiũ ab introitu tranquilli ſtatus
& innocuæ cõuerſationis amouit.Hodie in terra maledicta relictis raſtris
& graui uomerũ pondere,& ſtimulis fatigatorũ boum cruore perfuſis,de
terſo ſudore uultus exuſti caloribus ad paternã domũ exules reducunt, &
egreſſus obuiã reuertenti filio lætabũdus pater clementiã improperio nõ
corrumpit,nec indulgẽtiã fœdat cõuicijs,ſed bonitatis ſuæ honorat magni
ficentiã,& hilaritate magnificat largitatẽ.Reſonãt in ſuſceptione huius ſo
lẽnis muſica inſtrumẽta,& cõmunis iubilatio pari cõſonantia patri miſeri
cordiarũ gratias agit,cuius imperio antiquã prædã euomunt inferi,ligant
dæmones,& diruptis ferreis nexibus diu quaſſati liberi reuertunt.Hæc di
es nocti illi cõtigua eſt,qua abſolutiõis noſtræ negociũ dñs inchoauit: qua
à principibus ſacerdotũ ad Romanũ præſidẽ ductus iudex omniũ ſuſti
nuit iudicari:paſſus eſt rex illudi,& uita occidi,deſcendensq; ad inferos ca
ptiuã ab antiquo captiuitatẽ reduxit:hoc eccleſiæ ſuæ hodierna traditione
exemplũ relinquens,ut fieret in eccleſia abſolutio peccatorũ, & hæreditati
redderent eiecti,& præcedentibus beneficijs quæ ſupra enumerauimus li
bertate donarent pœnitentes,qui ſecundũ merita (niſi gratia ſubueniret)
fuerãt cõdemnati.Et omnino cõuenit,ut eo tẽpore quo Chriſtus captiuos
eduxit ab inferis,reconciliati peccatores ad eccleſiam reducantur: & quo cõ
fracta ſunt infernalis repagula carceris,iudiciaria ſeueritas manſueſcat: &
quo ab infernalibus tormentis ceſſatum eſt,humana ſupplicia crudelitatis
horrorem deponant.

DE PASSIONE CHRISTI.

DOmine audiui auditũ tuũ & timui. Terruit me cum appropin Abac.3.
quaret traditor Iudas,& immineret paſſionis hora,quod dixi
ſti ad patrẽ:Pater ſi fieri poteſt,tranſeat à me calix iſte.Et triſtẽ Matt.26.
te uſq; ad mortẽ,præ nimia anxietate ſanguineo ſudore perfu
ſus corã apoſtolis es ꝓfeſſus. Audiẽs hæc ego expaui. Quis em̃ nõ timeat,
ſi timet ille,quẽ omnia timent:ſi pauet ille,cui omne genu curuat:ſi ille qui
mors eſt mortis,& morſus inferni morte ꝓpinquãte ptimeſcit? Nónne ad
hoc ueneras,& ita futurũ ipſe prædixeras? Nónne hoc & ſigna & oracula
& uaticinia ꝓphetarũ à mũdi initio cõclamarũt? Si uolũtarie obediſti pa
tri,& nõ te ut patereris coẽgit neceſſitas,quid quereris,quid cauſaris? Nón
ne tu docueras & inſtruxeras fideles tuos,ut nõ timerẽt eos qui corpus oc
cidunt:quia uſq; ad animã tyrannica uiolentia nõ attingit? Sed metus ille
infirmitatis humanæ cõmunẽ exprimebat affectũ,& generalitatẽ omniũ
in carne uiuentium hoc dolore urgeri,& diſſolutionem corporeæ ſpiritua

S liſq;

lisq; naturæ hac moleſtia non poſſe carere,& hanc pœnam uniuerſæ ſucceſſioni Adam ſine exceptione impoſitam,ut difficultas extremi tranſitus timeretur.Et hæc quidem moleſtia in eos,qui dei iudicio rationem reddituri occurrunt:nō immerito cadit,qui de eo quod beneficio uitæ & ratiōis, & reliquorū largitate munerū abuſi ſunt,accuſante cōſciētia redarguti,exa men illud in quo nullum eſt ſubterfugium timent: & ipſa auulſio ſpiritus carnis teneritudinē dirumpit & lædit:hanc nemo anxietatē euaſit, & nemo egrediente anima ſine amaritudine expirauit.Sed tu domine,qui iudex es omniū,qui poteſtatiue ponis animā tuā,& poteſtatiue reſumis: nec pœna te ex neceſſitate perſequitur,nec formidabilis patris tibi poteſt eſſe conſpectus,quid anxiaris? quid tremebundus ad orationē diſcurris? Dormitanti bus apoſtolis peruigil proditorē expectas,nec tamē te abſcondis,ſed obui us in aduentum eorū procedis,qui te ligare ueniunr,& trahere ad Pilati tribunal,quos Iudas ſignifer inſtructa malignitate præcedit.Auditui dñe au ditum tuū & expaui,dum quæris à quærentibus te quid quærant,cum noueris quod te quærant.Et dixiſti eis te eſſe Ieſum Nazarenū.Inuaſit ilico ti mor tuus eos,quos tu timueras,& ꝓſtrati ſolo iacuere exanimes, & armatam cohortem uox unius hominis terruit,& latēs in humanitate omnipotētia te diſcipulis pauidum corā perſecutoribus terribilē exhibebat. Sed ut fieret uoluntas patris,& ſacrificiū carnis à timore & triſticia inchoaret,ſuberant uictimæ deſolatorij carbones,quos obediētiæ liquefactus adeps extinxit:& cum traherer uinctus ad præſidem,nō ſupplicauit apparitoribus, ſed Petri cōpeſcuit zelum:nec gladiorū paſſus eſt adhiberi ſuffragia, imò & Herodis & Pilati contemplit faſtigia:nec potuit altitudo poteſtatū extorquere ad interrogata reſponſum.Iam poſtpoſito timore quaſi utēs potentiori autoritate inter ſputamenta & colaphos & reliqua ludibria patiētia & manſuetudine ueſanas perſecutorū mentes conturbat: & in eo quod inter iniurias & conuicia ſe malicia Iudaica ſentit contemptam uehementius exacerbatur:& de impietate & malicia ſuauitas pietasq; Chriſti triumphat,fruſtra funeſtas iudex manus in prætorio abluis,à ſanguine domini te profitens innocentem.Tuipſe cauſam mortis cum diligenter inquiſieris, te non inueniſſe in eo fateris,ipſa cōiunx tua nihil tibi & iuſto huic eſſe mādauerat,quod utiq; per os eius dæmonia imminere ſibi iudicium ſentētia teſtabātur:non excuſas,ſed accuſas:cauſam tibi facis cum Iudæis cōmunē. Illi ſe proditione,tu parricidio te condemnas.Illi lingua,tu ferro occidis, tāte quàm illos inauditæ crudelitatis ſcelus inuoluit.Veniet anima tua in manus iudicis quem condemnas,fractisq; tribunalibus tuis iudicaberis,& demergeris in profundum inferni,eruntq; tibi & Iudæ ſcelerato in tenebris & gehennalibus flammis pœnæ irremediales,inconſumptibiles ignes,dolores perpetui,& tormēta æterna.Et quidem filius hominis,ſicut ſcriptum

Mar.14.

eſt de

eſt de illo,uadit:qui damnatus eſt,ut liberaret damnatos:doluit,ut ſanaret infirmos:timuit,ut faceret ſecuros:opprobria pertulit,ut improperia detrahentium non mouerent electos:deputatus inter impios,quorum alter aſſumptus,alter reprobatus eſt,ut daretur exemplum & forma indiſſolubilis manens in poſteros:quia nec in ultimis dei clementia pœnitentes excludit:nec ulla hora ſera eſt,cui compunctio diſtricta occurrit:nec eos qui uitæ ſuæ quocūq; articulo temporis ueri ſunt iudices iterum iudicari:quia cū iudicis & tortoris uices non parcens peccator aſſumit, ſemetipſum perſequens,dum confeſſionem confuſione honorat:holocauſti huius incēſio in cōſpectu dei ueniam impetrat.Neq; enim bis in idipſum iudicat deus, ſed impœnitentes ipſe iudicat & damnat:pœnitentes uero quia à ſeipſis ſuſcipit iudicatos,abſoluit:neq; iudicio quod pœnitentiæ humanæ ſeueritas ꝓtulit,aliquid iuſticia cœleſtis apponit.Iudicati ſunt Ægyptij,cum in redeūtibus ſuper ſe maris fluctibus inuoluerentur:iudicati Sodomitæ,cum ſubuerſis eorum urbibus flammis ſulphureis cremarentur:ſed ſi in eiſdē ſubuerſionibus gemerent pœnitentes,temporali pœnæ æternalis non ſuccederet pœna,ſed eſſet eis pro remedio ſupplicium,& pro abſolutione tormentum: nec contritos corde æternum contereret & aggrauaret iudiciū. Sic in cruce latro confitens non tantum indulgentiā meruit,ſed Chriſti familiaris effectus,præmiſſus eſt in paradiſum,& factus eſt particeps regni: per confeſſionem factus collega martyrij.Illi uero blaſphemo,quia de domini de ſperauit potentia,nulla potuit ſubueuire clementia:nec potuit illi crucis ꝓdeſſe conſortium,cuius malicia non expiabat pœnitentiæ lauacrum.Aſcendiſti domine palmā,quia illud crucis tuæ lignū portendebat triumphū de diabolo uel de principatibus & poteſtatibus,& nequitijs ſpiritualibus uictoriam:erantq; in manibus tuis duo cornua,in quibus erat fortitudo tua abſcondita:& imperium tuū ſuper humerum tuum,tu ipſe patibuli tui baiulus hærebas ligno quod tuleras,euectionis & paſſionis anxietates ſuſtinens & labores.Conſideraui opera tua & expaui. Clauis ſacros pedes terebrantibus foſſiſq; manibus,de uulnerum anxietate nō loqueris, de ſpinis ſacrum caput pungentibus non quereris,ſed ſatagis ut innoteſcat poſteris, quare derelictus à deo uidearis,expoſitus contumelijs & Iudæorum ludibrijs.Cauſā mortis in te non eſſe Pilatus ipſe prædixerat,& Caiphas mortem tuam pro inimico populo ſatisfacturam,cum eſſet anni illius pōtifex, prophetauerat.Tu de morte non agis,de opprobrijs non cōtendis:ſed hoc uis intelligi,quæ ſit cauſa mortis,quis quæſtus:ut utraq; re cognita peccatū appareat & gratia,& quanti ponderis ſit utrūq; rerum probet effectus, cū originali morti nullū niſi in Chriſti morte potuerat eſſe remediū:nec recōciliare deo potuit exules & damnatos quælibet oblatio,niſi ſanguinis huius ſingulare ſacrificiū.Et ſine hoc holocauſto poterat deus tantū condonaſſe

Impœnitentes iudicantur et damnantur.

peccatū,ſed facilitas ueniæ laxaret habenas peccatis effrenibus, quæ etiam Chriſti uix cohibent paſſiones,quæ uix ſceleratos animos à uoluptatū fece auellunt. Vulneri ſanè tam putrido,& antiquarum cicatricum fœtori nō inueniebatur medicamentum conueniens,niſi unguento ſanguinis huius plaga uetus liniretur,& malagmate carnis in cruce extenſæ ſiccarentur uenena,quæ calcaneo primi hominis & omni poſteritati eius ſerpens ille ſeductor antiquus infuderat.Hæc una medela corroſit illas quæ in immenſum excreuerant cicatrices:& uim ſuam concupiſcentiarum perdidit corruptela, & deleta damnationis conſcriptione nouis literis aſſignata eſt,reſtituta libertas,priuilegio dato charta indulgentiæ ſigillo plagæ lateralis firmata. Conſidero opera tua,& admiror te cruci inter damnatos affixum, iam nec triſtem,nec pauidum,ſed ſuppliciorum uictorem eleuatis manibus triumphantē de Amalech,& quaſi ſanctificantē de excelſo plebem & eleuatū in ſublimi,& quaſi cœlo proximū ſuperioribus inferentē conſummati agonis uexillum,& inferioribus erexiſſe ſcalam in patris occurſum.Ibi dolorum & conuiciorū immemor ſubtiliter inueſtigas,& ipſe exponis quare derelictus fueris,indicans anxietates illius querimoniæ uerba eſſe delictorū tuorum, quorum perſonā & cauſam aſſumpſeras, intantum ut per Moyſen & per Apoſtolū ſuſtineres uocari peccatum & maledictū ꝓ ſimilitudine pœnæ, non culpæ :quod pro eis uoluiſti intelligi,qui deſeri à deo propter peccata meruerant:quorū reconciliationis agebas cauſam,in qua allegator ſubtilis pro ſeruis ſeruilem nō dedignaris accipere perſonā:& intantū infirmis cōpateris,ut nec crucifigi,nec mori dum illi uiuant,& te patrocinante nō pereant,nec erubeſcas,nec formides,altitudinē tuā derelinquēs ad tempus gloriæ tuæ maieſtatem euacuans,ut redeant diſperſi & reſpirēt derelicti. Hæc eſt cauſa quare derelictus ſis,ut colligeret & reuocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui ſine deo fuerant dum dominaretur eis peccatum reducti ad iuſticiā conformes Chriſti,& Chriſti efficerent & dij. Vnde ſcriptum eſt:Ego dixi,dij eſtis. Cōſidero dñe te in illo patibulo, ubi uidebaris ſine adiutorio,quomodo imperatoria poteſtate latronem præmittis ad regnū:& in cuius aſſumptione iam manifeſte conſtat quantum apud derelictos profeceris,quorū primus iſte gloria & honore coronatus,ipſa die paradiſi ciuis & domeſticus curiæ cœleſtis efficit. Impoſſibile quippe erat illā ſanctā animā tuā teneri ab inferis,de qua ipſe ad patrē dicis:Quia nō derelinques animā meā in inferno,nec corrumpi carnē meā in ſepulchro: quia ubi in præſentia illius effractis inferis eſt captiuata captiuitas, præſentata uictrice anima in conſpectu patris,ad corpus ſuum ſine dilatione reuerſa eſt:& appropinquauerunt ſaluti,qui longe erant à ſalute, & inter mortuos liber morti obnoxios perpetua libertate donauit. Conſidero te in cruce de matre ſolicitū,cui uolenti loqui tecū cū euangelizares,negaueras retroactis

Pſal.91

Ibidem.15.

diebus

diebus colloquium,& prætuleras matri auditores uerbi, pauperes ſpiritu, dicens eos tibi eſſe pro matre & fratribus,qui uoluntati patris obtemperāt. Nunc materno moueris affectu,& thalamum humanitatis tuæ cubiculario dilecto cōmendas,& prouides ſedulo benedictæ inter mulieres apoſtolicam clientelam,& obſequium uirginis,uirgini diſcipulo tradis: ut iam nō Ioſeph tanti myſterij oneretur præpoſitura,ſed Ioannes: quia iam exigebat ratio,ut coniugij remoueretur opinio:nec ultra pater Chriſti æſtimaretur,qui eatenus uicem patris & coniugis tenuerat.Habebat Ioſeph in hac Chriſti diſpoſitione rationabilem contradictionem,cum alteri cōmendaretur Maria,ſi ſe cognouiſſet carnalem maritum,ſed quia in ſpiritu actum erat coniunctionis illius myſterium:paſſus eſt Ioſeph æquanimiter ſibi eū in hoc ſeruitio præponi,quē digniorem ſe iudicabat:& ideo maxime quia magiſtri electio ſic negocium ordinabat. Ad hæc ſacerdotalis autoritas priuilegium in medio proferens,mediator inter nos & patrē oras pro his,qui ad dolorem uulnerum tuorum opprobria addiderunt,& pro inimicis impetras ueniam,ſupplicas & obſecras,ut hæc eis iniquitas dimittat,& à morte tua habeantur innoxij ipſi,qui ſanguinem tuum ſuper ſe & ſuper filios ſuos manere precantur:uſqꝫadeo excæcati,ut ſcelus ſuum non intelligant, nec odium Chriſti ipſa mors crucifixi extinguat.Sed charitas tua interim ſuſpendit iudicium,& reis ingratisqꝫ patientia tua pœnitentiæ prouidet lucum,tempusqꝫ reſeruat,& differt punire dignos exitio,hæc orans, ut aperiantur oculi eorum,& agnoſcant quæ ſit uirtus crucis,quæ efficientia ſanguinis,quæ magnitudo delicti & doni,gratiæ & peccati. Tanta erat ſpiſſitudo uelaminis,& craſſitudo doctrinæ,qua erant Moyſeos ſcriptura imbuti:ita erant eorum ſenſus hebetes,& ingenia tenebroſa, ut in uerbis legis nihil diuinum ſaperent:nihil aliud quàm exterioris umbraculi integumenta uiderent,neqꝫ ad ſacramentorum ſecreta aliqua intellectus indagine penetrarent.Imò ſi quis eos uellet in ſancta inducere & introducere in arcana profundaqꝫ myſteria,impium iudicabant & ſtultum,mel è petra ſugere,& de ſaxo duriſſimo oleum eliquare.Dimiſſum eſt ergo Chriſto orante peccatum,& ex parte maxima cæcitas illuminata eſt;& malignantiū perfidia demum credidit & intellexit:& de torculari crucis muſtum expreſſit,accepit & bibit:& in calice quod ꝓpinarat Moyſes uinum merum à fecibus ſegregauit.Ecce plus potuit donum quàm delictum,& gratia quàm peccatum:quoniā ex debito damnationis obnoxios gratis ſine ullo merito gratia beneficio pietatis abſoluit,& iudicium imperante Chriſto miſericordiæ dedit locum,& diſtrictionis ſuæ temperamentum iuſticia domino diſponente modeſte ſuſtinuit.Iam uidet Hebræus,& quicunqꝫ de ſeruitute Aegyptia ad repromiſſæ patriæ libertatem anhelat:quod ſanguis Chriſti efficacius quàm ſanguis agni illius,quem in Aegypto Iſraël immolauit, con

Iodn.19

Matt.27

trarias abigat poteſtates,cuius hodie tanta eſt autoritas & poteſtas, ut nō ſolum Iſraëlitica lumina muniat,ſed etiā ab his,qui Iſraëlitice nō uiuunt:ſolū ſacramēti ſignū repellat dæmonia:& ubicūq; cōſpecta fuerit,terribilis ſit eis ſacri nominis uirtus & ſanguinis nota. Denicq; quicunq; ſint ſacramentorum miniſtri,qualeſcunq; ſint manus quæ uel mergunt accedētes ad baptiſmum,uel ungunt qualecunq; pectus,de quo ſacra exeunt uerba operationis autoritas in figura crucis omnibus ſacramētis largitur effectū,& cūcta peragit nomē, qđ oībus nominibus eminet, à ſacramētorū uicarijs inuocatum. Et licet indigni ſint qui accipiunt,ſacramentorum tamen reuerentia & propinquiorem ad deum parat acceſſum:& ubi redierint ad cor conſtat ablutionis donum,& redit effectus munerum: nec aliâs quæri, aut repeti neceſſe eſt ſalutiferum ſacramentū. Iam ſanguis tuus domine nō quærit ultionem,ſanguis tuus lauat crimina, peccata cōdonat. Clamat ſanguis Abel,clamant Sodomorum peccata,& parricidium,& libido digna ſunt ultione:tu olim ultionum deus,modo miſereris & parcis his qui offenderūt: ſanas contritos corde,& alligas uulneratos:filio prodigo reuertenti nō improperas luxum:mulieri adulteræ non opponis proſtibulū,peccatricis publicæ non recuſas ſeruitium,debenti pecuniam dimittis depoſitum:Iudæis perfidis & dediſti gratiam,& dimiſiſti ſcelus ſcelerum,& peccatorum peccatum. De latere tuo fons egreditur in uitam æternam profiliēs, & de eadem conſubſtantialiq; origine diuiſis limitibus aqua & ſanguis emanant ad cōplementum,perfectionemq; totius iuſticiæ,ſacramenta in perpetuum duratura & fontis illius ubertas perenni lapſu uniuerſam eccleſiam irrigat & fœcundat. Ex hoc fonte non tantum ablutionis primæ,qua initiantur accedentes ad Chriſtum undas haurimus, ſed & compunctionum & lachrymarum perennes effluunt riui,& miſericordiarum ſuauitas,& totius pietatis affectus emanat. Tu domine ſacerdos ſancte,qui in tempore iracūdiæ factus es reconciliatio,ſancti huius ſanguinis permanētem plenitudinem reliquiſti,& beneficium huius ſancti liquoris in perpetuum tradidiſti,& cōſtituiſti nobis conſumptibiliter potum uiuificum,crucis ſignum,& mortificationis exemplum. Tu conſummatis omnibus uade ad patrem, & trahe nos poſt te:da nobis in uita p̃ſenti,ut ſimus ſine angaria baiuli crucis tuæ, & comprehendamus cum omnibus ſanctis quid latitudo,quid longitudo, quid ſublimitas,quid profundum huius ligni ſignificet,quo conſpecto nō noceat nobis,neq; mordeat coluber ſolitudinis, ſed incolumes per omnia ſequamur te,tecum paruuli ſimus, tecum circuncidamur, tecum baptizemur,tecum ieiunemus, tecum lotis pedibus panem angelorum edamus, tecum crucifixi mundo uiuamus:tecum ſpiritu ſancto repleti,& corpore & ſpiritu in æternum maneamus. Qui uiuis & non ultra moreris in ſecula ſeculorum.

Sermo

QVæſitis aromatibus ad unguendum dominum Ieſum in monumento poſitum ſacræ mulieres cōmunicato conſilio conuenerunt,& repertis ibi ſine corpore ſudarijs, quem non inuenere putauere ſublatum. Nam & lapis reuolutus,& uacuum monumentum ſimplicibus animis coniecturas huiuſmodi opponebāt, quod corpus ſtrictum linteis niſi tranſlatum eſſet moueri loco non poſſet,nec lapis magni ponderis niſi ui humana nullatenus reuolui potuiſſet: unde & mane uenientes quomodo poſſet ab oſtio monumenti lapis gyrari anxie cauſabātur. Sed dñs qui inſpirauerat ut uenirent,præuenerat uenientes, & egreſſus de ſepulchro uacuū locum reliquerat,apertoq; oſtio ingredi uolētibus liberum dederat aditum:& quaſi monebat ſe aliâs quæri,qui illis anguſtijs nō poterat occultari. Flebant igitur ſacræ fœminæ,quæ eum cui obſequi uolebant,ſe perdidiſſe putabant,& obriguerant mœſtitudine, eo qđ deuotio ſua deſiderato fruſtraretur effectu. Habuerant ſiquidē eū ſicut pphetam non inferiores fide illis diſcipulis,qui dicebant quod Ieſus Nazarenus uir propheta fuerat potens in opere & ſermone. Et licet de reſurrectione ſua ipſe tam apoſtolos quàm reliquos diſcipulos,in quorum ſocietate iſtæ eſſe meruerant,magiſter prouidus inſtruxiſſet,incuſſerat tamen oīmibus dubietatem & terrorē ſupplicium crucis & mortis atrocitas:nec tamen ab eorum cordibus auelli poterat dilectio,qua ei adhæſerāt, & recordatio ſignorum quæ uiderant,& admiratio doctrinæ quā audierant, & cōuerſationis piæ admirabilis ſanctitudo qua fuerāt informati. Necdū firmo greſſu ibant,ſed lababat pes dubitantiū,ſed quærebant quē amabant,nec maligne deſperabant:unde factum eſt,ut quæſtū inuentionis,dilectionis perſeuerantia mereretur. Illæ itaq; primæ uiderunt & cognouerunt quæ ardentiuſ dilexerunt,quæ deuotius quæſierunt,illæ ſermocinatæ cū Chriſto, certificatæ quod ipſe eſſet qui à mortuis reſurrexiſſet:nunciant Petro & cæteris quod Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur. Euangelizarūt uiuentem,qui mortuus putabatur:nec iam ſepulturæ eius odoramentis corporalibus deſeruiunt,ſed aromatibus firmæ fidei,& certæ ſpei,& charitatis ſynceræ regnanti domino famulant̃,& uirtutū fragrātiā non iudicato præſentant,ſed iudici. Lætantur apoſtoli,quos mundus quaſi dehiſcens terruerat,& quaſi diſſolutione elementorum quaſſaretur omnia præcipiti ruina ſterneret,minas horribiles intētarat,ſolidatiſq; & compactis cœleſtibus & terrenis æterna redemptione inuenta,gratulabundi adorāt,quem relinquerant:credunt,nec in aliquo hæſitant:aſſiſtunt quantū poſſunt ei,à quo diſfugerant. Quē non fragor ille mundi terreret,quando terra tremuit,ſol expalluit, & radios lucis ſuæ ſol cōtenebratus abſcondit? Ipſa monumēta lapides ſibi ſuperpoſitos proiecerunt,& indignata ſuperior & inferior plaga tenebris & motibus & ſciſſuris,compaſſionis ſuæ & uehementis anguſtiæ

Luc.24

Matt.27 Mar.15 Luc.23

indicauerunt affectū:nec ſuſtinuit intueri mūdus perfidiæ Iudaicæ ſcelus, & uiſa ſunt inſenſata elementa ſenſu uti abundātiore cp̄ homines, quibus ſecundum naturā ratio inerat,& crudeliores extitere feris abutentes intellectu,intantum Chriſti ſanguinem ſitientes,ut ſeipſos maledictione æterna damnarent,& in paruulos ſuos anathematis illius reliquias immobili ſtabilimento firmarēt.Sed ne in eorum ſcelere diutius immoremur,qui repulſi ſunt & deſtructi in finē,quorum parricidalia uota ſeruitium & extermi-
Num.16. niū meruerūt,quos cū Dathan & Abiron,quos ob diſſēſionis flagitiū terra dehiſcens uiuos abſorbuit,conſtat in tenebris inferi ſigillatos, ne tātarū abominationū recordatio paſchalem ſerenitatē interpolet,circa ſolennitatis inclytæ gaudia deuotis & alacribus animis inſiſtamus.Neq; em̄ fas eſt, ut à nobis aliqua his diebus triſtia recitentur:ſed ſicut filijs Chore datū eſt ut ſemper læta canerent & prophetarēt,& omnes pſalmi eorum attitulati, nominibus gaudia prædicant,nec aliqua minant aduerſa: ita nos ad Chriſtum pertinentes,cuius ſanguine cōſperſa creditur Adam caluaria,qui ſub
Hieron. refel. hāc fabulā. loco quo crux domini fixa eſt,humatus traditur ab antiquis,eiuſdem ſanguinis ſanctificati elapſu,lætemur & delectemur in domino:nec iam amatoribus crucis mors magiſtri ſit horrori,neq; pœna ſit dolori,nec paſſio ſit pudori,cū hæc omnia uitæ noſtræ ſint inſtrumenta:quia mors eius p̄ peccatis noſtris ſacrificiū fuit,& pœna crucis exceſſibus pœna dignis occurrit, labor eius onera noſtra depoſuit,dolor eius nos ſanauit, & damnatio indebita nos à damnatione æterna abſoluit.Et ſi quid confuſionis uiſa eſt in tempore illo pati ſancta eius humilitas, rerum hodie manifeſtatē effectu, quod Apoſtolus ait:ſtultū huiuſcemodi ſapientius eſſe hominibus, & infirmū fortius omni fortitudine,per quod reprobata ſapiētia huius mundi & de ſapientibus & potētibus in nomine crucifixi pauperes ſpiritu potētiſ-
Exo.15. ſime triumpharunt.Cantemus igit̄ dño, glorioſe enim honorificatus eſt. Liber populus egredit̄ de Ægypto,Moyſe duce,mare fit peruiū, columna flāmea nocte coruſcans,Iſraēliticum antecedit exercitū: ſtat à dextra & leua mare ſuſpenſum,deſiccato luto profundi,inoffenſum abyſſus dat trāſitū:& egreſſo populo dei,Pharaonē cū populo ſuo repentina mole illapſū pelagus intercludit.Iam præceſſerat agnus,quē Iſraël in Aegypto immolarat,cuius ſanguine limina rubricata percuſſor angelus non eſt auſus attingere:nec exterminatoris gladium populus formidabat,cui & de ſpiritualibus nequitijs parabat uictoriam,illud ſine macula ſacrificiū & mare diuiſum,& totum Aegypti robur extinctum.Primum illud antiquum paſcha his miraculis coruſcauit,& excluſo fermento,præceptum eſt ut horum dierum celebritas ageretur in azymis:nec ſolennitatis huius gaudia ſeruilibus operibus fuſcarentur,nec omnino aliqua tantæ ſyncritatis gloriam malignitas inquinaret.Certa data eſt ex lege diſtinctio,quæ eſſet paſchalis oblatio,

latio,& tēpus,& locus,& modus,quādo,uel ubi,uel quomodo ſacra deberet hoſtia immolari. Victima,agnus,locus,una p̄ ſingulas familias dom9: caro nō elixa,ſed aſſa,hora ueſpertina.Hæc cū eo tēpore fierent in figura, quod nos in ueritate agimus,typice loquebant̄:& dirupto in Chriſti morte tēpli uelamine,uerus agnus ſolus inter filios hominū ſine macula Chriſtus ætate ultima,in qua mundi ueſperaſcit cōditio,ab una populi Chriſtiani familia in unitate eccleſiæ aſſus in cruce,proiectis foras hæreticorū fermentis,ſynceræ fidei ſolidata cōpagine,incōſumptibiliter edit̄,credit̄,& tenet̄.Noua & uetera ſub hoc nomine conuenerūt,egredit̄ Iſraël de ſeruitute Aegypti,exit populus dei de regno diaboli, baptizant̄ in nube & mari Hebræi,& iam ſpiritu ſancto & ſanguine Chriſti mundat̄ à peccatis populus dei:ex diuerſis familijs una fit domus,una fit tribus,unus eſt cibus,ſignificantia & ſignificata,res & ſigna,uirtus inuiſibilis,& inuiſibilia ſacramenta ſic faciunt unū corpus,ſicut caro & ſpiritus:& quod uidet̄, & nomine & uirtute Chriſti corpus cenſet̄.In hac rerū cōuenientia honorificatus eſt Chriſtus,& glorioſæ laudis triumphos lætabunda hodie canit eccleſia,in lapide angulari cōſocians diſiunctos olim parietes,quos in unū mirabilis artifex fuſo ſanguine glutinauit:& reprobato diu à malignis fidei fundamēto,charitatis ſuæ nexibus diuiſas copulauit macerias,& redegit partes in totum,& multa in unū:& facti ſunt una domus cōfœderati parietes,& ſtabile fundamentū.Honorificatus eſt Chriſtus reſurgens à mortuis,uictor mortis, ſpolians inferos,& captiuos præmittens ad ſuperos . Hucuſq; per humilitatis gradus aſcendens,modo gloria & honore coronatus nil mortale, nil paſſibile retinens,impaſſibilitatis & immortalitatis donauit nos gloria,& reſurgentes in beatitudine cōſtituit ſempiterna. Reſurrexerunt quidē ante Chriſtum,ſed in nomine & fide eius ſub Helia uiuente in corpore,unus,& Heliſæo uiuo & mortuo,duo qui obierant,ſed ad mortē quā guſtauerant,iterū redierunt:reſurrexit & Lazarus,& alij nōnulli ad imperiū Chriſti:& aliquo tēpore beneficio uitæ uſi,iterū ad funera rediere.Res quidē honorabilis & dominatio poteſtatiua fuit ad corpus exanime ſpiritū reuocare, ſed reſurrectiōis huius, cuius ſunt in Chriſto primitiæ:incomparabilis eſt dignitas, quā nec ſequit̄ corruptela,nec diſſoluit antiquitas, nec aliqua mutabilitas labefactat.Mirati ſumus in tranſfiguratiōe,quæ facta eſt in monte præſentibus apoſtolis Petro & Iacobo & Ioanne,quādo ſicut ſol reſplenduit facies ſaluatoris,& ueſtimēta eius candorē omnē exuperantia apoſtolorū hebetauere cōſpectū:ſed momētaneus ille decor imaginē,non ſpeciē:ſimilitudinē,nō ſubſtantiā:partē,nō plenitudinē tranſformatiōis mirifice explicauit.Sed neq; eandē gloriā quā ante oſtēdit apoſtolis,reſurgēs ilico oſtēdit: ſed qd̄ uidere cōſueuerant,hoc uiderūt:& dilata eſt claritatis illius quā nobis pollicitus eſt,plenitudo q̄ in ſe erat p̄fecta,& à nobis in nobis expectatur

3.Reg.3
4.Reg.4.
& 13.
Ioan.11.

Reſurrectiōis primitiæ in Chriſto.

Matt.17.

tur perficiẽda lucidior & ſyncerior,cꝫ æſtimari poſſit ab aliquo: uel quàm illa etiã claritas intimauerit,cuius primitias in Chriſto transformato accepimus. Agũt in cœleſtibus hæc paſchalia gaudia ipſi angelici ſpiritus,& reſurgentis domini gloriã admirant̃,lætant̃,& delectant̃ in eo quod forma ſerui reuerſa ſit in formã dei,& exinanitio humilitatis ad depoſitæ altitudinis redierit maieſtatẽ. Sed & in hoc multiplicata ſunt gaudia,quod ab his pro quibus ſe humiliauerat,tantæ excellentiæ beneficiũ dignatus eſſe commune,& partiri nobis ſuæ abundantiã uoluit claritatis,ut poſt reſurrectionẽ corpus nõ aggrauet animam,ſed ſit caro ſine mole & pondere,agilis & mobilis,nullis clauſa obſtaculis,uiſu & auditu penetrans omnia,& attingens,quocũcꝫ uoluerit ſine impedimẽto diſcurrens. Inerit reſuſcitatis corporibus nulli uanitati ſubiecta libertas: & quæ cogi nõ poſſit ad aliquid in nullo laborans,iam à ſpe educta re ipſa perfruens nulla expectatione ſuſpenſa,& in pace quietiſſima cõfirmata,omniſcꝫ expers formidinis in ſpiritualibus delicijs iugis illa permanſio reflorebit. Quàm mirabilis eſt ſcientia tua deus,cõfirmata eſt ſuper nos,nec poſſumus ad eã attingere. Hæc ſapientiæ tuæ altitudo qui mundũ nõ ex præcedente materia, ſed ſolo uerbi tui condidiſti imperio,creaturis uero corporalibus ex mundi eſſentia dediſti initium,ſuis incolis ſingula elementa adornans,hominẽ quem de mundo feciſti,cunctis in terra & aëre & aquis uiuẽtibus præficiẽs,ita ut ſuo præpoſito ſingula in ſuo genere miniſtrarent: tu alijs uitã temporalẽ,alijs procuraſti perpetuã,admirabili ordine quædã mutans & renouans,& præfinito tẽpore metã irrationabilibus omnibus præfixiſti,& terminũ quẽ tranſire nõ poſſit,diſſolutioni conditio deſtinata. Homo quia ex cœleſti & terrena materia cõpactus eſt,ueſtitus extrinſecus pelle & carnibus,tempus accepit,quo te iubente,redderet terræ quod de terra aſſumpſerat,& ad immaterialem originẽ reuerteret̃ ſpiritus: cuius natura diſſolutionis nõ admittit iniuriã. Corpus putredine & caro uermibus cõſumenda,ſecundum naturæ ſuæ rationẽ æternitatis nõ poterant priuilegio perfrui: & quod ſibi iure nõ cõpetebat,à conditore nequibat exigere: neꝫ ulla eorũ interrogatio ſuper hoc merebat̃ reſponſum. Sed tu optime dñe ultro gratiam uolens dare ſpiritui,decreuiſti clementius,ut ex ſocietate & clientela quam reddiderat animæ caro,aliquid ei cõmodi proueniret: & quæ ei uehiculum fuerat & particeps ſtudiorũ in recõpenſatione miniſterij iterum dilecto accolæ cõſociata pudica & pacifica rediret,nullas ſecũ reuehẽs cõtumelias, quibus deinceps quietis internæ cõcuteret puritatẽ. Sed & hoc dñe ad cumulũ beneficij addidiſti,ut inter legem carnis & ſpiritus nulla poſtmodum eſſet diuerſitas: nec poſt initium fœdus ulla iterum inter eos recrudeſcat rebellio,ſed p manum tuam reconciliatio ordinata ſtabilis in perpetuum perſeueret. Te igitur iubente,terra ſit caro,& expulſa de domo iterum coniugatur uiro,non iam an-

Reſuſcitato / rum libertas.

iam ancilla,ſed libera: & habitãt unius moris in domo murmurationibus conſopitis,quas olim compugnantes inter ſe concupiſcentiæ concitabant. Quis domine deus conſiderare hæc opera tua ſufficit,& quis lutũ coagulare poteſt in carnem,quis formare poteſt in hominem,quis infundere animam,quis reddere uitam,quis dare æternitatem,quis addere felicitatem? Ad hunc prouentum humana laborat creatio: hæc ſemper fidelium expectatio fuit. Hoc optabat rex ille humilis,qui ſe nouerat imperfectũ, ut adderes conditioni tuæ quod deerat,& perficeres & ſolidares opus tuũ,quod corruptibilitas & mortalitas aſſidue conuicijs multis ſolebant affligere,& uarijs opprobrijs cõſueuerant infeſtare. Tu morti imperas,& abſorpta elicitur,inaneſcit corruptio,ubi æger,te medente,ſanat̃. Guſtaſti mortem p filijs hominum,ut qui tecum mortui erãt,tecum uiuerent,& participes tribulationum etiam conſolatione gauderent. Reſurrectio quidem communis eſt,& ante tribunal Chriſti neceſſe eſt in corpore iuſtos ſtare & impios, dei hoc dictante iuſticia,ut pietas & impietas in operatoribus debitis ſtipendijs donarentur: & qui finem habere contemplerunt in malis, infinita clauderentur ultione in pœnis: & qui gloriati ſunt in cruce cum crucifixo regnantes beatæ fierent perhennitatis participes. Non ſunt participes huius gaudij,quos damnat ambitio: non poteſt furtiuos habens loculos,paſchalibus ſolennijs intereſſe. Nihil proditor & uenditor magiſtri, fermentator prophanus commune habet cum azymis: omnis immundus in anima ad eſum huius agni prohibetur accedere. Nulla ad hanc læticiam perfidia recipitur,omnis malignitas excluditur,calciatus pedibus ad euangelizandum peractus,accinctus renibus & ſanctimoniæ deſtinatus,habẽs baculum in manibus,& feſtinans ut Aegypti deſerat idola,ſequens Moyſen,nec formidãs uiæ diſcrimina,quiſqꝫ purus & ſyncerus ſine fraude homo uerus accedat & edat: & ſecurus quod reſurgat,mortem optet,ut attingat ad æterna gaudia,in quibus eſt uita noſtra ſurſum manens,& nos trahens ad bona cœleſtia. Qui uiuit.

Reſurrectio cõmunis.

SERMO DE ASCENSIONE CHRISTI.

Elebrata in cruce ſolẽni uictoria,cum iam templũ corporis ſui, quod perſecutio Iudæorum effoderat,dominus reparaſſet,noluit ſtatim ad patrẽ aſcendere,& glorificati corporis præſentiã inferre cœleſtibus: ſed neceſſaria diſpenſatione diſcipulorũ infirmitati cõſulens utiliter diſtulit: & quadraginta diebus in terra cõuerſat?, & uiſus eſt ſæpe & loquutus cũ apoſtolis,& mãducauit & bibit,& uulnera quæ ad dubietatẽ eorũ tollendã,in corpore reſeruarat,& uidẽda & palpanda expoſuit,& impleta in ſe quæ in ſcripturis erant,prædicta euidẽtia rerũ edocuit. Ad hoc neceſſaria fuit huius tpis mora,ut recollectis quos in fugã timor

Aſcenſionis dilatio.

timor impegerat,quos ſupplicium crucis terruerat,in multis argumẽtis ap
parens,mentes quæ diffidentia titubauerant,ſolidaret:nec eſſe phantaſti
cũ,ſed uerum corpus quod ſurrexerat,tã comeſtionibus q̃ cõtrectationi
bus probaret.Ad hoc dilata eſt aſcenſionis gloria,ut ſub hoc dierũ interſti
tio præcedens doctrina affectibus firmaret, imò ut diſcipulorũ deſideria
receſſionẽ eius corporalẽ ambirent:quia ſpiritualis præſentiæ plenitudo q̃
diu conſpectu carnis præſens aderat,aduentare nõ poterat:& paulatim in
hoc conducti ſunt,ut libenter cõſuetudine conuictus aſſueti carerent,cum
inhabitator ſpiritus ſanctus eorum animas poſſidens,inuiſibili acceſſu ſyn
ceriores eis affectus infunderet,& aperiret interiores oculos ad intuendum
intellectu puro patrem luminũ,& ſubſtantia rerũ ſperãdarũ propoſita ap
parẽtia ſepeliret:nec incertitudinis ſcrupulus ſupereſſet,cũ dominus & ma-
giſter,quẽ uerum hominẽ probauerant,eis uidentibus,cœlum aſcenderet,
ſed iam ſecuri ſe crederent ſecuturos:nec eſſe impoſſibile quin & ipſi in car
ne & ſpiritu ad ſuperos transferrentur.Omnibus itaq; ad tam delectabile
Ioan.20 ſpectaculum aggregatis:Aſcendo,inquit,ad patrem meum & patrem ue
ſtrum,deum meũ & deum ueſtrum.Horum uerborũ autoritas cũ iã eorũ
uirtutẽ ſpiritus ſanctus intimaſſet,omnẽ poterat excludere diffidentiã, &
hilareſcebant animi eorũ paternitatis diuinæ illuſtrati honore,& fraterni
tatis Chriſti honorati conſortio,cum audirent & crederẽt ſe filios dei & fra
tres Chriſti,in quo omnis excellentiæ plenitudo & ſufficientia inerat: nec
iam quaſi idiotæ & hebetes huic uerbo applaudebant carnaliter,ſed ſubti
liſſime generationem & dignitatẽ creaturæ à uolũtate & nutu creatoris ha
buiſſe initium,& imaginẽ & ſimilitudinẽ dei in interiori homine uidebãt,
& diноſcebant intellectu potius quàm uiſu,quam affinitatẽ habeãt inter
ſe pater & filius:& quia ſubſtãtiuo & naturali filio filij adoptiui cõformes
à prima origine multa habeãt ex natura,& multa ex gratia:ſanè huius ge
neroſitatis conſortium, ſecũdum quam ſimul cum Chriſto filij dei ſumus,
nobilitatem exiſtentiæ noſtræ exponit & intimat:in quo honore ſi manſe
rimus non degeneres, conſtat omnino nõ poſſe patrẽ diſſidere à filijs, ſed
deiformibus tutum eſſe ad paternitatem acceſſum: nec poſſe pati ad hære
ditatẽ poſſidendam diſpoſitos in petitionibus diuinis repulſam,ſed in qui
buſcũq; filius filialiter genitorem appellauerit,neceſſe eſt bonitatem largi
toris iuſte ſupplicantis proſequi uoluntatẽ:maxime cum ipſe pater qui lar
giter iuſta ſuggerat peti,quæ non differt benigne largiri. Et quidẽ paterna
charitas bonis filijs & hæredibus maxime delectatur:& hoc gloriæ Chriſti
unigeniti dilecti accumulat,quod beatitudinis ſuæ non patitur eſſe ſolita
riam magnitudinẽ,ſed addit fratres:non qui minuãt quaſi diuiſam in plu
res excellentiam,ſed qui altitudinem diuitiarum eius exornẽt participes &
conſortes.Quod cum ipſum qui pater eſt,conſtet eſſe deum,& eum deum
noſtrum

noſtrum ſicut & ſuum,filius atteſtet,in eo quod filij ſumus ipſe nos poſſi
det,in eo quod noſter eſt deus,quod noſtrum eſt ipſum:cuius proprij ſu-
mus,proprie poſſidemus.Dico igit dño meo,deus meus es tu:& dicit mi Pſal.117
hi dñs meus:Ego dñs deus tuus.Homo cuius deus eſt,quid amplius quæ
rit?Si ſufficis tu deo,ſufficiat tibi deus.Bonorũ tuorũ deus nõ indiget, nec
cõferre potes ei quippiam,nec auferre.Si eſurierit,nõ dicet tibi.Eius eſt or
bis & plenitudo eius,& magnitudinẽ eius cœli cœlorum non capiunt: non
infirmatur,nõ eget indumento uel cibo:omnia ſcit,omnia poteſt,oĩa cõ
tinet:in ipſo omnes uiuimus,mouemur & ſumus. Quid tu ei quaſi indigo
conferes?te ſolũ bonitate nõ neceſſitate deſiderat.Scriptũ eſt & ipſo iubẽ
te,tabulis inſculptũ lapideis:ut diligas eũ ex toto corde tuo,& ex tota ani Deut.6
ma tua,& ex tota mẽte tua.Dilige,& diligeris:propè eſt merces tua,in ma
nibus porrigitur præmiũ,eſto tu dei,& erit tuus deus tuus.Impar ſanè cõ
mercium,precium inæquale:ſed qui pro nobis triginta argenteis appreciа
tus,intelligi uoluit,quanta fuerit in precio,quod pro eo datum eſt, & in eo
quod ipſe dedit pro mundo,diſſimilitudo,cũ ipſe exiguo argento emptus
& uenditus,tanto precio damnatos redimeret:ut dubium eſſe non poſſit,
quin precij magnitudo ſuperaret negocium:nec æquari poſſet damnũ,qđ
omnino damnatio iuſta meruerat,obedientiæ Chriſti quæ gratis uſq; ad
mortem progreſſa eſt,& ultro ſoluit quod nõ debebat.His intellectis apo
ſtoli ſicut filij prophetarum olim uerum Heliam aſcenſurum ſciebãt,& ho
ram illam præſtolabãtur gaudentes,nec iam anxiebantur parturiẽtes, ſed
exorta lætitia parati erant proſequi recedentem,minime dubitantes quin
& ipſi poſt modicum conuerſationis huius,poſtq̃ de torrente paſſiõis in
uia hac bibiſſent,exaltato capite & erecto,ſe ad cœleſtia dominum ſecuto
ros.Eleuatis igitur manibus hæreditariã eis benedictionẽ relinquens, non
manufacto uehiculo, nec auxiliaribus carpentis euectus eſt Chriſtus, ſed
naturæ diuinæ propria uſus uirtute carnẽ cœlo intulit,& corpus glorificatũ
patris conſpectibus præſentauit.Non indiguit uectoribus angelis, qui of
fendicula tollentes è medio,ferrent eum in manibus,ſed præcedẽtes & ſub
ſequentes applaudebant uictori,& concinentes in iubilatione modulabã
tur canticum nouũ,& implebat cœlos cõſonantiæ illius harmonia,thronis
& dominationibus parãtibus filio iuxta patrẽ confeſſum,cherubim & ſera
phim pedes pacificos ambientibus,radiantibus undiq; diuinis claritatibus
& ſplendoribus ſupercœleſtibus,quos nec ardor perſeuerans cõſumit, nec
turbinis alicuius afflatus extinguit,nec interpolatio caliginis ullius abſcon
dit.Celebrat tanti triumphi magnificẽtiã lætabundus cœleſtis exercitus,&
qui deſcendenti corã paſtoribus Bethleemitis decantauerunt in ſublimi
præconia,modo expreſſioribus conatibus & intenſioribus iubilis reuerten
ti ad patrẽ ſolenniora obſequia impendebant,& feſtiuis affectibus uenera

bantur hominẽ ſupra ſe ſublimatum:quẽ gloria & honore coronauerat pa
ter,& ad dexterã ſuam collocatũ,hoc dato ei priuilegio ſingulari, ut in no
mine eius omne genu flecteret,& ſuper omne nomẽ eius nomen excellen
tius coleret. Quanta in eius ſuſceptione in cœlis iucunditas fuerit,nemo ſuf
ficit enarrare,rei huius magnificentia omnẽ ſuperat intellectum. Si linguis
hominũ uel angelorũ quis eloquat,uel ad hoc cuiuſlibet elaboret acumen
ingenij,ut definire uelit quæ patris in reditu filij hilaritas fuerit:aut ſi forte
illud ſempiternũ gaudiũ aliquod tunc admiſerit incrementũ, ſi ſtabilitatis
æternæ ſe aliquo modo mutari poſſit immobilis magnitudo:ſcrutator ille
maieſtatis opprimet à gloria,& uerendũ eſt ne dũ uehementius exprimit
uerba quàm oportet, ſanguinẽ pro lacte emungat. Attamẽ inuiſibilẽ deũ
uiſibilem filium recepiſſe ad dexterã ſuam,manifeſtũ eſt:& humilitatẽ car
nis noſtræ throno iudiciario honoratã,paternæ cõplacuiſſe altitudini,duo
genera gentiũ ciuitati ſupernæ,de qua glorioſa dicta ſũt,deinceps aſſigna
re:& eſſe ſupra manſionarios homines & angelos,& beatitudinis illius glo
Chriſti obedi-ẽtiæ merces. riam his duobus ordinibus in perpetuũ frequentari. Hæc merces obedien
tiæ Chriſti,hæc crucis & mortis ſtipendia,hic paſſionis labor promeruit ut
corpus humilitatis noſtræ fieret corpori claritatis Chriſti cõforme:& mor
tale hoc indueret immortalitatẽ,& corruptibile incorruptionẽ:& fierẽt ho
mines cũ Chriſto in cœleſtibus iudices,qui cũ eo iudicia pertulerant mali
gnorũ,& extiterant uſq; ad mortẽ tribulationũ cõſortes. Hac die primum
inuecta eſt cœlis hæc nouitas inaudita,& gauiſus eſt pater hæreditate am
plificata,ſobole multiplicata,promiſſionibus quas loquutus fuerat in pro
phetis redditis & cõpletis. Solum ad hæc quæ prædicta ſunt reſtat iudiciũ,
& examinationi ultimæ adhuc reſeruant antiqua oracula locũ. De iudicio
quippe & anguſtia Chriſto ſublato, ſupereſt poſt miſericordiæ tempora
quæ ad finẽ feſtinant,ut iuſticiã comitet iudiciũ: & habeant ſinguli quod
merẽt,& honoret honore dignus,& cõtemptor cõfundat inglorius. Hoc
& duo angeli Chriſto aſcendente teſtati ſunt:quia qui iudicatus abibat, iu
dex eſſet terribilis rediturus,& uideret collecta in unum generalitas homi
nũ,quas foderat manus:quod terebrauerat latus,faciem quam cõſpuerat,
& prolata in medium inflexibili ſententia, occurrentibus ſaluatori electis,
remaneant impij infinitis deputati tormentis. Quanta illud edictũ ſequen
tur lamenta,illius ultimæ tubæ clangor cũ horribilis erit,cõtinuus erit & ſu
perfluus illarum lachrymarũ decurſus,ſtridorẽ illum dentium flãmæ incx
Lu.16. tinguibiles agitabũt. Immortales miſeri uiuent inter incendia,& incõſum
ptibiles flammæ nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues,nec
erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat. In proprio adipe frixæ libi
dines bullient,& inter ſartagines flãmeas miſerabilia corpora cremabunt,
& omni tormento atrocius deſperatio condemnatos affliget. Non miſere

bitur

bitur ultra deus,neq; tunc audiet pœnitentes,ſera erit illa confeſſio, & cum
clauſa fuerit ianua,fruſtra carentes oleo acclamabũt excluſi. Nullum ibi re
frigerium, nullum remedium:ſemel Chriſtus deſcendit ad inferos, ulterius
non deſcendet,non ultra uidebunt deum in tenebris ſigillati, irregreſſibi
lis erit illa ſententia,& immutabile iudiciũ,& ſtabit damnationis huius im
mobile conſtitutũ. Exultabunt ſanè ſancti in gloria,uidebũt deũ & gaude
bunt,lætabunt & delectabunt,& fruent gloria,& in felicitate iocundabun
tur æterna. Ibi nõ guſtabunt cũ ſuauis ſit deus,ſed implebunt & ſatiabunt
dulcedine mirifica:nihil eis deerit,nihil oberit:omne deſideriũ eorum Chri
ſtus præſens implebit. Nõ ſeneſcent,nõ tabeſcent,non putreſcent ampliust
perpetua ſanitas,felix æternitas,beatitudinis illis ſufficientiã cõfirmabunt.
Non erit cõcupiſcentia in membris,nõ ultra ulla exurget rebellio carnis,ſed
totus hominis ſtatus pudicus & pacificus,ſana ex integro natura, ſine oĩ
macula & ruga deinceps permanebit. Erit denicq; deus omnia in omnibus,
& illius præſentia omnes animæ & corporis implebit appetitus:ceſſabũtq;
de cætero cõſummatis omnibus miniſtratorij angelicarũ uirtutũ diſcurſus:
& impleta ordinataq; omnino ciuitate dei,nec innouabit,nec mutabit ul
tra fixæ & cõſummatæ beatitudinis ſtatus. Ei igit,ante cuius tribunal ſtabi
mus,qui nunc uultui dei apparet pro nobis,cui de nobis tanta cura fuit, ut
pro nobis uellet naſci & mori:in præſenti quæſumus,ut ſit cura curãdi nos,
& nobis autoritatẽ & poteſtatẽ iudicandi noſmetipſos & corrigendi conce
dat:ut in illo terribili iudicio ſuo inter electos aſciti & cõgregati, liberi à ſer
uitute & captiuitate,cœleſtibus ciuibus cõiungamur:& fruamur bonis,quæ
ipſe diligentibus ſe repromiſit:quæ nec oculus uidit,nec auris audiuit.

SERMO DE SANCTO SPIRITV.

Paracleſis, id eſt, conſolatio ſiue patrocinium.

ADeſto ſancte ſpiritus,& paradeſim tuam expectantibus illa-
bere cœlitus:ſanctifica templum corporis noſtri, & cõſecra in
habitaculum tuum:deſiderantes te animas tua præſentia læ
tifica:dignam te habitatore domum compone: adorna thala
mum tuum,& quietis tuæ reclinatorium circunda uarietatibus uirtutũ:ſter
ne pauimenta pigmentis:niteat manſio tua carbunculis flammeis,& gem
marum ſplendoribus,& omniũ chariſmatum intrinſecus ſpirent odoramẽ
ta:affatim balſami liquor fragrantia ſua cubiculũ tuum imbuat,& abigens
inde quicquid tabidum eſt,quicquid corruptelæ ſeminarium,ſtabile & per
petuum hoc facias gaudium noſtrum,& creationis tuæ renouationẽ in de
core immarceſſibili ſolides in æternum. Interfuimus ſacræ uerbi infantiæ,&
puerperio uirginis obſequuti ſumus cum cœleſti militia gloriam decanta
uimus paruulo:cõfeſſi ſumus omnipotentem,quem in cunabulis uidimus
uagientem:circunciſionis celebrauimus ſacramẽta,& truncato præputio uo
luptatum ſanctimoniæ didicimus mancipari. Interfuimus baptiſmati ſal

uatoris,& audita patris uoce de cœlis,ad obediendum Christo traditi sumus,& instructi cœlitus quomodo patrẽ & filium dilectio iungat & uniat,ita ut in ipsis nominibus intimet distinctio personarum,& naturæ unitas euidentissime innotescat.Sed & spiritum sanctum in specie columbæ inter illa mysteria uidimus & intellexímus,ex illa specie gemitus pœnitentiæ,& desideria contemplationis diuinæ ex simplicitate cordis, & innocẽtiæ uitæ immaculatæ incessanter prodire:& neminem nisi suspiriis huiusmodi præcedentibus,& inspiratione diuina monente,posse ad cœlestia aspirare: ut suspiratio,& inspiratio,& aspiratio à sancto spiritu & causam habeant, & effectum,& materiam,& prouentum.Sequuti quoq; sumus in eremum dominum ieiunantem,& repulsa potenter diaboli uidimus tentamẽta.Interfuimus cœnæ, & de calice domini bibimus, pedes lauimus, mortui sumus cum Christo,& ecce uiuimus:prosequimur ascendentem, & præstolamur promissum nobis spiritum sanctum,cuius unctio nos de omnibus doceat,qui inuisibili magisterio nos doceat, & cœlestibus instruat disciplinis: qui carnales hebetet sensus, & conterat appetitus . Hic spiritus sanctus ab ipso mundi initio aquis legitur superfusus, nõ materialibus aquis quasi uehiculo egens,quas potius ipse ferebat:& complectentibus firmamentũ dabat congruum motum,& limitem præfinitum.Huius sempiterna uirtus & diuinitas cum in propria natura ab inquisitoribus mundi antiquis philosophis proprie inuestigari non posset,subtilissimis tamen intuiti sunt coniecturis compositionem mundi,compositis & distinctis elementorum affectibus præsentem omnibus animam affuisse,quæ secundum genus & ordinem singulorum uitam præberet & motũ,& intransgressibiles figeret metas,& stabilitatem assignaret & usum,hanc uitam,hunc motum, hanc rerũ essentiam animam mundi philosophi uocauerunt, putantes cœlestia corpora,solem dico & lunam & stellas,ipsumq; firmamẽtũ , huius animæ uirtute moueri & regi,& aquas,& terram,& aërem huius semine imprægnari: qui si spiritum & dominum,& creatorem,& uiuificatorem,& nutritorẽ crederent,omniũ quæ sub ipso sunt,conuenientẽ haberẽt ad fidem accessum. Sed abscondita est à sapientibus & prudentibus tantæ rei maiestas,nec potuit humani fastus ingenij secretis interesse cœlestibus & penetrare ad superessentialis naturæ altitudinem:& licet intelligerent quod uere esset creatrix & gubernatrix rerum diuinitas,distinguere tamen nullo modo potuerunt quæ esset deitatis trinitas,uel quæ unitas,uel quæ personarum proprietas. Superferebatur quidẽ elemento purificatorio spiritus sanctificator,iã tunc baptismi uirtutẽ enuncians.Iam tunc illa præfigurabãtur tempora,quibus arca Noë aquis inuecta diluuij uiri iusti familiam conseruauit illæsam,abolita generatione adultera,qui in filiabus hominũ bestiali petulantia effrenes,impudenter se illis cõmiscuerant:nec diuinos,nec humanos,nec in flagi

Spiritus animæ mundi.

tijs

tijs publicis uerebãtur aspectus.Arcam illam quæ typum gerebat ecclesiæ, spiritus sanctus & tunc regebat,& adhuc regit, extra quam quisquis perfidus euagatur,inuolutus fluctibus mergitur in profundum : & impossibile est eum uiuere,cui nõ superfertur spiritus uitæ,cuius uiuificus calor animat omnia,& fouet,& prouehit,& fœcundat.Hic spiritus sanctus omniũ uiuentium anima ita largitate sua se omnibus abundanter infundit, ut habeant omnia rationabilia & irrationabilia secundum genus suũ ex eo quod sunt, & quod in suo ordine suæ naturæ competentia agunt:nõ quod ipse sit substantialis anima singulis,& in se singulariter manens:de plenitudine sua distributor magnificus,proprias efficientias singulis diuidit & largit;& quasi sol omnia calefaciens subiecta,omnia nutrit: & absq; ulla sui diminutione integritatem suam de inexhausta abundantia,quod satis est & sufficit omnibus,cõmodat & impartit.Hic spiritus rubri maris aquas siccauit,& suspensis hinc inde uehementibus fluctibus,ab ollis carnium,& Ægypti pulmentarijs populum ad spiritualem eremi libertatẽ eduxit incolumem,& alimonijs cœlestibus pauit,manna quasi rorem matutinum infundens gramini bus,quod colligi iussum est ad mensuram.Aderat plena mensura per totã hebdomadam,uacante sabbati die,cui sexta præcedens dies cõsueti uictus duplicans quantitatem octauæ præfigurabat quietem,in qua absq; labore & solicitudine in delicijs epulabuntur electi,& saturabuntur in terra sua duplicia possidentes,corporis & animæ felici perennitate & perenni felicitate ditati.Hic est spiritus sanctus, quem Magi in Ægypto tertij signi ostẽsione conuicti,cum sua defecisse præstigia faterentur,dei digitum appellarũt, antiquis philosophis eius intimarunt præsentiam defuisse.Et licet de patre & filio aliqua sensissent Platonici,spiritus tamen tumidus & humani appetitor fauoris sanctificationem intellectus diuini mereri nõ potuit:& ubi ad profunditatem sacramentorum uentum est,omnis eorum caligauit subtilitas,nec potuit infidelitas sanctitudini propinquare.Hic digitus dei mũdanæ iudex & uindex perfidiæ,noui tempore testamenti potenter expellit dæmonia: nec laborat agendo,sed solo nutu perficit omnia: quod dicit, facit: qd̃ iubet,implet:secreta indicat,pandit occulta,reuelat ignota,hebetat acutos,& perspicaces confutat.Hoc digito in lapideis tabulis lex primum conscripta,quinquagesimo die post egressum Israël de Aegypto in monte Sina Moysi est cõmendata:sed populus nequam,& gens duræ ceruicis,à quorum animis terror ille recesserat:quem mons ardens & flãmea iuga,& clangor buccinæ,& lampades coruscæ,& horrenda tonitrua nuper incusserant, in apostasiam conuersi:& de Moysi reditu desperantes,lege diuinitus missa indigni iudicati sunt:quam in oculis eorum Moyses frangens,tabulas,tam uerba quàm instrumenta cõminuit & deleuit.Quin etiã sceleris ultione patrata,reuersus in montẽ ad dominũ,quadraginta diebus ieiunans,& collo-

Arca Noe typus ecclesiæ.

Dei digitus.

Lex,dei digito scripta.

quens,tandem obtinuit ut ipſe alias de ſaxo ad inſtar priorum excideret tabulas,in quibus eandem quæ in primis fuerat ſcripturam inſculperet & formaret.Factumq; eſt mirabili diſpenſatione ſuperni iudicij,ut lex quã ſanctus ſcripſerat ſpiritus,deleretur:& quã manus humana reſtituit,in poſterum teneretur.Quod ea ratione credi poteſt ſic actum,ut populus prior ſecundum carnem ambulans,& uiuens diuinis colloquijs & ſpiritualibus mãdatis oſtenderetur indignus:nec poſſe mẽtes perfidas ſancta percipere, nec intelligere ſacramenta,quæ exemplarium tegmine uelabantur.Porrò teſtamenti noui quæ Chriſto euangelizante,patuit ueritas uerbo Chriſti prolata,indiſſolubilis permanſit:& ſolida deinde ſtabilitatis perpetuæ autoritate fulcita eſt,eo quod ablatam gratiam humiles ſuſceperunt, & quod filius inter pauperes ſpiritu inuenit ſibi domum,in qua caput reclinaret:& merito reprobatos uiſibiles tabulæ inuiſibilis dei indicant contemptores,& ampliori dignos honore incarnati uerbi credulos auditores,& deuotos ueneratores.Lex igitur à paſchalis agni immolatione die quinquageſimo dat̃, & pentecoſtes nomen tantæ rei ſolẽnitas ex lege accepit,in ipſo dierum numero ſacramenti magni complicans rationem.Septenarius quippe numerus ſepties reuolutus,quinquageſimũ efficit,addito monade,qui præſentis ſeculi meta,& futuri initiũ,perpetuitatem ſub octauæ nomine cõtinens,ſic præſentia terminat,ut nos ad perpetua introducat.Sacratus hic ſeptenarius numerus à cõditione mundi autoritatẽ obtinuit:quoniam in ſex diebus prima dei opera patrata ſũt,& ſeptima cõſecrata quieti,quaſi ſancta & ſanctificans ſolẽnitate uacationis honorata,& ſpiritu ſanctificatori attitulata. Vnde & ceſſanti à ſeruilibus operibus populo iubet̃ ut diẽ ſabbati ſanctificet,& ſpiritui rectitudinis,& ſanctitudinis,& fortitudinis aſſcribat,quod directe,quod honeſte,quod uiriliter incedit:quia totũ ex eius conſtat ducatu, quod deuĳ diriguntur,quod impĳ cõuertunt̃,quod debiles cõfirmant̃. Spiritus rectus,ſpiritus ſanctus,ſpiritus principalis regit,cõponit;conſummat, & perficit quas inhabitat mentes,& corda quæ poſſidet,nec errare patitur, nec corrumpi,nec uinci:quos docuerit,quos poſſederit,quos gladio potentiſſimæ uirtutis accinxerit.Septenarius iſte ex quaternario & ternario conſtans,cũ in ſe propter prædictas cauſas honorabilis habeat̃,habet ex partibus ſuis excellentiam maximã:quia artificis & materiæ uidet̃ exprimere & diſtinguere primarias ſubſtantias,ut ternarius creatorẽ propter trinitatem enũciet:& quaternarius creaturam propter quatuor elementa,quæ rerum omniũ cauſæ ſunt & ſemina ſub huius numeri breuitate cõcludat. Spiritus ſanctus à patre procedens,à patre & filio,quaternario ſuperfert̃, & cõditor benignus opus ſuũ amplectit̃,& diligit quod plaſmauit,& creaturã ſuam ſanctus ipſe ſanctificat & conſociat ſibi:& charitatis nexu ſtatuit & cõquadrat.His alĳſq; ſecretioribus rationibus quas illuſtriũ uirorũ ſubtiliora ingenia

Septenarius numerus.

genia indagarunt,ſeptenarius numerus in ſcripturis ſanctis ſæpe ſacramentales cauſas cõplectitur,& ſimplex & multiplicatus neceſſarios ad intelligentiã diuinorũ operũ parturit intellectus.In hebdomadibus apud Hebræos dies ſeptimus ſabbatũ idẽ requies appellat̃:qui numerus nõ tã in ſeptimanis,ſed etiã obſeruat̃ in annis,& annorum hebdomada cõſummata,ſeptimus annus requietiõis eſt,& ipſi terræ ſabbatũ imperat̃: nec fas eſt cuiquã eo anno ſerere uel metere quippiã,ſed quæ ſponte ſiue in terra,ſiue in uineis,uel in arboribus naſcunt̃,alimoniæ pauperũ deputant̃. Annorũ quoq; ſeptimanæ apud Hebræos quinquageſimũ annũ faciunt,quem iubileũ appellant:in quo decreto legis(ut ſupra dictum eſt)fit terræ remiſſio,& ſeruorum libertas,& reſtitutio poſſeſſionũ:quas eatenus diſtractio alienauerat, & cætera huiuſmodi gratis ad hæreditatis ordinẽ reuertuntur.De numero ſeptenario cũ multa dicta ſint,plura ſuperſunt quæ in lege & euãgelio præcipue cõmendant̃.Quinquageſimus itaq; annus perficit iubileũ,quinquageſimus dies à paſcha pentecoſten facit, in quo uere ſpiritu ſancto infuſo apoſtolis,ad hæreditatẽ cœleſtem à quo uenundati ſub peccato exulabant, quos diabolo domino mendicitas & egeſtas ſubiecerat,reuertunt̃. Septem ſacerdotalibus clangentibus tubis,Hiericho corruit:ſeptẽ petitionibus orãdum patrem filius docuit.Remiſſio peccatorum duplicato ſepties ſeptenario Petro mandat̃.Leproſus ſeptimi diei inſpectione à ſacerdote iudicat̃, ſummi ſacerdotis in ſeptem diebus cõſecratio conſummat̃.Dominus Ieſus Chriſtus de ſeptẽ panibus quinq; milia hominũ reficit:& iuſtus quiſq; deo laudes per diem ſepties dicit.Ipſe dominus Ieſus ab Adam ſecundũ generationes,quas Lucas cõmemorat,ſeptuageſimuſſeptimus inuenit̃,ut ultionem in Lamech ſeptuageſieſſepties promulgatã ueniẽs terminaret. Septẽ diebus in pacha editur azyma:ſeptẽ diebus menſe ſeptimo tabernaculorũ ſolẽnitas celebrat̃.In ſeptẽ annis templũ à Salomone conſtruit̃:ſeptẽ brachĳs & totidẽ luminibus candelabrũ adornat̃.Celebramus tam nos quàm Iudæi quinquageſimũ diem,ſed illi in typo,nos autẽ in ueritate:nõ tã ſignificamus q̃ agimus.Pentecoſten igitur celebrantes cõmemorauimus, quæ olim ſub Moyſe in ueteri teſtamento ſunt acta, & quæ ſub Chriſto facta ſunt,poſt cuius aſcenſionẽ in cœlos ſpiritus ſanctus uiſibiliter ſuper apoſtolos in linguis igneis apparuit,& ad inſtar prioris ſeculi uniuerſitatẽ fideliũ unius labĳ eſſe uoluit:ut quorũ erat cor unũ & anima una,una eſſet & lingua:nec poſſet impedire intellectum credẽtiũ aliqua diuerſitas uerborũ,ſed euangelica doctrina propria lingua prolata ad omniũ auditum eandẽ efficientiã obtineret,ut Græcis & barbaris omnibuſq; gentibus uerbum euangelĳ ſic eſſet intelligibile,ac ſi in eorum auribus linguæ in qua nati erãt idiomata reſonarent.Aderant Medi,& Aelamitæ,Meſopotameni,& Arabes.

Sabbatum.

Iubileus.

Act. 2.

quale donuz linguarz

Leuit.15
Matt.14
Pſal.118
Gen.4
Lu.3.
Exo.12
Leui.23

Hi omnes,dum Hebræa lingua apostoli prædicarẽt,locutio Iudaica enun
ciationis suæ articulos cursu consueto euoluens nullo exponebatur interp̃
te,sed uerbo eorum per spiritum sanctũ inerat uirtus & gratia:ut habitan
tes Pontum & Asiam,suã esse dicerent linguam,quã audiebant, quasi pri
mitiuæ linguæ libertas ad antiquitatis reuersa originem confusionis contu
meliam euasisset.Nec tantum apostolis collata est hæc gratia,sed multitu
dini credentium idẽ spiritus superfusus est,intus ardentibus extra loquenti
bus,& cõplectebant̃ se dilectio & uerbũ,& de calore spiritus sermo ferue
bat ignitus.Iam omni timore excluso,obedire,sed deo magis q̃ hominib⁹
publice profitebant̃:& uidebatur eis gloria,si pro Christo iniuriã patere
Num.11. tur.Ad hunc modum olim Moysi iussum est,ut in uiros septuaginta, quos
ipse presbyteros iudicaret,de spiritu suo partiret̃,ut in negocijs partẽ gere
rent solicitudinis:quibus cũ imposuisset Moyses manus,requieuit in eis spi
ritus sanctus,qui nõ Moysi ablatus est,quasi ipse sine spiritu remaneret:uel
idem spiritus secaret̃ in partes,sed secundũ mensuram donationis diuinæ,
quæ erat in Moyse gratia singularis facta est multiplex & cõmunis,& data
est multis in eo potestas,q̃d prius solius Moysi disponebat autoritas. Sic
4.Reg.2 Heliæ spiritum duplicẽ recepit Helisæus,non quod in duas substantias idẽ
spiritus sit diuisus,& duos ꝓpheta sanctus habuerit spiritus,sed quod po
pulo Christiano,cuius typum Helisæus gerebat,accepto spiritu sancto,da
ta sit potestas in opere & sermone:& ascendentem Heliam,id est Christũ,
pio desiderio prosequutus fide claruerit & intellectu,& uita & signis & mi
raculis fulserit & exemplis.Hic sacrorum ordinũ distributor reges creat &
principes,sacrat pontifices,eligit sacerdotes.Hic sapientia Salomonẽ,intel
lectu Danielem,Ioseph consilio,Samsonem fortitudine,Moysen scientia,
Dauid pietate,Iob timore prosequitur,& sanctorum animas omnimodis
fœcundat uirtutibus,intantum affectus pacificos prouehens,ut iam in cœ
lis nostra sit conuersatio,diffusa in nobis charitate per spiritum sanctum,
qui datus est nobis.Hic in pudicis mentibus sibi statuit mãsionem.Hic hu
miles & cœlibes habet domesticos,abominatur ærarios,falsarios detestat̃.
4.Reg.5 Hic Giezi mercenarium lepra condemnat,& Ieroboam uendentem sacer
3.Reg.13 dotia cum apostatis locat.Hic Simonem gratiæ dei nundinatorem à san
Actuũ.8. ctorum consortio exhæredat,cuius detestabiles ausus ultrix ruina confun
Num.22 dit & quassat.Hic Balaam ad maledicendũ conducto silentiũ imponit,& p
asinam redargutum,collisо ad parietem pede,uacuum pecunia, contume
lia oneratum,claudicantem ad propria remisit confusum.Hic omnibus ec
clesiæ sacramentis interest,quæ ipse efficit & cõsummat.Hic peccata diluit,
hic iustificat impios,& ad uitã reuocat mortuos. Hic discordes pacificat, &
uinculo dilectionis astringit & ligat.Hic nos cœlo inuehit, & à mundi hu
ius uanitatibus auulsos superni regni constituit hæredes: cuius summa est
felicitas

felicitas,quod corpus istud spirituali effectu cum angelis conuersabit̃, nec
ultra erit carnis & sanguinis aliquis appetitus,sed erit omnium plena suffi
cientia,cognoscibilis deus,& inhabitator spiritus sanctus.

AD MOYSEN ET MAXIMVM ET CAETEROS confessores. De laude martyrij.

Et si incongruens est fratres charissimi in hoc fauore di cic.pro Mi
cendi aliquid trepidationis adferre,minimeq̃ deceat glo lone.
riam tantæ deuotionis infringere,ex eo quod fatear me
cœpisse dubitare:tamen identidem dico,ipsa animũ deli
beratione confringam:exequendæ laudis cupiditate suc
cenditur,& ad loquendum magnitudine uirtutis inhibe
tur.Cum autem non deceat tacere,aut periculosum sit parum dicere,nisi q̃d
hæc æstuanti,res sola subuenit,quod uideat̃ ei facile ignosci posse,qui non
timuit audere.Quã ob rẽ charissimi fratres,& si potentia dei onerat̃ facul
tas ingenij,ut quanto se in exprimenda martyrij dignitate protulerit,tanto
ipso pondere laudis oppressa,atq̃ æstimatione rerũ omniũ, de quibus cũ
maxime loquitur,debilitata ac fracta,intra seipsa illaqueata oratione defi
ciat: nec habenis liberis,ac solutis in apertũ sermonis eloquiũ uim tãtæ lau
dis expromat.Tamen erit aliqua,nisi fallor,in eloquendo fides, quæ ipsius
operis oratione munita uage fundat,quod dicẽdo impar ingenij cõscietia
cõmoueat.Cũ igit̃ fratres charissimi tot tantisq̃ rebus impliciti, ad cõpro
bandos salutis eximios pulcherrimosq̃ prouentus,omni studio ac labore
nitamur,ne quo ignauiæ metu territus,uel reuocer,uel extinguar: cũ si quis
ad id uoluerit,de quo agimus,intueri,se deuotionis expensa, atq̃ ipsa eius
magnitudine ponderata,magis miret̃ audire potuisse,in quo me positũ &
amplitudo rei premeret,& cõfusam gaudio mentẽ in angustias animi uoti
sui feruor urgeret.Nam & quis est quẽ nõ ista res terreat? Quis nõ admira
tionis suæ pauore subuertat? Est etẽ profecto,nisi fallor,& iã in ipso con
scientiæ rubore admiranda formido,quæ nos exagitet pariter & inflãmet.
Cuius quãto penitus inspexeris potestatẽ,tanto ex ipso uenerãdæ claritatis
aspectu religionis suæ præmittat honorẽ.Cõsiderare eẽ utiq; debetis,quã
ta est gloriæ uita,qua licet macula sordis & polluti corporis,licet modice in
usta cõtagia, tantoq̃ tẽporis mundi crimẽ,exceptum unius ictu, remedijs
expiare,quo & augeri merces,& crimẽ possit excludi.Vnde omnis consum
matio & status uitæ in martyrio est cõlocatus.Hoc fundamentũ uitæ & fi
dei,hoc præsidiũ salutis,hoc uinculum libertatis & honoris: & q̃uis sint &
alia p quæ adipisci lux possit,tamẽ ad proximitatẽ muneris pœnis melius
patrocinãtibus puenit̃.Quantæ eẽ sit gloriæ ponderate,huius uitæ cupidi
tatibus

tatibus,& quæ ab omni animo natura mundi, quæ cõmercio ſegregatum contra aduerſantes diſcrimen opponere:nec ſæuitiam torquentis horrere, animari hominem dolore quo credatur extingui,& id ſibi in augmentũ uirtutis aſſumere,quod cruciatui putat prodeſſe qui punit.Nam præduranti/bus licet guttis reſultans ungula recurrat in uulnus:exeuntibus flagellis cũ auulſa corporis parte rediens aliena ducatur,ſtat immobilis tamen pœnis ſuis fortior:hoc ſolum ſecum ipſe conuoluens. quod in illa crudelitate carnificum plusquã pro quo patitur, Chriſtus ipſe patiatur. Nam quando ſi negauerit dominum,pro eo crimen ſubeat,pro quo uiciſſe debebat:neceſſe eſt cum uiderit,cuncta tolerare,cui uictoria debetur & pœna.Igitur quoniam res ſumma martyriũ,tria ſunt quæ ex eo nobis propoſuimus eſſe dicenda:Quid ſit,quantum ſit,cui rei proſit.Quid eſt ergo martyrium? delictorum finis,periculi terminus,dux ſalutis,iter,patientiæ magiſter, domus uitæ:quo profecto,etiam ea occidũt,quæ in futuro diſcrimine potuiſſent tormenta reputari.Per hoc & teſtimoniũ nomini redditur,& maieſtas nominis redampliat̃:nõ quod per ipſam noui poſſit,uel de ſcelere tractãtes magnitudo eius infringi,ſed quod redundet ad gloriæ cumulũ,dum circũſtrepentis populi error impauidus animus dat doloris & minis frendentis inuidiæ ad dei titulum.Quod quantum ſibi mens creſcat in pugna,quantum ſe ille putauerit uincere per Chriſtum hominẽ uoluerit coronare. Tunc ergo omne fidei robur expenditur,tunc credulitas comprobatur, cũ in ſermones uulgi atq; in opprobriũ ueneris:cumq; te inter illas populares inſanias religioſa mente firmaueris,conuincens ſcilicet ac repugnãs,quicquid ſuper perſona tua in iniuriã Chriſti prophanus ſermo iactauerit:ut cũ ex aduerſo mali moles oppoſita reluctatur,feriãt ſcilicet fluctus, & reuolutũ æquor identidem pulſet,tamen hæret immobilis uirtus,nec undis circũſpumantibus ad operta ſuccũbit,donec per ſcopulos uix digeſta ſe ſupprimat: & ſuperiacens in aperta litoris ſpacia ipſum æquor euadat. Quid eñ in illis aliud quàm ſermo uacuus,& inane colloquium , & inanium uoluptas praua uerborum? ſicut ſcriptum eſt: Oculos habent & non uident,aures habẽt & non audiunt: Grauatum eſt cor inſipiens eorum, ne quando conuertantur & ſanem illos.Non enim dubium eſt,quin hoc de omnibus dixerit, quorũ dura mens ſemper,& obſtinata pectoris feritas, à deuotione uitali fugata diſſentit,ducente dementia,furore rapiente,omni deniq; illos immanitate uexante,qua inſtigantur pariter,ac feruntur:ut cum illis ad pœnam ſua facta ſufficerent,pœnam ipſam perſecutionis agitatæ,crimen onerare. Totũ hoc in laude martyrij expectat: totum gloria paſſionis illuminat , in qua ſpes futuri tẽporis cernitur,in qua Chriſtus operatur ipſe,cuius agunt̃ exẽpla quæ petimus:cuius & uirtus eſt qua repugnamus,& qua in hoc loco aliquid proferre ſuppetit.Summa nimirũ eſt iſta,atq; admiranda dignatio, & quam

Martyriũ quid.

Pſal.113

Eſa.6.

& quam nec mente concipere,nec uerbis ualeamus implere. Quid eñ nobis amplius potuiſſet largiri,quàm ut in ſe primus oſtenderet, quid in alijs coronaret:mortalis factus eſt,ut i mortales eſſe poſſemus:& humanæ ſortis exitum pertulit,per quem reguntur humana,ut nobis uideretur præſtitiſſe quod paſſus eſt,confeſſionem tribuit martyrio ſubiectis:omnia deniq; quibus lux ſupprimi poſſet,in remedium ſalutare natiuitatis ſuæ meritis religauit humanitate præcipua,uirtute diuina.Cuius rei quiqui digni eſſe meruerunt,caruerunt omni hac mũdi teterrima labe,ſubactæ mortis cõditionem uicerunt.Non enim dubium eſt quantum à domino cõſequantur,qui ſaluti ſuæ nomen dei prætulerint,ut in illa iudicij die meliores cruor faceret,ſanguis ſuus eſſe monſtraret.Mors quippe integriorem facit uitam:mors magis deducit ad gloriam,ſic quotieſcũq; latentes ſtipulis diſtẽta imbribus frumenta turgeſcũt,fœcũdæ meſſes coguntur æſtate.Sic quoties ferro uitis abſcinditur erumpentibus pampinis,melius uua ueſtiẽ. Nã & in augmentum prouenturi temporis,quicquid iniuria ſua proficit, flammas quippe plerũq; agris iubet immittere:quo calore uagantis incendij cæca terræ ſpiramenta laxare iubet ſtipulas,crepitanti igne torrere, ut ſe in altius grauida ſeges tolleret,parturientibus culmis denſior ariſta floreret.Igitur talis & martyrij primo caſus,poſtmodum fructus eſt,qui morte uitam condemnat,ut uitam morte cuſtodiat.Quid enim tam eximium atq; ſublime eſt,quàm inter tot inſtrumenta carnificum deuotione robuſta cunctam fidei reſeruare uirtutem? Quid tam magnum atque pulcherrimum, quàm inter tot circũſtantium gladios libertatis ſuæ dominũ,ac ſalutis autorem,repetita ſæpius uoce,proteſtari? & maxime ſi ante oculos tuos ponas nihil deteſtabilius eſſe dedecore,nihil fœdius ſeruitute,nihil aliud te debere iam petere,aliud optare,quàm eripiendum eſſe cladibus ſeculi, exuendum malis mundi:nec inter ruinas orbis iam iamq; perituri, alienũ à terrena contagione uerſari? Quid enim tibi cum hac luce,cui lux æterna promiſſa eſt? Quid cum hoc uitæ naturæq; cõmercio,quem cœli amplitudo deposcit? An teneat cupiditas iſta uiuendi? Sed poſt inexpiabile malum ſæuiẽs ignis æterna ſcelerũ ultione torquebit. Teneat cupiditas iſta uiuẽdi, quib⁹ & mori pœna eſt,& durare tormentum? Tibi iam & mundus ipſe ſuccumbit,& terra cedit,qui moriẽtibus cunctis ad hoc reſeruatus es,ut martyr eſſe potuiſſes.An nõ quotidiana cernimus,nouos exitus diuturnos factis & ſæuientibus bis inexpers cuiuſdam cladis exitia,ac ſtrages populatarũ urbium intuemur? ut poſſimus agnoſcere quanta martyrij habẽda ſit dignitas,ad cuius gloriã nos cogere & iam ſalus cœpit. Etẽ chariſſimi fratres, reſpicite ad hoc,quæſo uos plenius, in quo & ſalus uertit̃,& ſublimitas cõputatur,licet non ſim neſcius,etiam uos iudicijs contineri:ne qui ignorarẽt hanc eſſe nobis traditam diſciplinam , ut ſine ullo terrore militiæ uim tanti nomi

Vergil.in Georgicis.

tãti nominis tueremur:quippe quos pridem à desiderio lucis istius cupiditas æterna memoria deduxerit,quos futurorũ uota diu fefellerint, quosq; ab omnibus uitijs optanda Christi societas segregarit: nec si hic exitio succumbere morti animã dubitamus offerre. Nec iam retinẽda sunt nobis, & amplectenda beneficia diuina:quorũ ultra rerum ardore,tanta sit ista merces,quantũ in dicendo humana mediocritas uix possit implere. Sanguini nostro patet cœlum:sanguini gehẽnæ,cœli tabernaculũ. Et inferus omniũ gloria pulchrior sanguinis titulus & integrior corona:signatũ sit quoties de hoste triumphabilis spolijs,onustus spolijs miles ingredit,uulneribus suis gaudens. Sic quoties tempestatibus diu nauta fatigatus litora tuta contigerit,felicitatẽ suam depresso periculo ducit. Est etenim profecto,nisi fallor labor lætus,per quẽ securitas inuenitur. Igitur toleranda sunt omnia,patienda cuncta,nec appetendũ quomodo id gaudeas tempore & perpetuo puniaris ardore. Meminisse enim debes,uelut quadã te fœderis pactione cõstrictum,ex qua aut capessendæ salutis sit iusta conditio,aut pœnæ merita formido:stant inter aduersa pariter ac prospera arma & tela,hincq; te secularis ambitio,inde cœlestis admonet magnitudo. Si salutẽ times perdere,scito mori posse. Porrò autem contemnenda tibi mors est, cui Christus occisus est ante oculos:tibiq; concurrant dominicæ promissionis exempla: concurrant oblata præmia,& parata discrimina, quantãq; inter se habeãt difficultatem,res utrasq; conspicito. Poteris enim confiteri,nisi scias quantum noceat,si negaris. Cœlo martyres gaudent,ueritatis inimicos ignis absumet. Paradisum dei testibus floret,negatoris gehenna æternus ignis inardescit. Et ut de cæteris taceã,hoc nos utiq; magis debet hortari,quod cõfessio uocis unius Christi perpetua confessione seruetur:sicut scriptum est: Qui me confessus fuerit in terris coram hominibus,& ego cõfitebor eũ coram patre meo,& corã angelis eius. Ad hoc accedit ad gloriæ cumulum,ornamenta uirtutũ: Ait enim: Fulgebunt tanq; scintillæ in arundineto discurrentes:iudicabunt nationes,& dominabunt populis. Magna est enim fratres charissimi uita salutis æternæ honestæ passionis ornare,magna sublimitas ante ora dñi,aspectumq; Christi potestatis humanæ tormenta contemnere,nec horrere. Sic Daniel minas & leonũ frementiũ rabiem per constantiam fidei suæ uicit,dum adorandũ nullum alium esse quàm deũ credidit. Sic in camino pueris constitutis in se arsit incendiũ:dum ignes iusti tolerant,quod de gehenna dño credo metuebant. Vnde & retulere cõdigna nõ in posterum tracti,nõ salutis æternæ præmio reseruati. Fidẽ illorũ deus uidit,ut quod sibi post exitum promiserant,uterentur in corpore:nec enim poterit æstimari,quanta in præsenti tributa sit merces. Si sæuitia fuit,cessit: si flamma,constitit. Vna mens enim omnibus,quam nec uiolentia frangeret,nec ira subuerteret,nec à deuotionis obsequio timor mortis inhiberet.

Vnde

Vnde per gratiam dei factum est,ut sic in illis rex potius uideretur punitus esse,dum euadunt quos se crediderat occidere. Nunc iam ad eãdem, fratres charissimi,ueniã,ex qua ostendere satis possum,quanta martyrij uirtus habeatur,quæ etiam & si est omnibus nota,pro quingentis charitatis insignibus expetẽda,tamen plus addidit necessitas temporis desiderio uoluptatis. Etenim est in numeris magnis,si eo tempore quis coronetur, quo coronatũ se putat,si forte moriatur. Igitur cum sit sublime excelsumq; martyriũ, nũc magis est necessarium,quo mundus ipse subuertitur,partimq; orbe concusso natura deficiens ultimi exitus monimẽta testatur. Nam & cum cœlo imber incumbit,pluuias & triste prætendit,& quoties atra tempestas horrenti imminet pelago,per inter apertam fluminum noctem coruscantium fulmina reluceſcunt:sed & cum magnis mare fluctibus uoluitur, paulatim unda se tollit,paulatimq; æquor albescit,donec certa sit postmodum ruere, ut in illis quibus retunditur saxis spumam altius iaciat,quam undam tumidũ pelagus expuebat. Legis scriptum esse,usq; quadrantem nos ultimum reddere,sed hæc pars ablata martyribus. Etenim qui salutis æternæ cupiditatibus freti huiusce desideria uicerunt,hos expertes doloris uniuersi,domini propiciatio coronabit. Igitur hic primum, charissimi fratres, poterimus exponere,quanta martyrij uirtus possit impleri. Atq; ut transeam,nunc iam meminisse debemus,quanta sit gloria,ad Christum immaculatum uenire,consortem passionis existere,perpetuaq; cũ domino æternitate regnare,carere exitijs imminentibus seculi,nec inter cruentam morborum populantium stragem in communi cum cæteris forte miscerí. Atq; ut sileam de cæteris, si tibi in his naturæ lubricis malis posito uitæ promitteretur excessus, nónne omni mente gauderes? Si qua te in huius mundi turbinibus fluctuante uicina arcessierit requies:nónne mortem pro remedio computares, positus inter arma carnificum,ac tela præliantium,quæ sit ista sublimis ac fortis,considerãs quanta sit pœna negare eo tempore,quo frui seculo nequeas,cuius caueis careas,quoniam quidem grauiora tormenta,ac puniendi noxias artes in perniciem nostram dominus sciebat armari,quo fortes ad omnem tolerantiã faceret: Fili accedẽs ad seruitutem dei sta in iusticia & timore,& præpara animam tuam ad tentationem. Ecci.2.
Sed & beatissimus Paulus apostolus exclamauit & dixit: Mihi uiuere Christus est,& mori lucrum. Philip.1.
Quam ob rem,charissimi fratres,fide firma,deuotione robusta,cõtra omnes seculi atroces & asperos insequentium fremitus aduersa uirtute resistendum,nec timendũ, quorum spes æternitatis & iusta cœlestis est,quorumq; ardor in cupidine lucis succenditur,& salus de promissa immortalitate lætatur. Hoc uero quod catenis artantibus manus & circumacti graues ceruicibus nexus solido deprimunt pondere,uel eculeo corpus extensum,cãdentes stridet ad laminas, nõ exempti sanguinis,sed tentationis est causa. Nam & ipsam martyrij dignitatem,

tatem,quemadmodum agnoſcere poſſemus,niſi illam etiam cũ damno cor
poris noſtri cogeremur optare? Senſi equidem,nec me ueritas fallit,cum ſæ
uæ incumbentium manus membra diuellerent,artuſq; laniatos tortor ſæ/
uiens exararet,nec tamen uinceret,circũſtantium uerbis magnum uſtus eſt
dici profecto,neſcio quod non doloribus ſubigi,non pœnis angentibus frã
gi. Sed erant aliæ dicentium uoces,& puto liberos habet. Nã & illi ſocietas
in pœnis coniunx,& tamen nec uinculo pignerum cedit,nec obſequio pieta/
tis abductus à propoſito ſuo deficit. Noſcẽda res eſt,& uirtus penitus ſcru/
tanda uiſceribus,nec enim leuis eſt iſta quæcunq; confeſſio,propter quã ho
mo patitur & mori poſſe. Etenim chariſſimi fratres,uirtus eſt tãta martyrij,
ut per illam credere etiam ille cogatur qui te uult occidere. Scriptum eſt & le
Eccl.2. gimus: In dolore ſuſtine,& in humilitate tua habe patientiam, quoniã per
ignem probatur aurum & argentum. Quoniam ergo nos terrenis tentatio/
nibus probat dominus,& his ſeculi malis ſcrutatur Chriſtus, gratulandum
nobis eſt,atq; lætandum,quod non nos perennibus reſeruet exitijs,ſed gau
deat ab omni contagione purgatos. Cæterum ab his quos hæreditatis par/
ticipes adducit,& in regna cœlorũ libenter adſumit, quid utiq; aliud quàm
integritatis ambitum quæri ipſe dixit,uniuerſa quæ iacentibus explicãt cam
pis,& quæ in obliquos ſe erigũt colles,& quos ſeculi magnitudo circũuenit,
& pelago circunfluente lubricũ æquor includit? Quod ſi illi adiacẽt omnia,
nec à nobis expoſcit,niſi facta ſyncera,auro,ut ipſe dixit, ſimiles eſſe debe/
mus. Aurum quippe cum relucentibus terris tremulo uideris ſplendere ſub
lumine,ros & liquidũ flammis torrentibus reſoluam. Nam & artificis gra/
na,ferè ſic eſt,caminis quoties ſanè languentibus æſtuans ignis euomit,adi
tu terreſtri carnali anguſto diues flammis eligitur,& refluentibus leuis are/
na retinetur. Vnde neceſſe eſt uniuerſa ſufferre,quo poſſimus omni ſcelere
Sap.3. carere,ſicut per prophetam ſuum dixit: Et ſi coram hominibus tormẽta paſ
ſi ſu nt,tamen ſpes illorũ immortalitate plena eſt,& uexati in paucis, in mul
tis bene diſponentur,quoniam deus tentauit illos & inuenit illos dignos ſi/
bi,& quaſi holocauſti hoſtiã accipit illos. Quod ſi te dignitas ambitioſa de/
terret & congeſta in theſauris pecuniæ admonet magnitudo, quæ ſemper
propoſitum bonæ mentis auertit,& deuotam pro domino ſuo animã furia/
li elidit horrore,quæſo repetas uerba cœleſtia,nam id ipſum uox dicẽtis eſt
Matt.16. Chriſti: Qui perdiderit animam ſuam pro nomine meo,recipiet in hoc ſecu
lo centuplum,& in futuro uitam æternam poſſidebit. Qua utiq; qua nihil
maius,nihil aptius,nihil utilius computare debemus. Nam licet precioſarũ
ueſtium more purpuræ in imagines currat,& lenteſcentibus filis aurũ erret
ad ſpeciem,nec de effoſſis grana, quibus incumbedi ſiue metalla theſaurus:
uacua niſi fallor iſta atq; inania computabuntur,ſi adiacentibus tibi cũctis,
ſola ſalus tibi deeſſe uideatur,ſicut ſpiritus ſanctus loquitur,nihil nos in ui/

cem

cem animæ noſtræ poſſe dare. Ait enim: Si totum orbem lucrifeceris,& ani Mar.8.
mam tuam perdideris,quid proderit uobis? aut quam homo commutatio/
nem dabit pro anima ſua? Vacua ſunt eñ uniuerſa quæ cernimus, & quæ
infirmis radicibus poſita,ſoliditatis ſuæ uim nequeant ſuſtinere. Nã quod
& de ſeculo capitur,uetuſtate temporis fruſtratur, unde & quid eſſet dulce
uel charum,uel quod ſalutis æternæ præferre cupiditatibus poſſit, domini/
cis amputata præceptis,iure proprio,ac lege priuata ſunt. Ne in tormentis
ſcilicet patrem filius frangeret,ne obſtrictum durati roboris pectus in aliã
uoluntatem affectus forte mutaret. Solam ueritatem, ſalutemq; ſolã inter
magnos complectendam eſſe cruciatus,ſuo Chriſtus iure conſtituit. In quo
coniunx & liberi & nepotes,in quo omnis uiſcerum ſoboles relicta,uſurpan
da uictoria eſt. Nam & Abraham ſic deo placuit,qui tentatus à deo,& filio Gen.15.et 22
non pepercit,pro quo ignoſci forſitan poſſet,ſi illum dubitaſſet occidere. Ar
mauit manus religioſa deuotio,nec domini iubentis imperium pietas pa/
terna neglexit. Nec horruit quod nati funderet ſanguinẽ, nec intremuit ad
uocem,& adhuc pro eo Chriſtus non fuerat occiſus. Quid enim charius eo,
quàm qui nequid inuitus hodie ſuſtinueris, prius eſt quod doceret? Quid
eo dulcius,qui cum ipſe eſt deus noſter & dominus, tamẽ patientem pro ſe
hominem regni cœleſtis efficit cohæredem? O grãde neſcio quid ſibi quàm
illud cõſcientiæ ratio uix ſuſtinet carere,quin magna ſemper miretur ad mu
nera,ſiue quia tam large maieſtas dei,ut inſperantibus cunctis etiam ea of/
ferat,quæ nobis contemplatione factorum nephas fuerat optare. Etenim ſi
tantũ ſalus daretur æterna,pro ipſa perpetuitate uiuendi haberemur in gra
tia. At nunc cum cœlum,& iudicandi de cæteris facultatẽ perenni ſeculo lar/
giatur: quid eſt in quo ſpem remiſſis omnibus poſſit humana mediocritas
experiri? Si iniurijs ageris,prior actus eſt ille. Si contumelijs premeris, dei
munus imitaris. Vnde & parũ eſt,quicquid pertuleris pro eo, qui nihil am/
plius potes,niſi quod in hoc ſalus uniuerſa conſiſtit. Quin martyrio totum
ille promiſit. Deniq; Apoſtolus cui cordi fuerunt ſemper uniuerſa, cum in/
ſtar munerum promiſſorum penitus miraremur: Aeſtimo, inquit, non eſſe Rom.8.
condignas paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam claritatem,quæ re/
uelatur in nobis. Etenim ſecum ipſe uoluebat quantæ merces exiſterent, ut
ei cui ſufficeret morte carere,non tantum ſalutis daretur præmium,ſed & cõ
ſcendere cœlum: cœlum quod nec fugata lux cogit in noctẽ, nec alternis ui/
cibus dies aperit in lucem,ſed aëris liquidi ſerena temperies, per ſudũ igneo
fulgore rutilantem puram explicat claritatẽ. Iam ſupereſt chariſſimi fratres,
ut debeamus oſtendere cui rei martyrium profit. Atq; illud profecto docea
mus,quod nos ad hũc gloriæ titulũ metus excitet futurorũ. Etenim quibus
magna promiſſa ſunt,magis magna ſunt,quæ metuenda eſſe illis uideãtur:
Nam in arma miles aſcẽdit priusq; ſe inimica hoſtis tela cõmouerint: Nec

nauem aliquis ſtatione ſubducit,niſi animum pelagi pauor ſtrinxerit. Sed & in tentatis ſuis opibus ſcrutator agricola nō ante felici terram ſuſcitat uomere,quàm in puluerem imbre concepto putris gleba ſoluatur. Ita eſt oīs naturalis uſus,neſcire quid proſit,niſi agnoueris quod accidit. Vnde datur ſanctis omnibus præmium dum infliguntur iniuſtis tormenta factorū. Igitur quæ ſuis promiſerit dominus nemini qui neſciat dubium,ſed nec quantis minetur ignarum. Et quoniam ita ſe attulerit ſermo, ut de utriſq; aſſeratur ratio: paucis quæ dixi,breuiter exponam. Sæuiens locus,gehenna cui nomen eſt magno plangentium murmure, & gemitu, & eructantibus flammis perhorrenda,ſpiſſæ caliginis nocte ſæua ſemper incendia camini fumātis expirant. Globus ignium artatus obſtruitur,& in uarios pœnæ exitus relaxatur. Tunc ſæuiendo plurimo glomeratum in ſe ipſe conuoluit quicquid ardoris emiſſi edax flāma cruciarit. Hic quibus recuſata uox domini & imperia fuere cōtempta diſparibus coercet exitijs,proq; merito ſalutis exactæ uires ſuas ſuggerit dum pars ſceleris crimen imponit. Et alios quidē moles intolerabilis curuat,alios per abruptum diuoſi tramitis collem uis ſæua præcipitat,& catenarum ſtridentium nexum graue pondus inclinat. Hic ſunt & quos agens ſtrictim rota & indefeſſa uertigo,& quos tenaci inter ſe denſita te conſtrictos adhærens corporis corpus includat: ut & abſumat incendiū, & grauet ferrum & ſe cruciet turba multorū,quibus aut inquiſitus fuit ſemper deus aut notus. Nunquam excidit locus ubi iacet gratia, ubi uirentibus campis terra luxurians alumno ſe induit gramine & redolens paſcitur flore, ubi altum nemora tolluntur in uerticem & ubi arbor denſior comā ueſtit, quicquid curuantibus ramis ſcena deorſum iacens inumbrarit. Omnia illic non frigoris,nec ardoris nec cum autumno arua requieſcant, aut uere nouo tellus fœcunda parturiat unius pœna feruntur æſtate. Quippe cum nec mēſibus ſuis tunc luna deſeruiat,nec per terrarum ſol momenta decurrat,aut in noctem lux fugata concedat. Habet populos quies læta ſeneſcētes placida, ubi fons ſcaturiens medio ſinu aluei prorumpētis emergit,& pauco per interualla circuitu ſinuoſis flexibus labitur,ut in ora naſcentium ſibi fluminū diuidatur. Hinc ergo magna laus martyrum,hinc nobis corona uictorum, quibus maiora his repromiſſa ſunt præmia. Quod uero uel foris corpus obijcitur,uel imminens gladius non timetur,dignationis oſtenditur ratio, manifeſtatur electio. Etenim inconguens fuerat,ut cum tanti muneris iudi caſſet in terrena uitia cordis,quærit,mœret. Merito enim nihil uobis ò boni martyres denegatū: quos ſpes æternitatis,& ſalus lucis, quorumq; deuotio uniuerſa cœleſtis & mens dedita cernitur ſeruitutis. Merito,inquam, merito uobis nihil uelle non licitum,quorum animo deſpectus hic mundus,& alienata ſeculi facies,uelut confuſa tenebrarum inhorruit cæcitate. Cui ſemper hic mūdus loco carceris,tecta pro clauſtris,inuito ſemper habita cōmeatus.

Sic

Sic quippe triumphantibus uictoria,de his malis rapitur,quam non pompatico cōgreſſu uana ſubiecit ambitio,aut popularis extulit magnitudo,ſed quem cœleſti cupiditate flagrantem ſuo Chriſtus addidit regno. Nihil itaq; tam magnum atq; uenerandum,quàm quod liberat morte & facit uiuere,& dat perpetuo regnare ſanctis. Hoc diuitibus aptū,miſeris neceſſariū, omnibus gratum,quo lætantur boni releuantur abiecti, coronantur electi. Etenim omnium cultor uelut quoddam martyrio remediū uitæ dedit,quādo alijs aliud pro merito eorū & tribuit alijs pro miſericordia ſua tradidit. Vidimus quippe ad hunc nominis titulum fide nobiles ueniſſe pleroſq;, ut deuotionis obſequium mors honeſtaret. Sed & alios frequenter aſpeximus inter iuſtos aſtitiſſe, ut admiſſa peccata redimentes,cruore ſuo loti haberentur in ſanguine & reuiuiſcerent interempti,uiuentes cōputabantur occiſi. Mors quippe integriorem facit uitam. Mors amiſſam inuenit gloriam. Nam hoc ſpes iam amiſſa percipitur,hoc ſalus cuncta reparatur. Sic cū arētibus æſtuarit ſupinis ſe collibus fluuium iubet elicere,& ſcaturientibus riuis arua ſitientia temperare, quo ſe in uberes culmos uicta agri ieiunitas funderet: pluuia imbre mentita ſeges denſior inhorreret. Quid igitur,fratres chariſſimi,potiſſimum referam,quidue dicam,ſic in unum conuenientibus titulis dignitatis turbatur animus,deducitur ſenſus,& ipſo conatu nitentis eloquij impar ſermo euaneſcit? Quid enim dici ſatis eſſe poſſit,cum ſi uim æternæ ſalutis expreſſerit,occurrat ambitio,ſi ambitū dixeris,præueniat magnitudo? tres ſimul quæ congruunt,neceſſe eſt,quod dignum præferendū eſſe uideatur. Ita impetus orationis audentis uelut implicat os,quæ obuiam ex aduerſo martyrij exempla tenuerunt. Quæ uox,quæ litera,quæ uires inſtar muneris tanti capiant? ſuſtinere confeſſionem uocis unius,aduerſa ſuccumbunt,læta proueniunt, parent regna, parantur imperia, deuincitur pœna, mors ſubigitur,uita profertur,& infeſtantis inimici repugnantia arma reſoluuntur. Si delictum eſt,occidit: ſi mendacium,abſiſtit. Vnde,quæſo uos,hoc ueſtris mentibus ponderate, tantumq; de noſtra oratione percipite,quantum ſciatis uos poſſe ſentire. Veniat ante oculos ueſtros,qui dies ille ſit,cum ſpectante populo,atq; intuentibus cunctis contra terrenas cruces, & minas ſeculi inconcuſſa deuotione reluctetur,quàm ſuſpenſi animi mētes,quæ ſolicite de ancipiti trepidatione gratulante formidine,pauido quatiantur horrore,quæ illic anxietas,quæ optatio precum,quæ uota memorentur, cū adhuc nutante uictoria,atq; in incertos exitus caſu meretrix capiti corona dependeat. Cumq; illa peſtilens ac furibūda conſenſio accendatur,ira inflametur,inſaniam omnium deniq; pectoris rabie ac minis frendentibus ter reatur. Etenim quantum hoc ſit quis ignorat,ut præ doloribus uulnerū, nō ictibus quæſtionū,uelut deſpecta noſtra fragilitas,& humanæ uirtutis inopinata mendacia ſtare hominem nec moueri,torqueri,nec tamen uinci, ſed

pœna ipsa potius qua cruciatur armari. Considerate quid sit, charissimi fratres, omnem martyrij firmitatem sensibus uestris animisq; proponite. Ecce animi cuiuslibet passione uocati gaudent iampridem acciti è seculo martyres, gaudent bonorum omnium nuncij, gaudēt pariter electi, ibi lætatur milite suo dominus, lætatur teste nominis sui Christus. Parum est quod dico, fratres charissimi, parum est, ita mihi magna ratio in hoc genere dicendi, ac moles admiranda suscepta, sed arbitrij, quæso uos, grauitas ab intentione propria non desit, sciens tātum de martyrio posse dici, quantū potuerit æstimari. Vnde & hæc sola exequendæ laudis fuit causa, non quo parē me gloriæ, atq; idoneum iudicarem, sed quod tantā in illis cernerem esse uirtutē, ut & si parum de eo dicerem, plurimū me dixisse profiterer. Nam præferatur licet bono fidei custodita iustitia, melioremq; se inter omnium laudes uirginitas immaculata cognoscat: cedat ita, ne sanguis summittat' cruori, illi elegerunt bonū, imitati sunt Christum. Nunc uero, charissimi fratres, ne quis me arbitretur, omnem salutem, non alijs tantum q̄ in martyrio collocasse: hoc profecto respiciat, neq; me tantum esse, qui loqui uideor, neq; ita, sed habere ordinem rerum, ut immortalitatis spes repromissa unius partis latere nitatur. Sed quoniam ita suo ore testatur esse habitacula penes patrem multa: mihi maius credidi eam gloriam, qua probantur hic homines, qui seculari indigni sunt uita. Igitur charissimi fratres, æmula religione certantes, uelut incentiuo quodam mercedis agitati, omnem uirium copiam tolerantiamq; subeamus. Non enim mouere nos debent caduca, quæ semper, & quæ iam euersionem suam non modo lege proposita, sed & iam ipso fine temporis
Mat. 3. arguunt. Exclamat Ioannes & dicit: Iam quidem securis ad radicem arboris posita est, monstrans scilicet & ostēdens ultimam esse rerum omnium sene-
Ioan. 12. ctutem. Sed & ipse dominus: Ambulate, inquit, dum lucem habetis, ne uos tenebræ comprehendant. Quod si illo tempore ambulandū nobis esse præ dixit: quæ ut nos magis ambularemus ostendit, atq; ut ad laudem martyrij
1. Cor. 9. redeam, uox est beatissimi Pauli dicentis: Quoniam qui in agone currunt, multi certant, unus autem accipit palmam, uos autē sic currite, ut omnes coronemini. Sed & alibi quod ad martyrium possit hortari, cohæredes nos
Roma. 8. Christi uocauit, quin etiam nec omitteret: Si cum Christo, inquit, commortui estis, quid tanquam uiuentes in hoc mundo decernitis? Etenim charissimi fratres, qui resurrectionis præmia sustinemus, qui iudicij diē quærimus, qui deniq; cum Christo regnaturi sumus, seculo mortui esse debemus. Nec poteris optare martyrium, nisi ante oderis seculū, nec peruenire ad dei præmium, nisi amaueris Christum. Non amat seculū, Christus enim abiectus
Gal. 6. est seculo, sicut & seculum Christo. Ita ut scriptum est: Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Nemini amabilis fuit mundus, quem non ante damnauerit dominus: nec salute potuit frui æterna, qui mundi gloriatus est uita, uox

ta, uox est ista Christi dicentis: Qui in hoc seculo amauerit animam suam, Mat. 16.
in futuro perdet illam, qui autem in seculo oderit illam, in futuro inueniet illā. Sed & apostolus Paulus: Imitatores, inquit, mei estote, sicut & ego Christi. Et alibi ipse: Volo uos omnes, ait, si fieri potest, imitatores meos esse. Di- 1. Cor. 4.
xit hoc ille qui passus est, & quod passus est, ad hoc passus est, ut imitaretur dominum, utiq; & nos ad hoc uoluit pati, ut per ipsum imitaremur Christum. Si iustus es & deo credis, quid pro eo sanguinem fundere metuis, quē pro te toties passum esse cognoscis? In Esaia sectus, in Abel occisus, in Isaac immolatus, in Ioseph uenūdatus, in homine crucifixus est, & de cæteris quidem taceo, quæ nec oratio potest dicere, nec animus sustinere: uincitur cōscientia humilitatis exemplo, & quanta considerat quæ dum pateretur acciderint, miratur passum propter quem cuncta trepidarint. Dies fugit in nocte, in tenebras lux cuncta concessit, atq; inclinato per alternas uices pondere, omnis terra commota dissoluitur, turbati manes, monumēta nudata sunt, & sepulchris hiatu dehiscentibus terræ, reddita luci corpora restituerunt, fluxu sanguinis mundus intremuit, scissa quæ foribus dependebant uela, templū omne fugit qui moriendo arguit seculum. Igitur cum ad exemplum dominicæ passionis, atq; ad omne testimonium Christi animam tuā ponas, nec fundere sanguinem metuas: martyrio totum necesse est cedat martyrij inæstimabilis gloria, infinita mēsura, immaculata uictoria, nobilis uirtus, inæstimabilis titulus, triumphus immensus. Quippe quo & propria cōfitentis laude præfertur, uelut socio Christi cruore decoratus. Itaq; charissimi fratres licet sit hoc totum dominicæ promissionis & muneris, licetq; tribuatur ex alto, nec capiatur, nisi eius imperio, sed nec alimento concipi aut exprimi uerbis, aut oratione percurri, aut quibuslibet eloquentiæ uiribus possit impleri: tamen erit hoc beneuolētiæ uestræ, erit charitatis & amoris, si uolueritis nostri memores esse, cum in uobis dominus martyriū cœperit honorare: uos intra summū illud altare, uos intra se magna illa uenerandi nominis sedes, ueluti sinu quodam gremij amplectentis includit, uos imperia perennis temporis sustinent, & illic regnaturi semper & uicturi. O beati quibus uere sint dimissa peccata, si tamen qui Christi compares estis aliquando peccatis. O beati quos à primordio mundi domini sanguis infecit, & quos merito splendore iste nineus amictus induerit, & candor stolæ ambiētis ornarit. Videor deniq; ipse mihi iam cernere, proq; arbitrio mentis humanæ ante oculos & aspectum diuinum, illud mihi & insigne concurrit. Videor, inquam, mihi iā cernere, ut ille uirorum nobilis numerus Christi sui gloriam itemq; comitetur. Ibit ante ora eius felix caterua uictorū, & densantibus turmis, uelut solis exortu totum illuminatum agmen inferet potestatē. Et utinam perabiecto mihi istud uidere contingeret, sed hoc dominus poterit efficere, quod nobis petentibus creditur non negare. Finis.

DE DISCIPLINA ET BONO PVDICITIAE libellus, incerto autore, doctus tamen.

ALiquas officiorum meorũ partes non æſtimo præteriſſe dum ſemper enitor uel maxime quotidianis euangeliorũ tractatibus,aliquando uobis fidei,& ſententiæ per domi num incrementa præſtare. Quid enim aliud in eccleſia do mini utilius geri,quid accõmodatius officio epiſcopi po teſt inueniri,quàm ut doctrina diuinorum,per ipſum inſi nuata collataq; uerborũ poſſint credẽtes ad repromiſſum regnũ peruenire cœlorum? Hoc mei & operis & muneris,quotidianũ uotiuum negociũ,ab ſens licet obtinere cõnitor,& per literas præſentiam meam uobis reddere co nor,dum uos ſolito more allocutionibus miſſis in fide interpello. Ideo cõue nio ut euangelicæ radicis firmitate ſolidati,aduerſus omnia diaboli prælia ſtetis ſemper armati,abſentem me non credo,ſi fuero ſecurus. Veruntamen omnia quæ utiliter proferunt,& æternæ uitæ ſtatum tractantibus,uel diffi niunt,uel promittunt,ita demũ fructuoſa ſunt,ſi ad emolimentũ operis di uinæ indulgentiæ uiribus adiuuentur. Non ſolũ proferimus uerba quæ de ſcripturarum ſacris fontibus ueniunt,ſed cũ ipſis uerbis preces ad dominũ & uota ſociamus,ut tam nobis q; uobis,& ſacramentorũ ſuorũ theſauros aperiat,& uires ad implenda quæ cognoſcimus,tribuat. Periculũ enim ma ius eſt,uoluntatẽ domini cognouiſſe,& in dei uolũtatis opere ceſſaſſe. Quã uis ergo ad multa uos negocia,ad diuinæ monitionis præcepta, ſemper ut ſcitis exhorter,quid mihi aliud uotiuum aut maius poteſt eſſe,quàm ut per omnia perfecti ſtetis in domino? Tamen ut præcipue pudicitiæ clauſtra te neatis,quod & facitis,admoneo,ſcientes templum eſſe uos domini, mẽbra Chriſti,habitationem ſpiritus ſancti,electos ad ſpem, conſecratos ad fidẽ, deſtinatos ad ſalutem,filios dei,fratres Chriſti,conſortes ſpiritus ſancti,ni hil iam carni debentes,qua renatos ex pudicitia præter uoluntatem, quam uelle debemus,& noſtra ſit:præſtetur etiam propter redemptionẽ,ut corrũ pi non poſſit,quæ à Chriſto conſecrata ſit. Nam ſi Apoſtolus eccleſiã ſpon ſam Chriſti pronunciat,oro uos quanta pudicitia exigitur,ubi eccleſia inter matrimonia ſpõſa uirgo præſtet? Et ego quidẽ,niſi quod breuiter uos ad monere ꝓpoſui,latiſſimas ſatis puto,& locupletes pudicitiæ laudes profer re potui,ſed ſuperuacuũ duxi laudare eã diutius apud colentes. Vos em̃ illã ornatis dũ geritis,& plures eius laudes exercendo profertis,facti eius orna mentum,dũ & illa ueſtrũ eſt,modulo decore inuicẽ fœnerãdo. Illa uobis di ſciplinam bonorũ ſuggerit morum,uos illi miniſteriũ præſtatis operũ ſan ctorum. Nam & illa quantum & quid poſſit,per uos apparuit, & quid uos uelitis ipſa demonſtrauit,& docuit,copulatis in unũ duobus bonis manda torum & rerum,ne quid inutile uideretur,ſi præceptis miniſteria defuiſſent.

Pudi-

Pudicitia eſt honor corporum,ornamẽtum morum,ſanctitas ſexuum,uin- Pudicitia.
culum pudoris,fons caſtitatis,pax domus,concordiæ caput. Pudicitia ſolici ta non eſt cui placeat niſi ſibi:pudicitia ſemper uerecunda, dum innocentiæ mater eſt:pudicitia ſemper ornatur ſolo pudore,bene ſibi cõſcia de pulchri tudine,ſi improbis diſplicet:pudicitia nihil ornamentorum quærit,decus ſu um ipſa eſt. Hæc nos cõmendat domino,connectit Chriſto, hæc expugnat omnia de membris illicita deſideriorum prælia,pacẽ noſtris corporibus in ducit:beata ipſa & beatos efficiens,apud quoſcunq; habitare dignatur,quã nunquam accuſare poſſunt,nec qui eam non habent:uenerabilis etiam ho ſtibus ſuis,dum illam multo magis mirantur,qui expugnare non poſſunt. Sed ut matura & in uiris probata ſemper & à fœminis appetenda,ſic inimi ca eius impudicitia ſemper eſt deteſtanda,obſcœnum ludibriũ reddens mi niſtris ſuis,nec corporibus parcens nec animis. Debellatis enim propijs mo ribus,totum hominem ſuum ſub triumphum libidinis mittit: blãda prius, ut plus noceat dum placet,exhauriens rem cum pudore hoſtis continentiæ frequenter perueniens ad ſanguinem:cupiditatem infeſta rabies, incendiũ conſcientiæ bonæ,mater impœnitentiæ,ruina melioris ætatis,cõtumelia ge neris,expugnans ſanguinis & familiæ fidem,alienis affectibus ſuos inſerẽs filios,in aliena teſtamenta ſobolẽ ignoti & corrupti generis inducens. Quæ plerunq; extra ſexum ardens,dum ſe non continet intra conceſſa,parum ſi bi putat ſatiſfactum,niſi in uirorum quoq; corporibus non uoluptatem no uam quærat,ſed extraordinaria & portentuoſa contra ipſam naturam ex uiris per uiros monſtra conquirat. Sed enim pudicitia locum primum in uir ginibus tenet,ſecundum in continentibus, tertium in matrimonijs. Verum in omnibus glorioſa eſt cum gradibus ſuis,nam & matrimoniorum fidem tenere,laus eſt,inter tot corporis bella: & matrimonio de continentia mo dum ſtatuiſſe,maioris uirtutis eſt,dum etiam licita reijciuntur. Certe ex utero ſanctitatem cuſtodiſſe,& infantem ſe uſque in ſenectutem in ſua ætate tota tenuiſſe:admirandæ utique potentiæ eſt, niſi quod blandas corporis leges non noſſe,magis felicitatis eſt:notas iam uiciſſe,uirtutis eſt, ſic tamen ut & uirtus iſta de dono dei ueniat,licet ſe in membris hominibus oſtẽdat.

B. Pudicitiæ,fratres,antiqua præcepta ſunt. Quare antiqua dico? quia cum ipſis hominibus inſtituta ſunt. Nam & ideo uir ſuus fœminæ eſt, ut præter eundem alterum neſciat,& ideo uiro reddita eſt mulier,ut ſubiecto quod fu erat ei proprium,nihil requirat alienũ. Sic & duo,inquit,erunt in carne una, Gen.2.
ut in unum redeat,quod unum fuerat, ne ſeparatio ſine reditu occaſionem præſtet alterius. Inde & Apoſtolus: Caput mulieris pronunciauit uirum, Ephe.5.
ut coniunctione duorum pudicitiam probaret. Nam ut alterius caput mẽbris aptum non poteſt eſſe,ita & alieno capiti membra non ſua:caput enim ſuis cõuenit membris,& mẽbra capiti ſuo utraq; naturali fibula in cõcordiæ

mutua

mutua cohærent,ne oriente discordia,de diuisione membrorum pactum di
uini fœderis rumperetur.Addit tamen & dicit: Quoniam qui uxorem suã
diligit,seipsum diligit.Nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit &
fouet eam,sicut & Christus ecclesiam. Charitatis cum pudicitia ex hoc ma
gna præscriptio,si uxores diligendæ sunt à uiris suis,sicut & Christus dilexit
ecclesiam,& ita uxores maritos debent diligere ut ecclesia Christum. Hanc
sententiam Christus quando uxorem dimitti non nisi ob adulterium dixit,
interrogatus tantum honorem pudicitiæ dedit.Hinc nata est illa sententia:
1.Tessa.4. Adulteras non sinetis uiuere.Hinc Apostolus dicit:Hæc est uoluntas dei,ut
1.Cor.5. abstineatis uos à fornicatione. Hinc & illud dicit: Membra Christi, mẽbris
meretricis non esse iungenda.Hinc traditur satanæ in interitum carnis, qui
proculcato iure pudicitiæ,uitia carnis exercet.Hinc merito regnum cœlorũ
non tenent adulteri:hinc est,omne peccatum extra corpus esse,solum adul
terum peccare in suum corpus: hinc cæteræ præceptorum autoritates, quas
nunc recolere omnes,non est necesse,apud uos præsertim qui illas nostis fre
quenter & facitis,quæ licet descripta non sint,queruli tamen de his non po
testis esse.Adulter enim non habet excusationem, aut habere potuit, quia
ducere licebat uxorẽ.Sed sicut matronis iura præscripta sunt, quæ ita sunt
nexæ,ut diuelli inde non possint,uirginitas uero & continentia extra ius o
mne sunt,nihil ad uirginitatem de matrimoniorum legibus pertinet, altitu
dine sua transcendit omnes,si ulla praua hominũ leges ausa supergredi co
nantur. Virginitas æquat se angelis,si uero exquiramus etiam excedit,dum
in carne luctata,uictoriam & contra naturam refert,quam non habent an
geli. Virginitas quid aliud est quàm futuræ uitæ glorioſa meditatio? uirgi
nitas neutri sexus est:uirginitas est perseuerans infantia:uirginitas est uolu
ptatum triumphus:uirginitas filios non habet, sed quod plus est, filiorum
contemptum habet:non habet fœcunditatem,sed non habet orbitatem:fe
lix quod est extra partus dolorem,felicior autem quod est extra funerum fi
liorum calamitatem. Virginitas quid aliud est quàm soluta libertas? mari
tum non habet dominũ:uirginitas affectionibus omnibus soluta est. Nõ
matrimonijs est dicata,non seculo,non liberis.Persecutionem non potest ti
mere,dum illã de securitate potest prouocare.Sed quia pudicitiæ nobis bre
uiter sunt exposita præcepta,iam pudicitiæ ponamus exemplum. Plus em̃
proficitur cũ in rẽ præsentẽ uenitur, nec de uirtute dubitatur, quando quod
præcipitur,exemplis etiã sanatur.Exemplũ pudicitiæ à Ioseph cœpit. Ado
Gen.39. lescens Hebræus generosus de patre,generosior de innocẽtia, ob inuidiã re
uelationum distractus à fratribus,Ismahelitis,in domũ deuenerat hominis
Aegyptij obsequio & innocentia & tota seruitutis fide,facilẽ & beneuolum
in se animum sui prouocauerat domini,cuius faciem tam sermo liberalis,q̃
ætas omnibus commẽdauerat.Sed ista generositas ab uxore domini aliter
quàm

quàm decebat accepta est, in domus parte secreta , & sine arbitris allata , &
facinorosis accommodata putauit se pudicitiã adolescentis incontinens mu
lieris impudicitia nunc promissis,nunc minis posse superare. Et cum reten
tus est uestibus,eo quod moliretur fugam,propter tanti facinoris audaciã,
ipsas uestes relinquens,& corporis nudi synceritatem habiturus innocentiæ
testem:ad crimen impudicitiæ suæ impudens mulier adijcere non dubita
uit calumniam,& cæteris & marito squalida & feruẽs, spreto desiderio suo,
conquesta est dolore simulato,quod Hebræus adolescens uim sibi molitus
fuisset inferre,quam ipsa cognata fuerat irrogare.Maritalisardor rerum in
scius,& uxoris accusatione grauiter inflammatus incenditur. Pudicus uero
iuuenis,quia delicto conscientiã non miscuit,in imum carceris truditur.Sed
sola non est in carcere pudicitia,nam est cum Ioseph deus,& nocentes dan
tur in manu eius,quia innocẽs fuerat.Somniorum præterea obscura dissol
uit,quia spiritus in tentatione uigilabat, & per dominum liberatur à uincu
lis.Qui in domo minore cum periculo fuerat,regiæ domus sine periculo do
minus effectus est,generositati suæ redditus fructum pudicitiæ & innocen
tiæ,deo iudice,à quo meruerat,accepit.Sed nõ minus ex parte diuersa,aliud
nobis pudicitiæ simile,de cõtinentia fœminarum exoritur exemplum. Fuit, Dani. 13.
ut legimus,Susanna filia Helciæ,uxor Ioachim pulcherrima,pulchrior mo
ribus.Hanc nullum ad decorem commendabat species, simplex enim erat.
Excoluerat pudicitia,& cum pudicitia sola natura.In hãc ex senioribus duo
cœperant deperire,nihil memores,nec diuini timoris,sed nec suæ annis iam
marcescentis ætatis,ita illos in flagrantia transactæ iuuentutis incendia,redi
uiuæ libidinis flamma reuocabat.Pudicitiæ latrones amorem profitentur,
sed oderant.Resistenti minantur calumnias,adulterij se dicunt accusatores,
uoto adulteri.Inter duos libidinis scopulos auxilium de domino petebat,
quia uiribus corporis repugnare non ualebat.Et exaudiuit de cœlo claman
tem ad se pudicitiam dominus,& cũ iniquitate oppressa duceretur ad pœ
nam,uidit inimicorum liberata uindictam.Bis uictrix,& in periculo suo,tã
funeste toties concepta & libidinem euasit & mortem.Infinitum erit si exem
pla prosequar plura,his duobus contentus sum, præsertim cũ omnibus sit
uiribus per ista pudicitia defensata.Non illos emollire potuit in uita gene
rosi sanguinis memoria,quæ in quosdam licentia lasciuiæ est ministra, non
decor corporis & apte positorum figura membrorum,quæ suggerit plerun
q̃ quasi flos quidam,properans uelociter transire ætatis porrectæ uolupta
tis occasione pascatur,non anni primi uirentis, sed maioris ætatis, cum ru
dis adhuc sanguis æstuans,naturæ flammas accẽdat,& in medullis uersata
cæca incendia ad remediũ,uerum etiam per periculum pudoris itura nõ ulla
latebrarum,& sine ullo conscio, quæ tuta quibusdam putatur occasio, quæ
maxima uis est admittendi sceleris cũ deliberationibus occurrit impunitas.

Non

Non posita necessitas de autoritate iubentium,& in temeritate participum atq; sociorum,quo genere franguntur etiam sæpe recta consilia. Non præmia ipsa & bonitas,non accusationes,non minæ,non pœnæ,non mors, nihil tam sæuum,tam durum,tam triste,quàm cecidisse de alto pudicitiæ gradu. Digni tanto iudicis diuini præmio quorum alter regio penè throno illustraretur,altera concordia mariti dotata inimicorum mortibus redderetur. Hæc sunt & his similia semper nobis ante oculos exempla ponenda,his paria diebus noctibus q; meditanda. D. Nihil animum fidelem sic delectat, quàm integra,immaculata pudoris conscientia. Voluptatem uicisse, uoluptas est maxima,nec ulla maior est uictoria, quàm ea quæ è cupiditatibus refertur. Qui hostem uicit,fortior fuit sed altero:qui libidinẽ repressit,seipso fortior fuit:qui inimicum prostrauit,externum hostem percussit:qui cupiditatem depressit,hostem domesticum superauit. Malum omne facilius uincitur quàm uoluptas, quia illud quicquid est,horridum est, hoc blandũ est. Nihil tam difficile opprimitur,quàm quod per illud armatur. Qui cupiditates tollit,& metus sustulit,nam ex cupiditatibus metus ueniunt: qui cupiditates uincit,de peccato triumphat:qui cupiditates uincit,malum generis humani sub pedibus suis iacere ostendit:qui cupiditates uicit,pacem sibi perpetuam dedit:qui cupiditates uicit,libertatem sibi,quod est etiã ingenuis difficillimum,reddidit. Meditanda ergo nobis fratres,ut res docent, semper pudicitia,quo facilior sit nullis artibus constat. Quæ enim illa consummata uoluntas,quæ nisi impediretur longe est,sed nostra est,ita non est acquirenda, sed fouenda quæ nostra est. Quid est enim aliud pudicitia quàm mens honesta ad custodiam corporis data,ut sexibus redditus pudor seueritate signatus,fidem honoris de incorrupta sobole seruaret. Pudicitiæ autẽ fratres competunt & cogniti sunt in primis diuinus pudor & præceptorum sancta meditatio,& animus propensus ad fidem,& mens attonita ad sacram religionem:deinde uidere,ne quid in se ultra modum sculptum,ultra honestatem productum,ne quid proditum,ne quid arte fucatum,ne quid adiri tandos aut redintegrandos dolos lenocinatum. Non est pudica quæ affectat animum alterius mouere,etiam salua corporis castitate. Longe absint quibus pulchritudo non ornatur,sed prostituitur. Nã solicitudo de pulchritudine,& malæ mentis indicium & deformitatis est. Sit natura corporis libera,nec diuinis operibus inferatur uis. Semper est misera,quæ sibi non placet qualis est. Quid capillorum mutatur color? Quid oculorũ extremitates suffuscantur? quid facies artibus in diuersam formam conuertitur? quid postremo speculum consulitur,nisi quia ne ipsa sit timetur? Cultus etiam mulieris pudicæ,pudicus sit,ad ultimum fidelis nec in coloribus nouerit. Vestibus aurum intexere,quasi precio est uestes corrumpere. Quid inter fila staminum delicata rigida faciunt metalla? nõ ut fluentes humeros premãt, & luxuriã

luxuriam feliciter se animi iactantis ostendant? Quid cum ceruices peregrinis lapidibus urgentur,& absconduntur? quorum precia etiam sine artibus calendarum cuiusuis excedũtur? Non ornatur mulier,sed uitia ostendũtur. Quid cum digiti tali auro onerati,nec intrare possunt,nec egredi? utrũ usus exposcitur, an patrimoniorũ inanis pompa mõstratur? Mirũ negociũ,mulieres ad omnia delicatæ,ad uitiorũ sarcinas fortiores sunt uiris. Sed ut repetam quæ cœperam,colenda semper pudicitia uiris & fœminis, omni custodia seruanda est intra limites suos. Cito natura corporis periclitatur in corpore,dum rapit illã secũ caro,quæ semper in lapsu est. Sub prætextu quippe naturæ quæ homines semper urget ad effectus,quibus ruinæ collapsi generis resarciuntur,blandimento uoluptatis fallentes,non ducit ad conscientiã legitimæ coniunctionis sobolem,sed iactat in crimen. Ergo contra has carnis insidias,quibus se diabolus & sociũ miseriæ & ducem facit obluctandũ est omni genere uirtutis. Assumãtur secundũ Apostolũ Christi opera, & à cõsortio carnis quantũ potest animus colligatur,separetur cõsensus à corpore,uitia semper castigẽtur ut odiãtur. Ante oculus obseruetur. Deformis est atq; deiectus peccati pudor. Pœnitentia ipsa cũ luctibus suis cõmissorũ criminum inhonesta contestatio est. Nihil consideretur curiose in alienis uultibus,sermo & breuis sit,& sobrius risus,signum est enim animi facilis & remissi,nam contactus recedat etiã honestus,nihil corpori liceat, ubi uitandũ est corporis uitium. Cogitetur q; honestum sit uicisse dedecus,quàm inhonestum uictum esse dedecore. Dicẽdum etiam,quod adulterium uoluptas non est,sed mutua contumelia,nec delectari potest,quod & animam interficiat & pudorem. Coërceat animus stimulos carnis,refrenet impetum corporis. Accepit enim hanc potestatem,ut illi ad imperiũ eius membra seruirent, & quasi legitimus ac perfectus auriga,ultra concessas corporis metas extollentes se carnis impetus,cœlestium præceptorum habenis reflectat, ne ultra terminos suos currus iste corporis raptus in periculum suum secũ & ipsum rapiat aurigam. Sed inter hæc imò ante hæc cõtra turbas & uitia omnia de diuinis castris auxilium petendum est,solus enim potens est deus, qui homines dignatus est facere,& plena hominibus auxilia præstare. Ego pauca dictaui,quoniam non est propositum uolumen scribere, sed allocutionem transmittere. Vos scripturas aspicite,exẽpla uobis de ipsis præceptis huius rei maiora conquirite. Fratres charissimi bene ualete. Finis.

AD NOVATIANVM HAERETICVM QVOD LAPSIS spes ueniæ non est deneganda.

Iuxta facundus ac doctus libellus planẽ q; Cypriano dignus.

Cogitanti mihi & intolerabiliter animo æstuanti quid nam agere deberem de miserandis fratribus,qui uulnerati non propria uoluntate,sed diaboli sæuientis irruptione, adhuc usq;, hoc est, per longam temporum seriem agentes, pœnas darent, ecce ab

aduerso obortus est alius hostis & ipsius paternæ pietatis aduersarius hæreticus Nouatianus, qui non tantum ut in euangelio significatum est, sicut sacerdos uel Leuites iacentem uulneratũ præteriret, sed ingeniosa ac noua crudelitate sauciatum potius occideret adimendo spem salutis, denegando misericordiam patris, respuendo pœnitentiam fratris. Mirũ quot acerba, quot aspera, quot peruersa sunt? Sed facilius quis in alieno oculo festucã perspicit, quàm in suo trabem. Nos autem fratres dilectissimi nõ moueat, aut turbet hæretici istius perfidi abrupta dementia, qui cum in tam ingenti dissensionis & schismatis crimine constitutus, & ab ecclesia separatus sit, sacrilegæ temeritate non dubitet in nos sua crimina retorquere. Cũ sit enim à semetipso nunc factus immundus, sordibus sacrilegis inquinatus, hoc nunc nos esse contendit. Et cum scriptum sit, canes foris remãsuros, & Apostolus hos
Philip. 3. eosdem canes docuerit esse uitandos, sicut legimus, ait enim: Videte canes, uidete malos operarios: rabiem suam non cessat latratibus excitare luporũ more, tenebrosam caliginem optare, qua facile possit ferina sua crudelitate, oues à pastore direptas, spelunca tenebrosa laniare, aurum certe se suosq; quos colligit, esse pronũciat. Nec nos dubitamus desertores ecclesiæ apostatas factos, in aurum nunc facile potuisse conuerti, sed illud aurũ in quo prima delicta populi Israël denotata sunt. Cæterũ uasa aurea & argentea quæ ab Aegyptijs excussa sunt, in dominica potestate, id est, Christi ecclesia, per seuerant, in qua si perseueraſſes Nouatiane, uas forsitan & pretiosum fuisses, sed nunc te in paleas & in stipulam conuersum, nec intelligis, nec plãgis. Quid igitur uanis rebus extolleris? damna potius quàm lucra consequeris. Quid te ex quo pauperior factus es, diuitẽ credis? Audi in Apocalypsi do-
Apoca. 3. minicam uocẽ iustis obiurgationibus increpantẽ: Dicis, inquit, diues sum, & ditatus sum, & nullius rei egeo, & nescis quoniam tu es miser, & miserabilis, & cæcus, & pauper, & nudus. Has opes, has diuitias paupertatis pro certo possidere se credat, quisquis Christi ecclesia derelicta, ratione cæca, apud temerarios illos schismatum duces, & dissensionis autores conuerti non trepidat, quos Ioannes antichristos appellat, quos euangelista paleis simulat, quos dominus Christus fures & latrones designat, sicut ipse in euãgelio de-
Ioan. 10. clarat dicens: Quia qui non introijt per ostium in ouile ouium, sed descendit per alteram partem, ille fur & latro est. Item in eodẽ quoq; ait: Omnes qui uenerunt fures sunt & latrones. Qui isti sunt nõ desertores fidei, & trãsgressores ecclesiæ dei, qui cõtra ordinẽ dei nituntur? quos merito spiritus sanctus
Esa. 30. per prophetã increpat dicẽs: Feciſtis cõsiliũ nõ per me, & cogitationẽ nõ per spiritũ meũ, adijcere peccata sup peccata. Quid ad ista respõdeant puerissimi Nouatiani, uel nũc infelicissimi pauci, q ad tantã demẽtiã proruperũt, ut nec deo, nec homini reuerentiã habuerint? Illic impudẽter & sine ulla ordinationis lege episcopatus appetit, hic aũt pprijs sedibus, & cathedræ sibi tradi-

tæ, à

tæ, à deo renũciatur illic ueritas, aspernatur me, ut sacrificent mihi, nec offerunt oblationes sanctas filiorum Israël, nec accedunt offerre sancta sanctorum, sed accipiens ignominiam suam in errore, quo errauerunt: satis sit pauca probasse quid nam sint. B. Audite igitur Nouatiani, apud quos scripturæ cœlestes leguntur potius quàm intelliguntur, parum si non & interpolẽtur. Sunt enim uestræ præclusæ aures, & corda cæcata, qui nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittitis. Sicut Esaias ait: Excæcati Esa. 6.
sunt serui dei, & merito excæcati, quia uoluntas schismaticorum nõ est in lege, quæ lex unam uobis & singularem designat ecclesiam, in illa scilicet quæ sub Noë ante diluuium dei prouidentia fabricata est arca, in qua non tan- Gen. 6.
tum munda animalia, sed & immunda, ut tibi cito respondeatur Nouatiane, inuenimus esse reclusa. Quæ arca cum his quæ secũ fuerant liberata est, in qua & cætera quæ in ea inuenta non sunt, diluuio perierunt. Ex illa igitur arca remittuntur duæ aues, corax & columba. Qui corax uere hominum immundorum, & in tenebris perpetuis futurorum per seculi latam uiam, & immunda uescentium apostatarum futurorum, & ad ecclesiam se ultra nõ uertentium, figuram portabat, quem sicut legentes inuenimus emissum, & non amplius reuersum. Huic ergo aui, id est, immũdo spiritui, quicq; fuerint similes inuenti, ad ecclesiam amplius reuerti non poterunt, qui & si uoluerint, do-
minus prohibebit, qui Moysi præcepit dicens: Omne uarium & immundũ Leui. 7.
eijce foras extra castra. Columba autem emissa in continenti significatur re- Gen. 8.
uersa, eo quod requiem non haberet pedibus suis, quam Noë recepit in arcam, & post septimum diem iterato emissam, recepit eam portantẽ suo ore oliuæ folium. Et ego quidem fratres dilectissimi, non temere ista cogitans, nec humana sapientia conspirans, sed ut cœlestis domini dignatione necessarie, & pertinenter mentibus nostris concipere permittitur, dico illã, id est, columbam duplicem nobis per semetipsam significare figuram: primã quidem & principalem, suam, hoc est, spiritualẽ, olim, id est, ab initio, diuinæ administrationis insistit, & sacramentum baptismatis, quod in salutem generis humani prouisum, & soli ecclesiæ cœlesti ratione celebrare, per os suum præostendit. Ter enim emissa ex arca, uolitans per aërem super aquã, significabat iam tunc ecclesiæ nostræ sacramenta. Vnde & dominus Christus Pe- Mat. 28.
tro, sed & cæteris discipulis suis mandat dicens: Euntes euangelizate gentibus, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, hoc est, ut trinitas illa quæ sub Noë per columbam figuraliter operata est, hæc nunc in ecclesia per nos spiritualiter operetur. Sumamus iam nunc & secundam personam columbæ ex arca emissæ, diluuij scilicet tempore, quando omnes abysi proruperunt, quando cataractæ cœli patefactæ sunt super terram propter facinora hominum, quæ quotidie exercebant coram domino, sicut Moyses dixit: Et uidit dominus deus redundare nequitias hominum super terram, Gen. 6.

& quod omnes in malum recordarentur à principio dierum ſuorum,& dixit:Perdam hominem quem feci à facie terræ ab homine uſq; ad pecus,& à reptili uſq; ad uolatilia cœli.Emittitur ergo tempore cataclyſmi columba ex arca,aquis uiolenter toto orbe terrarum infeſtantibus.Illa arca figuram eccleſiæ,ſicut ſuperius diximus,portabat, quæ uerberabatur hinc atque inde aquis inſurgentibus tantum.Cataclyſmus ergo ille,qui ſub Noë factus eſt, figuram perſecutionis,quæ per totũ orbem nunc nuper ſupereffuſa eſt,oſtẽdit.Aquis autem,diruptis cataractis,undiq; conuenientibus & excreſcentibus,ſignificabantur gẽtes,quæ ad uaſtandam eccleſiam excreuerunt. Sicut
Apoc.17. Apocalypſis docet,dicens:Aquæ quas uidiſti populi ſunt,& gẽtes,& regna: columba autem quæ pedibus ſuis requiem habere non poterat, lapſorum imaginem portabat,qui immemores diuinarum prædicationum, uel ſimpliciter ignorantes,uel audacter diſſimulantes ceciderunt. Quorum domi-
Mat.7. nus ruinam in euangelio futuram his uerbis ſignificauerat dicens: Qui audit uerba mea,& nõ facit ea,ſimilabo eum uiro ſtulto, qui ædificauit domũ ſuam ſuper arenam,uenerunt tempeſtates,& impegerunt in domum illã,& cecidit,& facta eſt ruina eius magna.Et ne temere comparaſſe uideamur,co lumbam illam lapſorum imaginem portare,propheta ciuitatem ut colum-
Sopho.3. bam,hoc eſt,lapſorum perſonã increpat dicens:Columba non exaudit uocem,id eſt,præclara & redempta ciuitas non recipit doctrinam, & in dominum fidens non fuit.Quod autem requiem pedibus columba illa,ſicut ſuperius diximus,inuenire non poterat,hoc ſignificabat ueſtigia negãtium, hoc eſt,ſacrificatorum lubrici ueneno ſerpentis ſauciata in lapſum conuerſa, qui ulterius non poſſent ſuper aſpidem & baſiliſcum conſcendere,& draconem & leonem calcare.Quam poteſtatem tradidit dominus diſcipulis ſuis, ſicut
Luc.10. in euangelio ait:Ecce do uobis poteſtatem calcandi ſuper omnem poteſtatem inimici,& ſuper ſerpentes & ſcorpiones,& nõ nocebunt uos. Iſtis ergo tot & tantis malignis ſpiritibus infeſtantibus,& in lapſorum necem inſurgẽtibus,prouiſa eſt uulneratis ſalutis uia,ut quibuſcunq; uiribus poſſent toto ſe corpore protrahere,caſtris ſuis recipere,quibus recepti medelis ſpiritualibus uulnera ſua curare.Recepta igitur columba,paucis etiam diebus interiectis,iterato emittitur ex arca,quæ reuerſa,non tantum firma ueſtigia, ſed & inſignia ſuæ pacis atque uictoriæ,per illa oleæ folia, quæ ſuo ore portabat, oſtendit.Duplex ergo illa emiſſio,duplicem nobis perſecutionis tentationẽ oſtendit:prima in qua,qui lapſi ſunt,uicti ceciderunt: ſecunda in qua hi qui ceciderunt,uictores extiterunt.Nulli enim noſtrum dubium uel incertũ eſt fratres dilectiſſimi,illos qui prima acie,id eſt,Deciana perſecutione uulnerati fuerunt,hos poſtea,id eſt,ſecundo prælio ita fortiter perſeueraſſe,ut contemnentes edicta ſecularium principum,hoc inuictũ haberent,quod & meruerunt exemplo boni paſtoris,animam ſuam tradere, & ſanguinem fundere

dere,nec ullam inſanientis tyranni ſæuitiam recuſare.C.Ecce quàm glorioſos,quàm domino charos,ſchiſmatici iſti ligna,fœnum,ſtipulam appellare nõ dubitant:quorũ pares,hoc eſt,in eodem crimine lapſos ſeu adhuc uſq; conſtitutos,nec ad pœnitentiam admittendos eſſe præſumũt, ex illa domini pronunciatione,qua ait:Qui me negauerit corã hominibus, negabo Matt.10
eum corã patre meo,qui in cœlis eſt.Proh dolor quid contra dominica præcepta contendunt,ut ea quæ Chriſtus iudicij ſui tẽpore ſit acturus, hæc nũc ſtirps Nouatiani,patris ſui exemplũ diaboli ſequuta,nunc exercere conẽt? dicente ſcriptura:Mihi uindictam,& ego retribuam, dicit dominus:Reſpõ Deut.32
debimus eis ad iſtam pronunciationẽ domini,quàm male intelligãt, & male ſibi interpretẽt.Quod eñ ait:Qui me negauerit corã hominibus,& ego negabo eum coram patre meo qui in cœlis eſt:utiq; futuri temporis ſignificatio eſt,quo tempore incipiet dominus ſecreta hominũ iudicare.Quo tempore tribunali Chriſti omnes nos oportet aſtare, quo tempore multi incipient dicere:Domine domine,nónne in tuo nomine prophetauimus,& in Matt.7
nomine tuo dæmonia excluſimus,& in tuo nomie uirtutes multas fecim9? Et tamen audient uocẽ domini dicentis:Diſcedite à me omnes qui operati eſtis iniquitatem,non noui uos:ibi adimplebitur quod ait: Negabo & ego illos.Quos autẽ maxime negabit dominus Chriſtus, niſi uos omnes hæreticos,& ſchiſmaticos,& nominis ſui alienos? Qui enim aliquãdo Chriſtiani,nunc Nouatiani,iam non Chriſtiani,primã fidem ueſtram perfidia poſteriore per nominis mutaſtis uelum,nunc propoſitioni ueſtræ reſpondeatis:Legite & docete,quẽ dominus de his qui ſe dereliquerãt uel negauerãt, cum adhuc ipſe hic eſſet,negauit:atqui & cæteris qui ſecũ remanſerãt de diſcipulis ait:Nunquid & uos uultis abire? Petrum etiã quẽ negaturum ante Ioan.6
prædixerat,cũ negaſſet,ipſe nõ negauit,ſed ſuſtinuit,& amare illam ſuã ne- Luc.22
gationem flentem ipſe poſtmodũ lenit.Quæ nam eſt tua Nouatiane dementia:ut illa,quæ ad exitium ſalutis pertineant,tantũ legas: & quæ ad miſericordiã,prætereas? clamante ſcriptura & dicente:Cõuertimi ad me in to- Ioel.2
to corde ueſtro,in ieiunio,& ploratione,& planctu: & ſcindite corda ueſtra & non ueſtimenta,& conuertimini ad dominũ deum ueſtrum:quoniã miſericors eſt,& miſerator,& multæ miſerationis.Ideo quia multæ miſerationis eſt dominus,audiuimus,audiamus quid per Dauid cõteſtatur ſpiritus ſanctus:Si dereliquerint filij eius legẽ meã,& in mandatis meis non ambu- Pſal.88
lauerint,& ſi iuſtificationes meas prophanauerint,& præcepta mea non cuſtodierint,uiſitabo in uirga facinora eorũ,& in flagellis delicta eorum: miſericordiã autẽ meam nõ diſpergam ab eis.His ſimilia & per Ezechielẽ legimus dixiſſe dominũ:Fili hominis domus Iſraël habitauit ſuper terrã ſuã, & coinquinauerũt facinoribus ſuis.Sicut mulieris mẽſtruatæ facta eſt immũdicia eorũ ante faciẽ meã,effudi irã meã ſup eos,& diſſeminaui eos in-

ter gentes,& ſecundum peccata eorum iudicaui eos: quia coinquinauerunt ſanctum nomẽ meum:& quia dictum eſt de his: Hic eſt populus domini, peperci eis propter nomẽ ſanctũ meũ,quod ſpreuit domus Iſraël inter gẽtes:& coniungens ait:Propterea dic populo Iſraël:Hæc dicit dominus: Nõ uobis parco domus Iſraël,ſed propter nomen ſanctum meũ parcã, quod coinquinaſtis inter gentes:& ſcietis quia ego dominus,cũ ſanctificatus fuero in uobis.Item dominus ad eundẽ:Fili hominis dic populo Iſraël: Quare loquuti eſtis,dicentes,erroribus noſtris tabeſcimus,& quomodo ſalui eſſe poterimus? dic eis: Viuo ego,dicit dominus:quia nõ deſidero mortẽ peccatoris,ſed deſidero ut auertat̃ peccator à uia ſua peſſima & uiuat. Redite ergo à uia ueſtra peſſima.Quid morti uos traditis domus Iſraël? Sic per Eſaiã prophetam:Non in æternum indignabor uobis,neq; ſemper nõ defendam uos.Et quoniã Hieremias propheta in perſona populi peccatoris deprecatur dominũ,dicẽs:Emenda nos domine,ſed in iudicio, & nõ in ira, ne paucos facias nos.Adiecit & dicit Eſaias:Propter peccatũ modice contriſtaui eum,& percuſſi eum,& auerti faciem meã ab eo,& contriſtatus eſt, & abijt triſtis in uijs ſuis:& quia operatur,adiecit & dixit: Vias eius uidi & curaui eum,& dedi ei exhortationẽ,ueram pacẽ ſuper pacẽ,pœnitentibus,deprecantibus,& operantibus reſtitui poſſe:quod male perierunt, quodq; à Chriſto declinauerunt:deniq; hoc in euangelio comprobat̃,ubi illa mulier peccatrix deſcribitur,quæ uenit ad domũ cuiuſdã phariſæi,ubi erat dñs uocatus cũ diſcipulis,portans uas unguenti,quæ ſtetit ad pedes dñi, & lachrymis ſuis lauit pedes domini,& capillis exterſit,oſculis infixis,ut excitaret̃ ille phariſæus,& diceret:Hic ſi eſſet propheta, ſciret quæ & qualis eſſet iſta mulier,quæ eũ tangit,quia peccatrix eſt. Vnde in cõtinenti dominus peccatorum remiſſor,& pœnitentiũ receptor ait:Simon,habeo tibi aliquid dicere. At ille reſpondit,dicens:Magiſter,dic.Et dñs:Duo debitores erant cuidã fœneratori:unus qui debebat denarios quingentos,& alius quinquaginta: & cũ nõ haberent unde ſoluerent,ambobus donauit. Et interrogauit, quis illorũ plus diligeret.Et reſpondit Simon:Vtiq; ille cui plus donauit.Et adiecit,dicens: Vides iſtã mulierẽ? Intraui in domũ tuã,oſculum mihi nõ dediſti,hæc autẽ nõ ceſſauit oſculando pedes meos:pedes meos non lauaſti, hæc aũt lachrymis ſuis lauit,& capillis exterſit:oleo pedes meos nõ unxiſti, hæc autẽ unxit:propter quod dico tibi Simon,quia remittuntur illi peccata eius.Ecce dominus utriſq; debitoribus larga ſua pietate debitum concedit: Ecce mulierem peccatricem pœnitentẽ,flentẽ,deprecantẽ, & remiſſam peccatorũ accipientem. D. Erubeſce iam nunc ſi fieri poteſt Nouatiane,deſine argumẽtis tuis impijs incautos decipere:deſine unius capituli præſcriptione terrere.Legimus & adoramus,nec prætermittimus cœleſtẽ dñi ſententiã,qua ait negaturũ ſe negantẽ,nũquid & pœnitentẽ? Et quid ego tam diu de

Ezech.33.

Eſa.57.

Hiere.29. & 42.

Eſa.57

Luc.7

diu de miſerationibus probare ſingula geſtiã? quãdoquidẽ Niniuitis Allophylis,& longe à lege hominibus cõſtitutis,propter ciuitatis ſuæ annunciatã euerſionẽ deprecantibus miſericordia dei nõ denegat̃? Ipſi illi Pharaoni ſacrilega temeritate repugnanti,cum quondã cœleſtibus plagis uerberaret̃,& cõuerſus Moyſi dixiſſet:Orate pro me ad dñm,quia peccaui,inconti nenti ab eo ſuſpẽdebat̃ ira dei.Et tu iam Nouatiane iudicas,& nullã ſpem pacis ac miſericordiæ habere lapſos prædicas:nec increpãti te Apoſtolo aurem accõmodas dicenti: Tu quis es,qui iudicas ſeruũ alienũ? domino ſuo ſtat aut cadit.Stabit aũt,potens eſt deus ſtabilire eum. Vnde pertinẽter & neceſſarie ex perſona eorundẽ lapſorũ increpat uos ſpiritus ſanctus, dũ dicit:Noli gratulari amica mea mihi:quoniã ſi cecidi,& exurgam:& ſi in tenebris ambulauero,dominus lumẽ eſt mihi.Iram domini tolerabo,quoniam peccaui illi uſq; dum iuſtificet cauſam meã,& faciat iudicium & iuſticiam,& producat me ad lucem. Videbo iuſticiam illius,& uidebit me inimica mea, & cooperiet ſe confuſione. Oro,nõ legiſti? nolite gloriari,& nolite loqui excelſa,& ne exeat maliloquentia ex ore ueſtro:quoniã erigit à terra pauperẽ, & à ſterquilinio inopem,& ſedere eum facit cũ potentibus populi. Non legiſti: Tu qui ſtas,uide ne cadas? Non legiſti: Quia dñs ſuperbis reſiſtit,humilibus autẽ dat gratiã? Nõ legiſti:Qui ſe exaltat,humiliabit̃? Nõ legiſti: Quia deus perdit memoriã ſuperborũ,& non relinquit memoriã humiliũ? Nõ legiſti:Quia quo iudicio quis iudicauerit,eũ iudicari neceſſe eſt? Nõ legiſti:Quia qui odit fratrẽ ſuũ,in tenebris eſt,& in tenebris ambulat,& non ſcit quò eat:quia tenebræ excæcauerunt oculos eius? Vnde igit̃ & tã ſcelera tus,& tã perditus,tã diſcordiæ furore ueſanus extiterit iſte Nouatianus,inuenire nõ poſſum,qui ſemper in domo una eſt,id eſt,Chriſti eccleſia,proximorũ delicta ut propria fleuerit,onera fratrũ (ſicut Apoſtolus hortat̃) ſuſtinuerit:lubricos in fide cœleſti allocutiõe corroborauerit. At nũc ex quo Cainam illã hæreſim,quæ non niſi tantũ occidere geſtit exercere cœpit,nec ſibi nouiſſime parcit. Cæterũ ſi legiſſet,quia iuſticia iuſti non liberabit eũ in die qua errauerit,& iniquitas impij nõ nocebit eũ ex qua die cõuerſus fuerit, iã olim in cinere pœniteret,ille qui ſemp pœnitẽtibus aduerſatur:qui in ruina facilius ædificatorũ ſtantiũ opat̃,q; inſtructiõe iacentiũ ruinarũ,q multos ex fratribus noſtris miſerrimos falſis ſuis aduerſationibus pterritos, iterũ fecit ethnicos, dicendo qd̃ pœnitentia lapſorũ ſit uana:nec poſſit eis profi cere ad ſalutẽ,clamante ſcriptura,& dicente:Memẽto unde exciderís & age pœnitentiã,ſi quo minus,ueniã tibi,niſi pœnitentiã egeris. Et quidẽ ad ſeptẽ eccleſias ſcribens,ſingulis ſua quoq; facinora,& delicta ingerẽs pœnitemini dicebat: quibus? niſi illis ſcilicet,quos precio magno ſui ſanguinis redemerat? O te impium ſceleſtumq; hæretice Nouatiane,qui poſt tot & tanta in eccleſia,à quibuſdã retro uoluntarie cõmiſſa crimina,quæ & tu ipſe in

Ione.3

Exo.8

Rom.14

1. Cor.10
Iaco.4.
Luc.18
Pſal.9
Matt.7
1.Ioan.2

domo dei priuſcp̃ apoſtata eſſes,cognoueras:& hæc poſſe aboleri de me/
moria ſuccedente bono,utiq; docueras,ſecundũ fidem ſcripturæ, dicentis:
Ezech.18. Quia ſi conuerſus fuerit facinoroſus ab omnibus facinoribus ſuis quæ cõ/
miſit,& iuſticiam fecerit,uita æterna uiuet,& non morietur in facinore ſuo.
Delicta enim quæ cõmiſit abolebunt de memoria ſuccedentibus bonis fa
ctis. Tu hodie retractas,an debeant lapſorum curari uulnera, qui nudati à
diabolo ceciderũt uiolentia aquæ,quã ſuo ore ſerpens emiſit poſt mulierẽ.
4.Cor.11. Sed quid dicam,ait Apoſtolus:Laudo uos,in hoc non laudo, quia non in
melius,ſed in peius ueniſtis. Vbi enim ſunt æmulationes & diſſenſiones in
uobis,nónne carnales eſtis,& ſecundũ hominẽ ambulatis? Nec nos quidẽ
mirari oportet,cur iſte Nouatianus tam nephanda,tam grauia in perſonã
lapſorũ exercere nũc audeat:quandoquidẽ habemus exempla præuaricatio/
nis huius præcedentia. Saul ille bonus,præter cætera,poſtea liuore euer/
titur,& contra Dauid omnia aduerſa & inimica agere molit. Iudas ille in/
ter apoſtolos electus,qui ſemper in domo dei unanimis & fidelis,ipſe poſt
modũ deum tradidit. E. Prædixerat quidẽ & dominus multos eſſe uem
Matt.7. turos ſub pellibus ouium,rapaces lupos. Qui ſunt iſti rapaces lupi,niſi ſen
ſu ſubdolo conſpirantes ad infeſtandum gregem Chriſti? ſicut legimus ad
Zach.11 Zachariã poſitum:Ecce ego ſuſcito paſtorem in terra,qui quod auerſũ eſt,
nõ uiſitabit,& carnes electorum manducabit,& talos illorũ torquebit. Si/
Ezech.34 militer & per Ezechielem increpat huiuſmodi paſtores,ſcilicet prædones &
laniones dicã,ut æſtimauerat,dicens:O paſtores quare lacebibitis , & coa/
gulatum comeditis ,& forte ad nihilũ perduxiſtis,& infirmũ non uiſitaſtis,
& claudicantẽ nõ curaſtis,& errantẽ nõ reuocaſtis, & permiſiſtis populum
meũ errare inter ſpinas & tribulos? Propterea hæc dicit dominus: Ecce ego
ueniã aduerſus paſtores,& exquirã oues meas,& repellam eos ut nõ paſcãt
oues meas,& nõ erunt eis amplius oues meæ in deuorationẽ, & exquiram
eas ſicut paſtor gregem ſuum in die qua fuerit caligo & nebula: ſic exquirã
oues meas,& exquiram eas in omni loco,quocunq; diſperſi ſunt:& qd̃ pe/
rierat,requirã:& quod errauerat,reuocabo: & quod claudicauerat, curabo:
& quod infirmum eſt,cuſtodiam:& paſcam oues meas cum iudicio. Quis
Lu.15. iſta loquit? utiq; ille,qui relictis nonagintanouẽ ouibus, quæſiuit illã quæ
Pſal.118 de ſuo errauerat grege:ſicut Dauid dicit:Erraui uelut ouis quæ perijt,quam
inuentam Chriſtus redit humero ſuo portans peccatricem delicatam, qui
gaudens & exultans,uocatis amicis & domeſticis,ait:Congratulamini mi/
hi,quoniã inuenta eſt ouis mea,quæ perierat. Dico,inquit,uobis, quia tale
gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Et ſubiun/
gens ait:Aut quæ mulier habens denarios decem, & cum perdiderit ex de/
narijs unum,nónne accendet lucernam,& tota die domum ſuam emũdat,
quærens donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, di/
cens

cens:Congratulamini mihi,quoniam inueni denarium quem perdideram.
Dico uobis,quia gaudium erit in conſpectu angelorum dei ſuper uno pec/
catore pœnitentiam agente. F. Econtrario autem non agentes facinorũ
ſuorum pœnitentiam,quæ eos maneat,ex ipſius domini reſponſo cogno/
ſcant. Legimus enim in euangelio:Quod quidam uenerũt de Galilæis ad Lu.13.
dominum,annunciantes ei de eis,quorum ſanguinem miſcuit Pilatus cum
ſacrificijs ipſorum:quibus reſpondit dominus,dicens:Putatis quia illi Gali
læi ſuper cæteros Galilæos peccatores fuerant:quia paſſi ſunt talia? nõ. Di
co enim uobis,niſi pœnitentiam egeritis,omnes ſimiliter peribitis. Aut illi
decem & octo,ſuper quos cecidit turris in Siloa,putatis quia debitores fue
runt morti ſuper omnes homines qui habitabant in hieruſalem? non. Di/
co uobis,inquit,quia niſi pœnitẽtiam egeritis,omnes ſimiliter peribitis. Ex/
citemus itaq; nos quantum poſſumus fratres dilectiſſimi, & abrupto iner/
tiæ & ſecuritatis ſomno ad obſeruanda domini præcepta uigilemus. Quæ/
ramus tota mente quod perdidimus,ut inuenire poſſimus. Quia quæren/
ti,ait ſcriptura,dabitur,& pulſanti aperitur. Mundemus dominũ noſtrã mun Lu.11.
dicia ſpirituali,ut ſecreta quæq; abdita pectoris noſtri,uero euangelij lumi
ne radiata,dicant:Tibi ſoli deliqui, & nequiſſimum in conſpectu tuo feci.
Quia mors peccatorum mala,& apud inferos pœnitentia nulla, habentes
in contemplatione maxime diem iudicij & retributionis:& quod ab omni/
bus nobis credendum,& firmiter eſt tenendum,quia acceptio perſonarum
non eſt apud deum:cum præceperit in Deuteronomio,nõ accipiendã per/
ſonam in iudicio:Non accipies,ait,perſonam,nec ſecũdum minimum, nec Deut.10
ſecundum maximũ iudicabis. His ſimilia & per Ezechielem dixit: Omnes, Ezech.18
inquit,animæ meæ ſunt,ſicut anima patris & anima filij. Anima quæ pecca
uerit,ipſa morietur. Hic erit igitur à nobis uenerandus,hic tenẽdus, hic per
plenam & dignam noſtram confeſſionem propiciandus,qui habet pote/
ſtatẽ,animam & corpus mittendi in gehẽnam ignis:ſicut ſcriptum eſt: Ecce
uenit cum multis milibus nunciorum ſuorum facere iudicium de omnibus,
& perdere omnes impios,& arguere omnẽ carnẽ de omnibus uerbis impi/
is,quæ de deo locuti ſunt peccatores. His ſimilia & Daniel: Vidi,inqt, thro Dan.7
num poſitum,& uetuſtus dierũ ſedebat ſuper eum,& ueſtitus eius erat tã/
q̃ nix,& capilli capitis eius tanq̃ lana alba:thronus illius flãma ignis, rotæ
illius ignis ardens. Flumen ignis prodibat ante eũ,milia milium ſeruiebant
ei,& milia milium aſſiſtebant ei:ad iudicium ſedit,& libri aperti ſunt. Ioan
nes aũt manifeſtius & de die iudicij & cõſummatione ſeculi declarat, dicẽs:
Et cũ aperuiſſet,inquit,ſigillum ſextũ,ecce terræmotus factus eſt magnus, Apoc.6
& factus eſt ſol niger,ut ſaccus cilicinus,& luna tota ſanguinea facta eſt, &
ſtellæ ceciderunt in terram,quomodo ficus à uento magno agitata, mittit
groſſos ſuos,& cœlum receſſit ut liber cũ inuoluitur,et omnis mons , et in/
ſulæ de locis ſuis motæ ſũt:et reges terræ,et maximi quiq;,et tribuni,et di/

uites,& fortes,& omnis ſeruus,& liber abſconderunt ſe in ſpeluncis petrarũ,& in cauernis montiũ,dicentes montibus & petris,cadite ſuper nos à cõſpectu patris ſedentis ſuper thronũ,& ab ira agni:quoniã uenit dies interitionis,& quis poterit ſtare? Item in eadẽ Apocalypſi hoc quoq; Ioannes dicit ſibi reuelatũ: Vidi,inquit,thronũ magnũ,& candidũ ſedẽtem ſuper eũ, à cuius facie fugit cœlum & terra,& locus eorũ inuentus nõ eſt: & uidi mortuos magnos & pupillos ſtantes ante conſpectum throni domini, & libri aperti ſunt,& alius ſimiliter apertus eſt,q eſt uitæ:& iudicati ſunt ſinguli ſecundum ea quæ ſcripta erãt in libro ſecundũ opera ipſorũ. Sed & Apoſtolus bonũ cõſulens ſic hortatur nos,dicẽs: Nemo uos decipiat inanibus uerbis,propterea enim uenit ira dei ſuper filios cõtumaciæ, nolite eſſe participes eorum. Demus igitur totis uiribus fidei noſtræ deo laudem:demus plenam confeſſionẽ,quandoquidẽ ſuper pœnitentia noſtra gaudeãt uirtutes cœlorũ,gaudeant angeli omnes,gaudeat & Chriſtus,qui nos denuo peccatis oneratos,delictis obrutos,plena & clementi moderatione ceſſare à facinore hortatur,dicens: Cõuertite uos & redite ab impietatibus ueſtris, & nõ erunt uobis iniquitates ueſtræ ad pœnam. Proiicite à uobis omnes impietates ueſtras,quas feciſtis aduerſum me,& facite uobis cor nouũ, & ſpiritũ nouum. Et ut quid uos morti traditis domus Iſraël? Non eñ deſidero mortẽ peccatoris. Ego ſum,ego ſum qui deleo facinora tua,& cõmemorabor tei, tu autem in mente habe & iudicemur. Dic tu facinora tua prius, ut iuſtificeris. Dum patet fratres indulgentiæ aditus,deum plenis ſatisfactionibus deprecemur. Humiliemus nos,ut exaltari poſſimus. Acquieſcamus diuinæ exhortationi,qua euadere liceat diem domini,& irã:dicit eñ ſic: Reſpice filiationes hominũ & ſcito. Quis ſperauit in domino,& confuſus eſt? permãſit in mandatis illius,& derelictus? aut inuocauit eum & deſpexit illũ? quoniam pius & miſericors dominus,& remittens in tempore tribulationis peccata omnibus inquirentibus ſe in ueritate. Ait ergo,dic tu facinora tua prius ut iuſtificeris. Præ manu ſit nobis oratio illa exomologeſeos plena.

Apoc.20

Ephe.5

Ezech.18

Eſa.43.

ORATIO PRO MARTYRIBVS BEATI Cypriani martyris.

Hæc uidetur oratio quã in dicat in fine ſuperioris libelli.

IAgios,hagios,hagios,ſancte ſanctorum,pater patrũ noſtrorum,deus Abraham,deus Iſaac,deus Iacob,deus apoſtolorũ, deus prophetarum,deus uirginũ,deus credentium,deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti filij tui,te inuocamus ſupplices pariter & deprecamur,qui ex ore altiſſimi procreatus es ante mundi diſpoſitionẽ,& ex Mariæ ſanctæ uirginis utero per myſteriũ æditus,orãtibus nobis deſideriũ animæ & integritatẽ cordis præſtare dignare,ut lauacro ſalutari recreatũ pectus delictis carnalib9 incolume pſiſtat. Petimus fide illibata,mẽte incorrupta,deuotiõe robuſta,opatiõe,ſeu dilectiõe cõtinua,ut in eccleſia

cleſia ſancta tua nos florere pmittas:quoniã tibi flectimus genua,& curuamus ceruices,cui angeli & archangeli,milia miliũ martyrũ, chorus apoſtolorũ,& prophetarũ gloria exultant:cui omnes aues cantant laudes: linguæ confitentur cœleſtium,terreſtriũ & infernorũ. Tibi oñes aquæ in cœlo ſub cœlo confitentur,te inſenſibilia ſentiunt:tu es ſolus, & præter te nemo. Te quæſumus domine pater omnipotens,qui ſoli filio cõſpicabilis es,cui angeli & archangeli obtemperant,& tibi dñe pater:te oramus,ut tribuas nobis mentẽ,integrã innocentiã,ſynceritatẽ deuotã,conſcientiã ſanctã,puram,ſobriam,caſtã,contra omnes inſidias ſeculi glorioſa fide degentẽ:cõtra diaboli minas,& carnales illecebras munitũ pectus concedas:nec uiolenti & cruenti lætalibus laqueis implicemur,ut ſignũ ſalutis æternæ incolume perferamus. Pelle à nobis omnẽ ſeculi illuuiem,omnẽq; diaboli perſuaſionem. Laqueetur,concidat,& ſeparetur à nobis,& amoueat: ſicut à Sara famula tua Aſmodeus dæmon nequiſſimus,extinctus per angelum tuũ ſanctũ Raphaël. Et ſicut Tobiæ aſſuiſti,ita mihi adeſſe digneris. Et ut tribus pueris in camino,& Danieli miſericordiã præſtitiſti:ſic circa nos famulos tuos facere digneris. Qui mortuos ſuſcitaſti,& cæcos illuminaſti, ſurdis auditũ, mutis eloquia,claudis greſſum,leproſis ſanitatẽ dediſti:ita & da famulis tuis, qui te tota uirtute mentis credimus natũ,paſſum, uenturum iudicare uiuos & mortuos. Aſſiſte nobis,ſicut apoſtolis in uinculis, Teclæ in ignibus, Paulo in perſecutionibus, Petro in fluctibus. Qui ſedes ſuper ſeptem thronos ad dexterã patris,reſpice nos & libera nos de æternæ mortis interitu: unus in uno,pater in filio,filius in patre,ſpiritus ſanctus,per quẽ, & cũ quo eſt tibi in ſancta eccleſia honor,uirtus,claritas,maieſtas, poteſtas, benedictio, immortalitas,& nunc & in æternũ,ſemper & in omnia ſecula ſeculorũ. Amẽ.

ORATIO BEATI CYPRIANI MARTYRIS, quam ſub die paſſionis ſuæ dixit.

DOmine ſancte pater hagios, deus hagie,& hagie deus meus, quis enim maior te? tibi gratias & laudem gero deus Abrahæ, & deus Iſaac,& deus Iacob,deus patrũ noſtrorũ,deus apoſtolorum,& deus prophetarũ,& deus martyrũ,qui fuiſti ante mũdi diſpoſitionẽ, deus uiuorũ,uẽturus iudicare uiuos & mortuos: qui es de9 uerax, qui ſedes ſup Cherubim & Seraphim, & ꝓſpicis abyſſos,qui uides cũcta priuſq; naſcanť,qui habes poteſtatem & rurſus reſtituere,qui habes poteſtatem de arido uiride facere. Tu omniũ dñs dominator,libera me ab hoc ſeculo,& exaudi me orãtẽ,ſicut exaudiſti filios Iſraël de terra Ægypti, & nõ tibi crediderũt,nec famulo tuo Moyſi. Væ peccatis meis. Cum te leuaueris confringere terram, ſub qua fiſſura petrarum me abſconſurus ſũ ab

ante

ante uirtutem tuam? Cui monti dicturus sum, cade super me: & cui colli, tege me ab ante metum domini, cum te lauaueris confringere terram? Rogo dñe subueni mihi, noli secundū actum meū me iudicare: nihil enim in præceptis tuis parui. Exaudi me orantē, sicut exaudisti Ionam de uentre Ceti, sic exaudias me: & ejcias me de morte ad uitam, sicut Niniuitæ induerūt cinerem & cilicium, & pœnitentiā egerunt. Exomologesin facienti ante cōspectum tuum pro uniuersis peccatis meis, qui es amator pœnitentiæ, miserere mei. Sed & Dauid dicit: Domine propter nomen tuum dele peccatū meū. Et ego deprecans maiestatem tuā, dele uniuersa peccata mea: & exaudi me orantem, sicut audisti tres pueros de camino ignis, Ananiā, Azariam, Misael em: & misisti angelum tuū cū nymbo roris, & confusus est Nabuchodonosor præpositus regni: quoniā tu es rex regnantiū & dominus dominantium, qui solus habes immortalitatem & lucem habitas inaccessibilē, quam nemo hominū uidet, nec uidere potest. Exaudi me orantem, sicut exaudisti
Dan. 14. Danielem de lacu leonum: & misisti Abacuc prophetam, & attulit ei prandium, & dixit: Prande prandium, quod tibi misit deus. Et dixit Daniel: Nō
Tob. 6 relinquet dominus quærentes se. Exaudi me orantem, sicut exaudisti Tobiam & Saram, dum orarent in atrio domus suæ: tunc obtulit pro eis Raphaēl angelus orationes eorum: sic & tu exaudias preces meas, & admittas ad aulam sanctam tuam orationes meas, & continenter mittas angelū tuum qui deleat uniuersa delicta mea, sicut delesti spiritum immundum à Sara filia Raguel: & illumines cor meum, sicut illuminasti oculos Tobiæ. Exau
Dan. 13 di me orantem, sicut exaudisti Susannam inter manus seniorum, sic me liberes ab hoc seculo: quia tu es amator puræ conscientiæ. Exaudi me oran-
4. Reg. 20 tem, sicut exaudisti Ezechiam regem Iudæ, & delesti ab eo infirmitatem, sic & à me auferas infirmitatem carnis: & augeas mihi ad fidem, sicut illi auxisti annos quindecim ad uitam. Libera me de medio seculi huius, sicut liberasti Teclam de medio amphitheatro, libera me ab omī infirmitate carnis meæ. Te deprecor pater maiestatis, qui in fine temporū misertus es nostri, mittens nobis Iesum Christum filium tuum dominū deum saluatorē nostrum, natum ex Maria uirgine de spiritu sancto, annunciante Gabriele angelo, per quem nos liberasti de periculo mortis imminentis. Et te deprecor filium dei uiui, qui fecisti tanta mirabilia, qui in Cana Galilææ de aqua uinū fecisti, propter Israël: qui cæcis oculos aperuisti: qui surdos audire fecisti: qui paralyticos ad sua mēbra reuocasti: qui soluisti linguas blesorū: dæmonio uexatos sanasti: claudos currentes fecisti, uelut ceruos: mulierē de profluuio sanguinis liberasti: mortuos suscitasti: super aquā pedibus ambulasti, qui Petro labenti manū tradidisti: qui mare fundasti, & terminum ei posuisti, & dixisti: Hucusq; uenies, & hic te cōfringes in uirtute tua. Te dēcor filiū dei uiui ꝓpter uniuersa cōmissa mea, q̄ es in cœlis filiꝰ in patre, & pater i
te in

tē in sempiternū, qui sedes super Cherubim & Seraphim honoris tui. Tibi assistunt angeli, archangeli numerus innumerabilis, timentes, & pauētes honorem & uirtutē tuā, clamātes uoce magna & dicētes: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus sabaoth. Tu ipse nobis testamentū fecisti: Petite, & ac- *Mat. 7.*
cipietis, pulsate & aperietur uobis. Quodcūq; à patre meo petieritis in nomine meo, ego à patre peto ut accipiatis. Ego peto ut accipiam, quæro ut inueniam, ego pulso ut aperiatur mihi, ego in tuo nomine peto, ut tu à patre petas, & detur mihi. Paratus sum propter nomen tuum uictimam sanguinis fundere & quodcunq; tormentū sustinere. Tu es domine adiutor meus & defensor, defende me ab aduersario meo. Angelus tuus lucis protegat me, quoniam tu dixisti, quod credentes petieritis per orationem, dabitur uobis: Omnis homo mendax, tu es uerax. Sicut tu repromisisti, potestatem habes domine dare mihi omne sacramentū cœleste, ut dignus sim faciem sanctorum tuorum uidere. Spiritus in me operetur, uolūtas tua in me fiat, quoniā tibi spopondi, omnibus diebus uitæ meæ; qui passus es sub Pontio Pilato, bonam cōfessionem, qui crucifixus descendisti & conculcasti aculeū mortis. Deuicta est mors, deuictus est inimicus diabolus. Tu resurrexisti à mortuis, & apparuisti apostolis tuis, sedes ad dextrā patris: qui uenturus es iudicare uiuos & mortuos. Tu dominaberis, líbera me de manu quærentis animam meā. Per nomen tuū libera me ab aduersaria potestate, ut opem des uincendi inimicum meū, quoniā tu es potens assertor & aduocatus precum, & petitionum nostrarū animarū. Die ac nocte interpellas pro peccatis meis, orationem meā perferas ad patrē tuum. Et tu domine sancte pater digneris respicere super preces meas, sicut respexisti super munera Abel. Digneris me liberare ab igne & pœna perenni, & ab omni tormento quod parasti iniquis: per bonum & benedictum Iesum Christum saluatorem nostrum, per quem tibi laus, honor, uirtus, gloria in secula seculorum. Amen.

SERMO AVGVSTINI DE SANCTO CYPRIANO martyre, pius ac lectu dignus.

SErmonem à nobis debitum auribus & cordibus uestris exigit tam grata & religiosa solennitas, qua passionē beati martyris celebramus. Tristis procul dubio tunc ecclesia fuit, & non damno cadentis, sed desiderio recedentis, semper cupiens uidere præsentem tam bonum rectorem atq; doctorem. Sed quos afflixerat solicitudo certaminis, cōsolata est corona uictoris, & nunc non solum sine ulla tristitia, uerumetiam cum ingenti lætitia, cuncta quæ tunc gesta sunt legendo recolimus, dīeque isto nobis gaudere concessum est, non timere. Neq; enim formidamus terribiliter uenientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet ita uniuersam illam fidelissimi, & fortissimi, & gloriosissimi martyris passionem cum
exulta-

exultatione recordari præteritam, qu am tunc fratres ſuſtinuere futurã. Primo itaq; quod pro fide confeſſionis Chriſti in exilium Turibin miſſus eſt, non ſancto Cypriano aliquid nocitum,ſed multum illi præſtitum ciuitati. Quò enim ipſe mitteretur,ubi ille non eſſet,propter cuius teſtimonium mitMat. 28. tebatur? Chriſtus ergo,qui ait:Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi,in omni loco membrum ſuũ accipiebat,quocunq; furor inimici pellebat.O ſtulta infidelitas perſequentis.Si quæris exilium quò Chriſtianus iubeatur ire,prius ſi potes inueni unde Chriſtus cogatur exire.De patria ſua,in alienam te arbitraris excludere hominẽ dei, in Chriſto nuſquam exulem in carne ubiq; peregrinum. Sed iam memorare & conſiderare delectat,poſt illud,quod Cyprianus non ſenſerat, ſed inimicus putabat exilium,quid ex ordine paſſionis ipſum conſecutum ſit.Cũ emẽAl.*Curibu Cyprianus ſanctus martyr electus à deo de ciuitate*Turibitana,in qua exitana. lio præcepto Aſpaſij Paterni proconſulis miſſus fuerat,regrederetur,in hortis ſuis manebat.Et inde quotidie ſperabat uenire ad ſe,ſicut oſtenſum erat illi.Quid iam fremeret perſecutoris impetus aduerſus cor ſemper paratum, accedente etiam domini reuelatione firmatum? Quando enim deſereret patientem,qui non eſt paſſus præoccupari neſcientem? Iam ergo quod ad eũ paſſioni exhibendum duo miſſi ſunt,qui eum etiam ſecum in circulum leuauerunt,in medioq; poſuerunt,& hoc diuinæ ammonitionis fuit, ut gaudẽs recoleret ad eius ſe corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus eſt. Chriſtus nanq; inter duos latrones ligno ſuſpenſus,ad exemplũ patientiæ præbebatur.Cyprianus autem inter apparitores ad paſſionem curru portatus, Chriſti ueſtigia ſequebatur.Quid illud quod cũ in alium diẽ dilatus apud cuſtodes eſſet,atq; illuc ſe multitudo fratrum ac ſororũ congregans pro fratribus pernoctaret,cuſtodiri puellas præcepit,quanta intentione conſiderãdum,quanta laude prædicandum,quanto præconio commendandum eſt? Vicina corporis morte,non moriebatur in animo paſtoris uigilantia paſtoralis,& cura tuendi dominici gregis,uſq; ad extremum uitæ huius diẽ mente ſobria tenebatur.Nec excutiebat ab animo diligentiam fideliſſimi diſpẽſatoris,manus iam proxima cruenti carnificis.Ita ſe martyrẽ cogitabat futurum,ut eſſe non obliuiſceretur epiſcopum,magis curans quam rationẽ paſtorum principi de commiſſis ſibi ouibus redderet,quàm quid infideli proconſuli de fide propria reſponderet.Amabat quippe eum, qui Petro dixe-Mat,16. rat:Amas me? Paſce oues meas.Et paſcebat oues eius,pro quibus ſanguinẽ fundere illum imitans properabat.Cuſtodiri puellas præcepit,ſciens ſe non ſolum habere ſimplicem dominum,ſed etiam uerſipellem aduerſariũ.Itaq; aduerſus leonem aperte frementẽ in confeſſione uirile pectus armabat, aduerſus inſidiantem lupum in gregem ſexum fœmineum muniebat.Ita uere ſibi conſulit,qui deum iudicem cogitat,apud quẽ cauſam geſtæ huius uitæ, atq;

atq; ab illo ſibi muneris iniuncti quiſq; dicturus eſt. Vbi omnis homo recipit,ſicut teſtatur Apoſtolus,quæ per corpus geſſit,ſiue in bonum,ſiue in ma 2.Cor.5. lum.Ita ſibi conſulit,qui ex fide uiuens,& ſatagens,ne ab extremo præoccupetur die,extremum computat omnem diẽ,& ſic deus placidos mores perducit uſq; ad extremum diem.Ita ſibi beatus Cyprianus epiſcopus miſericordiſſimus, & martyr fideliſſimus conſulebat,& non ſicut eum lingua ſubdola diaboli per os poſſeſſi animæ impij iudicis monere uidebatur, dicens: Conſule tibi.Cum enim eius immobilem mentem uideret,quando ei dixit: iuſſerunt te principes ceremoniari.Reſponditq; ille,non facio: adiecit & ait: Conſule tibi:ipſa eſt lingua ſubdola diaboli,& ſi nõ huius qui neſciebat qui loqueretur,illius tamen qui per eum loquebatur:Loquebatur enim proconſul non tam ſecundum principes homines,quorum iuſſa ſibimet iniũcta iactabat,quàm ſecundum principes poteſtatis aëris,de quo Apoſtolus dicit: Qui operatur in filios diffidentiæ.Quem per huius quoq; linguam operari Ephe. 2. Cyprianus nouerat,quod ipſe non nouerat.Nouerat,inquam Cyprianus, cum à proconſule audiret:Cõſule tibi,quod caro & ſanguis dicebat ſtolide: hoc diabolum dicere ſubdole:atq; intuebatur in uno corpore duos, iſtum oculis,illum fide.Volebat eum iſte mori,uolebat ille coronari.Proinde circa iſtum placidus,circa illum cautus,huic aperte reſpondebat,& illum uincebat.Fac,inquit,quod tibi præceptum eſt.In re tam iuſta nulla eſt cõſultatio. Dixerat quippe ille:conſule tibi.Conſulit enim qui conſiliũ uel impertit, uel quærit.Sed conſul non à Cypriano conſilium accipere uolebat, ſed eum potius,ut à ſe acciperet ammonebat.At ille,in re,inquit,tam iuſta nulla eſt conſultatio.Non adhuc conſulo,quia non adhuc dubito.Abſtulit emi mihi dubitationem ipſa iuſtitia.Iuſtus autem ut ſecurus moriatur in carne,certus uiuit in fide.Præceſſerunt Cyprianum multi martyres,quos flagrantibus exhortationibus ſuis ad uincendum diabolũ accenderat.Et erat utiq; iuſtũ,ut quos ueridicus loquendo præmiſerat,patiendo intrepidus ſequeretur.Ergo in re tam iuſta nulla eſt cõſultatio.Quid ad hæc dicamus,quid ad hæc exultemus tanta cõceptione gaudiorum? In quid erumpat cor noſtrũ,& os noſtrum,niſi in ipſam uenerabilis martyris ultimã uocem? Cũ enim Galerius Maximus decretum ex libello recitaſſet:Thacium Cyprianum gladio animaduerti placet,reſpõdit ille:Deo gratias.Habentes igitur de rei tantæ memoria præſentis loci,feſtiuitatem ſolenniſſimi diei propoſitionem ſaluberrimi exempli,omnibus medullis noſtris & nos dicamus:deo gratias.

OPERVM D. CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARthaginenſis tam uerorum quàm falſò inſcriptorum, finis

BASILEAE APVD IO. FROB. MENSE FEBRVARIO. ANNO. M. D. XXV.

Adijcimus præclaro operi opportunũ in/
dicem memorabiliũ ſenſuũ diui Cypriani
eloquentiſſimi doctoris,ac glorioſi marty
ris,quos inter legendum tumultuarie ſele/
gimus,lectoris non tam ſtudio quàm faſti
dio conſulentes,alteram foliorum faciem
indicando. Verum per literas ſectionem
omiſimus,ut & craſſæ negligentiæ negare
mus ſolatium,& ſtudioſum lectorem inui
taremus ad lucrum. Vale.

Abel parentum luctũ ſignificat, & fratris interfectionẽ. 346
Abel primum ſacrificium, quia digne ſacrificauerat. 238
Abrahæ filij è lapidibus excitantur. 52.
Abrahæ benedictio ad Chriſtianos perti/net. 52
Abſtentus olim dicebatur excõicatus. 236
Achias ſcidit ſynagogam. 165
Acerbi & duri fratribus eẽ nõ debem⁹. 115
Aceto Chriſtum potandum, prædicitur à prophetis. 371
Accuſãdũ nõ eſſe temere natu maiorẽ. 312
Adam componitur ex primis literis nomi num quatuor ſtellarum. 346
Adam ſuperbia uictus. 440
Adam uarie interpretationẽ accipit. 346
Adæ caluaria,Chriſti ſãguine aſperſa. 464
Adæ uulnera Chriſtus ſanauit. 179
Adulatio plurimum perniciosa. 316
Adulter nullam habet excuſationem. 490
Adulterium non eſt uoluptas. 493
Aduentum Chriſti quotidie ſoliciti expe/ctemus. 374
Aduẽtus Chriſti à Cypriano ex proximo expectatus. 75
Aduentum Chriſti deſideramus. 234
Adeptum ſeruare plus eſt q̃ adipiſci. 22
Aduerſarius Chriſti,qui nõ eſt ſecum. 24
Aduerſarius unũ aggreſſus martyrẽ,retun ditur adunati fide exercitus uigilantis. 1
Aduerſarius nihil cõtra nos poteſt, niſi po teſtas ei tribuatur. 239
Ad ſacerdotium deligendi,qui à deo oran tes exaudiuntur. 18
Agapen fraternã religioſe exercendã. 292
Agon Chriſtianorũ,obſeruantia fidei. 62
Agon glorioſus martyres manet. 130
Agn⁹ paſchalis una domo comeditur. 165
Alexander Magnus ad matrem uolumen ſcripſit. 174
Amaritudo conflictus ducit ad dulcedinẽ uictoriæ. 196
Ambitioſorum ingens miſeria. 48
Ambitio dormit in ſinu ſacerdotum. 442
Ambitio nihil intentatum relinquit. ibidẽ
Amalech figura diaboli. 249
Animarũ periculis añ tẽpus occurrẽdũ. 37
Animarũ pericula,hæreticos,cauenda. 24
Animæ ſemel in utero formatæ, non adi/menda ſalus. 82
Anima peccatrix plangenda. 227
Anima ſeipſam ignorat. 416
Anima corpe utitur,ſicut faber malleo. ibi.
Animæ officina caro, affectionũ conſum/matrix. ibidem
Animus coërceat carnis ſtimulos. 495
Anna orabat deum corde. 231
Annus triceſim⁹ idoneus magiſterio. 440
Annorũ ſex milia completa Cypriani æta te. 243
Antichriſti tempus appropinquabat Cy/priani tempore. 243.& 130
Antichriſtus ueniet. 317
Antichriſti ſunt,qui de eccleſia exeunt, uel ei contrariantur. 24
Antichriſtus Chriſti iudiciũ præcedet. 375
Angeli mundo præfecti, in tyrannidẽ uer ſi,deo homines abduxerunt. 366
Angelos apoſtatas triumphatus Chriſtus hominibus ſubdidit. 366
Angeli etiã cũ mulieribus ceciderunt. 402
Angelici ſpiritus ſe auditu uiſuq̃ manife ſtant. 414
Apibus rex unus & gregibus. 176
Apoſtolos Chriſtus alloquitur, & per hos omnes præpoſitos,qui apoſtolos uicaria ordinatione ſuccedunt. 137
Apoſtolis & ſanctis ſe quidam ad occaſio/nem luxuriæ comparant. 398.
Aplici uiri ſe maiorib⁹ impares fatẽtur. ibi.
Apoſtolici calcauerũt auaritiã & uitia. ibi.
Apoſtolis prorſus diſſimiles ſumus. ibid.
Apoſtolis ſuperbe ſe quidã cõparant. ibi.
Apoſtoli nos doceant quid metuere debe/amus. ibidem
Apoſtolorum traditiones nõ minus ratæ quàm Chriſti inſtituta. 451
Apoſtoli gratulabundi adorant, quem re liquerant. 465
Apoſtoli Chriſti paſſione nõ leui terrore commoti fuerant. ibidem

Apostoli fraternitatis nomine honorati à Christo. 468
Apostoli patris & filij consubstantialitatẽ intellexerunt. ibidem
Apostoli ascendentem Christum cũ gaudio uiderunt. 469
Apostatæ clerici quomodo recipiendi. 42
Apostatæ nõ laudãt à quibus recedũt. 112
Aquas rubri maris siccauit spũs sanct⁹. 475
Aquæ aspersio quid credẽtibus cõferat. 132
Aquam de latere Christus propinauit & sanguinem. 370
Arca Noë typus ecclesiæ. 432. & 495
Arcam Noë rexit spiritus sanctus. 475
Areæ uẽtilatio & palea purgãda soli Christo iudici concessa est. 77
Argenteis triginta Christum appreciatũ scripturis probatur. 369
Ascensionis Christi ratio describitur. 375
Ascensionem Christus distulit. 468
Ascendit Christus uirtute diuina. 469
Ascẽdẽti Christo angeli applaudebãt. ibi.
Ascẽsio Christi cœlis inuexit gaudia. ibid.
Ascendere operosum. 160
Asylũ statuitur, p criminũ impunitate. 175
Auarorum increpatio. 442
Auarorũ miseræ solicitudines. 49. & 417
Auditur non à deo orans, qui seipsum nõ audit. 241
Audiendi malos facilitas pernicios a. 138
Auri loca, aurum accipiunt martyres. 104
Aurelius bis insignis confessor. 60
Augurium cauendum. 315
Autores nomina sua libris prænotant rationabiliter. 412
Autores nimia modestia nomina sua libris subtrahunt. ibidem.

BAlnea promiscua non adeant uirgines. 159
Baptismi susceptio, est seculi renũciatio. 24
Baptismus non nisi ab habente potestatẽ percipitur. 28
Baptizare nequeũt, qui spũ sancto carẽt. ibi.
Baptista Ioannes spiritum sanctum accepit in utero matris. 29
Baptizari extra ecclesiam nemo potest. 40
Baptismus fit in aqua sanctificata, & chrismatis unctione. 40
Baptizati ab hæreticis, rebaptizandi. 42
Baptismus quid Cypriano utilitatis contulerit. 45
Baptismi sacramentum mare fuit. 135
In baptismo ois nequitia uires amittit. ibi.
Baptismo diabolus opprimitur. 134
Baptizati quando & quomodo à diabolo liberentur. ibidem
Baptismus sanguinis corona uirtutũ. 244
Baptisma uetus cessaturum, nouum inchoandum. 264
Baptizatũ posse gratiã acceptã pdere. 302
Baptisma nullum extra ecclesiam. 324
Baptismus sanguinis nihil prodest hæreticis. ibidem
Baptizandi hæretici conuersi. ibidem
Baptismus hæreticorũ illegitim⁹. 317. & 319
Baptizati ab hæreticis non rebaptizantur, sed baptizantur. 317
Baptisma unum, si fides est una. 318
Baptizati legitime, nõ sunt rebaptizãdi. 320
Baptismo ecclesiæ baptizari non potest extra ecclesiam. 328
Baptisma non prodendum hæreticis. 320
Baptismus fiat in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. 323
Baptizatus Christum induit, & spiritũ sanctum accipit. 328
Baptismus sanguinis doctus ab innocentibus. 429
Baptismo Christus autoritatem dedit baptizatus. 430
Baptismo adhibetur remissio peccatorũ, spiritus efficientia. ibidem
Baptismi solennitas apostolicis sacerdotũ mysterijs attributa. ibidem
Baptismus pro ministerio nec melior, nec deterior. ibidem
Baptismi priuilegium non est datum meritis, sed gratiæ. ibidem
Baptizet Iudas siue Paulus, Christus peccatum lauat. 431
Baptismus ualet etiam à lucrorum sectatoribus. ibidem
Baptismus Ioannis ex parte erat. ibidem
Baptismum repeti ecclesiasticæ regulæ prohibent. 451
Baptismus abluit actualem & originalem maculam. 452
Baptismus fons in medio paradisi. 451
Basilides episcopatu depositus, Romam frustra redijt. 20
Barbam non uellendam. 315
Beatorum gaudia. 471
Bellorum improbitas & iniustitia. 46
Blasphemãs patrẽ deũ, detestat à filio. 323

Bona

Bona opinata apud ignorantes. 48
Bonum agunt, qui bono consentiunt. 64
Bona pro malis à Christianis reddẽda. 151
Bonitate diuina nihil clementius. 223
Bonis conuiuendum, mali cauendi. 314
Bonis sæpe malorum ministeria suffragantur. 431
Bene agentibus bona sunt omnia, qui bene dicta bene suscipiunt. 400
Benedictio Abrahæ ad Christianos pertinet. 52
Beneficia à Christo accepta. 178
Breuiarium diuinorum præceptorum. 285
Bubulum caput Iudæi coluerunt. 204

CAlumniatorem proteruum instrure labor irritus. 141
Calumniæ de licito fiunt, ut obtineri illicitum possit. 392
Calamitatibus mũdus pressus senescit. 142
Calix dominicus uino mixtus offeratur. 51
Carnis continua colluctatio aduersus spiritum. 425. 235. & 492
Carnem cõtendere aduersus spiritum, impropria locutio. 416
Caro insensibilis sine anima. ibidem
Caro officina aiæ, turpitudinũ opatrix. ibi.
Carnalia emolumenta non præponantur utilitatibus spiritualibus. 396
Carnalia cessant à luxu, cum celebrant sancta mysteria. 395
Caro semper incitamenta cupidinis, quocat, si paululum relaxetur. ibidem
Carnalia mortẽ, spũalia uitã pariunt. 310
Carnem Christi manducare, & bibere sanguinem, quomodo intelligatur. 444
Castitatis eximia & mira cõmẽdatio. 409
Castitatẽ seruare inter fœminas, dubio triumpho nititur, & incauto. 390
Castitatis graue iugum, occasione fœminarum grauius facere non debemus. 390
Castũ ne quis se semp futurũ præsumat, ut negligentior occasiones uitare uelit. 392
Casti & Aemilij martyrum lapsus & uictoria. 220
Casus præmiũ diabolũ adorãtibus. 442
Cataclismus persecutionem ecclesiæ significat. 496
Catechumenũ nõ debere peccare. 315
Catechumeni baptizantur sanguine. 325
Causa silic audiat, ubi crimẽ admissum. 14
Cain rixator exaudiri non potuit. 168
Cain damnatus ante parricidium. 212
Cedere iuri & potestati in rebus diuinis periculosum. 326
Celerini martyris laudes à constantia propria & progenitorum. 125
Cœlum & terra significant cœlestium amatores & terrenorum. 236
Cœlum & terra, spiritus & caro. 235
Cœnæ dñi apparatus describitur. 443
Cœna dñica quõ spũaliter pagatur. ibidẽ
Cœna dñica retenta specie substantiæ probat præsentiã uirtutis diuinæ. ibidem
Cœnæ dominicæ dies multis honoratur mysterijs. 454
Cœnæ dies egregie cõmendatur. 457
Charitas necessaria ecclesiastico. 168
Charitas & pax inter primitiuos fideles. 175
Charitas omnium maxime cõmendatur à Christo. 195
Charitate sancti nectuntur. 58
Charitatis nomine fœdus amor tegit. 405
Charitatis cõtra libidinosam affectionem querimonia. ibidem
Charismata ecclesiastica differũt uarie. 399
Chirographa peccatorum scripta ab initio malicia dæmonũ contra homines. 366
Chore, Datan, Abiron, Ozias sacerdotia arripientes puniuntur. 170
Chore filij semper læta canunt. 464
Christi aduersarius est, q nõ est secũ. 24
Christus uespere debebat offerri. 55
Christi resurrectio mane celebrat. ibidẽ
Christi passio sacrificiũ nostrũ. ibidem
Christi uerba & facta corrumpere, est furtum agere. 55
Christum maxime persequuntur sacerdotes Christi. ibidem
Christo quare credendum. 150
Christi sanguine signati soli euadent. ibidẽ
Christus ab omnibus sequendus. 151
Christum imitari Christiani debent. 155
Christi ecclesia scindi nequit. 165
Christus salutis autor ostenditur. 177
Christus indulgẽtiæ arbiter missus. ibidem
Christus deus & homo. ibidem
Christũ uenturũ Iudæi sciebant. ibidẽ
Christi duplex aduẽt⁹ à Iudæis credit⁹. ibi.
Christus qua ratione à Iudæis occisus. 177
Christi domini beneficia multa. 178
Christũ pascens, à Christo pascitur. 185
Christum quis sequi dicatur. 194

Christo dño Christiani filij similentur. 195
Christus exhibuit dei patris patientiam, & docuit. 199
Christi patientiã, Christiani sectentur. 199
Christus tacuit, sed nõ semper tacebit pro fidelibus. 205
Christum negans in Capitolio, statim obmutuit: alius in balneis spiritu immundo correptus est. 224
Christi uerba maiora propheticis. 229
Christo nihil præferendum redemptori & uiuificatori nostro. 248
Christo gentes magis crediderunt. 265
Christus primogenitus dei, & sapiẽtia, per quem facta sunt omnia. 269
Christi incarnatiõis sacramẽtũ ostẽdit. 270
Christus sermo dei est. ibidem
Christus manus & brachiũ dei. ibidẽ
Christus est angelus & deus. ibidem
Christus deus uenturus fuit illuminator & saluator hominis. 272
Christus filius dei genitus est denuo secundum carnem. 273
Christus de⁹ & homo de uirgine nat⁹. ibi.
Christus homo & deus ex utroq; genere cõcretus, ut mediaret inter utrũq;. ibidem
Christus ex semine Dauid secundum carnem natus. 274
Christus in Bethlehem nasciturus. 275
Christ⁹ in primo aduẽtu humilis uenit. ibi.
Christus à Iudæis occidendus. 276
Christus ouis & agnus occidendus. ibidẽ
Christus lapis dictus. 277
Christus lapis & mons factus, repleuit totam terram. 278
Christus mons, super quem gentes & iusti conscenderunt. ibidem
Christus sponsus ecclesiæ, de qua filij spiritualiter nascuntur. ibidem
Christus à Iudæis crucifigendus. 279
Christi passio & crux omnem continet uirtutem & potestatem. 280
Christo crucifixo tenebræ factæ die medio. 281
Christus à morte uindicatus, non mansit apud inferos. ibidẽ
Christus tertia die resurrexit ab inferis. ibi.
Christus resurgẽs, accepit à patre omnem potestatẽ, & potestas eius æterna. ibidem
Christo solo peruenitur ad patrem. 282
Christus uenturus est iudex. ibidem
Christus rex in æternũ regnaturus. 285
Christus iudex & rex est. 284
Christi nomẽ nõ sufficit ad baptismũ. 322
Christ⁹ sine patre credito, neminipdest 322
Christus in patrẽ blasphemãtes punit. 324
Christi passio designatur monte Sina. 347
Christo moriẽte, quæ patrata miracula. 348
Christus nõ Moses innocẽs manibus. 349
Christus nomẽ pontificale & regium. 361
Christus tria pariter regna subiecit. 365
Christus q̃ ratiõe in infernũ descẽderit. 367
Christus traditus, uinctus, recõciliator, crucifixus, scripturis ostenditur. 369. & 370
Christus spinis coronatus, terræ benedixit prius maledictæ. 370
Christũ aquã & sanguinẽ profundentẽ de latere, scripturæ prædixerunt. ibidem
Christum ex mortuis immortalem resurrexisse, scripturis proditum. 372
Christus secundum spiritum dominus Dauid, secundum carnem filius. 374
Christũ ad dexterã dei sedere exponit. ibi.
Christi regnũ æternaliter duraturum. 375
Christus fœminas quare & quomodo admiserit. 400
Christus à fœminis non tam pastus est, q̃ pascit easdem. ibidem
Christum mulieres grauitate sancta sequebantur. ibidem
Christi natiuitas, uita, totusq; mirabil⁹. 422
Christ⁹ fortitudinẽ cõtra hostẽ donat. 425
Christus baptismo autoritatẽ daturus baptizatur. 430
Christus portatus sine difficultate. 435
Christus tentatus, ut tentatoris confunderetur præsumptio. 435
Christus duplici inquisitione tentatus. 438
Christus ductus à spiritu super pinnaculũ, quomodo intelligatur. 439
Christo delatus honor à plebe, inflammabat inuidiam sacerdotum. 445
Christo non tam corporali quàm spirituali transitione unimur. 445
Christus ecclesiã corpus suũ appellat. ibidẽ
Christus subito sanat, & perfecte. 450
Christi passio cum pauore meditãda. 457
Christus passionẽ naturaliter timuit. ibidẽ
Christi suauitas triumphat de malicia Iudæorum. 458
Christus nõ mortem causatur, sed causam mortis. 459
Christi mors sola poterat saluare damnatos. ibidem

Christus eleuatis manibus in cruce triumphat de Amalech. 460
Christi passio reuocauit derelictos. ibidem
Christi insignis & ante inaudita misericordia. 461
Christi latere sacramenta effluunt. 462
Christi actionũ recapitulatio. 471
Christus omnia passus in martyribus. 486
Chrisma sacrum cõficitur die cœnæ dominicæ. 455
Chrisma nihil commune habet cum alijs liquoribus. ibidem
Chrisma non ualet medendis languoribus corporalibus. ibidem
Chrismatis beneficia narrantur. ibidem
Chrisma ablatũ Iudæis, datũ Christianis.
Christianam fidem plurimorũ perfidia non labefactat. (456. 21
Christiani spes sit in ligno. 104
Christiani parati sint ad militiã spũalẽ. 128
Christiano pro Christo mori nolle, indignum. 129
Christiani an sint, qui nõ baptizati Christi gratiã in infirmitate consequuntur. 132
Christianus iudicetur, qui in ecclesia per fidem consequutus est gratiam dei. 133
Christianæ fidei calamitates mundi nõ imputentur. 141
Christianorum persecutio causa malorum fuit. 146
Christianorũ psecutor Demetrianus. ibidẽ
Christiani iniuste psecutionẽ sustinent. 146
Christianos nulla lædit aduersitas, sed infideles & idololatras. ibidẽ
Christiani pro infidelibus orant. 149
Christianũ non decet carnis claritatem cõputare & honorem. 154
Christiani odiuntur anteq; nascantur. 176
Christianus nõ est, q Christo nõ credit 185
Christianus deo & Christo digna facit. 195
Christiani filij, Christo dño similẽt. ibidẽ
Christiani homis occupatio & studiũ. 196
Christianismus fidei & spei res est. 201
Christiano mors potius desideranda. 207
Christiano iugiter pugna incumbit. ibidẽ
Christiani cum infidelibus carne cõmunicant, spiritu separantur. 208
Christianis plus cæteris laborandum in seculo. 209
Christiani aduersitatibus cõprobantur. 210
Christiano mũdus nõ est amandus, à quo non amatur. 214
Christianorũ quorundam perfidia ad idola currentium 218
Christianæ uitæ breuis descriptio. 234
Christian⁹ de crastino cogitare, phibet. 236
Christianorũ psecutiões ante p̃dictæ. 252
Christianorũ persecutiones nõ sunt nouæ, nec repentinæ. ibidẽ
Christiano necessaria noticia patris & filij. 323
Christianissimi libertas & gra describit. 454
Cib⁹ quotidianus iusto abesse nõ põt. 237
Cibus quotidianus uarie exponitur. ibidẽ
Ciborum nimiam concupiscentiam nõ appetendam. 309
Cibus animæ fides, spiritus uerbũ. 447
Circũcisio solennissimũ antiquæ religionis sacramentum. 424
Circũcisio inter Hebræos Phœnices & Arabes uiguit. ibidem
Circũcisionẽ gentes reliquæ irridẽt. ibidẽ
Circũcisio honori gentibus, licet alia expiationum instrumenta retinuerint. ibidem
Circũcisione multi sancti caruerũt. ibidem
Circũcisi putãtur filij Esau & Ismaël. ibidẽ
Circũcisiõis in octaua die significatio. ibidẽ
Circũcisus tot corpore apostolus. ibidem
Circũciditur non totũ membrum, sed pars anterior in mysterio. 425
Circũcisio prima euacuata, secũda spiritualis repromissa. 262
Circũcisio Iudaica, imago spiritualis circũcisionis. 85
Circũcisio quare in Christo cessauerit. 426
Classica in pliũ dñi Christiano militi. 244
Clericus nõ debet constitui tutor uel curator 25
Clericus obligari nõ debet laqueis (tor. 25
secularibus. 25
Clerici diuinis tantũ uacent obsequijs. 25
Clerico uictori interdicitur orationis suffragium ibidẽ
Clericos debere fœminis non cohabitare, Christus reuelauit. 384
Clericorum in castitatis bello arma, trepidatio & timor sint. 386
Clerici cohabitãtes fœminis, blasphemiam sanctitatis prouocant. 388
Clericis religio blasphemata, & fraternitas perdita, pœnas duplices irrogabit. 389
Clerici nolint fœminarum irritamenta uitoriæ

ctoriæ ratione experiri. ibidem
Clericis ſine fœminis aſſunt deſideria quæ uincant. 390
Clerici uereantur,ne mulieres cohabitãtes amore furiali permoueri contingat,etiã ſi de ſe ipſi bene confidant. 391
Clericis non ſufficit ſi caſti ſint, niſi ſcandalum alienis uiſibus caueant ibidem
A clericis exigetur, quicquid eorum inertia à populo male cõmittitur. 392
Clericorum ſanctimoniam callide dæmon præſentia mulierum tentat. 396
Clericos decipiendi per mulieres, mirũ dæmonis artificium deſcribitur. ibidem
Clericorum falſa argumenta pro cohabitatione fœminarum. 397
Clerici in arduis ſanctorum exemplis infirmi,in periculo proximis laxationibus fortes ſe iactant. 398
Clerici omniũ minime mulierum cõtuberuia deſerunt. 403
Clericis uideẽ parũ dei mandata deſpicere, niſi & ſeculares uincant lubricitate ſua. ib.
Clerici ſine fœminæ ſodalitate dormire dedignantur. ibidẽ
Clerici concubinarij Iudæis fœdiores. 405
Clerici ſpadonibus cõparantur & præponuntur. ibidem
Clerici mulieroſi idololatris peiores. ibidẽ
Clericos nõ martyrium,ſed ſolus aſpectus fœminæ terret contra dominũ. ibidem
Clerici cohabitatores uirginũ, eccleſiã reddunt infamem. 406
Clericorum ad honeſtatem & ſingularitatem adhortatio. 407
Clerici ſtatum ſuũ recogitent. 408
Clerici exemplo non impediant,quod uerbis prædicant. ibidem
Clericorũ cohabitantiũ cum fœminis,pericula narrantur. ibidem
Clerici caueãt,ne aut ipſi per fœminas, aut fœminæ per illos,ad ignominioſa ludibria prouocentur. 411
Clerici ancillas non habeãt,etiam pro matrum ſeruitijs. ibidẽ
Clerici ne uetulas habeant ancillas ſine affinitate. ibidem
Clerici conuerſatio qualis ſit inter extraneas. ibidem
Clericis guſtanda cum mulieribus præſentia non continuanda. ibidem
Clinici uocabantur quidã Chriſtiani. 132
Cogitanda Chriſtiano multa. 196
Columbæ ſpecie apparuit ſpiritus ſanctus. 166. & 432
Columbæ proprietates. 166
Columba ter ex arca mittitur. 495
Columba trinitatem ſignat. ibidẽ
Columba requie carens,lapſos notat. ibidẽ
Cõmunia dei ſeruis ſint omnia. 189
Cõmunicãdi ſunt præliaturi pro Chriſto. 3
Cõmunicatio non temere laxanda. 115
Cõmunicatiõis euchariſtiæ rõ & mod⁹ 450
Concilia uanitatis hæreticorum ſectæ nominantur. 380
Concordia inuicta in Romanis martyribus. 8
Concordia exigitur ad orationem. 168
Concordia fraterna,magnũ ſacrificiũ. 238
Confitentes peccatum,humili ſatisfactiõe amplectendi ſunt. 15
Confitetur Chriſtum,qui bona & iuſta loquitur. 24
Cõfeſſoribus incũbit innocentior uita. 178
Cõfeſſorẽ pficit pſeuerãtia in bono. ibidẽ
Cõfeſſoribus ſanctis congratulandum. 22
Cõfeſſores maxime perſeuerãtia decet. 22
Confeſſorum diſciplina nomẽ domini glorificatur. 23
Confeſſorũ quorundã iactantia. 122
Confeſſorum Chriſti cõmendatio gratulabunda. 215
Confeſſio faciẽda ante mortem. 316. & 227
Confeſſio fidei nõ eſt cõpleta iuſtícia. 178
Confeſſio exordium gloriæ. ibidẽ
Confeſſio conſcientiæ facienda apud ſacerdotes de Chriſto non confeſſo. 226
Confeſſio Cypriani humilis. 454
Congreſſio fidei glorioſa. 130
Coniuges multis clericis caſtiores. 404
Compaſſio Cypriani ad lapſos. 216
Conuicia contemnenda. 10
Cõuiciũ, nõ q audit,ſed q facit, miſer eſt. 85
Conſueta difficulter deponimus. 43
Conſuetudo contra rationem non allegãda. 323
Conſuetudo ueritatẽ non uincat. 330
Cõſuetudo ſine ueritate erroris uetuſtas. ib.
Cõſulatus Romanorũ cœpit ex ſcelere. 175
Conſenſus in crimine participat. 65
Conſenſus deſit libidini. 425
Cõtanda nõ ſũt amatoria & tẽporaria. 156

Cõtinentia

Continentia ſuadetur à deo. 161
Cõtradicẽtes cũ modeſtia corripiẽdi. 400
Contradictionum uerſipellem fallaciã uitandam docet. 407
Cõſciẽtiæ uulnere carere nõ poſſum⁹. 179
Conuiuendũ bonis,mali uitandi. 314
Contentio inter coẽpiſcopos cauenda. 326
Contemptus patrimonij à Chriſto conſulitur. 220
Conuerſi à peccatis, diſciplinis cœleſtibus erudiendi. 325
Correptiones libenter audiendæ. 315
Cornelius decreuit,reſipiſcentem de idololatria admittendum ad pœnitentiam,ſed non ad clericatum. 20
Cornelius Fabiano epiſcopo & martyri ſucceſſit. 25
Cornelius papa gradatim ad epiſcopatum euectus. 111
Cornelij magnanimitas in epiſcopatu. 112
Corona iuſticiæ auferri põt à martyrib⁹ 171
Coronæ ad tempus pacis proferuntur. 195
Corpus ſuum Chriſtus panem uocat, grauorum adunatione,& ſanguinẽ uinũ. 26
Corpus cuiq; ſuum reſurget. 581
Corpora ſanctorũ cũ gloria reſurgent. 585
Corpori nihil liceat,ubi uitandum eſt corporis uitium. 495
Cothurni Tragici mala. 46
Credẽtes tantũ ſumũt,quantũ credũt. 62
Credentem ſequitur ſtatim poſſe. 305
Credendi libertatẽ poſitam in arbitrio. 306
Crinium infectio ſacrilega. 158
Crux Chriſti ,lex Chriſtianorũ. 549
Crux ab apoſtolo Paulo deſcribitur. 365
Crux inſigne trophæũ deuicti hoſtis. ibidẽ
Crucis myſteriũ Chriſti morti cõuenit. 365
Crux Chriſti exemplum obedientiæ proponitur. 366
Crucis ratio in pluribus uaria eſt. 368
Crucem Chriſtus ut palmam aſcendit, triumphator diaboli. 459
Crux ſolum ſacramenti ſignũ, depellit dæmonia 461
Crucis figura omnibus ſacramentis largitur effectum. ibidem
Culpa iuncti nõ ſeparentur in pœna. 22
Cupiditatis inſana uoracitas. 49
Cupidini nulla deformitas faſtidio. 411
Cupiditatis uictoria extollitur. 492
Cura habenda fidelium. 312
Cyprian⁹ dux cõfeſſionis fratrib⁹ extitit. 8
Cypriani animoſitas uirtuoſa. 7
Cypriani uirtus,actio,perſecutio. 9
Cypriani facilitas & magnanimitas, circũſpectioq;. 15
Cypriani epiſtolæ Romæ clero & populo legebantur. 16
Cyprianus in exilio. 32
Cyprianus,pfuit martyribus Romanis. 65
Cyprianus ſcripta ſua legi & reſcribi deſiderat. 78
Cyprianus ad tempus ſeceſſit. ibidem
Cyprianus tredecim epiſtolis Romanos uiſitat. 79
Cyprianus rationem reddit ſcriptorum & factorum. ibidem
Cypriani deuotio in martyres. 80
Cyprianus de ſuo gratulat martyrio, & cõgratulat collegæ Lucio,& gratias agit. 81
Cypriani prudens latebra,& religioſa ſolicitudo eccleſiæ. 86
Cyprianus nihil ſine compresbyterorũ & plebis conſilio gerere uoluit. 87
Cypriani ſtudium pro plebe in prouincia contra Arelatenſem hæreſiarcham Marcianum. 90
Cyprianus epiſcopus pauperes curat de impenſis cõmunibus & proprijs. 102
Cyprianus perſecutionem maiorem prædixit. 127
Cypriani modeſtia in reſponſis. 134
Cypriani humilitas. 137
Cypriani publica proſcriptio. ibidem
Cyprianus in temeritatem Pupiani. 138
Cyprianus uiſionibus edocetur diuinitus in agendis. 139
Cypriani elegantiſſimũ ſymbolũ. 177
Cyprianus lanam & purpurã pro ueſte parauit à nobis conficienda. 244
Cypriani exhortatio martyres facit. ibidẽ
Cyprianus ſcribẽdo nemini piudicat, 326
Cypriani compaſſio ad lapſos. 218
Cypriani confeſſio humilis. 454
Cyprianus euangelia tractat, fidem informat,pro ſubditis orat. 488
Cypriano congratulandum. 505
Cypriano exilium nil obfuit. 506
Cyprianus Chriſto conformis patienti inter latrones. ibidem
Cypriani ſedulitas in martyrio de cuſtodia uirginum. ibidẽ

Cyprianꝰ abnuit cõsultationẽ i re iusta. 506
Cyprianus martyres quos animauit, subsequitur. ibidem
DAniel exomologesin facit. 227
Damnandorũ ultima miseria. 470
Decretũ firmatur plurimorũ consensu. 66
Deciana persecutione lapsi, postea gloriosissime triumpharunt. 496
Dedecus uicisse, honestum. 495
Delicta redimẽda iustis satisfactiõibus. 12
Delicta non intelligere, ira dei est. 13
Delicta pticipat, q delinquẽtibꝰ copulat. 21
Delictum summũ, quod persecutio cõmitti coegit. 93
Delicto nostro fieri ut laboremus, ope dei destituti. 305
Demetrianus Christianorũ psecutor. 146
Dæmones p idola imponũt hominibus. 175
Dæmones auocare à deo hoies studẽt. 176
Dæmones à Christianis expelluntur. ibidẽ
Dæmoni contra nos potestas datur uel ad pœnam uel ad gloriam. 239
Dæmonũ mirũ artificiũ ad clericos mulierum contubernio decipiendos. 396
Desperandum non est peccatori, sed pœnitendum. 228
Descendit ad inferna, symbolum Romanum & Orientis non habent. 367
Detractio fugienda. 315
Dei est omne quod possumus. 45
Dei perfecta opera, quæ iuxta nos imperfecta habentur. 82
Deus placandus non sola uoce, sed ieiunijs & lachrymis. 121
Deus à morte liberare potest. 129
Deus omniũ maxime metuendus. 130
Deum non colentes, calamitatum causas præstant. 143
Deus unus colendus, ne eius iram incidamus. ibidem
Deũ ut cognoscas, te prius cognosce. 147
Deus punit se ignorantes. 150
Dei ueri forma inuisibilis, Sosthene autore. 175
Deus unus omniũ dominus. 176
Deus inæstimabilis, totum mundum templum habet. ibidẽ
Dei nomen minime quærendum. ibidem
Dei uocabulum totum est. ibidem
Deus ubiq; totus diffusus. ibidem
Deum ignorare impossibile. 177
Deus indulgens est & metuendus. 228
Deus non uocis, sed cordis auditor. 230
Deus solus colendus. 246
Dei archana non posse perspici. 307
Deo placendũ, non hominibus. 307
Deũ nihil latere ex his quæ geruntur. ibidẽ
Dei nomine quid intelligas. 358
Deus pater dicitur. * ibidem
Deorum autores qui fuerint. 175
Dei esse conemur impari cõmercio. 469
Deo nihil conferre possumus. ibidem
Deo nõ indigna natiuitas ex uirgine. 364
Deo nihil obscœnitatis tribuit carnis unione. 364
Dei substantia corporibus non capitur sine spirituali medio. 365
Dei iussa oia bona credamꝰ & seruemꝰ. 394
Dei uoluntas est sola & uera iusticia. ibidẽ
Deo dignum, quod uoluntati suæ fatetur esse acceptum. 394
Deo seruiẽdũ nõ nostro sed dei arbitrio. ib.
*Deus legi suæ obedientibus suggerit adiutoria. 395
Deus immeritos nos dilexit. 435
Deum autorẽ opus mundi profitetur. 414
Deus unicũ omniũ rerũ principiũ. ibidem
Deo se humana natura in nullo cõferre potest. ibidem
Deus oia excedẽs, nil coæuũ habet. ibidem
Deus quæritur hic, sed nõ inuenitur. ibidẽ
Deũ gustamus, delibamus, odoramꝰ. ibidẽ
Deus non in proprio esse, sed nominibus quibusda m intelligitur. ibidem
Deus non omnino ignoratur. 415
Dei imago laborioſis prouectibus se demũ indicat. ibidem
Deus ignoratur à nobis, qui nosipsos nescimus. 416
Diabolus mẽdax, seruis suis promittit multa. 442
Diabolo seruit mundus pro gloria & uoluptatibus. ibidem
Diabolo seruientes cadunt. ibidem
Diabolus nec fateri uult, nec diffiteri, Christum dei filium cum tentaret. 437
Diaboli regnum uitijs munitur, criminosis possidetur. 441
Diabolus quomodo regnet in suos. 442
Diabolus à sãctis repulsus humilitate, supbis tñ cogitationibus relinqt fœdatos. 439
Diabolum homini non posse nocere, nisi deo

deo permittente. 313
Diabolus Christo insultat pro suis. 187
Diabolus baptismo opprimitur. 134
Diabolus fide exclusus, pfidia regredit. ibidem
Diabolus insidiatur ad malum. 190
Diabolus mẽbra singula impugnat. ibidẽ
Diabolo semper repugnandum. ibidem
Diabolus lõgo usu docꝰ impugnator. 243
Diabolus retia clericis ponit, mulierum cõsortia. 396
Diaconus honorẽ sacerdotis agnoscat. 85
Diaconos non Christus, sed apostoli cõstituerunt. ibidem
Differenter apostatæ pœnitẽtesq; in ecclesia tractandi. 4
Digitus dei, spiritus sanctus. 473
Digito dei lex scripta. ibidem
Dñs se uindicare nequeunt. 146
Dñs falsi nihil esse conuincuntur. 147
Dñs homo dignior. ibidem
Dñs non corpus incuruandum. ibidem
Dñ Romanorũ uernaculi. 175
Diligere deum non potest, qui pecuniam diligit. 434
Diligere deum, primum & ultimum præceptum. ibidem
Dilectio dei & proximi, à deo nobis iniungitur. ibidem
Dilectionẽ fraternã religiose exercendã. 2
Dilectioni dei & proximi nihil præponendum. 299
Dilectio fœda, charitatis uocabulo obtegitur. 403
Dilexit nos deus pater immeritos. 433
Dilectus & filius duo grata uocabula. ibidẽ
Dimicandum quotidie de uita nostra. 22
Diuinitas ad liquidũ se uideri nõ patit. 411
Diuinitatem fidelis inuestigatio aliqualiter odorat uel sentit. ibidem
Diuinitas indicatur remotionibus, non affirmationibus. ibidem
Diuinitas comprehendi non potest. ibidẽ
Diuina partim & à lõge cognoscimus. 415
Diuinitas associata carni sese nobis insinuauit. ibidem
Diuina generatio in hoc seculo non agnoscibilis. ibidem
Diuinus sermo amabilis & efficax. 433
Discordia meretur pœnas. 122
Discordem deus non exaudit. 238
Discipulus faciat quod discit. 130
Disciplina ecclĩastica necessaria i eccl̃ia. 64
Disciplinæ laudes multiplices. 152
Disciplinã iniungentes nõ odiunt. ibidem
Disciplina dei in ecclesiasticis præceptis obseruanda. 311
Disciplina sana spernitur. ibidẽ
Indisciplinatus fugiendus. ibidẽ
Diues nõ sterilis sit ab eleemosyna. 184
Diues plurimum peccat, non succurrens pauperibus. ibidem
Diuitias periculosas & contemnendas. 237
Diues Lazari implorator, oris & linguæ dat pœnas. 8
Diuitum discrucians solicitudo. 48
Diuitijs utamur ad bonas artes. 156
Diues est, qui in Christo diues. 185
Doctrina Christiana non eloquentiæ uel rerum uiribus nititur. 44
Doctrinam præcedere exemplũ, est omnis iusticia. 432
Dñs tradi pmittit, quos disponit coronari. 7
Dominus indulgens quidem, sed exactor quoq; est præceptorum. 67
Dominum habens, omnia dñi habet. 237
Domini mitiores sint in seruos. 312

ECclesiam esse, qui in domo dei permanent. 10
Ecclesiã nũq; à Christo discedere, licet sua culpa quidam pereant. ibidem
Ecclesiæ admittendi, solicite examinãdi. 14
Ecclesia non cedit minis. 15
Ecclesiã nõ iudicãt extra ecclesiã cõstituti 16
Ecclesiam unam esse probatur. 25
Extra ecclesiam nemo baptizatur. ibidem
Ecclesia unanimitate gaudet. 26
Ecclesiæ alimentis frugaliter & ad necessitatem ecclesiastici nutriendi. 36
Ecclesiæ sumptibus ab infami uita sunt reuocandi peccatores. ibidẽ
Ecclesiæ sumptibꝰ iuuãdi ne peccẽt, coacti pauptatis necessitate ad artes illicitas. 36
Ecclesiæ desertores quibus conditionibus admittendi. 45
Ecclesiæ unitas à deo & apostolis data successoribus seruanda. 21.
Ecclesiæ unitas omnibus seruanda. 76
Ecclesia una Paulo docente cõsitenda. 164
Ecclesiæ unitas soli fontiq; cõparatur. ibidẽ
Ecclesia orbe diffusa una mater. ibidẽ
Ecclesia incorrupta est & pudica. ibidem

Ecclesiam deserens adulter, ibidem
Ecclesiæ unitatē nō seruās, à deo alien⁹. 165
Ecclesiæ unitas incōsutili tunica signat. 165
Ecclesiæ unitas Raab præformatur. ibidē
Ecclesia columbæ assimilis. 166
Ecclesiam exeuntibus inquietis, gratulandum ecclesiæ. ibidem
Ecclesia discedere boni nequeunt. ibidem
Ecclesiæ catholicæ matrix & radix fides Romana. 135
Ecclesiæ non officit contumacium multitudo. 139
Ecclesia non tenetur, qui episcopum non tenet. ibidē
Ecclesia dudum sterilis, habet ex gentibus plures filios quàm synagoga. 265
Ecclesia filios Christo sola generat. 329
Ecclesia quid discēdo de deo cōsequat. 414
Ecclesia Christi scindi nequit. 165
Aegyptij & Sodomitæ poterant saluari, si poterant pœnitere. 459
Eleemosyna facienda suadet. 156. 180. 289
Eleemosynis sordes abluimus. 179
Eleemosynis solis deus placari potest. 180
Eleemosyna, quod orationibus & ieiunijs non poterat, obtinetur. ibidem
Eleemosynas Christus omnium maxime nobis commendat. 181
Eleemosynas faciētiū diuitiæ nō finiūt. 182
Eleemosynarijs nō metuēdus defectus. 182
Eleemosynis & iusta operatione purgamur. 184
In eleemosynas patrimonium deo erogandum. 186
Eleemosynas ob filios omittens, bis peccat. ibidem
Eleemosynas Tobias filio mandauit. 187
Eleēmosynæ deus spectator & pbator. 187
Eleemosynæ fructus. ibidem
Ad eleemosynam exhortatio. 188
Eleemosynam primi fideles agebant impense. 189
Eleemosynā Christus cōpensabit. ibidē
Eleemosynæ laudes. ibidē
Eleemosynis placādus deus, p peccatis. 228
Eleemosynā faciens, deo fœnerat. 242
Eleemosynæ opus bonum. 289
Eleemosyna sin minus opere fiat, uoluntas satis est. 291
Enoch innouatus dicitur, & quò trāslatus, tractatur. 347
Episcopatus sublimis, & diuina potestas. 6
Episcopo seculares obedirent, si sacerdotes prius obedisse cernantur. 8
Episcopus sit iudicio diuino, populi suffragio, coēpiscoporum consensu. ibidem
Episcopi extra ecclesiam non fiunt uoluntate diuina. 9
Episcopi singuli suos iudicent. 14
Episcoporū in Africa nō tam parua autoritas, ut causæ ab alijs cognosci debeant. 14
Episcopatum gerere non debere cōmaculatos idololatria. 18
Epūs mínis & terroribus nō mouendus. 6
Episcopi eligantur à proximioribus episcopis coram propria plebe. 20
Episcopis & sacerdotibus obediendum. 39
Episcopus episcopo legem non faciat. 43
Episcopi à dominica traditione pro nouellis institutionibus non decedant. 51
Epm unū in eccl'ia catholica esse debere. 89
Episcopus se subditis regulam præbeat imitandam. 100
Episcopus etiā fuga suis cōsulere debet. 102
Episcoporum martyrum laus. 103
Episcopi deo autore cōstituuntur. 136
Epos indignos credēs, deo nō credit. ibidē
Episcop⁹ nō iudicādus nec spernēdus. 137
Episcopum negantem, quæ consequantur incōmoda. 138
Episcopus agnoscēdus, nō reijciēdus. ibidē
Episcopatus unus est, & indiuisus. 164
Episcopatum rapientes, hæretici. 166
Episcopus non solum docere, sed & discere debet. 330
Episcopo assurgendū, & presbytero. 313
Epistolarum pernicioſa corruptio. 100
Eremum intrans non euadit pericula, sed mutat. 436
Eremi pugna liberior. ibidem
Eremus ieiunio & oratione Christi conseratur. ibidem
Eremū anim⁹ foueat solitudine uitiorū. ibi.
Erranti simpliciter ignoscendum, nō temerario. 321
Esau pilosus deo odibilis, contra Iacob leuis & gratiosus. 347
Euangelium nusquam nutat. 223
Euangelicorum præceptorum ornamenta & fructus. 229
Euaristus reiecto episcopatu, uagus & pernicioſus. 68

Euaristus

Euaristus schismatis autor. 89
Eucharistia mutatur in cinerem cuidam sacrilego. 225
Eucharistia ad tutelam est accipientibus. 2
Eucharistia apud hæreticos esse nequit. 40
Eucharistiam dari, est pacem & cōmunionem suscipere. 93
Eucharistiam infantes sumunt in ecclesia tempore Cypriani. 224
Eucharistiæ indigni perceptores miraculose puniuntur. 225
Eucharistiam contingere uolens mulier, igne deterrita. ibidem
Eucharistiæ ptē accipiēs lapsus, puniē. ibid.
Eucharistiam & baptismum parum esse, ni si factis perficiat. 301
Eucharistia cū timore & honore accipienda. 314
Eucharistiæ effectus quis sit. 451.
Excōicatio spūalis gladius ecclesiæ. 39
Exeundū nobis esse de Aegypto per Christi resurrectionem. 464
Exemplū uiuēdi à Christo recipiendū. 304
Exempla similitudinem per omnia seruare nequeunt. 362
Exemplo caret diuina maiestas. ibidem
Exemplum senes iunioribus, clerici laicis obligantur. 389
Exhortationes plebis diuinis lectionibus firmandæ. 243
Exomologesis criminū faciēda in eccl'ia. 15
Exomologesis fit, ispecta uita pœnitētis. 96
Exomologesis apud diaconū fieri potest tempore necessitatis. 97
Exomologesis conscientiæ facienda apud sacerdotes de fide non confessio. 226
Exomologesin faciebant tres pueri. 227
Exomologesin Daniel facit. 228
Exorcistæ diabolum torquent. 134
Exorcistæ quæstuarij nihil suo nomine peragunt, sed Christi. 431
Extollatur nemo in suo opere. 306.

Faciendū nō esse omne quod licet. 314
Faciem, non cor uidere & iudicare sacerdos potest. 5
Famem non cœlum sed auaritia facit. 145
Felicitatis gradus primus, non delinquere: secundus, delicta agnoscere. 15
Felicissimus hostis Christi dānatus ob crimina. 6
Felicissima factio quod emolita fuerit. 32
Fœminas circumducendo apostoli paulum relaxarunt. 401
Fœnerandum non esse. 306
Fides properanter inquirenda. 314
Fidem nō minui recedentibus perfidis. 10
Fidei & perfidiæ nulla societas. 17
Fidei congressio glorioſa. 130
Fides sine operibus præceptorum non sufficit. 162
Fidei opera languerunt. 173
Fidem defecisse Cypriani tempore. ibid.
Fidei defectus uitiorum ratio. ibidem
Fides habenda uerbis diuinis. 208
Fidei & spei fundamentū timorē esse. 300
Fides nostra potest quantū credimus. 305
Fidei sacramentū nō esse profanandū. 326
Fides ubiq; & in omnibus necessaria. 558
Fides diuinæ agnitioni præmittitur. ibidē
Fidendum in solum deum. 294
Fideles cum infidelibus carne communicant, spiritu separantur. 208
Fidelis solū cœlestia & spūalia cogitet. 295
Fidelem non debere gentiliter uiuere. 305
Fidelis non ob aliud puniri debet, nisi ob nomen. 304
Fideles non disceptare debent coram iudice gentili. 305
Fidelis emendatur & reseruatur. 307
Fili⁹ omia à patre, pater à se habet omia. 361
Fili⁹ dei nō adoptiōe, sed natura dicitur. 362
Filijs dei deus nihil negat, rogatus. 468
Filijs bonis deus delectatur. ibidem
Filios nos suos deus possidet. 469
Finis mundi subito ueniet. 313
Fornicationis graue esse delictum. 310
Fortunatus pseudepiscopus. 10
Fortunati pars eū deseruit, & quotidie ad ecclesiam redijt. 14
Fortunati partis malicia. 15
Fomes pudicitiæ puritatem inopinatis inuadit assultibus. 425
Forum iniurijs repletum. 47
Fortunatianus post idololatriam episcopatum rapit. 29
Fortitudinis exempla Iob & Tobias. 219
Fortitudinis arma, charitas, ieiunium, uigiliæ, orationes. 1
Fortitudinis exempla Romani fratres triburunt. 1
Fortitudinis robur conseruandum fidelibus. 206
Fortitudo fide & spe firmatur. 207
Fortis nemo est suis uitiis, sed dei indulgentia. 234

Fotinus

Fotinus ſymbolum apoſtolorum infideliter explanauit. 356
Fratrem non circunueniendum. 313
Fratres inuicem ſe ſuſtineant. 294.
Fructus centenarius martyrum, ſexagenarius uirginum. 160
Frumentum eſſe deſideremus, non ziza-nia. 77
Fucus deformat, non ornat. 227
Fucata facies fœminas non decet. 158
Fuga pro Chriſto toleranda magnanimiter. 128
Fugiendum à delinquentibus. 172

GEhennæ deſcriptio. 484
Gentes peruenient ad regnum cœlorum, excluſis Iudæis. 267
Generationis æternæ filij ex patre myſterium rebus ſenſibilibus diſcutitur. 359
Gloriandum homini in nullo. 293
Gloriandum in ſolo deo. 294
Gloria peremptorie quæritur, periculoſe offertur. 440
Gomor æquale Chriſti ſignat gratiam. 133
Gratia recedit, dominica diſciplina recedente. 22
Gratiam dei Chriſtus æqualiter diſtribuit credentibus. 133
Gratia æqualiter ſumpta in baptiſmo, conuerſatione minuitur uel augetur. ibidem
Gratiæ ſemper deo agendæ, etiam in perſecutionibus. 215
Gratia dei gratuita. 315
Gratia largitorem agnoſcat, conditio conditorem. 441
Gratiæ dei omnes accliui ſimus. ibidem
Gratiæ dei agnitio, animo ſuperbiam non admittit. ibidem
Gratia Chriſti ſine ullo merito ludæos beneficio pietatis abſoluit. 461
Grex dominicus à paſtoribus in periculo congregandus. 2

HAmus diaboli diuina uirtus in Chriſto. 367
Hebraica nomina hominib⁹ indita à deo præſcio futurorum. 346
Hebionis dogma, Chriſtum credere, & legalia obſeruare. 378
Helias typus Chriſti. 185
Helias non leuiter uiduæ cohabita uit. 401
Helias prius quadraginta dies ieiunauit, antequàm uiduæ commoraretur. ibidē
Hierarchæ miſſam celebrantis, ceremoniæ & orationes. 449
Hæreſes ortæ ab inobediētia ſacerdotibus habita. 8
Hæreſes probant iuſtos. 66
Hæreſis filios dei generare nequit. 329
Hæretici non ſunt à fidelibus audiendi. 17
Hæretici eccleſiam deſerunt ſpōte ſua. 26
Hæretici & ſchiſmatici nil habent poteſtatis ac iuris. 24
Hæretici ſub titulo Chriſtianitatis fallūt. 165
Hæreticos diabolus ſuſcitat. ibidem
Hæreticorum ſtudia pernicioſa. ibidem
Hæreticos facit diſcordia. 166
Hæretici à pp̄lo nō audiendi. 167. & 170
Hæretici & ſchiſmatici prædicti ab apoſtolo. 169
Hæretici religionem euertunt. 170
Hæreticorū nō ſunt exempla ſectanda. 328
Hæretici non ſunt palpandi. 329
Hæreticis non colloquendum. 312
Hæretici reuertētes baptizandi. 318. & 324.
Hæretici remiſſam peccatorum dare non poſſunt. 322
Hæreticos Paulus execratur ubiq;. ibidē
Hæretici ſalutare nihil conferunt ouibus Chriſti. ibidem
Hæretici Chriſti confeſſores eſſe non poſſunt. 324
Hæreticis baptiſma ſanguinis nihil prodeſt. 324
Hæreticis extrema paupertate laborāt. 494.
Hæretici fures & latrones. ibidem
Hæretici coraci ſimiles ex arca emiſſæ. 495
Hæretici lupi rapaces notantur. 500
Hermes triſmegiſtus unum deum alloquitur. 175
Hermatis liber ſiue paſtoris, nō canonicus in eccleſia legitur. 377
Herodes cōturbatur Magorū officio. 427
Herodes dæmonem & malignos ſignificat. 428
Herodis truculentia in innocentes. ibidē
Higinus Romæ nouus epiſcopus. 327
Hiſtrio excōicandus ne artem doceat. 56
Hiſtrionicis geſtib⁹ inquinantur oīa. 47
Hypocriſis inficit bona. 435
Hypocritarum dementia. 436
Homo qua dei ſapientia conditus. 466
Hominis pectus, non domus parietes excolendi. 50
Homines æquales ſunt & pares. 83
Homo nunq̄ tutus eſſe poteſt à uitijs. 395

Homo

Homo quare in negata nitatur, quæſtio inſolubilis. 416
Hominē pronū eſt, eſſe malum. ibidem,
Hominū ſpūales miſeriæ & peccata. ibidē.
Homini quare peccatū imputetur. ibidem
Homo per reſurrectionē lege carnis & ſpiritus exuitur. 466
Honeſtū eſſe poteſt quod agimus, ſi ſigna honeſtatis eluceant. 395
Hominis iacturā facere dedecoroſum. 64
Humani corpis p animā reſtauratio. 466
Humilitas prim⁹ religionis introitus. 421
Humilitatē & quietē in oībus tenendā. 295
Humilitas ſanctitatis fundamentū. 421

IActatio nō ocioſa cū nō uirtuti hoīs, ſed dei muneri bona noſtra tribuimus. 44
Ianus quæ inſtituerit. 174
Idololatriæ genera & portenta. 146
Idololatræ ſunt mœchi & fraudatores. 118
Idola trement ad martyres. 147
Idololatriæ origo. ibidē.
Idolothyta puella ignoranter deguſtās punitur miraculoſe. 224
Idolis ſacrificantibus cōminatur deus. 246
Idololatris deus non facile ignoſcit. 247
Idolis ſacrificātē interfici de⁹ præcepit. ibid.
Idola nō eē deos, nec elemēta colēda. 245
Idola gentium dij non ſunt. 309
Ieiunijs & lachrymis deus placandus. 121
Ieiunia ſolius dei iudicio agenda. 435
Ieiunio inanis gloria inſidiatur. ibidē.
Ieiuniū cū hypocriſi iuncta malicia. 435
Ieiunauit Chriſtus in eremo. 436
Ieiuniorum uirtus & fructus. ibidem
Ieiunium diſcretione regatur. ibidem
Ieiuniū neceſſarium uiris ſanctis ad ardua peragenda. ibidem
Ieiuniū p̄cedat orationē uel comitet. 457
Iheſus Ioſue Auſes ducis unius nomina Chriſtum ſignificantia. 361
Igne inextinguibili mali punientur. 131
Immortalitas cogitanda. 214
Impatientia mala multa importat. 203
Impatientia Adam perijt, Cain, Eſau, populus Iudaicus. 204
Impatientia hæreticos facit. ibidem.
Impetrare à deo nihil poſſunt, qui contra deum illicita moliuntur. 28
Imperia per uices obueniunt. 175
Impunitas malorum cauſa. 146
Incarnatio uerbi, opus eſt ſimplicis trinitatis. 363
Indiſciplinati & inobedientes pereant. 39
Indulgētia humana nil largiri poteſt cōtra diuina præſcripta. 18
Indulgētiæ nimiæ quid, p̄ſint eccleſiæ. 222
Indulgētiā & ueniā ſolus Chriſt⁹ largit̄. ibi.
Indulgentiā ſeruus præſtare temere nō debet offenſæ in dominum. ibidem.
Indulgētia præpropa nō ſolū non prodeſt, ſed obeſt magis. ibidem
Indulgētijs nō euadūt hoīes meliores. ibi.
Indulgentia etiam à martyribus promiſſa, non temere amplectenda. ibidem
Indulgētiam populo Moſes difficulter obtinuit. ibidem
Indulgentiā oratiōes Hieremiæ, Noē, Iob, Danielis, & Ezechielis uix obtinent. 223
Indulgentiam fruſtra uſurpat humana ſententia, niſi animat cenſura diuina. ibidē
Non indulgentijs, ſed ſatisfactione peccata delenda. 222
Indulgentia peccatorum credenda. 379
Infantes baptizandi ante octauū diem. 82
Infantium omniū æqualitas. ibidem
Infātes nouiter nati, oſculo ſctō dignādi. 85
Infans contagium mortis contrahit antiquæ, neceſſitate. ibidem
Infantes plorātes deprecātur iam nati. 84.
Inferna deſcendiſſe Chriſtus prædicitur p prophetas. 372
inferni æterna damnatio. 470
Infirmis corpe gratia fidei cōferri p̄ōt. 132.
Infirmi ob auaritiā negliguntur. 145
Infirmos uiſitandos. 316
Ingenijs mediocribus humilior materia p̄tractanda. 415
Inimici diligendi, debita dimittenda. 196
Inimicus maxime cauendus, & interior familiarior. 395
Iniuriam acceptam eſſe ignoſcendam. 300
Iniuria deo dimittenda. 315
Innocētes docuerūt ſufficere baptiſmū ſanguinis. 429
Innocentes in cœleſtibus ſenatores & iudi
Innocentes in ordine ſanctorū (ces. ibi.
protomartyres. ibidem.
Innocētes epiphaniam in cœleſtibus celeri
Innocētes lucra uitæ perpetuæ (brant. ibi.
celeri compendio aſſequuti. ibidem
Innocentē oportere eſſe ſeruū dei. 304
Innocentiā petere & impetrare. 312
Innocentia noxia, quæ ſponſæ Chriſti offi-
cit famæ. 406

Inuidia non modicum malum. 190
Inuidia Christiano maxime cauenda. 192
Inuidia & zelus quomõ & qñ cœperit. ibi.
Inuidia diabolus primus laborauit. ibidẽ
Inuidia grassata in Abel, & Iacob, Ioseph, & Dauid. ibidem
Inuidia excæcati Iudæi cõtra Christũ. 192
Inuidia excitat odium, ambitionẽ. ibidẽ
Inuidiã multa incõmoda subsequunt. ibi.
Inuidia malorum fine caret. ibidẽ
Inuidia quantã pariat maliciam. ibidẽ
Inuidi hominis habitus & forma. 193
Inuidia difficile sanatur. ibidem.
Inuidus suæ salutis maximus inimicus. ibi.
Inuidiæ causas oẽs Christus abscidit. ibidẽ.
Inuidia Christiano aduersa. ibidem
Inuidus homicida est. ibidem
Inuidus charitatẽ seruare nequit. ibidẽ.
Iob patientia uicit zabulum 203
Ioseph nõ habebat rationabilẽ cõtradictionẽ, cũ Ioãni Christus matrẽ cõmẽdat. 461
Ioseph pudicitiæ exẽplar producitur. 490
Ioannis baptistæ humilitas in baptismo Christi. 431
Ioannes baptista sanctum spiritum accepit in utero matris 29
Ioannis baptistæ cõmendatio. 326
Ioannis baptistæ sepelitionis, & capitis inuentionis, historia parũ autentica, ac Cypriano minime asscribenda. 351
Iracundiã uincendã esse. 294
Iudas ꝙ Christũ tradidit prophetatũ. 368
Iudæorum pars maxima Christi oratione illuminata. 461
Iudæi negligentes disciplinæ, uagabundi iactantur. 177
Iudæi uita indigni, uitam eis præsentem ne scierunt. ibidem
Iudæorũ pater esse desijt deus. 232
Iudæis cessauit dei regnum, sicut & filia-
Iudæos in dei offensam grauiter (tio. 234
deliquisse, quod dominum reliquerint, & idola sequuti sint. 259
Iudæi prophetis nõ crediderũt, sed interfe-
Iudæi dominũ nec cogniturí (cerunt. 260
nec recepturi erant. ibidẽ
Iudæi sacras literas nõ erãt intellecturi. 261
Iudæi nõ intelligere scripturas possunt, nisi credant in Christo. ibidem
Iudæi Hierusalẽ pditurí erãt & terrã. ibidẽ
Iudæi amissuri lumẽ domini. 262
Iudæi ueniã sola fide in gratiã pcipiẽt. 267
Iudæi deo in odiũ cõuersi monte Sina. 347
Iudæis non credentibus, ad gentes translatum fidei mysterium. 368
Pro Iudæis Christus orat in cruce. 462
Iudæ pedes nõ lauit Christus. 454
Iudaicæ perfidiæ scelus mundus sustinere non potuit. 464
Iudices iusticiam uendunt. 48
Iudicij dies bonis gaudio futurus. 138
Iudicaturo domino nõ præiudicamus. 114
Iudicium futurum. 315
Iudicium graue potentibus 316
Iudices ueri suijpsius, non iudicabuntur à Christo. 459
Iudices in cœlestibus homines erunt. 470
Iudiciũ Christi restat post omnia. ibidẽ
Iudicia publica iniusticijs scena. 48
Iudicatur quisquis qualis inuenitur. 212
Iudicabimur secundũ sententiam nostram in die iudicij. 238
Iudicandum non temere de altero. 300
Iudicat nõ pater, sed filius: non honorificat pater ab eo, à quo nõ honorificat filiꝰ. 303
Iugũ uetus euacuãdũ, & nouũ dandũ. 265
Iuri cedere & potestati in rebus diuinis periculosum. 526
Iusticia ab initio mundi laborat in seculari conflictatione 107
Iusticia promeretur deus iudex 169
Iustũ solũ est, qđ deꝰ uoluerit et iusserit. 394
Iusticia dei sine eius demõstratiõe, à moribus cõprehendi nõ potest. ibidẽ
Iustícia omnis cõpletur, si exempla doctrinam anteceſſerint. 432
Iustos plus laborare & tolerare. 295
LAmẽtatio peccãtiũ Christianorũ. 217
Lapsorũ in idololatriã pœna à patribus sanctis statuta 2
Lapsorũ restitutio quantũ curata fuerit. 66
Lapsorũ inuerecũdia turbat ecclesiã. ibidẽ
Lapsi modestiam resumant ibidem
Lapsis in periculo mortis subueniendũ. 67
Lapsis nõ desit nec censura quæ increpet, nec medicina quæ sanet. 77
Lapsis erigendis non sit deneganda miseri cordia 90. & 493. per totum.
Lapsis compatitur Cyprianus & condolet. 96. & 216
Lapsi qualiter suscipiendi ad pacem. 95
Lapsis pax cõmunicanda. 110
Lapsi nõ temere & subito cõmunicãdi. 228
Lapsorum miserandus casus multiplex. 218
Lapsi ultro pacem sibi sumunt inique. 228
Lapsi obstinati uitandi ibidem
Lapsis non est pœnitentia neganda 116
Latium unde nomen acceperit. 146
Latrones duo, populos duos, persecutores & conuersos signant. 348
Latro sero pœnitens recipitur. 450
Laudes actuũ nostrorũ nõ spernendæ. 64
Laudes humanas rarus contemnit. 439
Lazari resuscitatione se posse à mortuis resurgere declarabat. 443
Leuitæ diuinis tantũ uacent obsequijs. 25
Legẽ & pphetas abbreuiauit Christꝰ. 240
Lex Moysi cessatura erat. 262
Lex noua danda per Christum. ibidẽ
Legis onus graue abiectum, & leue Christi iugum susceptum. 317
Legis dictis certis locis responsa defixa sunt. 389
Lex dei qd doceat, præcipiat, pmittat. 433
Legis dei possibilitas, facilitas, sciẽtia & potestas nobiscum. 434
Libelli sacrilegi reatus apud martyres. 225
Libello redimẽtes publicam idololatriam, peccant. ibidem
Libellaticos non esse conferendos non sacrificatis. 113
Libellatici uerba quæ scribi oportebat ibi:
Libellatici præmium dabant, ne facere iniqua cogerentur. ibidem
Libellatici recipiendi ab ecclesia. ibidem
Librorum sacrorum canon. 377
Libri non canonici leguntur, sed ad autoritatem fidei nõ producuntur. ibidem
Liberi eleemosynis deo cõmendandi. 186
Licita non omnia facienda. 314
Linguarum gratia in apostolis, quomodo intelligenda. 475
Loquendum nõ esse scurriliter. 305
Lucius confessor & episcopus factus, relegatus & restitutus. 74
Luctari nos semper oportet. 205
Lucta honestior cũ spiritu ꝙ cũ carne. 441
Ludi gladiatorij indignitas. 46
MAchabæorum uirtutis & fidei docu
Machabæorũ septẽ mar (mẽta. 129
tyrũ laudes, & martyriũ & cõstantia. 253
Magi Arabum uaticinijs admoniti Christum quærunt. 427
Magi muneribus, pfitent quid credãt. 428
Magi alio tramite patriam redeunt. ibidẽ
Magisterium inuadi non debet ante annũ ætatis triceſimum. 435
Maioribus metuend magis, ne in aliquo minorentur. 411
Maiorum decreta tuenda. 92
Maiorũ imitanda facta excusamus in alijs: nos eis æquales contendimus. 398
Maioribus in uirtutibus plurimũ inæquales sumus. ibidem
Mali suo furore dementes. 69
Mala omnia leuiora peccatis nostris 144
Malorum perfidia de societate bonorũ recedentium bonos reddit illustriores. 172
A malis deus solus liberat. 230
Mala de se dici nullus æquanimiter suffert, nec bene de se nolit sentiri. 439
Maledici censuram dei euadere nequeũt. 8
Manducare carnem Christi & sanguinem quomodo intelligatur. 444
Manducatio Christi est mansio nostra in Christo, potus incorporatio. 446
Manducatio Christi est auiditas manendi in Christo. 477
Manna spiritus sancti opus in eremo 475
Mandatorum Christi obseruãtia immortalitatem assequimur. 162
Manichæi errores. 378
Mappalici martyris constantia. 62
Martyrij prætextu non sunt committenda illicita. 406
Martyres legi quoq; subiaceãt, donec martyres fiant. ibidem
Martyrij laus uix explicabilis. 477
Martyrij sermo horribilis. ibidẽ
Martyrum status & consummatio uitæ & fidei. ibidem
Martyrij certamen arduum. 478
Martyrium quid sit. ibidem
Martyrum persecutores insani. ibidẽ
Martyrij autor Christus & exemplar. 479
Martyres saluti suæ dei nomẽ pferũt. ibidẽ
Martyrij primo casus, postea fructus. ibidẽ
Martyres cladibꝰ seculi eripi cupiũt. ibidẽ
Martyrij magna dignitas. ibidẽ
Martyrũ deuota cõstãtia in cõfessiõe. 478
Martyrij magna merces. 480
Martyriũ asserendũ pro Christo. ibidem
Martyres honestam mortẽ capiunt. ibidẽ
Martyrũ quorũdã merces in præsenti. 481
Martyriũ lucrũ quibus imminet malorum periculum temporum. ibidem

Martyriũ tentatiõis causa ingerit à deo. ibi.
Martyrij fructus, ut per illud credere cogatur, qui uult occidere. 482
Martyres auro similantur. ibidem
Martyres nõ corrumpunt diuitijs. ibidem
Martyres supra spem à dño munerant. 483
Martyres adhuc Christo non digne respõdent. ibidem
Martyres fructum nesciunt, quoad agnoscerent quid accidat. 484
Martyriũ est manifestatio electionis. ibid.
Martyribus nihil uelle nõ licitum. ibidem
Martyrum ueneranda libertas. 485
Martyrij ineffabilis cõmendatio tẽtat. 486
Martyriũ nõ optat, nisi seculũ odiat. ibidẽ
Matrimoniũ cũ gẽtilibus nõ iungendũ. 310
Mariæ Magdalenæ circa dñi pedes ploratus eleganter describitur. 452
Mariæ uirginis partus sine corruptione intelligendus. 363
Maria p portã dñi clausam figuratur. ibidẽ
Maria mater Christi nõ est exæquãda mulieribꝰ cũctis, quæ genuit maiestatẽ. 401
Mariæ uirginis puerperium eleganter describitur. 419
Maria uas electionis cõmunibus nõ debuit lassari iniurijs. ibidem
Maria plurimũ à cæteris differens, natura cõmunicabat, nõ gratia. ibidem
Mariæ matri plenitudo gratiæ debebat. ib.
Maria quantum gratiæ & gloriæ à paruulo acceperit. 420
Mariæ cordis dulcedines & iubilus nato domino. ibidem
Mariæ mirabilis maternitas. 422
Martyres auidi mortis, post lapsum restituendi. 1
Martyrij atrocitas superuentura Cypriano reuelata. 6
Martyres tradi deus permittit, quos disposuit coronari. 7
Martyribus optat Cyprianꝰ dei fauẽtiã. 58
Martyrium duplex, breue & diuturnũ. 59
Martyrum laudes gloriosæ. 59
Martyres facile impetrant postulata. 60
Martyrum constantia laudabilis. 61
Martyrum fides animũ stabiliuit. 62
Martyrij certamẽ, sublime spectaculũ. 62
Martyrum mors preciosa. ibidẽ
Martyrij agonis tolerantia suadetur. 63
Martyrum spectator dominus præest, & coronator. ibidem
Martyribus lucrosũ tẽpus belli & pacis. 65
Martyres uoto nõ minus illustres sunt. 80
Martyria dilata, magnalia diuinæ ꝓtectionis ostendunt. ibidem
Martyrũ excessus per dies notandus. ibidẽ
Martyrũ cõmemorationes per sacrificia celebrantur à Cypriano. ibidem
Martyres in carceribus à diaconis docebãtur. 94
Martyres uicti tormentis, post triennalem pœnitentiã cũ consilio restituuntur. 103
Martyrũ in Christo libertas & merita. 104
Martyrium desiderandum fideli. 105
Martyrium ornat sexus & ætas. 105
Martyrum commendatio à fortitudine & disciplina. 120
Martyres pacem anxie expectabant. 125
Martyribus solus Christꝰ sufficit testis. 128
Martyribus consolatio scribitur. 129
Martyrum arma declarantur. 131
Martyres ultio diuina defendit. 148
Martyrũ ꝑsecutio statim uindicata. 148
Martyr extra ecclesiam esse nõ potest. 168
Martyres uindictam expectauerunt futuram de proximo. 205
Martyrium non in nobis, sed dei dignatione consistit. 218
Mappalici martyris constantia. 62
Marcionitæ baptizare non possunt. 319
Marcion Pontius hæresiarcha in domini patrem blasphemauit. 327
Marcion non dat deo honorẽ, sed blasphemat 329. 378
Marcialis nefanda acta. 20
Marcianus Arelatẽ. Nouatiano coniunctus, sensit excludendos ecclesia lapsos, nec resumendos. 90
Martyrum excusatio per tormenta. 220
Martyrum uictoriæ duplex gradus. 216
Martyres facit exhortatio Cypriani. 244
Martyrẽ fieri nõ esse difficile, qd uidemus martyrũ populũ nõ posse numerari. 255
Martyres & iustos q̃ merces maneat post euictas ꝑsecutiones & mortẽ. 256
Martyrij bona. 298
Martyrũ sentẽtia ꝓ autoritate habeat. 223
Martyrij palmam maximi peccatores conuersi rapuerunt. 405
Martyrium baptizat & coronat. ibidẽ
Mauri reges colunt pro dijs. 174.

Maximus

Maximus à Nouatianis pseudepiscopus factus. 10
Mœchis pœnitentiæ tempus datur. 115
Melchisedech typum Christi portauit. 51
Mendacia non diu fallunt. 12
Mendacijs seruos dei diabolus lacerat. 112
Mendacium cauendum. 315
Merces cito reddenda. 313
Ad metalla damnatis Cyprianus scripsit dulcem epistolam. 103
Misericordia falsa impellit ad transgressionem. 165
Misericordiæ opera nobis cõmẽdant. 180
Misericordibus alimenta nõ deerunt. 183
Misericordiæ opa maxie Christꝰ exigit. 188
Misericordiã merẽt, peccata acriter puniẽtes. 229
Misericordiæ opus bonũ. 289.
Mysteria diuina qua grauitate & deuotione celebrentur. 393
Missam celebrãtis hierarchæ ceremoniæ et orationes. 450
Militẽ Christianũ exercitari oportet. 243
Miraculũ duplex de Christi negatione uel lapsis. 224
Miracula nõ ꝓfutura superfluo fiunt. 438
Minuitur quod est fini proximũ. 142
Mortis cõtemptores martyres Christi. 211
Mortis admonitione compulsus, non liberatur ab excõmunicatione. 117
Mors non timenda suadetur. 128
Mors inocẽtũ christi natiuitate oborta. 129
Mori nolle pro Christo, Christiano indignum. ibidẽ
Mors Christiano non timenda, sed desideranda. 207
Mori lucrũ, & exire seculũ desiderabile. 208
Mors quibus timenda. 211
Mors infidelibus pestis, Christianis salutaris excessus. ibidem
Mortalitatis necessitas probat fideles. ibid.
Mortẽ nõ timẽtes, martyriũ appetũt. ibidẽ
Mori nolentes perperã orãt quotidie. 212
Mori nolens ab angelo increpat. ibidẽ
Morte iustorum gaudendum. 213
Mortẽ timẽtes, gẽtilibꝰ scãdalo sumus. ibi.
Mors nõ tam exitus q̃ transitus. ibidem
Mortui non plangendi. ibidem
Mori detrectãtes, seculare testãt animũ. 215
Ad mortẽ uocati à deo spõte pareamꝰ. 212
Morte nemo cõtristetur. ibidem
Morti uoluntarie assuescere docuit homines diuina lex. 426
Mortem Christus naturaliter timuit. 457
Mortẽ mali magis timeant. ibidem
Mors Christi abstulit peccata mũdi. 459
Mortem gustauit Christus propter hominis uitam. 467
Morum corruptela ante persecutionẽ. 217
Moysi uelamen spissum & doctrinæ crassitudo. 468
Militum Christi membra munienda. 131
Mirabilia mirabilissima. 422
Munerum diuinorum nulla mensura. 45
Mũdi fluctuãtis turbines & pericula. 46
Mundialium uanitatum enarratio. 48
Mũdus senescit, calamitatibus pressus. 142
Mundus deficit, & fini propinquat. ibidẽ
Mundana cũ mũdo cõtemnenda. 155. 208
Mundus Christiano non amandus, à quo non amatur. 214
Mundi ruina timenda. ibidem
Mulierũ ornamẽta qualia cõueniant. 155
Mulieres fugiãt ornamẽta impudicarũ. 157
Mulierẽ seculariter nõ debere ornari. 304
Mulierem in ecclesia tacere debere. ibidẽ
Mulierum cohabitatio clerico plurimũ periculosa. 385
Mulierum bella cum masculis timore uincuntur. ibidem
Mulieres feriunt proximantem. 387
Mulieres initium & finis peccati. ibidẽ
Mulieres non timẽdæ, sed post tempus luctaminis. ibidem
Mulieres etiam confessores & episcopos deceperunt. ibidem
Mulieris ꝓpinqtas delictorũ latrociniũ. 387
Mulieribus decipimur turpius quàm ab Eua Adam primus. ibidem
Mulierum societas non est syncera. ibidẽ
Mulierum familiaritas extra matrimoniũ pernicioſa. ibidẽ
Mulierum amor excludit diuinum. ibidẽ
Mulier fœdere suo præstat magnas molestias. 388
Mulierẽ nõ adhibeat, q ducere cõtẽpsit. 388
Mulierum oblectamenta desiderat, qui cohabitationem admittit. ibidem
Mulierum cohabitatio sit licet casta, tamẽ suspiciosa erit. ibidem
Multiloquentia cauenda. 315
Mundicia cordis seruanda & corporis. 155
Munienda esse membra militũ Christi. 131

Mussitandū nō esse, sed benedicēdū. 397
Mulierum cohabitatio propter scādalum fugienda. 388
Mulier transeuntē castum inficit, intolerabilius si ei contubernalis extiterit. 391
Mulierum multiplices & prouocatrices in fidiæ casto cohabitatori. ibidem
Mulierū cātu tolerabilior basilisci sibilo. 391
Mulierem blandiētem assistere casto pernicioſum nimis. ibidem
Mulieribus nō omnis locus præscribit. 392
Mulieres amādæ inter sacra solēnia, odiendæ cōmunione priuata. 393
Mulierū præsentia & aspectus in cōuentu ecclesiastico neminē scandalizat. ibidē
Mulierum præsentia sæpe sancta, & utilis, & necessaria. 395
Mulieres cōsolationē spiritualē necessariā à clerico suscipiant cū tremore. ibidē
Mulieres quæ et quare Christo apostolisq; adhæserint. 401
Mulieri uiduæ Helias cohabitauit non leuiter. ibidem
Cū mulieribus etiā angeli ceciderūt. 402
Mulierū cohabitatio nimium ab aliquibus expetitur. ibidē
Mulierum cohabitatiōe emoritur integritas, affectio inquinatur. ibidem
Mulieri exhibēda est accessio fugitiua. 411
Mulierum consortium est meditatio perditionis. ibidē
Mulieribus exhibenda seueritas. ibidem
Mulierum hæsitatio de Christi resurrectione. 463
Mulierum in Christum dilectio post passionem. ibidem
Mulieres primæ uiderūt, quæ arctius amauerunt. ibidem
Mulieres ad omnia delicatæ, ad sarcinas uitiorum uiris sunt fortiores. 493
NAtiuitas Christi gaudiosa cœlestib⁹ & terrenis. 418
Natiuitas Christi ab angelis, hominibus euangelizatur. ibidem
Natiuitatis Christi nox clariorꝙ luce. ibidē
Nato domino pastores edocentur. ibidē
Nati Christi pauperies per omnia. 419
Nato Christo quæ diuersorij ornamenta aderant. ibidem
Nato Christo nō defuerunt angelica ministeria. ibidem
Natiuitas Christi mirabilis & gloriosa. 422
Natiuitatis & incarnatiōis Christi miracu/
Nicephorus internūcius fidus. 68. (la. 422
Nicostratus sacrilegus & desertor. 68
Nicostratus reus criminum. 89
Nomina libris aliena turpiter p̄notāt. 412
Nomina libris prætitulant grandes materias breui titulo prælibando. ibidem
Nomina nascentibus cōsona dabant. 346
Nomina infantulis uarie imponūtur. 412
Nominum propriorum respectus habendus cuiq;. ibidē
Nominum aliqua ratio habita apud antiquos. ibidem
Nouatus rerū nouarū semper cupidus bonorum circūuentor schismaticus. 68
Nouati crimina recitantur. 69
Non iurandum Christiano. 297
Non maledicendū Christiano. ibidem
Non credentem, esse iam iudicatum. 302
Nouatian⁹ furibūdus de pspēris ecclesiæ. 1
Nouatian⁹ multis nominib⁹ detestabilis. 2
Nouatianus persecutor ecclesiæ. 2
Nouatianus extra ecclesiam seipsum ordinauit episcopum. 25
Nouatiani ecclesiæ hostis mala studia. 90
Nouatiani seditiosa absceſſio. 117
Nouatianus simiam egit. 318
Nouatianus suos aurum nominat. 4
Nouatiani Christo iudiciū præripiūt. 497
Nouū testamentū dandū probatur. 494
Nox nulla Christiano. 243
Numidici sacerdotis martyrij gloria. 140
Nuptijs non interſint uirgines. 159
Numerus non uincit iusticiam. 12
Numerus malorum non attendendus. 14
OBesse malī bonis nō debent, sed mali à bonis iuuari. 5
Obedientiæ exemplum crux Christi. 566
Obedientibus legi, deus suggerit adiuto/
Obedientiæ Christi merces à pa/ (riū. 395
Oblatio sanctificari ne/ (tre delata. 470
quit, ubi spiritus sanctus desit. 38
Occasiones impuritatum summopere declinandæ. 407
Occisi extra ecclesiā, fidei corona priuant. 8
Oculo⁹ à fœminarū aspectib⁹ cohibēdo⁹. 402
Oculus auidus inexplebiliter offendiculo/
Odium nomini Christiano præ/ (rū. ibidē
dictum antea. 302
Omnipotētia quomō in diuinis dicat. 360

Opiniones

Opiniones nō debēt scindere ecclesiā. 116
Operandum nihil esse iactanter uel tumultuose. 305
Opera diuinæ sapiētiæ & pietatis circa hominis conditionem. 467
Oratio paucorum, etiam, sed concordantiū impetrat. 168
Orandum pro inimicis. 16
Oratio multorū audit̄ si sint unanimes. 122
Orandum frequenter & uigilanter. 123
Orandum pro omnibus, nō p se solo. ibidē
Orationes paruí momenti sine bonis operibus. 180
Orandi formam Christus dedit. 230
Oratione quam filius docuit apud patrem loquimur. ibidem
Oratio dominica præferenda alijs. ibidem
Orare aliter q̄ Christ⁹ docuit, culpa est. ibi.
Orationem, filij documentum pater agnoscit. ibidē
Oratio ex pectore proferenda. ibidē
Oratione Christi efficaciter postulata impetramus. ibidē
Orādū cū disciplina corpis & gestuū. ibidē
Orādus dns in abditis & secretis locis. ibid.
Orabat corde Anna. ibidem
Orandus deus non clamoribus, sed affectibus. ibidem
Orans non confidat innocentiæ, sed peccata confessus. 231
Orandus deus humiliter. ibidem
Remitte nobis debita nostra, Cyprianus dixit, non dimitte. ibidem
Oratio publica sit & communis non priuata pro uno. ibidē
Orauerunt cōmuniter tres pueri nō pro se quisq;. ibidem
Oratio sit ab unanimis & p cōcordiā. 232
Oratio incipiat ab agnitione paternitatis in deo. ibidē
Orare nos Christus factis docuit. 240
Orādū peccatorib⁹ si Christus orauit. ibid.
In oratione uigilandū exēplo Christi. ibid.
Orauit Christus pro nostris delictis, p ecclesia, pro unitate fidelium. ibidem
Orandū toto corde cum dicitur: Sursum corda. ibidem
In oratione animum interturbare diabolus conatur. ibidem
Oratio nō auditur à deo, eius qui seipsum non audit. 241
Orationis negligētia deū offendimus. 225
Oratio nō sit sterilis, sed fructuosa. 241
Orandum hora tertia, sexta, nona. 242
Oratio impinguatur eleemosyna. 241
Orandum est & mane & uesperi. 242
Orandū omnibus horis Christiano. ibidē
Orandum Christiano & nocte. 243
Orabat Anna sine intermissione. ibidē
Oratio sanctorū rara nostris tēporib⁹. 437
Oratio malorum non auditur. ibidē
Oratio efficax præcedente ieiunio. ibidem
Originale peccatum omni tempore remedijs aliquibus oportuit expiari. 426
Originale incēdium extinctum est in Maria uirgine. 419
Originale peccatū non redit per readunationem post baptismum. 452
Ornatus corporis uirgines nō decet. 154
Ornamenta mulieres qualia deceant. 155
Ornamentorū pericula in uirginibus. ibi.
Ornamentorum insignia impudicis conueniant. 156
Ornamenta spernenda 457 492
Ornatum deus non docuit. 157
Ornamentorū inaurium uanitas. ibidē
Ornamenta adinuentiones dæmonū 157
Ornatus operis diuini impugnatio. 158
Ornatus animæ sanctæ. 47
Orta cadūt omnia, & aucta senescunt. 142
Oues Christus plebem suā nominat. 194.
Ouibus diligēter, uidendū à lupis. 91
PAtientia martyrum, impatientia infidelium. 148
Patienter exhortatio audienda. 197
Patientia maxime utilis & necessaria. ibidē
Patientia nō est philosophorum. ibidem
Patientia nobis cū deo est cōmunis. ibidē
Patientia à deo originē sumit nobis æmulanda. ibidem
Patientia dei quanta & de quibus. ibidem
Patienter deus hominem differt. 198
Patiens homo, dei patris filius habet. ibidē
Patientiā Christus docuit & exhibuit. 199
Patiētia signaculū omniū Christi operū 199
Patientia Christi Paulū dedit ecclesiæ. 200
Patientiā Christi Christiani sectētur. ibidē
Patientia patriarcharum & prophetarum summa laus uirtutum. ibidem
Patientiæ insignis uirtus patriarcharū. ibi.
Patiētia hoibus à natiuitate necessaria. ibi.
Patientiam deus à mundi initio homini/

bus propoſuit. 201
Patientiæ naſcimur. ibidem
Patientia martyribus neceſſaria. ibidem
Patientia indiget perſeuerantia. ibidem
Patientia bona cuncta cuſtodit. 202
Patientia ſublata charitas non durat. ibidē
Patientiæ exemplar Stephanus. ibidem
Patientia pectoris nō admittit uitia. 205
Patientia neceſſaria ad corporeas moleſtias. ibidē
Patientia diſcernit iuſtos à malis. ibidē
Patiētia, pbatus eſt Iob multipliciter. ibidē
Patientia Iob uicit zabulum. ibidem
Impatientia mala multa importat. ibidē. ui de impatientia.
Patientiæ cōmendatio inſignis. 204
Patiētia differre facit fideles ab iſidelib⁹. 210
Patiēter tolerāda corporis incōmoda. ibi.
Panis dominicus gregem Chriſtianum ſignificat. 26
Panis noſter quotidianus Chriſt⁹ eſt. 137
Panem petimus, ut ſcilicet à Chriſti corpore ſeparemur. 236
Panem quotidianum diurnum non in longum deſideratum. ibidem
Panem & calicem Chriſtiani recipiunt, Iudæis amittentibus omnia. 267
Panis ante uerba Chriſti cibus communis nutriēdo corpori cōmodus, poſt Chriſti uerba ad totius hominis uitā, pficit. 444
Panis Chriſti medicamentum & holocau/
Panis aliud prius appoſitū, aliud (ſtū. ibi.
à magiſtro diſtributum. ibidē
Panis ſanctificatus Iudā adegit laqueo. ibi.
Panis ſacramento populus Chriſtianus oſtenditur. 55
Panis cœleſtis Chriſtus eſt. ibidē
Partus uirginis nō incredibilis declaratur ex incredibilioribus. 364
Partus omnis tribus conſtat. 363
Paradiſus expectat Chriſtianos. 149
Paradiſus patria chriſtiano deſiderāda. 214
Paradiſi felicitas & gaudia. 215
Paradiſus eccleſia, quatuor flumina quatuor euangelia. 320
Paradiſi gaudia deſcribuntur. 484
Parilitatis conuerſatio quāta parturiat incōmoda. 408
Paruulus natus eſt, filius dat⁹ eſt nobis &c. elegantiſſime exponitur. 420. 421
Paruulorū q̄rela in idololatras parētes. 218
Paſchæ ſolēnia epi cū plebe celebrent. 102
Paſchæ oblatio, tempus, locus, modus deſignantur. 464
Paſcha noſtrū crucifixus Chriſtus. 465
Paſchæ læta myſteria. ibidem
Paſchalia gaudia in cœleſtibus angeli agūt 466.
Paſchalibus gaudijs qui ſint digni. 467
Paſchæ ceremoniæ. ibidem
Paſtores diſciplinam ſeruent. 37
Paſtores plures & greges plures eſſe nequeunt. 165
Paſtor in gregis uulnere uulneretur. 217
Paſtores ueteres ceſſauerunt ut noui per Chriſtum inciperent. 265
Paſtoris liber uel Hermatis non canoni/ (cus. 377
Paſtoribus Chriſtus natus primo oſtenditur. 420
Paſtorum commendatio. ibidem
Paſtorum fides Chriſtum in præſepio adorantium. ibidem
Pati pro Chriſto ſponte debemus. 129
Pati quid meremur conſiderandum. 225
Patitur deus, ut nos pœniteat. 304
Paſſio ſine charitate nō facit martyrē. 169
Paſſio in ſeculo minora eſſe præmia. 298
Paſſio Chriſti non ad iniuriam, ſed ad ſalu
Paſſionis Chriſti myſteria ſcri/ (tem. 367.
pturis prophetarum indicantur. 368
Paſſio Chriſti non ſit pudori, dolori, horrori. 464
Paſſio Chriſti noſter profectus. ibidem
Pater Iudæorum deus eſſe deſijt. 235
Patrem ſolum in cœlis habere debemus Chriſtiani. ibidem
Patrem eſſe nobis deum ſicut gaudemus, ita gaudeat ipſe nos habere filios. ibidē
Patre nō poſſe accedi niſi p filiū. 301
Patres circa filios nō aſperos eſſe. 312
Paternitas diuina credenda potius quàm diſcutienda. 359
Patriſpaſſiana hæreſis Sabellijq̄. 360
Parentibus aſſequendum. 312
Patrimonio redimēda delicta non augen/
Patrimoniū in eleemoſynas deo (da. 156
erogandum. 186
Patrimonij amor lapſos decepit. 219
Patrimonij neglectus liberat, amor præcipitat. ibidem
Patrimonij cōtēptus à Chriſto cōſulit. 220
Patriarcharū inſignis patientia uirtus. 200

Paucorū

Paucorum malicia cæteros inficit. 87
Paulus conſcientiam ſuam omnibus innotuiſſe gloriatur. 398
Pauli apoſtoli ſentētiæ nō trahendæ extra propoſitum. 321
Paulus hæreticos execratur ubiq;. 322
Paulus Samoſatenus hæreticus. 378
Pauperes diligenter curandi. 80
Pauperū cura p̄cipua Cypriano affuit. 86
Paupertas à pauperibus prædicata. 420
Paupertatis cōmendatio pulchra. ibidē
Paupertatis efficax documentū Chriſtus contulit eccleſiæ. ibidem
Paupes chriſt⁹ inſtruit, & creat, & facit. 421
Pax pœnitentibus in morte danda. 5
Pax pœnitētib⁹ dāda tpe pſecutiōis. ibidē
Pax pœnitentibus ad ictum mortis differebatur. ibidem
Pace, ſanguine & corpore Chriſti munien di prælıatores Chriſti. 2. 5
Pax dāda martyribus etiā nuper lapſis. 4
Pax lapſis danda, examinatis ſingulorum cauſis. 5
Pace & euchariſtia muniendi martyres & certaturi pro fide. ibidem
Pax non ſtatim danda peccatoribus, nec ſine plebis conſenſu. 82
Pax à ſacerdote quomodocūq; data nō auferenda. ibidem
Pax & unanimitas colenda fidelibus. 175
Pax & charitas primitiuæ eccleſiæ. ibidē
Pax data non retractanda. 113
Pedum ablutio ſignat ſordes quotidiana ſatisfactione lauandas. 451
Pedes mutuo lauare nō dedignemur. 453
Pedes quid ſit lauare ſpiritualiter. 454
Pedes noſtros ipſi nobis lauare non poſſumus. ibidem
Pedes Iudæ nō ſunt à Chriſto lotæ. ibidē
Peccata minora quæ non in deum cōmittuntur. 96
Peccatorum remiſſio datur per ſanctam eccleſiam. 27
Peccata dimitti ſolum ab habente ſpiritum ſanctum. 28
Peccato ſuo proprio quilibet tenetur, non alieno. 119
Peccata noſtra, pmerēt aduerſitates. 121. 143
Peccatis carere non poſſumus. 179
Peccata calcanda Chriſtianis. 194
Peccatorū nō ſtatim obliuiſcendum. 220
Peccata nō plangere ingens delictum. 226
Peccato & ſorde neminem carere. 307
Peccatores publici non ſine exomologeſi ad eccleſiam redeant. 38
Peccatoribus non præpropere pax danda nō ſine plebis conſcientia & petitu. 82
Peccatores redargutiōibus corrigēdi. 220
Peccatores ſumus, qui pro peccatis orare docemur. 237
Peccatori pro peccatis oranti, deus negare non poteſt. ibidē
Peccantem publice obiurgandum. 312
Peccatū originale & perſonale ſanctos etiā peruaſit. 437
Peccata reiterata p pœnitētiā abluūt. 452
Pecuniæ ſeruus qui ſeruat pecuniam. 184
Pecuniæ & poſſidendi cōcupiſcentiam nō appetendam. 309
Peccata omnia diſcutere, & gemitibus & ſuſpirijs expiare. 455
Peccatrix mulier eleganter domini pedes lauans deſcribitur. 452
Pœnæ patrocinātur ādeptioni lucis. 478
Pœna damnatorū æterna. 150
Pœnas nō æq̄liter pferūt boni & mali. 148
Pœnæ inflictæ à deo parum proficiunt nō multis. 144
Pœnæ peccantiū animaduertendæ. 224
Pentecoſtes myſteria. 475
Pœnitentiā non agentes poſt peccata quæ pœna maneat. 500
Pœnitentiæ ritus antiquus. 93. 226
Pœnitentiam quis agat ueraciter. 97
Pœnitentiā nō agētes excōmunicandi. 117
Pœnitētia agenda doceē nō, phibenda. 119
Pœnitentia ante mortem agenda. 158
Pœnitentia damnatorū inanis. ibidē
Pœnitentia luxum abdicat. 227
Pœnitenti & operanti deus placatur. 228
Pœnitentia diligēs & longa pro lapſu. ibi.
Pœnitentiæ modus & forma. 228. 501
Pœnitēti deus munera ablata reſtituit. 229
Pœnitētes etiam ſero & iam morientes deus recipit. 450. 459
Pœnitentiæ uia q̄ nulla latior inuenit. 452
Pœnitentes Chriſtus abſoluit. 459
Penitentiam lapſorum nō eſſe inanē. 494. 501. per totum.
Perſecutio declarat ueros Chriſtianos. 74. & 128.
Perſecutiones latentes periculoſiores. 162

Perſecutio eccleſiæ peccatis Chriſtianorũ imputetur. 224
Perſecutiõibus quatimur ut ꝓbemur. 250
Perſecutionum pœnæ & iniuriæ non timẽdæ. ibidẽ
In ꝓſecutionibus nõ cõſiderandũ qd diabolus importet, ſed quid deus præſtet. ibidẽ
Perſecutiões Chriſtianorũ ante p̃dictæ. 251
Perſecutiones Chriſtianorum nõ ſunt nouæ & repentinæ. 252
Perſeuerantiam omniũ maxime confeſſores decet. 22
Perſeuerandum in fide & uirtute pro conſequenda palma. 249
Periculis aliorum quiſq; erudiatur. 385
Periculis animarũ ante tẽpus occurrẽdũ. 37
Petrus unicæ eccleſiæ exordium. 163
Petrus pari poteſtate prædítus & honore cum cæteris. 163
Petrus ſup quẽ ædificata eccleſia, unus pro oĩbus loquit̃, & eccleſiæ uoce reſpõdet. 10
Petrus diuitias contempſit. 156
Petrus Tabitã à morte ſuſcitat pro operibus miſericordiæ. 181
Petrus prohibet Chriſtum pedes abluere uolentem. 452
Petrũ negantẽ Chriſtus nõ negauit. 497
Pharao aqua uictus & extinctus. 133
Phœnix ſine matre naſcitur. 364
Pilatum manuum lotio nõ excuſat, ſed accuſat. 458
Pilato & Iudæ par pœna inferni. ibidem
Philoſophi à Chriſtianis plurimum diſtant. 114
Philoſophorũ ſcripta non paſſim ab omnibus tractanda ingenijs. 413 418
Plato unum deum ſeruans, cæteros dæmonas dixit. 175
Plebs obſequens dominicis præceptis maxime habet poteſtatem eligẽdi dignos ſacerdotes, & recuſandi malignos. 19
Pollutionis nihil cõtigit incarnatione uerbi diuini. 364
Potentia animi expiati peccatis. 46
Potum in ſanguine domini ſanctificatũ puella euomuit infantula. 225
Prædicatio prodeſt, ſi ore deprompta factis impleantur. 194
Præceptorũ diuinorũ Chriſtus fecit grande compendium. 239
Præcepta Chriſti duplicia, fixa & mobilia. 451
Prælati eccleſiæ ſapientes ſint. 162
Præliari pro fide docemur. 130
Præſũptio plurimũ cauẽda in religioſis. 411
Præſumptorum obiurgatio. 385
Præpoſiti raro boni & ſancti repiunt̃. 437
Præpoſiti exẽplũ moribus præbeant. 38
Primatus Pambeſitan⁹ epiſcopus damnatur à nonaginta epiſcopis. 11
Prouidẽtia fruſtrantur contraria mala. 410
Prouidentiæ multi fructus. ibidem
Proximo non inſidiandum. 316
Pudendis erubeſcimus ob turpitudinẽ interna. 425
Pudẽda impio ratiõis nõ obediũt. ibidẽ
Pueros tres unanimitas & ſimplicitas ſaluat à flammis. 168
Puella miraculoſe punita de lapſu. 224
Pugna iugiter Chriſtiano incumbit. 207
Pugna probat militem. 210
Pugnandum fortiter contra ſatanam. 316
Punienda in nobis creſcant quotidie. 145
Pupiani temeritas in Cyprianum. ibidem
Pulchritudinis ſolicitudo, malæ mentis indicium. 492
Pudicæ mulieris cultus pudicus ſit. ibidem
Pudica non eſt animũ mouere cupiens, ſalua etiam corporis caſtitate. ibidem
Pudicitia conſeruanda diligenter. 488
Pudicitia laudatur dum geritur. ibidem
Pudicitiæ laudes egregiæ. 489
Pudicitia beatos efficit. ibidem
Impudicitiæ deteſtatio. ibidem
Pudicitiæ tres gradus. ibidem
Pudicitia coniugalis multum habet uirtutis uirginalis felicitatis. 490
Pudicitiæ cõiugali iungatur charitas. ibidẽ
Pudicitiæ contemptoris pœna. ibidem
Pudicitiæ honoris plurimum Chriſtus cõtulit. ibidem
Pudicitiæ eximia cõmendatio. ibidem
Pudicitiæ exemplar Ioſeph. ibidem
Pudicitia quid ſit, qui ſibi fratres. 489
Quæſtionum pœnalium cauſa triplex. 146
Quæſtiões difficiles & inexplicabiles omittendæ. 415
Quæſtio inſolubilis de homine, quare innegata nitatur. 416
Quæſtio quid bonum uel malum certior, & quid uerum uel falſum. ibidem
Quotidianus

Quotidian⁹ cibus iuſto abeſſe nõ põt. 237
Quotidianus cibus uarie exponitur. ibidẽ
Quinquageſimus annus iubileus eſt. 475
Raab typum portat eccleſiæ. 26
Raab ꝓformat unitatẽ eccleſiæ. 163
Rachel ad odorẽ nõ eſum Liæ mandragoras concupiſcit. 414
Ratio actuum noſtrorum à ſacris literis ſumenda. 331
Rebecca figuram portat eccleſiæ. 546
Rector talis quales qui regantur. 11
Reconciliatio eccleſiæ non ſubito fiat peccatoris. 96
Religioſorum uera felicitas prærogatiuaq; ſupra cæteros. 49
Religioſi ueri diſciplina. 50
Renaſci poſſe miratus eſt Cyprianus. 44
Remitte nobis debita noſtra, Cypriano in uſu. 231
Renunciatio ſeculi, baptiſmi ſuſceptio. 24
Reſurrectio Chriſti probatur teſtimonijs pluribus prophetarum. 373
Reſurrectio carnis quomõ credenda. 380
Reſurget corpus cuiq; ſuum. 381
Reuerſis à ſchiſmate congratulatio. 77
Reuerſio quorundam ad eccleſiam & ſuſceptio. 88
Reges apud Mauros coluntur. 174
Regum conditiones & ſtudia. 49
Regna nõ merito, ſed ſorte uariantur. 175
Regni ſocietas ſine fide cœpit, ſine cruore non deſinit. 176
Regnum impatiens ſemper ſocij fuit. ibidẽ
Regnũ ꝓmiſſum petimus aduenire. 234
Regnum dei nemo niſi baptizatus aſſequitur. 301
Regnum dei in fide crucis eſt. 311
Regnum Chriſti æternum durabit. 375
Regnũ Chriſtus tẽporale nõ agnoſcit. 441
Regnum diaboli uitijs munitur. ibidem
Regno diaboli qui ſubijciantur. ibidem
Regnat diabolus in his quos inquinat. ibi.
Reſurrectionis Chriſti iocunditas, myſteria, fructus deſcribuntur. 464. 465
Reſurrectio Chriſti prima. 465
Reſurrectionis Chriſti incomparabilis dignitas. 466
Reſurgentium beatorum corpora claritate & agilitate donabuntur. ibidẽ
Reſuſcitatorũ libertas ſãctorũ corporũ. ibi.
Reſurrectio cõmunis bonis & impijs. 467
Romana omnis eccleſia confeſſa eſt ſub Cypriano. 1
Romana eccleſia principalis, unde unitas ſacerdotalis exorta. 14
Romanorum fides laudanda. ibidẽ
Romam nõ deferatur cauſa ab alijs epiſcopis iudicanda. ibidẽ
Romanorum fides ab apoſtolorum tempore uiguit inconcuſſa. 64
Romana fides matrix & radix eccleſiæ catholicæ. 135
Romanorũ cõſulatus cœpit ex ſcelere. 175
Romanorũ auſpicijs & augurijs pierũt. ibi.
Sacerdotum officium munire pace & euchariſtia fideles. 5
Sacerdotum indicio inobedientes ſtatim necandi. 8
Sacerdotes honorandi docentur. 84. 8
Sacerdotes poſt dominum crucifixum, ſolo nomine ſacerdotes. 8
Sacerdotum Iudaicorũ & eccleſiæ hoſtes corripiuntur. ibidẽ
Sacerdos ſine iudicio dei non ſit. 9
Sacerdotũ Chriſtus protector eſt. ibidem
Sacerdotes perſecutiones ab externis & diſcipulis patiuntur. ibidem
Sacerdotes curent ne quis culpa ſua de eccleſia pereat. 10
Sacerdotes conſiderent quid ſcribant. 12
Sacerdotes non timeant hæreticorum perſecutionem. 16
Sacerdotes q & quales altari deſeruiãt. 18
Sacerdoti peccatori cõmunicans plebs nõ eſt immunis à contagione delicti. 19
Sacerdotes prohibẽtur à ſacrificio in leuiori crimine conſtituti. 30
Sacerdotium agere poſt idololatriam non poteſt. ibidem
Sacerdotij prætextu quæſtus luxusq; amꝫbitur. ibidem
Sacerdotes Chriſti, Chriſtum maxime ſequantur. 55
Sacerdotes iniuria affecti à deo uindicantur. 84
Sacerdos malit iniuriã patienter (tur. 84
uincere, q̃ſ ſacerdotali licẽtia uindicare. 85
Sacerdotum multitudo adunata ſubueniat cæteris. 91
Sacerdotes à chriſto honorati etiã mali 137
Sacerdoti non credens, credet ſacerdotem uindicanti. 139
Sacerdotium arripientes Chore, Datan, Abiron

Abiron, Ozias puniuntur. 170
Sacerdotibus punientibus peccata, peccator irasci non debet. 224
Per sacerdotes facta satisfactio & remissio deo grata est. 226
Sacerdotiũ uetus cessauit, nouũ uenit. 264
Sacerdotũ in sinu dormit ambitio. 442
Sacerdos sacrificãs se peccasse cõfiteat. 449
Sacrificia cessauerunt mortuo dño. 426
Sacrificia antiqua docuerũt mortificationẽ
Sacrificijs gẽtilitatis cõta/ (carnis. ibidem
minati, schismatici fiunt in Africa. 11
Sacrificia deo ingrata cõtra ius diuinæ dispositionis oblata. 27
Sacrificiũ nostrũ uino & pane pficitur. 52
Sacrificiũ nostrũ est passio domini. 53
Sacrificiũ nobile, sacerdotũ martyriũ. 104
Sacrificia quotidiana, p peccatis agẽda. 186
Sacrificium nouum celebratur uetere euacuato. 264
Sacrificia malorum non accepta. 316
Sacrificia diuinitus, primis hominibus inspirata. 426
Sacrificiorũ institutio innumerabile dei iudicium indicat in peccatũ. ibidem
Sacrificatis in exitu cõmunicandum. 114
Sacrificium nostrum Christi respondeat passioni. 53
Sacrificium matutinum aqua sola, uesperti num mixtum calice celebratur. 56
Sancti præcedẽtes ad Christum orent pro fratribus. 8
Sanctorũ corpa cũ gloria resurgent. 382
Sãctis se nemo exæquare præsumat. 399
Sanctorum obtentu dedecora quidam cælare uolunt. ibidem
Sanctorum non intelligunt rationem operum, qui se coæquant sanctis. 400
Sanctorum quale fuerit aliquando cũ fœminis contubernium. 401
Sanctitas deficit in prælatis.. 437
Sancti patres delicto originali & personali non caruerunt. ibidem
Saluantur soli baptismo renati. 149
Sacramenta in necessitate indulgentiã plenam conferunt. 132
Sacramẽtũ corpis Christi & sanguinis nominat pluribus nominib⁹ à Christo. 445
Sacramentis uisibilibus inesse uitæ æternæ effectum. 450
Sacramento uisibili ineffabiliter diuina se infundit essentia. ibidem
Sacramẽto altaris germanissima unitas cũ Christo contrahitur. ibidem
Sacramenti altaris uirtus qualis sit. 445. & 2. & 3.
Sacramenti mysterijs nullo modo se absentat diuina maiestas. 445
Sacramenta celebrantes quid agere debeamus. ibidem
Sacramẽtis uere pticipãt paupes spũ. 447
Sacramẽti huius figura manna fuit & propositionis in templo. 448
Sacramentũ indigne susci pientes quid reportent. ibidẽ
Sacramento abstineant criminosi. 449
Sanguis Christi præliatis martyribus mini me denegatur. 2
Sanguine dñi sanctificatum potum puella indigne captum, euomuit. 225
Sanguinis esum lex uetus districtissime interdicit. 446
Sanguinis Christi potus Christianis præcipitur. ibidem
Sanguinis Christi & animalium dispar cõditio. ibidem
Sanguis cõsubstãtialis animæ minime creatur. ibidẽ
Sanguis Christi medela utriusq; hois. 447
Sanguinẽ Christi non possemus bibere ni si prior passionis calicem ebibisset. 53
Sapientiæ diuinæ altitudo in creatione rerum. 466
Sapientes sint ecclesiæ prælati. 162
Satisfactione, non indulgentijs peccata delenda. 222
Satisfactio & remissio facta per sacerdotes deo grata est. 226
Sanctificare deum nõ possumus. 235
Sanctificationem perseuerare in nobis oramus. ibidem
Sanctificare quotidie indigemus, quia quotidie peccamus. ibidem
Saturni facinora & forma. 174
Scripturis infallibiliter credendum. 384
Schismatici non temere, sed anxio ponderamine ecclesiæ conciliandi. 15
Schismatici in perditione maxima exemplo decem tribuum. 26
Schismatici baptismo & gratia excluſi. 27
Shismaticos gentilibus adæquari. ibidẽ
Schismaticis admixti obnoxij corã deo sũt culpæ

culpæ & pœnæ. 28
Schismatici redeũtes rebaptizãdi dicũt. 29
Schismatici inter initia feruentes, statim deficiunt. 117
Schismaticorũ lingua fallax & praua. 136
Schismatici sunt lapsis peiores. 170
Schisma non faciendum. 315
Securitas indulgentiam parit. 5
Seculum non redeant à seculo liberati per Christum. 251
Senes salutaria documenta iuuentuti exhibeant. 389
Senes à malis exẽplis caueãt iuuentuti. ibi.
Sensus corporei rationis autoritate increpandi. 425
Septenarij numeri sacramẽta. 255. 474. et 81
Septenarius honorabilis ex ptib⁹ suis. 474
Septimus dies sacer. 475
Septimana uarie capitur. ibidem
Sepulturæ Christi prophetica pdictio. 372
Seraphim maiestatem diuinã uelantes, temerarios arcent scriptores. 415
Seruorũ cũ dñis similis conditio. 143
Seruorũ sententiã dñs emendabit. 114
Serui fideles dominis suis seruiant. 312
Sermones uenenati cõtagijs exuendi. 17
Sermo qualis euangelico doctori congruat. 44
Sermo diuinus amabilis & efficax. 435
Serpentis periculosa tentatio. 162
Singularitas clericorum laudatur. 409
Singularitatẽ amandam à clericis. ibidem
Sion & Sina duo mõtes qd significẽt. 345
Sion & Sina uaria interpretatio. ibidẽ. 347
Solitudo apta orationibus. 437
Spe subnixum seculi infestationes nõ cõmouent. 149
Spectaculorũ uanitas & nephas. 46
Spectator turpitudinum pudicus esse nõ potest. 47
Spiritus sanctus aquis superfusus. 472
Spiritus sancti⁹ ania uiuificatrix mũdi. 472
Spiritus sanctus creaturarũ autor. ibidem
Spirituales nolint inter flagitiosorũ arma/menta uersari. 411
Spiritus sancti instituto prælia prosperantẽ non præsumptione humana. 410
Spiritus sanctus non omnes, sed prouidos custodit. ibidem
Spiritus sanctus in martyribus loquitur & coronatur. 129
Spiritus accepti operatio multiplex. 46
Spiritus sine mensura datur. 133
Spiritũ sanctũ nõ contristandũ. 294
Spiritus sanctus sæpe in igne apparuit. 315
Spiritus sancti glorioſa opera. 472
Spiritus sanctus dei digitus. 475
Spũs sanctus prophetarũ inspirator. 476
Spiritus sancti fructus multiplex. ibidẽ
Spiritualia tractare nesciunt in quibus est spiritus antichristi. 322
Symbolũ apostolorũ quare dicatur. 357
Symbola discreta bellãtiũ duces faciũt. 357
Symboli expositio nõ est Cypriani qd hæreticos posteriores enumerat. 378
Signum credentium crux Christi. 150
Signati Christi sanguine soli euadent. 150
Similitudinũ exempla deficiunt. 362
Simeon docuit mortem desiderare. 207
Socrates ad arbitrium dæmonis prædicabat. 375
Solem obscurandũ in Christi passione scripturæ tradiderant. 378
Sortem milites miserunt pro uestimentis Christi. ibidẽ
Stephanus patientiæ exemplar. 202
Stephanus hæreticorũ propugnator. 327
Studioso quæ loca conueniant. 44
Susurrones maledictos. 316
Superbia nascitur de spiritu antichristi. 7
Superbiam & fastum dehortatur. 25
Superbus etiam persecutionibus nõ emendatur. 224
Superbus cogitatus sanctos quoque uiros subuertit. 440
Susanna pudicitiæ exẽplar adhibetur. 498
Tabita pro misericordiæ operibus à Petro resuscitatur. 188
Tabulæ Moysi bis paratæ. 473
Tabula posterior euangelia signat. 474
Taciturnitas nimia nocet. 92
Temporum malicia notatur. 170
Temporalia cuncta caduca. 50
Tempus expendẽdũ sanctis studijs. ibidẽ
Tempora periculosa uenerunt. 437
Tentari permittimur quantũ sustinere possumus 314
Tentationẽ deprecantes admonemur humilitatis. 239
Tentantur homines ut probentur. 297
Tentauit Christũ diabolus duplici inquisitione. 438

Teſtis in propria cauſa nemo idoneus. 136
Timor innocentiæ cuſtos. 45
Timor dei & fides animare debent. 210
Timore lapſus uictoria uirtutibus paranda. 386
Tobias & Iob tolerantiæ exemplar. 209
Tormentis præmia creſcunt. 103
Transfiguratio Chriſti imperfecta fuit & figura ſolum. 465
Traditio Chriſti circa ſacramenta minime à poſteris alteranda. 56
Traditio humana diuinæ diſpoſitioni non eſt anteponenda. 328
Traditio non omnis ſeruanda, ſed quæ in euangelio, apoſtolorum epiſtolis & actibus fundatur. 327
Trinitas ſibi ſoli nota eſt. 432
Trinitatis unio & diſtributio proprietatũ uel appropriatorum. ibidem
Trophimus de eccleſia exiit & rediit cum multis ut laicus cõmunicans. 112
Tunica incõſutilis eccl'iæ ſignat unitatẽ. 165
Tutus nemo eſt à tẽtationũ periculo. 395

V Alentinus & Apelles in deum patrẽ blaſphemant. 329
Vanitatum mundialiũ catalogus. 48
Veniam ſolus Chriſtus largitur. 222. uide indulgentiam.
Veritas compendio obtinetur. 165
Veritatis origo quærenda. 165
Veritatis origo nõ ſunt argumenta. 163
Veritatis caput eccleſia eſt. 167
Veritas diuinorũ ſermonũ credenda. 206
Veritas tenenda & propugnanda. 330
Veritate uacillante ad apoſtolicas traditiones reuertendum eſt. 331
Veritatis imagine fallentem nõ uereamur ueritatem relinquendo. 318
Verbum abbreuiatũ orationis breuis præſcriptum. 239
Verbũ dei nõ minoratur probro per incarnationis dignationem. 432
Verbum dei eduliis corporalibus præponendum. 438
De uita noſtra quotidie dimicandũ. 22
Vitæ priſtinæ mutatio arduũ opus. 44
Vita hominum breuis, uix centenariũ pertingit. 142
Vitæ æternæ ſacramentum breui Chriſtus complexus eſt. 239
Via uitæ arcta, ad inferos lata. 160
Viam uitæ difficilem geſſerunt omnes ſancti, nos cõtra planiorẽ quærimus. 399
Via ad cœlum arcta & difficilis. 428
Victori clerico interdicitur oratiõis ſuffragium. 25
Victoriæ multæ Chriſtianos manent. 196
Vindemia tempus inducíarum. 44
Vinum bibens notha figura dominicæ paſſionis. 51
Vino mixtus offerat' calix dominicus. ibi.
Vinum calici aſſit in ſacrificio. 52. 53
Vinum ſolum offerri non debet. 55
Vidua in gazophylaciũ duo minuta mittens. 184
Viduam Helias ſuſtentauit. 185
Viduas probatas honorandas eſſe. 312
Viduæ & pupilli protegendi 316
Vincula martyrum ornamenta ſunt. 104
Virtus non eſt æqualis omnibus ad uitijs reſiſtendum. 399
Viſio quædam futuræ perſecutionis prænuncia. 122
Vigilare debemus ad dñi præcepta. 173
Virtutũ ſtadio decertandũ. 196
Virgines maſculis nõ cohabitent. 37
Virgines perſeuerare nolentes nubãt. 38
Virginum inſpectio fallitur. 38
Virginitatis laudes. 153. 409
Virginũ exhortatio & cõmendatio. 153
Virgines ornatum ſpernant. 154.
Virgo nõ eſſe ſolũ, ſed credi debet. ibidem
Virgines in carne macerata glorientur. ibidẽ
Virgines fucatæ nõ ſunt uirgines. 159
Virgines nõ interſint nuptijs. ibidẽ
Virgines nõ adeant, promiſcua balnea. ibidẽ
Virgines nõ nudandæ in balneis. ibidem
Virginũ caſus miſerabilis in eccleſia. ibidẽ
Virginum pulchra exhortatio. 160
Virginum ſexagenarius fructus, martyrũ centenus. ibidem
Virginitas quo malo careat, & quæ bona teneat. ibidem
Virgines ambiant morũ ornatũ. ibidem
Virginũ aduerſus carnẽ colluctatio. 154.
Virginitatis & cõtinentiæ bonum. 302
Virginis partus ſine corruptione intelligẽdus. 363
Virginẽ peperiſſe nõ incredibile. 364
Virginitas probroſa cõmorantium cũ clericis uel etiam clericorum. 404.
Virginitas commendatur ex puerperio Mariæ.
Mariæ. 423
Vnanimitati precantium non multitudini tribuitur. 167
Vnitas diuina patris & filij, uniuerſitatis uocabulum eſt, nõ numeri. 360
Voluntas dei ut fiat, opus eſt eius uoluntate. 234
Voluntatem dei à nobis fieri oramus. ibi.
Voluntas dei eſt, quam Chriſtus docuit & fecit. 235
Voluntas dei fiat in cœlo & terra, id eſt, in ſpiritu & corpore ibidem
Voluptates fuga uincendæ mulierum. 386
Voluptatẽ uiciſſe uoluptas maxima. 492
Voluptas difficile uincitur ibidem
Vulgus ſtultũ inducit ſuperſtitiones 175
Votum domino cito reddendum 302
Vxorem à uiro non recedere 313
Virginitas eſt extra ius omne. 490
Virginitas æquat ſe angelis ibidem
Virginitas futuræ uitæ glorioſa meditatio. ibidem
Virginitatis laus eximia. ibidem

Z Acharias antiſtes lapidatione terreri non potuit. 16
Zelus Chriſti diſcipulo non congruit, id eſt, inuidia. 193
Zizania nõ præiudicẽt charitati & fidei. 77
Zizania diſcernere à frumento ſolus Chriſtus poteſt. 127

SENTENTIARVM INDICIS FINIS.
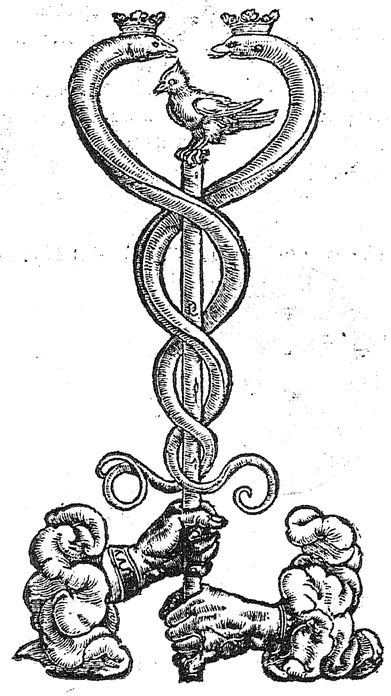
UNIVERSITÄTS